การศึกษาสื่อเพื่อการพัฒนาผ่านรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

จีรพัชร บุณยพรหม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2551

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาสื่อเพื่อการพัฒนาผ่านรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

.....

นางสาวจีรพัชร บุณยพรหม

ผู้วิจัย

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยงยุทธ บุราสิทธิ์, ศศ.ม.

ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....

รองศาสตราจารย์ดวงพร คำนูณวัฒน์, M.A.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....

อาจารย์สุนิดา ศิวปฐมชัย, ศศ.ม.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....

ศาสตราจารย์ นพ. บรรจง มไหสวริยะ

M.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

.....

รองศาสตราจารย์ดวงพร คำนูณวัฒน์, M.A.

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและ

วัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาสื่อเพื่อการพัฒนาผ่านรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา

วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2551

.....

นางสาวจีรพัชร บุณยพรหม

ผู้วิจัย

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ เย็นจะบก, Ph.D.

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยงยุทธ บุราสิทธิ์, ศศ.ม.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....	.....
อาจารย์สุนิดา ศิวปฐมชัย, ศศ.ม.	รองศาสตราจารย์ดวงพร คำนูณวัฒน์, M.A.
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์	กรรมการสอบวิทยานิพนธ์
.....	.....
ศาสตราจารย์ นพ. บรรจง มไหสวริยะ	รองศาสตราจารย์ ดร.โสภนา ศรีจำปา, Ph.D.
M.D.	ผู้อำนวยการ
คณบดี	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล	มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตากรุณา ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเป็นอย่างดี รวมทั้งความมีน้ำใจจากบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยมีความซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยงยุทธ บุราสิทธิ์ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้ความช่วยเหลือ กำลังใจ คำแนะนำ และการตรวจแก้ไขอย่างใกล้ชิด รองศาสตราจารย์ดวงพร คำนูณวัฒน์ และอาจารย์สุนิดา ศิวปฐมชัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ตลอดจน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ เย็นจะบก ที่กรุณาสละเวลามาช่วยตรวจวิทยานิพนธ์ ให้เกียรติมาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณบุญกว้าง วาทะโยธา คุณสุมัทนา ลิมปะวัฒนะ และคุณประสิทธิพร จารีย์ ที่สละเวลาการพักผ่อนในช่วงเกษียณอายุราชการให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัยถึงบ้านพักของท่าน อีกทั้ง คุณธีระพงษ์ โสดาศรี ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย

นอกจากนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คุณรัชวัลค์ สืบแย้ม ที่อนุญาตให้ผู้วิจัยได้เข้าทำการศึกษาและสละเวลาอันมีค่าให้ผู้ศึกษา ได้ทำการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น คุณชาติชาย ชาธรรมา คุณธงชัย ศรีโยธี คุณเพชรรัตน์ วังระหา คุณธิดารัตน์ ภานาดี และคุณสนิด เสติ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ คำแนะนำ และข้อมูลความรู้อันเป็นประโยชน์ยิ่ง

ขอขอบพระคุณอาจารย์ริชาร์ด ที่ให้ความช่วยเหลือและตรวจทานในเรื่องของภาษาอังกฤษ ขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ วิชาเอกภาษาเพื่อการสื่อสาร การแปลและการสอน ทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ ช่วยเหลือ และห่วงใยกันมาตลอด โดยเฉพาะพี่อั้น พี่มาร์ท อีฟ นัท และโอ๋ เพื่อนร่วมรุ่นร่วมชะตากรรม ขอบคุณพี่ตุ้ม พี่ๆ ห้องบริการการศึกษา พี่ๆ ห้องสมุด ที่คอยช่วยเหลือตลอดเวลาที่ผู้วิจัยศึกษาอยู่สถาบันฯ เป็นอย่างดี

ท้ายที่สุด ขอกราบขอบพระคุณ “คนในครอบครัวที่รักทุกคน” คุณพ่อมนตรี คุณแม่จิรกัลยา คุณมนวัฒน์ และคุณรวิสา บุณยพรหม และญาติๆ ที่เป็นกำลังใจ คอยให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนผู้วิจัยในทุกๆ ด้านเสมอมา

จีรพัชร บุณยพรหม

การศึกษาสื่อเพื่อการพัฒนาผ่านรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”(A STUDY OF MEDIA FOR DEVELOPMENT THROUGH RADIO DRAMA PROGRAM “MAJJURACH TEE MONG MAI HEN TOU”)

จีรพัชร บุณยพรหม 4837502 LCCD/M

ศศ.ม. (ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : ยงยุทธ บุราสิทธิ์ ศศ.ม., ดวงพร คำนูณวัฒน์ M.A.
สุนิดา ศิวปฐมชัย ศศ.ม.

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ประวัติความเป็นมา แนวคิดของรายการละครวิทยุ ลักษณะการดำเนินงาน ลักษณะรายการ เนื้อหา และลักษณะภาษาที่ใช้ และเพื่อวิเคราะห์ลักษณะของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนา โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษา คือ ข้อมูลบทละครวิทยุจากแถบบันทึกเสียง 50 ตอน และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุจำนวนทั้งสิ้น 10 ท่าน

จากการศึกษาพบว่า ประวัติความเป็นมา แนวคิดรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้แบ่งการพัฒนาการออกเป็น 3 ยุค ได้แก่ ยุคที่ 1 พ.ศ.2508 – พ.ศ.2528 ยุคที่ 2 พ.ศ.2530 – พ.ศ. 2538 และยุคที่ 3 พ.ศ.2540 – ปัจจุบัน สำหรับ ลักษณะการดำเนินงานและลักษณะของรายการ ได้แก่ 1) การดำเนินเรื่อง โดยรายละเอียดแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ รูปแบบการนำเสนอ และความต่อเนื่องของเนื้อหา 2) แหล่งที่มาของบทละครวิทยุ และ3) บุคลากรในงานละครวิทยุ ประเด็นเนื้อหาของรายการละครวิทยุแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นเนื้อหาทางวัฒนธรรม และประเด็นเนื้อหาในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ ลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการ ได้แก่ วัจนภาษาและอวัจนภาษา ทั้งนี้จากบทละครวิทยุและความคิดเห็นของผู้ผลิตรายการ ทำให้สามารถวิเคราะห์ลักษณะของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนาได้ 6 ประการ คือ 1) เป้าหมายในการสื่อสารเพื่อการพัฒนา 2) ผู้ทำหน้าที่สื่อสารเป็นคนในท้องถิ่น 3) การนำเสนอเนื้อหา 4) วิธีการหรือรูปแบบการสื่อสาร 5) การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น และ6) การอยู่ภายใต้สังกัดของภาครัฐ

เพื่อให้การศึกษาครั้งนี้ สามารถอธิบายเป้าหมายของสื่อเพื่อการพัฒนาผ่านรายการละครวิทยุได้รอบด้าน จึงควรมีการศึกษาเฉพาะถึงผลกระทบจากผู้ฟัง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเข้ามาช่วย

คำสำคัญ : ละครวิทยุ / สื่อเพื่อการพัฒนา / วัฒนธรรมอีสาน / ลักษณะรายการ

355 หน้า

A STUDY OF MEDIA FOR DEVELOPMENT THROUGH RADIO DRAMA PROGRAM “MAJJURACH TEE MONG MAI HEN TOU”

JEERAPAT BOONYAPROM 4837502 LCCD/M

M.A. (LANGUAGE AND CULTURE FOR COMMUNICATION AND DEVELOPMENT)

THESIS ADVISORS: YONGYUTH BURASITH, M.A., DUANGPORN KAMNOONWATANA, M.A., SUNIDA SIWAPATHOMCHAI, M.A.

ABSTRACT

The objective of this research was to study background information, concepts of a radio drama program, working processes, styles of a radio drama program, content, and language styles. This research also analyzes the styles of the radio drama program “Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou” which is media for development. The information used in this research comes from cassette tapes which were used to compile radio drama scripts from 50 episodes and interviews with 10 people associated with the radio drama program.

The result of the study showed that the program can be separated into 3 periods, which are, first period (1965-1985), second period (1987-1995), and third period (1997-present). The styles and working processes of the program are: 1) Theme. The theme is separated into 2 categories – presentation styles and continuation of the program’s contents. 2) Source of radio drama scripts and 3) The radio drama program’s staff members. The contents of the program are cultural issues and media for development issues. Language styles used in the program are verbal and non-verbal language. The results from the analysis of the styles of the radio drama program as media for development were 1) The objectives of development communication 2) Communicators are local people 3) Content presentation 4) Communication styles 5) Participation of local people and 6) The status of the radio program under government control.

In order to make this study more complete a quantitative research about the effects on listeners should be made.

KEY WORDS: RADIO DRAMA/ MEDIA FOR DEVELOPMENT/ ISAN CULTURE/ PROGRAM STYLES

355 pp.

สารบัญ

		หน้า
กิตติกรรมประกาศ		ค
บทคัดย่อภาษาไทย		ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		จ
สารบัญตาราง		ญ
บทที่ 1	บทนำ	1
	1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
	1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย	8
	1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
	1.4 ขอบเขตของการวิจัย	9
	1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น	9
	1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	10
บทที่ 2	ทบทวนวรรณกรรม	12
	2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนา	13
	2.1.1 การพัฒนา	13
	2.1.2 การสื่อสารในการพัฒนา	16
	2.1.3 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาในชุมชน	18
	2.1.4 หน้าที่ของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา	21
	2.1.5 การใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนา	24
	2.1.6 สื่อมวลชนท้องถิ่น : สถานภาพและความพร้อมในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนา	29
	2.1.7 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9	32
	2.1.8 การกำหนดกลยุทธ์การสื่อสาร	33
	2.2 แนวคิดเกี่ยวกับละครวิทยุ	35
	2.3 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอีสาน	45

สารบัญ (ต่อ)

2.4 แนวคิดสาระบันเทิง (Edutainment) 57
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับภาษา 59
2.5.1 ภาษาวิทยุกระจายเสียง 59
2.5.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นคำ 59
2.5.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาษาภาพพจน์ (Figure of Speech) 62
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 66

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย 70
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 70
3.2 แหล่งข้อมูล 74
3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 76
3.4 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล 81

บทที่ 4 ผลการวิจัย 83
4.1 ประวัติความเป็นมา แนวคิดของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 86
4.1.1 ยุคแรกของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 88
(พ.ศ.2508 – พ.ศ.2528)
4.1.2 ยุคที่สองของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 90
(พ.ศ.2530 – พ.ศ.2538)
4.1.3 ยุคที่สามของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 92
(พ.ศ.2540 – ปัจจุบัน)
4.2 ลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการละครวิทยุ 99
“มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”
4.2.1 การดำเนินเรื่อง 99
4.2.1.1 รูปแบบการนำเสนอ 99
4.2.1.2 ความต่อเนื่องของเนื้อหา 103
4.2.2 แหล่งที่มาของบทละครวิทยุ 111
4.2.3 บุคลากรในงานละครวิทยุ 113
4.3 เนื้อหาของรายการละครวิทยุ 116

สารบัญ (ต่อ)

4.3.1 ด้านเนื้อหาทางวัฒนธรรม 121
4.3.1.1 วัฒนธรรมทางสาธารณสุข 121
4.3.1.2 วัฒนธรรมทางสังคม 136
4.3.1.3 วัฒนธรรมทางคติธรรม 153
4.3.1.4 วัฒนธรรมทางวัตถุ 161
4.3.2 ด้านเนื้อหาในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ 168
4.3.2.1 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคม 168
4.3.2.2 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการสาธารณสุข 192
4.3.2.3 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร 212
4.3.2.4 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการศึกษา 219
4.3.2.5 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเมือง 223
4.3.2.6 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเศรษฐกิจและการอุตสาหกรรม 226
4.4 ลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ 229
4.4.1 วัจนภาษาในงานวิทยุกระจายเสียง 233
4.4.1.1 การใช้เทคนิคต่างๆ 233
1. เสียงพูดในละครวิทยุ 233
2. เสียงประกอบในละครวิทยุ 234
3. เสียงดนตรีในละครวิทยุ 236
4.4.2 อวัจนภาษาในงานวิทยุกระจายเสียง 236
4.4.2.1 การเล่นคำ 236
4.4.2.2 การใช้ภาษาภาพพจน์ 251
4.4.2.3 การใช้ภาษาต่างประเทศ 258
4.4.2.4 การใช้ภาษาสัมผัสคล้องจอง 261
4.4.2.5 การใช้สำนวน 266

บทที่ 5 บทวิเคราะห์ 274
5.1 เป้าหมายในการสื่อสารเพื่อการพัฒนา 274

สารบัญ (ต่อ)

	5.2 ผู้ทำหน้าที่สื่อสารเป็นคนในท้องถิ่น	276
	5.3 การนำเสนอเนื้อหา	278
	5.4 วิธีการหรือรูปแบบการสื่อสาร	284
	5.5 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น	286
	5.6 การอยู่ภายใต้สังกัดของภาครัฐ	287
บทที่ 6	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	290
	6.1 สรุปผลการวิจัย	291
	6.2 อภิปรายผลการวิจัย	310
	6.3 ข้อเสนอแนะ	313
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาไทย		315
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาอังกฤษ		333
บรรณานุกรม		349
ประวัติผู้วิจัย		355

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1.1 รูปแบบการออกเสียงเปรียบเทียบพยัญชนะไทยกับการออกเสียงภาษาอีสาน 10

ตารางที่ 3.1 แสดงประชากรการออกอากาศรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ปี พ.ศ. 2549 72

ตารางที่ 3.2 แสดงการสุ่มตัวอย่างจากเนื้อหาด้านวัฒนธรรมและด้านสื่อเพื่อการพัฒนาและลักษณะภาษาจากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 73

ตารางที่ 4.1 สรุปความสำคัญของการดำเนินงานละครวิทยุกระจายเสียง “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จำแนกตามประวัติความเป็นมา 3 ยุค (ยุคที่ 1) 96

ตารางที่ 4.2 สรุปความสำคัญของการดำเนินงานละครวิทยุกระจายเสียง “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จำแนกตามประวัติความเป็นมา 3 ยุค (ยุคที่ 2) 97

ตารางที่ 4.3 สรุปความสำคัญของการดำเนินงานละครวิทยุกระจายเสียง “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จำแนกตามประวัติความเป็นมา 3 ยุค (ยุคที่ 3) 98

ตารางที่ 4.4 แสดงกลุ่มตัวอย่างเนื้อหาโดยจำแนกเป็นรายเดือนตามประเด็นจากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 117

ตารางที่ 4.5 แสดงประเด็นเนื้อหาจากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ปี พ.ศ. 2549 (เดือนมกราคม – เดือนเมษายน) 118

ตารางที่ 4.5(ต่อ) แสดงประเด็นเนื้อหาจากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ปี พ.ศ. 2549 (เดือนพฤษภาคม – เดือนสิงหาคม) 119

ตารางที่ 4.5(ต่อ) แสดงประเด็นเนื้อหาจากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ปี พ.ศ. 2549 (เดือนกันยายน – เดือนธันวาคม) 120

ตารางที่ 4.6 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านวัฒนธรรมสาธารณสุขรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 122

ตารางที่ 4.6(ต่อ) รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านวัฒนธรรมสาธารณสุขรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 123

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ 4.7 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านวัฒนธรรมสังคม รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 137
ตารางที่ 4.8 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านวัฒนธรรมคติธรรม รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 154
ตารางที่ 4.9 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านวัฒนธรรมวัตถุ รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 162
ตารางที่ 4.10 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาสังคม รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 170
ตารางที่ 4.10(ต่อ) รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาสังคม รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 171
ตารางที่ 4.11 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาสาธารณสุข รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 195
ตารางที่ 4.11(ต่อ) รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาสาธารณสุข รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 196
ตารางที่ 4.12 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาการเกษตร รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 214
ตารางที่ 4.13 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาการศึกษา รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 221
ตารางที่ 4.14 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาการเมือง รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 225
ตารางที่ 4.15 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 228
ตารางที่ 4.16 แสดงกลุ่มตัวอย่างลักษณะภาษาโดยจำแนกเป็นรายเดือนตามประเด็นจากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” 230
ตารางที่ 4.17 แสดงประเด็นลักษณะภาษาที่ใช้จากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ปี พ.ศ. 2549 231
ตารางที่ 4.17(ต่อ) แสดงประเด็นลักษณะภาษาที่ใช้จากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ปี พ.ศ. 2549 232

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ 4.18 ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)ในรายการวิทยุกระจายเสียง : การเล่นคำ 237
ตารางที่ 4.18(ต่อ) ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)ในรายการวิทยุกระจายเสียง : การเล่นคำ 238
ตารางที่ 4.19 ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)ในรายการวิทยุกระจายเสียง : การใช้ภาษาภาพพจน์ 251
ตารางที่ 4.19(ต่อ) ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)ในรายการวิทยุกระจายเสียง : การใช้ภาษาภาพพจน์ 252
ตารางที่ 4.20 ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)ในรายการวิทยุกระจายเสียง : การใช้ภาษาต่างประเทศ 258
ตารางที่ 4.21 ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)ในรายการวิทยุกระจายเสียง : การใช้ภาษาสัมผัสคล้องจอง 262
ตารางที่ 4.22 ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)ในรายการวิทยุกระจายเสียง : การใช้สำนวน 267
ตารางที่ 4.22(ต่อ) ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)ในรายการวิทยุกระจายเสียง : การใช้สำนวน 268

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

"การสื่อสาร" เป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งบ่งบอกถึงความมีชีวิตและการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การสื่อสารจึงเปรียบเสมือนสายใยของวิถีชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะของผู้ส่งสารหรืออยู่ในฐานะของผู้รับสาร อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ ข่าวสารข้อมูล ความรู้ ภูมิปัญญา ค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติ และแนวคิดต่างๆ ไปสู่กลุ่มหรือสังคมอื่นที่มีความหลากหลายและซับซ้อนแตกต่างกันไป ดังนั้นเมื่อสังคมจะพัฒนาต่อไปได้นั้นจึงต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือช่วยในการส่งเสริมและสนับสนุน

ในขณะที่ประเทศกำลังดำเนินการพัฒนาหรือในขณะที่กระบวนการพัฒนาสังคมหรือกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม (social change process) กำลังดำเนินไปนั้น หน้าที่ที่สำคัญของการสื่อสารในสังคมก็คือ หน้าที่ในการให้ข่าวสาร (informative function) หน้าที่ในการชักจูงใจ (persuasive function) และหน้าที่ในการให้ความรู้ (educational function) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม (complement) สนับสนุน (facilitate) และขยาย (extend) งานพัฒนา (development activities) การสื่อสารในลักษณะนี้เรียกว่า การสื่อสารเพื่อการพัฒนา (development communication) การสื่อสารทำหน้าที่เป็นกลไกสังคม (social engineering) ที่จะผลักดันให้สังคมพัฒนาไปตามเป้าหมายที่วางไว้ (ปรมะ สตะเวทิน, 2540: 149)

เพื่อให้สังคมหรือประเทศพัฒนาไปได้นั้นจำเป็นที่จะต้องได้รับการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารความรู้ เป็นการเพิ่มทักษะหรือการเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตได้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่กำลังพัฒนา การสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนจึงเป็นเครื่องมือที่เข้ามามีส่วนร่วมในการยกระดับสังคมเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความจำเป็นของการพัฒนาประเทศจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตน ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ (2539) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า "สังคมในอดีตโดยเฉพาะสังคมไทยเป็นสังคมที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เห็นหน้าเห็นตากัน แต่ในยุคปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้เคลื่อนไปสู่ความสัมพันธ์แบบผ่านสื่อ หรือ

ความสัมพันธ์แบบที่มีสื่อเป็นตัวกลาง บทบาทสื่อมวลชนจึงเคลื่อนจากการเป็น “กระจกสะท้อนสังคม” มาเป็น “ผู้นำทางความคิด” และ “ผู้สร้างความเป็นจริงทางสังคม”

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างก็พยายามใช้สื่อวิทยุนี้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางที่จะสื่อสารข้อมูลข่าวสารความรู้ไปถึงประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายของตน วิทยุกระจายเสียงจึงเป็นสิ่งที่มีศักยภาพที่จะไปถึงคนในชนบทได้มากที่สุด และจัดเป็นสิ่งที่ให้ประโยชน์แก่คนไทยที่อยู่ห่างไกลจากเมืองออกไป ดังนั้นวิทยุกระจายเสียงจึงมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนเราเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้แล้ววิทยุกระจายเสียงยังมีผลในการชักจูงใจและเปลี่ยนทัศนคติของคนเราได้ดีที่สุด ฉะนั้นวิทยุกระจายเสียงจึงมีผลทางจิตวิทยามากกว่าการใช้สื่อมวลชนประเภทอื่นๆ ที่มีอยู่ในขณะนี้ วิทยุกระจายเสียงปัจจุบันยังเป็นสิ่งที่สามารถเข้าถึงบุคคลต่างๆและเป็นประโยชน์แก่คนไทยที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมืองได้เป็นอย่างมาก ซึ่งพอจะกล่าวถึงประโยชน์ของวิทยุกระจายเสียงที่ใช้ในการจูงใจได้ดังนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ อ้างใน ณรงค์ สมพงษ์, 2529: 309-310)

1. วิทยุกระจายเสียงสามารถให้ข่าวสาร ความรู้ สาระ ทันต่อเหตุการณ์
2. รายการวิทยุ ช่วยทำให้เกิดมโนภาพ และความรู้สึกจริงจังต่อเรื่องราวต่างๆ
3. ช่วยให้เข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน
4. เกิดความซาบซึ้งตามเนื้อหาที่ได้รับฟัง
5. กระตุ้นความสนใจ สร้างบรรยากาศในการฟัง
6. ส่งเสริมให้มีทักษะในการฟังและแยกเสียงดนตรีได้มากขึ้น

จะเห็นได้ว่าวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่ผูกพันกับประชาชนไทยทั้งยังเป็นเครื่องมือสื่อกลางในการถ่ายทอดข่าวสารไปให้ผู้รับฟัง และถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่มีอิทธิพลในการช่วยให้เกิดกระบวนการในการจูงใจที่มีประสิทธิภาพสูง เช่นเดียวกับสื่อเพื่อความบันเทิงทางวิทยุอีกประเภทหนึ่งนั่นคือ ละครวิทยุ ซึ่งเป็นการแสดงเรื่องราวออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงโดยใช้เสียงเป็นการบอกเล่าเรื่องราว ผู้ฟังไม่เห็นฉากไม่เห็นแสงสี ไม่เห็นสีหน้าท่าทาง และแม้แต่เครื่องแต่งกายของตัวละคร แต่ผู้ฟังสามารถรู้เห็นได้ด้วยมโนภาพหรือจินตนาการจากบทเจรจาของตัวละคร ฉากการบรรยาย จากเสียงเพลงเสียงประกอบและทุกๆ เสียง รวมแม้กระทั่งความเงียบในช่วงการแสดงอันตรึงความรู้สึกของผู้ฟังในขณะนั้น (สุขสวัสดิ์ ภาษิต, 2531: 285)

จุดกำเนิดของการแสดงละครวิทยุในประเทศไทยนั้น นับตั้งแต่กิจการกระจายเสียงในประเทศไทย เริ่มดำเนินการเมื่อประมาณ 70 ปีแล้วที่ศาลาแดงเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2473 โดยละครวิทยุกระจายเสียงในสมัยแรกๆ นั้น เจ้าหน้าที่ของสถานีจะเป็นผู้แสดงเอง ซึ่งเริ่มจากการแทรกบทเจรจา สลับกับมโหรีในละครรำประเภทต่างๆ เช่น ละครนอก ละครใน ละครร้อง จึงอาจกล่าวได้ว่า ละครวิทยุกระจายเสียงในปัจจุบัน มีวิวัฒนาการมาจากศิลปะการแสดงในยุคก่อนแล้วจึงมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบให้เข้ากับยุคสมัยจนกลายมาเป็นละครวิทยุกระจายเสียงในยุคปัจจุบัน เช่น จากเสียงมโหรีก็กลายมาเป็นเสียงดนตรีประกอบ จากการบอกกล่าวในเนื้อเรื่อง การเจรจาเป็นบทกลอน ก็มาใช้วิธีสนทนาโต้ตอบกันตามรูปแบบของวิถีชีวิต (ศิวะพร หงส์จินดาเกศ อ้างใน จักรีรัตน์ พงศ์พัฒนากร, 2543: 4-5)

ความสุขจากความบันเทิงในรูปแบบของละครวิทยุ ทำให้คนมีรายได้น้อย เช่น ชาวไร่ ชาวนา ไม่ต้องอาศัยความบันเทิงจากมหรสพตามงานวัดเหมือนเช่นเดิม เพราะสามารถรับฟังความบันเทิงอย่าง ละครวิทยุ จากคณะต่างๆหลายสิบคณะไม่ว่าผู้ฟังจะอยู่ในเมือง หรือชนบทห่างไกล จากวิทยุทรานซิสเตอร์ ซึ่งราคาไม่แพงและชาวบ้านสามารถจะหาซื้อกันได้ ละครวิทยุในสมัยนั้นนิยมการแสดงที่เป็นไปในแนวเดียวกัน และต่อมาถูกปรับให้เป็นแนวทางของตนเองมากขึ้น เช่น คณะกมลพิสมัย ของ สุข หฤทัย คณะ115 ของ วิม อิทธิกุล คณะกันตนาถาวร ของ เอิน กันตถาวร และต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นคณะกันตนา คณะเจษฎา คณะ2-1-3 เป็นต้น แต่เนื่องจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีต่างๆ จึงทำให้ปัจจุบันมีละครวิทยุจากส่วนกลางเหลือเพียงแค่ 3 คณะคือ นีลิกานนท์ นุชและสหาย และ เกศทิพย์ ซึ่งเป็นคณะที่ก่อตั้งมายาวนานกว่า 40 ปีก่อนสืบทอดมาถึงปัจจุบัน โดยมักจะถ่ายทอดเรื่องราวละครเรื่องยาว เกี่ยวกับความรักเป็นส่วนใหญ่

ละครวิทยุนอกจากจะมีอิทธิพลในด้านการบันเทิงโดยเฉพาะแล้ว ยังมีอิทธิพลที่จะใช้เป็นเครื่องมือต่อต้านสิ่งชั่วร้ายที่เป็นภัยของประเทศชาติและสนับสนุนสิ่งที่ดีงาม และในกิจการด้านพัฒนาจิตใจประชาชนให้หูตาสว่างขึ้นได้อย่างดี

ในสมัยรัฐบาลต่างๆ ตั้งแต่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นต้นมาเคยใช้ละครวิทยุเป็นเครื่องมือต่อต้านคอมมิวนิสต์และผู้ก่อการร้าย ป้องกันอาชญากรรม ปราบปรามป้องกันและต่อต้านยาเสพติดให้โทษ และในปัจจุบันนี้ละครวิทยุยังสามารถทำการชี้แจงแก่ประชาชนที่อยู่ห่างไกลความเจริญให้รู้สิ่งที่จำเป็นแก่ชีวิตได้อีกด้วย คือละครที่เล่นเรื่องเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บและวิธีป้องกัน การปฐมพยาบาล เป็นต้น ละครวิทยุนี้เป็นที่สนใจแก่ผู้ฟังในต่างจังหวัดมาก เป็นวิธีการ

นำสื่อซึ่งมีเรื่องราวเนื้อหาสาระหรือความบันเทิงที่มีประโยชน์เข้าถึงประชาชนอย่างทั่วถึงและได้ผลที่สุดกว่าสื่อชนิดอื่นที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ (แก้ว อัจฉริยะกุล, 2524: 297-298)

นอกจากนั้นแล้วยังพบว่า ละครวิทยุ ได้ถูกนำมาเป็นสื่อเพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร สาระความรู้ที่เป็นประโยชน์ควบคู่กับความบันเทิงของทางภาครัฐในส่วนภูมิภาค โดยการใช้ภาษาท้องถิ่นมาเรียงร้อยถ้อยคำเป็นบทละครเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้โดยง่ายมาเป็นระยะเวลากว่า 40 ปี นั่นคือรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ของคณะมิตรสัมพันธ์ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น เอฟ.เอ็ม.99.50 เมกกะเฮิร์ต ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา 19.30-20.00 น.

รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เป็นละครวิทยุซึ่งมีลักษณะเด่นคือมีวิธีการนำเสนอโดยใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน และเป็นละครให้สาระความรู้ควบคู่ความบันเทิง โดยเริ่มจากผู้ก่อตั้งคือ คณะเบญจสัมพันธ์ เมื่อปี พ.ศ. 2505 เป็นการร่วมมือกันระหว่างสถานีโทรทัศน์ช่อง 5 (ขอนแก่น) และศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 1 (ขอนแก่น)ในขณะนั้น มีสมาชิกคือข้าราชการและลูกจ้างของรัฐ ซึ่งรับบทเป็นตัวละครในชุมชนหรือหมู่บ้านผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป มองว่าสังคมสมัยนั้นเป็นสังคมที่มีสื่อน้อย โทรทัศน์มีเพียงช่อง 5 เพียงช่องเดียวในภาคอีสาน และวิทยุก็มีเพียงไม่กี่สถานี ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือในสมัยนั้นปัญหาในเรื่องสาธารณสุข สุขภาพอนามัยถือเป็นเรื่องที่ขาดการเอาใจใส่จากประชาชนชาวอีสาน โดยเฉพาะปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับ อันเกิดจากการรับประทานปลาน้ำจืดดิบ ซึ่งชาวอีสานเป็นกันมากในขณะนั้น ทางภาครัฐจึงต้องการให้ข้อมูล ความรู้เพื่อพัฒนาด้านสาธารณสุข การป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับแก่ประชาชน ซึ่งถ้ามีการให้ข้อมูลโดยการเล่าหรือพูดให้ฟัง จะไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร เนื่องจากพฤติกรรมของชาวอีสานจะชอบด้านความบันเทิงคือ การฟังเพลง หมอลำ และละคร เป็นต้น ดังนั้นจึงได้หาวิธีการโดยการนำมาสร้างเป็นละครสั้นจบในตอน ใช้เวลา 30 นาที เพื่อให้เห็นพิษภัยของการกินปลาดิบต่อมาจึงได้นำเรื่องความไม่ประมาทในชีวิตประจำวันเข้ามาเพิ่มเติม ไม่ว่าจะเป็นการระมัดระวังในการทำไร่ทำนา อัคคีภัย ลมฟ้าอากาศ เป็นต้น เมื่อปีพ.ศ. 2528 เกิดการหยุดชะงักเนื่องจากเป็นวาระการโยกย้าย และเกษียณอายุของข้าราชการ และที่สำคัญคือหัวหน้าคณะก็โยกย้ายเช่นกัน จึงไม่มีผู้ใดที่จะมาสานต่อ แต่เมื่อปี พ.ศ. 2530 ได้นำรายการนี้กลับมาทำใหม่อีกครั้ง เนื่องจากไม่มีรายการประเภทละครวิทยุออกอากาศเลยในภาคอีสาน จึงได้ทำการเปลี่ยนชื่อคณะใหม่เป็นคณะมิตรสัมพันธ์ และใช้ตัวแสดงเป็นข้าราชการและลูกจ้างของรัฐรุ่นใหม่ ซึ่งบางท่านเคยร่วมอยู่ในคณะเบญจสัมพันธ์มาก่อน และอยู่ภายใต้การดูแลของ สวท.ขอนแก่นเช่นเดิม โดยใช้เค้าโครงเรื่องเดิม ซึ่งนอกจากนำเรื่องการพัฒนาด้านสาธารณสุขแล้ว ยัง ได้เพิ่มเติมรูปแบบให้ทันสมัยยิ่งขึ้น มี

การนำเรื่องการพัฒนาด้านการศึกษา การเกษตร เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องในเหตุการณ์ตามบทละคร ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาวการณ์ในสังคมขณะนั้น (ชาติชาย ชาธรรมา, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2549)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสื่อมวลชนซึ่งเป็นเครื่องมือในการสื่อสารประเภทวิทยุกระจายเสียง(Radio Media) จัดได้ว่าเป็นสื่อที่เข้าถึงและมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนไทยจวบจนปัจจุบัน โดยเจาะจงเฉพาะรายการประเภท “ละครวิทยุ”

ซึ่งจากรูปแบบของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เป็นละครวิทยุประเภทละครสั้นจบในตอน มีความแตกต่างจากรายการละครวิทยุรายการอื่น คือ การนำเสนอเนื้อหาและการดำเนินเรื่อง ด้วยการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการสนทนาตลอดทั้งเรื่อง นอกจากนั้น ยังมีการสอดแทรกเนื้อหาสาระที่สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชาวอีสาน และมีการนำเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาและสาธารณสุขขั้นมูลฐานเข้ามาเป็นส่วนประกอบเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนชาวอีสานและส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตไปในแนวทางที่ดีขึ้น จึงทำให้เป็นข้อดีของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ที่สามารถนำการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานมาผนวกเข้ากับการถ่ายทอดเนื้อหาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานและการพัฒนาเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้ฟังซึ่งเป็นประชาชนในภูมิภาคอีสานได้เป็นอย่างดี

นอกจากนั้น การนำสาระดังกล่าวมาเป็นบทละครวิทยุ ทำให้ได้รับความสนใจจากชาวอีสานที่มีลักษณะพฤติกรรม อุปนิสัยใจคอที่รักความสนุกสนาน และความบันเทิงเป็นพิเศษ เป็นความสุขอีกรูปแบบหนึ่งที่หาได้จากการรับฟังวิทยุ โดยมีเครือข่ายคลื่นการส่งสัญญาณออกอากาศที่ชัดเจนสามารถรับฟังได้จากศูนย์กลางการส่งกระจายเสียงจังหวัดขอนแก่นและเกือบทั่วภาคอีสาน โดยช่วงเวลาที่ออกอากาศ คือ ทุกวันเสาร์ เวลา 19.30 น. เป็นช่วงที่ผู้คนเพิ่งกลับจากการปฏิบัติภารกิจประจำวัน เช่น ทำนา ทำไร่ และประกอบอาชีพอื่นๆ หลังจากการรับฟังข่าวประจำวันของกรมประชาสัมพันธ์จบลง ก็จะถึงช่วงเวลาของการพักผ่อน โดยได้รับความบันเทิงใจจากการรับฟังรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

นอกจากความบันเทิงที่ได้รับดังกล่าวแล้ว เนื้อหาและการดำเนินเรื่องจากบทละครวิทยุยังมีความน่าสนใจ ชวนติดตามเพราะเกี่ยวเนื่องกับสภาพแวดล้อมใกล้ตัวผู้ฟัง อีกทั้งเค้าโครง เนื้อหาของบทละครวิทยุ ได้สอดแทรกสาระความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์และเป็นประโยชน์ต่อการ

ดำเนินชีวิตประจำวันของชาวอีสานได้อีกด้วย จึงเสมือนเป็นการนำเสนอละครวิทยุที่ให้สาระความรู้ควบคู่ความบันเทิง (Edutainment)

แม้ว่าประชาชนชาวอีสานจะได้รับการศึกษาดีกว่าแต่ก่อน แต่ชีวิตความเป็นอยู่ก็ยังคงมีลักษณะของครอบครัวใหญ่ คือ มีปู่ ย่า ตา ยาย อาศัยอยู่ในบ้านเรือนเดียวกัน เมื่อกลุ่มผู้ฟังส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้ใหญ่ และกลุ่มผู้สูงอายุที่ติดตามรายการมาตั้งแต่เริ่มดำเนินการผลิตจวบจนกระทั่งปัจจุบัน รวมระยะเวลามากกว่า 40 ปี ล้วนแล้วแต่มีความผูกพันอยู่กับการรับฟังละครวิทยุเหมือนที่เคยปฏิบัติมา ซึ่งเป็นความสุขอย่างหนึ่ง จึงทำให้ลูกหลานยินดีที่จะให้ความสุขแก่บุพการี และญาติผู้ใหญ่ เอื้ออำนวยให้ท่านเหล่านั้น ได้รับฟังรายการที่ชื่นชอบ และถือโอกาสนำมาเป็นบทเรียนเป็นประสบการณ์ชีวิต อบรมสั่งสอนลูกหลานให้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ตั้งตนอยู่บนความไม่ประมาทไปพร้อมด้วย เป็นโอกาสที่ลูกหลาน และผู้อยู่ใกล้ชิดได้รับฟังละครวิทยุ และได้ซึมซับความบันเทิงและเนื้อหาดังกล่าว

นอกจากนั้น ทางรายการยังได้เปิดโอกาสให้ผู้ฟังทางบ้านมีส่วนร่วม โดยสามารถส่งเนื้อเรื่องเข้ามาในรายการ และทางทีมงานผู้ผลิตรายการจะคัดเลือกเนื้อหาที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังมานำเสนอ ซึ่งถือเป็นการร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมถ่ายทอดเนื้อหาข่าวสารจากสิ่งที่ผู้รับสารต้องการจะฟังกลับมาสื่อสารในรูปแบบของเค้าโครงเรื่องหรือเนื้อหาบทละคร จึงเป็นการยืนยันถึงผลตอบรับจากผู้ฟังรายการที่ยังคงให้ความสนใจกับสื่อละครวิทยุเพื่อการพัฒนาและให้การสนับสนุนรายการจวบจนปัจจุบัน

เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ รายการละครวิทยุดังกล่าวได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดขอนแก่น(สวท.ขอนแก่น) ผู้ผลิตรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ที่เล็งเห็นคุณค่าในการใช้สื่อละครวิทยุเพื่อการพัฒนา โดยได้สวมบทบาทในการถ่ายทอดเนื้อหา และยังเป็นการช่วยอนุรักษ์ศิลปะการแสดงแขนงนี้ให้คงอยู่สืบไป

ท่ามกลางกระแสการหลั่งไหลทางเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์หลากหลายรูปแบบ ที่มีการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อให้เข้าถึงผู้รับสารให้มากที่สุด โดยเฉพาะเทคโนโลยีสื่อแห่งความบันเทิงทางโทรทัศน์ ไม่ว่าจะเป็นสถานีโทรทัศน์ของรัฐ หรือสถานีโทรทัศน์ของเอกชน ที่ปัจจุบันได้ดึงความสนใจจากผู้ฟังละครวิทยุ ให้หันไปชมละครโทรทัศน์ เพราะมีความน่าสนใจ เป็นสื่อเสมือนจริง สามารถรับชมได้ทั้งภาพและเสียง ซึ่งผู้จัดรายการละครโทรทัศน์พยายามแสวงหายุทธวิธีที่จะ

ผลิตละครรูปแบบต่างๆ ทำให้รายการละครวิทยุในปัจจุบันไม่เป็นที่แพร่หลายเท่าที่ควร หากจะเปรียบเทียบกับละครโทรทัศน์ที่นำเสนอ และมีอิทธิพลต่อผู้ชมทางบ้านในขณะนี้

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาว่า ละครวิทยุ ซึ่งหลายๆ คนอาจจะมองว่าเป็นสื่อล้าสมัย ตกยุค แต่หากเราได้พินิจพิเคราะห์อย่างถ่องแท้ว่า เพราะเหตุใดรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จึงยังคงได้รับการเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอตลอดระยะเวลามากกว่า 40 ปี โดยยังคงเอกลักษณ์ แนวทางการนำเสนอด้วยรูปแบบและลักษณะความเป็นอีสาน อีกทั้งผู้ผลิตยังมีแนวคิดในการผลิตรายการละครวิทยุรายการนี้อย่างไร กับการทำหน้าที่สื่อของรัฐ โดยยังคงได้รับความนิยมจากประชาชนชาวจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดใกล้เคียงในภูมิภาคอีสานในการติดตามรับฟังรายการและร่วมเขียนเรื่องราวเข้ามาร่วมพิจารณาออกอากาศในรายการจวบจนปัจจุบัน

ทั้งนี้ จากสภาวการณ์การแข่งขันทางธุรกิจด้านความบันเทิง เนื้อหาละครวิทยุที่ได้รับความสนใจและเป็นที่นิยม มักเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับความรักระหว่างตัวละคร ความโลภ ความโกรธ ความหลงของปุถุชน แต่หากจะมองถึงความแตกต่างของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ที่ยังคงนำเสนอเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ในรูปแบบการดำเนินชีวิต และสาระความรู้เพื่อการพัฒนาเป็นหลักเช่นเดิม รวมไปถึงลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการ แม้ว่าในปัจจุบันประชาชนนิยมสื่อสารกันด้วยภาษาไทยมาตรฐานกันมากขึ้น แต่รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ยังคงใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการดำเนินเรื่องและถ่ายทอดเป็นบทละครวิทยุเช่นเดิม ดังนั้น จึงเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดว่า เหตุที่ทำให้รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ยังคงได้รับความสนใจจากประชาชนชาวอีสาน และยืนยงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน เป็นเพราะเอกลักษณ์ทั้งการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมอีสาน สาระความรู้เพื่อการพัฒนา และลักษณะการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการถ่ายทอดเป็นบทละครวิทยุจากอดีตจนถึงปัจจุบันใช่หรือไม่

ยิ่งไปกว่านั้น มีความประสงค์ที่จะศึกษาว่า รายการละครวิทยุเรื่องนี้ เมื่อศึกษาจากเนื้อหาบทละครซึ่งส่วนหนึ่งมาจากผู้ฟังรายการนั้น จะมีลักษณะของการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาหรือไม่ โดยผู้ผลิตรายการละครวิทยุได้เสนอแนวทางการพัฒนา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังอย่างไร

จากที่ผ่านมางานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับละครวิทยุนั้น แม้ว่ารายการละครวิทยุจะได้รับความนิยมเมื่อหลายสิบปีก่อน แต่กลับมีผู้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับละครวิทยุจำนวนน้อย นอกจากนั้นยัง

พบว่าเป็นการนำละครวิทยุไปวิเคราะห์เฉพาะคณะที่แสดงในภาคกลางเสียเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการแสดงละครวิทยุของคณะเกศทิพย์ ซึ่งบทละครวิทยุส่วนมากจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลง อิจฉาริษยา โดยเฉพาะในปัจจุบันรายการละครวิทยุมีผู้ผลิตจำนวนน้อยลงมาก ทำให้ผู้ที่มีความประสงค์จะศึกษาค้นคว้างานวิจัยเกี่ยวกับละครวิทยุขาดสื่อและเอกสารที่จะนำมาเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาค้นคว้า แม้ว่าจะยังคงมีละครวิทยุที่ให้สาระความบันเทิงอยู่บ้าง ดังนั้น “การศึกษาสื่อเพื่อการพัฒนาผ่านรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จึงมีเป้าหมายที่จะศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด ลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการละครวิทยุ เนื้อหา ลักษณะภาษาที่ใช้ และวิเคราะห์ถึงลักษณะของรายการละครวิทยุในการทำหน้าที่เป็นสื่อเพื่อการพัฒนา โดยนำสาระที่มีคุณค่าจากศิลปะการแสดงแขนงนี้มาศึกษาข้อมูลต่างๆ จากบทละครวิทยุซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน สาระเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ ประกอบกับสาระความรู้ที่ได้จากแง่มุมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในฐานะเป็นแหล่งที่มาของสาร

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิดของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

1.2.2 เพื่อศึกษาลักษณะการดำเนินงาน ลักษณะรายการ เนื้อหา และลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวอีสาน

1.2.3 เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนา

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ทำให้ทราบถึงพัฒนาการ และแนวคิดของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ที่สืบทอดมาและยังคงได้รับความนิยมถึงปัจจุบัน โดยเป็นสื่อในการช่วยอนุรักษ์และเผยแพร่ละครวิทยุของไทย และเพื่อประโยชน์ในการถ่ายทอดความรู้ด้านต่างๆ

1.3.2 ได้ทราบถึงลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการ เนื้อหาและลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

1.3.3 เพื่อนำรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนามิติทางวิถีชีวิตของชาวอีสานในโอกาสต่อไป

1.3.4 ได้ทราบถึงการนำรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มาใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ชีวิตและการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาอย่างถูกต้อง ให้สอดคล้องกับทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อของชาวอีสาน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาสื่อเพื่อการพัฒนาผ่านรายการละครวิทยุ“มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1.4.1 ศึกษาเฉพาะรายการละครวิทยุ“มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ทาง เอฟ.เอ็ม. 99.50 เมกกะเฮิร์ต (F.M. 99.50 MHz.) ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา 19.30-20.00 น. ดำเนินการผลิตโดย คณะมิตรสัมพันธ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จ.ขอนแก่น

1.4.2 ช่วงระยะเวลาในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลบทละครวิทยุ เป็นเวลา 1 ปี (ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2549 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549)

1.4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเนื้อหาของบทรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จากแถบบันทึกเสียง ตามวันและเวลาที่ออกอากาศ ปี พ.ศ. 2549 รวมทั้งสิ้น 50 ตอน
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากคำสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

การถ่ายทอดข้อมูลจากภาษาไทยถิ่นอีสานออกเป็นภาษาไทยมาตรฐานนั้นมีปัญหามาก เนื่องจากเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ในภาษาไทยถิ่นอีสานมีลักษณะแตกต่างจากภาษาไทยมาตรฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสียงวรรณยุกต์ ซึ่งไม่อาจจะถ่ายทอดให้ตรงกับเสียงจริงได้ ผู้วิจัยได้ยึดหลักการเขียนโดยมุ่งที่จะให้ผู้อ่านซึ่งมิใช่คนท้องถิ่น สามารถเข้าใจและเทียบเคียงกับภาษาไทยมาตรฐานได้มากที่สุด โดยมีหลักดังต่อไปนี้

1. คำใดที่ภาษาไทยถิ่นอีสานสามารถเทียบเคียงได้กับภาษาไทยมาตรฐาน จะเขียนในรูปของภาษาไทยมาตรฐาน เพื่อให้เข้าใจความหมายได้สะดวก แต่ในการอ่านออกเสียงนั้นจะต้องอ่านตามสำเนียงท้องถิ่น ซึ่งลักษณะเช่นนี้ก็เป็นไปตามระบบการเขียนอักษรของท้องถิ่นนั่นเอง ตัวพยัญชนะที่ออกเสียงต่างจากรูปตัวเขียนเหล่านี้ มีดังนี้

ตารางที่ 1.1 รูปแบบการออกเสียงเปรียบเทียบพยัญชนะไทยกับการออกเสียงภาษาอีสาน

รูปพยัญชนะ	อีสานออกเสียงเป็น	ตัวอย่างเช่น
ร	ฮ	รัก (อีสาน = ฮัก)
ช	ซ	ช้าง (อีสาน = ซ้าง)

นอกจากนี้ก็มีเสียงพยัญชนะ “ญ” และ “ย” ซึ่งภาษาไทยถิ่นอีสานจะออกเสียงขึ้นนาสิกมากกว่าภาษาไทยมาตรฐาน

การอ่านออกเสียงพยัญชนะควบกล้ำในภาษาไทยถิ่นอีสานก็จะมีลักษณะต่างจากภาษาไทยมาตรฐาน เช่น “กร” ออกเสียงเป็น “ข”, “ทร” ออกเสียงเป็น “ท” (หรือแยกเสียง “ท” กับ “ร”), “ปร” ออกเสียงเป็น “ผ” “พร” ออกเสียงเป็น “พ” “ตร” ออกเสียงเป็น “ถ” เป็นต้น

พยัญชนะต่างๆ ดังที่กล่าวมาในการเขียนรูปคำจะเขียนในรูปของคำภาษาไทยมาตรฐานเพื่อประโยชน์และความสะดวกในการทำความเข้าใจ ส่วนการอ่านออกเสียงตามสำเนียงท้องถิ่นนั้นย่อมต่างจากรูปตัวเขียน ทั้งนี้คนท้องถิ่นย่อมจะสามารถอ่านออกเสียงด้วยสำเนียงท้องถิ่นได้โดยอัตโนมัติอยู่แล้ว

2. คำใดที่มีใช้เฉพาะในวงศัพท์ของภาษาไทยถิ่นอีสาน ไม่อาจจะเทียบเคียงกับภาษาไทยมาตรฐานได้ จะเขียนตามรูปคำของท้องถิ่นโดยพยายามให้ใกล้เคียงกับสำเนียงของท้องถิ่น

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 ภาษาไทยถิ่นอีสาน หมายถึง ภาษาลาว ซึ่งเป็นภาษาพูดของคนอีสานเป็นส่วนใหญ่ ในแต่ละท้องถิ่นจะมีสำเนียงที่แตกต่างกันออกไป ตามสภาพทางภูมิศาสตร์และบรรพบุรุษของท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ทางด้านจังหวัดนครพนม มุกดาหาร สกลนคร หนองคาย เลย ก็จะพูดสำเนียงอีสานแตกต่างจากทางด้านจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด เป็นต้น ก็จะพูดอีกสำเนียงหนึ่ง

1.6.2 ภาษาไทยมาตรฐาน หมายถึง ภาษาไทยซึ่งใช้ในราชการ ในการศึกษาและในการสื่อสารระหว่างคนไทยทั่วประเทศ เป็นภาษาของคนกรุงเทพฯ เนื่องจากกรุงเทพฯเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย ภาษาไทยที่พูดกันที่กรุงเทพฯ จึงได้รับการนำมาใช้เป็นภาษาไทยมาตรฐานเพื่อให้สะดวกในการสื่อสารในสังคมไทย โดยทั่วไปเมื่อพูดถึงภาษาไทยจึงมักจะหมายถึงภาษาไทย

มาตรฐาน คนไทยในภาคต่างๆ ตลอดจนผู้ที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินไทยเรียนรู้ภาษาไทยมาตรฐานจากโรงเรียนและจากสื่อสารมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์

1.6.3 ลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการ หมายถึง การนำเสนอข้อมูลจากลักษณะรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” โดยการสังเกตตามลักษณะที่ปรากฏในรายการละครวิทยุจากการถ่ายทอดเนื้อหาจากแถบบันทึกเสียง แบ่งลักษณะรายการเป็น 3 ประเภท คือ 1. การดำเนินเรื่อง 2. แหล่งที่มาของบทละครวิทยุ และ3. บุคลากรในงานละครวิทยุ

1.6.4 เนื้อหา หมายถึง ประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอไปยังผู้อ่าน ในงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นเนื้อหาด้านวัฒนธรรม และประเด็นเนื้อหาด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

1.6.5 ลักษณะภาษา หมายถึง การนำเสนอข้อมูลด้านลักษณะภาษา โดยการสังเกตและรวบรวมลักษณะภาษาที่ใช้ว่าในเนื้อหาบทละครวิทยุมีลักษณะภาษาลักษณะใดเป็นหลักบ้างในแต่ละตอนซึ่ง ประเภทของลักษณะภาษาที่ถูกนำมาใช้เป็นหลักนั้น คือภาษาวิทยุกระจายเสียง ซึ่งมีการแบ่งประเภทหลักด้านลักษณะภาษาออกเป็น 2 ประเภท คือ วัจนภาษา และอวัจนภาษา

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยเรื่อง **“การศึกษาสื่อเพื่อการพัฒนาผ่านรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”** ได้นำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่จะนำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

2.1.1 การพัฒนา

2.1.2 การสื่อสารในการพัฒนา

2.1.3 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาในชุมชน

2.1.4 หน้าที่ของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

2.1.5 การใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนา

2.1.6 สื่อมวลชนท้องถิ่น : สถานภาพและความพร้อมในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนา

2.1.7 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9

2.1.8 การกำหนดกลยุทธ์การสื่อสาร

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับละครวิทยุ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอีสาน

2.4 แนวคิดสาระบันเทิง (Edutainment)

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับภาษา

2.5.1 ภาษาวิทยุกระจายเสียง

2.5.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นคำ

2.5.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาษาภาพพจน์ (Figure of Speech)

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

2.1.1 การพัฒนา

องค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาแนวใหม่ประกอบด้วย 4 ประการ คือ การพึ่งตนเองและความเป็นอิสระในการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนและการศึกษาแนวใหม่ การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และการพัฒนาชนบทและความเป็นผู้นำ (เสถียร เชยประทับ, 2531) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การพึ่งตนเองและความเป็นอิสระในการพัฒนา

Amin, Galtung และ Senghas (1983) เห็นว่า ลัทธิจักรวรรดินิยมสมัยใหม่ทำให้เกิดการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศด้อยพัฒนาและประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศด้อยพัฒนาเป็นผู้ผลิตวัตถุดิบ จากนั้นประเทศที่พัฒนาแล้วนำวัตถุดิบนี้ไปผลิตเป็นสินค้า ลักษณะของการทำงานเช่นนี้ทำให้ประเทศที่พัฒนาแล้วอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบ ขณะที่ประเทศด้อยพัฒนาต้องตกอยู่ในภาวะพึ่งพิงและถูกเอารัดเอาเปรียบอย่างมาก

Senghas (1840) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแยกตนเองของประเทศด้อยพัฒนาว่า เป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการแยกตนเองคือ การพัฒนาแบบพึ่งตนเอง ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น พยายามใช้สินค้าหรือบริการที่ผลิตในประเทศมากกว่าที่จะจัดซื้อจากต่างประเทศ อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่ที่ยากไร้เป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเองนอกจากจะช่วยลดอิทธิพลจากต่างประเทศแล้ว ยังช่วยสร้างงานในชนบท ก่อให้เกิดการนำความรู้ทักษะ และกำลังที่มีอยู่มาผลิตและดัดแปลงสินค้าให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมแนวคิดในการทำงานว่า เมื่อทำงานร่วมกันกับผู้อื่น จะช่วยแก้ปัญหาของหมู่บ้านหรือประเทศได้

การพึ่งตนเองในกระบวนการพัฒนาจำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างประชาชนกับผู้นำ โดยการแลกเปลี่ยนข่าวสารนี้ควรเป็นการสื่อสารตามแนวนอน ประชาชนสามารถเสนอความคิดเห็นต่อผู้นำได้ รวมถึงต้องมีโครงสร้างการสื่อสารที่เหมาะสม เนื้อหาของการสื่อสารต้องสะท้อนให้เห็นถึงความร่วมกันของกลุ่ม ตลอดจนสามารถกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในการทำงานร่วมกันได้

การดำเนินการและการจัดกิจกรรมด้านการสื่อสาร เพื่อกระตุ้นประชาชนให้มาทำงานร่วมกันประกอบด้วยหลายรูปแบบ รูปแบบหนึ่งที่ทดลองใช้ในโครงการร่วมกัน

ระหว่างแทนซาเนียและสวีเดนคือ “ศูนย์การสื่อสารในท้องถิ่น” เป็นศูนย์สำหรับแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่ทราบว่ามีทรัพยากรอะไรในท้องถิ่นที่สามารถนำมาใช้ได้บ้าง จะเห็นว่าโครงการนี้ได้เปลี่ยนแปลงการไหลของข่าวสารจากข้างบนลงข้างล่าง ที่พบเห็นทั่วไปในโครงการพัฒนาส่วนมาก มาเป็นแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนและการศึกษาแนวใหม่

การมีส่วนร่วม หมายถึง การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ซึ่งเป็นรากฐานและองค์ประกอบสำคัญของการตัดสินใจที่ดี เมื่อนำมาปฏิบัติแล้วมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ และได้รับการสนับสนุนจากประชาชน เพราะประชาชนเกิดแรงจูงใจ และเกิดความสนใจในชุมชน ประเทศของตนยิ่งขึ้น

การสื่อสารเพื่อการพัฒนาจะมีประสิทธิภาพ ถ้าประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการสื่อสารทั้งในฐานะผู้รับสาร และในฐานะผู้ร่วมวางแผนและผลิตเนื้อหาสาร กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ต้องให้ผู้รับสารมีบทบาทในกระบวนการสื่อสารมากขึ้น ขณะที่ผู้ส่งสารต้องมีบทบาทในกระบวนการนี้น้อยลงกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

การสื่อสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมในสองลักษณะที่ตรงข้ามกัน คือ สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น หรือ ขัดขวางการมีส่วนร่วม สื่อมวลชนสามารถใช้วิธีการเลือกและนำเสนอข่าวเพื่อกระตุ้นให้บุคคลเกิดความสนใจในเรื่องที่เกี่ยวกับสังคมได้ อีกทั้งสื่อมวลชนสามารถให้ความรู้ความเข้าใจเช่นนี้จะส่งผลให้บุคคลสามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมของตนได้มากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงเป็นแรงจูงใจให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

3. การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

ประเทศด้อยพัฒนาควรพิจารณานำยุทธวิธีการสื่อสารต่อไปนี้มาใช้ คือ

3.1 ใช้สื่อตามประเพณี สื่อตามประเพณีเป็นสื่อที่มีความใกล้ชิดผู้รับสารในท้องถิ่น มีความน่าเชื่อถือ และสามารถเข้าถึงผู้รับสารที่ด้อยสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และอื่นๆ ได้ดี

3.2 พยายามหาผู้นำทางความคิดจากกลุ่มผู้ด้อยสถานภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และอื่นๆ พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพของบุคคลเหล่านี้

3.3 คัดเลือกผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาจากกลุ่มผู้ด้อยสถานภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และอื่นๆ และให้ผู้ช่วยเหล่านี้เป็นผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงานพัฒนากับประชาชนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตน

3.4 หาวิธีให้ผู้ด้อยสถานภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดลำดับความสำคัญของการพัฒนาตลอดจนปฏิบัติตามแผนพัฒนา

3.5 ก่อตั้งหน่วยงานพัฒนาพิเศษเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยสถานภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และอื่นๆ เช่น หน่วยงานพัฒนาชาวนาขนาดเล็กในอินเดีย ซึ่งทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารและสินเชื่อการเกษตรแก่ชาวนาที่มีที่ทำการเกษตรผืนเล็กเท่านั้น

3.6 ผลิตและเผยแพร่สารซึ่งไม่ค่อยเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ด้อยสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่นๆ

4. การพัฒนาชนบทและความเป็นผู้นำ

Haque และคณะ (1982) ชี้ให้เห็นว่า รูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่ดีที่สุด คือ ให้ประชาชนผู้ยากไร้ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ในสังคมเข้ามีส่วนร่วม หรือที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม แต่เนื่องจากประชาชนเหล่านี้ถูกกดขี่หรือเอารัดเอาเปรียบมาเป็นเวลานาน จึงจำเป็นต้องได้รับแรงกระตุ้น หรือแรงดลใจจากผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และมีจิตผูกพันกับประชาชน นอกจากนี้ ความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงจะต้องได้รับการจัดระบบให้มั่นคง มิฉะนั้นแล้วอาจเสี่ยงต่อการกลับไปสู่สถานการณ์เดิมที่ผู้ยากไร้ถูกกดขี่หรือเอารัดเอาเปรียบ

ดังนั้น การออกแบบหรือการจัดทำเนื้อหาจึงไม่เพียงแต่จะต้องเหมาะสมกับประชาชนในเขตเมืองเท่านั้น แต่ยังต้องเหมาะสมกับประชาชนในชนบทด้วย เช่น วิทยุเป็นสื่อที่มีราคาค่อนข้างถูก สามารถเข้าถึงผู้รับในพื้นที่ห่างไกล และมีศักยภาพสูงในการถ่ายทอดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่านี้คือ ต้องให้โอกาสแก่ประชาชนในเขตชนบทที่มีบทบาทต่อรายการและเนื้อหาของสื่อมวลชน เข้ามาผลิต จัดรายการนั้นด้วย เช่นเดียวกับความเป็นผู้นำในโครงสร้างของสื่อมวลชน ที่ต้องคำนึงถึงความต้องการและความคิดริเริ่มของประชาชนในท้องถิ่น ประชาชนสามารถติดต่อกับผู้นำ ผู้รับผิดชอบต่อการพัฒนาได้โดยตรง

นอกจากนี้เสถียร เชยประทับ (2531) ได้สรุปว่า การพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้ชาวบ้านหรือประชาชนเกิดกระบวนการเรียนรู้อันนำไปสู่การพึ่งตนเองและการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนในหลายแง่มุมอย่างลึกซึ้ง ทั้งต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ประกอบด้วย ระบบวัฒนธรรม ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ และเครือข่ายการสื่อสารในชุมชน สำหรับแนวคิดสำคัญซึ่งถือว่าเป็นแนวคิดหลักของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา คือ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแพร่นวัตกรรม และแนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม

2.1.2 การสื่อสารในการพัฒนา

การสื่อสารมีบทบาทต่อการพัฒนาเชิงอุดมคติในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เช่น การศึกษา การเกษตร การสาธารณสุข การเมือง สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและอุตสาหกรรม เป็นต้น หลักการที่สำคัญของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาก็คือ การที่ประชาชนต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารทุกขั้นตอน มิใช่เป็นแต่เพียงผู้รับสารเท่านั้น นอกจากนี้การผลิตสื่อต้องสะท้อนความเป็นชุมชน ทั้งในเรื่องของการนำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไข ส่วนเทคโนโลยีการผลิต ก็ควรจะเป็นเทคโนโลยีพื้นบ้านในชุมชน

Wilber Schramm (อ้างใน ประไพพรรณ ธงอินเนตร, 2532) กล่าวไว้ว่า การสื่อสารเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศในลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้3 ลักษณะด้วยกัน ลักษณะที่หนึ่ง ประชาชนต้องได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ นั่นก็คือ ความสนใจและความคิดเห็นของปะชาชนต้องได้รับการพิจารณา และได้รับการสนับสนุนวิธีการที่จะทำให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งมีการยกระดับความคาดหวังของประชาชนในประเทศให้สูงขึ้น ลักษณะที่สอง ประชาชนควรได้รับโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เช่น การอภิปรายถึงประเด็นปัญหาต่างๆ ควรเป็นไปอย่างกว้างขวาง ในส่วนที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเพื่อการเปลี่ยนแปลง ผู้นำต้องได้รับโอกาสที่จะดำเนินการ และเสียงเรียกร้องของประชาชนทั่วไปต้องได้รับการรับฟัง ประเด็นของการเปลี่ยนแปลงต้องชัดเจน มีการอภิปรายถึงทางเลือกอื่นๆ ด้วย อีกทั้งข่าวสารจะต้องถูกส่งผ่านทั้งจากเบื้องล่างขึ้นสู่เบื้องบน และจากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง ลักษณะที่สาม ทักษะที่จำเป็นต้องได้รับการอบรมสั่งสอน ผู้ใหญ่ต้องรู้จักการอ่าน เด็กต้องได้รับการศึกษา ชาวนาต้องได้เรียนรู้วิธีการทำนาสมัยใหม่ ครู หมอ วิศวกรต้องได้รับการฝึกอบรม คนงานต้องมีความชำนาญด้านเทคนิค ประชาชนโดยทั่วไปต้องเรียนรู้ในการรักษาสุขภาพอนามัย

นอกจากนี้ Mc Quail (อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2543) ได้ประมวลคุณลักษณะสำคัญของการสื่อสารที่จะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาแนวใหม่ ได้แก่

1. มีความหลากหลาย (Multiplicity)
2. เป็นการสื่อสารขนาดเล็ก (Smallness of Scale)
3. สร้างและใช้อยู่ในท้องถิ่นเอง (Locality)
4. ไม่มีลักษณะแข็งตัว ยืดหยุ่นได้ ไม่เป็นสถาบัน (De-institution-alization)
5. มีการแลกเปลี่ยนบทบาทระหว่างผู้ส่งสาร-ผู้รับสาร (Interchange of Sender-receiver Roles)
6. เน้นการสื่อสารแนวนอนในทุกระดับของสังคม (Horizontality of Communication)

เช่นเดียวกับ เสถียร เชยประทับ (อ้างใน เกศินี จุฑาวิจิตร, 2542) ได้อธิบายถึงหลักการสื่อสารเพื่อการพัฒนาว่าควรมีลักษณะดังนี้

1. ให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการสื่อสาร คือ ผู้รับสารสามารถวางแผนและดำเนินการสื่อสารได้มากกว่าปัจจุบัน ขณะที่ผู้ส่งสารสามารถวางแผนและดำเนินการสื่อสารได้น้อยกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องเน้นเทคโนโลยีหรือเทคนิคที่ผู้รับสารสามารถเข้าใจสารตามความต้องการและความสะดวกของตน ถ้าประชาชนเข้าใจสารสามารถเลือกเวลา สถานที่ และความถี่ในการรับสารได้แล้ว ก็น่าเชื่อว่าการสื่อสารเพื่อการพัฒนาจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. เป็นการผลิตสื่อในท้องถิ่น โดยเริ่มจากสภาพความจริงที่เป็นอยู่และต้องสอดคล้องกับสิ่งที่มีในชุมชน

3. สนับสนุนบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาหรือนักพัฒนา

4. ด้านมนุษยธรรม การสื่อสารและการใช้สื่อต้องถือเอาคนเป็นเป้าหมาย มิใช่เอาเทคโนโลยีหรือกำเป็นเป้าหมาย

5. ด้านคุณค่า การสื่อสารและการใช้สื่อต้องช่วยให้ประชาชนเชื่อมั่นในระบบคุณค่าดั้งเดิมอันดีงามที่ตนมีอยู่

6. ด้านการสร้างความเข้าใจ การใช้สื่อต้องช่วยให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจปัญหาและสภาพแวดล้อมของตนเองได้ ซึ่งการรู้สาเหตุที่แท้จริงเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง

7. ด้านความเป็นชุมชน การใช้สื่อต้องเป็นหนทางให้ประชาชนเข้าใจความหมายของความเป็นชุมชนอย่างแท้จริงและในขอบเขตที่กว้างขึ้น ดังนั้นการสื่อสารจึงเป็นกลไกหรือเครื่องมือช่วยเสริมสร้างความสมานฉันท์ในกลุ่มประชาชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

2.1.3 การสื่อสารในการพัฒนาชุมชน

นอกจากการสื่อสารมีบทบาทในการพัฒนาประเทศแล้ว การสื่อสารยังมีบทบาทเพื่อการพัฒนาชุมชนอีกด้วย โดย กาญจนา แก้วเทพ (2543) ได้ประมวลแนวคิดการสื่อสารชุมชนและแสดงให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของการสื่อสารชุมชน ดังนี้

1. เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถมีปฏิกิริยาโต้ตอบ (Interactivity) กันอยู่ตลอดเวลา ทั้งในลักษณะเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ลักษณะการสื่อสารแบบสองทางทำให้สถานะของผู้ส่งและผู้รับไม่ตายตัว แต่จะมีการผลัดเปลี่ยนบทบาทอยู่ตลอดเวลา

2. ทิศทางการไหลของข่าวสาร (Flow of Information) ในขณะที่กระบวนทัศน์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบกระแสหลักนั้น ทิศทางการไหลของข่าวสารเป็นไปอย่างจำกัดคือ มีการไหลจากเบื้องบน (เจ้าหน้าที่ของรัฐ) ไปสู่เบื้องล่าง (ประชาชน) เท่านั้น แต่การสื่อสารชุมชนนั้นการไหลของข่าวสารจะมีทิศทางที่หลากหลาย มาจากทุกทิศทาง ทั้งทางบนลงล่าง (Top-down) จากล่างสู่บน (Bottom-up) และในแนวนอน (Horizontal) ดังนั้น ข่าวสารจึงอาจจะไหลจากนักวางแผนพัฒนาไปสู่ชาวบ้าน จากสื่อมวลชนไปสู่ผู้รับสารในชนบท ในเวลาเดียวกัน ชาวบ้านอาจจะส่งข่าวสารขึ้นไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือมีการแลกเปลี่ยนติดต่อส่งข่าวสารระหว่างกลุ่มชาวบ้านด้วยกัน

ในเรื่องทิศทางการไหลของข่าวสารนั้น นอกจากจะใช้มิติ (Dimension) เรื่องทิศทางเป็นเกณฑ์พิจารณาแล้ว ยังมีนักวิชาการบางท่าน เช่น Pavelka (1978) ใช้เกณฑ์เรื่องขอบเขตของชุมชนเป็นตัวแบ่ง คือ “ขอบเขตภายนอกชุมชน” จากเกณฑ์นี้ ทำให้มองเห็นทิศทางการไหลของข่าวสารใน 3 ทิศทางคือ การไหลของข่าวสารจากสื่อภายนอกชุมชน การใช้สื่อ

เพื่อส่งเรื่องราวของชุมชนออกไปยังบุคคลภายนอก และการใช้สื่อเพื่อกระตุ้นให้เกิดการสื่อสารภายในชุมชนกันเอง เพื่อช่วยยกระดับความตระหนักเกี่ยวกับความต้องการและการแสดงออกซึ่งความเป็นตัวของตัวเองของชุมชน

3. เป้าหมายของการสื่อสารชุมชน มีวิธีการและแง่มุมหลายแง่มุมที่จะกำหนดเป้าหมายของการสื่อสารเพื่อชุมชน ตัวอย่างเช่น

3.1 การกำหนดเป้าหมายโดยการใช้ระดับผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นเกณฑ์ การสื่อสารชุมชนจะมีเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ ดังนี้

3.1.1 ระดับชุมชน เป็นการสื่อสารที่มีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชน

3.1.2 ระดับหน่วยงานนอกชุมชน เป็นการสื่อสารที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงองค์กร หรือหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการสื่อสาร

3.1.3 ระดับสังคมส่วนรวม เป็นการสื่อสารที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมในระดับกว้าง

3.2 การกำหนดเป้าหมายโดยสอดรับกับทิศทางการไหลของข่าวสาร ในแง่มุมนี้อาจกำหนดเป้าหมายของการสื่อสารชุมชนได้เป็น 3 เป้าหมายย่อย คือ

3.2.1 เพื่อทำการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารและโน้มน้าวชักจูงใจ อันได้แก่ ทิศทางการไหลของข่าวสารจากบนลงล่าง (ทิศทางการไหลแบบอื่นๆ ก็ใช้เป้าหมายนี้ได้เช่นกัน)

3.2.2 เพื่อเป็นช่องทางแสดงออกซึ่งตัวตนของชุมชน (Community Self-expression) อันอาจจะหมายรวมตั้งแต่การแสดงออกซึ่งความต้องการของชุมชน ไปจนกระทั่งถึงการแสดงออกซึ่งสิทธิ ศักดิ์ศรี ภูมิปัญญาของชุมชนด้วย

3.2.3 เพื่อพัฒนาความเป็นตัวเองของบุคคล (Development of the Individual’s Self) ในหน่วยที่เล็กลงมากกว่าชุมชน การสื่อสารชุมชนจะทำหน้าที่คล้ายกับเวทีแห่งการศึกษาเรียนรู้ ที่จะช่วยให้ศักยภาพของปัจเจกบุคคลได้พัฒนาสร้างสรรค์อย่างเต็มที่

4. การสื่อสารมุ่งตอบสนองความต้องการของประชาชน (Need-oriented) ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะประการสำคัญของกระบวนทัศน์การพัฒนาแนวใหม่ แทนการพัฒนาที่แต่เดิมเคยตอบสนองความต้องการของรัฐเป็นหลัก

5. หน้าที่ของการสื่อสาร โดย Windahl et al (1992) ได้ระบุว่า หน้าที่ของการสื่อสารชุมชนน่าจะประกอบด้วย

5.1 หน้าที่ในการแสดงออก (Expressive Function) คือทั้งบุคคลและกลุ่มสามารถแสดงความเป็นตัวของตัวเองออกมา เพื่อสร้างเอกลักษณ์ของตนเองได้

5.2 หน้าที่ทางสังคม (Social Function) คือ การเข้ามีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อการสร้างความรู้สึกร่วมในการเป็นชุมชนเดียวกัน

5.3 หน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร (information Function) ผู้เข้าร่วมกระบวนการสื่อสารทุกคนได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้ เพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องการสื่อสารและทักษะการถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนาของชุมชน

5.4 หน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติการ (Control Activation Function) การสื่อสารจะเป็นช่องทางนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของบุคคลและชุมชนได้ เนื่องจากการสื่อสารชุมชนมีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบสองทางที่มีขั้นตอนของปฏิกิริยาป้อนกลับ (Feedback)

นอกเหนือจากคุณลักษณะที่กล่าวมาแล้วนี้ Berrigan F.J. (1979) ได้เพิ่มเติมคุณสมบัติบางประการที่การสื่อสารชุมชนน่าจะมี คือ

1. สื่อชุมชนเน้นการปรับปรุงสื่อให้เหมาะสมสำหรับประโยชน์การใช้งานของชุมชน ไม่ว่าชุมชนจะตั้งวัตถุประสงค์การใช้เอาไว้เช่นใดก็ตาม

2. สื่อชุมชนจะต้องเป็นสื่อที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึง (Access) ได้ตลอดเวลา เพื่อนำไปใช้เพื่อหาข่าวสาร เพื่อความรู้ หรือเพื่อความบันเทิง

3. สื่อชุมชนเป็นสื่อที่ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วม (Participates) ในหลายๆ บทบาท ไม่ว่าจะเป็นผู้วางแผนการใช้สื่อ ผู้ผลิต ผู้แสดง ฯลฯ

4. สื่อชุมชนต้องเป็นสื่อที่แสดงออกของชุมชน กล่าวคือ ตัวตนของชุมชนที่จะแสดงออกไปนั้น ต้องมาจากการกำหนดของชุมชนเอง มิใช่เป็นผู้อื่นมาทำให้ชุมชน

5. สื่อชุมชนจะปรับเปลี่ยนลักษณะของการเป็นเครื่องมือถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง มาเป็นเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนข่าวสารและทัศนะของคนทุกคน

2.1.4 หน้าที่ของการสื่อสารในการพัฒนา

กล่าวกันตามความเป็นจริงแล้วในฐานะที่การสื่อสารเป็นพื้นฐานที่สำคัญของกระบวนการสังคม ดังนั้นหน้าที่ของการสื่อสารในสังคมก็ยังคงเป็นไปเช่นเดิม ไม่ว่าสังคมจะอยู่ในภาวะปกติหรือภาวะของการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนา สิ่งที่แตกต่างจากสภาวะปกติก็คือการเน้นในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนา ดังนั้นหน้าที่ของการสื่อสารในการพัฒนาจึงเน้นที่ การให้ข่าวสาร การชักจูงใจ และการให้การศึกษา

1. การให้ข่าวสาร

ก่อนที่ประเทศจะพัฒนาไปได้นั้นประชาชนของประเทศจะต้องได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์และเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเสียก่อน การสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนจึงต้องปฏิบัติหน้าที่ดังต่อไปนี้

1.1 ขยายขอบเขตของสิ่งแวดล้อม คนจำนวนมากในสังคมล้าหลังพบว่าสื่อมวลชนเป็นสิ่งมหัศจรรย์เพราะสื่อมวลชนทำให้คนได้เห็นและได้ยินสิ่งที่ไม่เคยเห็นหรือไม่เคยได้ยินและรู้จักคนที่ตนเองไม่เคยพบ สื่อมวลชนช่วยทำให้ประชาชนในประเทศที่กำลังพัฒนาเข้าใจได้ว่าคนในประเทศอื่นนั้นอยู่กันอย่างไร และมองดูชีวิตของตัวเองด้วยสายตาใหม่ สื่อมวลชนเป็นพลังที่จะปลดเปลื้องมนุษย์ให้หลุดพ้นจากระยะทางและความโดดเดี่ยว และนำประชาชนจากสังคมล้าหลังไปสู่สังคมสมัยใหม่ซึ่งสายตามุ่งไปสู่อนาคตและเส้นทางที่ยาวไกล

1.2 ดึงประชาชนมาสู่จุดสนใจ ในด้านการพัฒนานั้นสื่อมวลชนเป็นตัวการสำคัญที่กำหนดว่าประชาชนควรจะรู้เรื่องอะไร โดยการเน้นจุดสนใจในบางเรื่องแทนที่จะเป็นเรื่องอื่น สื่อมวลชนสามารถที่จะทำให้เรื่องเหล่านี้มีความสำคัญในการรณรงค์ นี่เป็นสิ่งสำคัญสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา เพราะหมายความว่า ความสนใจของประชาชนถูกหันเหไปสู่เรื่องของการพัฒนา ความสนใจของประชาชนถูกหันเหไปสู่ขนบธรรมเนียมใหม่ พฤติกรรมใหม่ การปฏิบัติด้านสุขภาพและการเกษตรแบบใหม่ ผลประโยชน์ที่จะได้จากการพัฒนาหรือสิ่งที่จำต้องเปลี่ยนแปลง

1.3 ยกระดับความมุ่งมาดปรารถนาของประชาชน ประเทศที่กำลังพัฒนาประสบกับความจำเป็นที่จะต้องกระตุ้นประชาชนให้หลุดพ้นจากการเชื่อโชคชะตา และความกลัวการเปลี่ยนแปลง ประเทศจะต้องส่งเสริมให้เกิดความปรารถนาสิ่งที่ดีกว่าเดิมทั้งในระดับบุคคลและระดับชาติ บุคคลจะต้องมีความปรารถนาที่จะมีชีวิตที่ดีกว่าเดิมและต้องตั้งใจที่จะทำให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ปรารถนา ในฐานะประชาชนของประเทศ คนในชาติจะต้องมีความมุ่งมาดปรารถนาหรือความทะเยอทะยานที่จะทำให้ชาติของตนมีความเข้มแข็งและยิ่งใหญ่ สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ในการยกระดับความทะเยอทะยานของประชาชนในประเทศที่กำลังพัฒนาได้ ถ้าปราศจากการยกระดับความทะเยอทะยานของประชาชน ปราศจากการกระตุ้นให้ประชาชนดิ้นรนเพื่อชีวิตที่ดีกว่าและเพื่อความเจริญของประเทศแล้วเป็นการยากที่การพัฒนาจะเกิดขึ้น

1.4 สร้างบรรยากาศแห่งการพัฒนา สื่อมวลชนสามารถมีส่วนอย่างสำคัญในการให้ข่าวสารแก่ประชาชนทั้งในด้านปริมาณและประเภท นั่นคือ การสร้างบรรยากาศแห่งข่าวสารเพื่อกระตุ้นการพัฒนาโดยการแสดงให้ประชาชนเห็นเครื่องมือที่ทันสมัย และชีวิตในสังคมที่พัฒนา โดยการเสนอรายงานข่าวเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม จากที่อื่นในโลก โครงการพัฒนาต่างๆ เป้าหมายและปัญหาของการพัฒนา อันจะทำให้ประชาชนมีสายตาที่กว้างไกลให้ความสนใจ เกิดความทะเยอทะยานและย้อนมาดูตัวเองเพื่อกำหนดว่าอนาคตควรจะก้าวไปอย่างไร

2. การชักจูงใจ

การพัฒนาประเทศย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนต้องเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อและพฤติกรรมของตนเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอื่นๆในสังคม หน้าที่ของสื่อมวลชนในประเทศที่กำลังพัฒนา คือการชักจูงใจให้ประชาชนเปลี่ยนวิถีชีวิตของตน และตัดสินใจเข้าร่วมโครงการพัฒนาอย่างจริงจังด้วยการแสดงความคิดเห็นสนับสนุนโครงการพัฒนาของรัฐบาลและชี้แนะการตัดสินใจของประชาชน ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่ประชาชนและสังคมโดยส่วนรวมจะได้รับจากการพัฒนา การปฏิบัติหน้าที่ในหารชักจูงใจของสื่อมวลชนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 สื่อมวลชนเป็นแหล่งข่าวสารสำหรับการสื่อสารระหว่างบุคคล บุคคลที่มีอิทธิพลต่อคนอื่นในการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นคนที่ใช้สื่อมวลชนมาก เช่น คนที่มีอิทธิพลต่อชาวนามักจะอ่าน หรือฟังข่าวจากสื่อมวลชนด้านการเมืองมากเป็นพิเศษ ข่าวสารจากสื่อมวลชนเหล่านี้มีส่วนในการทำให้คนเรามีอิทธิพลเหนือคนอื่น เมื่อมีการเผยแพร่ข่าวสารการเกษตรในสื่อมวลชนก็เป็นที่แน่นอนว่าข่าวสารนี้จะถูกนำไปเผยแพร่ต่อโดยผู้มีอิทธิพลด้านการเกษตร

2.2 สร้างสถานภาพให้บุคคล สื่อมวลชนสามารถสร้างชื่อเสียงและสถานะทางสังคมให้แก่บุคคลได้ การปรากฏเป็นภาพและข่าวในสื่อมวลชนนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าคนๆ นั้นมีความสำคัญเพียงพอที่สื่อมวลชนจะเสนอพฤติกรรมและความคิดของเขาต่อประชาชน

2.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมการกำหนดนโยบายกันอย่างกว้างขวาง เมื่อประเทศเริ่มต้นก็เกิดความจำเป็นเร่งด่วนในการที่จะขยายการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายของประเทศในวงกว้างขึ้น ประชาชนธรรมดาจะต้องได้ยินการถกเถียงโต้แย้งเกี่ยวกับนโยบายของชาติ เพื่อว่าจะได้กำหนดความคิดเห็นของตนได้และเมื่อถึงเวลาที่เหมาะสมก็สามารถแสดงความคิดเห็นออกมาได้ ในขณะเดียวกันผู้กำหนดนโยบายในระดับชาติก็จำเป็นต้องเข้าใจถึงความจำเป็น และความต้องการของหมู่บ้านให้ชัดแจ้งกว่าแต่ก่อน เพื่อนำมาเป็นส่วนประกอบในการพิจารณากำหนดนโยบายของประเทศ การจะกระทำเช่นนี้ได้ก็ต้องอาศัยสื่อมวลชน

2.4 สามารถปลูกฝังปทัสถานของสังคม ปทัสถานหลายอย่างของสังคมเป็นสิ่งที่จะปฏิบัติหรือเป็นภาระแก่คน ดังนั้นจึงมีการผ่อนผันการบังคับให้ปทัสถานและหลายคนก็พยายามหาทางหลีกเลี่ยง ในสังคมสมัยใหม่หน้าที่ในการเผยแพร่ปทัสถานเป็นของสื่อมวลชนเสียส่วนใหญ่ ทั้งในแง่ที่ถ้าประชาชนไม่ทราบปทัสถานก็แจ้งให้ประชาชนทราบและทั้งในแง่เผยแพร่ให้ประชาชนทราบถึงการกระทำที่หลีกเลี่ยงปทัสถานอย่างรุนแรง

2.5 ช่วยปลูกฝังรสนิยม การที่คนเราจะชอบฟังดนตรีและศิลปะประเภทใดมากน้อยเพียงใดนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่ที่การนำเสนอของสื่อมวลชน อำนาจพิเศษของสื่อมวลชนก็คือความสามารถในการสร้างความคุ้นเคยของสิ่งต่างๆ แก่ประชาชน และดังนั้นจึงมีผลต่อการกำหนดรสนิยมของคน

2.6 เปลี่ยนทัศนคติที่ไม่ฝังแน่น ประเทศที่กำลังพัฒนาสามารถนำสื่อมวลชนมาใช้ในการสร้างทัศนคติใหม่ๆ หรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติเดิมที่ไม่ได้ยึดมั่นอย่างเหนียวแน่น รวมทั้งเบี่ยงเบนทิศทางของทัศนคติเดิมได้

3. การให้ศึกษา

ในการพัฒนาประเทศนั้นเมื่อประชาชนได้รับข่าวสารเกี่ยวกับความจำเป็นต้องมีการพัฒนาจนประชาชนเกิดความรู้สึกทะเยอทะยาน และตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนแล้ว สิ่งที่ตามมาก็คือทำอย่างไรประชาชนจึงจะมีความรู้ความสามารถในการที่จะปรับตัวเองให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ นั่นก็คือทำอย่างไรประชาชนจึงจะรู้หนังสือ ทำอย่างไรประชาชนจึงจะมีความรู้ความเข้าใจถึงบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของตนในสังคมใหม่ ทำอย่างไรประชาชนจึงจะมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ทำอย่างไรประชาชนจึงจะมีความสามารถในการที่จะใช้วิธีการใหม่ๆ ในการผลิตพืชผลทางการเกษตร หรือมีความสามารถในการประกอบอาชีพใหม่ คำตอบก็คือรัฐบาลจะต้องให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่อง การอ่านออกเขียนได้ การเมือง การสาธารณสุข การเกษตร และการช่าง ซึ่งการสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนสามารถที่จะทำหน้าที่ในการให้ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการปรับตัวของประชาชนให้เข้ากับการพัฒนาประเทศได้ (ปรมะ สตะเวทิน, 2546: 78-83)

2.1.5 การใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนา

การพัฒนาประเทศเป็นปรากฏการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ หลายกิจกรรมของประเทศ ดังนั้นในการดำเนินการพัฒนาประเทศ รัฐบาลหรือผู้นำของประเทศจึงต้องดำเนินการวางแผนพัฒนากิจกรรมต่างๆของประเทศไปพร้อมๆ กันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เบลแทรน (Beltran) กล่าวว่า “การพัฒนาประเทศเป็นกระบวนการที่มีทิศทางและมีการร่วมมือกันอย่างกว้างขวางของประชาชน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางและรวดเร็วในทางสังคมและการเมือง และการที่ให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางสังคมและการเมืองก็เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ในทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของประเทศ ทั้งนี้เพื่อความเจริญก้าวหน้าในทางศีลธรรมและทางวัตถุของประชาชนส่วนใหญ่ จะบรรลุผลภายใต้เงื่อนไขของความเสมอภาค ศักดิ์ศรี ความยุติธรรม และเสรีภาพ

1. การใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการศึกษา

ในการพัฒนาประเทศนั้นมีปัจจัยต่างๆ เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนา ปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งก็คือคน ประเทศจะพัฒนาไปได้ต้องอาศัยคนที่มีคุณภาพเป็นคนที่มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ มีความรู้ความสามารถ การที่คนจะมีความรู้ความสามารถก็ต้องมีการพัฒนาในด้านการศึกษา เป็นที่แน่นอนว่านอกเหนือจากครูแล้วการสื่อสารก็สามารถถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการศึกษาได้ด้วย

2. การใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการสาธารณสุข

ปัญหาเรื่องสุขภาพของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญ ประเทศจะพัฒนาได้ต้องอาศัยประชาชนที่มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรง สภาพแวดล้อมปราศจากมลพิษ รัฐจะต้องจะต้องจัดบริการสาธารณสุขให้ครอบคลุม การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสุขภาพ และให้ประชาชนร่วมมือในการพัฒนาสุขภาพอนามัยของตนเอง ครอบครัวและชุมชน เป็นที่แน่นอนว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากประชาชนไม่ได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาสาธารณสุข การพัฒนาด้านสาธารณสุขจึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้การสื่อสารเป็นตัวจักรกลที่จะทำให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาสาธารณสุขของประเทศ บทบาทของการสื่อสารในการพัฒนาสาธารณสุขก็คือ

1. ให้ข่าวสาร เพื่อแจ้งให้ประชาชนทราบเรื่องราวต่างๆ และเพื่อกระตุ้นความสนใจของประชาชนให้ร่วมมือในการแก้ปัญหาสุขภาพอนามัยของตนเอง

2. ให้ความรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและรู้จักวิธีการปฏิบัติตามแผนการพัฒนาสาธารณสุขด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องโภชนาการ การวางแผนครอบครัว การสาธารณสุขมูลฐาน ฯลฯ

3. ชักจูงใจ เพื่อให้ประชาชนลงมือปฏิบัติตามแผนการพัฒนาสาธารณสุขอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

3. การใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร

ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของประเทศที่กำลังพัฒนาก็คือปัญหาการเกษตร การเกษตรเป็นอาชีพหลักของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ ผู้ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเหล่านี้มีความด้อยในหลายๆ เรื่อง กล่าวคือ ด้อยทั้งความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ซึ่งการอ่านออกเขียนได้เป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาข่าวสารของมนุษย์ ทำให้ไม่สามารถที่จะสร้างผลผลิตทางการเกษตรให้ได้คุณภาพดีและมีปริมาณคุ้มค่ากับการลงทุนทั้งด้านแรงงานและทุน เพราะใช้วิธีการเกษตรแบบเก่าซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาจากปู่ย่าตายาย ไม่สามารถที่จะปรับปรุงที่ดินทำกินซึ่งมีอยู่จำกัดให้มีคุณภาพดีขึ้น ขาดความสามารถทางด้านการค้าเมื่อสร้างผลผลิตออกมาแล้วก็ไม่สามารถนำผลผลิตไปสู่ตลาดได้ ขาดข่าวสารเกี่ยวกับสังคมภายนอก ทำให้มีโลกทัศน์แคบและขาดความกระตือรือร้นทะเยอทะยาน ยึดติดกับขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมและต่อต้านการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาการเกษตรกรรมเพื่อพัฒนาเกษตรกรจึงมีความสำคัญยิ่งสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา การสื่อสารเพื่อพัฒนาการเกษตรกรรมจึงเป็นโครงการที่ต้องมีการวางแผนอย่าง

รอบคอบ เหล่านี้จะก่อให้เกิดการสื่อสารที่ต่อเนื่องเกี่ยวกับข่าวสารการพัฒนาและความคิดด้านการพัฒนาไปสู่เกษตรกร รวมทั้งเป็นการสร้างกลไกที่จำเป็นสำหรับการทราบความรู้สึกนึกคิดของประชาชนด้วย

4. การใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเมือง

ปราชญ์ทางรัฐศาสตร์ได้กล่าวว่ามนุษย์ในสังคม หรือในชุมชนเป็นสัตว์การเมือง ทั้งนี้เพราะในสังคมหรือชุมชนที่มีการปกครองนั้น สมาชิกของสังคมหรือชุมชนย่อมมีความผู้พันเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของสังคม หรือชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ปัญหาที่ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายเผชิญก็คือ ทำอย่างไรประชาชนของประเทศจึงจะมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบการเมืองและการปกครองของประเทศ ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองได้อย่างถูกต้อง

การเรียนรู้และการพัฒนาด้านการเมือง การปกครองของประชาชนนั้นเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและดำเนินไปตลอดชีวิตในลักษณะของการสะสม ดังนั้นสถาบันต่างๆ ในสังคมจึงล้วนแล้วแต่มีส่วนในการทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ และการพัฒนาได้ทั้งสิ้น นับตั้งแต่ครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน พรรคการเมือง สมาคมวิชาชีพ และสถาบันที่ขาดเสียมิได้ก็คือ สถาบันสื่อสารมวลชน เพราะเป็นสถาบันที่สามารถถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ และความคิดเห็นทางด้านการเมืองการปกครองไปสู่ประชาชนได้อย่างกว้างขวาง อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าสถาบันสื่อมวลชนทำหน้าที่ในการพัฒนาด้านการเมืองการปกครองของประชาชนได้ดังต่อไปนี้คือ

1. ทำให้เกิดความสนใจ การเสนอข่าวสาร เรื่องราวต่างๆ ทั้งในแง่ของตัวบุคคลซึ่งเป็นผู้นำ นโยบาย ความคิดเห็น เป็นประจำสม่ำเสมอและต่อเนื่องย่อมทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารด้านการเมืองการปกครองโดยอัตโนมัติและค่อยๆ สะสมจนเกิดเป็นความสนใจขึ้น

2. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เรื่องของการเมืองการปกครองเป็นเรื่องที่ค่อนข้างสลับซับซ้อนและเข้าใจยากสำหรับคนโดยทั่วไป การได้รับข่าวสารอยู่เป็นประจำจากสื่อมวลชนทั้งทางหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และนิตยสาร ซึ่งช่วยอธิบายเรื่องการเมืองและการปกครองซ้ำแล้วซ้ำเล่า ย่อมเป็นโอกาสที่ดีจะทำให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจทีละน้อยจนถึงขั้นใช้การได้

3. การทำให้เกิดทัศนคติ การเสนอข่าวสาร ความคิดเห็น และข้อโต้แย้งทางการเมืองการปกครองของสื่อมวลชนจะสามารถช่วยกำหนดทัศนคติ ค่านิยม และการตัดสินใจแก่ประชาชนได้ ทัศนคติต่างๆ ทางการเมือง เช่น สำนักทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง หน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพลเมือง เป็นต้น สามารถปลูกฝังได้โดยอาศัยการเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน

4. ทำให้เกิดการปฏิบัติ เมื่อประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจ ยอมรับทัศนคติใหม่เกิดความทะเยอทะยานแล้ว สื่อมวลชนก็ทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะกระตุ้นให้ประชาชนลงมือปฏิบัติต่อไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการวิพากษ์วิจารณ์ การแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นทางการเมือง หรือนโยบายการปกครองของรัฐบาลและพรรคฝ่ายค้าน การออกเสียงเลือกตั้ง การสมัครรับเลือกตั้ง การเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง การมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น การแสดงประชามติ เป็นต้น

นอกจากสถาบันสื่อมวลชนจะสามารถช่วยพัฒนาประชาชนได้แล้ว สถาบันสื่อมวลชนยังมีบทบาทในการพัฒนาสถาบันการเมืองและการปกครองในประเทศได้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล หน่วยราชการ พรรคการเมือง และกลุ่มอิทธิพล โดยการเสนอข่าวสาร และความคิดเห็น ทั้งนี้ เพราะในกระบวนการการเมืองและการปกครองนั้น ถือว่า สถาบันสื่อมวลชนเป็นกระจกเงาสะท้อนให้สถาบันทางการเมืองการปกครองทราบถึงพฤติกรรมของตน

5. การใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคม

สิ่งที่เป็นปัญหาของประเทศที่กำลังพัฒนาในขณะที่ประเทศกำลังอยู่ในกระบวนการของการพัฒนาก็คือ เมื่อมีการพัฒนาทางด้านวัตถุ และมีการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในประเทศ สิ่งที่มักจะติดตามมาจากผลของการพัฒนาด้านวัตถุและเทคโนโลยีก็คือ สภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เมืองใหญ่กลายสภาพมาเป็นนคร เมืองเล็กเปลี่ยนสภาพมาเป็นเมืองใหญ่ ชุมชนเล็กๆ กลายมาเป็นเมือง สภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ทางสังคมติดตามมา ไม่ว่าจะเป็นเมืองใหญ่ ชุมชนเล็กๆ กลายมาเป็นเมือง สภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ทางสังคมติดตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเยาวชน ปัญหาด้านศีลธรรม อุดมการณ์ที่แท้จริงของการพัฒนาประเทศก็คือ เมื่อประเทศพัฒนาไปแล้ว ทำอย่างไรประชาชนและสถาบันต่างๆ ในประเทศจึงจะสามารถปรับตัวได้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างสมดุล ทำอย่างไรปัญหาต่างๆ ด้านสังคมจึงจะ

ไม่เกิดขึ้น ทำอย่างไรจึงจะสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ทางสังคม ซึ่งอาจเกิดขึ้นเนื่องจากความเจริญทางด้านวัตถุเพื่อให้การพัฒนาประเทศเป็นทั้งการพัฒนาด้านวัตถุและการพัฒนาด้านสังคม

การสื่อสารซึ่งเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานของกระบวนการสังคมจึงสามารถถูกใช้เพื่อการพัฒนาด้านสังคมได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชน ซึ่งสามารถเผยแพร่ข่าวสารถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็วและแพร่หลาย โครงการรณรงค์โดยใช้การสื่อสารและสื่อมวลชนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น

ซึ่งสื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียง สามารถทำหน้าที่ด้านนี้ได้โดยการใช้วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อในการพัฒนาด้านสังคมนั้นสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น กระทำในรูปของบทความหรือสารคดีโดยการอ่านบทความหรือสารคดีออกอากาศ การปาฐกถา และการอภิปราย ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้มีความรู้และผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ นอกจากนั้นยังสามารถกระทำได้ในรูปของความบันเทิงเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง และหลีกเลี่ยงการให้ความรู้โดยตรง ซึ่งอาจทำให้ผู้ฟังเบื่อหน่าย โดยการจัดเป็นละคร จัดรายการแข่งขันตอบปัญหา หรืออาจจัดในรูปประกาศ คำขวัญ หรือบทสนทนาสั้นๆ

6. การใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเศรษฐกิจและการอุตสาหกรรม

แนวคิดเริ่มแรกของการพัฒนาประเทศเน้นที่การพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะการพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึง การทำให้ฐานะของประเทศและประชาชนดีขึ้นในด้านการเงิน การที่ประเทศจะพัฒนาด้านเศรษฐกิจได้ดีและรวดเร็วก็ต้องอาศัยการพัฒนาจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม เพราะสินค้าอุตสาหกรรมนั้นขายได้ราคาสูงทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศรุดหน้าได้ดีกว่าสินค้าทางด้านการเกษตรกรรมมาก เรื่องของการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมจึงเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมนั้น จำเป็นต้องอาศัยตลาดเพื่อเป็นที่ระบายสินค้าอุตสาหกรรมทั้งตลาดภายในประเทศ และตลาดภายนอกประเทศ ทั้งระดับเอกชนและระดับประเทศโดยส่วนรวม กลไกที่สำคัญอันหนึ่งที่จะทำให้การจำหน่ายสินค้าในตลาดเป็นไปได้อย่างแพร่หลายก็คือ การส่งเสริมการตลาด ซึ่งมีการสื่อสารเป็นปัจจัยที่สำคัญนั่นคือ การนำเอาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์มาใช้ในการส่งเสริมการตลาด

นอกจากนั้นการดำเนินธุรกิจและการประกอบอุตสาหกรรมยังมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในด้าน “ภาพพจน์” ด้วย เพราะการดำเนินธุรกิจและอุตสาหกรรมมีผลกระทบและ

เกี่ยวข้องกับประชาชนกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นลูกจ้างของโรงงานอุตสาหกรรมเอง ซึ่งได้มีการรวมตัวกันเป็นองค์การในรูปของสหภาพแรงงาน เพื่อที่จะต่อรองกับฝ่ายบริหาร หรือประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับที่ตั้งของโรงงาน เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล สถาบันสื่อมวลชน ฯลฯ ไม่โดยตรงก็โดยอ้อม รวมทั้งต้องอาศัยความสนับสนุนและความร่วมมือจากกลุ่มประชาชนเหล่านี้ ประชาชนกลุ่มต่างๆ เหล่านี้เป็นบุคคลที่โรงงานอุตสาหกรรมจะต้องสร้างความสัมพันธ์ด้วย จึงได้มีการนำการสื่อสารประเภทหนึ่งซึ่งเรียกว่าการประชาสัมพันธ์มาใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข่าวสารเพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความพอใจและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้เกิดขึ้น รวมทั้งการตรวจสอบประชามติหรือความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อโรงงานด้วย

ในด้านการบริหารงานธุรกิจและอุตสาหกรรมก็จำต้องอาศัยการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดการประสานงานการบริหารงานที่ราบรื่น เพื่อส่งผลไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นการประสานงานระหว่างหน่วยต่างๆ ในบริษัทและโรงงานอุตสาหกรรม การประสานงานระหว่างรัฐบาลกับเอกชน ระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาลต่างประเทศ การรณรงค์เรื่องการนิยมสินค้าที่ผลิตขึ้นภายในประเทศ (ปรมะ สตะเวทิน, 2546: 84-97)

จะเห็นได้ว่า “การสื่อสาร”นั้น มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน ดังนั้น การสื่อสารเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยจะต้องอาศัยแนวคิดริเริ่มเพื่อให้ประชาชนรับรู้ และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากแนวทางปฏิบัติเดิม รัฐบาลและเจ้าหน้าที่ด้านการสื่อสารจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ในการวางแผนการพัฒนากิจกรรมด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดแนวทางในการพัฒนาประเทศ

2.1.6 สื่อมวลชนท้องถิ่น : สถานภาพและความพร้อมในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนา

จากการที่โครงการวิจัยเรื่อง สถานภาพการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพของสื่อมวลชนท้องถิ่น สามารถศึกษาประเภทและการนำเสนอเนื้อหา ลักษณะและวิธีทำงานของสื่อท้องถิ่นตลอดจนความคิดเห็นของคนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้รับสาร ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า สื่อมวลชนท้องถิ่นจะมีแนวโน้มในการทำหน้าที่ในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะด้านสุขภาพได้หรือไม่ มากน้อยเพียงไร ขึ้นอยู่กับปัจจัย 7 ประการ คือ (ดวงพร คำนูณวัฒน์ และคณะ, 2548)

1. การอยู่ภายใต้สังกัดของหน่วยงานภาครัฐบาล ภาคเอกชน หรือภาคประชาชน

ลักษณะสังกัดหรือเจ้าของสื่อท้องถิ่น มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของสื่อมวลชนท้องถิ่น เนื่องจากสังกัดหรือเจ้าของย่อมเป็นผู้กำหนดนโยบาย ทิศทาง ตลอดจนวิธีการดำเนินงาน

ซึ่งเป็นเสมือนการกำหนดเส้นทางที่ผู้ปฏิบัติงานต้องเดิน หากสังกัดนั้นคือหน่วยงานของรัฐ การดำเนินงานของสื่อย่อมต้องสนองนโยบายของรัฐ หากสังกัดนั้นคือ หน่วยงานภาคเอกชน การดำเนินงานของสื่อย่อมต้องสนองเป้าหมายที่มักเป็นเป้าหมายด้านธุรกิจ และหากดำเนินงานโดยคนในชุมชน สังกัดคือคนทั้งชุมชน การดำเนินงานย่อมสนองความต้องการของชุมชนเป็นหลัก

2. ขอบเขตการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสาร จังหวัด อำเภอ/เทศบาล หมู่บ้าน

สื่อมวลชนท้องถิ่นทั้ง 5 ประเภทที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนี้ เป็นสื่อที่ดำเนินงานอยู่ในพื้นที่ที่มีขอบเขตแตกต่างกัน ครอบคลุมอาณาบริเวณกว้างขวางไม่เท่ากัน ส่งผลให้มีความแตกต่างกันในด้านผู้รับสาร และวิธีการดำเนินงานสื่อสาร ดังนี้ วิทยุกระจายเสียงประจำจังหวัด ส่วนใหญ่สามารถกระจายเสียงได้ทั่วถึงทั้งจังหวัด หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นบางฉบับเผยแพร่ทั่วทั้งจังหวัด บางฉบับเผยแพร่ภายในเขตอำเภอเมือง เคเบิลทีวีสามารถแพร่ภาพให้บริการแก่สมาชิกได้ภายในเขตอำเภอเมืองเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่วิทยุชุมชนสามารถกระจายเสียงได้ภายในพื้นที่จำกัดภายใน 10-15 ตารางกิโลเมตร ซึ่งอาจครอบคลุมเขตอำเภอ หรือตำบล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรัศมีการกระจายเสียง ส่วนหอกระจายข่าว/เสียงตามสาย ครอบคลุมพื้นที่หมู่บ้านหรือเขตเทศบาล ซึ่งนับว่าเป็นสื่อท้องถิ่นที่ให้บริการในขอบเขตพื้นที่เล็กที่สุด

3. การกำหนดหน้าที่หรือการตั้งเป้าหมายในการสื่อสาร

หากพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของสื่อเพื่อการพัฒนาของ ปรมะ สตะเวทิน (2538) ที่เสนอแนะไว้ว่าหากสื่อต้องการมีส่วนในกาพัฒนาควรปฏิบัติงานด้วยการทำหน้าที่ 3 ประการ คือ หน้าที่ให้ข่าวสาร (Informative Function) หน้าที่ในการชักจูงใจ (Persuasive Function) และหน้าที่ให้ความรู้ (Educative Function) และเมื่อพิจารณาโดยคำนึงถึงบทบาทของสื่อมวลชนท้องถิ่นในการนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นแล้ว จะพบว่าสื่อท้องถิ่นเป็นกลุ่มตัวอย่างทุกประเภททำหน้าที่ให้ข่าวสารว่าเกิดอะไรขึ้น ที่ไหน เมื่อไหร่ ใครเกี่ยวข้องบ้าง เช่น เกิดการระบาดของโรคไข้หวัดนก เป็นต้น แม้ในสื่อท้องถิ่นที่ประกอบการเชิงธุรกิจ เช่น เคเบิลทีวี ยังทำหน้าที่แจ้งข้อมูลข่าวสาร โดยนำเสนอเป็นรายการข่าวท้องถิ่น

4. การเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องของหน่วยงานภายนอก

การดำเนินงานสื่อท้องถิ่นสามารถแบ่งเป็น การบริหารจัดการ และการดำเนินงานสื่อสาร การบริหารงานในที่นี้ หมายรวมถึง การกำหนดนโยบาย แนวทางการปฏิบัติงาน การจัดการทรัพยากรด้านต่างๆ การแก้ไขปัญหาอุปสรรค และการพัฒนางานในอนาคต ส่วนการดำเนินงานสื่อสาร หมายรวมถึง การจัดการด้านข้อมูล การผลิตสื่อ และการเผยแพร่สื่อ การเข้ามา

มีส่วนเกี่ยวข้องของหน่วยงานภายนอก อาจเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งการบริหารจัดการและการดำเนินงานสื่อสาร หรืออาจเข้ามาเกี่ยวข้องส่วนใดส่วนหนึ่ง อย่างก็ตามการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องนี้มีผลต่อการดำเนินงานของสื่อท้องถิ่น อาจทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนท้องถิ่นได้ดีเท่าที่ควร

5. การนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

สื่อมวลชนท้องถิ่นมีศักยภาพในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนา เพราะเนื้อหาที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่นเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับคนในท้องถิ่นโดยตรง ดังที่ F.J. Berrigan (1997) แสดงความคิดเห็นไว้ว่าสื่อที่สามารถทำหน้าที่ช่วยพัฒนาท้องถิ่นได้นั้น ควรมีลักษณะเป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูล ความคิดเห็น ทำให้เกิดการพัฒนาความรู้ และความคิดของคนในชุมชน นั่นหมายความว่า เนื้อหาที่สื่อมวลชนท้องถิ่นนำเสนอควรเป็นเรื่องราวของท้องถิ่น

6. ผู้ทำหน้าที่สื่อสารเป็นคนในท้องถิ่น

ผู้ส่งสารในที่นี้หมายรวมตั้งแต่ทีมงานผู้ผลิตสื่อไปจนถึงผู้ทำหน้าที่ส่งสารไปยังประชาชน ผู้ส่งสารของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น คือ ทีมงานในกองบรรณาธิการไปจนกระทั่งถึงผู้ทำหน้าที่เขียนข้อความเพื่อส่งเนื้อหาเรื่องราวไปยังผู้อ่าน ผู้ส่งสารของสื่อวิทยุกระจายเสียงประจำจังหวัด วิทยุชุมชน และหอกระจายข่าว/เสียงตามสาย คือ ทีมงานผู้ผลิตรายการ ไปถึงผู้ทำหน้าที่ให้เสียงเพื่อส่งต่อเนื้อหาข้อมูลไปยังผู้ฟัง และผู้ส่งสารของสื่อเคเบิลทีวี คือ ทีมงานผู้ผลิตรายการไปถึงผู้ทำหน้าที่ออกมาสื่อสารไปยังผู้ชมด้วยภาพและเสียง สื่อมวลชนท้องถิ่น 3 ประเภท ได้แก่ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วิทยุชุมชน และหอกระจายข่าว/เสียงตามสาย ผู้ส่งสารล้วนเป็นคนในท้องถิ่นซึ่งอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมเดียวกันกับผู้ส่งสาร มีประสบการณ์ร่วมกัน พบเห็นหรือเผชิญปัญหาเดียวกัน ทำให้เกิดความเข้าใจกันได้โดยไม่ยาก ผู้ส่งสารเหล่านี้สามารถคาดเดาได้ว่าเนื้อหาเช่นไรจึงจะตรงกับความต้องการของคนในท้องถิ่น เรื่องใดเป็นเรื่องใกล้ตัวเรื่องใดเป็นเรื่องไกลตัว ในขณะที่ผู้ส่งสารของสื่อวิทยุกระจายเสียงประจำจังหวัดซึ่งรายการครึ่งหนึ่งมาจากส่วนกลาง ผู้ส่งสารเป็นคนนอก ไม่รู้จักผู้รับสาร ไม่เข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เนื้อหาที่เลือกนำเสนอและวิธีการนำเสนอ ย่อมสอดคล้องกับความต้องการของคนในท้องถิ่นได้ยากกว่า

7. การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

สื่อมวลชนท้องถิ่นมีคุณสมบัติของการเป็นสื่อที่ผู้รับสารเข้าถึงได้ (Accessibility) ง่ายและสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสาร (Participatory Communication) ได้ง่ายเช่นกัน ซึ่งการมีส่วนร่วมในการสื่อสารมี 3 ระดับ (กาญจนา แก้วเทพ, 2543) ได้แก่ มีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารหรือผู้ใช้สาร (Audience / Receiver / Users) มีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง / ผู้ร่วมผลิต / ผู้

ร่วมแสดง (Sender / Producer / Co-producer / Performance) ทั้งในขั้นตอนก่อนการผลิต ขั้นตอนการผลิต และขั้นตอนหลังการผลิต และมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy Maker / Planner) โดยวิทยุชุมชนและหอกระจายข่าว/เสียงตามสาย เป็นสื่อมวลชนท้องถิ่นที่คนในชุมชนมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกระดับมากกว่าสื่ออื่น เพราะเป็นสื่อที่ดำเนินงานด้วยภาคประชาชน คนในท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินงานเอง (Self Management) ในขณะที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วิทยุกระจายเสียงปะจำจังหวัด และเคเบิลทีวีนั้น คนในชุมชนมักมีส่วนร่วมในฐานะของผู้รับสาร คือ เป็นผู้อ่าน ผู้ฟัง และผู้ชม มีโอกาสน้อยในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการส่งสาร และยิ่งมีโอกาสน้อยยิ่งขึ้น ในการร่วมกำหนดนโยบาย และตัดสินปัญหา ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในระดับที่ 3 ถึงแม้ว่าในปัจจุบันวิทยุกระจายเสียงประจำจังหวัดบางสถานี ผู้จัดรายการในท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมในรายการ แต่มักเป็นรายการบันเทิง เช่น การตอบคำถามชิงรางวัล การขอเพลง เป็นต้น

2.1.7 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545–2549) เป็นแผนที่ได้อัญเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่างๆ

การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันของสังคมไทยใน 20 ปีข้างหน้า โดยนำความคิดของทุกภาคส่วนในสังคมทุกระดับ ตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับอนุภาค และระดับชาติ มาสังเคราะห์เชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบให้เกิดเป็น “วิสัยทัศน์ร่วม” ที่สังคมไทยยอมรับร่วมกัน โดยคำนึงถึงภาพรวมการพัฒนาที่ผ่านมา สถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อนำไปสู่สังคมไทยที่พึงประสงค์ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 จึงเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ชี้กรอบทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะปานกลาง ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ระยะยาว และมีการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ในด้านแนวคิดที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวม และให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งการสร้างระบบบริหารจัดการภายในที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกระดับ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มี “คน” เป็นศูนย์กลางได้อย่างแท้จริง

ในการพัฒนาประเทศจะยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทางให้การพัฒนายึดทางสายกลาง อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดีและความพอประมาณอย่างมีเหตุผล นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สามารถพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก คนไทยส่วนใหญ่มีการศึกษาและรู้จักเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นคนดี มีคุณธรรมและซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สามารถรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าทางสังคมไทยที่มีความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน อันจะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มีคุณธรรมและยั่งยืน

เพื่อก้าวสู่วิสัยทัศน์ร่วมของสังคมไทย จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการวาง “บทบาทการพัฒนาประเทศ” ในอนาคตอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับศักยภาพและบทบาททางเศรษฐกิจของพื้นที่ โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมที่จะวางรากฐานการพัฒนาเป็นสังคมและชุมชนที่เข้มแข็ง มีระบบบริหารจัดการที่ดีในทุกระดับ ขณะเดียวกันมีการใช้ศักยภาพด้านเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยที่ประนีประนอม เปิดกว้าง ในการพัฒนาเป็นแกนประสานการเจรจา เสริมสร้างสันติภาพในภูมิภาคและใช้ศักยภาพด้านการผลิตและบริการเพื่อเตรียมพัฒนาประเทศสู่ความเป็นฐานเศรษฐกิจของภูมิภาค โดยเฉพาะด้านการเกษตร การแปรรูปการเกษตรและอาหาร การเป็นฐานการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และเป็นศูนย์กลางการศึกษาและวิทยาการที่เข้มแข็ง ควบคู่ไปกับการพัฒนาเป็นประตูเศรษฐกิจเชื่อมโยงกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านและภูมิภาค ด้านการขนส่งทางอากาศ ทางบก และทางน้ำ รวมทั้งการสื่อสารโทรคมนาคมของภูมิภาค โดยอาศัยศักยภาพที่ได้เปรียบของพื้นที่เศรษฐกิจและโครงข่ายบริการพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นแล้ว เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศให้ก้าวตามโลกอย่างรู้เท่าทัน (http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p9 /intro2.doc)

2.1.8 แนวคิดการกำหนดกลยุทธ์การสื่อสาร

การวางแผนโครงการสื่อสารเพื่อการพัฒนา จะต้องอาศัยความริเริ่มและสร้างสรรค์ซึ่งเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่กลุ่มเป้าหมายได้เคยปฏิบัติมาแล้ว และการกระทำเช่นนี้ย่อมเกิดผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิดและค่านิยมซึ่งฝังรากลึกในใจของประชาชนอยู่แล้ว โดยใช้กลยุทธ์การสื่อสารแบบตรงไปตรงมาหรือการสื่อสารทางอ้อม และ

ศิลปะการโน้มน้าวใจ ประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณา 3 ประเด็น ดังนี้ (Najib M. and James H. , อ้างใน สินีนาถ วิมุกตานนท์, 2540: 16-17)

1. การกำหนดกลยุทธ์การสื่อสาร (Communication Strategy) หมายถึง การผสมผสานระหว่างการใช้ “วิธีการสื่อสาร” (Methods) “สาร” (Message) และ “แนวทางการใช้การสื่อสาร” (Approach) ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. การเลือกแนวทางการใช้การสื่อสาร (Communication Approach) แนวทางการใช้การสื่อสารในโครงการสื่อสารเพื่อการพัฒนานั้น มีหลายวิธีด้วยกัน แนวทางที่นิยมแพร่หลายนั้นมุ่งสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย 4 ประการด้วยกัน คือ

2.1 การมุ่งให้ข่าวสาร โดยการเสนอแนวความคิดใหม่ๆ หรือข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนรู้จักและคุ้นเคย

2.2 การมุ่งให้การศึกษา โดยการอธิบายและขยายความแนวความคิดใหม่โดยชี้ให้เห็นถึงผลดีและผลเสียด้วย

2.3 การมุ่งจูงใจหรือโน้มน้าวใจ โดยการกระตุ้นความรู้สึกและโน้มน้าวใจให้ประชาชนยอมรับแนวความคิดใหม่

2.4 การมุ่งให้ความบันเทิง โดยการกระตุ้นและดึงดูดความสนใจของประชาชนเกี่ยวกับความคิดใหม่

3. การพัฒนารูปแบบสาร (Development of Messages) หมายถึง การออกแบบและสร้างสาร (Message design) ให้น่าสนใจและจูงใจประชาชน ลักษณะการออกแบบสารโดยยึดหลักการจูงใจนั้น

จากแนวคิด “การกำหนดกลยุทธ์การสื่อสาร” จะต้องอาศัยความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์โดยการใช้กลยุทธ์การสื่อสารทั้งทางตรง หรือการสื่อสารทางอ้อม และการใช้ศิลปะในการโน้มน้าวใจ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนา เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชนในสังคม ให้เป็นไปในแนวทางการพัฒนาที่วางไว้

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับละครวิทยุ

2.2.1 คำจำกัดความของละครวิทยุ

ละครวิทยุ เป็นการเสนอเรื่องราวโดยการใช้การแสดงด้วยคำพูด ดนตรี และเสียงประกอบให้ผู้ฟังสามารถเห็นภาพพจน์ เหตุการณ์ ท่าทาง มีความรู้สึกและอารมณ์คล้อยตามไปกับเรื่องที่เสนอ ละครวิทยุจึงจำเป็นต้องมีทุกอย่างเช่นเดียวกับละครเวที หรือละครโทรทัศน์ คือ มีทั้งฉาก สีสันบรรยากาศ การเคลื่อนไหวของตัวละคร และสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยศิลปะและเทคนิคในการผลิตรายการ (บุญเกื้อ ควรหาเวช, 2533: 156)

ละครวิทยุ คือ ละครทุกประเภทที่มีทั้งตลกและละครชวนหัว ละครชีวิตและละครโศก แต่เล่น(แสดง) ออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง นั่นคือ การใช้เสียงเป็นการบอกเล่าเรื่องราวผู้ที่ต้องการรู้เรื่องจะต้องรับฟังทางเครื่องรับอย่างเดียวเท่านั้น (แก้ว อัจฉริยะกุล, 2524: 275)

ละครวิทยุ หมายความว่า การแสดงออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง โดยผู้ฟังไม่เห็นตัวผู้แสดง ได้ยินแต่เสียง ซึ่งจะรับฟังได้ทางเครื่องรับวิทยุ ผู้ฟังไม่อาจเห็นตัวผู้แสดง ได้ยินแต่เสียง ซึ่งจะรับฟังได้ทางเครื่องรับวิทยุ ผู้ฟังไม่อาจเห็นบทบาททท่าทาง ความรู้สึกทางสีหน้า ไม่เห็นสีแสง ไม่เห็นลักษณะฉาก และไม่เห็นเครื่องแต่งกายของตัวละคร แต่ผู้ฟังสามารถรู้และเห็นทุกอย่างได้โดยมโนภาพหรือจินตนาการจากเสียงต่างๆ ได้แก่ บทเจรจา การบรรยาย เสียงเพลง เสียงประกอบ ซึ่งผู้ฟังสามารถวาดภาพขึ้นให้ตัวเองเห็นและเกิดความเข้าใจได้เป็นอย่างดี (นภาภรณ์ อัจฉริยะกุล, 2531: 599)

โดยสามารถสรุปได้ว่า ละครวิทยุ เป็นศิลปะการแสดงประเภทหนึ่งซึ่งแสดงออกทางคำพูด โดยได้ยินเฉพาะเสียงในการสื่อความหมาย คือเสียงพูด เสียงดนตรี และเสียงประกอบ ผู้ฟังสามารถจินตนาการจากเสียงเหล่านี้ทางเครื่องรับวิทยุกระจายเสียง

2.2.2 ประเภทของละครวิทยุ

ละครโดยทั่วๆ ไป เป็นการจำลองชีวิตคน ซึ่งในชีวิตจริงของคนเรานั้นมีทั้งทุกข์และสุข ทั้งเศร้าและสนุกสนาน ดังนั้นลักษณะของตัวละครจึงมีหลายแบบหลายประเภท คือ ละครชีวิตรัก โศก ตื่นเต้น ผจญภัย ละครสืบสวนสอบสวน และละครสะเทือนใจ เป็นต้น แต่ไม่ว่าละครจะเป็นประเภทใดจุดประสงค์ของการเสนอรายการทางวิทยุกระจายเสียงมักจะมี 3 ลักษณะดังนี้ (เสาวรีย์ ชะนา, 2537: 1-5)

1. ละครสร้างสรรค์ความบันเทิง

รายการละครที่เสนอทางวิทยุกระจายเสียงโดยทั่วไปแล้ว มีจุดประสงค์เพื่อความบันเทิงเป็นหลักทั้งสิ้น ส่วนมากแล้วที่เสนอทางวิทยุกระจายเสียงมักจะเสนอเรื่องราวชีวิต เรื่องราวในประวัติศาสตร์ วรรณคดี หรือเรื่องที่สะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นไปต่างๆ รวมทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของคนเรา เรื่องราวเหล่านี้มักเป็นเรื่องที่แสดงความตื่นเต้นแปลกใจ ชวนฉงนสนเท่ห์น่าขบคิด เมื่อผู้ฟังได้ติดตามฟังแล้วจะเกิดความเพลิดเพลิน ซึ่งถือว่าเป็นการให้ความบันเทิงอย่างแท้จริง

2. ละครเพื่อความรู้และสอนใจ

รายการละครมิใช่เป็นรายการที่จะให้แต่ความบันเทิง สนุกสนาน เพลิดเพลินแก่ผู้ฟังอย่างเดียวเท่านั้น แต่ละครสามารถให้สิ่งที่เป็นความรู้ คติสอนใจแก่ผู้ฟังได้ด้วย เนื่องจากละครสามารถผูกเป็นเรื่องราวต่างๆ ได้ตามใจผู้เขียน โดยไม่มีขอบเขตจำกัด กล่าวคือสามารถสร้างเรื่องราวได้ตามจินตนาการกำหนดฉากต่างๆ ได้ตามใจผู้เขียน โดยไม่มีขอบเขตจำกัด กล่าวคือสามารถสร้างเรื่องราวได้ตามจินตนาการกำหนดฉากหรือภูมิประเทศได้อย่างกว้างขวาง กำหนดเวลาได้ตามปรารถนา จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตสามารถสร้างสรรค์ละครออกมาได้ในรูปแบบและทุกวัตถุประสงค์ นั่นคือ สามารถสร้างรูปแบบให้เป็นละครรักหรือละครปู๊โลดโผนได้ สามารถสร้างละครเพื่อวัตถุประสงค์ของความบันเทิงหรือเพื่อให้การศึกษา ให้ความรู้ ให้คติสอนใจก็ได้ โดยให้วัตถุประสงค์นั้นสอดแทรกอยู่ในเนื้อหา เทคนิค และวิธีการผลิต คนส่วนใหญ่มีความเข้าใจว่าการผลิตรายการละคร ย่อมมีจุดประสงค์เพื่อความบันเทิง แต่ความเป็นจริงเราสามารถใช้ละครเป็นสื่อในการให้การศึกษาและความรู้อย่างได้ผล เนื่องมาจากเทคนิคการสร้างละครนั้นสามารถใช้เทคนิคที่ให้ทั้งความสนุกสนาน ตื่นเต้น เร้าใจ ชวนให้ติดตามฟังและให้ความสนใจแล้ว การสอดแทรกเนื้อหาที่เป็นความรู้ หรือการบอกกล่าวเรื่องราวที่เป็นความรู้โดยตรงก็ย่อมทำได้

3. ละครเรื่องการรณรงค์และการประชาสัมพันธ์

การผลิตละครวิทยุเพื่อการรณรงค์และการประชาสัมพันธ์มิได้มีความหมายของการรณรงค์และการประชาสัมพันธ์นั้นมีวัตถุประสงค์มากไปกว่านั้น กล่าวคือ ลักษณะของการรณรงค์และการประชาสัมพันธ์นั้นต้องการผลคืบหน้า สำหรับการรณรงค์นั้นเป็นการกระตุ้นหรือโน้มน้าวใจให้เกิดความเปลี่ยนแปลง โดยเกิดความศรัทธาเชื่อถือ และนำไปปฏิบัติตามในสิ่งที่ดีงามที่ควรปฏิบัติ หรืองดการปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ดีงามซึ่งสมควรละเว้น เช่น ถ้าคนเคยสูบบุหรี่ หรือรณรงค์เพื่อให้เกิดความสะอาด เป็นต้น ส่วนการประชาสัมพันธ์นั้น เป็นการบอกกล่าวให้รู้ให้

เข้าใจในสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น หรือยังไม่เคยปฏิบัติ จึงบอกกล่าวให้รับรู้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อใด นอกจากนั้น การประชาสัมพันธ์ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการยอมรับในสิ่งที่บอกกล่าว เป็นการโน้มน้าวชักจูงใจให้เห็นคล้อยตาม ให้เกิดความร่วมใจ การประชาสัมพันธ์เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเข้าใจผิด การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพพจน์ที่ดี และตลอดจนการประชาสัมพันธ์เพื่อแก้ไขความเข้าใจผิดที่เกิดขึ้น

นอกจากนั้นแล้ว ประเภทของละครวิทยุสามารถแบ่งได้ตามวิธีการเสนอรายการละครวิทยุในปัจจุบันที่อุปกรณ์ทันสมัยและอำนวยความสะดวกให้อย่างดียิ่งแล้ว วิธีการเสนอจึงสามารถกระทำได้ 3 วิธี คือ (แก้ว อัจฉริยะกุล, 2524: 291)

1. เป็นละครที่จบในตอนเดียว มีความยาว 30 นาที 45 นาทีหรือ 60 นาที

2. เป็นละครที่ไม่จบในตอนเดียวและไม่จำกัดกี่ตอนจบ (ที่เรียกว่าเรื่องยาว serial) เล่นติดต่อกันไปตามลำดับของเรื่อง มีความยาวได้ตอนละ 30 นาที

3. ละครชุด (serial drama) ไม่จำกัดว่าจะเป็นชุดละกี่ตอน ในตอนหนึ่งๆ ก็จบลงในตัว แล้วก็ไปตั้งต้นใหม่ในตอนต่อไป โดยเนื้อเรื่องไม่ติดต่อสืบเนื่องกัน แต่ตัวละครในเรื่องไปมีบทบาทในเหตุการณ์ใหม่ของตอนต่อๆ ไป ทุกตอนมีความยาวได้ตอนละ 30 นาที

เวลาของการเสนอละครวิทยุที่กำหนดไว้นี้ เป็นเวลาความยาวตามมาตรฐานสากลนิยม คือ นับเวลาตั้งแต่เปิดรายการ (ตั้งแต่ดนตรีประจำคณะ บอกชื่อคณะ ชื่อเรื่อง.....ฯลฯ) ไปจนถึงท้ายรายการ (ที่กล่าวคำอำลาจบ) แต่แท้ที่จริงเมื่อเล่นจริงแล้วยังไม่เคยปรากฏว่ามีละครวิทยุเรื่องใดทำเวลาได้แน่นอนตรงตามที่กำหนดได้เลย ไม่ขาดก็เกิน เมื่อเกินเวลาไปก็จะเป็นการรุกล้ำเวลารายการอื่น เพราะฉะนั้นจึงเสนอกันตามปกติอยู่ในเวลา 29.45 นาที หรือ 29.30 นาที

2.2.3 องค์ประกอบของละครวิทยุ

2.2.3.1 บทละครวิทยุ

บทละครวิทยุถือเป็นหัวใจสำคัญของละครวิทยุ เพราะการที่ปรากฏเป็นละครวิทยุมาให้เราได้ยินได้ฟังกันนั้นก็จะต้องมีเรื่องราวหรือเหตุการณ์ขึ้นมาเสียก่อน โดยนำเรื่องราวเหล่านั้นมาแปรให้อยู่ในรูปของบทละครวิทยุ แล้วแจกจ่ายให้ทีมงานแต่ละคนทำหน้าที่ของตนเอง โดยการสร้างบทละครวิทยุนั้นมีรายละเอียดดังนี้ (เสาวรีย์ ชะนา, 2537: 11)

1. ที่มาของบทละครวิทยุ

เรื่องราวต่างๆ ที่จะนำมาทำเป็นบทละครวิทยุนั้น มีที่มา 3 แห่งดังนี้คือ

1.1 มาจากเรื่องที่แต่งขึ้นเอง คือ ผู้ที่ทำหน้าที่เขียนบทละครวิทยุนั้นจะต้องสร้างโครงเรื่องขึ้นมาเองทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ ตัวละคร คล้ายกับการแต่งนวนิยาย แต่จะแต่งขึ้นมาเพื่อเป็นบทละครจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนฟังไม่ใช่ให้คนอ่าน อาจจะเป็นบทละครสั้น 1 ชั่วโมงจบหรือเป็นบทละครขนาดยาวตอนจบก็ได้

1.2 มาจากบทประพันธ์ของผู้อื่น โดยนำเอานวนิยายดังๆ ของนักประพันธ์มีชื่อมาดัดแปลงในบทละครเพื่อแสดงทางวิทยุอีกทางหนึ่ง เช่น บทประพันธ์ของทมยันตี, กฤษณา อโศกสิน เป็นต้น ในกรณีนี้จะต้องเสียค่าลิขสิทธิ์ให้เจ้าของบทประพันธ์ด้วย

1.3 มาจากบทภาพยนตร์ โดยในขณะที่ภาพยนตร์เรื่องสั้นๆ กำลังสร้างหรือสร้างเสร็จแล้ว อำนวยการสร้างก็จ้างละครวิทยุเล่นก่อน เพื่อให้ผู้ฟังละครวิทยุเล่นเป็นตอนๆ ไม่จบในวันเดียว ถ้าอยากรู้เรื่องราวทั้งหมดโดยเร็วก็จะไปดูหนัง หรือบางครั้งในปัจจุบันภาพยนตร์เรื่องใดที่เป็นที่นิยมมากๆ ก็อาจนำมาสร้างเป็นละครวิทยุได้เช่นกัน

2. การแต่งบทละครวิทยุ

ผู้ที่จะสามารถแต่งบทละครวิทยุได้นั้น ควรจะเป็นคนที่คลุกคลีอยู่ในวงการหรือการทำละครวิทยุมากพอสมควร เพราะจะสามารถทราบได้ว่าบทละครที่ดีควรจะเป็นเช่นไร จะทำบทละครอย่างไรเพื่อให้แสดงได้อย่างคล่องปาก มีอะไรที่เป็นข้อบกพร่องหรือผิดพลาดได้ง่ายในการทำบท รู้ว่าควรจะสร้างและดำเนินเรื่องอย่างไรจึงจะเป็นที่ถูกใจของผู้ฟัง ดังนั้นการแต่งบทละครควรจะกระทำดังนี้

2.1 กำหนดจุดประสงค์ของละครเสียก่อน ว่าต้องการแสดงให้เห็นหรือเข้าใจถึงอะไร

2.2 เมื่อได้จุดประสงค์แล้วก็กำหนดเรื่องราวว่าเกี่ยวกับอะไร เพื่อให้คนฟังมองเห็นประเด็นปัญหาได้ชัดเจน

2.3 ขีดวงให้แคบ เพื่อให้ละครมีเนื้อหาที่กินใจหรือประทับใจผู้ฟังมากที่สุด

2.4 ตั้งจุดจบของเรื่อง ว่าจะจบแบบโศกนาฏกรรม หรือจะจบแบบมีสุขสมหวัง หรือว่าจะแบบทิ้งท้ายเปิดไว้ให้ติดตามเอง

ทั้ง 4 ขั้นตอนที่กล่าวมา เป็นเพียงกรอบหรือโครงสร้างคร่าวๆ ในการสร้างบทละครขึ้นมาเท่านั้น เมื่อลงรายละเอียดก็จะไม่เปะปะออกนอกกรอบ จากนั้นก็จะเป็นการลงรายละเอียดเรื่องขององค์ประกอบของบทละครต่อไป

3. องค์ประกอบของบทละครวิทยุ

บทละครวิทยุที่ดี ควรจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้

3.1 เรื่องราว เป็นการบอกเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งเรื่องราวจะน่าสนใจมากน้อยเพียงใดอยู่ที่วิธีการเล่า โดยผู้เล่าอาจจะพรรณนาด้วยสำนวนโวหาร หรือแต่งแต้มเกิดรสชาติหรือระบายสีสันให้ตื่นเต้น บางครั้งการเล่าเรื่องราวต่างๆ อาจทำให้ผู้ฟังสนุกสนานพอใจ บางครั้งก็เดาล่วงหน้าไปถึงจบได้ถูกต้อง แต่บางครั้งเรื่องราวก็พลิกแพลงจนเดาจุดจบไม่ถูก สิ่งที่ว่านี้เราเรียกว่า “เรื่องราว” เรื่องราวเป็นสิ่งที่พาเราไปสู่ชีวิตและความนึกคิดของผู้คนต่างๆ แสดงให้เราเห็นลักษณะนิสัยใจคอ ฐานะภาวะและพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้น รวมทั้งเหตุผลและวิธีการที่บุคคลเปลี่ยนลักษณะนิสัยเดิมไปสู่อีกจุดหนึ่ง เหล่านี้เป็นการทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่าเรื่องราวนั่นเอง

3.2 ตัวละคร เมื่อมีเรื่องราวก็จะต้องมีตัวละครเป็นผู้ดำเนินเรื่องให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ตัวละครสามารถแบ่งได้ ดังนี้

- ตัวละครหลัก เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่อง เช่น บทพระเอก นางเอก ผู้ร้าย เป็นต้น ตัวละครเหล่านี้จะขาดเสียไม่ได้ในเรื่อง เพราะจะเป็นผู้ที่จุดประเด็นต่างๆ ให้เกิดขึ้นนั่นเอง

- ตัวประกอบ เป็นตัวละครที่เข้ามาช่วยเสริมให้เรื่องราวมีความสมจริงมากขึ้น เช่น ครูที่โรงเรียน คนขับแท็กซี่ เป็นต้น

3.3 การขัดแย้ง การทำบทละครนั้นต้องคิดให้รอบคอบถึงการขัดแย้งในโครงเรื่อง บางครั้งความขัดแย้งอาจมีเกิดขึ้นซ้อนๆ กันในเรื่องเดียวกันก็ได้ การสร้างละครที่ดี

นั้นจะต้องสร้างให้มีการขัดแย้งเกิดขึ้น การขัดแย้งหมายถึง ข้อขัดแย้งอันเป็นอุปสรรคหรือความตึงเครียดที่มีอยู่ในเนื้อเรื่อง การขัดแย้งอาจเกิดขึ้นได้หลายลักษณะ คือ

- การขัดแย้งภายในตัวของบุคคล เป็นการขัดแย้งระหว่างการกระทำกับมโนภาพหรือการต่อสู้กับความคิดของตนเอง
- การขัดแย้งระหว่างคนคนหนึ่งกับอีกคนหนึ่ง
- การขัดแย้งระหว่างคนคนหนึ่งกับหลายๆ คน ซึ่งเป็นคนกลุ่มเล็ก เช่น เพื่อนฝูง
- การขัดแย้งระหว่างคนคนหนึ่งกับคนส่วนใหญ่ในสังคม เช่น ต่อต้านการสูบบุหรี่
- การขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติ เช่น ความขัดแย้งในเรื่องผิว ลัทธิการเมือง ความขัดแย้งทางศาสนา เป็นต้น

3.4 จุดสุดยอด หรือที่เรียกว่า ไคลแม็กซ์ (Climax) จุดสุดยอดนี้อาจทำได้หลายลักษณะ การดำเนินเรื่องโดยสร้างปมของเรื่องและผูกปมนี้ไว้ทีละปม เมื่อปมเขม็งเกลียวได้ที่แล้ว ก็ถึงจุดที่ต้องคลายปมที่ผูกไว้ นั่นหมายถึงการเปิดเผยเรื่องราวที่ได้ซ่อนเงื่อนไว้ให้คลี่คลาย เกิดความเข้าใจในที การคลี่คลายความตึงเครียดนี้ เรียกกันว่า จุดสุดยอดหรือไคลแม็กซ์นั่นเอง นอกจากนั้น จุดสุดยอดทำได้ในลักษณะของการหักมุม หรือการวกกลับ (Turn) หรือในลักษณะพลิกความคาดหมาย ซึ่งลักษณะดังกล่าวคือ เป็นเทคนิคของการดำเนินเรื่องอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความสนุกตื่นเต้น เป็นจุดเด่นที่ประทับใจที่สุดของเรื่องนั่นเอง และเมื่อการแสดงถึงจุดสุดยอดแล้ว เรื่องราวก็ถึงจุดอวสานได้โดยไม่ขัดเขินยืดเยื้อ

3.5 การบรรยาย เป็นทางออกอย่างหนึ่งของละครวิทยุที่ต้องการให้ผู้ฟังมองเห็นภาพตามไป โดยทั่วไปแล้วผู้บรรยายจะทำหน้าที่แนะนำเหตุการณ์ของเรื่องก่อนที่ดำเนินเรื่อง แต่ถ้าเป็นละครที่ดำเนินเรื่องไปแล้ว เป็นละครยาวตลอดจนจบ การขึ้นต้นตอนใหม่แต่ละครั้ง ผู้บรรยายจะทำหน้าที่ดำเนินเรื่องไปแล้วโดยย่อๆ เป็นการเท้าความหรือเตือนความทรงจำของผู้ฟังให้ระลึกได้ว่า ครั้งที่แล้วการดำเนินไปถึงไหนแล้ว การบรรยายจึงเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งของการเล่าเรื่องราวให้ผู้ฟังคิดได้ตามทันนั่นเอง นอกจากบรรยายในตอนต้นของรายการแล้ว อาจจะมีการบรรยายตอนก่อนหมดเวลาของการแสดงในแต่ละตอน หรือก่อนจบเรื่องราว การบรรยายในลักษณะนี้ ที่นิยมทำกันเกือบเป็นประเพณีของละครวิทยุก็คือ การบรรยายแบบทิ้งท้ายฝากข้อคิด หรือฝากจุดสำคัญของเรื่องไว้ให้ผู้ฟังเก็บไปคิดต่อก่อนที่จะรับฟังในตอนต่อไป หรือก่อนที่จะเฉลยเรื่องราวในตอนต่อไป เป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่ใช้ตรึงอารมณ์ให้ค้างอยู่ในใจของผู้ฟัง

เพื่อให้ระลึกเรื่องราว เพื่อให้ถกเถียงเพื่อความรื่นเริงบันเทิงใจอย่างหนึ่ง นอกจากนั้นการบรรยายในช่วงท้ายของรายการนี้ มักจะต่อท้ายด้วยการกล่าวว่าละครเรื่องนี้เป็นบทประพันธ์ของใคร มีใครเป็นผู้แสดงบ้าง ใครทำหน้าที่อะไรในการผลิตตอนนั้น และจะมีเสนอต่อไปในวันใด เวลาใด สถานีใด เพื่อผู้ฟังจะติดตามฟังต่อไปได้อย่างถูกต้อง

3.6 บทเจรจา การพูดอีกลักษณะหนึ่งในบทละครวิทยุก็คือ บทเจรจา (Dialogue) เป็นการสนทนาโต้ตอบกันในระหว่างตัวละครด้วยกัน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุดในละครวิทยุ บทเจรจาจะเป็นการดำเนินเรื่องไปโดยอัตโนมัติ เพราะบทเจรจาจะเป็นการแสดงความคืบหน้าของเรื่องราว แสดงให้ผู้ฟังรู้อะไรที่เกิดขึ้น ที่ไหน อย่างไร ใครมีลักษณะนิสัยอย่างไร จะแสดงออกได้ทางบทเจรจาทั้งนั้น ในละครวิทยุบุคลิกลักษณะของตัวละคร จะแสดงออกมาทางการพูดอย่างเดียวเท่านั้น ผู้ฟังมองไม่เห็นท่าทางการกระทำ การแต่งกาย จะเข้าใจได้จากการฟังบทเจรจาอย่างเดียว ดังนั้นผู้เขียนบทละครจึงต้องสร้างภาพต่างๆ ให้เกิดขึ้นในใจหรือในความนึกคิดของผู้ฟัง ซึ่งการเขียนบทเจรจาควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- ต้องเขียนให้เป็นภาษาพูดมากที่สุด
- การใช้สรรพนามต้องคำนึงถึงตัวละครว่าอยู่ในฐานะอย่างไร เพื่อผู้ฟังเข้าใจบุคลิก ไม่เกิดความสับสน
- ต้องไม่ใช้คำหยาบ
- การกำหนดถ้อยคำน้ำเสียงของตัวละคร เป็นสิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ควรมี เช่น การกระซิบ หัวเราะ ร้องไห้ เป็นต้น
- การเขียนบทไม่จำเป็นต้องเขียนจากบทประพันธ์เดิมเสมอไป เพราะจะทำให้เกิดความสงสัยขึ้นมาได้
- ผู้เขียนบทต้องพยายามทำใจให้ได้ว่า ในขณะเขียนบทละครอยู่นั้น ตัวอักษรทุกคำที่เขียนลงไปนั้นคือเสียงสะท้อนที่กลับมาสู่หูเราเอง คล้ายๆ กับว่าในขณะเขียนมีตัวละครแวดล้อมตัวเราอยู่ ช่วยให้บทเจรจาได้อารมณ์มากขึ้น
- ผู้เขียนจะต้องมีทักษะเกี่ยวกับเรื่อง สถานที่ สิ่งแวดล้อมของสถานที่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ
- ถ้าต้องการเน้นอารมณ์ หรือความรู้สึกของตัวละคร ซึ่งเห็นว่าไม่เหมาะสมที่จะปล่อยให้ออกมาเป็นคำพูดโต้ตอบกัน ก็ใช้เสียงสะท้อนแสดงอารมณ์หรือความรู้สึกของตัวละครตัวนั้นได้

2.2.3.2 บุคลากรในงานละครวิทยุ

งานทางด้านการแสดงละครวิทยุถือได้ว่าต้องอาศัยคนจำนวนมากในการผลิต ซึ่งทุกๆ ฝ่ายจะทำงานร่วมกัน “แบบครอบครัว” มีความสำคัญเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายใดก็ตาม ซึ่งประกอบไปด้วยดังนี้ (จักรีรัตน์ พงศ์พัฒนากร, 2543: 54-59)

1. ผู้อำนวยการแสดง เป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการดำเนินงานนับตั้งแต่ต้นจนจบกระบวน โดยจะเริ่มจากการคัดเลือกเรื่องที่จะนำมา แล้วจัดหาผู้เขียนบทให้เขียนไปในแนวทางที่ต้องการ จัดหาตัวแสดงให้เหมาะสมกับบทที่จะเล่น จัดทีมงาน มอบหมายงานให้กับทุกๆ คน ผู้อำนวยการแสดงจะเป็นผู้ควบคุมให้การแสดงดำเนินไป นับตั้งแต่การเรียกประชุม นัดซ้อมบท พิจารณาเพลงประกอบและเสียงประกอบให้เหมาะสมกับบท นอกจากนั้นแล้วผู้อำนวยการแสดงยังต้องทำหน้าที่ในการประเมินผลของการแสดงด้วย เพื่อนำมาปรับปรุง แก้ไขให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

2. ผู้ควบคุมการแสดง ทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมการแสดงโดยตรง ทำการศึกษาเนื้อเรื่องของบทอย่างละเอียด ทำความเข้าใจอุปนิสัยของตัวละครในเรื่องเป็นอย่างดี ควบคุมการแสดงให้นักแสดงแต่ละคนแสดงให้สมบทบาท มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “ผู้กำกับการแสดง” นอกจากนั้นแล้วยังมีหน้าที่ควบคุมเรื่องของเวลาด้วย คือไม่ให้ยาวหรือสั้นจนเกินไป ผู้ควบคุมการแสดงที่ดีควรจำเสียงของตัวละครทุกตัวให้ได้ ไม่ว่าจะเป็นลีลาการออกเสียง ความชัดเจน อารมณ์ น้ำเสียง ซึ่งต้องสอดคล้องกับบท อีกทั้งยังต้องควบคุมการให้เพลงและเสียงประกอบให้ถูกต้องตามบทที่กำหนดไว้ด้วย

3. ผู้เขียนบท ทำหน้าที่ในการเขียน โดยต้องเข้าใจเนื้อหาและทราบจุดสำคัญของเรื่อง มีความสามารถที่จะดึงประเด็นที่สำคัญๆ ออกมาเป็นบทพูด ผู้เขียนที่ดี ควรทำให้ตัวแสดงเข้าใจเนื้อหาที่ได้รับ เรื่องราวดำเนินไปได้อย่างมีรสชาติและน่าประทับใจต่อผู้ฟัง

4. ผู้แสดง ทำหน้าที่แสดงไปตามบทบาทที่ได้รับไม่ว่าจะเป็นตัวเอกหรือตัวประกอบ ซึ่งทุกตัวแสดงในเรื่องมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ผู้แสดงที่ดีควรเป็นผู้ “รักษาบท” คือต้องทำความเข้าใจกับทุกตัวอักษรได้รับมอบหมายให้แสดง ต้องเข้าใจลักษณะของตัวละคร นอกจากนั้นแล้วผู้แสดงไม่ควรแสดงแบบ “อัดเจาะ” คือไม่อัดเสียงทีละคนไปตลอดแล้วค่อยมาผสมกัน เนื่องจากจะทำให้การแสดงไม่ได้อารมณ์อย่างต่อเนื่อง ฉะนั้นแล้วผู้แสดงควรมีความรับผิดชอบ เคารพบทที่ผู้เขียนบทได้เขียนไว้ด้วย โดยพยายามถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกออกมาด้วยน้ำเสียงที่ถูกต้องตรงตามกับบุคลิกของตัวละครดังกล่าว

5. ผู้ให้เพลงประกอบและเสียงประกอบ เป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ให้เพลงประกอบและเสียงประกอบ ซึ่งทำให้ละครวิทยุฟังสมจริงสมจังมากขึ้น เสียงทำให้เกิดภาพ เกิดฉาก มองเห็นลักษณะการแต่งตัว รู้ได้ถึงเวลาและสถานที่ตลอดถึงอิริยาบถต่างๆ ผู้ให้เพลงประกอบและเสียงประกอบจึงควรต้องศึกษาเกี่ยวกับบทว่าเพลงอะไร ดนตรีแบบไหน เหมาะสมที่จะใช้มากที่สุด เพื่อที่จะนำมาใช้ทันทีและถูกต้องตามที่ต้องการ

6. เจ้าหน้าที่ควบคุมเสียง ทำหน้าที่ควบคุมการผลิตรายการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเสียง โดยแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

- บทบาทในการทำให้เกิดเสียงขึ้น ในห้องบันทึกเสียง ไม่ว่าจะเป็นเสียงจากไมโครโฟน เครื่องเล่นแผ่นเสียง เครื่องบันทึกเสียง โดยพิจารณาเลือกเสียงให้เกิดความเหมาะสม

- บทบาทในการบังคับเครื่องเล่นแผ่นเสียง และเครื่องบันทึกเสียง ในขณะบันทึกการแสดงโดยจะจัดเตรียมแผ่นเสียงและตั้งเทปเสียงตามที่กำหนดไว้ในบท เจ้าหน้าที่ควบคุมเสียงควรทำเครื่องหมายไว้ในบทเพื่อเป็นการให้คิว โดยทำให้เสียงต่างๆ เกิดความกลมกลืนหรือไม่ดังหรือค่อยจนเกินไป เพื่อให้การแสดงดำเนินไปอย่างราบรื่น

7. เจ้าหน้าที่ธุรการ เป็นฝ่ายที่ดูแลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างเรียบร้อยไม่ติดขัด เจ้าหน้าที่ธุรการส่วนมากจะทำหน้าที่จัดพิมพ์บท ติดต่อประสานงานด้านห้องบันทึกเสียง นัดตัวละครเพื่อซักซ้อม ร่างจดหมายโต้ตอบกับผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป็นผู้ดูแลบทแสดงให้การผลิตละครวิทยุเป็นไปอย่างมีระเบียบ

8. เจ้าหน้าที่การเงิน ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการเบิกจ่ายทางด้านการเงินอย่างรอบคอบ ทำบัญชีทั้งรายรับที่ได้จากผู้สนับสนุน และทำบัญชีรายจ่าย ที่เป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน ให้เป็นได้ชัดเจนทุกบาททุกสตางค์อย่างถี่ถ้วน

2.2.3.3 เสียงในละครวิทยุ

ในการสร้างละครวิทยุต้องมีเครื่องมือด้านเสียง 3 อย่างมาประกอบกัน นั่นคือ (นภาภรณ์ อัจฉริยะกุล, 2531: 617-624)

1. เสียงพูด

ซึ่งได้กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ในส่วนองค์ประกอบของละครวิทยุ

2. เสียงประกอบ

เสียงประกอบนั้นถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีคู่กับละครวิทยุ เพราะเป็นเครื่องช่วยให้ผู้ฟังสร้างจินตนาการได้ถูกต้องและมีรสชาติขึ้น โดยทำให้ผู้ฟังรู้ถึงบทบาทและเหตุการณ์สมจริงเหมือนชีวิตจริง เหมือนอยู่ในบรรยากาศนั้นจริงๆ ซึ่งเสียงประกอบที่ใช้ในละครวิทยุอาจหามาได้จากแผ่นเสียงซึ่งผลิตจากต่างประเทศ หรือเสียงประกอบที่คณะละครอาจคิดค้นและทดลองทำเสียงเลียนแบบเสียงจริงขึ้นมาใช้เอง เสียงประกอบซึ่งทำขึ้นสดๆ จากของจริงในห้องส่งมีอยู่หลายเสียง โดยเป็นเสียงที่ใกล้เคียงกับของจริงมากที่สุด เกิดจากการใช้จนเกิดความชำนาญ แต่ปัจจุบันนิยมใช้เสียงดนตรีเข้ามาใช้แทน

3. เสียงดนตรี

เป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งสำหรับการแสดงละครทางวิทยุ ที่ช่วยส่งเสริมบรรยากาศให้ผู้ฟังเกิดมีอารมณ์ มีความรู้สึกคล้อยตามไปกับชีวิตของตัวละครในเรื่องนั้นๆ นอกจากนั้นดนตรียังใช้เป็นเครื่องเปลี่ยนฉากได้ หรือเปลี่ยนระยะเวลา ทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้โดยฉับพลันไม่ต้องมีการบรรยายด้วยคำพูด

ดนตรีสามารถให้อารมณ์ที่ถูกต้องในบทบาทของละคร หรือสามารถลบอารมณ์หนึ่งแล้วให้มีอารมณ์ใหม่ขึ้นมาแทนที่อย่างรวดเร็วได้ หรือสามารถเพิ่มความตึงเครียดให้แก่ละครได้เพราะดนตรีเป็นสิ่งที่มีอานุภาพ เราจึงนำดนตรีมาใช้ประโยชน์ในละครวิทยุ เป็นต้น

1. ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเปิด-ปิดรายการ
2. ใช้เป็นสะพานเชื่อมโยงความรู้สึกหรืออารมณ์ของผู้ฟัง
3. ใช้เป็นสัญลักษณ์ในการเปลี่ยนฉาก
4. ใช้คั่นเหตุการณ์หรือกาลเวลาได้อย่างรวดเร็ว
5. ใช้สร้างเสียงแปลกประหลาดมหัศจรรย์
6. ใช้เพื่อเพิ่มอารมณ์ให้แก่ละครวิทยุ

การใช้ดนตรีนั้น ต้องรู้จักธรรมชาติ ชีวิตและประเภทของดนตรีและนำมาใช้ในทางที่ถูกต้องเหมาะสม มิฉะนั้นการใช้ดนตรีสำหรับประกอบละครวิทยุ นอกจากจะไม่ได้ผลแล้ว ยังจะเกิดผลเสียอีกด้วย

จากแนวคิด “ละครวิทยุ” ถือเป็นศิลปะการแสดงแขนงหนึ่ง ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเป็นละครที่บอกเล่าเรื่องราวผ่านการใช้เสียง เพื่อแสดงความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ สร้างจินตนาการ อารมณ์ และความรู้สึกให้เกิดขึ้นแก่ผู้ฟัง โดยเป็นสื่อเพื่อความบันเทิงผ่านทางวิทยุกระจายเสียง

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอีสาน

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

“วัฒนธรรม” หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือกำหนดจากความรู้และประสบการณ์หรือการยอมรับเข้ามาเพื่อช่วยแก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของสมาชิกในสังคม มีการสืบทอด เลือกสรร ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามเงื่อนไขและกาลเวลาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ก่อให้เกิดแบบแผนในความคิดและการกระทำที่ยึดถือปฏิบัติร่วมกันและสืบทอดต่อมา เพื่อวิถีชีวิตโดยส่วนรวมของสังคมใดสังคมหนึ่งที่ทำให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยความราบรื่น (ทัศนีย์ จันทร, 2546: 775)

ตามคำนิยามที่ให้ไว้นี้ จะเห็นว่าเราใช้คำว่าวัฒนธรรมในทางที่แคบ คือหมายเอาสภาวะที่ดีและสร้างสรรค์ที่มนุษย์ทำขึ้น จึงอาจแยกส่วนของคำนิยามออกเป็น 4 ส่วน คือ (อุดม บัวศรี, 2540: 2-3)

1. ความเจริญงอกงาม หมายถึง ความเจริญทั้งด้านวัตถุ และด้านจิตใจของประชาชนซึ่งประเทศที่เจริญแล้วได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ดีนั้น ย่อมมีความสมดุลแห่งวัตถุและจิตใจเป็นคุณสมบัติ

2. ความเป็นระเบียบเรียบร้อย หมายถึง ความมีวินัยของคนในชาติ เช่น วินัยในการบริโภค วินัยในการปฏิบัติหน้าที่ วินัยในครอบครัว และวินัยส่วนรวม ซึ่งถือว่าเป็นนิสัย หรือถือว่าเป็นภารกิจ บ้านเมืองที่มีระเบียบวินัยย่อมง่ายแก่การพัฒนา เช่น ประชาชนเคารพกฎหมาย เคารพกฎจราจร เคารพสิทธิของผู้อื่น รู้หน้าที่ของตนทิ้งให้เป็นระเบียบ ปฏิบัติตามกฎของสังคมหรือกลุ่มชนที่เขาตั้งขึ้นเพื่อสวัสดิภาพแห่งสังคมและส่วนรวม ยิ่งกว่านั้นจะต้องรู้จักวินัยในการวางตัว เช่นวางตัวให้สุภาพ เหมาะสม มีสัมมาคารวะ รู้จักกาลเทศะ ไม่ลุแก่อำนาจแห่งตน เป็นต้น

3. ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ หมายถึง ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชาติ มีการประพฤติปฏิบัติในแนวทางเดียวกันมีดังนี้

3.1 สามัคคีระหว่างหมู่คณะของคนในชาติ

3.2 การสร้างสรรค์วรรณคดี ศิลปกรรม นาฏกรรม และอื่นๆ

3.3 การยอมรับตัวเอง เช่น ใช้สินค้าไทยและการนิยมไทย เป็นต้น

4. ศีลธรรมอันดีของประชาชน หมายถึง ความประพฤติหรือคติธรรม ตลอดจนวรรณกรรมต่างๆ ที่แสดงออกในรูปที่ส่งเสริมศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น

4.1 เป็นคนมีศาสนา

4.2 ปฏิบัติตามหลักธรรมของแต่ละศาสนาที่ตนยึดมั่น

4.3 ปฏิบัติ รักษาระเบียบ และประเพณีแห่งศาสนา

จึงน่าจะสรุปได้ว่าวัฒนธรรมตามความหมายหลังที่เราจะยึดถือเป็นเกณฑ์นี้ เป็นลักษณะมุ่งให้คนเป็นผู้มีความเจริญไม่ว่าจะในเรื่องกาย วาจา ใจ ตลอดจนยึดมั่นในศีลธรรมและค่านิยมต่างๆ ของแต่ละกลุ่มชน

2.3.2 ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอีสาน

วัฒนธรรมไทยในสังคมย่อยสังคมหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นคือ วัฒนธรรมอีสาน โดยอุดม บัวศรี ได้อธิบายลักษณะวัฒนธรรมอีสานไว้ 4 ลักษณะดังต่อไปนี้ (อุดม บัวศรี, 2540: 38-148)

2.3.2.1 วัฒนธรรมทางวัตถุ

วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ลักษณะเครื่องใช้ที่เป็นวัตถุซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ในลักษณะเป็นงานฝีมือ อันแสดงถึงความฉลาด และการพัฒนาของกลุ่มชนนั้นๆ และมีความหมายต่อชีวิต สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติของกลุ่ม

1. การแต่งกาย

คนอีสานเป็นคนที่มีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย ไม่หรูหรา กินและนอนกับพื้น เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้การใช้เครื่องแต่งกายมีลักษณะธรรมดาไปด้วย ตามชนบททั่วๆ ไป เราจะพบชาวอีสานส่วนใหญ่มีชุดแต่งกายอยู่ 3 ชุด คือ ชุดทำงาน ชุดอยู่กับบ้าน และชุดทำบุญ

ผ้าขาวม้า ผู้ชายอีสานไปไหนๆ จะนำผ้าขาวม้าไปด้วย วัฒนธรรมอีสานที่นิยมใช้ผ้าขาวม้าเนื่องจากเป็นผ้าเอนกประสงค์มาแต่บรรพบุรุษของไทย

ส่วนสมัยปัจจุบัน สภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของคนอีสานมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เช่น การใช้ควายเหล็กไถนาหรือรถแทรกเตอร์ การใช้รถยนต์ จักรยานยนต์ การใช้มือถือ และการแต่งกายตามสมัยนิยม เป็นต้น

2. การงานและลักษณะการประกอบอาชีพ

การงานของคนอีสาน เป็นการงานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตแบบอีสาน คือ ผู้ชายมักจะต้องทำงานหนัก งานที่จะต้องออกแรง เสี่ยง เช่น งานไถนา เลื่อยไม้ ไสกบ สร้างบ้านเรือน ทำไร่ ทำนา ทำเครื่องใช้และอุปกรณ์ต่างๆ ผู้ชายอีสานที่เป็นที่นิยมในสายตาชาวบ้านต้องเป็นคนขยันขันแข็ง หนักเอาเบาสู้ เข้มแข็งและอดทน ส่วนผู้หญิงอีสานนั้น มักจะทำงานเบากว่าบุรุษ โดยจะทำงานบ้าน เช่น ทำอาหารการครัว เย็บปักถักร้อย ทำเสื้อทำหม่อนป้อนไหม เก็บผักหักฟืน เป็นต้น

3. ที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้

3.1 ที่อยู่อาศัย จะกล่าวได้หลายอย่างเช่น บ้านเรือน และโบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญ ตลอดจนสิ่งก่อสร้างอื่นๆ

- เดิมบ้านเรือนของคนอีสานเป็นบ้านชั้นเดียว ใต้ถุนสูง หลังคาชลูดสูงแบบบ้านทรงไทย มุงด้วยดินขอหรือไพหญ้าตามแต่ฐานะ ไม่นิยมทำเพดานผนังบ้านทำด้วยไม้แก่นเรียกว่า “เฮือกแอ้มแป้น” หรือทำด้วยไม้ไผ่สานเรียกว่า “เฮือนแอ้มฝา” คนที่มีฐานะดีก็มักจะมี “เฮือนแอ้มแป้น” ส่วนคนมีฐานะยากจนก็มี “เฮือนแอ้มฝา” ดังนั้นวัสดุที่ก่อสร้างก็เป็นการชี้บอกฐานะของบุคคล

บ้านของชาวอีสานไม่นิยมกั้นเป็นสัดส่วน พ่อแม่ลูกหลานจะนอนร่วมกันในห้องโถงใหญ่ในเรือนใหญ่ สิ่งของที่กั้นก็เป็นตู้ใส่ของเท่านั้น จะมีการกั้นห้องให้เป็นพิเศษก็ต่อเมื่อลูกสาวจะแต่งงานจะกั้นไว้มุมใดมุมหนึ่งของห้อง เรียกว่า “ส่วม” คนอีสานออกเสียงว่า “ส่วม” ซึ่งเมื่อเทียบกับภาษาไทยกลางคือคำว่าเรือนหอนั่นเอง การที่หนุ่มสาวแต่งงานกันแล้วจะย้ายไปอยู่เรือนหอนั้นยังไม่เคยปรากฏ เพราะถือว่าเป็นการละทิ้งบิดามารดา ซึ่งจะกลายเป็นลูก “อกตัญญู” หรืออีกประการหนึ่งเมื่อพิจารณากันทุกด้านแล้วว่าทั้งสองฝ่ายเหมาะสมพอจะเลี้ยง

ตนเองได้จะมีการออกไปอยู่เรือนใหม่เรียกกันว่า “ออกเฮือน” ซึ่งโดยมากจะปลูกเรือนอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับเรือนพ่อตาแม่ยายที่ชาวอีสานเรียกว่า “พ่อเฒ่าแม่เฒ่า” นั่นเอง แต่สมัยปัจจุบันบ้านเรือนได้เปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม

- โบสถ์หรืออุโบสถ มีรูปแบบของชาวบ้านโดยเฉพาะ เท่าที่ปรากฏในภาคอีสานมีอยู่ 2 ลักษณะ คือเป็นแบบทรงหลังคาสูง มุงกระเบื้องหรือดินขอหรือสังกะสี คล้ายกับทรงไทยแต่สวยงามอ่อนช้อยน้อยกว่า เข้าใจว่ามีวิวัฒนาการแบบบ้านอีสานผสมแนวคิดของโบสถ์ภาคกลาง อีกแบบหนึ่งเป็นโบสถ์ที่มีลักษณะง่ายๆ มุงด้วยวัสดุคล้ายกับแบบแรกแต่ทรงแตกต่างคือมีความละเอียดน้อยกว่า ไม่มีประตู ไม่มีหน้าต่าง เป็นโบสถ์ที่เปิดโล่ง แต่ในสมัยปัจจุบันโบสถ์ตามวัดหลายแห่งได้เปลี่ยนแปลงไปตามแบบมาตรฐานขงโบสถ์จากส่วนกลาง

- ศาลาการเปรียญ เป็นที่ทำบุญหรือเป็นที่รวมของงานเทศกาลอื่นๆ มักจะมีทรงคล้ายกับโบสถ์มาก ตัวอาคารเปิดโล่ง หลังคาการเปรียญมักจะทำเป็นรูปนาค ซึ่งเป็นสัตว์ที่ถือกันว่ายิ่งใหญ่ สามารถบันดาลน้ำฝนให้ตกสู่มนุษย์โลกได้และมักจะยกพื้นให้ฤนสูง ชาวบ้านเรียกว่า “หัวแจก”

- เถียงนา เป็นที่พำนักชั่วคราวของชาวนา เมื่อลงทำนา ลักษณะบ้านทรงคล้ายกับบ้านทำได้ 2 แบบคือ แบบถาวรซึ่งคล้ายกับบ้านแต่มีเสาน้อยกว่า และการสร้างไม่พิถีพิถันด้านความสวยงาม มุ่งการใช้ประโยชน์มากกว่าอย่างอื่น และแบบชั่วคราวซึ่งทำด้วยเสาสี่เสาแต่สามารถยกไปยกมาได้ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “เถียงนายอ” เราจะเห็นได้ว่าเถียงนาเป็นโครงสร้างง่ายๆ ของการสร้างที่อยู่อาศัยของอีสาน เพราะเป็นลักษณะการจำลองแบบของบ้านอีสานโดยเฉพาะ และใช้วัสดุง่ายๆ ในการก่อสร้าง

3.2 เครื่องใช้ ซึ่งพบเห็นอยู่ตามหมู่บ้านอีสานมีอยู่หลายประเภท โดยแยกได้ดังนี้

- ประเภทเครื่องใช้ประจำบ้าน ได้แก่ เสื่อ กระติบข้าว กระด้ง เป็นต้น หรืออุปกรณ์ที่ใช้ในงานสิ่งทอ ใช้ในงานอุปกรณ์กสิกรรม ใช้ดักสัตว์ หรือใช้เป็นเครื่องประดับ

- ประเภทเครื่องใช้ประจำวัด เช่น ฆ้อง กลอง ธรรมาสน์ เป็นต้น

เราจะพบว่าศิลปวัตถุต่างๆ เหล่านี้ ยังมีหลายอย่างที่ยังให้สุนทรียภาพแก่เรามาก เช่น ขันหมาก กระสวย และลายผ้ามัดหมี่ ตลอดจนหมอนขิดต่างๆ โดยมีลวดลายที่แตกต่างกันอย่างวิจิตรพิสดาร มีหลากหลายขนาด ในปัจจุบันได้มีวิวัฒนาการทางด้านลวดลายให้มีความสวยงามต่างออกไป เพื่อใช้ในโอกาสต่างๆ เช่น ของที่ระลึก เป็นต้น

4. ศิลปวัตถุและศาสนสถาน

4.1 ศิลปวัตถุ ตามวัดวาอารามต่างๆ ทั่วไปในภาคอีสาน ภายในโบสถ์ เราจะพบพระพุทธรูปอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นพระพุทธรูปไม้เสียส่วนมาก ลักษณะของพระพุทธรูปแบบนี้เป็นไม้แก่นทรงคล้ายกับพุทธรูปที่พบในประเทศลาวและภาคเหนือของไทย นอกจากนั้นยังพบร่องรอยทางโบราณคดีอยู่มาก โดยมีการขุดพบและนำไปเป็นหลักฐานรวบรวมอยู่ ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

4.2 ศาสนสถาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับศาสนาได้พบหลักฐานตามจังหวัดต่างๆ ทั่วภาคอีสาน เช่น พระธาตุขามแก่น จ.ขอนแก่น, พระธาตุเชิงชุม จ.สกลนคร, พระธาตุพนม จ.นครพนม นอกจากนั้นยังพบปราสาทเทวาลัยและกู่ต่างๆ ตามแบบศาสนาพราหมณ์ ได้แก่ ปราสาทหินพิมาย จ.นครราชสีมา, ปราสาทเมืองต่ำ จ.บุรีรัมย์, กู่น้อย เป็นต้น

5. วรรณกรรม

ได้แก่ งานที่เกี่ยวกับหนังสือที่ชาวอีสานแต่งไว้ ที่ถือว่าดีมีคติ รวมทั้งกาพย์ กลอน โคลงและอื่นๆ ที่แฝงอยู่ในคำ ผญา ภาษิต กลอนลำต่างๆ

คนอีสานนิยมแต่งเรื่องราววรรณคดีของตัวเองไว้มาก และโยงเรื่องราวเหล่านั้นเข้าไปสู่พระพุทธศาสนา เรื่องราวต่างๆ เหล่านี้นอกจากจารึกไว้ในใบลานแล้ว ยังนำไปเขียนเป็นจิตรกรรมฝาผนังโบสถ์ในอีสาน วรรณคดีเรื่องสำคัญๆ ที่นักปราชญ์อีสานศึกษาค้นคว้ากว่า 100 เรื่อง เช่น เวสสันดรชาดก ผาแดงนางไอ่ ท้าวฮุ้งท่าวเจือง และนางสิบสอง

6. อาหารการกิน

คนอีสานมีการกินอาหารตามธรรมชาติกินอยู่อย่างง่ายๆไม่พิถีพิถัน อาหารการกินของคนอีสานสามารถจัดประเภทได้เป็นกลุ่มๆ ดังนี้

- ประเภทต้ม ได้แก่ ต้มไก่ ต้มปลา

- ประเภทลาบ ได้แก่ ลาบเนื้อ ลาบปลา ลาบปู ลาบเทา
- ประเภทอ่อม ได้แก่ อ่อมหอย อ่อมปลา อ่อมกบ
- ประเภทซุบ ได้แก่ ซุปเห็ด ซุบหมากมี่ ซุปผักติ้ว ซุบหน่อไม้
- ประเภทแกง ได้แก่ แกงไข่ผำ แกงผักหวาน แกงไข่มดแดง
- ประเภทป่น-แจ่ว ได้แก่ ป่นปลา ป่นปู แจ่วแมงดา
- ประเภทตำ ได้แก่ ตำหมากหุ่ง ตำหมากถั่ว ตำหมากแตง
- ประเภทย่าง ได้แก่ ไก่ย่าง เนื้อย่าง
- ประเภทปิ้ง ได้แก่ ปิ้งชิ้น ปิ้งนก ปิ้งปลา
- ประเภทหมก ได้แก่ หมกไข่มดแดง หมกหน่อไม้ หมกปลา

แต่ในสภาพสังคมปัจจุบัน วิถีการกินของคนอีสานได้เปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะการกินแบบสมัยใหม่ที่เข้ามา เช่น การมีเร่ขายอาหารเข้าไปถึงในหมู่บ้าน เป็นต้น

2.3.2.2 วัฒนธรรมทางคติธรรม

วัฒนธรรมทางคติธรรม หมายถึงอะไรก็ตามซึ่งถือเป็นคติในการดำรงชีวิต ซึ่งอาจจะได้มาจากสุภาษิต คำคม คำสั่งสอน ผญาภาษิต คติเรื่องความเชื่อต่างๆ หรือแม้แต่คติต่างๆ ที่ได้มาจากวรรณกรรมทั้งแบบปากเปล่าหรือลายลักษณ์ ในที่นี้จะกล่าวถึงวัฒนธรรมด้านคติธรรมเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ คติความเชื่อและคติคำสั่งสอน

1. คติความเชื่อ ในการดำรงชีวิตที่แฝงอยู่ในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตของชาวอีสานมีมากมาย ซึ่งพอจะยกตัวอย่างได้ดังนี้

1.1 ความเชื่อเรื่องนาคเล่นน้ำ ชาวบ้านอีสานเชื่อว่า ปีใดฝนจะดีไม่ดีขึ้นอยู่กับนาคในน้ำ คำว่า “นาคในน้ำ” หมายถึงคติความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องพญานาคที่เป็นสัญลักษณ์วัฒนธรรมทางน้ำชนิดหนึ่ง

1.2 ความเชื่อเรื่องพญาแถน ชาวบ้านเชื่อว่าพญาแถนเป็นผู้มีอิทธิพลในการให้ฝนตก จึงให้มีการทำบุญบั้งไฟ ถ้าไม่ทำบั้งไฟถวายแถนฝนจะไม่ตกต้องตามฤดูกาล ชาวอีสานจึงนิยมทำบั้งไปทุกหมู่บ้าน โดยถือว่าเป็นงานมหกรรมประจำปีเลยทีเดียว

1.3 ความเชื่อเรื่องปู่ตา ทุกหมู่บ้านจะมีป่าไม้ยืนต้นอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้านในป่านั้นจะมีศาลเพียงตาปลูกไว้ เรียกว่า “ตูบปู่ตา” ปู่ตาเป็นผีประจำหมู่บ้าน มีอิทธิพลในการดูแลสุขทุกข์ของชาวบ้าน แม้กระทั่งสามารถตามรักษาลูกหลานชาวบ้านในการรบทัพจับศึก ทุกครั้งจะทำอะไรต้องเกรงใจปู่ตา เช่น ไม่ดูหมิ่น ไม่ล่วงเกิน

1.4 ความเชื่อเรื่องศาสนา ศาสนาที่ได้มีส่วนพัวพันอยู่กับชีวิตของชาวอีสานมีอยู่ 2 ศาสนา คือ ศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ แต่อย่างไรก็ตามชาวอีสานจะนับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก ส่วนพิธีการต่างๆ นั้นมีเรื่องของพราหมณ์เข้ามาปะปนอยู่บ้าง แต่มีอีกสิ่งหนึ่งที่มีอยู่ทั่วไปคือการนับถือผีสางเทวดา ตามแต่ท้องถิ่นนั้นๆ

สำหรับพุทธศาสนานั้น นับเป็นศาสนาที่ชาวอีสานนับถือมากที่สุด และนับถือเป็นชีวิตจิตใจ เราจะสังเกตได้จากการนับถือของชาวอีสานได้หลายทาง ดังนี้

1. อาคาร เป็นที่ทราบกันดีว่าชาวอีสานค่อนข้างจะยากจน แต่ถ้าเรามองไปตามวัดวาอาราม เราจะพบว่าแต่ละหมู่บ้านจะมีวัดประจำหมู่บ้านซึ่งในแต่ละวัดชาวบ้านนิยมสร้างโบสถ์ให้สวยงาม โดยต้องใช้เงินจำนวนมาก เกิดจากการร่วมมือกันออกทุนในการก่อสร้าง ยิ่งไปกว่านั้นโบสถ์หรือ “สิม” ถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวอีสาน

2. ความเคารพเชื่อฟัง พระภิกษุถือเป็นผู้นำคนหนึ่งและเป็นที่เลื่อมใสของชาวบ้านที่สุด เป็นกำลังใจของชาวบ้านและถ้าหากมีเรื่องที่ต้องร่วมตัดสินใจและไม่สามารถหาข้อสรุปได้ เจ้าอาวาสจะเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดให้เอง

3. วัดเป็นศูนย์รวม วัดเป็นศูนย์รวมของวิทยาการอันมาก เช่น เป็นที่ศึกษาของนักธรรม ผู้ที่ศึกษาและลาเพสออกไปก็ได้มีโอกาสทำประโยชน์ให้แก่หมู่บ้าน ผู้ที่สึกแล้วเป็นทิด เป็นจารย์ เป็นเซียง ล้วนแต่เป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้เกียรติ ยอมรับในความสามารถทั้งนั้น ส่วนคนที่ไม่ได้บวชเรียนก็จะเรียก “ตา” ซึ่งหมายถึงคนดิบ ไม่ใช่คนสุก นอกจากนั้นงานเทศกาลต่างๆ ก็ต้องอาศัยวัดเป็นที่รวม เช่น บุญบั้งไฟ บุญข้าวสาก บุญมหาชาติ เป็นต้น

- ความเชื่อเรื่องผู้อาวุโสและบรรพบุรุษ ชาวอีสานนับถือผู้อาวุโสในรูปของเจ้าโคตร เจ้าโคตรคือญาติผู้ใหญ่ เมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วย หรือเกิดความขัดแย้งกันในครอบครัวก็ดี จะต้องมีการเรียกญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายมาเป็นคนจัดการ หรือไกล่เกลี่ยให้คืนดีกัน แม้แต่กรณีการแบ่งมรดก ดังนั้น “เจ้าโคตร” ยังมีพลังในการดำรงชีวิตของชาวชนบทอีสานเป็นอย่างยิ่ง

ส่วนบรรพบุรุษหรือผู้ที่ล่วงลับไปแล้วเรียกว่า “เปรตญาติ” ชาวอีสานไม่นิยมสร้างรูปเคารพของบรรพบุรุษ แต่นิยมเก็บอัฐิของบรรพบุรุษเอาไว้ คือในเจดีย์และตามกุฏิพระภิกษุเจ้าอาวาส นอกจากนั้นตามชนบทบางแห่งยังนิยมนับถือบรรพบุรุษในรูปของผี เช่น ผีเชื้อหรือผีปู่ผีย่า

- ความเชื่อเรื่องผีและเทวดา จะออกมาในรูปของผีไท้ ผีแถน และผีฟ้า ซึ่งเป็นผีที่ไม่มีตัวตนแต่คอยให้คุณให้โทษแก่ผู้ทำดีทำชั่วอยู่ตลอด

- ความเชื่อเรื่องโชคลาง แม้ว่าจะมีวิทยาการสมัยใหม่เข้ามา ชาวอีสานก็ยังคงมีความเคารพนับถือสิ่งลึกลับ ยังคงถือเรื่องโชคลางอยู่อย่างเคร่งครัดและทั่วไป เช่น การปลูกบ้าน หรือการแต่งงานต้องถือวันดี เราจะเห็นได้ว่าการทำเช่นนี้เป็นเรื่องของการถือโชคถือลาง ถือเคล็ด ซึ่งพอจะยกตัวอย่างได้ เช่น การถือเรื่องทิศทาง การถือวัน-เดือน-ปี การถือโสกหรือโฉลกเป็นต้น

2. คติคำสั่งสอน หรือ สุภาษิตคำพังเพย อื่นๆ อันเป็นแนวคิดถึงความดีความชั่ว การปฏิบัติตนในสังคมและอื่นๆ คติบางอย่างเป็นคำสุภาษิตทั้งสั้นและยาว เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เป็นคำสอน เป็นคำสั่ง เป็นคำเตือน ล้วนแต่มีคติทั้งนั้นคือคติคำสอนและคติภาษิตหรือจะเรียกตามภาษาอีสานว่า ผญาย่อย กับผญาภาษิต

2.3.2.3 วัฒนธรรมทางเนติธรรม

วัฒนธรรมทางเนติธรรม เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับกฎระเบียบของสังคมหรืออาจโยงไปถึงสิทธิหน้าที่ของแต่ละบุคคล ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคม

คนไทยเรามีสิทธิและหน้าที่ตามระบอบรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญทุกฉบับจะต้องระบุไว้เสมอว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน สิทธิต่างๆ ดังกล่าว เช่น สิทธิทางการเมือง สิทธิในการนับถือศาสนา สิทธิในร่างกาย ฯลฯ สิทธิต่างๆ เหล่านี้ คนอีสานทุกคนย่อมได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายอยู่แล้ว แต่ตามแนวทางการปฏิบัติเราจะพบว่าชาวอีสาน นอกจากจะปฏิบัติตนตามตัวบทกฎหมายแล้วยังจะต้องมีการปฏิบัติตนตามกฎของหมู่คณะอีกด้วย กฎที่ว่านั้นได้แก่กฎทางสังคมประเพณีที่เคยยึดถือกันมาช้านานจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน กฎหมู่เหล่านี้เป็นการช่วยกฎหมายบ้านเมืองและเป็นการช่วยให้เกิดความเข้าใจกัน ไม่บาดหมางกันในหมู่คณะ

กฎดังกล่าวนี้ไม่ได้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายบ้านเมือง แต่ทุกคนก็ปฏิบัติสืบมาอย่างเคร่งครัด จึงพอจะแยกศึกษากฎเกณฑ์เหล่านี้ได้ดังนี้

1. กฎการเคารพซึ่งกันและกันตามลำดับอาวุโส เป็นที่น่าสังเกตว่าคนที่มีอาวุโสในหมู่บ้านมักจะได้รับความยำเกรงจากลุกบ้านเสมอ ผู้ใดไม่เชื่อฟังผู้นั้นจะถูกตำหนิและกล่าวโทษว่าเป็นคนไม่ดี โดยเฉพาะถ้าหากผู้อาวุโสเคยผ่านการบวชเรียนมาแล้วเป็นอย่างดี ยิ่งจะได้รับการเคารพนับถือเพิ่มอีกทวีคูณ จึงเห็นได้ว่าในภาคอีสานโดยทั่วไปเกิดระบบ “เจ้าโคตร” ขึ้นในหมู่บ้าน

2. การขึ้นของฮักษา ในแต่ละหมู่บ้านจะมีผู้มีอาวุโสและเป็นที่เคารพยำเกรงของชาวบ้านอยู่หลายคน บุคคลเหล่านี้เป็นประหนึ่งศูนย์รวมน้ำใจ ศูนย์รวมแห่งการคุ้มครองของครอบครัว ครอบครัวอื่นๆ จะมาขอขึ้นของรักษาด้วย คำว่า “ของรักษา” หมายถึงของที่จะคุ้มครองรักษาตัวเองให้รอดพ้นจากภัยอันตราย คนที่มาขึ้นของฮักษาด้วยกันมักจะกล่าวว่าพวกเขาถือผีตัวเดียวกัน

3. ฮีตสิบสองคองสิบสี่ บรรดากฎต่างๆ ระบบฮีตสิบสองคองสิบสี่จะเป็นที่รู้จักของทุกคนและปฏิบัติตามกันมาไม่ขาดสายตราบจนปัจจุบัน ถึงแม้บางกฎจะถูกลืมเลือนไปบ้างแต่บางกฎก็ถูกยอมรับและปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดมากขึ้น โดยฮีตสิบสองเป็นกฎ 12 ประการมีประวัติความน่าสนใจ คือ

“ฮีตสิบสอง” หรือจารีต หรือประเพณีที่ทำกันในภาคอีสานในรอบ 1 ปี คือ 12 เดือน บางคนจึงเข้าใจฮีตสิบสองในรูปของประเพณีสิบสองเดือนของอีสาน

“คองสิบสี่” “คอง” ในคำอีสาน หมายถึงครองหรือครรลอง หรือแนวทางในการปะพฤติปฏิบัติในการดำรงชีพทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น “คอง” มีอยู่ 14 อย่าง จึงเรียกว่า “คองสิบสี่”

คนไทยในแต่ละภาคต่างก็มีประเพณีวัฒนธรรมเป็นของตนเองโดยเฉพาะและเป็นเอกลักษณ์ อีสานย่อมมีขนบประเพณีที่แตกต่างไปจากภาคอื่นๆ พอสมควร เพราะเหตุว่าอีสานเป็นดินแดนที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง สิ่งเหล่านี้สร้างความภาคภูมิใจให้แก่อีสานเป็นอย่างยิ่ง คนอีสานเคยพูดติดปากเสมอว่า การกระทำทุกอย่างให้เป็นไปตาม “ฮีตสิบสอง” และ “คองสิบสี่” จึงจะเจริญงอกงามประกอบอาชีพรุ่งเรือง ทำอะไรอย่าให้ผิด “ฮีต”

2.3.2.4 วัฒนธรรมทางสังคม

วัฒนธรรมทางสหธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางด้านสังคมของมนุษย์ ซึ่งหมายถึงความเกี่ยวกันในฐานะเป็นมนุษย์ และเป็นสัตว์สังคม โดยกล่าวได้ 4 เรื่อง คือ

1. ความเกี่ยวพันกันในฐานะเครือญาติของชนชาวอีสาน

ชาวอีสานมักตั้งชื่อคนเพียงพยางค์เดียวแบบไทยแท้ และไม่นิยมใช้คำภาษาบาลี สันสกฤต แต่ใช้คำพื้นบ้านอีสานเป็นหลัก ส่วนชื่อเล่นนั้นไม่มีอย่างแน่นอน แต่ชาวบ้านมักมีสิ่งทดแทน คือนิยมเอาลักษณะเฉพาะตัวของผู้นั้นเป็นชื่อสร้อยหรือชื่อเล่น ถ้าหาไม่ได้ก็เอาชื่อบิดาหรือมารดามาใส่แทน การเรียกชื่อพระสงฆ์ก็ให้แตกต่างไปจากผู้คน เช่นผู้บวชเป็นพระเรียก “หม่อม” หรือ “เจ้าหัว” ส่วนการเรียกชื่อในเครือญาติ ชาวอีสานกำหนดตายตัวไว้ เช่น เรียกพ่อ-แม่ ว่าอีพ่อ-อีแม่ เป็นต้น

2. ประเพณีที่เอื้ออำนวยต่อมนุษยสัมพันธ์

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับมนุษยสัมพันธ์มีเป็นจำนวนมาก ซึ่งประเพณีที่ปรากฏเห็นอย่างเด่นชัด คือ

2.1 ประเพณีผูกเสี่ยว การผูกเสี่ยวคือการผูกมิตรแท้ หรือเพื่อนตาย เป็นประเพณีของชาวอีสาน เมื่อเด็กเจริญเติบโตจะได้มีเพื่อนไปค้าขายด้วยกัน การเป็นเสี่ยวกันมิได้เป็นได้ง่ายๆนัก ต้องมีการจองเสี่ยวตั้งแต่อยู่ในครรภ์ การผูกเสี่ยวนิยมผูกชายกับชาย หญิงกับหญิง เกณฑ์การผูกเสี่ยวคือคู่เสี่ยวที่มีหน้าตาคล้ายกัน เกิดปีเดียวกัน มีรสนิยมเหมือนกัน บิดามารดายินยอมหรือเห็นดีด้วย คนอีสานถือว่าประเพณีผูกเสี่ยว แสดงถึงความเป็นอยู่ของกันและกัน และมีผลต่อความมั่นคงของชาติและสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่สังคม

2.2 ประเพณีลงแขก ก่อให้เกิดประเพณีช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันโดยไม่คิดค่าแรงเรียกว่า “ประเพณีลงแขก” ในสมัยก่อนชาวอีสานจะช่วยกันปลูกสร้างบ้านเรือน ทำไร่ทำนา และการทำบุญอื่นๆ โดยเฉพาะการทำนา การปลูกบ้าน การนวดข้าว เป็นกิจกรรมที่แสดงออกด้านนี้เป็นที่ชัดเจน ถ้าใครจะปลูกบ้านก็จะขอแรงจากชาวบ้านให้ช่วย โดยเจ้าภาพจะจัดการเรื่องอาหารการกินให้พร้อม เช่นเดียวกับการปักดำนา จะทำเสร็จภายในวันเดียว นับว่าเป็นความสามัคคีและความเห็นอกเห็นใจกันซึ่งหาที่ใดไม่ได้นอกจากสังคมชาวอีสาน

2.3 ประเพณีสู่ขวัญบายศรี เป็นประเพณีสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ ชาวอีสานถือว่า “ขวัญ” เป็นส่วนสำคัญเท่ากับจิตใจหรือวิญญาณ เป็นตัวก่อหรือบังคับจิตใจให้เป็นปกติ การสู่ขวัญในภาคอีสานมีหลายประเภทเพราะด้วยเหตุแตกต่างออกไป เช่น สู่ขวัญคนป่วย สู่ขวัญคู่บ่าวสาว สู่ขวัญนา เป็นต้น ซึ่งผู้ที่ทำพิธีสูตรขวัญเป็นพราหมณ์หรือหมอสูตรขวัญ เป็นผู้ที่ได้รับการเคารพนับถือในหมู่บ้านขณะสูตรขวัญชาวบ้านจะช่วยกันเรียกขวัญ แล้วช่วยกันผูกแขนเจ้าของขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคล

2.4 ประเพณีรับแขกในเทศกาลบุญต่างๆ เช่น บุญบั้งไฟ บุญผะเวส ซึ่งการต้อนรับแขกเป็นความจำเป็นและสำคัญของคนอีสาน

3. นันทนาการซึ่งได้แก่ การดนตรี การละเล่นต่างๆ

นันทนาการ หมายถึง การบันเทิงต่างๆ ที่มีการเล่นกันอยู่ในท้องถิ่นอีสาน ซึ่งภาษาอีสานเรียกว่า “มหรสพคบงัน” โดยมีการเล่นดนตรีครบทั้ง 4 ประเภท คือ ดีด สี ตี เป่า คนอีสานมีหัวใจด้านการบันเทิง ทุกงานจะประกอบด้วยความบันเทิง โดยเฉพาะงานบุญ เช่น งานบุญบั้งไฟที่ดูเป็นงานที่มีความสนุกและความบันเทิงปะปนอยู่ด้วย

ดนตรีอีสานประเภทดีด ได้แก่ พิณหรือซุง และอีกประเภทหนึ่งที่ใช้ดีดใช้กระพุ้งปาก คือ “หึน”

ดนตรีอีสานประเภทสี ได้แก่ ซอ ทั้งซอไม่ไผ่ ซอกะลามะพร้าว และซอกระป๋องน้ำมัน

ดนตรีอีสานประเภทตี ได้แก่ กลองชนิดต่างๆ นอกจากนั้นยังมี ฆ้อง พังฮาด โปงลาง

ดนตรีอีสานประเภทเป่า ได้แก่ แคน โหวดหรือโบด ซึ่งแคนนั้นเป็นเครื่องดนตรีที่มีอดีตยาวนาและเป็นดนตรีหลักที่มากับวิถีชีวิตของชาวอีสาน

การละเล่นอันเกี่ยวกับดนตรีอีสาน ได้แก่ หมอลำและการฟ้อนรำต่างๆ ซึ่งการละเล่นเหล่านี้จะพบได้ทั่วไปในภาคอีสาน

4. การกีฬา ได้แก่ การละเล่นพื้นบ้าน

การกีฬาในอีสานมีมากพอๆ กับภาคอื่นๆ แต่ในยุคหลังๆ นี้ได้รับอิทธิพลจากกีฬาสากลเข้ามามาก ทำให้เด็กๆ เลิกเล่นกีฬาท้องถิ่น หันมานิยมฟุตบอล เทนนิส ฯลฯ กันมากกว่าเดิม แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีกีฬาท้องถิ่นที่ชาวบ้านอีสานได้คิดขึ้นมา เช่น สะบ้า บักเก็บ บักหลับบักลี้ เป็นต้น

ส่วนการละเล่นที่ได้รับอิทธิพลมาจากภาคกลางซึ่งได้จากการศึกษาหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เช่น มอญซ่อนผ้า ซ่อนหา งูกินหาง เป็นต้น

จากข้างต้นเป็นการกล่าวถึงในกรอบของวัฒนธรรมอีสานที่ใช้เวลาสั่งสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน แต่ในปัจจุบันรวมถึงในอนาคต คนอีสานต้องเรียนรู้ที่จะปรับใช้ภูมิปัญญาเหล่านั้นท่ามกลางเหตุปัจจัยและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นภาพรวมได้ว่าอำนาจและบทบาทของรัฐชาติ (nation state) โดยวิถีราชการและการเมือง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ระบบการศึกษาสมัยใหม่ การขยายตัวของกองทุนนิยมและบริโภคนิยม รวมถึงการสื่อสารและการคมนาคมเทคโนโลยีสมัยใหม่ ล้วนแต่ขยายอิทธิพลเข้าไปแทรกแซงคนอีสาน เช่นเดียวกับที่คนไทยทั่วประเทศทุกภูมิภาคประสบอยู่ (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544: 87)

ดังนั้น อีสานจึงได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อย่างน้อยภาพลักษณ์เก่าๆ ทีมีอยู่ว่าเป็นภาคที่แห้งแล้ง กันดาร ยากจน ก็เริ่มมีคนรู้กันว่าอีสานหลังจากได้รับการพัฒนาและการเอาใจใส่จากทางราชการ ในขณะนี้อีสานได้กลายเป็นสีเขียวขึ้นมาในหลายท้องที่ ปัจจุบันอีสานได้กลายเป็นภูมิภาคที่คนให้ความสนใจ เพราะเป็นประตูสู่อินโดจีนไม่ว่าจะเป็นประเทศลาว กัมพูชา หรือเวียดนาม ได้มีนายทุนอุตสาหกรรมจำนวนมากสนใจที่จะมาลงทุนในภูมิภาคนี้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะแรงงานที่มีอยู่เป็นจำนวนมากที่มีความอดทนสูง มีความซื่อสัตย์ มีความสามารถ และมีฝีมือ ที่ดินยังมีราคาถูก นอกจากนั้นระบบการคมนาคมยังมีเครือข่ายเชื่อมโยงกันอย่างทั่วถึง มีโครงสร้างพื้นฐานค่อนข้างพร้อม

อย่างไรก็ตาม จากแนวคิด “วัฒนธรรมและความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอีสาน” จึงถือเป็นการบอกเล่าถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของประชาชนโดยทั่วไป เป็นสิ่งที่ประชาชนหรือชาวบ้านกำหนดสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมท้องถิ่น ซึ่งเป็นสังคมย่อยในสังคมไทย โดยเป็นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม ค่านิยม และ

ประเพณี ซึ่งแนวคิดและแนวทางปฏิบัติต่างๆ เป็นสิ่งที่เลือกและยึดถือมาเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมต่างๆ

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสาระบันเทิง (Edutainment)

เอดูเทนเมนต์ (Edutainment) คือกลยุทธ์ในการผสมผสานข้อมูลข่าวสารและความรู้ในด้านต่างๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนา เข้ากับความบันเทิงโดยเจตนา มีเป้าหมายชัดเจน และนำเสนอผ่านทางสื่อบันเทิงรูปแบบต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์ให้บุคคลได้รับความรู้ มีทัศนคติ และพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ของสังคม และในขณะเดียวกัน ก็ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายกับการบริโภคข่าวสารดังกล่าว (Singhal & Rogers, 1988)

เอดูเทนเมนต์ (Edutainment) เป็นคำศัพท์ภาษาอังกฤษร่วมสมัย โดยเกิดจากการรวมคำศัพท์ภาษาอังกฤษดั้งเดิม จำนวน 2 คำ เข้าด้วยกัน ได้แก่ คำว่า “เอดูเคชั่น” (Education) ซึ่งหมายถึง สาระความรู้ หรือการศึกษาเล่าเรียน กับคำว่า “เอนเตอร์เทนเมนต์” (Entertainment) ซึ่งหมายถึง ความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ แล้วกลายเป็นคำศัพท์ใหม่ว่า “เอดูเทนเมนต์” ซึ่งอาจแปลเป็นภาษาไทยว่า “สาระบันเทิง” โดยการผนวกคำว่า “สาระความรู้” กับคำว่า “ความบันเทิง” เข้าด้วยกัน (ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล, 2543)

แนวคิดเอดูเทนเมนต์ (Edutainment) จึงเป็นการเชื่อมประสานข้อมูลข่าวสาร สาระความรู้และความบันเทิงเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะในยุคปัจจุบัน การสร้างสรรค์งานเอดูเทนเมนต์ได้เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ในด้านการพัฒนา ดังที่ Everett M. Rogers นักวิชาการด้านการสื่อสารและการพัฒนาได้กล่าวไว้ว่า เอดูเทนเมนต์ จะเป็นเครื่องมือสำคัญของศตวรรษที่ 21 โดยรายการประเภทเอดูเทนเมนต์ได้ถูกนักวิชาการ และนักวิชาชีพด้านนิเทศศาสตร์นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับประชาชนกลุ่มเป้าหมายในประเทศแถบละตินอเมริกา เอเชีย และสหรัฐอเมริกา และนอกจากนั้นยังเป็นเครื่องมือในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลไปในทิศทางที่พึงปรารถนาในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมต่อไป (Singhal & Law, 1997)

อย่างไรก็ตาม การใช้สื่อบันเทิงถ่ายทอดความรู้และข้อมูลข่าวสารที่พึงประสงค์สู่ประชาชนไม่ใช่แนวคิดใหม่ แต่เป็นแนวคิดที่สามารถย้อนหลังไปดูพัฒนาการดังกล่าวได้เป็นพันๆ ปี โดยแนวคิดดังกล่าว มักปรากฏในรูปแบบของนิทานพื้นบ้าน นิยายปรัมปรา นิทานอีสป ฯลฯ ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดค่านิยม ความเชื่อ

ศีลธรรม ประเพณี สู่บุคคลในสังคม ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเรียนรู้ในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง (Rogers & Shefner, 1994)

นอกจากนั้น แนวคิดพื้นฐานของเอดูเทนเมนต์ยังเป็นการริเริ่มผสมผสานกับความบันเทิงผ่านทางสื่อมวลชนสมัยใหม่ เกิดขึ้นในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา ในยุคที่เทคโนโลยีการสื่อสารมวลชน อาทิ สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ สื่อภาพยนตร์ สื่อวิดีทัศน์ ฯลฯ เริ่มเขามามีบทบาทในสังคม ทั้งนี้เนื่องจากสื่อบันเทิงมีลักษณะเด่นในด้านต่างๆ อาทิ การเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมสูง (Popular) สร้างความรู้สึกส่วนตัวให้กับผู้บริโภค (Personal) โดยผู้ชมมักเกิดความรู้สึกร่วม รู้สึกสนุกสนาน โศกเศร้า ตื่นเต้น ฯลฯ ไปกับตัวละคร นอกจากนั้นสื่อบันเทิงยังเป็นสื่อที่แพร่หลายทั่วไป (Pervasive) สามารถโน้มน้าวให้ผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงความรู้สึกนึกคิดหรือพฤติกรรมได้ (Persuasive) ตลอดจนสามารถทำผลกำไร (Profitable) ให้กับผู้ผลิตได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะผ่านทางผู้สนับสนุนรายการต่างๆ ในกรณีที่รายการดังกล่าวอยู่ในกระแสความสนใจของประชาชน (Church & Geller, 1989)

จุดเด่นอีกประการหนึ่งของการสร้างสรรค์งานสาระบันเทิง หรือ เอดูเทนเมนต์ (Edutainment) คือ การนำเอาทฤษฎีทั้งทางสังคมศาสตร์ และนิเทศศาสตร์ มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวางแผน การกำหนดกลยุทธ์ต่างๆ ในการผลิตสื่อ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของสังคมในการกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในอันที่จะเอื้อต่อการพัฒนาประเทศชาติในทุกๆ ด้านต่อไป ทั้งนี้ยังจะเป็นประโยชน์สำหรับการวิจัยในการพิจารณาประกอบการผลิตเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และนำไปใช้ในการวิเคราะห์เพื่อให้ได้ผลสรุป ซึ่งจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะการวิจัยต่อไป (อ้างใน ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล, 2541)

จากแนวคิดเอดูเทนเมนต์ (Edutainment) ดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับรายการละครวิทยุ ถือว่าเป็นรายการประเภทเอดูเทนเมนต์ที่มีการนำทฤษฎีทั้งทางสังคมศาสตร์และนิเทศศาสตร์ มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวางแผนและประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดกลยุทธ์ต่างๆ ในการผลิตสื่อ เพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ควบคู่กับความบันเทิง ซึ่งผู้ฟังสามารถได้รับสาระความรู้จากผู้ผลิตรายการ รวมทั้งความเพลิดเพลิน บันเทิงใจจากการรับฟังอีกด้วย

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับภาษา

2.5.1 ภาษาวิทยุกระจายเสียง

ภาษาวิทยุกระจายเสียง กล่าวถึงการใช้ภาษาทางวิทยุกระจายเสียงไว้ว่า มี 3 ลักษณะ คือ ในการเขียนบทวิทยุกระจายเสียง ในการอ่านทางวิทยุกระจายเสียง และในการพูดทางวิทยุกระจายเสียง ภาษาที่ใช้ในแต่ละลักษณะก็มีความแตกต่างกันอยู่ จำเป็นที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจ เพื่อจะนำไปใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมทางเดียวกันอย่างมีระบบ ภาษาวิทยุกระจายเสียงจึงต้องมีการกำหนดรูปแบบการเขียนที่แน่นอนใช้ภาษาสื่อความหมายได้ชัดเจน ถูกต้อง รูปแบบรายการทางวิทยุกระจายเสียงอาจเป็นการสนทนา การอภิปราย การสัมภาษณ์ สารคดี ข่าว รายการถ่ายทอดสดเหตุการณ์ (ถ่ายทอดสด) รายการตอบปัญหา รายการเพลง รายการละครวิทยุ รายการปกิณกะ ฯลฯ ผู้ดำเนินรายการทุกแบบจำเป็นต้องเขียนบทขึ้นกันความผิดพลาด และได้ซักซ้อมล่วงหน้าก่อนนำออกรายการ

การอ่านบทวิทยุกระจายเสียง ต้องอ่านเป็นธรรมชาติเสียงชัดเจน อ่านได้ใจความ เข้าใจง่าย มีลีลาการอ่านและจังหวะที่เหมาะสม ผู้ทำหน้าที่อ่านบททางวิทยุกระจายเสียงได้แก่ ผู้ประกาศข่าว ผู้อ่านข่าว ผู้อ่านบทความ สารคดี

การพูดทางวิทยุกระจายเสียง ผู้ทำหน้าที่นี้คือ พิธีกร ผู้บรรยาย ผู้อภิปราย ผู้แสดง การที่รายการใดจะได้รับการยอมรับหรืออยู่ในความสนใจติดตามของประชาชน วิธีการพูดที่ดีคือ พูดให้เป็นธรรมชาติ ชัดถ้อยชัดคำ เร้าความรู้สึก สร้างอารมณ์ให้แก่ผู้ฟังได้ ภาษาพูดที่สำคัญคือ ต้องสอดคล้องกับรูปแบบรายการด้วย

การใช้ภาษาทางวิทยุกระจายเสียง นอกจากเสียงพูดของผู้ดำเนินรายการหรือพิธีกรผู้ร่วมรายการแล้ว ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือเสียงประกอบ (Sound Effect) เสียงประกอบอาจเป็นเสียงลม เสียงดนตรี เสียงฝนตก เสียงรถยนต์ เสียงปืน เสียงเพลงต่างๆ ที่จะช่วยสร้างบรรยากาศ หรือคั่นรายการ พักอารมณ์ผู้ฟัง สิ่งเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญ เกี่ยวเนื่องกับรูปแบบรายการและต้องมีศิลปะในการเลือกมาใช้ให้เหมาะสมด้วย (นภาภรณ์ อัจฉริยะกุล, 2540 : 728)

2.5.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นคำ

การเล่นคำมีจุดมุ่งหมายคือ เพื่อให้เกิดความตลกขบขัน เกิดความหมายไม่ดี อาจสะท้อนให้เห็นถึงอารมณ์อันรุนแรง หรืออารมณ์อันดีงาม รวมทั้งความช่างคิดและภูมิปัญญาของผู้

แสดงได้ การเล่นคำทำได้โดยการนำความรู้เรื่องความกำกวม คำหลายความหมาย คำไวพจน์ คำเกือบจะเป็นคำไวพจน์ คำพ้องเสียง คำผวน คำต้องห้าม มาเป็นหลักในการเล่นคำ (สมใจ เสรีวงศ์, 2526 : 44) แบ่งการเล่นคำเป็น 2 ประเภท คือ

1. การเล่นคำโดยนัย (Implicit pun) เป็นการเล่นคำที่มุ่งใช้ความกำกวมของภาษาเป็นหลัก โดยจะกล่าวถึงคำเพียงคำเดียว แต่มีความหมายตั้งแต่สองความหมายขึ้นไป ผู้ฟังหรือผู้อ่านต้องแปลความหมายเอง การเล่นคำในลักษณะนี้ต้องใช้สติปัญญามากกว่าการเล่นคำโดยตรง ส่วนมากปรากฏในรูปของชื่อหนังสือ ชื่อบทความ โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยบริบทเข้าช่วย

2. การเล่นคำโดยตรง มีหลายวิธีดังต่อไปนี้

2.1 ใช้คำเดิมซ้ำ จำแนกย่อยได้เป็น 3 ประเภท คือ

2.1.1 ใช้คำเดิมที่เป็นคำหลายความหมายซึ่งมีความหมายแฝงซ่อนอยู่และผู้เล่นคำตั้งใจใช้ความหมายแฝง หรือไม่ก็ใช้ความหมายเพื่อต้องการประชดประชันให้เกิดความตลกขบขัน

2.1.2 ใช้คำเดิมที่เป็นคำหลายความหมายซึ่งในภาษาไทยไม่มีคำที่ใช้จำแนกโดยละเอียด จึงต้องอาศัยการเล่นคำเพื่ออธิบายถึงความหมายของคำนั้นด้วยบริบท

2.1.3 ใช้คำเดิมที่เป็นคำหลายความหมายซึ่งมีทั้งความหมายตรงและความหมายแฝง แต่ผู้พูดและผู้เขียนได้อธิบายคำทั้งในความหมายตรงและความหมายแฝงด้วย

2.2 ใช้คำที่มีเสียงพ้องกัน วิธีการเล่นคำเช่นนี้จะเห็นชัดเจนและตรงไป ตรงมามากกว่าการเล่นคำโดยใช้คำหลายความหมาย ผู้ฟังและผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ในทันที เช่น

พูดดีเป็น**ศรี**แก่ปาก พูดมากปากเป็น**สี**
คนไม่มีความ**สัตย์** เลวยิ่งกว่า**สัตว์**

2.3 ใช้คำที่มีเสียงใกล้กันหรือเกือบเหมือนกัน แต่ความหมายของคำต่างกัน เช่น

เมื่อหนุ่มเขาเป็น**เพลย์บอย** เมื่อแก่เขาเป็น**เพลียบอย**

2.4 คำไวพจน์ที่มีน้ำหนักของความหมายต่างกัน เช่น

นอกจากคุณจะเป็นคน**โกหก**แล้ว ยังเป็นคน**ตอแหล**อีกด้วย
ผมไม่ได้**โม้** เพียงแต่**ฝอย**เท่านั้นเอง

2.5 ใช้คำผวน คำผวนเมื่ออยู่ในบริบทแล้วอาจให้ความหมายตรงไปตรง มาสอดแทรกไว้ด้วยอารมณ์ขัน แต่ไม่มีความหมายแฝงอยู่ เช่น

เมื่อมีความวุ่นวายในพรรคแสป **คึกฤทธิ์**ต้อง**คิดลึก**

2.6 ใช้การลากคำในภาษาต่างประเทศให้เข้ามาใกล้เคียงกับคำในภาษาไทย เช่น พรรคกิจสังคมมีชื่อภาษาอังกฤษว่า “Social Action Party” ใช้ชื่อย่อว่า “SAP” (แสป) บางคนเรียกเพี้ยนไปเป็น “แสบ” “พรรคแสบ” ล้วนแต่แสบทั้งนั้น ตั้งแต่หัวหน้าพรรคไปจนถึงลูกพรรค

2.7 ใช้คำพ้องหรือคำที่มีเสียงใกล้กันหรือเกือบเหมือนกันในระหว่างภาษาไทยกับภาษาต่างประเทศ เช่น Yet ฟัก เป็นต้น

2.8 ใช้ปริศนาคำทายซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความกำกวมในภาษา เช่น

“ทำไมแม่ชีถึงไม่กล้าเดินใกล้ๆ จุฬา?”

ตอบว่า “เพราะจุฬาฯ มีพระเกี้ยว” นำพระเกี้ยวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาใช้ในความหมายเกี้ยวพาราสี

2.9 ใช้คำต้องห้ามเป็นการเล่นคำ เช่น ขี้ หัว ตีน เป็นต้น ซึ่งเป็นคำหยาบแล้วเปลี่ยนมาใช้คำสุภาพแทน เช่น จากเดิม “ขี้รังแค หัวแม่ตีน หัวลำโพง” เล่นคำเป็น “อุจจาระรังแค ศีรษะมารดาเท้า ศีรษะลำโพง” ตามลำดับ เห็นได้ว่า ตามความนิยมในปัจจุบัน ไม่จำเป็นต้องสุภาพถึงขนาดตัวอย่างที่ยกมาก็ได้

2.10 ใช้คำที่เกิดการสับเสียงได้ง่าย เช่น

ทหารถือปืน แบกปูนไปโบกตึก

เช้าผัดฟัก เย็นฟักผัด

2.11 ใช้อักษรย่อ เพื่อให้เกิดความขบขัน มีความหมายหลายนัยได้ เช่น

ย.ม. หมายถึง แย่มาก

ค.ว.ย. หมายถึง ใครว่าแย่

2.12 ใช้การยืดคำให้ยาวขึ้นเพื่อให้ฟังสุภาพขึ้น เช่น แดก เป็น แดกะ หรือตัดแบ่งพยางค์เสียใหม่ เช่น โกรธ เป็น โก-รธ หรือเพิ่อมพยางค์ตรงกลางก็ได้ เช่น วันรุ่น เป็น วัย-สะ-รุ่น เป็นต้น

2.13 ใช้ฉายานามของบุคคลต่างๆ โดยฉายานั้นอาจมาจากพฤติกรรมที่เด่นดังของบุคคลนั้นซึ่งเป็นที่รู้จักของผู้คนส่วนมาก หรือแปลความหมายของชื่อบุคคลนั้นให้เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศ เช่น “โฆษกสามสี” หมายถึง ไตรรงค์ สุวรรณคีรี โดย “โฆษกสามสี” แปลมาจากชื่อ “ไตรรงค์” ซึ่งแปลว่า “สามสี” เป็นต้น

ในละครวิทยุนั้น นอกจากบทละครวิทยุจะเป็นตัวกำหนดเนื้อหาในการแสดงแต่ละตอนแล้ว ในบางครั้งผู้แสดงก็สามารถที่จะนำการเล่นคำมาใช้ในขณะที่แสดงอยู่ เพื่อสื่อให้ผู้ฟังเข้าใจในเนื้อหา เรื่องราวในตอนนั้นๆ และง่ายต่อการสื่อความหมายของบทละครสู่ผู้ฟังได้ดียิ่งขึ้นด้วย

2.5.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาษาภาพพจน์ (Figure of Speech)

คำว่า “ภาพพจน์” เป็นศัพท์บัญญัติมาจากคำว่า “figure of Speech” ซึ่งพจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม : ภาพพจน์ โวหาร และกลการประพันธ์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2539 : 109-110) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ภาพพจน์” คือ figure of Speech ภาพพจน์สำนวนภาษารูปแบบหนึ่ง เกิดจากการเรียบเรียงถ้อยคำด้วยวิธีการต่างๆ ให้ผิดแผกไปจากการเรียบเรียงลำดับคำหรือความหมายของคำตามปกติ เพื่อให้เกิดภาพหรือให้มีความหมายพิเศษ

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2529 : 126) อธิบายความหมายของ “ภาพพจน์” ไว้ว่า “ภาพพจน์ คือ ถ้อยคำที่เรียบเรียงอย่างใช้โวหาร ไม่กล่าวอย่างตรงไปตรงมา ทั้งนี้โดยมีเจตนาให้มีประสิทธิภาพต่อความเข้าใจและต่อความรู้สึกยิ่งขึ้นกว่าการใช้ถ้อยคำบอกเล่าตามธรรมดา”

ปรีชา ช้างขวัญยืน (2517 :70) กล่าวถึงความหมายของ “ภาพพจน์” ไว้ว่า “ภาพพจน์ แปลว่าคำพูดที่ทำให้เกิดภาพ เกิดขึ้นจากการเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่ง เป็นการพูดถึงสิ่งสิ่งหนึ่งโดยอาศัยอีกสิ่งหนึ่ง”

จากนิยามความหมายดังกล่าวข้างต้นนี้ กล่าวได้ว่า ภาพพจน์เป็นการใช้ภาษาอย่างมีศิลปะ ซึ่งเกิดจากการเรียบเรียงถ้อยคำให้มีความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นพิเศษแตกต่างไปจาก

ความหมายเดิม การใช้ถ้อยคำดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ อารมณ์ หรือความรู้สึกบางอย่างที่ชัดเจนขึ้นยิ่งกว่าการใช้ถ้อยคำธรรมดา (รุ่งฤดี แผลงศร, 2548 : 12-13)

การแบ่งประเภทของภาพพจน์มีวิธีการแบ่งที่หลากหลาย แต่ในหนังสือ “การใช้ภาพพจน์ในงานเขียนสารคดี” ของ รุ่งฤดี แผลงศร ได้แบ่งภาพพจน์ตามลักษณะเนื้อหา ซึ่งสามารถแบ่งภาพพจน์ออกเป็น 5 ประเภท คือ ภาพพจน์ประเภทความเปรียบ ภาพพจน์ประเภทใช้จินตนาการ ภาพพจน์ประเภทความแย้งหรือความตรงข้าม ภาพพจน์ประเภทเล่นเสียงและเล่นคำ และภาพพจน์ประเภทใช้ประโยคคำถาม

1. ภาพพจน์ประเภทความเปรียบ

เนื้อหาของภาพพจน์ประเภทนี้มีลักษณะการเปรียบเทียบ 3 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 ภาพพจน์ความเปรียบที่ประกอบด้วยส่วนที่ต้องการเปรียบ คำช่วยเปรียบ และส่วนที่นำมาเปรียบ ลักษณะที่ 2 ภาพพจน์ความเปรียบโดยปรากฏส่วนที่นำมาเปรียบให้เห็นเท่านั้น และลักษณะที่ 3 ภาพพจน์ความเปรียบโดยการยกตัวอย่างจากเรื่องราวต่างๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ภาพพจน์ความเปรียบที่ประกอบด้วยส่วนที่ต้องการเปรียบ คำช่วยเปรียบ และ ส่วนที่นำมาเปรียบ

1.1.1 อุปมา (simile) คือ ภาพพจน์ที่ใช้การเปรียบเทียบสิ่ง 2 สิ่งที่ต่างกันว่าเหมือนกัน โดยนำสิ่งที่รู้จักหรือคุ้นเคยมาเปรียบเทียบ และใช้คำเชื่อมที่แปลความหมายได้ว่า เหมือนหรือคล้าย หรือเท่า เพื่อเน้นให้เห็นว่าเหมือนอย่างไร ในลักษณะใด

1.1.2 อุปลักษณ์ (metaphor) คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบสิ่ง 2 สิ่งที่แตกต่างกันว่าเป็นสิ่งเดียวกัน โดยใช้คำเชื่อม “เป็น” และ “คือ” เป็นคำช่วยเปรียบหรืออาจไม่มีคำช่วยเปรียบก็ได้

1.2 ภาพพจน์ความเปรียบโดยปรากฏส่วนที่นำมาเปรียบให้เห็นเท่านั้น

1.2.1 นามนัย (metonymy) คือ ภาพพจน์ที่ใช้คำหรือวลี ซึ่งบ่งลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาแสดงความหมายแทนสิ่งทั้งหมด

1.2.2 สัมพจนัย (senecdoche) คือ ภาพพจน์ที่ใช้ส่วนใดส่วนหนึ่งให้หมายถึงส่วนทั้งหมด อาจเป็นส่วนย่อยให้หมายถึงส่วนเต็ม หรือใช้ส่วนเต็มให้หมายถึงส่วนย่อย

1.2.3 สัญลักษณ์ (symbol) คือ การใช้สิ่งที่มีชีวิต หรือไม่มีชีวิตเป็นตัวแทนของอีกสิ่งหนึ่ง การแทนดังกล่าวนี้จะใช้คำที่มีความหมายแตกต่างไปจากความหมายตามตัวอักษร

1.3 ภาพพจน์ความเปรียบโดยการยกตัวอย่างจากเรื่องราวต่างๆ

1.3.1 การกล่าวอ้างอิงหรือเท้าความ (allusion) คือ ภาพพจน์ที่ใช้การยกข้อความอ้างอิงจากสำนวน สุภาษิต คำคม คำพูดของบุคคลที่มีชื่อเสียง หรือจากเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่รู้จักกันทั่วไป เพื่อเปรียบเทียบกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

2. ภาพพจน์ประเภทใช้จินตนาการ

เนื้อหาของภาพพจน์ประเภทนี้เกิดจากจินตนาการของผู้เขียนในการสมมุติสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ให้ทำกิริยาอาการ หรือมีความรู้สึกเหมือนมนุษย์ หรือการพูดกล่าวเกินความจริง

ภาพพจน์ประเภทใช้จินตนาการนี้แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1 บุคลาธิษฐาน (personification) คือ ภาพพจน์ที่นำสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม มาทำกิริยาอาการ หรือมีความรู้สึกนึกคิดเหมือนมนุษย์

2.2 อติพจน์ (hyperbole) คือ ภาพพจน์ที่ใช้คำพูดกล่าวเกินความจริง

3. ภาพพจน์ประเภทความแย้งหรือความตรงข้าม

เนื้อหาของภาพพจน์ประเภทนี้มีลักษณะสำคัญ คือ การใช้คำหรือข้อความที่ขัดแย้งกัน แต่ความขัดแย้งนั้นกลับทำให้เนื้อหาของงานเขียนมีความสละสลวยน่าอ่าน

ภาพพจน์ประเภทความแย้งหรือความตรงข้ามนี้แบ่งได้ ดังต่อไปนี้

3.1 ปฏินัย ปรพากษ์ หรือการใช้คำตรงกันข้าม (antithesis) คือ การนำสิ่งที่ขัดแย้งกันพูดคู่กันโดยการเรียบเรียงคำหรือข้อความให้อยู่ในแบบเดียวกัน

3.2 ปฏิพจน์ (oxymoron) คือ การนำคำหรือข้อความที่มีความหมายตรงข้ามกันหรือค้านกันมารวม เพื่อให้เกิดคำที่มีความหมายใหม่

3.3 ปฏิทรรศน์ (paradox) คือ ลักษณะความขัดแย้งคู่ขนานกันหรือการใช้ข้อความที่มีความหมายขัดกัน เรื่องที่เป็นข้อความขัดแย้งนี้กล่าวถึง เรื่องที่แปลกแต่จริงหรือไม่น่าเป็นไปได้แต่เป็นไปแล้ว

3.4 คำคม (epigram) คือ คำกล่าวสะดุดใจ ชวนคิด มีขนาดสั้นและคมคาย อาจเป็นคำกล่าวยกย่อง คำกล่าวเสียดสี หรือเป็นคำพังเพยก็ได้

4. ภาพพจน์ประเภทเล่นเสียงและเล่นคำ

เนื้อหาของภาพพจน์ประเภทนี้ ผู้เขียนจะใช้เสียง หรือคำมาเปลี่ยนแปลงความหมายใหม่หรือเป็นการเล่นจังหวะของคำ หรือเป็นการเลียนเสียงธรรมชาติต่างๆ ก็ได้

ภาพพจน์ประเภทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเล่นเสียงและเล่นคำนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

4.1 สัทพจน์หรือการเลียนเสียงธรรมชาติ (onomatopoeia) คือ การสร้างคำขึ้นใหม่โดยการเลียนเสียงต่างๆ ในธรรมชาติตามที่มนุษย์ได้ยิน เช่น เสียงสัตว์ เสียงฟ้าร้อง เสียงเปิดประตู เป็นต้น

4.2 การเล่นคำ (pun) คือ การพลิกแพลงคำ โดยวิธีการต่างๆ เช่น การซ้ำคำหรือกลุ่มคำ การสับตำแหน่งของคำหรือกลุ่มคำ เป็นต้น เพื่อให้ได้ความหมายต่างไปจากเดิมหรือเน้นย้ำความหมายเดิมของคำ

5. ภาพพจน์ประเภทใช้ประโยคคำถาม

ภาพพจน์ประเภทนี้มีเนื้อหาในการใช้ประโยคคำถาม เป็นคำถามเพื่อเน้นความสะเทือนใจ หรือให้คิดหาคำตอบจากคำถามนั้น นอกจากนี้ การตั้งคำถามยังทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวอีกด้วย

การใช้ภาพพจน์ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า “ภาพพจน์” คือ การใช้คำที่ทำให้เกิดจินตภาพ นอกจากนั้นยังเป็นการถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกของผู้เขียนสู่ผู้ฟังรายการละครวิทยุให้ได้รับความบันเทิงใจ และเข้าใจในรายละเอียดของเนื้อหาได้มากยิ่งขึ้น

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วันเพ็ญ มีแต้ม (2527) ศึกษาเรื่อง“การผลิตละครวิทยุ: ศึกษาเฉพาะกรณี คณะเกศทิพย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของละครวิทยุและบุคคลที่เกี่ยวข้อง โครงสร้างของละครวิทยุและความสำคัญ และเพื่อศึกษาเทคนิคและกระบวนการต่างๆ ของการผลิตละครวิทยุตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้อง พบว่า รูปแบบและเนื้อหาของละครวิทยุในปัจจุบันแตกต่างไปจากอดีต และทั้งนี้คงเปลี่ยนไปตามอิทธิพลของแนวนวนิยายแต่ละยุคแต่ละสมัยนั่นเอง โดยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ละครวิทยุส่วนมากยังคงออกอากาศอยู่เฉพาะสถานีวิทยุที่เป็นระบบเอ.เอ็ม. นอกจากนั้นละครวิทยุดูจะมีส่วนคล้ายกับการพากย์ภาพยนตร์มากที่สุด เพราะต่างก็ใช้เสียงในการสวมบทบาทของตัวละครเหมือนกัน และเป็นรายการบันเทิงที่จำเป็นต้องมีการโฆษณาสินค้าให้กับผู้อุปถัมภ์รายการเหมือนรายการบันเทิงอื่นๆ

เสาวรีย์ ชะนา (2537) ศึกษา“ละครวิทยุ: ศึกษาเฉพาะกรณีคณะเกศทิพย์” มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบความหมายและประเภทของละครวิทยุ องค์ประกอบที่สำคัญของละครวิทยุ วิธีขั้นตอนและเทคนิคกระบวนการต่างๆ ที่สำคัญในการผลิตรายการวิทยุ นอกจากนั้นคือเพื่อให้ทราบถึงขั้นตอน วิธีการผลิต รวมทั้งปัญหาต่างๆ ในการผลิตละครวิทยุคณะเกศทิพย์ ผลการศึกษาพบว่าขั้นตอนการผลิตรายการละครวิทยุ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนก่อนการผลิต ขั้นตอนลงมือผลิต ขั้นตอนหลังการผลิต นอกจากนั้นปัญหาที่พบได้นำมาพิจารณาในขั้นการประเมินผล โดยการประเมินผลการผลิตรายการละครวิทยุจะแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ การประเมินผลขั้นการวางแผนการเตรียมการผลิต การประเมินผลขั้นการซักซ้อม การประเมินผลขั้นการลงมือแสดง

ศิวะพร หงษ์จินดาเกศ (2537) ทำการวิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตประจำวันที่แสดงออกทางวาทกรรมในละครวิทยุคณะเกศทิพย์ พ.ศ. 2536” มีวัตถุประสงค์ศึกษาถึงลักษณะวิถีชีวิตประจำวันที่แสดงออกทางวาทกรรมในละครวิทยุ และเพื่อศึกษาถึงกลวิธีการสร้างสรรค์ละครวิทยุคณะเกศทิพย์โดยวิเคราะห์วาทกรรมจากเทปบันทึกเสียงละครวิทยุเรื่อง “เกิดเป็นผู้ชาย” ผลการวิจัยพบว่า ละครวิทยุเรื่อง “เกิดเป็นผู้ชาย” ได้นำเสนอวาทกรรมเกี่ยวกับลักษณะวิถีชีวิตประจำวัน 5 ประการ คือ การช่วยเหลือเกื้อกูล ความรัก สันทนาการ การเปลี่ยนสถานภาพทางสังคมและความอยู่รอดทางสังคม วิถีชีวิตประจำวันดังกล่าวถูกสร้างสรรค์มาจากกลวิธีการผลิตละครโดยอาศัยดุลยพินิจและประสบการณ์การเข้าถึงความพึงพอใจของผู้ฟังเป็นเกณฑ์การพิจารณา

จักรีรัตน์ พงศ์พัฒนากร (2543) ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารและการพัฒนาของคณะละครวิทยุกระจายเสียงในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารและการพัฒนาของคณะละครวิทยุกระจายเสียง ตลอดจนศึกษาถึงแนวโน้มในอนาคตของคณะละครวิทยุกระจายเสียง พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารและการพัฒนาของคณะละครวิทยุกระจายเสียง โดยปัจจัยภายในคือ 1.บุคคล 2.บทละคร 3.การผลิต และประกอบไปด้วยปัจจัยภายนอกคือ 1.ผู้สนับสนุน 2.ผู้ฟัง 3.สถานีวิทยุ 4.เทคโนโลยี 5.การเมือง ในด้านแนวโน้มของละครวิทยุฯ ในอนาคตนั้น พบว่า ผู้บริหารคณะละครวิทยุฯ และผู้ฟังละครวิทยุฯ คิดที่จะบริหารงานรวมทั้งพัฒนาคณะละครวิทยุฯ ในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะแนวโน้มทางด้านบวก ดังนี้

1. เรื่องการบริหารงาน ในอนาคตจะไปสู่วิวัฒนาการที่ทันสมัยมากขึ้น คณะละครฯ จะจัดอยู่ในรูปของบริษัท อาจมีคนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมงาน ผู้บริหารจะยึดหลักการบริหารที่ดีมาใช้ รวมทั้งการทำงานในส่วนต่างๆ จะเป็นระบบมากขึ้น โดยเน้นที่คุณภาพเป็นหลัก เพื่อให้ทัดเทียมกับสื่ออื่นๆ

2. เรื่องผู้สนับสนุน ในอนาคตจะมีผู้สนับสนุนรายการเพิ่มขึ้น เนื่องจากยังมีสินค้ามากมายที่พอจะขายได้ เมื่อมาลงโฆษณาในสื่อทางด้านละครวิทยุฯ ซึ่งผู้สนับสนุนจะเป็นฝ่ายที่มาติดต่อกับทางคณะละครวิทยุฯ เอง รวมทั้งรัฐบาลจะให้การส่งเสริม โดยเห็นความสำคัญกับสื่อทางละครวิทยุฯ มากขึ้น เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ

3. เรื่องเนื้อหาละคร ในอนาคตบทละครวิทยุฯ จะกลายเป็นละครแนวใหม่ จะมีนักเขียนรุ่นใหม่เกิดขึ้น โดยจะแข่งขันกับศิลปะการแสดงด้านอื่น บทละครมีความทันสมัยไปตามยุคและตามความต้องการของผู้ฟัง โดยจะสอดแทรกสาระ ความรู้ รวมทั้งธรรมะไว้ หรือไม่ก็เกิดแนวเรื่องที่แปลกใหม่

4. เรื่องผู้ฟัง ในอนาคตจะมีผู้ฟังเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือผู้ฟังจะกลับมานิยมของเก่าๆ โดยจะร่วมกันอนุรักษ์ศิลปะการแสดงแขนงนี้ ซึ่งผู้ฟังเดิมยังคงอยู่ นอกจากนั้นกลุ่มนักศึกษายังคงสนใจกับละครวิทยุ เนื่องจากต้องนำไปใช้ในการศึกษา รวมทั้งกลุ่มผู้ฟังวัยรุ่นจะหันมาให้ความสนใจกับละครแนวตื่นเต้นมากขึ้น

5. เรื่องอื่นๆ ในอนาคตจะมีการสร้างนักแสดงที่หน้าตาดี มีความสามารถมาแสดงละครวิทยุฯ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ละครวิทยุฯ ไปในตัว นอกจากนั้นแล้วเรื่องอุปกรณ์ในห้องบันทึกเสียงจะมีการพัฒนาตามเทคโนโลยีที่ทันสมัย การบันทึกเสียงจะมีคุณภาพมากขึ้น อีกทั้งละครวิทยุฯ อาจได้ออกอากาศในระบบ เอฟ.เอ็ม. หากทางสถานีวิทยุฯ ให้โอกาสโดยกำหนดอัตราค่าเช่าที่ไม่สูงนัก

บุศรินทร์ เจตนภัทร (2544) ศึกษาเรื่อง “เสียงในละครวิทยุ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคำจำกัดความและประเภทของละครวิทยุ ส่วนประกอบที่สำคัญของละครวิทยุ คือเสียงต่างๆ ที่ปรากฏในละครวิทยุ และเพื่อศึกษาถึงประวัติ ขั้นตอนการผลิต รวมถึงปัญหาต่างๆ ในการผลิตละครวิทยุในปัจจุบันของคณะเกศทิพย์ ผลการศึกษาพบว่า การสื่อความหมายทางเสียงในละครวิทยุนั้น ต้องอาศัยจินตนาการของผู้ผลิตและผู้ฟังควบคู่กันไป นอกจากนั้นส่วนประกอบของละครวิทยุนั้นตามวิธีการนำเสนอจะแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ละครตอนเดียวจบ ละครหลายตอนจบ และละครชุด และตามแหล่งที่มาของเรื่อง จะแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ละครที่ดัดแปลงจากวรรณกรรมที่มีอยู่แล้วในรูปแบบอื่น และละครที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อการแสดงทางวิทยุกระจายเสียงโดยเฉพาะ ในส่วนของขั้นตอนการผลิตจะแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นก่อนการผลิต ขั้นระหว่างการผลิตรายการ และขั้นหลังการผลิตรายการ ในส่วนของเสียงต่างๆ ในละครวิทยุ ซึ่งเป็น 1. เสียงพูด ประกอบด้วย เสียงบรรยาย และเสียงเจรจาโต้ตอบ 2. เสียงดนตรี และ 3. เสียงประกอบ นอกจากนั้นปัญหาที่พบในการผลิตละครวิทยุในปัจจุบันของคณะเกศทิพย์ คือ

1. ปัญหาในการขยายเวลาออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงระบบคลื่นความถี่แบบเอฟ.เอ็ม. เนื่องจากนโยบายของสถานีที่ยังไม่สนับสนุนให้มีการออกอากาศของละครวิทยุมากเท่าที่ควร ทั้งค่าเช่าเวลาออกอากาศที่มีราคาแพงขึ้น เวลาที่ออกอากาศที่ไม่เหมาะสมกับประเภทของที่นำเสนอ และเวลาในการออกอากาศที่ทางสถานีมีให้นั้นมีน้อยเกินไป ซึ่งทำให้ไม่สามารถเพิ่มจำนวนผู้ฟังให้มากขึ้นจากในปัจจุบันได้ และส่งผลต่อเนื่องทำให้ไม่สามารถเพิ่มจำนวนผู้สนับสนุนรายการได้

2. จำนวนผู้สนับสนุนรายการมีจำนวนลดลง เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน

3. ค่านิยมในการรับสื่อบันเทิงของผู้ฟังเปลี่ยนไป ส่งผลให้จำนวนผู้ฟังละครวิทยุในปัจจุบันมีจำนวนลดลง

4. การขาดการประเมินผลการทำงานขั้นต่างๆ อย่างเป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการประเมินผลขั้นวางแผนและเตรียมการการผลิต ขั้นการซักซ้อม หรือขั้นการลงมือแสดง ซึ่งทำให้ทางคณะไม่สามารถประเมินผลการทำงานที่แน่นอนได้

5. การบันทึกเสียงในวันเสาร์เพียงวันเดียวซึ่งจะต้องบันทึกเสียงละครให้ได้จำนวนตอนตามที่กำหนดไว้ ทำให้เกิดผลเสียต่อตัวผู้แสดงเอง

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวอีสานผ่านรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” คือ การวิเคราะห์ลักษณะของรายการละครวิทยุ ซึ่งในการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ต่างก็ได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงลักษณะของการเป็นละครวิทยุ คือ ประเภท องค์ประกอบ เทคนิคที่นำมาใช้ในการผลิต รวมไป

ถึงหน้าที่บุคลากรในงานละครวิทยุ เป็นต้น ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำมาสนับสนุนงานวิจัยในเรื่องนี้ โดยการวิเคราะห์ถึงลักษณะของรายการละครวิทยุ

นอกจากนั้น การวิจัยเรื่องนี้ ยังมีความแตกต่างจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาเกี่ยวกับละครวิทยุที่ผ่านมา ดังนี้

1. การศึกษาสื่อประเภทละครวิทยุในภาคอีสาน ซึ่งมีผู้ผลิตเป็นชาวอีสาน และมีความเข้าใจในความเป็นอยู่ของชาวอีสานเป็นอย่างดี โดยแตกต่างจากงานวิจัยอื่นๆ ที่ศึกษาเฉพาะละครวิทยุจากกรุงเทพมหานคร

2. มีการศึกษาเนื้อหาจากรายการละครวิทยุ ซึ่งดำเนินเรื่องราวความเป็นอยู่แบบชาวอีสาน มีเนื้อหาส่งเสริมด้านวัฒนธรรม และการพัฒนา ถ่ายทอดในรูปแบบของสาระและความบันเทิง ดังนั้นจึงมีความแตกต่างจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ ศิวะพร หงษ์จินดาเกศ ซึ่งศึกษาเฉพาะลักษณะวิถีชีวิตประจำวันของตัวละครจากเรื่อง “เกิดเป็นผู้ชาย”

3. การศึกษาลักษณะภาษาที่ใช้ รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการดำเนินเรื่อง ซึ่งในงานวิจัยอื่นๆ ไม่ได้ทำการศึกษา

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง **การศึกษาสื่อเพื่อการพัฒนาผ่านรายการละครวิทยุ "มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว"** เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุเป็นหลัก เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ประการคือ 1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิดของรายการละครวิทยุ "มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว" 2. เพื่อศึกษาลักษณะการดำเนินงาน ลักษณะรายการ เนื้อหา และลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ "มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว" ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวอีสาน และ 3. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของรายการละครวิทยุ"มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว" ในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนา โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ บทละครวิทยุจากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ "มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว" ดำเนินการผลิตโดยคณะมิตรสัมพันธ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จ. ขอนแก่น ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา 19.30-20.00 น. ทางเอฟ.เอ็ม. 99.50 เมกกะเฮิร์ต (F.M. 99.50 MHz.) โดยมีการใช้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา 2 ส่วน คือ

3.1.1 กลุ่มตัวอย่างข้อมูลบทละครวิทยุจากแถบบันทึกเสียง

การศึกษาบทละครวิทยุจากแถบบันทึกเสียง พบว่า รายการละครวิทยุ "มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว" มีการออกอากาศตรงตามวันเวลาที่ได้กำหนดไว้คือทุกวันเสาร์ เวลา 19.30-20.00 น. ดังนั้นจึงสามารถนำกลุ่มตัวอย่างจากวันที่ตามปฏิทินมาศึกษาได้ แต่เมื่อมีการงดออกอากาศด้วยเหตุสุดวิสัย จะไม่มีการออกอากาศทดแทนในวันอื่นๆ ระหว่างสัปดาห์ โดยเนื้อหาที่เตรียมไว้หากเป็นเรื่องที่ยังคงเข้ากับสถานการณ์ในขณะนั้นหรือยังอยู่ในความสนใจของผู้ฟัง ทางผู้ผลิตจะนำมาออกอากาศในวันเสาร์ถัดไป โดยเมื่อได้จำนวนบทละครวิทยุครบตามวันและเวลาที่ออกอากาศในระยะเวลา 1 ปี (ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2549 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549) จึงนำมาบันทึก

ตามวันที่ และชื่อตอนที่ออกอากาศลงในตารางบันทึกผลการเก็บตัวอย่างข้อมูลที่สร้างขึ้น (ตามตาราง 3.1) ได้จำนวนรวมทั้งสิ้น 50 ตอน ทั้งนี้ จำนวนตอนทั้งหมดนั้นถือเป็นจำนวนประชากรที่มีขนาดใหญ่ หากนำมาศึกษาทั้งหมดจะไม่สามารถได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนนัก ดังนั้น จึงได้ใช้วิธีการศึกษาโดยจัดกลุ่มตามประเด็นที่เกี่ยวข้องในเนื้อเรื่องตามบทละครวิทยุ

การจัดกลุ่มประเด็นที่นำเสนอตามเนื้อเรื่อง โดยผู้วิจัยได้นำประชากรคือข้อมูลบทละครวิทยุจากแถบบันทึกเสียงทั้ง 50 ตอน มาเปิดฟัง พร้อมทั้งทำการบันทึกข้อมูล โดยจัดกลุ่มประเด็นหลักที่นำเสนอในแต่ละตอนคือ เนื้อหาหลัก (Theme) และลักษณะภาษาที่ใช้ ว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องใดบ้าง มีจำนวนการออกอากาศประเด็นที่เกี่ยวข้องด้านต่างๆ กี่ตอน (แสดงไว้ในบทที่ 4 ก่อนรายละเอียดเนื้อหา)

จากการดำเนินการตามขั้นตอนการจัดกลุ่มประเด็นจากประชากรบทละครวิทยุทั้ง 50 ตอน จึงได้กลุ่มตัวอย่างจากประเด็นที่นำเสนอทั้งด้านเนื้อหาหลัก (Theme) และลักษณะภาษาตามจำนวนมากน้อยจากข้อมูลที่เป็นจริง โดยแยกประเด็นที่ออกอากาศเป็นรายเดือน เมื่อแยกประเด็นกลุ่มตัวอย่างที่นำเสนอแล้ว พบว่าได้ประเด็นเนื้อหาจำนวน 129 ประเด็น และประเด็นลักษณะภาษาจำนวน 109 ประเด็น ดังนั้นจากจำนวนประเด็นทั้งหมดที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนรวมที่ยังคงมีขนาดใหญ่ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ทั้งหมด จึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเพื่อช่วยในการศึกษา

การสุ่มตัวอย่างทั้งด้านเนื้อหาหลักและลักษณะภาษา โดยการนำผลสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องทั้งด้านเนื้อหาและลักษณะภาษาที่ได้แยกประเด็นมาทำการสุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการศึกษา ทำโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. เลือกสุ่มตัวอย่างร้อยละ 50 ในประเด็นเนื้อหาและลักษณะภาษาแต่ละตอน โดยใช้วิธีการจับสลาก

2. เลือกสุ่มตัวอย่างโดยเนื้อหาที่ออกอากาศ 1 ตอน โดยเลือกมาทั้งหมด ได้แก่ เนื้อหาด้านเศรษฐกิจ

ดังนั้น จากการดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าว จึงสรุปบันทึกลงในตารางที่ 3.2 เพื่อให้ได้จำนวนที่แน่นอนจากการสุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาแบ่งตามประเด็นทั้งด้านเนื้อหาและด้านลักษณะภาษา ได้ดังนี้ ด้านเนื้อหา ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 66 ประเด็น จากทั้งหมด 129 แบ่งเป็นประเด็นเนื้อหาด้านวัฒนธรรมจำนวน 26 ประเด็น และประเด็นเนื้อหาด้าน

สื่อเพื่อการพัฒนาจำนวน 40 ประเด็น และด้านลักษณะภาษา ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 57 ประเด็น จากทั้งหมด 109 ประเด็น

ตารางที่ 3.1 แสดงประชากรการออกอากาศรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ปี พ.ศ. 2549

ว/ด/ป	ชื่อตอน	ออกอากาศ		ว/ด/ป	ชื่อตอน	ออกอากาศ
7 ม.ค. 49	เรื่องกินเรื่องใหญ่ เรื่องตายเรื่องเล็ก	1		8 ก.ค. 49	ดับอนาคตเชียนพนัน	1
14 ม.ค. 49	หลุมมหาภัย	1		15 ก.ค. 49	ตายเย็น	1
21 ม.ค. 49	เจ้าที่พิโรธ	1		22 ก.ค. 49	อาหารป่าทำพิษ	1
28 ม.ค. 49	หกล้อมรณะ	1		29 ก.ค. 49	ดาบสองคม	1
4 ก.พ. 49	ขนมระเบิด	1		5 ส.ค. 49	อย่าแหย่รังต่อ	1
11 ก.พ. 49	ตัวต่อเป็นเหตุ	1		12 ส.ค. 49	-	งด
18 ก.พ. 49	ขาซ้ายหายไปไหน	1		19 ส.ค. 49	แปรงสีฟันทะลุมิติ	1
25 ก.พ. 49	เหมาร้านก๋วยเตี๋ยว	1		26 ส.ค. 49	ผีตัวที่ 5	1
4 มี.ค. 49	เอาไม่อยู่	1		2 ก.ย. 49	-	งด
11 มี.ค. 49	เวรกรรมสำส่อน	1		9 ก.ย. 49	ระวังภัยใกล้ตัว	1
18 มี.ค. 49	ปลานิลกับมือระเบิด	1		16 ก.ย. 49	ระวังนะคุณลำไย	1
25 มี.ค. 49	ยำระเบิดรสเด็ด	1		23 ก.ย. 49	ลูกชิ้นเงินหมื่น	1
1 เม.ย. 49	อันตรายหน่อไม้ปี๊บ	1		30 ก.ย. 49	เรื่องเศร้าออกพรรษา	1
8 เม.ย. 49	ลวดสลิงมรณะ	1		7 ต.ค. 49	หลับยาว	1
15เม.ย. 49	กระดุมแป๊บเป็นเหตุ	1		14 ต.ค. 49	สัตว์หน้าขน	1
22เม.ย. 49	มะม่วงแจ่วบอง	1		21 ต.ค. 49	คบคนดีเป็นศรีแก่ตัว คบคนชั่วอัปราชัย	1
29เม.ย. 49	แมวเหมียวผู้น่ารัก	1		28 ต.ค. 49	อยากให้เขาตาย เราตาย	1
6 พ.ค. 49	ซกเล็กเนื้อสวรรค์	1		4 พ.ย. 49	ซนผ่าหมาก	1
13 พ.ค. 49	ยายแพ้สังขาร	1		11 พ.ย. 49	บาปเต็มตัว โมโหเป็นเหตุ	1
20 พ.ค. 49	โกปิโก้อันตราย	1		18 พ.ย. 49	ปลัดเถื่อน	1
27 พ.ค. 49	เชียนโค่นเชียน	1		25 พ.ย. 49	อนาคตนักซิ่ง	1
3 มิ.ย. 49	ลูกอมอารมณ์ร้อน	1		2 ธ.ค. 49	เสือลิ้นลาย	1
10 มิ.ย. 49	ไก่ชนตัวเก่ง	1		9 ธ.ค. 49	ทิดจ่อยไม่กลัวผี	1
17 มิ.ย. 49	พิษรักแรงหึง	1		16 ธ.ค. 49	วัวหายจึงล้อมคอก	1
24 มิ.ย. 49	ปุ่มมรณะ	1		23 ธ.ค. 49	ศาลเพียงตา ที่นาลึกลับ	1
1 ก.ค. 49	สิงห์อมควัน	1		30 ธ.ค. 49	ความรัก อุบัติเหตุและความตาย	1
					รวม (N)	**50**

ตารางที่ 3.2 แสดงการสุ่มตัวอย่างจากเนื้อหาด้านวัฒนธรรมและด้านสื่อเพื่อการพัฒนา และลักษณะภาษาจากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ“มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

ประเด็น	ประเด็นที่เกี่ยวข้อง	รวม	สุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 50
เนื้อหา (วัฒนธรรม)	สาธารณสุข	9	**5**
	สังคม	20	**10**
	คติธรรม	10	**5**
	วัตถุ	12	**6**
รวมประเด็นเนื้อหา (วัฒนธรรม)		51	**26**
เนื้อหา (สื่อเพื่อการพัฒนา)	การศึกษา	5	**3**
	สาธารณสุข	24	**12**
	การเกษตร	10	**5**
	การเมือง	4	**2**
	สังคม	34	**17**
	เศรษฐกิจ	1	**1**
รวมประเด็นเนื้อหา (สื่อเพื่อการพัฒนา)		78	**40**
รวมเนื้อหาวัฒนธรรมและสื่อเพื่อการพัฒนา		129	**66**
ลักษณะภาษา	เล่นคำ	41	**22**
	ภาษาภาพพจน์	18	**9**
	ภาษาต่างประเทศ	21	**11**
	การใช้ภาษาสัมผัสคล้องจอง	12	**6**
	สำนวน	17	**9**
รวมลักษณะภาษา		109	**57**

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุ

เป็นแหล่งข้อมูลประเภทบุคคลโดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) กับผู้ที่เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ซึ่งเป็นทีมงานผู้ผลิตรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น จำนวนทั้งสิ้น 10 ท่าน ดังนี้

1. คุณรัชวัลค์ สืบแย้ม ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น และผู้อำนวยการแสดง

2. คุณสุมัทนา ลิมปะวัฒนะ	อดีตผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น
3. คุณบุญกว้าง วาทโยธา	“คนดีศรีขอนแก่น” ผู้เขียนบทละครวิทยุและอดีตผู้แสดง
4. คุณธีระพงษ์ โสดาศรี	ผู้อำนวยการสำนักประชาสัมพันธ์ เขต 1 ขอนแก่น และอดีตผู้แสดง
5. คุณประสิทธิพร จารีย์	อดีตนักจัดรายการวิทยุ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น และอดีตผู้แสดง
6. คุณชาติชาย ชาธรรมา	หัวหน้าฝ่ายรายการ (ผู้ควบคุมการแสดงและผู้แสดง)
7. คุณธงชัย ศรีโยธี	ผู้แสดง
8. คุณเพชรรัตน์ วังระหา	ผู้แสดง
9. คุณธิดารัตน์ ภานาดี	ผู้แสดง
10. คุณสนิด เสติ	เจ้าหน้าที่บันทึกเสียง

หลังจากได้เก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาศึกษาเนื้อหาบทละครวิทยุ และลักษณะภาษาที่ใช้ จากแถบบันทึกเสียงแล้ว จึงนำผลที่ได้มาออกแบบประเด็นคำถามที่พบ เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุดังกล่าวข้างต้น จากการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ คือ ความเป็นมา แนวคิด ลักษณะการดำเนินงาน ลักษณะรายการ เนื้อหา ลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับความเป็นมาและการดำเนินงานด้านละครวิทยุ การกำหนดเนื้อหา ลักษณะภาษาที่ใช้ และลักษณะของรายการละครวิทยุ ปัญหาและวิธีการแก้ไขในการทำงาน รวมไปถึงทัศนคติและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับละครวิทยุ

3.2 แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลสำหรับการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร และแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

3.2.1 แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร

ผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารที่ใช้ในการศึกษาออกเป็น 2 ประเภท คือ

3.2.1.1 เอกสารชั้นต้น

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นบทรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จ.ขอนแก่น เอฟ.เอ็ม. 99.50 เมกกะเฮิร์ต ระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2549 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 ทั้งหมด 50 ตอน ซึ่งข้อมูลบทละครวิทยุทั้งหมด คือ แถบบันทึกเสียง โดยได้รับจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จ.ขอนแก่น และจากการบันทึกเสียงด้วยตนเอง ตามวันและเวลาที่ออกอากาศ

3.2.1.2 เอกสารชั้นรอง

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาลักษณะรายการละครวิทยุ เนื้อหา และลักษณะภาษา จากข้อมูลเอกสาร ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารบทความ บทสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในละครวิทยุ รวมทั้งหนังสือที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมอีสาน และหนังสือประเภทการสื่อสารเพื่อการพัฒนา โดยรวบรวมจาก 8 แหล่ง ดังต่อไปนี้

1. ห้องสมุดสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล
2. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยมหิดล
3. สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ห้องสมุดคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. หอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6. ห้องสมุดคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7. สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
8. สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

3.2.2 แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

โดยเป็นการสัมภาษณ์บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุที่นำมาศึกษา เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมา แนวคิด ลักษณะการดำเนินงาน ลักษณะรายการ การกำหนดเนื้อหา ลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ และทัศนคติเกี่ยวกับละครวิทยุในฐานะที่เป็นแหล่งที่มาของสาร

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเรื่อง “การศึกษาสื่อเพื่อการพัฒนาผ่านรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

3.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแถบบันทึกเสียง

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการติดต่อโดยตรงกับสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จ.ขอนแก่น ผู้ผลิตรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เพื่อขออนุญาตในการนำข้อมูลบทละครวิทยุจากแถบบันทึกเสียงที่ออกอากาศระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2549 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 รวมทั้งสิ้น 50 ตอน ตอนละ 30 นาที มาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

หลังจากนั้นจึงนำผลที่ได้มาพิจารณาประกอบการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในละครวิทยุ เพื่อทำให้ผลการวิจัยที่ได้รับจากข้อมูลแถบบันทึกเสียงมีความถูกต้องและทราบถึงที่มาและผลที่ได้รับว่าเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น โดยการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการละครวิทยุ เนื้อหา และลักษณะภาษาที่ใช้ ดังนี้

3.3.1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการละครวิทยุ

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” โดยการสังเกตตามลักษณะที่ปรากฏในรายการละครวิทยุจากการถ่ายทอดเนื้อหาจากแถบบันทึกเสียง โดยอาจแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. การดำเนินเรื่อง
    1.1 รูปแบบการนำเสนอ
    1.2 ความต่อเนื่องของเนื้อหา
2. แหล่งที่มาของบทละครวิทยุ
3. บุคลากรในงานละครวิทยุ

หลังจากได้ศึกษาข้อมูลด้านลักษณะรายการจากแถบบันทึกเสียงแล้ว จึงบันทึกลักษณะเด่นที่พบตามประเภทข้างต้น และตั้งคำถามสำหรับสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุอีกเช่นเดียวกัน เพื่อทราบถึงสาเหตุการกำหนดลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการละครวิทยุทั้ง 3 ประเภท

3.3.1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเนื้อหา

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเนื้อหา อันดับแรกได้นำข้อมูลบทละครวิทยุที่รวบรวมจากแถบบันทึกเสียงตามตาราง 3.1 มาถอดความจากบทละครวิทยุเป็นภาษาไทยถิ่นอีสาน ซึ่งผู้วิจัยเก็บเฉพาะช่วงที่เป็นการดำเนินเรื่องเท่านั้น จากนั้นจึงศึกษาเนื้อหาหลัก (Theme) ในบทละครวิทยุหลังจากการศึกษาข้อมูลเนื้อหาแล้ว พบว่าเนื้อหาหลักของรายการละครวิทยุในแต่ละตอนได้สะท้อนถึงวิถีชีวิตด้านต่างๆ ของชาวอีสาน รวมไปถึงการถ่ายทอดความรู้ในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ และบันทึกผลว่าในแต่ละตอนนั้นมีการนำเสนอเนื้อหาเรื่องใดเป็นหลัก และนำผลสรุปในการเก็บข้อมูลด้านเนื้อหาตามจำนวนมากน้อยที่เป็นจริงในการนำเสนอ ลงในเครื่องมือดังตารางซึ่งจะแสดงในรายละเอียดการนำเสนอเนื้อหาบทที่ 4

โดยในการจำแนกเนื้อหาด้านวัฒนธรรมและด้านสื่อเพื่อการพัฒนาในแต่ละตอน ได้เลือกจากเนื้อหาหลัก (Theme) ที่สอดคล้องกับการตั้งชื่อตอนนั้นๆ และเนื้อหาที่มีความสำคัญและน่าสนใจในแต่ละตอน ทั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเนื้อหาแยกตามประเด็นต่างๆ จากการสุ่มตัวอย่างในตาราง 3.2 โดยแบ่งเนื้อหาหลักด้านวัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภท และมีประเด็นที่เกี่ยวข้องอีก 13 ประเภทย่อย และแบ่งเนื้อหาหลักด้านสื่อเพื่อการพัฒนาออกเป็น 6 ประเภท และมีประเด็นที่เกี่ยวข้องอีก 17 ประเภทย่อย ดังนี้

1. ด้านเนื้อหาทางวัฒนธรรม
   - 1.1 วัฒนธรรมทางสาธารณสุข
     - 1.1.1 อาหารการกิน เช่น ลาบปลา อ่อมหอย ฯลฯ
     - 1.1.2 การเจ็บป่วย การรักษาโรค
     - 1.1.3 ค่านิยมและความเชื่อในการรักษาโรค
   - 1.2 วัฒนธรรมทางสังคม
     - 1.2.1 ความเกี่ยวพันกันในฐานะเครือญาติของชนชาวอีสาน
     - 1.2.2 ประเพณี เช่น ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ ฮีตสิบสองคองสิบสี่
     - 1.2.3 นันทนาการ เช่น การดนตรี การละเล่นต่างๆ
   - 1.3 วัฒนธรรมทางคติธรรม
     - 1.3.1 คติความเชื่อ เช่น ความเชื่อเรื่องพญาแถน ความเชื่อเรื่องผีและเทวดา

1.3.2 คติคำสั่งสอน หรือ สุภาษิตคำพังเพย อื่นๆ เช่น ผญาย่อย กับผญาภาษิต

1.3.3 กฎการเคารพซึ่งกันและกันตามลำดับอาวุโส

1.4 วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่

1.4.1 การแต่งกาย เช่น ผ้าขาวม้า ผ้าถุง ฯลฯ

1.4.2 การงานและลักษณะการประกอบอาชีพ เช่น ทำนา การทอผ้า ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

1.4.3 เครื่องใช้ เช่น เสื่อ กระติบข้าว

1.4.4 วรรณกรรม

2. ด้านเนื้อหาในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ ได้แก่

2.1 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคม

2.1.1 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2.1.2 อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชาวอีสาน

2.1.3 เคารพต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

2.1.4 พัฒนาชุมชนและสังคม

2.1.5 สร้างทัศนคติ เช่น ข้อดีของการเกณฑ์ทหาร

2.2 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการสาธารณสุข

2.2.1 ให้ความรู้ เช่น การตรวจสอบ วิธีการรักษา และการป้องกันโรค

2.2.2 ให้ข่าวสาร เช่น ข่าวประกาศจากกระทรวงสาธารณสุข

2.2.3 ชักจูงใจ เช่น การรณรงค์ในเรื่องต่างๆ (ไม่รับประทานปลาดิบฯ)

2.3 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร

2.3.1 แปรรูปผลิตภัณฑ์

2.3.2 ปลูกพืช

2.3.3 เลี้ยงสัตว์

2.3.4 เครื่องจักรกลการเกษตร

2.4 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการศึกษา

2.4.1 ให้ข่าวสาร เช่น การกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา

2.4.2 ชักจูงใจ เช่น การเรียนในระดับปริญญาตรี

2.5 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเมือง

2.5.1 ให้ความรู้ เช่น วิธีการลงคะแนนเลือกตั้ง

2.5.2 ชักจูงใจ เช่น การไม่ซื้อสิทธิขายเสียง

2.6 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเศรษฐกิจและการอุตสาหกรรม

2.6.1 ส่งเสริมอาชีพ

หลังจากศึกษาเนื้อหาบทละครวิทยุและบันทึกผลตามวิธีดำเนินการวิจัยข้างต้นแล้ว เพื่อทำให้ผลการศึกษาเนื้อหาที่ได้รับจากข้อมูลแถบบันทึกเสียงมีความถูกต้อง และทราบว่าเพราะเหตุใดเนื้อหาของรายการจึงเป็นเช่นนั้น จึงจะนำผลที่ได้มาพิจารณาประกอบการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุ หลังจากได้ศึกษาลักษณะภาษาที่ใช้ และลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการละครวิทยุจากแถบบันทึกเสียงเรียบร้อยแล้ว

3.3.1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านลักษณะภาษา

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านลักษณะภาษา โดยภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการถ่ายทอดเนื้อหาซึ่งแตกต่างจากรายการละครวิทยุอื่นๆ จากลักษณะพิเศษดังกล่าวจึงได้นำมาเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องลักษณะภาษาที่ใช้ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้านภาษาวิทยุกระจายเสียง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญ ที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจ เพื่อจะนำไปใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมทางเดียวกันอย่างมีระบบ และเกี่ยวเนื่องกับรูปแบบรายการและจะต้องมีการเลือกมาใช้ให้เหมาะสมด้วย

นอกจากนั้น ยังเป็นการสังเกตและรวบรวมลักษณะภาษาที่ใช้ว่าในเนื้อหาบทละครวิทยุมีลักษณะภาษาลักษณะใดเป็นหลักบ้างในแต่ละตอนซึ่งสรุปรายละเอียดในตารางบทที่ 4 จากนั้นเมื่อแยกประเภทของลักษณะภาษาที่ถูกนำมาใช้เป็นหลักแล้ว จึงนำมาศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลที่พบในบทละครวิทยุว่ามีการใช้ประเด็นที่เกี่ยวข้องด้านลักษณะภาษาในแต่ละตอนอย่างไรและใช้วิธีใดบ้าง โดยแบ่งประเภทหลักด้านลักษณะภาษาออกเป็น 2 ประเภท คือ วัจนภาษาและอวัจนภาษา ตามลักษณะภาษาวิทยุกระจายเสียง ดังนี้

1. วัจนภาษา

1.1 การใช้เทคนิคต่างๆ

1.1.1 การพูดในละครวิทยุ

1.1.2 เสียงประกอบในละครวิทยุ

1.1.3 เสียงดนตรีในละครวิทยุ

2. อวัจนภาษา แบ่งออกเป็น 5 ประเภท มีประเด็นทีเกี่ยวข้อง 21 ประเด็นย่อย ดังนี้

2.1 การเล่นคำ

2.1 เสียงเหมือนกัน

2.2 เสียงใกล้กัน

2.3 ใช้คำเดิมซ้ำ

2.4 คำผวน

2.5 เรียกได้หลายแบบ

2.6 อักษรย่อ

2.7 แปลความหมาย

2.7.1 อีสาน → กลาง

2.7.2 กลาง → อีสาน

2.7.3 ต่างประเทศ → ไทย

2.8 สลับที่คำ

2.9 ความหมายตรงข้าม

2.2 การใช้ภาษาภาพพจน์

2.2.1 อุปมาโวหาร

2.2.2 บุคลาธิษฐาน

2.2.3 อธิพจน์

2.3 การใช้ภาษาต่างประเทศ

2.3.1 ทับศัพท์ภาษาอังกฤษ

2.3.2 ประโยคภาษาอังกฤษ

2.4 การใช้ภาษาสัมผัสคล้องจอง

2.4.1 กลอนลำ

2.4.2 เพลง

2.4.3 คำอวยพร

2.4.4 คำสอย

2.4.5 บทสวดมนต์

2.5 การใช้สำนวน

2.5.1 ซ้ำกับภาษาไทยภาคกลาง

2.5.2 เฉพาะภาษาไทยถิ่นอีสาน

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและบันทึกผลด้านลักษณะภาษาตามวิธีข้างต้นเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตในการใช้ลักษณะภาษาที่พบในบทละครวิทยุ และนำมาตั้งเป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุ เพื่อทราบถึงการเลือกใช้ลักษณะภาษาดังกล่าว

3.3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุ

หลังจากได้เก็บรวบรวมข้อมูลบทละครวิทยุจากแถบบันทึกเสียงแล้ว จึงนำประเด็นคำถามที่พบจากการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ คือ ความเป็นมา แนวคิด ลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการละครวิทยุ เนื้อหา และลักษณะภาษาที่ใช้ มาจัดกลุ่มคำถามเพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุ โดยจัดเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มคำถามด้านประวัติส่วนตัว
2. กลุ่มคำถามเกี่ยวกับความเป็นมาและลักษณะการดำเนินงาน
3. กลุ่มคำถามเกี่ยวกับการกำหนดเนื้อหา ลักษณะภาษาที่ใช้ และลักษณะรายการละครวิทยุ
4. กลุ่มคำถามด้านทัศนคติเกี่ยวกับละครวิทยุ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาสื่อเพื่อการพัฒนาผ่านรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังนี้

3.4.1 ศึกษาลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการ เนื้อหา และลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ คือ

3.4.1.1 ด้านลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการ โดยการนำลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการที่พบจากแถบบันทึกเสียงและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ด้วยแนวคิดเกี่ยวกับละครวิทยุ

3.4.1.2 ด้านเนื้อหา โดยนำผลจากข้อมูลแถบบันทึกเสียงมาวิเคราะห์ประกอบกับผลจากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอีสาน และแนวคิดเกี่ยวกับสื่อสารเพื่อการพัฒนา

3.4.1.3 ด้านลักษณะภาษา นำผลการศึกษาจากแถบบันทึกเสียงและผลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์โดยอาศัยแนวคิดภาษาวิทยุกระจายเสียง แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นคำ และแนวคิดเกี่ยวกับภาษาภาพพจน์ (Figure of Speech) รวมไปถึงการใช้ภาษาที่เกี่ยวข้อง

3.4.2 ศึกษาประวัติความเป็นมา และแนวคิดรายการละครวิทยุ

เมื่อทราบข้อมูลด้านเนื้อหา ลักษณะภาษาที่ใช้ ลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการแล้ว จึงนำข้อมูลดังกล่าวไปสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุเพื่อทราบและวิเคราะห์ได้ถึงประวัติความเป็นมา และแนวคิดของรายการละครวิทยุ

3.4.3 วิเคราะห์ลักษณะรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนา

โดยการนำข้อมูลทั้งหมดจากการศึกษารายการละครวิทยุในด้านประวัติความเป็นมา แนวคิด ลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการละครวิทยุ เนื้อหา และลักษณะภาษา นำมาวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามว่า รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีการเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมและการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาหรือไม่ อย่างไร โดยได้นำแนวคิดประกอบในการวิเคราะห์ คือ แนวคิดสื่อสารเพื่อการพัฒนา แนวคิดการกำหนดกลยุทธ์การสื่อสาร และแนวคิดสาระบันเทิง (Edutainment)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอผลการวิจัยจากสื่อรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ลักษณะการดำเนินงาน ลักษณะรายการ เนื้อหา ลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ โดยเป็นการศึกษาจากข้อมูลบทละครวิทยุจากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จำนวน 50 ตอน ทั้งนี้เพื่อที่จะศึกษาเนื้อหาที่นำมาออกอากาศว่าเกี่ยวข้องกับประเด็นใดบ้าง โดยจะศึกษาถึงลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการละครวิทยุก่อนว่ามีการดำเนินเรื่อง แหล่งที่มาของบทละครวิทยุและบุคลากรในงานละครวิทยุอย่างไร จากนั้นจึงทำการศึกษาเนื้อหาและลักษณะภาษาโดยการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการจับสลาก ผลจากการสุ่มตัวอย่างได้กลุ่มตัวอย่างประเด็นด้านเนื้อหาจำนวนทั้งสิ้น 66 ตอน สามารถจัดกลุ่มตามประเด็นที่เกี่ยวข้องได้เป็น 2 ประเด็นคือประเด็นเนื้อหาทางวัฒนธรรมจำนวน 26 ตอน และประเด็นเนื้อหาทางสื่อเพื่อการพัฒนาจำนวน 40 ตอน และกลุ่มตัวอย่างประเด็นด้านลักษณะภาษาจำนวน 57 ตอน

หลังจากได้ศึกษาลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการละครวิทยุ เนื้อหา และลักษณะภาษา ที่ใช้จากแถบบันทึกเสียงแล้ว จึงนำผลที่ได้ไปสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุตามประเด็นคำถามที่ได้กำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ คือ 1. กลุ่มคำถามด้านประวัติส่วนตัว 2. กลุ่มคำถามเกี่ยวกับความเป็นมาและลักษณะการดำเนินงาน 3. กลุ่มคำถามเกี่ยวกับการกำหนดเนื้อหา ลักษณะภาษาที่ใช้ และลักษณะรายการละครวิทยุ และ 4. กลุ่มคำถามด้านทัศนคติเกี่ยวกับละครวิทยุ โดยบทที่ 4 จะเป็นการนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดขึ้น ประกอบด้วยผลการวิจัยจากข้อมูลบทละครวิทยุ และผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุ ซึ่งมีรายละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

4.1 ประวัติความเป็นมา แนวคิดของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

4.1.1 ยุคแรกของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” (พ.ศ.2508 – พ.ศ.2528)

4.1.2 ยุคที่สองของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” (พ.ศ.2530 – พ.ศ.2538)

4.1.3 ยุคที่สามของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” (พ.ศ.2540 – ปัจจุบัน)

4.2 ลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

4.2.1 การดำเนินเรื่อง

4.2.1.1 รูปแบบการนำเสนอ

4.2.1.2 ความต่อเนื่องของเนื้อหา

4.2.2 แหล่งที่มาของบทละครวิทยุ

4.2.3 บุคลากรในงานละครวิทยุ

4.3 เนื้อหาของรายการละครวิทยุ

4.3.1 ด้านเนื้อหาทางวัฒนธรรม

4.3.1.1 วัฒนธรรมทางสาธารณสุข

4.3.1.2 วัฒนธรรมทางสังคม

4.3.1.3 วัฒนธรรมทางคติธรรม

4.3.1.4 วัฒนธรรมทางวัตถุ

4.3.2 ด้านเนื้อหาในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ

4.3.2.1 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคม

4.3.2.2 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการสาธารณสุข

4.3.2.3 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร

4.3.2.4 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการศึกษา

4.3.2.5 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเมือง

4.3.2.6 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเศรษฐกิจและการอุตสาหกรรม

4.4 ลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ

4.4.1 วัจนภาษาในงานวิทยุกระจายเสียง

4.4.1.1 การใช้เทคนิคต่างๆ

1. การพูดในละครวิทยุ
2. การแสดงในละครวิทยุ
3. เสียงในละครวิทยุ

4.4.2 อวัจนภาษาในงานวิทยุกระจายเสียง

4.4.2.1 การเล่นคำ

4.4.2.2 การใช้ภาษาภาพพจน์

4.4.2.3 การใช้ภาษาต่างประเทศ

4.4.2.4 การใช้ภาษาสัมผัสคล้องจอง

4.4.2.5 การใช้สำนวน

4.1 ประวัติความเป็นมา แนวคิดของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

.....(เสียงแคน).....

พ่อจันทร์: ขั่นบารมีบ่หลายกะบ่มีดอกแมนบ่ แตวาคนไทยเฮากะเข้าเฝ้าหลายเด้ยาย เมื่อวันที่ 9 นั่น

ยาย : อ้าว ยายนั่งอยู่ข้างหน้า

พ่อจันทร์: อ้าว ยายกะอยู่หั่นติ ซ้ำพอตำรวจวาพอลุกหนีแล่วนึกวาคนแทงกัน เห็นฮอยถ่มน้ำหมากเจ้า

ยาย : โอ๊ย ฮ้อนกะฮ้อน แตวามันม่วนเด้ล่ะ ยายกะอยู่ใกล้ๆ ตอนเพินเสด็จมา เสียดยายนิดเดียวเอง ทางประตูเข้า

พ่อจันทร์: เจ้าบ่ฮ้องไห้ติยาย

ยาย : ไห้ตั๊ว นั่งกราบแล่วกะยังไห้น้ำตาหยดเปาะๆ

พ่อจันทร์: ตั้งแต่ข่อยนั่งเบิ่งโทรทัศน์อยู่เฮียน ข่อยกะฮดไห้ จังวาน้ำตามันมาจักทางได๋

ยาย : เกิดมาบ่เสียซาติเกิด 60 ปีกะได้เห็นนำเพิน

พ่อจันทร์: คุ้มค่าแล่วเนอะที่เราเกิดมาใต้พระบรมโพธิสมภาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนี่กะดาย

ยาย : แมนแท้ๆ อีกจักซาติๆ กะบ่เคยเห็นเด้ล่ะโต

พ่อจันทร์: ตื้นตันใจหลายยาย

จากบทละครวิทยุข้างต้น เป็นตัวอย่างบางส่วนจากรายการ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ที่บอกเล่าเหตุการณ์สำคัญซึ่งเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2549 ซึ่งเป็นปีมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ปวงชนชาวไทยต่างแสดงความจงรักภักดีในโอกาสต่างๆ ตลอดทั้งปี เมื่อรายการได้นำเหตุการณ์ที่น่าประทับใจ และอยู่ในความสนใจของประชาชนมาทำเป็นบทละครโดยเชื่อมโยงกับตัวละครในเรื่อง ทำให้ผู้ฟังชาวอีสานได้รับรู้ถึงความรู้สึกปลื้มปีติไปกับเหตุการณ์ในวันนั้นร่วมไปกับตัวละครได้เป็นอย่างดี

หากจะกล่าวถึงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ชาวอีสานในวัย 40 ปีขึ้นไป คงจะเคยได้ยินชื่อรายการนี้เป็นอย่างดี เพราะเป็นรายการที่ได้รับความนิยมชมชอบจากชาวบ้านเป็นอย่างมาก โดยยึดเอาภาษาไทยถิ่นอีสานมาใช้ในการดำเนินเรื่อง ทั้งนี้ในสมัยนั้นสถานีวิทยุ

น้อยแห่ง โทรทัศน์ยังไม่แพร่หลายเหมือนปัจจุบัน ชาวบ้านจึงอาศัยวิทยุเป็นหลักในการรับฟังข่าวรายการต่างๆ ซึ่งสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ก็เป็นสถานีวิทยุอันดับต้นๆ ในการเลือกติดตามรับฟังจากผู้ฟังโดยทั่วไป นอกจากนั้น หากผู้ใดติดตามรายการนี้เป็นประจำคงจะทราบดีว่า เมื่อถึงวันเสาร์ เวลา 19.30 น. ทุกคนในครอบครัวต่างก็จะมารอรับฟังสาระความบันเทิงจากเนื้อหาในรายการแต่ละสัปดาห์ ซึ่งได้ถ่ายทอดออกมาเป็นบทละครวิทยุได้อย่างน่าติดตาม และน่าสนใจ

การกำเนิดรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” นั้น เริ่มต้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2508 ท่านรักษ์ศักดิ์ วัฒนพานิช หัวหน้ากองประชาสัมพันธ์เขตขอนแก่น ในขณะนั้น และต่อมาดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ได้เรียกคุณบุญกว้าง วาทโยธา หัวหน้าฝ่ายรายการ รวมทั้งทำหน้าที่ผู้จัดการ ผู้สื่อข่าว ผู้ประกาศ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งทำงานร่วมกับ มิสเตอร์จิม เมสัน ผู้เชี่ยวชาญชาวออสเตรเลีย เข้าพบเพื่อปรึกษาหารือถึงวิธีการว่า ทำอย่างไรจึงจะให้ชาวอีสานที่ฟังวิทยุกันมากให้เข้าใจจุดประสงค์ในการให้ความรู้ผ่านรายการต่างๆ ของทางราชการในทางที่ถูกต้อง และได้ผลในทางที่ดี เมื่อทราบจุดประสงค์ดังกล่าว คุณบุญกว้าง วาทโยธา จึงได้ไปปรึกษากับคณะทำงานจนได้ข้อสรุปว่า ควรจะพูดภาษาพื้นบ้านหรือภาษาถิ่น นั่นคือภาษาไทยถิ่นอีสาน ซึ่งถ้าหากพูดเป็นภาษาไทยถิ่นอีสานโดยตรงในลักษณะของบทความ ผู้ฟังอาจจะไม่เข้าใจและไม่สนใจฟัง จึงคิดว่าน่าจะนำเสนอเป็นละครพื้นบ้านให้เกิดความสนใจในการรับฟังก่อนเป็นลำดับแรก โดยในส่วนของเนื้อหามีความคิดเห็นตรงกันว่า ชาวอีสานในสมัยนั้น เป็นโรคพยาธิใบไม้ในตับกันมาก สาเหตุมาจากการกินดิบ เช่น ลาบปลาดิบ ก้อยปลาดิบ และหอยดิบ คณะทำงานต้องการที่จะลดปัญหาในการเป็นโรคพยาธิใบไม้ในตับ ดังนั้นจึงสรุปกันว่าจะแต่งเป็นบทละครวิทยุที่สอดแทกเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยการกินอยู่ของชาวอีสาน เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนหลีกเลี่ยงการกินดิบ โดยใช้ชื่อละครว่า “มัจจุราชที่บ่เห็นโต” (มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว) ดำเนินงานโดยคณะเบญจสัมพันธ์ ซึ่งก็คือเจ้าหน้าที่ในสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น เป็นรายการที่ออกอากาศทุกวันเสาร์เวลา 19.30 - 20.00 น. มาตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง

4.1.1 ยุคแรกของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” (พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2528)

“มัจจุราชที่บ่เห็นโต” (ชื่อรายการในยุคแรก) เป็นรายการละครวิทยุที่เรียกว่าละครสั้น ที่เรียกเช่นนี้เพราะว่าเป็นรายการที่จบภายใน 30 นาที กำหนดออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ทุกวันเสาร์ เวลา 19.30 - 20.00 น.

ผู้ร่วมการแสดงยุคแรก ประกอบด้วย

1. บุญกว้าง วาทโยธา
2. สัมฤทธิ์ วิจารณ์จิต
3. เวียรชัย พรหมสาขา ณ สกลนคร
4. ประจวบ ลางคุลานนท์
5. ภิรมย์ นาคะรัตน์
6. ประสิทธิ์พร จารีย์
7. วัชราพร ศิลปะกิต
8. อังคณา สวัสดี

ผู้ประพันธ์

1. บุญมา ทวิภักดิ์
2. บุญเรือง ถาวรสวัสดิ์

การตั้งชื่อรายการละครวิทยุ คุณบุญกว้าง วาทโยธา กล่าวว่า เนื่องจากวัตถุประสงค์ของรายการซึ่งเกี่ยวข้องกับการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ โดยการแนะนำวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ลด ละ เลิกการรับประทานของดิบ เพื่อป้องกันการเป็นโรคพยาธิใบไม้ในตับ ดังนั้น การตั้งชื่อให้เหมาะสมกับรายการ ดูน่าเชื่อถือ และให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกเกรงกลัวไปกับภัยอันตรายจากโรคภัยที่ทางรายการนำเสนอ ประกอบกับคนสมัยก่อนไม่ทราบถึงสาเหตุของโรคพยาธิใบไม้ในตับว่าเกิดจากอะไร ตัวเองได้รับเชื้อโรคมาอย่างไร เพราะไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า จึงถือเป็น “มัจจุราชที่บ่เห็นโต” หรือ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ของชาวอีสานและได้เป็นชื่อเรียกรายการเช่นในปัจจุบัน

การกำหนดเนื้อหาสาระของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในช่วงยุคแรกนั้นให้ความสำคัญกับการแนะนำวิธีการป้องกัน และรักษาโรคพยาธิใบไม้ในตับ ซึ่งเกิดจากการรับประทานลาบปลาดิบ ก้อยปลาดิบ และหอยดิบ เมื่อรายการออกอากาศไปแล้ว ได้ผลตอบรับ

จากผู้ฟังชาวอีสานเป็นอย่างดี เพราะเนื้อหาสาระที่ได้จากบทละครวิทยุ ทำให้ชาวอีสานเห็นถึงพิษภัยจากการรับประทานปลาดิบ เมื่อชาวอีสานทราบว่า โรคต่างๆเหล่านี้เกิดจากสาเหตุอะไร เมื่อรู้ว่าสาเหตุเกิดจากการกินปลาดิบ จึงเลิกรับประทานไปเป็นจำนวนมาก ต่อมาจึงได้มีการเพิ่มเนื้อหาในเรื่องการป้องกันและรักษาโรคภัยไข้เจ็บชนิดอื่นๆ เพิ่มขึ้นมา ตามแต่สถานการณ์ด้านสาธารณสุขในขณะนั้น

ความเป็นที่นิยมของผู้ฟังมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ไม่เฉพาะชาวอีสานเท่านั้น เพราะสถานีวิทยุในสมัยก่อนมีไม่มากนัก ทำให้สามารถส่งกระจายเสียงไปตามภูมิภาคต่างๆได้อีกด้วย ผู้ฟังทั้งเด็กและผู้ใหญ่จึงมีอยู่ทั่วไปในหลายจังหวัดทั่วประเทศ โดยผู้ผลิตทราบผลการตอบรับรายการจากจดหมายที่ผู้ฟังส่งเข้ามาในรายการเป็นจำนวนมาก จากทั่วประเทศไทย นอกจากนั้นด้วยความเป็นสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย เป็นหน่วยงานของทางราชการ ทำให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อถือ และสนใจที่จะติดตามรับฟังรายการต่างๆ มากเป็นพิเศษกว่าสถานีวิทยุอื่นๆ

ความดังของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เรียกได้ว่าดังจนผู้ผลิต หรือตัวผู้แสดงเอง มีชื่อเสียงตามรายการไปด้วย จนได้รับเชิญให้ไปออกงานต่างๆ บางท่านได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นอกจากนี้ ในสมัยนั้นรายการยังมีชื่อเสียงเทียบเท่าละครวิทยุจากส่วนกลาง ไม่ว่าจะเป็นของคณะเกศทิพย์ หรือ คณะกันตนา แต่ต่างกันที่รายการละครวิทยุนี้ เป็นเรื่องที่มุ่งประเด็นไปที่เนื้อหาสาระของโรคภัยไข้เจ็บประกอบกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบพื้นบ้านของชาวอีสาน จนต่อมาทางรายการก็ได้รับรางวัลจากทางหน่วยงานของทางจังหวัดขอนแก่น

นอกจากนั้น ยังมีผู้ร่วมก่อตั้งรายการในยุคแรกอีกท่านหนึ่ง คือ คุณประสิทธิพร จารีย์ ซึ่งในสมัยนั้น ท่านเป็นผู้ประกาศ นักจัดรายการทั้งวิทยุและโทรทัศน์ และปัจจุบันดำรงตำแหน่งนายกสมาคมสื่อมวลชนจังหวัดขอนแก่น ยังได้กล่าวถึงความภาคภูมิใจในเนื้อหาสาระของรายการและการได้เป็นส่วนหนึ่งในฐานะของผู้แสดงว่า ตอนแรกที่ทำรายการขึ้นมา ทางสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น มีเพียงวัตถุประสงค์คือทำอย่างไรไม่ให้ชาวอีสานในสมัยนั้นไม่รับประทานปลาดิบเท่านั้น แต่ไม่คาดคิดมาก่อนว่าจะได้รับความนิยม ความสนใจจากผู้ฟังมากมาย จนมีผู้ต้องการส่งเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตหรือที่ประสบพบเจอเข้ามาให้ผู้ผลิตรายการละครวิทยุได้พิจารณาคัดเลือกเป็นบทละคร ทั้งที่ไม่มีการประกาศให้ส่งจดหมายเข้ามาแต่อย่างใด อีกทั้งชาวอีสานต่างยอมรับในคำแนะนำที่รายการได้ส่งผ่านไปด้วยการเป็นบทละคร โดยการเลิกกินปลาดิบ

จนต่อมาทางกระทรวงสาธารณสุข ได้เล็งเห็นถึงสาระประโยชน์ที่ประชาชนชาวอีสานได้รับจากการรับฟังรายการละครวิทยุนี้ จึงมาติดต่อกับทางสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น เพื่อขอนำบทละครไปทำเป็นภาพยนตร์ ความยาว 45 นาที ออกเผยแพร่ทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ และออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ทั่วประเทศอีกด้วย โดยคุณประสิทธิพร จารีย์ เป็นตัวแทนจากรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้แสดงบทนางเอกในภาพยนตร์ดังกล่าว

นอกจากได้รับการเผยแพร่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง ภาพยนตร์ และโทรทัศน์ทั่วประเทศแล้ว สถานีโทรทัศน์ประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือเอง นั่นคือ สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 ขอนแก่น ก็ไม่พลาดที่จะเชิญให้ชาวคณะเบญจสัมพันธ์ ไปแสดงออกอากาศละครวิทยุสดๆ ทางโทรทัศน์ มีการแต่งตัวเช่นเดียวกับตัวละครโทรทัศน์ โดยสวมบทบาทเป็นกำนัน เด็ก คนหนุ่มสาว คนชรา เกิดเหตุการณ์ขึ้นในหมู่บ้าน และสุดท้ายสรุปบทสุดท้ายที่การแนะนำวิธีการป้องกันและรักษาโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นแก่ผู้ชม

ทุกวันเสาร์เวลา 19.30 – 20.00 น. ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ต่างก็จะมารวมกันที่บ้านใดบ้านหนึ่งเพื่อมานั่งฟังรายการละครวิทยุร่วมกัน ซึ่งเมื่อฟังรายการจบ ก็จะได้รับทั้งสาระความรู้และความสนุกสนานจากการรับฟังตลอด 30 นาที

นับเป็นระยะเวลากว่า 20 ปี ที่รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีชื่อเสียงโด่งดังและยาวนานที่สุดในยุคนั้น ซึ่งได้ยุติลงเนื่องจากการเกษียณอายุ และการโยกย้ายภาระหน้าที่ของผู้ร่วมแสดงแต่ละคน

4.1.2 ยุคที่สองของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” (พ.ศ. 2530 – พ.ศ. 2538)

ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2530 หลังจากรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” หยุดการผลิตลงไปได้ 2 ปี เนื่องจากบุคลากรในสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศ จังหวัดขอนแก่น ได้เกษียณอายุ และการโยกย้ายภาระหน้าที่ของผู้ร่วมแสดงแต่ละคนดังที่กล่าวไปแล้ว รายการวิทยุรายการนี้จึงได้นำกลับมาทำใหม่อีกครั้ง

ผู้ร่วมการแสดงยุคที่สอง ประกอบด้วย

1. ธีระพงษ์ โสดาศรี
2. ประสิทธิ์พร จารีย์

3. ชาติชาย ชาธรรมา

4. อุทัยวรรณ คลเจือ

5. นิ่มนวล

บันทึกเสียง

1. อำพัน ไชยคำ

ผอ.ธีระพงศ์ โสดาศรี (สัมภาษณ์,31 ตุลาคม 2550) ซึ่งในขณะนั้นได้ย้ายมารับราชการอยู่ที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศ จังหวัดขอนแก่น และปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักประชาสัมพันธ์เขต 1 ขอนแก่น ได้เกิดความสนใจที่จะผลิตรายการนี้ขึ้นมาใหม่ เนื่องจากเคยได้รับฟังรายการนี้มาตั้งแต่เด็ก และเรียนมาทางด้านนี้โดยตรง ได้เล่าถึงการทำงานในยุคนั้นว่า

"...เมื่อรวบรวมสมาชิกผู้ร่วมแสดงได้แล้วจึงเริ่มดำเนินการผลิต โดยเปลี่ยนชื่อคณะจาก "คณะเบญจสัมพันธ์" เป็น "คณะมิตรสัมพันธ์" หากยังคงเอกลักษณ์ในด้านภาษาที่ยังคงใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการสนทนาตลอดทั้งเรื่อง ในส่วนของเนื้อหามีแนวคิดการผลิตรายการเช่นเดิม คือ มุ่งให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน แต่จุดมุ่งหมายที่เพิ่มเติมเข้ามาในยุคที่สองนี้ คือ การเน้นในเรื่องความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ มีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาไปตามยุคสมัย ขึ้นอยู่กับโรคภัยที่เกิดขึ้น และสถานการณ์ข่าวสารที่น่าสนใจและน่าจะนำมาบอกกล่าวแก่ประชาชนในขณะนั้น อย่างไรก็ตาม สภาพสังคมที่เป็นวิถีชาวบ้านธรรมดา ไม่มีอะไรแตกต่างจากวิถีที่เป็นอยู่ในสมัยนั้น การกำหนดเรื่องราวต่างๆจึงได้นำชีวิตแบบชาวบ้านมาแต่งเป็นบทละครวิทยุ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกว่าละครวิทยุเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของเค้า..."

เนื่องจากรายการนี้เป็นที่รู้จักของกลุ่มผู้ฟัง ซึ่งส่วนใหญ่คือชาวบ้านตามชนบท ประกอบกับชื่อเสียงของรายการแต่เดิม จึงทำให้รายการกลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้ง แต่ทว่าเมื่อเปรียบเทียบกับในยุคแรก ความนิยมย่อมน้อยลงบ้าง เนื่องจากการรับชมโทรทัศน์ตามบ้านเรือนประชาชนที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น

แม้ที่มาของบทละครวิทยุในยุคนี้ จะมีข้อมูลมากมายที่สามารถนำมาจากหนังสือพิมพ์ ผู้ฟังเขียนจดหมายมาเล่าประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ผู้ร่วมแสดงประสบพบเจอมาด้วยตนเอง แต่ปัญหาในการผลิตรายการนี้คือผู้เขียนบทละคร ที่ไม่สามารถหาผู้ใดที่สามารถเขียนเป็นประจำได้ เพราะผู้ร่วมแสดงแต่ละคนก็มีภาระหน้าที่อื่นๆ ที่จะต้องทำในการปฏิบัติหน้าที่ราชการในส่วนอื่นๆ ดังนั้น ที่มาของบทละครวิทยุจึงแตกต่างจากในยุคแรกที่มีผู้เขียนบทละครวิทยุ และเตรียมให้พร้อม

แต่ในยุคนี้ไม่มีการเขียนบทละครวิทยุมาให้ก่อน แต่ผู้ร่วมแสดงทั้งหมดจะมาประชุมเตรียมงานก่อนเริ่มแสดง 10 นาที เพื่อซักซ้อมว่าจะสนทนาประเด็นเรื่องราวใดบ้าง กำหนดตัวละคร และเริ่มดำเนินการแสดงในทันที แสดงถึงความเป็นมืออาชีพและความสามารถของผู้ร่วมแสดง ทั้งนี้หากมีบทละครวิทยุที่เขียนขึ้นมาเตรียมไว้แล้วก่อนแสดง ก็น่าจะเป็นสิ่งที่ดีกว่าซึ่งผู้ผลิตก็คำนึงถึง แต่เนื่องด้วยความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ราชการนั่นเอง

เมื่อผอ.ธีระพงษ์ โสดาศรี ต้องย้ายไปปฏิบัติหน้าที่ราชการที่จังหวัดอื่น ประกอบกับไม่มีผู้ทำหน้าที่เขียนบทละครวิทยุประจำ รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ซึ่งทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศ จังหวัดขอนแก่น ได้นำกลับมาผลิตอีกครั้งเป็นเวลากว่า 8 ปี ก็จำเป็นต้องหยุดชะงักไปอีกครั้ง

4.1.3 ยุคที่สามของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)

เมื่อผู้อำนวยการสุมัทนา ลิมปวัฒนะ เข้ามารับตำแหน่งผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศ จังหวัดขอนแก่น ในปีพ.ศ. 2540 ได้เล็งเห็นว่า เวลาออกอากาศของทางสถานี FM 99.50 MHz. วันเสาร์ช่วงเวลา 19.30 – 20.00 น. ยังคงว่างอยู่ ซึ่งหากจะผลิตรายการขึ้นมารายการหนึ่งก็น่าจะเป็นรายการที่ผู้ฟังต้องติดตามเป็นประจำ จึงคิดที่จะนำรายการที่ทำชื่อเสียงของทางสถานีวิทยุในอดีต นั่นก็คือ รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” กลับมาผลิตให้ได้รับฟังอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งทางผอ.สุมัทนา ทราบดีว่า ปัญหาของทางรายการคือเรื่องของบทละครวิทยุ ดังนั้นจึงได้ไปเรียนเชิญให้ คุณบุญกว้าง วาทโยธา อดีตผู้ร่วมแสดงในยุคแรก ซึ่งขณะนั้นเกษียณอายุราชการแล้ว ให้ช่วยเขียนบทละครวิทยุในทุกสัปดาห์ ซึ่งคุณบุญกว้างก็ตอบตกลงที่จะช่วยทางสถานีวิทยุ

ผู้ร่วมการแสดงยุคปัจจุบัน ประกอบด้วย

1. ชาติชาย ชาธรรมา
2. ธงชัย ศรีโยธี
3. ธิดารัตน์ ภานาดี
4. เพชรรัตน์ วังระหา
5. เบญจวรรณ ใจจันทึก ผู้แสดงประกอบ
6. บุญสิทธิ์ อุดถา ”
7. อธิตา ขำโพธิ์ ”
8. ประสิทธิพร จารีย์ ”

ผู้ประพันธ์

1. บุญกว้าง วาทโยธา
2. นักศึกษาฝึกงาน(คณะนิเทศศาสตร์)
3. ฉกาจ คงกุทอง

บันทึกเสียง

1. สนิด เสติ

ในส่วนของเนื้อหาในรายการ ในอดีตที่ผ่านมา รายการจะเน้นในเรื่องการป้องกันและการรักษาเมื่อเป็นโรคพยาธิใบไม้ในตับ โรคภัยไข้เจ็บอื่นๆ และสอดแทรกในเรื่องวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม รวมไปถึงไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต นั่นคือ การรู้จักป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง เป็นต้น

ซึ่งต่อมาในยุคปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าหน่วยงานราชการมีส่วนเข้ามาปรับเปลี่ยนเนื้อหาของบทละครวิทยุมากขึ้น ทั้งกรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงสาธารณสุข กรมตำรวจ และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ฯลฯ โดยนำเอานโยบายของทางรัฐบาลผ่านหน่วยงานที่กล่าวข้างต้นมาแต่งเป็นบทละครวิทยุ มีเนื้อหาในด้านการรณรงค์เพื่อพัฒนาด้านต่างๆ เช่น ยาเสพติด สิ่งแวดล้อม โรคติดต่อต่างๆ หรือแม้กระทั่งการรณรงค์ให้ไปเลือกตั้ง แต่ก็ยังคงมีการสอดแทรกเนื้อหาด้านวัฒนธรรมอยู่ในเนื้อเรื่อง ทั้งนี้ ถือเป็นการปรับเปลี่ยนเนื้อหาไปตามยุคสมัย แต่รูปแบบอื่นๆ ยังคงเดิม

ต่อมาเมื่อปีพ.ศ. 2549 ผอ.สุมัทนา ลิมปะวัฒนะ ถึงวาระในการเกษียณอายุราชการ ผู้มารับตำแหน่ง คือผอ.รัชวัลค์ สืบแย้ม ก็ยังคงเล็งเห็นถึงความสำคัญของรายการและให้มีการผลิตรายการเพื่อออกอากาศต่อไป และในส่วนของบทละครวิทยุซึ่งถูกเขียนโดย คุณบุญกว้าง วาทโยธา ตลอดเกือบ 10 ปี ท่านก็ได้ขอพักการเขียนบทละครวิทยุให้กับสถานีเป็นการถาวรในปีเดียวกัน

ดังนั้น ทางรายการจึงได้มีการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังจากทางบ้านให้ส่งเรื่องเข้ามาในรายการ ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของบทละครวิทยุ หรือจะเป็นการเล่าเรื่องเพียงแค่ไม่กี่บรรทัดก็สามารถทำได้ ซึ่งมีผู้ฟังทางบ้านส่งเข้ามาเป็นจำนวนมาก และทางรายการจะนำไปขยายความ และแต่งเป็นบทละครวิทยุอีกครั้งหนึ่ง โดยเจ้าหน้าที่ของทางสถานี ซึ่งเป็นผู้ร่วมแสดง อีกทั้งยังให้โอกาสกับนักศึกษาฝึกงาน และคุณฉกาจ คงกุทอง เจ้าหน้าที่ของสถานีวิทยุ ให้แสดงความสามารถในการแต่งบทละครวิทยุ

นอกจากนั้น ยังมีอีกบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในยุคปัจจุบันอีกท่านหนึ่งนั่นคือ คุณชาติชาย ชาธรรมา หัวหน้าฝ่ายรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นผู้กำกับรายการ และควบคุมการปฏิบัติงานทั้งหมด เช่น การเลือกตัวแสดงให้เหมาะสมกับตัวละครแต่ละตอนในเรื่อง เป็นต้น

ในส่วนของผลตอบรับจากผู้ฟัง แม้ว่าความนิยมอาจลดน้อยถอยลงตามความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ในการรับชมโทรทัศน์ และอินเตอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทในชีวิตมากขึ้น แต่ทั้งนี้สำหรับคนชนบทแล้ว รายการนี้ยังเป็นที่ต้องการและยังคงเป็นที่นิยม เหมือนเช่นที่ คุณชาติชาย ชาธรรมา (สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2549) ได้สรุปในการรับฟังละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในปัจจุบันไว้ว่า

“อะไรที่เป็นภาษาอีสานชาวบ้านก็ไม่ค่อยจะฟังกันแล้ว แต่ก็ยังถือว่ามีคนสนใจอยู่บ้าง เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชาวบ้านที่อยู่ตามชนบท ที่พอจะมีเวลาฟังละครบ้าง อย่างไรก็ตามนับได้ว่าละครสั้นเรื่องนี้ได้มีผลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ตลอดจนอุปนิสัยการอยู่การกินของชาวอีสานเปลี่ยนแปลงไปมาก หลายคนเลิกกินอาหารสุกๆดิบๆ ไม่ว่าจะเป็นปลาดิบ หอยดิบ ลาบดิบ แม้ว่าจะไม่สามารถทำให้คนอีสานเลิกกินปลาดิบได้ทั้งหมด แต่ก็นับได้ว่าประสบผลสำเร็จพอสมควร” (http:// radiothailand.prd.go.th/khonkaen)

จึงกล่าวได้ว่ารายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เป็นละครพื้นบ้านอีสาน ที่สามารถนำมาประยุกต์กับเหตุการณ์ต่างๆในปัจจุบันได้หลายๆ อย่าง โดยให้ทั้งสาระประโยชน์ความรู้และความเข้าใจในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขภาพอนามัย การระมัดระวังเรื่องอุบัติภัยต่างๆ สิ่งแวดล้อม และให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพ เป็นต้น

นอกจากนั้น เสน่ห์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของละครวิทยุเรื่องนี้ นั่นคือเอกลักษณ์ในการถ่ายทอดเนื้อหาเป็น “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” และยังเป็นสิ่งที่สามารถบ่งบอกถึงความคงอยู่คู่กับชาวอีสานมาถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” นับว่าเป็นละครพื้นบ้านอีสานที่ได้รับการสานต่อให้ดำเนินการผลิตมากว่า 42 ปี ซึ่งอาจจะมีช่วงระยะเวลาไม่กี่ปีที่หยุดการเผยแพร่ไป นอกจากนั้นยังเปลี่ยนแปลงผู้ร่วมแสดง และผู้ประพันธ์ตามยุคสมัย แต่ก็ยังคงออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ทุกวันเสาร์ เวลา 19.30 -20.00 น. ทางคลื่นความถี่

เอฟ.เอ็ม. 99.50 เมกกะเฮิร์ต (FM 99.50 MHz.) โดยยุคนี้ ถือเป็นยุคที่ 3 ในการผลิตละครวิทยุเพื่อออกอากาศในปัจจุบัน

เมื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิดของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ทั้ง 3 ยุค ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความสำคัญของการดำเนินงานในแต่ละยุคตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 สรุปความสำคัญของการดำเนินงานละครวิทยุกระจายเสียง “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จำแนกตามประวัติความเป็นมา 3 ยุค (ยุคที่ 1)

ยุค	ช่วงเวลา	เป้าหมาย	เนื้อหา	ที่มาของข้อมูล	ความนิยม
1	พ.ศ.2508 - 2528	- การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บโดยเฉพาะการลด ละ เลิก การรับประทานของดิบเพื่อป้องกันการเป็นโรคพยาธิใบไม้ในตับ เพราะคนสมัยก่อนไม่ทราบถึงสาเหตุของโรคพยาธิใบไม้ในตับว่าเกิดจากอะไร	- แนะนำวิธีการป้องกัน และรักษาโรคพยาธิใบไม้ในตับซึ่งเกิดจากการรับประทานของดิบ - เนื้อหาในเรื่องการป้องกันและรักษาโรคภัยไข้เจ็บชนิดอื่นๆ ตามแต่สถานการณ์ด้านสาธารณสุขในขณะนั้น	- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น	- ผู้ฟังไม่เฉพาะชาวอีสาน แต่มีผู้ฟังทั้งเด็กและผู้ใหญ่ในหลายจังหวัดทั่วประเทศ - ผู้ผลิตหรือผู้แสดงได้รับเชิญให้ไปออกงานต่างๆ บางท่านได้รับเลือกเป็นสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร - เทียบเท่าละครวิทยุจากส่วนกลาง - ได้รับรางวัลจากทางหน่วย งานของทางจังหวัดขอนแก่น - นำบทละครไปผลิตเป็นภาพยนตร์ออกเผยแพร่ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ - สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 ขอนแก่น เชิญชาวคณะไปแสดงออกอากาศละครวิทยุสดๆ ทางโทรทัศน์

ตารางที่ 4.2 สรุปความสำคัญของการดำเนินงานละครวิทยุกระจายเสียง “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จำแนกตามประวัติความเป็นมา 3 ยุค (ยุคที่ 2)

ยุค	ช่วงเวลา	เป้าหมาย	เนื้อหา	ที่มาของข้อมูล	ความนิยม
2	พ.ศ.2530 - 2538	- ให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน - ข่าวสารโดยทั่วไป	- กำหนดตามโรคภัยที่เกิดขึ้นและมีความสำคัญที่จะต้องให้ความรู้อย่างเร่งด่วน - สถานการณ์ข่าวสารที่น่าสนใจในขณะนั้น	- หนังสือพิมพ์ - จดหมายจากผู้ฟัง - ผู้แต่งหรือผู้ร่วมแสดงประสบพบเจอมาด้วยตนเอง * ทั้งนี้ การเขียนบทละครวิทยุในยุคนี้เกิดปัญหาเพราะไม่สามารถหาผู้ใดที่สามารถเขียนเป็นประจำได้ ที่มาของบทละครวิทยุจึงแตกต่างจากในยุคแรกที่มีผู้เขียนบทละครวิทยุ	- น้อยลงเนื่องจากความนิยมในการรับชมรายการโทรทัศน์เพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 4.3 สรุปความสำคัญของการดำเนินงานละครวิทยุกระจายเสียง “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จำแนกตามประวัติความเป็นมา 3 ยุค (ยุคที่ 3)

ยุค	ช่วงเวลา	เป้าหมาย	เนื้อหา	ที่มาของข้อมูล	ความนิยม
3	พ.ศ.2540 - ปัจจุบัน	- ให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน - ข่าวสารโดยทั่วไป - การพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ	- การป้องกันโรคและการรักษาเมื่อเป็นโรคภัยไข้เจ็บอื่นๆ - วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม - ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต คือ การรู้จักป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง - การรณรงค์เพื่อพัฒนาด้านต่างๆ เช่น ยาเสพติด สิ่งแวดล้อม โรคติดต่อต่างๆ การเลือกตั้ง ซึ่งกำหนดขึ้นตามนโยบายของรัฐ	- ผู้ฟังจากทางบ้านส่งเรื่องบทละครวิทยุเข้ามาในรายการ - ผู้เขียนบทละครวิทยุประจำของสถานี คือ คุณบุญกว้าง วาทะโยธา - ผู้ร่วมแสดงช่วยกันแต่งบทละครวิทยุ	- ความนิยมอาจลดน้อยถอยลงตามความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ในการรับชมโทรทัศน์ และอินเตอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทในชีวิตมาก - เพิ่มข้อมูลให้สามารถรับฟังได้ทางอินเตอร์เน็ต

4.2 ลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

4.2.1 การดำเนินเรื่อง

การนำเสนอรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น เอฟ.เอ็ม. 99.50 เมกกะเฮิร์ต ทุกวันเสาร์ เวลา 19.30 – 20.00 น. จากแนวทางการผลิตรายการละครวิทยุรายการนี้ได้นำเสนอรูปแบบและลักษณะความเป็นอีสานไม่ว่าจะเป็นในส่วนของเนื้อหาและการดำเนินเรื่องโดยใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้ฟังซึ่งเป็นประชาชนในภูมิภาคอีสานได้อย่างดี การนำสาระความรู้เป็นบทละครวิทยุและทำให้ได้รับความสนใจจากชาวอีสานนั้นจะมีรายละเอียดรูปแบบมานำเสนอดังต่อไปนี้

4.2.1.1 รูปแบบการนำเสนอ

การแบ่งรูปแบบรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 ช่วง ดังต่อไปนี้ คือ

1. บทนำ
2. บทละครวิทยุช่วงที่ 1
3. พักรายการ
4. บทละครวิทยุช่วงที่ 2
5. บทส่งท้าย

1. บทนำ

เป็นการกล่าวเพื่อทักทายผู้ฟังรายการ จากนั้นกล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการนำเสนอเนื้อหาสาระต่างๆ ผ่านรูปแบบของรายการละครวิทยุ เหตุการณ์ในปัจจุบันที่สอดคล้องกับเรื่องราวที่กำลังจะถูกถ่ายทอดเป็นบทละครวิทยุ บอกถึงแหล่งที่มาของบทละครวิทยุ และชื่อตอนในวันนั้น

ตัวอย่างตอน วัวหายจึงล้อมคอก (16 ธันวาคม พ.ศ. 2549)

สวัสดีครับ คุณผู้ฟังที่เคารพทุกท่านครับ พบกับรายการละครสั้น “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จากชาวคณะมิตรสัมพันธ์เช่นเคยนะครับ รายการนี้นำเสนอเรื่องราวต่างๆ ที่จะเป็นอุทาหรณ์สอนใจให้คนฟังได้ประพฤติปฏิบัติได้ถูกต้องตามครรลองคลองธรรม ละเว้นจากอบายมุข และลด ละ เลิก ในสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลาย ไม่เป็นมงคลกับตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความประมาทนะครับ เพราะว่าความประมาทนั้นเป็นบ่อเกิดแห่งความตาย เราจะต้องยืนหยัด

และดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความมั่นคง ไม่ว่าจะได้รับผลกระทบใดๆ ก็ตามนะครับ ผลกระทบทุกวันนี้ก็มีมาหลายด้านนะครับ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เรื่องยาเสพติด ความประมาท เรื่องสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ เราก็ต้องช่วยกันระมัดระวังนะครับ วันนี้ละครสั้น “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้รับเกียรติเค้าโครงเรื่องจากผู้ที่ใช้นามปากกาว่า ชายทุ่งกุลา จากอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดนะครับ ซึ่งประพันธ์บทโดย มธุรส ศรีแก้วน้ำใสครับ เรื่องราวเหตุการณ์ของละครสั้น “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” วันนี้จะเป็นประการใด เชิญท่านติดตามรับฟังละครสั้น “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในเรื่อง “วัวหายจึงล้อมคอก”

2. บทละครวิทยุช่วงที่ 1

เป็นการเริ่มบทละครโดยกล่าวนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าอยู่ ณ สถานที่ใด มีตัวละครใดบ้าง และกล่าวเรื่องใดเป็นการเปิดเรื่อง

ตัวอย่างตอน เรื่องกินเรื่องใหญ่ เรื่องตายเรื่องเล็ก

(7 มกราคม พ.ศ. 2549)

อสม. : บ้านนี่มีไผอยู่บ่ๆ ออกมาแน้ มีเฮื่องสิเว่านำ

เชียง : ท่านอสม. มีอิหยังล่ะ มาแจกจดหมายเชิญประชุมติ

อสม. : บ่ มาเก็บค่าไฟซั่นดอก นี่ๆ บิลค่าไฟฟ้า เชียงฝากให้ข้างบ้านนำเด้อ

เชียง : เอ๋า คือเพิ่งเก็บไปหยกๆ เก็บอีกแล่วติ มาๆ ขอเบิ่งแน้ ทอได๋ล่ะ ค่าไฟกะแพงขึ้นซุเดือน มันเป็นจังได๋น้อ ค่าน้ำอีกนำ ป๊าดติโท่ จากร้อยเดียวเดือนก่อนเป็นสามร้อยแล่ว

อสม. : ค่าไฟถือแพง อสม.บ่ฮู้เด้อ เอามานำส่งใบแจ้งหนี้ซือๆ ขั่นกลัวเปลืองกะจุดตะเกียงเอา ย่างบ้านเชียงมีทังทีวี ตู้เย็น พัดลม วิทยุ ค่าไฟกะต้องแพงเป็นธรรมดา จังได๋กะไปจ่ายในเจ็ดมื้อเด้อ เดี๋ยวเขามาตัดก่อนเด้ ไปล่ะเชียงเอ้ย

3. พักรายการ

เป็นการกล่าวถึงเรื่องราวโดยย่อจากบทละครวิทยุในช่วงแรก และกล่าวนำสิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อไปในบทละครวิทยุช่วงที่ 2 นอกจากนั้นยังประชาสัมพันธ์วิธีการส่งบทละครวิทยุเข้ามาร่วมในรายการ และของรางวัลที่จะได้รับเมื่อได้รับการคัดเลือกออกอากาศ

ตัวอย่างตอน ไก่ชนตัวเก่ง (10 มิถุนายน พ.ศ. 2549)

ขณะนี้คุณผู้ฟังกำลังติดตามรับฟังละครสั้น “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จากชาวคณะมิตรสัมพันธ์นะครับ ซึ่งวันนี้ก็ได้นำเสนอเรื่องราวจากแฟนๆ รายการที่ส่งเข้ามาถึงนะครับ นั่นคือคุณทองเพชร สิทธิวงศ์ อยู่หมู่ที่ 13 ต.จุมพล อ.โพนพิสัย จ.หนองคาย บอกว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตนเองนะครับ ทางชาวคณะมิตรสัมพันธ์ก็จะส่งเทปบันทึกในตอนนี้ ส่งไปเป็นที่ระลึกให้กับเจ้าของผลงานเพื่อเป็นการตอบแทนนะครับ หากท่านผู้ใดสนใจที่จะส่งเรื่องราวเข้ามาร่วมสนุกในรายการละครสั้น “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” สามารถจ่าหน้าซองถึงชาวคณะมิตรสัมพันธ์ สวท.ขอนแก่น รหัสไปรษณีย์ 40000 ครับ และต่อจากนี้ไปเพื่อไม่ให้เป็นการเสียเวลา เชิญท่านติดตามรับฟังละครสั้น “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในเรื่อง “ไก่ชนตัวเก่ง” ต่อได้เลยครับ

4. บทละครวิทยุช่วงที่ 2

เหตุการณ์ที่เกิดต่อเนื่องจากบทละครวิทยุในช่วงแรก หรือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ขึ้นอยู่กับบทละครวิทยุในตอนนั้นๆ และสุดท้ายจะเป็นการสรุปสาระสำคัญจากเหตุการณ์ในช่วงท้ายของเรื่องซึ่งสอดคล้องกับชื่อตอน

ตัวอย่างจากตอน อันตรายหน่อไม้ปี๊บ (1 เมษายน 2549)

ยุพิน : คุณหมอๆ ค่ะคุณหมอ ซอยแน้ๆ มันป่วยจักวาเป็นหยัง ฮ้องโอยฮ้องโอยอยู่หนิ

หมอ : อ้าวๆ เป็นอะไรล่ะ มีกี่คนล่ะ

ยุพิน : 7-8 คนจ้า จักวาคะเจ้าเป็นหยัง คุณหมอมาเบิ่งให้แน้จ้า

หมอ : ไปกินอะไรมาน้อ ปวดท้องปวดไส้กันหน่อยเร็วช่วยกันหน่อยเร็วๆ คนไข้อาการเพียบแล้ว

ยุพิน : มาเร็วๆ

เซียง : รถมาแล้วครับ เร็วๆ

หมอ : ช่วยกันๆ ช่วยพยุงคนไข้เร็ว

.....

หมอ : เอาล่ะๆ หมอได้สอบสวนโรคแล้วนะ ได้ความว่าคนไข้ทั้งหลายไปรับประทานเลี้ยงมาใช่มั้ย

ยุพิน : แมนจ้า บ้านยุพินนี่ล่ะจ้า

หมอ : ให้เค้ารับประทานอะไรบ้างล่ะ

ยุพิน : อิหยังน้อคุณหมอ เอ กะมีต้ม มีลาบ ยำ แล้วกะซุบหน่อไม้เท่านั่นแล่วคุณหมอ คะเจ้ากะอยากกิน เทิงแกงเทิงซุบ

หมอ : เป็นหน่อไม้อะไรล่ะ

ยุพิน : หน่อไม้ปี๊บจ้า

หมอ : โอ้โฮ ชัดเลยๆๆ คุณยุพินรู้มั้ยเนี่ย หน่อไม้ปี๊บนี่มันเป็นสาเหตุของการกินเข้าไปแล้วจะปวดท้องปวดไส้เป็นไข้เกือบตายกันทุกคนเลย ถ้าหากว่าเราต้มไม่เดือดนะ รึว่าเราต้มไม่สุก เปิดจากปี๊บมากินเลยเนี่ยมันจะมีเชื่อโรคเรียกว่า “บูโทลินั่ม” ถ้าหากว่าเรากินเข้าไปก็จะทำลายเครื่องในเราทั้งปอด ตับ หัวใจแหมอย่างนี้น่าเป็นห่วงนะ

ยุพิน : แล่วซุมหมู่นั่นคุณหมอว่าจังได๋ค่ะ รักษาหายบ่ อย่าให้ยุพินมีควมผิดเด้อค่ะ เพิ่งฉลองเทพีสงกรานต์

หมอ : ก็จะพยายามเต็มที่นะ แต่ว่าดูแล้วหมอคงรับมือไม่ไหวนะ เอายังงี้หมอจะส่งเข้าโรงพยาบาลใหญ่ โรงพยาบาลขอนแก่นแล้วกัน เดี๋ยวให้ญาติพี่น้องเข้ามาดูนะ แล้วให้เขียนใบอนุญาตส่งตัวเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลใหญ่ เอ้าๆ รีบไปบอกญาติคนไข้เร็ว

ยุพิน : จ้าๆ สิฟ่าวไปเดี๋ยวนี่จ้า

เซียง : เอ๋า คือเพิ่งเก็บไปหยกๆ เก็บอีกแล่วติ มาๆ ขอเบิ่งแน้ ทอได๋ล่ะ ค่าไฟกะแพงขึ้นซุเดือน มันเป็นจังได๋น้อ ค่าน้ำอีกนำ ป๊าดติโท่ จากร้อยเดียวเดือนก่อนเป็นสามร้อยแล่ว

อสม. : ค่าไฟถีกแพง อสม.บ่สู้เด้อ เอามานำส่งใบแจ้งหนี้ซือๆ ขั่นกลัวเปลืองกะจุด

5. บทส่งท้าย

เป็นการกล่าวแนะนำทีมงานผู้ผลิตรายการละครวิทยุ ขอบคุณผู้ฟังที่ติดตามรายการ และประชาสัมพันธ์รายการในครั้งต่อไป

ตัวอย่างตอน อาหารป่าทำพิษ (22 กรกฎาคม พ.ศ. 2549)

ท่านผู้ฟังที่เคารพรักทุกท่านครับ ละครสั้น “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในเรื่อง “อาหารป่าทำพิษ” จากบทประพันธ์ของ สุพรรณี วงศ์สะอาด ก็จบลงแล้ว ผู้ร่วมแสดงมี

ผู้แสดง	สุดา โสภารักษ์
	สุพรรณี วงศ์สะอาด
	นาตยา ใจเพชร
	ประวีณา นิตคำหา
	น้ำพุ ใจสุพรหม
	เพชรรัตน์ วังละหา
	ธงชัย ศรีโยธี
	ชาติชาย ชาธรรมา
กำกับการแสดง	ชาติชาย ชาธรรมา
บันทึกเสียง	สนิท เสติ
ควบคุมเทคนิค	จิรพงษ์ อวิรุทธพาณิชย์
ควบคุมการผลิต	สุมัทนา ลิมปะวัฒนะ
อำนวยการแสดง	สมศักดิ์ วีระหงส์

ท่านผู้ฟังจะติดตามรับฟังละครสั้น “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จากชาวคณะมิตรสัมพันธ์ได้ใหม่ครั้งต่อไปในวันและเวลาเดียวกันนี้ สำหรับวันนี้ โชคดีเป็นของทุกท่าน สวัสดีครับ

4.2.1.2 ความต่อเนื่องของเนื้อหา

รูปแบบของเนื้อหาตามบทละครวิทยุรายการ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีลักษณะ 3 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

1. แบบต่อเนื่องทั้งเรื่อง
2. แบบไม่ต่อเนื่อง
3. แบบผสม

1. แบบต่อเนื่องทั้งเรื่อง

เป็นเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ในรูปแบบของบทละครวิทยุ มีเนื้อหาแบบต่อเนื่องตลอดทั้งเรื่อง เกี่ยวข้องกันเป็นเรื่องเดียวตั้งแต่ต้นจนจบ

จากเนื้อหาบทละครวิทยุทั้งหมด พบว่ารายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้เสนอความต่อเนื่องของเนื้อหาแบบต่อเนื่องทั้งเรื่องทั้งหมด 16 ตอน ซึ่งจะขอยกตัวอย่างคือตอนความรัก อุบัติเหตุ และความตาย ตอนตายเย็น ตอนทิดจ่อยไม่กลัวผี และตอนอาหารป่าทำพิษ ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างตอน ตายเย็น (15 กรกฎาคม พ.ศ. 2549)

การดำเนินเรื่องโดยเริ่มจากพ่อกับแม่เตือนเบสว่าอย่าไปเล่นน้ำที่ประตูโขง เดี๋ยวจะเกิดอุบัติเหตุ แต่เบสไม่เชื่อ เมื่อมีเพื่อนมาชวนไปจึงแอบไปตามเพื่อน เด็กๆแวะดูชาวบ้านที่กำลังหาปลากัน ชาวบ้านจึงเตือนเด็กๆ ว่าให้ระวังด้วย เพราะปีนี้น้ำเยอะกลัวพลัดตกน้ำกัน เมื่อเด็กๆ เล่นน้ำกันอยู่อย่างสนุกสนาน เบสไปเล่นในที่ที่น้ำลึกและลื่นตกน้ำหายไปเสียชีวิต เพื่อนๆ หาเบสไม่เจอ และเห็นท่าไม่ดี จึงรีบกลับบ้านแต่ไม่ได้บอกให้พ่อและแม่ของเบสทราบ เมื่อพ่อและแม่ของเบสกลับมาที่บ้าน ไม่เจอเบส จึงออกตามหาและแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านทราบ เพื่อติดตามหาตัวต่อไป หลายวันต่อมา มีตายายคู่หนึ่งไปหาปลากันที่ประตูโขง พบศพเด็กนอนเสียชีวิตอยู่ริมฝั่ง จึงแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบ และแจ้งข่าวต่อไปยังพ่อแม่ของเบส

ตัวอย่างตอน อาหารป่าทำพิษ (22 กรกฎาคม พ.ศ. 2549)

การดำเนินเรื่องโดยเริ่มจาก ผู้ใหญ่สีชวนชาวบ้านไปเก็บเห็ดในป่า เพราะไม่ค่อยมีใครไปเก็บ เนื่องจากเป็นที่ลึกลับคงมีเห็ดจำนวนมากให้เลือก เมื่อเข้าป่าไปเก็บเห็ดจึงได้เล่าว่า การเข้าป่านั้น ห้ามเรียกชื่อของกันและกัน โบราณว่าจะทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้ที่ถูกเรียกชื่อ หลังจากเดินไปได้ไม่นานก็ไปพบเห็ดชนิดต่างๆ มากมาย ในจำนวนนั้นก็พบเห็ดแปลกที่ไม่เคยพบมาก่อน ผู้ใหญ่สีจึงเก็บกลับไปลองรับประทานด้วย

เมื่อกลับมาถึงบ้าน จึงวานให้ลูกสาวช่วยทำอาหารจากเห็ดที่ได้ไปเก็บมาเมื่อครู่ให้รับประทาน เมื่อผู้ใหญ่สีรับประทานเข้าไป จึงเกิดอาหารเบื่อเห็ด ลูกสาวจึงรีบนำตัวส่งโรงพยาบาล แพทย์ผู้รักษาสามารถรักษาชีวิตของผู้ใหญ่สีไว้ได้ด้วยการล้างท้อง และได้กล่าวเตือนให้ระวังภัยและให้ความรู้เรื่องเห็ดแก่ผู้ใหญ่สี นอกจากนั้นยังแจกแผ่นพับและฝากให้ประกาศแจ้งทางหอกระจายข่าวเพื่อให้ความรู้ในเรื่องนี้แก่ชาวบ้านในอีกด้วย

ตัวอย่างตอน ทิดจ่อยไม่กลัวผี (9 ธันวาคม พ.ศ. 2549)

การดำเนินเรื่องโดยเริ่มจาก ทิดจ่อยต้องการจะมีที่นาเพื่อประกอบอาชีพหลังกลับจากทำงานที่ไต้หวัน จึงได้ถามทิดสาเกี่ยวกับที่นาว่ามีผู้ต้องการจะขายหรือไม่ เป็นเวลาเดียวกันกับที่ลุงมาต้องการจะขายที่นาพอดี ดังนั้นจึงได้ไปตกลงเรื่องราคากับทิดจ่อย เซียงพอ

ทราบข่าวจึงไปบอกทิดสาให้ไปบอกทิดจ่อยว่าที่นานี้มีคนร่ำลือกันว่าเป็นที่นาผีดุและให้นำที่นาไปคืนให้ลุงมา เมื่อทิดจ่อยทราบเรื่องก็ไม่เชื่อตามที่เซียงได้เล่ามา เพราะตนเองก็บวชมาหลายปี และถือว่าเป็นเรื่องไร้สาระ

ทิดจ่อยไปที่นาเพื่อจะทำคอกวัว และได้ตัดไม้จากในที่นานั้นโดยไม่ได้ขออนุญาตเจ้าที่เจ้าทางก่อน สักครู่จึงรู้สึกไม่สบาย ปวดหัวและสลบไป ภรรยาของทิดจ่อยมาพบเข้าจึงรีบนำส่งโรงพยาบาลทันที แพทย์ที่ทำการรักษาก็ไม่พบสิ่งผิดปกติใดๆ เซียงซึ่งเตือนทิดจ่อยมาตั้งแต่ต้น จึงได้บอกให้รีบไปขอขมาเจ้าที่ เมื่อทิดจ่อยได้ขอขมาตามขั้นตอนที่ปฏิบัติของชาวบ้านแล้ว คืนนั้นเจ้าที่จึงมาเข้าฝันทิดจ่อย ต่อว่าที่ทำเช่นนั้น แต่เมื่อขอขมาแล้วก็จะให้อภัย เช้าวันรุ่งขึ้นทิดจ่อยจึงหายเป็นปกติจากอาการที่เป็นอยู่

ตัวอย่างตอน ความรัก อุบัติเหตุ และความตาย (30 ธันวาคม พ.ศ. 2549)

การดำเนินเรื่องโดยเริ่มจากพ่อและแม่ของบาสต้องการให้ลูกชายของตนแต่งงานมีครอบครัว จึงได้ติดต่อตกลงกับพ่อแม่ของฝ่ายหญิงคือ ออย ให้ทั้งสองแต่งงานและใช้ชีวิตร่วมกัน เนื่องจากพ่อและแม่ของทั้งสองฝ่ายรู้จักกันเป็นอย่างดี เคยผูกเสี่ยวสัญญากันไว้ว่าจะเป็นเพื่อนกันตลอดไป แม้ว่าลูกของทั้งสองฝ่ายจะยังไม่พร้อมสำหรับการแต่งงานในครั้งนี้ แต่ก็ต้องตามใจพ่อแม่ ก่อนคืนที่จะมีการหมั้นหมาย บาสกลุ้มใจกับการถูกบังคับให้แต่งงาน จึงชวนชัย เพื่อนคนหนึ่งไปดื่มเหล้า และร้องเพลงที่ร้านอาหาร จนเมาขาดสติ เมื่อขี่มอเตอร์ไซต์กลับบ้านจึงเกิดอุบัติเหตุและเสียชีวิตในที่สุด

2. แบบไม่ต่อเนื่อง

เนื้อหาบทละครวิทยุแบบไม่ต่อเนื่อง เป็นการแต่งบทละครโดยไม่ได้คำนึงถึงความต่อเนื่องของเนื้อหาในระหว่างการดำเนินเรื่องเท่าใดนัก แต่โครงสร้างของเนื้อหาจะเป็นการบอกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นๆ หลากหลายเหตุการณ์ และสุดท้ายจะสรุปประเด็นเนื้อหาในบทละครวิทยุให้ตรงตามชื่อตอนที่ได้ตั้งไว้ในวันนั้นๆ

จากเนื้อหาบทละครวิทยุทั้งหมด พบว่ารายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้เสนอความต่อเนื่องของเนื้อหาแบบไม่ต่อเนื่องทั้งหมด 19 ตอน ซึ่งจะขอยกตัวอย่างคือตอนขนมระเบิด ตอนมะม่วงแจ่วบอง ตอนแมวเหมียวผู้น่ารัก และตอนระวังนะคุณลำไย ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างตอน ขนมระเบิด (4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549)

การดำเนินเรื่องโดยเริ่มจาก

- พ่อค้ามาเร่ขายขนมประเภทข้าวต่างๆ หลากหลายชนิด เช่น ข้าวหลาม ข้าวโป่ง ข้าวจี่ เป็นต้น
- เซียงประสบอุบัติเหตุทางรถมอเตอร์ไซค์ เพราะดื่มสุราและลืมสวมหมวกกันน็อก
- สาวๆ ชวนทิดไปลงแขกเกี่ยวข้าวช่วยที่นาของลุงกำนันและเพื่อเป็นการฟื้นฟูประเพณี
- เซียงมาที่ร้านขายของชำเพื่อซื้อเหล้า โดยการผ่อนจ่าย
- เซียงมาหาหมอเพราะกลัวเป็นโรคเอดส์ หมอจึงอธิบายอาการของโรคเอดส์ให้เซียงได้ทราบ
- เด็กๆ ชวนกันไปเก็บของเก่ามาขายเพราะได้เงินดี ปรากฏว่าพบลูกระเบิดอยู่ข้างในเศษเหล็กที่เก็บมา

ตัวอย่างตอน มะม่วงแจ่วบอง (22 เมษายน พ.ศ. 2549)

การดำเนินเรื่องโดยเริ่มจาก

- ผู้ปกครองเมื่อเปิดเทอมต้องซื้อชุดนักเรียนให้ลูกที่จะขึ้นม.1 และม.4
- อบต.ต้องส่งหลานเรียน
- ผู้ที่กู้เงินเรียนเพื่อการศึกษา หากจบมาแล้วได้เงินเดือนไม่ถึง 16,000 บาท ยังไม่ต้องชำระคืนรัฐบาล
- ยายไปส่งหลานที่เช่าหอพักในกรุงเทพฯ จึงไม่ส่งเข้าหอมา มีความสะดวกสบาย แต่เสียงดัง คนต่างจังหวัดก็อยากไปเที่ยวห้างสรรพสินค้าในกรุงเทพฯ
- เซียงมาซื้อมะม่วง มะนาวไปใส่ก้อยกะปอม
- เกษตรกรปลูกแตงโมไม่ได้ผลเพราะภัยแล้ง ขาดทุนอย่างอื่น
- ยายอยากรับประทานมะม่วง จึงไปเก็บมะม่วงในสวนมาจิ้มแจ่ว เมื่อรับประทานแล้วเกิดอาการท้องเสีย จึงไปพบหมอ หมอจึงอธิบายว่ามะม่วงที่ยายรับประทานเข้าไปนั้น เป็นมะม่วงพันธุ์เล็ก รักษาได้ด้วยการดื่มเกลือแร่โออาร์เอส (ORS) และหากเป็นฤดูร้อนต้องระวังในเรื่องนี้ให้มากกว่าปกติ

ตัวอย่างตอน แมวเหมียวผู้น่ารัก (29 เมษายน พ.ศ. 2549)

การดำเนินเรื่องโดยเริ่มจาก

- ยายปรึกษาอบต.เพราะปวดศีรษะเรื่องการเมือง
- ยุพินไปลงสมัครมหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะนิติศาสตร์ เพราะอยากรู้กฎหมาย และอยากเป็นอัยการ
- ป้าคุยกับทิดว่าต้องมีการเก็บกักน้ำไว้ใช้แล้ว เพราะน้ำไม่มีต้องให้ทางอบต.มาแจกจ่ายให้ชาวบ้านอีก
- ยายคุยกับยุพินเรื่องเรียนกฎหมายและข่าวผู้ที่เป็นนิ่วในถุงน้ำดี เพราะดื่มน้ำขุ่น
- ผู้ถึงคราวเกณฑ์ทหารไปรับการเกณฑ์ทหาร 8 คน ได้ใบแดง และกล่าวถึงข้อดีของการเกณฑ์ทหาร
- ป้าคุยกับอบต.เรื่องหลังคาบ้านลูกหลานปลิวเนื่องจากพายุฤดูร้อน จึงอยากให้อบต.ออกสำรวจความเสียหาย และให้การช่วยเหลือ
- ป้ากับยุพินเก็บผักหวานไปทำกับข้าว
- ป้าเห็นแมวที่บ้านยุพินมีหลายตัว จึงขอไปเลี้ยง แต่เมื่อจับจึงถูกแมวกัด ยุพินได้พาไปสถานีอนามัย หมอจึงฉีดวัคซีนให้ และให้ดูอาการไม่ต่ำกว่า 24 ชั่วโมง เนื่องจากกลัวเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งสามารถเป็นได้เมื่อถูกแมวกัด และอีก 15 วันให้มาฉีดวัคซีนใหม่อีกครั้ง

ตัวอย่างตอน ระวังนะคุณลำไย (16 กันยายน พ.ศ. 2549)

การดำเนินเรื่องโดยเริ่มจาก

- เกษตรกรเลี้ยงวัวได้เงินดี เรื่องทุนไม่ยาก เพราะมีโครงการจากรัฐบาลมา โดยเริ่มเลี้ยงจากตัวเดียวก่อน
- อย่าเอานกกระปูดมาเลี้ยง อยากให้มันอยู่กับพ่อแม่มากกว่า
- พ่อค้านำผลไม้มาขายหลากหลายชนิด
- ตาพูดกับยายเรื่องการกู้ยืมเงิน
- เด็กชายอ้อนแม่อยากรับประทานลำไย พอรับประทานเข้าไปแล้วเมล็ดลำไยติดคอ จึงไปที่สถานีอนามัย แต่ไม่ทันการณ์ หมอไม่สามารถช่วยชีวิตไว้ได้

3. แบบผสม

เนื้อหาบทละครวิทยุแบบผสม เป็นการแต่งบทละครที่มีโครงสร้างของเนื้อหาร่วมกันทั้งแบบต่อเนื่องทั้งเรื่องและแบบไม่ต่อเนื่อง ซึ่งจะมีเนื้อหาที่เป็น

เรื่องราวต่อเนื่องกันในแต่ละช่วง และสอดแทรกเรื่องที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ เพิ่มเข้ามาในช่วงอื่นๆ เมื่อสรุปสุดท้ายของเรื่องอาจจะเกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ต่อเนื่องมาตลอดทั้งเรื่อง หรืออาจจะไม่เกี่ยวข้องเลยก็เป็นได้ แต่ทั้งนี้ก็ต้องมีความสอดคล้องกับชื่อตอนในวันนั้นๆ

จากเนื้อหาบทละครวิทยุทั้งหมด พบว่ารายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้เสนอความต่อเนื่องของเนื้อหาแบบผสมทั้งหมด 15 ตอน ซึ่งจะขอยกตัวอย่างคือตอนกระดุมแป๊ะเป็นเหตุ ตอนเวรกรรมสำส่อน ตอนเจ้าที่พิโรธ และตอนลูกชิ้นเงินหมื่น ดังนี้

ตัวอย่างตอนเจ้าที่พิโรธ (21 มกราคม พ.ศ. 2549)

การดำเนินเรื่องโดยเริ่มจาก

ต่อเนื่อง - สารวัตรบอกให้เชียงไปวัด เพราะที่วัดมีงานบุญแต่เชียงเกี่ยงที่จะผิงไฟอยู่บ้าน นีซึ่งเป็นภรรยาก็ไม่พอใจเชียงอย่างมากที่ไม่สนใจทำอะไร เพราะมัวแต่ดื่มเหล้าทิดมาหาเชียงแต่คุยกันไม่เข้าใจ เพราะเชียงเมามาก

ไม่ต่อเนื่อง - สารวัตรกับทิดพูดเรื่องบุญกุ้มข้าวที่ได้ข้าวจำนวนมาก และน่าจะได้ราคาดีเช่นกัน

ไม่ต่อเนื่อง - อสม.กับสารวัตรคุยกันเรื่องโรคภัยที่มากับการเปลี่ยนแปลงของสภาวะอากาศในช่วงเวลานั้น

ต่อเนื่อง - นีฝากทิดช่วยดูแลวัวให้ด้วย เพราะจะพาเชียงไปหาหมอที่โรงพยาบาล เมื่อไปถึงหมอวินิจฉัยว่าเชียงเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง หากรักษาไม่หายก็จะมีผลทำให้เป็นโรคมะเร็งและตับแข็งได้ เมื่อกลับมารักษาตัวที่บ้าน อสม.มาเยี่ยมและถามอาการของเชียง อสม.เป็นห่วงและยังอธิบายอาการของโรคให้ได้ทราบอีกด้วย ยายก็บอกให้เชียงรู้จักออกกำลังกายให้ร่างกายแข็งแรงขึ้น

ไม่ต่อเนื่อง - ยายคุยกับสารวัตรว่าจะเอาผ้าห่มไปบริจาค นีเอาผ้าห่มมาให้ยายเพื่อนำไปบริจาคด้วย และบอกยายเรื่องเสื้อกันหนาวมือสองที่ซื้อมาใส่สบาย

- คนเอาเสื้อกันหนาวมือสองมาขายจากอุบลราชธานี และมาพักที่สำนักงานอบต.หลังเก่า โดยไม่ได้กล่าวขออนุญาตเจ้าที่เจ้าทางก่อน เมื่อนอนพักอยู่ในคืนนั้นอาคารซึ่งมีความเก่ามากแล้วจึงถล่มลงมา ทำให้คนขายเสื้อกันหนาวมือสองเสียชีวิตทันที

ตัวอย่างตอนเวรกรรมสำส่อน (11 มีนาคม พ.ศ. 2549)

การดำเนินเรื่องโดยเริ่มจาก

ต่อเนื่อง - กำนันบอกทิดว่าทางหมู่บ้านจะจัดงานบุญผะเหวด ให้ไปช่วยยกไม้ไผ่ด้วย นอกจากนั้นกำนันยังไปเรียนเชิญคุณพิจิตรให้มาเป็นเจ้าภาพ 3 กัณฑ์

ไม่ต่อเนื่อง - นีหาบของกินมาขายหลายอย่าง ทักทายกำนันที่เตรียมเอกสารเรื่องการมีชลประทานในหมู่บ้าน

ต่อเนื่อง - ยายบอกเชียงให้ไปช่วยทำบุญผะเหวดที่จะจัดขึ้น เพราะทุกคนในหมู่บ้านน่าจะมีส่วนร่วมช่วยเหลืองาน ได้บุญร่วมกัน

ไม่ต่อเนื่อง - กำนันคุยกับทิดเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ ไม่แน่ใจว่าทิดป่วยเป็นโรคอะไร ต่อมากำนันจึงไปถามยายว่า ได้ข่าวมาหรือไม่ว่าทิดป่วยเป็นโรคเอดส์ กำนันจึงไปแนะนำให้ทิดรู้จักรักษาตัวเองดีๆ

- เมื่อทิดเสียชีวิต กำนันจึงเอาซองงานศพไปฝากคุณพิจิตร และได้รับทราบข่าวเหมือนกันว่ายังมีคนอื่นที่เสียชีวิตจากโรคเอดส์เช่นกันในเวลานั้น

ตัวอย่างตอนกระดุมแป๊ะเป็นเหตุ (15 เมษายน พ.ศ. 2549)

การดำเนินเรื่องโดยเริ่มจาก

ต่อเนื่อง - อสม.เป็นตัวแทนจากสถานีอนามัยมาเชิญชวนให้ชาวบ้านไปร่วมรับฟังเรื่องการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โดยได้ฝากจดหมายเชิญประชุมให้ชาวบ้านในชุมชนถ้วนหน้า เชียงจึงบอกให้ยายไปร่วมรับฟัง แต่ยายยุ่งอยู่กับเรื่องหม่อนไหม จึงยังไม่อยากไป

ไม่ต่อเนื่อง - ยายถามเชียงว่าเชียงรับประทานแมวเหรอ ตามเพลงที่กำลังดังอยู่ในขณะนั้น แต่เชียงปฏิเสธว่าไม่ได้รับประทาน

ไม่ต่อเนื่อง - เชียงพาลูกมาสมัครเข้าเรียนที่โรงเรียนแห่งหนึ่งกับคุณครู ซึ่งลูกอยู่ชั้นม. 1 กับม. 4

ต่อเนื่อง - เชียงเตือนนีว่าอย่าให้ลูกเล่นกับสุนัข เพราะหากถูกสุนัขกัดจะต้องไปฉีดยา เป็นเรื่องอันตราย

ไม่ต่อเนื่อง - นีทำงานเย็บผ้าโหลส่งขาย เป็นงานที่สามารถทำได้ที่บ้าน ทำให้สามารถอยู่กับครอบครัวได้ เชียงผู้เป็นสามีจะเป็นผู้เอาผ้าไปส่งให้ในตัวเมือง

- เกิดการผิดพลาด เมื่อลูกของเชียงและนีไม่ยอมดื่มนม นีจึงต้องรีบพาลูกไปโรงพยาบาล เมื่อวินิจฉัยแล้วพบว่าลูกของนีได้กินกระดุมเข้าไป จนจุกคอหอย ดังนั้นต้องดูแลลูกให้ดีๆ เมื่อกลับมาบ้านนีจึงกล่าวโทษยายที่ไม่ดูแลหลานให้ดี ทำไมปล่อยให้หลานหยิบกระดุมมากินได้ ยายจึงกล่าวว่าก็เพราะนีที่ไม่เก็บกระดุมจากการเย็บผ้าให้ดีเอง ทิ้งตามพื้นทำให้ลูกหยิบไปกินได้ ต้องระมัดระวังให้ดี ถือว่าเป็นประสบการณ์และอย่าประมาทอีก

ตัวอย่างตอนลูกชิ้นเงินหมื่น (23 กันยายน พ.ศ. 2549)

การดำเนินเรื่องโดยเริ่มจาก

ต่อเนื่อง - สาวๆ ชวนสารวัตรไปออกกำลังกายจะได้แข็งแรง และให้ชวนแม่บ้านไปร่วมออกกำลังกายด้วย แต่สารวัตรบอกว่าแม่บ้านของตนนั้นไม่สะดวกมาด้วย เพราะรูปร่างอวบอ้วน ไม่ชอบการออกกำลังกาย

ไม่ต่อเนื่อง - เชียงก่อกองไฟแต่สารวัตรมาบอกว่าไม่ดี เดี๋ยวไฟจะไหม้

ต่อเนื่อง - ป้านีภรรยาของสารวัตรไม่ยอมออกกำลังกายแต่ทานยาลดความอ้วน เมื่อสาวๆ มาชวนป้าไปเต้นแอโรบิค อย่าทานยาลดความอ้วนเพราะมีอันตรายถึงแก่ชีวิต แต่ป้าไม่เชื่อ และตำหนิสาวๆ เพราะได้ข่าวจากแม่ค้าซึ่งมาตามเก็บเงินกับป้าว่าสาวๆ หลอกให้สารวัตรเลี้ยงเหล้าและน้ำที่ร้านค้าหลังจากไปออกกำลังกาย

- ป้าต้องเข้าโรงพยาบาลเพราะทานยาลดความอ้วนจนเกิดอาการช๊อค

ไม่ต่อเนื่อง - สารวัตรมารับเงินกู้จากเถ้าแก่เพื่อนำไปเป็นทุนทำการเกษตร และเมื่อได้รับเงินแล้วนำไปฝากไว้กับป้านีไว้ให้นำไปฝากธนาคารแทนตนเอง แต่ป้ากลับนำเงินจำนวนดังกล่าวนั้นติดตัวไปเที่ยวงานโอทอปที่จัดขึ้นบริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดขอนแก่น เมื่อกำลังยืนซื้อลูกชิ้นอยู่นั้น ก็โดนล้วงกระเป๋า เงินจำนวนนั้นจึงถูกขโมยไป

4.2.2 แหล่งที่มาของบทละครวิทยุ

บทละครวิทยุถือเป็นหัวใจสำคัญอันดับแรกในการทำละครวิทยุ ซึ่งที่มาของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” โดยการสร้างบทละครวิทยุมีที่มาดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ที่มาของบทละครวิทยุมาจากเรื่องราวที่มาจากเรื่องที่แต่งขึ้นเอง ผู้ที่ทำหน้าที่แต่งบทละครวิทยุจะสร้างโครงเรื่องในแต่ละตอนขึ้นมาเอง ทั้งตัวละคร และเหตุการณ์ให้จบภายในเวลา 30 นาที ซึ่งคุณธีระพงษ์ โสดาศรี (สัมภาษณ์,31 ตุลาคม 2550) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ถึงที่มาของบทละครวิทยุว่า

“ที่มาของบทละครวิทยุนั้น ก็จะมาจากข้อมูลเอกสารของสาธารณสุขจังหวัด ส่วนเนื้อหาอื่นๆ ก็จะแสวงหาจากสื่อมวลชนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือมีผู้ฟังเขียนจดหมายเข้ามาเล่าเรื่องราวที่ได้ประสบพบเจอมา เป็นประสบการณ์จริงส่งมายังรายการ ซึ่งคนเขียนบทละครวิทยุก็จะนำเรื่องราวเหล่านี้มาคัดกรอง ว่าเรื่องใดจะเป็น

ประโยชน์ต่อผู้ฟัง และให้ผู้เขียนบทละครวิทยุของรายการที่มีอยู่ประจำ และไม่ประจำ ตามแต่ยุคสมัย ได้เขียนเรื่องราวที่เกิดขึ้น นำมาแสดงออกอากาศ"

2. การแต่งบทละครวิทยุ เนื่องจากเป็นละครวิทยุที่มีเนื้อหาเกิดขึ้นในท้องถิ่นอีสาน ผู้แต่งบทละครวิทยุจึงเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคย คลุกคลีอยู่ในภาคอีสานพอสมควร หรือมีพื้นเพเป็นคนอีสาน จึงจะเข้าใจในวิถีชีวิตของคนอีสานได้เป็นอย่างดี และดำเนินเรื่องให้ถูกใจผู้ฟัง ดังคำสัมภาษณ์คุณบุญกว้าง วาทโยธา (สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2550) ผู้แต่งบทละครวิทยุในยุคแรกได้กล่าวว่า

"การแต่งบทละคร เราก็ควรจะรู้และตั้งไว้เลยว่า วัตถุประสงค์ในการทำละครวิทยุคืออะไร นั่นคือเพื่อจะช่วยชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ลด ละ เลิกการกินดิบอะไรต่างๆ ให้ป้องกันและลดพยาธิใบไม้ในตับ...ซึ่งก็เป็นแนวคิดที่จะให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องสุขภาพอนามัย การกินดิบ พยาธิต่างๆ การป้องกันและการรักษา เราก็มุ่งประเด็นนี้ ส่วนมากชาวบ้านจะไม่ค่อยรู้ว่า เชื้อโรคเกิดมาจากอะไร เราก็เน้นประเด็นนี้เข้าไป"

ซึ่งในส่วนของเนื้อหา ในการสร้างบทละครขึ้นมา เพื่อให้กินใจและประทับใจผู้ฟังให้มากที่สุดนั้น ในยุคแรกเนื้อหาจะมุ่งประเด็นไปที่เรื่องการป้องกันและรักษาโรคพยาธิใบไม้ตับ แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป ก็มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหา ตามที่คุณธงชัย ศรีโยธี (สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2550) หนึ่งในผู้เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุ กล่าวไว้ว่า

"เนื้อหาของละครก็เป็นไปตามยุคตามสมัย เก่าๆ ก็เป็นเรื่องที่มีในตอนนั้น "มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว" เป็นละครพื้นบ้านที่ให้คนฟังฟังแล้วต้องระมัดระวังภัยต่างๆ ให้ตรงตามชื่อละครที่แต่งขึ้นมาเป็นเรื่องสอนคนเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ อุบัติภัยต่างๆ เนื้อหาของละครส่วนมาก แต่ก่อนไม่มีอะไรมาก เป็นเรื่องพื้นๆ ธรรมดา อุบัติเหตุ อุบัติภัยต่างๆ ปัจจุบันก็จะมีภัยต่างๆ หลายอย่างจากการหลอกลวงของคน จากการต้มตุ๋น รึจะเป็นการเล่นแชร์ ลงทุน เล่นหวย บางทีฟังข่าวจากหนังสือพิมพ์ก็พอจะเป็นคติสอนให้รู้ทันคน นำเรื่องโรคภัยไข้เจ็บมา มีการรณรงค์เราก็จะนำมาทำ การอนุรักษ์ธรรมชาติ นำมาทำเป็นละครเพื่อจูงใจผู้ฟัง"

"ในส่วนของเนื้อหาด้านวัฒนธรรม ประเพณี ส่วนมากจะนำมาแทรกไม่มีในบท แต่อาศัยคนแสดงมีความรู้ด้านนี้สามารถพูดนอกบทได้ ส่วนมากเป็นการนำวัฒนธรรมเก่าแก่ของชาวอีสานมาเผยแพร่...ส่วนมากวัฒนธรรมก็จะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน และทุกคนที่

เป็นผู้เกี่ยวข้องในละครวิทยุก็มีพื้นเพมาจากชนบทแทบทั้งสิ้น ย่อมเข้าใจวิถีชีวิตของชาวอีสานเป็นอย่างดี”

3. องค์ประกอบของบทละครวิทยุ ซึ่งหากจะเป็นบทละครที่ดีนั้น ก็ควรประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

3.1 การบอกเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่ง “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เป็นละครพื้นบ้านที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของคนอีสาน ดังที่คุณบุญกว้าง วาทโยธา (สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2550) ได้กล่าวถึงการวางเรื่องราวของละครวิทยุเรื่องนี้ไว้ว่า

“เป็นละครที่บางทีก็สนุกก็สนุก ทุกข์ก็ทุกข์ เพราะบางทีมันจบแบบที่ต้องมีการตายเนื่องจากเป็นโรคภัย มันเป็นละครชีวิตก็ได้ ละครวิถีชีวิต ความเป็นอยู่...อย่างที่บอกคือมีทั้งความสนุกสนาน เศร้ารวมกัน มีประเพณี วัฒนธรรมเกิดขึ้นในปัจจุบันผสมผสานเข้าไปด้วย ไม่ใช่แต่เพียงเนื้อหาสาระเพียงอย่างเดียว จากที่เอาประเพณีและวัฒนธรรมเข้าไป เป็นการให้ความรู้และสืบทอดวัฒนธรรมอีสานเข้าไปด้วย นั่นคือฮีตสิบสอง คองสิบสี่ เช่น บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญข้าวจี่ หรือประเพณีต่างๆ เช่น การบายศรีสู่ขวัญ”

3.2 การกำหนดตัวละครที่เป็นผู้ดำเนินเรื่องให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ มีทั้งตัวละครหลัก ซึ่งก็คือตัวละครที่อยู่ในชุมชนชนบทนั้นๆ เช่น ผู้ปกครองในชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนด้านสุขภาพอนามัย คือ แพทย์ และอสม. ตัวแทนคนในชุมชน คือ คนชรา ได้แก่ ตา ยาย ลุง ป้า วัยกลางคน ได้แก่ ทิด เฒ่ย ผู้หญิงในชุมชน และเด็ก ได้แก่ นักเรียน เด็กอ่อน ซึ่งขึ้นอยู่กับเนื้อหาในแต่ละตอน นอกจากนั้นก็ยังเพิ่มตัวละครประกอบเข้ามาช่วยเสริมให้เรื่องมีความน่าสนใจ และสมจริงมากขึ้น

3.3 จุดสุดยอด หรือ ไคลแม็กซ์ (Climax) ของละครวิทยุเรื่องนี้ ได้กำหนดให้อยู่ที่บทสรุปตอนสุดท้ายในแต่ละตอน ซึ่งในตอนหนึ่งๆ อาจจะมีการดำเนินเรื่องทั้งแบบต่อเนื่องตลอดทั้งเรื่อง แบบไม่ต่อเนื่อง และแบบผสม แล้วแต่ผู้แต่งบทละครในแต่ละตอน (กล่าวถึงการดำเนินเรื่องในหัวข้อ 4.2.1.2 ความต่อเนื่องของเนื้อหา) ลักษณะดังกล่าวเป็นเทคนิคเฉพาะและเอกลักษณ์ของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ที่ไม่ว่าจะกล่าวถึงเนื้อหาอย่างไรก็ตามในระหว่างดำเนินเรื่อง แต่บทสรุปในช่วงสุดท้าย จะต้องมีความสอดคล้องเกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อตอนในวันที่ออกอากาศ เรื่องราวจึงสามารถจบลงได้

4.2.3 บุคลากรในงานละครวิทยุ

ในงานด้านการแสดงละครวิทยุต้องมีบุคคลหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องทำงานร่วมกัน จึงจะทำให้งานนั้นประสบผลสำเร็จ โดยละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ประกอบด้วยบุคลากรดังต่อไปนี้

1. ผู้อำนวยการแสดง ผู้มีหน้าที่นี้ในการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มมีการนำมาผลิตนั่นคือ ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ของแต่ละยุคที่นำมาสร้างจะเป็นผู้มอบหมายงานให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการจัดทีมงาน หาผู้เขียนบท เป็นต้น ซึ่งคุณสุมัทนา ลิมปวัฒนะ (สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2550) หนึ่งในผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ที่เป็นผู้นำรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” กลับมาสร้างใหม่อีกครั้งในยุคปัจจุบัน ได้กล่าวถึงการทำหน้าที่นี้ในขณะนั้นไว้ว่า

“ตอนที่เอารายการนี้กลับมาทำอีกครั้ง เพราะว่าถ้าสวท.ขอนแก่น เค้าก็จะนึกถึงรายการดังๆ อย่าง “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” หรือ “บอกกล่าวเล่าแจ้ง” เราก็คิดว่ามันน่าจะทำได้ ก็เลยถามว่าให้ใครเขียนบทได้บ้าง ก็เลยไปขอให้คุณบุญกว้าง วาทโยธา เป็นผู้เขียนให้ ก็เขียนมาเรื่อยๆ จนผอ.เกษียณ คุณบุญกว้างจึงไม่ได้เขียนต่อตามผอ.ด้วย นอกจากเขียนบท ก็ได้คุณชาติชาย มาเป็นตัวยืนในการแสดงละคร เพราะมีประสบการณ์มาจากสมัยก่อนที่จะหยุดผลิตไป มาเป็นคนควบคุมรายการให้ ผอ.ให้อิสระในการตัดสินใจ ไม่ได้ไปยุ่งมาก ซึ่งก็ได้มอบหมายให้คุณชาติชายหาผู้แสดงมา แต่ผู้แสดงก็เป็นคณะทำงานในสวท.ขอนแก่น จากข้างนอกน้อยคนที่มาช่วย เพราะถือเป็นหน้าที่และความสมัครใจ บางทีก็เอาพนักงานพิมพ์ดีดมาเล่น ทุกคนก็เล่นกันได้เก่งมาก หรือไม่ตอนนักศึกษามาฝึกงาน ก็ให้โอกาสเด็กๆ ได้แสดงความสามารถ”

ในส่วนของการทำหน้าที่ของผู้อำนวยการแสดง ซึ่งคือผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น จะเห็นว่าให้อำนาจและการตัดสินใจอยู่ที่ผู้ควบคุมการแสดงเป็นผู้ดูแลการผลิตเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตาม ในการดูองค์ประกอบโดยรวมทั้งหมด อีกทั้งในส่วนของการสนับสนุนรายการ ก็ยังคงอยู่ในการดุลยพินิจการตัดสินใจและหน้าที่รับผิดชอบของผู้อำนวยการแสดง

2. ผู้ควบคุมการแสดง หรือ ผู้กำกับการแสดง การทำหน้าที่นี้ในส่วนของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เกี่ยวข้องในส่วนของการแสดงโดยตรง แต่เนื่องจากเป็นรายการละครวิทยุที่มีลักษณะ “ครอบครัว” คือ ช่วยเหลือกัน มีการปรึกษาหารือกันได้

ตลอด ดังนั้น นักแสดงคนอื่นๆ ก็อาจจะมีส่วนในการออกความคิดเห็นร่วมกัน เช่น ในยุคแรก ผู้ควบคุมการแสดง คือ คุณบุญกว้าง วาทโยธา แต่เมื่อมีการออกความคิดเห็นในการกำหนดตัวละคร ก็จะมีการปรึกษาหารือเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ดีที่สุดในการรับบทใดๆ ของผู้แสดง ดังคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งของคุณประสิทธิพร จารีย์ (สัมภาษณ์, 27 ตุลาคม 2550) กล่าวไว้

“เราก็จะมากำหนดตัวละคร จะดูจากเสียงพูด สำเนียงภาษา ก็กำหนดกันเลยว่าใครจะเสียงอะไร ดูความเหมาะสม มีการลงพูด แต่สิ่งสำคัญคือ ไม่ชินกับการที่เป็นผู้ประกาศมาก่อน อย่างคุณธีระพงษ์ คุณเวียรชัยก็อ่านข่าวมา พากษ์หนังมาด้วยกัน ก็มาตกลงให้ใครแสดงเป็นอะไร อย่างคุณบุญกว้างก็เป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ป้าก็เป็นคุณยาย คุณธีระพงษ์ก็เป็นพระเอก มันจะต้องมีตัวละครอย่างนั้น จึงจะเหมาะสมกับการมีบทบาทในหมู่บ้าน อย่างเสียง ใครเล่นเป็นพยาบาลก็ต้องมีเสียงใสๆ หวานๆ ประชาสัมพันธ์ก็ต้องเสียงสาวๆ ผู้ใหญ่บ้านก็ต้องเสียงห้าวๆ ใหญ่ๆ...”

ในปัจจุบัน ผู้ควบคุมการแสดง หรือ ผู้กำกับการแสดง คือ คุณชาติชาย ชาธรรมา จะทำหน้าที่ดูและทั้งหมดในการผลิตรายการ ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการแสดง นับแต่ขั้นตอนก่อนการผลิตในส่วนของบทละครวิทยุ ซึ่งไม่ต้องผ่านการเห็นชอบจากผู้อำนวยการแสดง ขั้นตอนระหว่างการผลิต และขั้นตอนหลังการผลิตจนกระทั่งออกอากาศ

3. ผู้เขียนบท แม้ว่าเนื้อหาละครวิทยุจะมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงยึดหลักการนำเสนอบทละครวิทยุตามวัตถุประสงค์การจัดทำรายการตั้งแต่แรก คือในประเด็นเรื่องสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในท้องถิ่นอีสาน ซึ่งการแต่งบทละครวิทยุของผู้เขียนบท ได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อ 4.2.2 แหล่งที่มาของบทละครวิทยุ

นอกจากนั้น จะขอกล่าวถึง คุณบุญกว้าง วาทโยธา ท่านผู้นี้เป็นผู้ที่มีความสำคัญกับรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งและผลิตรายการในยุคแรกจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบันถึงปี พ.ศ. 2549 โดยเป็นหนึ่งในคณะทำงานและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในละครวิทยุ ซึ่งในบทบาทที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่งของคุณบุญกว้าง วาทะโยธา นั่นก็คือ ผู้เขียนบทละครวิทยุ เป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยและคลุกคลีอยู่ในภาคอีสาน ดังนั้นจึงเข้าใจในวิถีชีวิตของคนอีสานได้เป็นอย่างดี และเพื่อให้ประชาชนได้รับความรู้ เนื้อหาที่ส่งผ่านทางบทละครวิทยุให้มากที่สุด คุณบุญกว้าง วาทโยธา(สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2550) จึงได้กล่าวถึงแนวทางในการทำหน้าที่ของตนเองว่า

“มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เราต้องยึดเอกลักษณ์เดิมและเสริมเรื่องใหม่ๆ เขาไปบ้าง แต่ไม่ควรทิ้งแนวเดิม ยังไงก็ตามละครเราไม่ได้มุ่งหาผลประโยชน์ไร นอกจากช่วยสุขภาพอนามัยของคน ทิ้งไม่ได้เรื่องสุขภาพอนามัยของคน ตราบใดที่มีชีวิตอยู่ โรคภัยไข้เจ็บก็คงต้องมีอยู่ ต้องให้ความรู้ประชาชน เพราะเป็นละครพื้นบ้านด้านสุขภาพอนามัย นอกจากนั้นศิลปวัฒนธรรม จะต้องส่งเสริมและคงสภาพอยู่ต่อไป”

4. ผู้แสดง การทำหน้าที่ผู้แสดงในทุกยุคทุกสมัยของเจ้าหน้าที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ผู้แสดงแต่ละท่านล้วนแล้วแต่มีประสบการณ์ในการแสดงละครวิทยุมาเป็นเวลากว่า 10 ปี อันเนื่องจากแต่ละท่าน มีลักษณะการแสดงและเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ของตนอยู่แล้ว นั่นคือ การรับบทพระเอก นางเอก ผู้ใหญ่บ้าน อบต. เด็ก ฯ มาโดยตลอด ดังนั้นจึงย่อมมีความเชี่ยวชาญ ชำนาญในการรับบทบาทที่ได้ถูกกำหนดขึ้น และมีความเข้าใจในบทบาทที่ตนเองได้รับ และลักษณะของตัวละครเป็นอย่างดี

ผู้แสดงในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ไม่ว่าจะสวมบทบาทเป็นพระเอก นางเอก เด็ก ผู้ใหญ่ หรือคนชรา ล้วนเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคอีสาน เป็นคนท้องถิ่นที่สามารถพูดภาษาอีสานได้ และเข้าใจวิถีชีวิตของคนอีสานเป็นอย่างดี ซึ่งผู้แสดงทั้งหมดในระหว่างทำการแสดง จะทำหน้าที่ช่วยกันรับส่งบทสนทนาร่วมกันทั้งหมด ซึ่งขึ้นอยู่กับประเด็นเนื้อหาในบทละครวิทยุว่าให้ตัวละครตัวใดเป็นผู้ส่งบทสนทนา และตัวใดเป็นคู่สนทนาด้วย นอกจากนั้น ยังมีบทบาทที่ตามเนื้อหาของละครวิทยุเกือบทุกตอนต้องมี คือ นายแพทย์ ทางรายการละครวิทยุได้กำหนดเป็นกรณีเฉพาะให้ตัวละครที่สวมบทบาทนี้พูดภาษาไทย เมื่ออธิบายวิธีการป้องกันรักษาและข้อมูลทางการแพทย์ และสาธารณสุข ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือในการแนะนำ

5. เจ้าหน้าที่เทคนิค ทำหน้าที่ในส่วนของเสียงประกอบและดนตรีประกอบ เพื่อละครวิทยุจะได้มีความสมจริงสมจังมากขึ้น ซึ่งในแต่ละยุคก็จะมีการใช้เสียงประกอบหลากหลายวิธีแตกต่างกันไป ตามแต่ความสะดวก และความสามารถของผู้แสดง อีกทั้งความทันสมัยของเทคโนโลยีในด้านการนำเสียงประกอบมาใช้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ดนตรีประกอบของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ก็ถือเป็นสิ่งเดียวที่ยังคงเอกลักษณ์ของการใช้เพลงประกอบ นั่นคือ การใช้เสียงของแคนมาประกอบในช่วงต้นรายการ ระหว่างช่วงการแสดง และ

ท้ายรายการ โดยในส่วนของวิธีการใช้เทคนิคการนำเสียงประกอบมาใช้นั้น จะได้กล่าวในหัวข้อลักษณะภาษาวิทยุกระจายเสียง คือหัวข้อ 4.4.1.1 การใช้เทคนิคต่าง ๆ

4.3 เนื้อหาของรายการละครวิทยุ

จากการศึกษาพบว่า การกำหนดคำว่า “เนื้อหา” สำหรับงานวิจัยนี้ สามารถให้คำจำกัดความได้ว่า **เนื้อหา** หมายถึง ประเด็นหลักที่ผู้เขียนบทละครวิทยุต้องการนำเสนอไปยังผู้ฟัง ซึ่งในงานวิจัยนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นเนื้อหาทางวัฒนธรรม และประเด็นเนื้อหาในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ ทั้งนี้เนื้อหาที่นำเสนอในแต่ละตอนมักเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและสาระความรู้ใหม่ๆ ที่ต้องการนำเสนอ หรือหากเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อผู้ฟัง ทางผู้ผลิตรายการก็จะนำกลับมานำเสนอและกล่าวถึงบ่อยครั้งในตอนอื่นๆ เพื่อเป็นการย้ำเตือนต่อผู้ฟัง โดยกลุ่มตัวอย่างเนื้อหาสามารถจำแนกเป็นรายเดือน (ตามตารางที่ 4.4) และประเด็นเนื้อหา (ตามตารางที่ 4.5, 4.6 และ 4.7) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.4 แสดงกลุ่มตัวอย่างเนื้อหาโดยจำแนกเป็นรายเดือนตามประเด็นจากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

ประเด็น	ประเด็นที่เกี่ยวข้อง	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ษ.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รวม	ร้อยละ
เนื้อหา (วัฒนธรรม)	สาธารณสุข	1		2		2		1			1	1	1	**9**	**6.98**
	สังคม	1	2	3	2	4	1			3	1	2	1	**20**	**15.50**
	คติธรรม			1	1	1	1	1			1		4	**10**	**7.75**
	วัตถุ		1		2	2	2	2		1		1	1	**12**	**9.30**
รวมประเด็นเนื้อหา (วัฒนธรรม)														**51**	**39.53**
เนื้อหา (สื่อเพื่อการพัฒนา)	การศึกษา	2			2		1							**5**	**3.88**
	สาธารณสุข	2	1	2	4	4	3	3		2	2	1		**24**	**18.60**
	การเกษตร		2		1	1	2	1	2	1				**10**	**7.75**
	การเมือง			1	2	1								**4**	**3.10**
	สังคม	3	3	3	4	2	2	2	3	3	3	3	3	**34**	**26.36**
	เศรษฐกิจ					1								**1**	**0.78**
รวมประเด็นเนื้อหา (สื่อเพื่อการพัฒนา)														**78**	**60.47**
รวมเนื้อหาวัฒนธรรมและสื่อเพื่อการพัฒนา		**9**	**9**	**12**	**18**	**17**	**12**	**10**	**5**	**10**	**8**	**8**	**10**	**129**	**100.00**

ตารางที่ 4.5 แสดงประเด็นเนื้อหาจากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ปี พ.ศ. 2549 (เดือนมกราคม – เดือนเมษายน)

ว/ด/ป	ชื่อตอน	เนื้อหาหลัก (Theme)											
		ด้านวัฒนธรรม				เนื้อหา (จำนวน)	ด้านสื่อเพื่อการพัฒนา						เนื้อหา (จำนวน)
		สาธาฯ	สังคม	คติธรรม	วัตถุ		การศึกษา	สาธาฯ	การเกษตร	การเมือง	สังคม	เศรษฐฯ	
7 ม.ค. 49	เรื่องกินเรื่องใหญ่ฯ	1				1		1					1
14 ม.ค. 49	หลุมมหาภัย					-	1				1		2
21 ม.ค. 49	เจ้าที่พิโรธ		1			1		1			1		2
28 ม.ค. 49	หกล้อมรณะ					-	1				1		2
4 ก.พ. 49	ขนมระเบิด		1			1					1		1
11 ก.พ. 49	ตัวต่อเป็นเหตุ		1			1			1		1		2
18 ก.พ. 49	ขาซ้ายหายไปไหน				1	1			1				1
25 ก.พ. 49	เหมาร้านก๋วยเตี๋ยว					-		1			1		2
4 มี.ค. 49	เอาไม่อยู่	1	1			2				1	1		2
11 มี.ค. 49	เวรกรรมสำส่อน		1			1		1					1
18 มี.ค. 49	ปลานิลกับมือระเบิด		1			1					1		1
25 มี.ค. 49	ยำระเบิดรสเด็ด	1		1		2		1			1		2
1 เม.ย. 49	อันตรายหน่อไม้ปี๊บ		1			1		1		1	1		3
8 เม.ย. 49	ลวดสลิงมรณะ			1	1	2				1	1		2
15 เม.ย. 49	กระดุมแป๊บเป็นเหตุ				1	1		1			1		2
22 เม.ย. 49	มะม่วงแจ่วบอง					-	1	1	1				3
29 เม.ย. 49	แมวเหมียวผู้น่ารัก		1			1	1	1			1		3
รวม		**3**	**8**	**2**	**3**		**4**	**9**	**3**	**3**	**13**	**0**	

ตารางที่ 4.5(ต่อ) แสดงประเด็นเนื้อหาจากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ปี พ.ศ. 2549 (เดือนพฤษภาคม – เดือนสิงหาคม)

ว/ด/ป	ชื่อตอน	เนื้อหาหลัก (Theme)											
		ด้านวัฒนธรรม				เนื้อหา (จำนวน)	ด้านสื่อเพื่อการพัฒนา						เนื้อหา (จำนวน)
		สาธาฯ	สังคม	คติธรรม	วัตถุ		การศึกษา	สาธาฯ	การเกษตร	การเมือง	สังคม	เศรษฐฯ	
6 พ.ค. 49	ซกเล็กเนื้อสวรรค์	1	1		1	3		1			1	1	3
13 พ.ค. 49	ยายแพ้สังขาร	1	1		1	3		1			1		2
20 พ.ค. 49	โกปี๋โก้อันตราย		1			1		1		1			2
27 พ.ค. 49	เซียนโค่นเซียน		1	1		2		1	1				2
3 มิ.ย. 49	ลูกอมอารมณ์ร้อน		1	1		2	1	1	1				3
10 มิ.ย. 49	ไก่ชนตัวเก่ง				1	1		1					1
17 มิ.ย. 49	พิษรักแรงหึง				1	1		1	1		1		3
24 มิ.ย. 49	ปุ่มมรณะ					-					1		1
1 ก.ค. 49	สิงห์อมควัน					-		1					1
8 ก.ค. 49	ดับอนาคตเซียนพนัน			1		1					1		1
15 ก.ค. 49	ตายเย็น				1	1					1		1
22 ก.ค. 49	อาหารป่าทำพิษ	1				1		1					1
29 ก.ค. 49	ดาบสองคม				1	1		1	1				2
5 ส.ค. 49	อย่าแหย่รังต่อ					-					1		
19 ส.ค. 49	แปรงสีฟันทะลุมิติ					-			1		1		2
26 ส.ค. 49	ผีตัวที่ 5					-			1		1		2
รวม		**3**	**5**	**3**	**6**		**1**	**10**	**6**	**1**	**9**	**1**	

ตารางที่ 4.5(ต่อ) แสดงประเด็นเนื้อหาจากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ปี พ.ศ. 2549 (เดือนกันยายน – เดือนธันวาคม)

ว/ด/ป	ชื่อตอน	เนื้อหาหลัก (Theme)											
		ด้านวัฒนธรรม				เนื้อหา (จำนวน)	ด้านสื่อเพื่อการพัฒนา						เนื้อหา (จำนวน)
		สาธาฯ	สังคม	คติธรรม	วัตถุ		การศึกษา	สาธาฯ	การเกษตร	การเมือง	สังคม	เศรษฐฯ	
9 ก.ย. 49	ระวังภัยใกล้ตัว		1		1	2					1		1
16 ก.ย. 49	ระวังนะคุณลำไย		1			1		1	1				2
23 ก.ย. 49	ลูกชิ้นเงินหมื่น					1		1			1		2
30 ก.ย. 49	เรื่องเศร้าออกพรรษา		1			1					1		1
7 ต.ค. 49	หลับยาว		1			1					1		1
14 ต.ค. 49	สัตว์หน้าขน					-		1			1		2
21 ต.ค. 49	คบคนดีเป็นศรีแก่ตัวฯ	1		1		2		1					1
28 ต.ค. 49	อยากให้เขาตายฯ					-					1		1
4 พ.ย. 49	ซนผ่าหมาก		1			1							-
11 พ.ย. 49	บาปเต็มตัวฯ		1		1	2							-
18 พ.ย. 49	ปลัดเถื่อน	1				1					1		1
25 พ.ย. 49	อนาคตนักซิ่ง					-					1		1
2 ธ.ค. 49	เสือลิ้นลาย					-					1		1
9 ธ.ค. 49	ทิดจ่อยไม่กลัวผี			1	1	2							-
16 ธ.ค. 49	วัวหายจึงล้อมคอก			1		1					1		1
23 ธ.ค. 49	ศาลเพียงตาฯ	1		1		2							-
30 ธ.ค. 49	ความรัก อุบัติเหตุฯ		1	1		2					1		1
รวม		**3**	**7**	**5**	**3**		**0**	**4**	**1**	**0**	**11**	**0**	

4.3.1 ด้านเนื้อหาทางวัฒนธรรม

จากบทละครวิทยุทั้ง 50 ตอน ในปีพ.ศ. 2549 พบว่ามีประเด็นเนื้อหาด้านวัฒนธรรมจำนวน 51 ประเด็น เมื่อใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเพื่อช่วยในการศึกษาแล้วจึงได้ประเด็นเนื้อหาด้านวัฒนธรรมจำนวน 26 ประเด็น ทั้งนี้ได้สรุปเป็นตารางเพื่อบอกรายละเอียดเบื้องต้นในส่วนของประเด็นเนื้อหาด้านวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจเนื้อหา ว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องใดบ้าง ดังนี้

4.3.1.1 วัฒนธรรมทางสาธารณสุข

การสาธารณสุข ถือเป็นเรื่องของทุกคน ทุกชุมชน บุคคล และครอบครัว ซึ่งเป็นกิจการเกี่ยวกับการป้องกัน การบำบัดโรค การรักษา และส่งเสริมสุขภาพของประชาชน (พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน, 2542: 1174)

ดังนั้น “วัฒนธรรมทางสาธารณสุข” จึงเป็นการกล่าวถึงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต โภชนาการ สุขภาพ อนามัย โรคภัยไข้เจ็บ และการรักษาพยาบาล ที่ชุมชนนั้นยึดถือปฏิบัติ ซึ่งถือเป็นการผสมผสานความรู้ทางด้านการแพทย์สาธารณสุขและวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน

การนำเสนอด้านเนื้อหาวัฒนธรรมทางสาธารณสุขของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

ตารางที่ 4.6 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านวัฒนธรรมสาธารณสุข รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

ประเด็นเนื้อหาวัฒนธรรม	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง	แนวทางการนำเสนอ
วัฒนธรรมทางสาธารณสุข	3 รูปแบบ	1. อาหารการกิน	1.1 อาหารคาว - ลาบ / ก้อย / ซกเล็ก / ปลาเผา / ส้มตำ / ไก่ย่าง / ต้มเนื้อ - แกงเห็ด / หมกเห็ด - ปลาไหลต้มเปรต / กะเพราเห่าฟ้า / งูเห่าผัดเผ็ด / ยำขี้กะปอม (ยำกิ้งก่า) 1.2 ผัก - ผักปัง / ผักอิตู่ (ใบแมงลัก) 1.3 ผลไม้ - บักทัน (พุทรา) / บักขาม (มะขาม) - บักก้นคก (ตับเต่าน้อย, ก้นเต่า) / บักกะเลา (อินทนิลบก) / บักผีผ่วน(นมควาย) / บักเล็บแมว (ผลเล็บเหยี่ยว) / บักเม่า ,บักข้าวเม่า (มะเม่า)	- การบริโภคอาหารของชาวอีสาน ซึ่งชาวอีสานมีวิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายเช่นเดียวกับการที่รับประทานอาหารอย่างง่ายๆ สามารถรับประทานได้ทุกอย่าง ชาวอีสานรู้จักแสวงหาสิ่งต่างๆที่สามารถรับประทานได้ในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นอาหารคาว ผัก และผลไม้

ตารางที่ 4.6(ต่อ) รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านวัฒนธรรมสาธารณสุข รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

ประเด็นเนื้อหาวัฒนธรรม	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง	แนวทางการนำเสนอ
วัฒนธรรมทางสาธารณสุข	3 รูปแบบ	2. การเจ็บป่วยการรักษาโรค	2.1 พิษจากปลาปักเป้า 2.2 พยาธิใบไม้ตับ	- ชาวอีสานซึ่งส่วนใหญ่รู้เท่าไม่ถึงการณ์และไม่มีความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องโรคภัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโรคทั่วไปหรือโรคติดต่อร้ายแรง
		3. ค่านิยมและความเชื่อในการรักษาโรค	ลบหลู่ต่อศาลตูบผีตาแฮก จนกระทั่งไม่สบายและหาวิธีการรักษาด้วยการแพทย์พื้นบ้าน	- ความเชื่อเรื่องการรักษาโรคของชาวอีสาน เป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพตามความเชื่อและค่านิยมของชาวอีสาน ซึ่งเป็นการรักษาโรคด้วยการแพทย์พื้นบ้านแทน

1. อาหารการกิน

หากจะกล่าวถึงการบริโภคอาหารของชาวอีสานแล้ว ชาวอีสานมีวิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายเช่นเดียวกับการที่รับประทานอาหารอย่างง่ายๆ มักจะรับประทานได้ทุกอย่าง เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ให้สอดคล้องกับธรรมชาติของภาคอีสาน ชาวอีสานจึงรู้จักแสวงหาสิ่งต่างๆ ที่สามารถรับประทานได้ในท้องถิ่น มาดัดแปลงเป็นอาหารรับประทาน อาหารอีสานเป็นอาหารที่มีความแตกต่างจากอาหารของภาคอื่นๆ และเข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายของชาวอีสาน (http://student.nu.ac.th/isannu /food/foodindex.htm)

โดยการนำเสนอของทางรายการละครวิทยุนั้น ได้นำเรื่องเกี่ยวกับการบริโภคอาหารไม่ว่าจะเป็นอาหารคาว ผัก และผลไม้ ซึ่งชาวอีสานต่างรู้จักกันดีมานำเสนอ พบในตอนเอาไม่อยู่ ตอนอาหารป่าทำพิษ และตอนยายแพ้สังขาร โดยแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1.1 อาหารคาว

อาหารของชาวอีสานในแต่ละมื้อจะเป็นอาหารง่ายๆ หากินตามสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นที่พวกเขาอาศัยอยู่ วิธีปรุงอาหารพื้นเมืองของท้องถิ่นอีสาน มีลักษณะสอดคล้องกับธรรมชาติและทรัพยากรอาหารที่มีอยู่ในท้องถิ่น อาหารพื้นบ้านอีสานส่วนใหญ่แล้วจะออกรสชาติไปทางเผ็ด เค็ม และเปรี้ยว โดยจะเป็นอาหารประเภท ก้อย, ลาบ/ซกเล็ก, แกง, แจ่ว, ซุบ, ตำ, ป่น, ปิ้ง, หมก, อ่อม เป็นต้น เครื่องปรุงอาหารอีสานที่สำคัญและแทบขาดไม่ได้เลย คือ ปลาร้าหรือปลาแดก ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาด้านการถนอมอาหารของบรรพบุรุษของชาวอีสาน ปลาร้าใช้เป็นส่วนประกอบหลักของอาหารได้ทุกประเภท เช่นเดียวกับการใช้น้ำปลาของชาวไทยภาคกลาง โดยอาหารที่ถูกกล่าวถึงในรายการละครวิทยุ มีดังต่อไปนี้

1.1.1 ลาบ / ก้อย / ซกเล็ก / ปลาเผา / ส้มตำ / ไก่ย่าง / ต้มเนื้อ

ตัวอย่างจากตอน เอาไม่อยู่ (4 มีนาคม 2549)

เซียง : หนูๆ มาสั่งอาหารกะน้า มีหยังแนน้อมื้อนี่

หนู : มีเหมิดสูแนวเด้จ้า เอาบ่ **ลาบ ก้อย ซอย ซกเล็ก ปลาเผา ส้มตำ ไก่ย่าง** มีเหมิดสูสิ่งสูแนวจ้า

เซียง : บ่ แต่ว่าแม่นแนวอยากกินแม่นลาบแดงแม่ะ บ่ได้กินโดนแล้ว ส้มแข่ว (เปรี้ยวปาก)

หนู : หน้าตาหล่อๆ แม่นหยังสิกินลาบแดงน้อ เอาลาบก้อยกะสิพอมีอยู่ดอกอ้าย เลือดแดงมันเหมิดแหมอ้าย รีสิปาดเลือดน้องใส่

เซียง : บ่ปานนั่นดอก มันสิบ่ได้กินง่าย เอาจ๊างซี่ เอา**ต้มเนื้อ**ซะมีบ่ เอามาให้กินกะน้า อ้ายอยากกินแล้วล่ะ

หนู : มีอยู่จ้า คอยจักหน่อยเด้ออ้าย

ลาบ เป็นอาหารประเภทยำที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากกับชาวอีสาน มีเนื้อสัตว์ เช่น หมู วัว ควาย และไก่ มาสับละเอียดหรือหั่นเป็นชิ้นเล็กๆ บางๆ แล้วนำไปทำให้สุกด้วยความร้อนอาจคั่วหรือลวกในน้ำเดือด ปรุงรสด้วย ข้าวคั่ว พริกแห้งป่น น้ำปลาร้า น้ำปลา และน้ำมะนาว หรือน้ำดี แต่งกลิ่นด้วยต้นหอมหั่นฝอย ใบมะกรูดหั่นฝอย หอมเป (ผักชีฝรั่ง) และใบสะระแหน่ รับประทานกับผักสดพื้นเมือง เช่น ลิ้นฟ้า ผักหนอก(ใบบัวบก) ผักกาดหิ่น ผักแพว(ไผ่) กระโดน เม็ก ใบมะตูมอ่อน ถั่วฝักยาว แตงกวา เป็นต้น

ก้อย เป็นอาหารประเภทยำอีกประเภทหนึ่งที่มีส่วนประกอบหลัก คือ เนื้อสัตว์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ กุ้ง หอย ปลา หมู วัว ควาย ไข่มดแดง และสัตว์ป่าอื่น ๆ รวมทั้งเห็ด เป็นต้น การก้อยจะหั่นเนื้อสัตว์เป็นชิ้นบาง ๆ อาจดิบหรือสุก โดยการย่าง ลวก หรือนำส่วนผสมก้อยที่ปรุงดิบ นำไปคั่ว (ตั้งไฟอ่อน) ให้สุก ปรุงรสด้วยน้ำปลาร้า น้ำปลา น้ำมะนาว หรือเครื่องปรุงรสเปรี้ยวอื่น ๆ เช่น มะม่วงดิบ ตัวมดแดง ตามด้วยพริกแห้งป่น ข้าวคั่ว หัวหอมซอยหรือต้นหอมหั่นฝอย หอมเป (หอมห่อหรือผักชีฝรั่ง) ใบมะกรูด ใบสะระแหน่ ชิม ให้ออกรสเปรี้ยวนำรับประทานกับผักสดชนิดต่าง ๆ เช่น ลิ้นฟ้าเผา (เพกา) ยอดติ้วอ่อน ใบมะตูม อ่อน ใบมะกอกอ่อน ถั่วฝักยาว มะเขือ แตงกวา เป็นต้น

ซกเล็ก อยู่ในอาหารประเภทยำมีวิธีการทำเหมือนกับลาบทุกประการแต่ไม่ทำให้สุกอย่างลาบ แต่อาจทำให้รสจัดกว่าลาบ แล้วนำเอาเลือดสัตว์นั้นๆ มาคั้นนำไปคลุกเคล้ากับลาบดิบๆ นั้นก็จะได้ซกเล็ก ในกรณีที่เป็นหมูอาจทำให้เนื้อสุกก่อนจึงค่อยใส่เลือด รับประทานกับผักสดและข้าวเหนียว

ปลาเผา ในปัจจุบันเป็นที่นิยมรับประทานกันมาก โดยมักจะนำปลาที่จับหรือหามาได้ในท้องถิ่นมาเผา เช่นปลาช่อน ปลานิล และรับประทานกับข้าวเหนียว ส้มตำ โดยวิธีการเผาปลาของภาคอีสานถือเป็นการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างแท้จริง การเผาปลาจะใช้เกลือทาตัวปลาให้ทั่วและมากพอ เกลือจะช่วยให้โปรตีนในเนื้อปลาอุ้มน้ำไว้ ไม่ให้ไหลออกจากตัวปลา เนื้อปลาที่เผาจะยังคงรสชาติดี แต่หากใช้ปลาเผาทั้งตัวเผา หนังและเนื้อปลาอาจไหม้ได้และรสชาติไม่น่ารับประทาน นอกจากนั้นยังมีการใช้วัสดุอื่นๆ มาใช้ในการเผาปลาเช่น ใบตอง ใบบัว ใบข่า เป็นต้น

ส้มตำ เป็นชื่อเรียกอาหารที่นิยมรับประทานมาแต่ดั้งเดิม เป็นภูมิปัญญาของชาวอีสาน ซึ่งไม่ได้นิยมเฉพาะในภาคอีสานเท่านั้น แต่ยังได้เป็นอาหารที่คนไทยนิยมบริโภคทั่วไป และนำออกสู่สากลอีกด้วยในปัจจุบัน เป็นการตำโดยใช้มะละกอ หรือชาวอีสานเรียกว่าตำบักหุ่ง นอกจากนั้นยังใช้พืชชนิดอื่นๆ และผลไม้มาตำอีกด้วย เช่น ตำถั่ว ตำแตง ตำกล้วย เครื่องปรุงหลักได้แก่ พืชที่ใช้ตำ (มะละกอ แตง ถั่ว กล้วยดิบ ฯลฯ) เครื่องปรุงได้แก่ พริกสดหรือแห้ง ปลาร้า น้ำปลา มะนาว มะกอก มะเขือเทศ น้ำมะขามเปียก พืชที่ใช้ตำนำมาสับหรือซอยให้ โขลกคลุกเคล้าให้เข้ากัน รับประทานกับข้าวเหนียว ไก่ย่าง ปลาเผา แคบหมู ขนมจีน (สามารถนำไปคลุกกับส้มตำมะละกอจะเรียกว่า ตำซั่ว เป็นการเพิ่มรสชาติอีกวิธีหนึ่ง

ไก่ย่าง (ปิ้งไก่) อาหารประเภทปิ้ง ย่างเป็นที่นิยมบริโภคในหมู่ชาวบ้านเพราะวิธีการทำง่าย สะดวก ใช้อุปกรณ์ไม่มาก ไก่ย่างหรือปิ้งไก่ ทำให้สุกโดยการวางเหนือเตาไฟ ใช้ไฟอ่อนถึงปานกลาง ก่อนการนำมาปิ้งหรือย่างจะปรุงรสด้วยเกลือและน้ำปลา นิยมรับประทานกับข้าวเหนียว แจ่ว (น้ำจิ้ม) ที่ทำจากพริกแห้งป่น น้ำปลาร้า น้ำปลา แจ่วบางชนิด ปรุงรสด้วยน้ำมะนาว มะขาม มะกอกสุกให้มีรสเปรี้ยว นอกจากนั้นยังมีอาหารประเภทปิ้ง ย่าง อีกหลายชนิดเช่น ปิ้งปลา ปิ้งหมู ปิ้งกบ ปิ้งตับ เป็นต้น

ต้มเนื้อ (วัว) เป็นการนำเนื้อสัตว์(วัว)มาต้มกับน้ำ ใส่ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด ปรุงรสด้วยเกลือ น้ำปลาร้า น้ำปลา เสริมความเปรี้ยวด้วยมะขามเปียก ใบมะขามอ่อน มีน้ำเป็นส่วนประกอบในปริมาณมากกว่าการแกง สามารถนำเนื้อสัตว์อื่นๆ ที่เป็นส่วนประกอบมาต้มทำได้อีก เช่น ไก่ ปลา เขียด อึ่ง เป็นต้น

1.1.2 แกงเห็ด / หมกเห็ด

แกงเห็ด แกงเป็นการปรุงอาหารที่มีน้ำเป็นส่วนประกอบ รสชาติเข้มข้น มีรสเผ็ดเค็มเป็นหลัก แกงเห็ดมีเครื่องปรุงแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนน้ำพริก (พริกแห้งหรือพริกสด ตะไคร้และหัวหอม) และเครื่องปรุงอื่น (ฟักทอง ฟัก มะเขือ ผักหวาน หยวกกล้วย หัวปลี ใบขี้เหล็ก สายบัว อีเลิด (ใบชะพลู) อีลอก บุก หวาย ผำ ขนุนอ่อน เป็นต้น ส่วนผักที่นิยมใส่ในการแต่งกลิ่นเช่น ผักอีตู่ (ใบแมงลัก) ผักแขยง ผักชี ลาว เป็นต้น ปรุงรสด้วยปลาร้า น้ำปลา เกลือ) นอกจากนั้น แกงยังสามารถนำเนื้อสัตว์มาเป็นส่วนประกอบได้อีกด้วย เช่น วัว หมู ไก่ ปลา ปลาย่าง กบ เขียด หอยขม ควาย ไข่มดแดงและแมลง ผักชนิดต่าง ๆ เช่น หน่อไม้สด และหน่อไม้ดอง

หมกเห็ด เป็นการปรุงอาหารที่มีเห็ดเป็นส่วนประกอบหลัก ส่วนผสมน้ำพริกหมกเห็ดได้แก่ พริกสด หัวหอม ตะไคร้ โขลกละเอียด ปรุงรสด้วยน้ำปลาร้า เกลือ น้ำปลา ผสมทั้งหมด ให้เข้ากัน ตักใส่ใบตอง ห่อและกลัดด้วยไม้กลัด นำไปนึ่งหรือปิ้งไฟให้สุก หรืออาจนำส่วนผสมใส่ ลงในหม้อปิดฝา ตั้งไฟอ่อน ๆ ก็ได้ ผักที่นิยมใส่หมกเห็ดเป็นผักแต่งกลิ่นใช้ผักอีตู่ (ใบแมงลัก)

ส่วนเนื้อสัตว์ที่นิยมนำมาทำหมก ได้แก่ ปลาซิว (ปลาเล็กปลาน้อย) ฮวกกบ (ลูกอ๊อด) ปลาชนิดต่างๆ เขียดน้อย กบ ไก่ เป็นต้น

ตัวอย่างจากตอน อาหารป่าทำพิษ (22 กรกฎาคม 2549)

ลุงศรี : เขียวเอ้ย ลุงว่าสิมาซวนโตไปเก็บเห็ดเผื่อแลงนี่ มา **แกงเห็ด หมกเห็ด**แซบๆ

เขียว : ไปห้างได๋ล่ะลุง

ลุงศรี : บ่แมนห้างแมคโคร โลตัสดอก เลอะป่าเฮานี่ล่ะ ในห้างมีแต่เห็ดบ่แซบ ห้างในป่านี่ล่ะ สดๆ ไปห้างผีปะหลอก มันจังบ่มีผู้ไปเก็บ หล๊ายหลาย ขั่นไปเก็บที่โคกใหญ่คนไปหลายคนบ่ย่านผีหลอก รับรองหลายแน่นอน กูสิพามึงเฮ็ด

ตัวอย่างนี้ชี้ให้เห็นวัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวอีสานที่มักจะหาอาหารเพื่อมารับประทานจากสิ่งที่มีอยู่และหาได้รอบตัวตามธรรมชาติ ซึ่งมีความสดใหม่กว่าการไปซื้อจากห้างสรรพสินค้า

1.1.3 ปลาไหลต้มเปรต / กะเพราเห่าฟ้า / งูเห่าผัดเผ็ด / ยำขี้กะปอม (ยำกิ้งก่า)

เนื้อสัตว์หลากหลายชนิดซึ่งคนภาคอื่นไม่รับประทานกัน แต่คนอีสานก็สามารถนำสัตว์เหล่านี้ไม่ว่าจะเป็น ปลาไหล งูเห่า และกะปอมหรือกิ้งก่ามาประกอบอาหาร โดยเฉพาะปลาไหลนั้น เป็นการนำมาประกอบอาหารด้วยการต้มปรุงรสด้วยพริกสด หัวหอมแดง กระเทียมคั่วหรือ เผา โขลกหยาบ ๆ เติมน้ำปลา น้ำปลาร้า เครื่องปรุงรสเปรี้ยว แต่งกลิ่นด้วยต้นหอม หอมเป และผักอีตู่ไทย (กะเพรา) ซึ่งเรียกว่า ต้มเปรต

ส่วนสัตว์ที่นำมาบริโภคและน่าสนใจอีกชนิดหนึ่งคือ กะปอม หรือที่ภาคกลางเรียก "กิ้งก่า" เป็นสัตว์เลื้อยคลานชนิดหนึ่งที่มีมากในภาคอีสาน ชาวอีสานมักจะเรียกสัตว์

ชนิดนี้ว่า "ขี้กะปอม" อาศัยอยู่บนต้นไม้ต่างๆ นำไปประกอบอาหารได้หลายชนิด ได้แก่ ยำขี้กะปอม ลาบกะปอม ปิ้งกะปอม เป็นต้น

ตัวอย่างจากตอน เอาไม่อยู่ (4 มีนาคม 2549)

หนู : อ้าว พ้ออีกแล้วมื้อนิ มื้อนี่มีอาหารพิเศษตั้วอ้าย สิเอาอิหยังสั่งมาได้เลย

เชียง : มีหยังแน้ล่ะ สมองลิง สมองหมู อุ้งตีนหมี มีบ่ล่ะ

หนู : โอ๊ย จะแม่นเว่าแต่แนวพิสดารเนอะ กินได้จังได๋

เชียง : บ่เคยได้ยินติ เขาว่าอยู่เชียงใหม่มีขายฮอดเนื้อยีราฟ พิสดารบ่ล่ะโตว่า อ้ายกินมาเหมิดแล้ว

หนู : เอาล่ะๆ จ๋างซี่ มื้อนี่ทางร้านมี**ปลาไหลต้มเปรต กะเพราเห่าฟ้า งูเห่าผัดเผ็ด ยำขี้กะปอม(ยำกิ้งก่า)**

เชียง : ยำขี้กะปอมกะมี ฮ่วย อันอื่นกะอยากกินอยู่ดอก แต่ว่ายำขี้กะปอมกินมาแต่น้อยเท่าใหญ่ เอาจั้งซี่ซะ เอาประเภทเห่าฟ้ามา

จากตัวอย่างนี้ จะเห็นว่า นอกจากอาหารพื้นบ้านและอาหารทั่วๆ ไป ซึ่งชาวอีสานรับประทานแล้ว ชาวอีสานยังนิยมรับประทานเนื้อสัตว์ประเภทอื่นๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นเนื้อปลาไหล งูเห่า และกะปอมหรือกิ้งก่า ซึ่งจากการบอกเล่าของตัวละคร (เชียง) ทำให้ทราบว่าอาหารเหล่านี้โดยเฉพาะยำขี้กะปอมนั้น มีการรับประทานกันมาเป็นเวลานานจวบจนกระทั่งปัจจุบัน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะสภาพแวดล้อมของภาคอีสานที่แห้งแล้ง ไม่อุดมสมบูรณ์เหมือนภาคอื่นๆ ดังนั้นจึงต้องหาอาหารอื่นซึ่งพอจะหาได้ในท้องถิ่นมารับประทาน

1.2 ผัก

ผักพื้นบ้านอีสานถือเป็นเครื่องปรุงรสอาหารพื้นเมืองอีสานได้เป็นอย่างดี ทุกมื้อจะต้องมีผักเป็นส่วนประกอบหลักเพื่อรับประทานกับอาหารอีสานหลากหลายประเภทไม่ว่าจะเป็น ลาบ ก้อย ต้ม แกง อ่อม ล้วนต้องใช้ผักพื้นเมืองเป็นส่วนประกอบทั้งสิ้น ลักษณะของผักพื้นบ้านอีสานจะมีเอกลักษณ์เฉพาะทางด้านถิ่นกำเนิด ซึ่งหายากเพราะมีผลผลิตออกมาตามฤดูกาล และยังเป็นพืชผักที่ให้คุณค่าทางด้านสุขภาพอนามัย ปลอดสารพิษ ทำให้เป็นที่นิยมกันทั่วไป นอกจากนั้นอาหารประเภทผักเป็นอาหารหลักถึงร้อยละ 80 ของอาหารที่บริโภคทั้งหมดของชาวอีสาน (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2540: 40)

อาหารประเภทผักที่ถูกกล่าวถึงในรายการละครวิทยุ มีปรากฏเฉพาะตอน ยายแพ้สังขาร เพียงตอนเดียว

1.2.1 ผักปัง / ผักอิตู่ (ใบแมงลัก)

ผักปัง ผักปัง หรือ ผักหมื่น ผักปังเป็นไม้เลื้อยเถากลมเล็กเรียวเรียบ ผักปังมี 2 สี คือ ผักปังที่มีก้านใบสีแดงและที่มีก้านใบสีขาว มักจะนำมาทำเป็นอาหาร โดยนำยอดอ่อนมาทำเป็นแกง และกินเป็นผักจิ้ม โดยลวกก่อนกิน

ผักอิตู่ หรือแมงลัก เป็นผักที่นิยมนำมาบริโภคได้ทุกฤดูกาล เป็นผักที่มีกลิ่นเฉพาะตัว คนอีสานนิยมนำเฉพาะใบของผักอีตู่มาใช้เป็นเครื่องปรุงในการประกอบอาหาร เช่น แกงหน่อไม้ แกงเห็ด เป็นต้น

ตัวอย่างจากตอน ยายแพ้สังขาร (13 พฤษภาคม 2549)

ยาย : อ้าวๆ แม่นขายอิหยัง มาแอะแอ่นแท้น้อ อินางเอ้ย มาหลายแนวแท้

นาง : มีหลายอย่างอยู่จ้ายาย **ผักบุ้ง บักเขือ ขิง ข่า ตะไคร้ ผักอิตู่ โหระพา** มีครบครัน ยายสิเอาหยัง

ยาย : ตระกูลผักมีเหมิดตั้วนิ **ผักปัง**มีบ่ ยายสิเอาไปนึ่งปลา ผักอิตู่ บักเขือ สิเอาไปซุปดอก

นาง : โอ๊ยน้อหื อั่นได๋มีคึบ่เอา ถามหาแต่อันบ่มีแท้ยาย มื้อหลังสิเอามาให้ดอก สั่งมาได้เลย

ยาย : โอ๊ย ผู้เฒ่ากะจังซี่ล่ะ กะผักปังมันกะบ่ได้เคี้ยวยากมันมื้นกลืนลืดๆ โลด

จากตัวอย่าง นอกจากผักพื้นบ้านคือ ผักปังและผักอิตู่(แมงลัก) ชาวอีสานยังนิยมรับประทานผักที่มีอยู่ทั่วไป คนส่วนใหญ่นิยมนำมาบริโภคไม่ว่าจะเป็น ผักบุ้ง มะเขือ ขิง ข่า ตะไคร้ และโหระพา ซึ่งนอกจากจะปลูกเองตามบ้านเรือนแล้ว ยังมีการนำมาขายเป็นรายได้อีกทางหนึ่งด้วย

1.3 ผลไม้

ผลไม้นับเป็นอาหารประเภทหนึ่งที่ชาวอีสานให้ความสำคัญในการนำมารับประทาน และยังคงนิยมรับประทานผลไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นอีกด้วย อาหารประเภทผลไม้ที่ถูกกล่าวถึงในรายการละครวิทยุ มีปรากฏในตอนเอาไม่อยู่ และตอนอาหารป่าทำพิษ ดังนี้

1.3.1 บักทัน (พุทรา) / บักขาม (มะขาม)

ตัวอย่างจากตอน เอาไม่อยู่ (4 มีนาคม 2549)

ยาย : อ้าวๆ แม่นหนูพรบ่นั่น เอ๋า โตหาบหยังมาขายน้า นั่น มีของอยู่ของกินหลายแท้เนอะ เบิ่ง เอามาเบิ่งดู้

พร : นี่แล่วจ่ะป้าพวกหนูไปเก็บ**บักทัน**ตั๋ว กับ**บักขาม** เนี่ย บักขามสุก เอาไว้กินบ่จ่ะป้า แซบๆ เด้

ยาย : บักทันนี่ล่ะมันแก้ง่วงดีเนอะ เอามาจักถุงดู้ แล่วกะบักขามอีกถุงนึงเด้อสิเอาไปตำบักหุ่งกิน

พร : จ้า ข่อยพากันไปปีนป่ายกะได้บักทัน บักขามแห่งมาหลายเติบ

จากตัวอย่าง กล่าวถึงการขายผลไม้ของชาวอีสานที่ยังมีการหาบของไปขายตามที่ต่างๆ โดยของที่นำมาขายเป็นผลไม้ซึ่งมีอยู่ในท้องถิ่นทั้งบักทัน (พุทรา) และบักขาม (มะขาม) และจะเห็นได้ว่าบักขามแห่ง (มะขามเปียก) ชาวอีสานสามารถนำไปใส่กับตำบักหุ่ง (ส้มตำ) เพื่อเพิ่มรสชาติให้มีความกลมกล่อมยิ่งขึ้น

1.3.2 บักก้นคก (ตับเต่าน้อย, ก้นเต่า) / บักกะเลา (อินทนิลบก) / บักผีผ่วน(นมควาย) / บักเล็บแมว(ผลเล็บเหยี่ยว) / บักเม่า ,บักข้าวเม่า (มะเม่า)

ตัวอย่างจากตอน อาหารป่าทำพิษ (22 กรกฎาคม 2549)

ลุงศรี : เขียวเอ้ย ไปเอาเห็ดในป่านี่กะดาย สิบ่ได้แต่เห็ดเด้ สิได้ฮอด**บักก้นครก บักกะเลา** มีหลายแนวเด้หนิ

เขียว : คือมีหลายบักแท้น้อ บ่มีผู้ใด๋ไปเก็บกินน้อ

ลุงศรี : บ่ต้องห่วง ป่าหนิ อยู่นั่นสิมีผลไม้หลายเด้ บักสตอเบอรี่ แอปเปิ้ล สู้บ่ได้ อันนั่นกะส๊ม ส่ม

เขียว : แมน **บักผีผ่วน** บักก้นครก

ลุงศรี : สุกมาแห้งแซบ

เขียว : หอมตั๋วบักก้นครก

ลุงศรี : จ้อยๆ เลย เอ้ หน้านี่คึบ่มี**บักเล็บแมว**เนอะ

เขียว : บักเล็บแมวบ่มี เก็บยากอย่าไปกินมันเถอะ เอ **บักเม่า**มีบ่น้อยามนี้

ลุงศรี : มีตั้วหน้าฝนแมะ

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า คนอีสานมีการกินผลไม้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ไม่พิถีพิถัน มักรับประทานผลไม้พื้นบ้านที่มีอยู่ตามฤดูกาลรอบๆ ตัว ไม่ว่าจะเป็นบักก้อน ครก บักตีนจำ บักกะเลา บักผีผ่วน บักเล็บแมว และบักเม่า โดยไม่นิยมผลไม้ที่มาจากที่อื่น หรือผลไม้จากต่างประเทศซึ่งให้ความคิดเห็นว่ามีรสชาติไม่อร่อยเทียบเท่าผลไม้ที่มีอยู่ตามท้องถิ่นภาคอีสาน

จากทั้งหมดที่เกี่ยวมา การบริโภคอาหารของชาวอีสานจะเห็นได้ว่าคนอีสานดำเนินชีวิตด้วยการผลิตแบบพึ่งตนเอง หากินตามสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นที่พวกเขาอาศัยอยู่ เช่น กลุ่มที่ตั้งชุมชนตามริมฝั่งแม่น้ำหรือหนองน้ำก็จะทำนาปลูกข้าว หาอาหารจากน้ำ เช่น กุ้ง หอย ปลา ปู กบ เขียด ส่วนกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานตามโคกหรือป่าย่อมเหมาะแก่การเลี้ยงชีพด้วยอาหารป่า ล่าสัตว์ หาเห็ด เป็นต้น

2. การเจ็บป่วย การรักษาโรค

กฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ. 2548 ได้ให้ความหมายของคำว่า “โรค” หมายถึง ความเจ็บป่วย หรือสภาพด้านการแพทย์ ไม่ว่าจะมีสาเหตุหรือต้นตอมาจากอะไร ที่ปรากฏหรือคงอยู่และมีแนวโน้มที่เป็นอันตรายกับคนอื่น โดยเฉพาะชาวอีสานซึ่งส่วนใหญ่รู้เท่าไม่ถึงการณ์และไม่มีความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องโรคภัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโรคทั่วไปหรือโรคติดต่อร้ายแรงเท่าที่ควร ดังเช่นที่ปรากฏในตอนเรื่องกินเรื่องใหญ่ เรื่องตายเรื่องเล็ก และตอนยายแพ้สังขาร ดังตัวอย่าง

2.1 พิษจากปลาปักเป้า

ตัวอย่างจากตอน เรื่องกินเรื่องใหญ่ เรื่องตายเรื่องเล็ก

(7 มกราคม 2549)

เซียงไปจับปลาปักเป้าจากแม่น้ำมาทำลาบปลาปักเป้า กินแล้วเป็นพิษ อบต.จึงไปเรียกอสม.มาดูอาการ

อบต. : อะสะมะ / อะสม /อสม.

อสม. : แมนหยังคือมาตกอกตกใจแท้น้อ

อบต. : อยู่บ่ๆ

อสม. : อยู่ๆ อยู่นี่ล่ะ อะสะมะ / อะสม ฮ่วย อสม. คักๆ เลยเว่าบ่ถึกเลย

อบต. : ข่อยกะฟ่าวอยู่ โตกะมาเพลินไปนำข่อยกะนี่กะดาย จังซี่ไปเบิ่งบักเซียงแน้ มันนอนบ่ตื่นสลบไสลอยู่เทิงเฮียน

เมียมันตะเกิ่งเลิงลามา เขาใส่รถแกน้ำซุกไปอนามัยแล้ว ไปเบิ่งมันแน้อสม.เอ้ย

อสม. : มันเป็นหลังล่ะ ตอนเที่ยงมันคือสิดีๆ อยู่ กินข่าวนำกันอยู่ยามเมื่อแลงคือ เป็นจังซี่ล่ะ

อบต. : เมียมันแล้นไปบอกเฮา ไปเบิ่งแน้น่ะ ไปเร็วๆ สิตามไป เจ้าเป็นกองหน้าไปก่อน ข่อยสิเป็นกองหนุนดอกไป

อสม. : เลยบ่ฮู้เรื่องเลยพ่ออบต. เออๆพ่อกันอนามัยเด้อพ่ออบต. ภรรยาของเชียงอธิบายรายละเอียดอาการของเชียงให้หมอทราบและหมออธิบายอาการและวิธีการรักษา

หมอ : อ้าวไหน คนไหนเป็นภรรยาของเชียง คนที่นอนป่วยอยู่เนี่ยอ๋อ คนนี้ใช่มั้ย เล่ารายละเอียดให้หมอฟังซิ ทำไมถึงได้นอนสลบไสลอย่างนี้

ภรรยาของเชียง : จังแมนน้อคุณหมอ ยามเมื่อแลงกะพากันเฮ็ดลาบปลากินขะเจ้าไปหาปลากันมาได้กะพากันมาซุมกันนำพ่อลุงแม่ป้า ลาบปลาปักเป้านี่ล่ะ ผู้เมียนี่กะบ่กินนำเพิ่นเพราะว่ายามเมื่อแลงบ่ค่อยหิวข้าว สิลดหุ่นคุณหมอจะแม่นโชคดีฮ่าย พอสองสามทุ่มล่ะค่ะ จะแม่นทุรนทุราย เจ้าเป็นหยังเฒ่า นี่ ถามกะบ่ออก หายใจกะสิบ่ออก กะเลยไปหาพ่ออบต.ให้เขามาส่งนี่ล่ะจ้า

หมอ : นี่ก็แสดงว่ากินปลาปักเป้าใช่มั้ย แสดงว่าไม่ได้ฟังข่าวเลยใช่มั้ยเนี่ย ปลาปักเป้าทางนักวิจัยเค้าวิจัยแล้วนะว่ามันมีบางตัวที่มีพิษ แล้วก็บางฤดูก็มีพิษ ฉะนั้นเนี่ยเลือกไม่ได้ว่าตัวไหนมีพิษไม่มีพิษต้องระมัดระวัง

ภรรยาของเชียง : มันบ่มีพิษเหมิดซุโตสิคุณหมอ

หมอ : บางตัวก็มี บางตัวก็ไม่มี บางฤดูก็ไม่มีที่เค้าวิจัยออกมามันก็เลยยากต่อการที่เราจะไปสุ่มเสี่ยงต่อการรับประทานปลาปักเป้า ฉะนั้นหมอขอแนะนำว่าเราอย่าไปกินดีกว่า เพราะว่าปลาปักเป้ามีพิษร้ายแรงมาก

ภรรยาของเชียง : แล่วเป็นจังได๋ล่ะค่ะแฟนฉัน สิคืนมาเกาะ คือสลบไปโดนแท้

หมอ : ตอนนี้ก็ยังไม่เสียชีวิตหรอกนะ ก็เพียงแต่สลบไป หมอจะต้องทำการรักษาไปตามอาการก่อนนะ บางครั้งบางคนอาจจะเสียชีวิตภายหลังจากกินปลาปักเป้าไปแล้ว 5-6 ชั่วโมง แต่ของเชียงมาหาหมอเร็วกว่านั้นเลยเป็นแค่ชักกะตุก อาเจียน ยังไม่เสียชีวิต แต่ยังไงก็ต้องรอดูก่อนแต่หมอจะช่วยให้เต็มที่เลยทีเดียว

ภรรยาของเซียง : น้อฮึ ปลาปักเป้าจะแม่นพิษหลาย เบิ่งให้แน้เด้อ ค่ะคุณหมอ ซอยแน้ค่ะ

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ในการรับประทานอาหารประเภทปลาของชาวอีสาน ซึ่งมักจะมีความเข้าใจอย่างผิดๆ ในการเลือกรับประทานปลาโดยเฉพาะปลาปักเป้า และจากบทสนทนาดังกล่าวทำให้ได้ความรู้ในเรื่องของปลาปักเป้ามากยิ่งขึ้น และแม้ว่าเซียงจะได้รับความเจ็บไข้ได้ป่วยอันเกิดจากการรับประทานปลาปักเป้าที่มีพิษ แต่ทั้งนี้ก็ได้สะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าจะเกิดโรคภัยขึ้นแต่ก็ยังมีผู้ที่มีความรู้ด้านสุขภาพอนามัย(หมอ) ที่พร้อมจะให้ความรู้ความเข้าใจด้านอาการและวิธีการรักษาที่ถูกต้องแก่ชาวอีสานซึ่งไม่ทราบพิษภัยของปลาปักเป้า

2.2 พยาธิใบไม้ตับ

ตัวอย่างจากตอน ยายแพ้สังขาร (13 พฤษภาคม 2549)

เซียงกำลังสับปลาเพื่อทำก้อยปลา ทิดมาเห็นและเตือนว่าระวังจะเป็นโรคพยาธิใบไม้ตับ

ทิด : ฮ่วย แมนหยังน้อเซียง แมนลาบโปกๆ (เสียงสับปลา) เฮ็ดอิหยังกิน

เซียง : แนวแซบ แนวนัวนั่นแล้วอ้ายทิด สิไปไส มากินข้าวนำกันก่อนเด้อ สิไปกางดาง (หาปลาโดยใช้แห)ติ ข่อยไปกางดางมาคือกัน ได้ปลาขาวสร้อยมาหลาย กำลังลาบอยู่เนี่ย ได้ยินบ่เสียงเขียงข่อยเนี่ย ดังซิ่งบ่เจ้าว่า

ทิด : อยากไปนอนฟังคือดาบส.เด้ นอนฟังเสียงเขียง นี่ก้อยปลาว่ะติ

เซียง : ครับ ท่ากินนำกันเด้อทิดอย่าฟ่าวไปไสเด้อ

ทิด : ฮ่วยๆ กินไปทั่วทีปทั่วแดนแท้น้อนี่เซียง บ่ฟังวิทยุแห่งประเทศไทยติ รายการหมอเรืองศิลป์ เถื่อนนาดี รายการอีสานไม่กินปลาดิบ เพิ่นบอกว่ากินปลาดิบจะเป็นพยาธิใบไม้ตับ

เซียง : ฟังๆ เจ้าสิไปย่านหยัง พ่อแม่พากินมาจังซี่กินมาแต่น้อยจนนุ่งผ้าเด็กน้อยบ่ได้แล้วนิ ฮู้บ่ ข่อยกินสุมื้อ ไอ้พยาธิใบไม้ตับมันบ่สูบยาขี่เกียนมาดอกน้า ไปย่านมันเฮ็ดหยัง

ทิด : มันสิติดจรวดมานั่นตี้ เซียง อย่าว่าจั๋งสั้งจังซี่เด้ พ่อมัคทายกเขาไปให้หมอตรวจมาแล้ว เพินบอกว่าพ่อพยาธิใบไม้ตับ หมอกะเลยให้ยามาถ่ายออก เพินกะเลยเซา

เด็ดขาด ร่างกาย สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ร่างกายดีขึ้น
เซียง อย่าเสี่ยงเถอะฮึ ขอร้องหลายๆ

เซียง : เป็นจังสั้นติ เฮ้อ สิได้ทิ่มไปเถอะฮึ

ทิด : ฮ่วย กะเอาไปคั่วกะได้ดอกฮึ เอาๆ สิฟ้าวออกไปนาแล้ว

เซียง : ครับๆ

พยาธิใบไม้ตับ เป็นพยาธิที่พบมาก โดยเฉพาะในภาคอีสาน โรคพยาธิใบไม้ตับมีสาเหตุจากการกินอาหารที่ทำจากปลาน้ำจืดที่มีเกล็ด โดยไม่ได้ทำให้สุกเสียก่อน อาหารเหล่านี้ได้แก่ ก้อยปลา ลาบปลา ส้มปลา ปลาร้าดิบ เป็นต้น นอกจากปลาขาวสร้อยที่เซียงรับประทานแล้ว ปลาชนิดที่พยาธิจะเข้าไปอยู่ได้เป็นปลาน้ำจืดที่พบตามหนองตามบึง เช่น ปลาแม่สะแด้ง, ปลาตะเพียนทราย, ปลาสูตร, ปลากะมัง ฯลฯ ดังนั้น หากเรากินอาหารที่ถูกหลักอนามัยก็สามารถป้องกันโรคพยาธิได้

ผู้ที่เป็นโรคพยาธิใบไม้ตับ จะมีอาการจุกแน่น ท้องอืด ท้องเฟ้อ ปวดท้อง เบื่ออาหาร ผอมลง ต่อมาจะมีอาการเหลือง ตับโต พยาธิตัวแก่ที่อาศัยในท่อน้ำดี อาจทำให้ท่อน้ำดีอักเสบ เป็นมะเร็งของท่อน้ำดี และอาจเสียชีวิตได้ (http://www.si.mahidol.ac.th/sidoctor/e-pl/articledetail.asp?id=19)

3. ค่านิยมและความเชื่อในการรักษาโรค

ตัวอย่างจากตอน ศาลเพียงตา ที่นาลึกลับ (23 ธันวาคม 2549)

ทองและนี สองสามีภรรยา กำลังจะไปเก็บฟืน เดินผ่านที่นาซึ่งรกร้างดูน่ากลัว นีเกิดความกลัว แต่ทองกล่าวลบหลู่ต่อศาลตูบผีตาแฮก ว่าจะไปกลัวทำไม ที่นารกเพราะไม่มีใครมาสนใจ เอาสังกะสีมาคลุมก็เสร็จ และยังตีวัวที่ตนเลี้ยงต่อหน้าศาลตูบผีตาแฮกอีกด้วย จนกระทั่งทองไม่สบาย ไปพบหมอก็ไม่สามารถวินิจฉัยสาเหตุที่เป็นได้ จึงตัดสินใจไปหาพ่อใหญ่แม้น ซึ่งเป็นหมอธรรม(หมอพื้นบ้าน)

นี : พ่อใหญ่ๆ อยู่ไสน้อนิ

พ่อใหญ่แม้น : (เสียงไอ) คึมาคันคอแท้นิ ระยะนี้กินคายดู่ฮ่าย ขาด บักตำแยกะมี ห่ามึงเอ้ย ไผน้อนั่น นีตินั่นแหม มีธุระธุรังอิหยังมาหาพ่อใหญ่ฮอดบ้าน

นี : จังซี่ อ้ายทองนั่นแหมจ้า ยามบ่ายยามค่ำกะเป็นไข้มาอาทิตย์สองอาทิตย์แล้ว เมื่อก่นไปหาหมอกะบ่เซาขึ้นเด้เนี่ย จักว่าเป็นหยังเด้เนี่ย

พ่อใหญ่แม้น : มันไข้ 3 มื้อดี 4 มื้อเซาติ รึว่าไข้บาวันตั้วนี่

นี : มันกะเป็นสุมื้อเด้ล่ะ ตกค่ำมาไข้เลย
พ่อใหญ่แม้น : ไสล่ะ มันมานำบ่ จูงมันขึ้นมาดู้
นี : อ้ายทองๆ
ทอง : เมื่อยๆ กะเลยนั่งฟังอยู่ข้างล่างเด้ สวัสดีครับ
พ่อใหญ่แม้น : ยื่นข้อมือมาดู กูสิวัดความดันให้นี่ล่ะ
ทอง : บ่มีเครื่องมือคือสิวัดได้
พ่อใหญ่แม้น : กูวัดได้ดอก ซินแส บ่นิ ปักโธ่ มันชีพจรเข้าข้อแล้วตั๊วนี่แหม
ทอง : ฮ่วยๆ ผมสิเป็นโรคเก๊าติ สิเข้าข้อแหม อย่าเว้าเล่นพ่อใหญ่แม้นนิ ล่ให้ข่อยหัวติ
พ่อใหญ่แม้น : (หัวเราะ) เจ็บม่องได๋ล่ะ
ทอง : บ่เจ็บบ่ปวดหยังเด้ เมื่อยไปเหมิดโต
พ่อใหญ่แม้น : หัวใจมันคือเต้นขีมะลุกจุกจักน้อ ตามที่พ่อส่งเบิงดู เป็นหยังน้อนิน้อ โถๆๆๆ เส้นนี่มันเต้นยึบๆ ฮอดปากมึงตั้วนี่แหม มึงไปเว่าลบหลู่ผีสางนางไม้ที่ไหนบ่มื้อสองมื้อนี่ อาทิตย์สองอาทิตย์นี่กะดาย
นี : ว่าแต่พ่อใหญ่เว่า อันนั้นนั่นเด้อ้ายทอง เว่ากันเรื่องตูบตาปู่
ทอง : หา ตูบตาปู่สังกะสี นาพ่อใหญ่เที่ยงนั่นติ กะบ่ได้เว่าอิหยังปานได๋เด้ล่ะพ่อใหญ่ วันนั้นวัวข่อยกะวิ่งหนีแตกตื่น ข่อยกะว่ามันตื่นข่อย ข่อยกะเลยไปตีวัวนั่นติ
พ่อใหญ่แม้น : โอ๋ ตีวัวใส่หน้าผีตาแฮก
นี : ว่าแต่พ่อใหญ่เว่า อันนั้นนั่นเด้อ้ายทอง เว่ากันเรื่องตูบตาปู่
ทอง : หา ตูบตาปู่สังกะสี นาพ่อใหญ่เที่ยงนั่นติ กะบ่ได้เว่าอิหยังปานได๋เด้ล่ะพ่อใหญ่ วันนั้นวัวข่อยกะวิ่งหนีแตกตื่น ข่อยกะว่ามันตื่นข่อย ข่อยกะเลยไปตีวัวนั่นติ
พ่อใหญ่แม้น : โอ๋ ตีวัวใส่หน้าผีตาแฮก ลองเบิ่งดีๆ เด้อ พ่อฝากการบ้านไว้แค่นี้ล่ะ
นี : สิให้แก้จั๋งได๋บาดหนิ
พ่อใหญ่แม้น : เออ ให้ไปคิดดูก่อน พ่อใหญ่คือสิไปแก้นำดอก กะเอาขัน 5 ขัน 8 มาธรรมดานี่ล่ะ

จากความเชื่อเรื่องการรักษาโรคของชาวอีสาน เป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพตามความเชื่อและค่านิยมของชาวอีสาน ซึ่งเป็นการรักษาโรคกับหมอธรรม(หมอ

พื้นบ้าน)ที่มีความรู้เกี่ยวกับการรักษาโรค ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร รวมไปถึงคาถาอาคมต่างๆ หมอธรรม(หมอพื้นบ้าน)จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชาวบ้านที่มีสภาพวิถีชีวิตที่ห่างไกลจากแพทย์ พยาบาล การสาธารณสุขต่างๆ หรือแม้ว่าจะได้รับการรักษาตามแบบฉบับแพทย์แผนปัจจุบันแล้ว(ดังตัวอย่าง) แต่ไม่ได้ผล จึงหันมารักษาด้วยการแพทย์พื้นบ้านแทน ถือเป็นค่านิยมที่ประพฤติปฏิบัติต่อกันมา จะเห็นว่าเมื่อรักษาด้วยวิธีพื้นบ้านหาย ชาวบ้านก็จะเกิดความเชื่อไว้วางใจ มั่นใจ และยินดีที่จะปฏิบัติในการรักษาสุขภาพอนามัยแบบพื้นบ้านในครั้งต่อๆ ไป

เมื่อทางรายการละครวิทยุเลือกนำเรื่องเกี่ยวข้องกับการบริโภคอาหารและสุขภาพอนามัยของชาวอีสานมานำเสนอ จึงเป็นเรื่องง่ายที่ชาวอีสานจะรู้จักและคุ้นเคยกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี และผู้ฟังก็สามารถเข้าใจและคล้อยตามไปกับเนื้อหาของเรื่องในตอนนั้นๆ ได้ดียิ่งขึ้น

4.3.1.2 วัฒนธรรมทางสังคม

การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมนั้น “มนุษย์สัมพันธ์” เป็นสิ่งช่วยให้คนเราดำรงอยู่ในสังคมได้ดี หลักสำคัญในการสร้างสัมพันธภาพในสังคมคือควรที่จะมีความสามารถในการตั้งใจฟังที่ดี นั่นคือเป็นผู้ฟังที่ดี ให้ความสำคัญกับผู้พูด มีความสามารถในการพูดที่ดี พูดถูกกาลเทศะ ควรปฏิบัติต่อกันด้วยท่าทีที่เหมาะสม เต็มไปด้วยมิตรภาพ และควรมีบุคลิกภาพที่ดี รวมทั้งนิสัยใจคอ และการแต่งกาย

การนำเสนอเรื่องราว “วัฒนธรรมทางสังคม” พบในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แบ่งได้เป็น 3 เรื่อง ได้แก่

ตารางที่ 4.7 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านวัฒนธรรมสังคม รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

ประเด็นเนื้อหาวัฒนธรรม	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง	แนวทางการนำเสนอ
วัฒนธรรมทางสังคม	3 รูปแบบ	1. ความเกี่ยวพันกันในฐานะเครือญาติของชนชาวอีสาน	1.1 การเรียกชื่อเสมือนเครือญาติ 1.2 การเรียกชื่อพระสงฆ์	- เครือญาติของชาวอีสานเป็นความเกี่ยวข้องรู้จักกันในชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันจนเกิดการเคารพนับถือให้เกียรติเสมือนเป็นญาติพี่น้อง เป็นการกล่าวถึงหรือเรียกกันเสมือนว่ารู้จักและคุ้นเคยกันอยู่แล้วในหมู่บ้านหรือชุมชน
		2. ประเพณี	2.1 ประเพณีที่เอื้ออำนวยต่อมนุษยสัมพันธ์ - ประเพณีผูกเสี่ยว / ประเพณีทอดผ้าป่า 2.2 ฮีตสิบสองคองสิบสี่ - บุญบั้งไฟ / บุญผะเหวด / สงกรานต์ / บุญกุ้มข้าว / บุญข้าวสาก	- ประเพณีที่มีขึ้นในสังคมของชาวอีสานเพื่อให้รู้จักความสามัคคี ช่วยเหลือและเคารพ สร้างสัมพันธภาพและความเข้าใจซึ่งกันและกัน
		3. นันทนาการ	3.1 หมอลำ 3.2 สารภัญญ์ / สรภัญ / สรภัญญ์ / สารภัญญะ	- คนอีสานเป็นคนชอบสนุกสนาน จึงหาความบันเทิงได้ทุกโอกาส รวมไปถึงการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมอีสานต่อไป

1. ความสัมพันธ์กันในฐานะเครือญาติของชาวอีสาน

หากจะกล่าวถึงความเป็นเครือญาติของชาวอีสานแล้ว อาจจะไม่ใช่ความสัมพันธ์โดยการไล่เรียงลำดับเฉพาะสายเลือดเพียงอย่างเดียว แต่เป็นความเกี่ยวข้องรู้จักกันในชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันจนเกิดการเคารพนับถือให้เกียรติเสมือนเป็นญาติพี่น้อง ซึ่งจากการสังเกตเนื้อหาของรายการละครวิทยุจากที่ได้รับฟังนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการกล่าวถึงหรือเรียกกันเสมือนว่ารู้จักและคุ้นเคยกันอยู่แล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนที่ตัวละครอาศัยอยู่ ทั้งนี้ก็ไม่ได้มีการกล่าวถึงเพื่อให้ทราบสาเหตุที่เรียกชื่อเช่นนั้นในทุกตอน แต่ก็มีปรากฏตัวอย่างที่ทำให้ทราบการเรียกชื่อบ้างจากตอนแมวเหมียวผู้น่ารัก และตอนเรื่องเศร้าออกพรรษา โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1 การเรียกชื่อเสมือนเครือญาติ

ตัวอย่างจากตอน แมวเหมียวผู้น่ารัก (29 เมษายน 2549)

ป้ามาขอให้เชียงไปขนน้ำจากอ่างเก็บน้ำมาให้ เพราะน้ำไม่มี และ ป้าก็ไม่มีน้ำอาบมาหลายวันแล้ว อบต.ได้ยินเรื่องการช่วยเหลือดังกล่าวจึงมาพูดให้เชียงฟังเรื่องการเรียกชื่อคำหน้าผิดจากความเป็นจริง

อบต. : เป็นจั่งได๋น้องเชียงเอ๊ย ว่าหั่นคือได้ยินป้าเขายกตำแหน่งให้เป็นทิดบ่

เชียง : กะจังว่าเดี๋ยวกะลดเดี๋ยวกะเพิ่ม

อบต. : เจ้ากะไปเพิ่มตำแหน่งให้ป้าคือกันละ

เชียง : เป็นยายวะติ

อบต. : เอ้อ ได้ยินเสียงโสกันอยู่ ป้าไปใส่ยายว่าติ ป้าคล้อยตั้วนิ

เชียง : เรากะพอสมควรแล้ว ป้าแกกะคล้อยไปทางยายแล้ว เอิ่นยายกะสิบ่เป็นหยังดอกติ

อบต. : เจ้านี่กะเชียงคล้อยตั้วนิ เหอๆ

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นถึงการเกื้อกูลกันระหว่างผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน ทั้งที่ทั้งสองไม่ใช่ญาติพี่น้องกันก็ตาม นอกจากนั้นยังเป็นการเรียกเพื่อให้เกียรติโดยการเรียกชื่อนำหน้าบุคคลที่ตนกำลังสนทนาด้วยตามลักษณะที่พบและความคุ้นเคยกันมาก่อนหน้านี้ ดังนั้นอบต.จึงมาพูดล้อเล่นกับเชียงในเรื่องการเรียกชื่อ โดยเชียงเรียกป้าว่ายาย และยายเรียกเชียงว่าทิด ในความเป็นจริงแล้วทั้งสองคนยังไม่ถึงวาระในการเรียกชื่อนำหน้าเช่นนั้น แต่เรียกตามลักษณะที่พบและการเคารพกันมาก่อนเสมือนเป็นญาติกัน

นอกจากการเรียกชื่อนำหน้าดังตัวอย่างแล้ว ในการตั้งชื่อชาวอีสานมักตั้งชื่อคนเพียงพยางค์เดียวแบบไทยแท้ และไม่นิยมใช้คำภาษาบาลี สันสกฤต แต่ใช้คำพื้นบ้านอีสานเป็นหลัก เช่น ผู้ชายชื่อ แดง ทา สี มี มา และผู้หญิงชื่อ คำ อ่อน หมอน ใจ ผ่อง เป็นต้น ส่วนชื่อเล่นนั้นไม่มีอย่างแน่นอน แต่ชาวบ้านก็มีสิ่งทดแทนคือ นิยมเอาลักษณะเฉพาะตัวของผู้นั้นมาเป็นชื่อสร้อย หรือชื่อเล่น ถ้าหาไม่ได้ก็เอาชื่อบิดาหรือมารดามาใส่แทน เช่น สม (ล้าน) เพราะหัวล้าน, แหล่ (ผิว) เพราะแม่ชื่อผิว เป็นต้น และชื่อสองพยางค์ก็มีใช้แต่ยังนิยมคำพื้นบ้านมาต่อกันให้ได้ความ เช่น คำเกิ่ง คำพอง บุญมา บุญเหลือ เป็นต้น (อุดม บัวศรี, 2540: 140-141)

1.2 การเรียกชื่อพระสงฆ์

ตัวอย่างจากตอน เรื่องเสร้าออกพรรษา (30 กันยายน 2549)

จารย์ : อ้าว สวัสดีครับท่านอบต. สวัสดี เป็นจั๋งได๋น้อ

อบต. : สวีดัด สวัสดี ว่าจังได๋ เซียง ทิด จารย์ เป็นจังได๋ มาจังได๋

จารย์ : ฮ่วย คึมาหลายตำแหน่งกะด้อกะเดี้ยแท้ เอิ่นควบเลยติตำแหน่งที่ได้มา

อบต. : กะเอิ่นมาตามลำดับไหล่แล้วเนอะ

จารย์ : เป็นหยังบ่เอิ่นตำแหน่งล่าสุดนี่ ตำแหน่งล่าสุดตำแหน่งเดียวกะคือจารย์

อบต. : จักล่ะ จารย์ว่าติ

จารย์ : เพราะว่าตามตำแหน่งนี่ก่อนจะเป็นจารย์กะต้องเป็นทิด ก่อนจะเป็นทิดกะต้องเป็นเซียง

อบต. : กะอยากให้เกียรติเจ้าสุตำแหน่งนี่ล่ะ

จารย์ : แต่ว่าก่อนเป็นเซียงต้องเป็นเณรน้อยซะก่อนเด้

อบต. : เป็นเณร เป็นจัวซะก่อนติ

จารย์ : เออ เป็นจัว เป็นเซียง บวชเป็นพระบ่ได้ฮดบ่ได้หยังกะเป็นทิด ถ้าได้ฮดเป็นครูเป็นซากะเป็นจารย์กะเอิ่นตำแหน่งสุดท้าย รึเอิ่นตำแหน่งกลางซะไป

อบต. : ถ้าหากว่ามาหลายกว่าฮด ฮึเต้นลงอาบ ขั่นโตนลงอาบได้เป็นถ้วย กะเป็นจารย์แล้วแหม (หัวเราะ) เอิ่นทิดเนอะ ภาษาสากลบ้านเฮา

จารย์ : เออ ขั่นเอาจารย์คือสิทรงผู้เฒ่าโพดน้า

จากตัวอย่าง เซียงได้อธิบายการเรียกชื่อพระสงฆ์ตามลำดับจากการเรียกพระสงฆ์ในขั้นน้อยไปถึงขั้นมากให้แก่อบต.ฟัง โดยในการเรียกชื่อพระสงฆ์นั้นให้เรียกแตกต่าง

ไปจากผู้คนทั่วไปเช่น ผู้บวชเป็นพระเรียก “หม่อม” หรือ “เจ้าหัว” บวชเป็นเณรเรียก “จัว” หรือ “จัวน้อย”

สำหรับภิกษุสงฆ์นั้น ดูจะมีนามที่แปลกไปจากเดิมมาก เกิดขึ้นจากการได้ความเคารพนับถือจากชาวบ้าน เช่น ถ้าบวชแล้วถูกสรงน้ำ หรือ “ฮดสรง” 1 ครั้งเรียก “สำเร็จ” ถ้าสึกเรียก “จารย์”, 2 ครั้งเรียก “ยาซา” ถ้าสึกเรียก “จารย์ซา”, 3 ครั้งเรียก “ยาครู” ถ้าสึกเรียก “จารย์ครู”, 4 ครั้งเรียก “ยาท่าน” ถ้าสึกเรียก “จารย์ท่าน” ถ้าไม่ได้สรงน้ำเรียก “หม่อม” สึกออกเรียก “ทิด” สามเณรเรียก “จัว” สึกออกมาเรียก “เซียง” หรือ “เซียงน้อย” ถ้าคนไม่ได้บวชเรียก “ตา” (อุดม บัวศรี, 2540: 141)

2. ประเพณี

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้คำนิยามคือกำหนดความหมายของคำว่าประเพณีว่า “ขนบธรรมเนียมแบบแผน” ขนบ คือ ระเบียบแบบอย่าง ธรรมเนียม คือ ที่นิยมใช้กันมา และยังมีคำว่า จารีต คือ ความประพฤติธรรมเนียมประเพณี ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า ประเพณี ธรรมเนียมประเพณี ขนบธรรมเนียมประเพณี จารีตประเพณี ถ้าเป็นสามัญก็มีความหมายเท่ากัน (ธนากิต, 2539: 7)

จากเนื้อหาของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้นำวัฒนธรรมทางสังคมในเรื่องประเพณีมานำเสนอโดยออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเพณีที่เอื้ออำนวยต่อมนุษยสัมพันธ์ และฮีตสิบสองคองสิบสี่ ดังต่อไปนี้

2.1 ประเพณีที่เอื้ออำนวยต่อมนุษยสัมพันธ์

คนเราไม่ว่าจะชาติไหน ภาษาใด ย่อมมีประเพณีที่เป็นของตน การริเริ่มประเพณีขึ้นก็เพื่อให้คนในชาติรู้จักความสามัคคี ช่วยเหลือและเคารพซึ่งกันและกัน เช่นเดียวกับการสร้างประเพณีผูกเสี่ยวในสังคมของชาวอีสาน ประเพณีเก่าแก่ดีงามของประชาชนชาวอีสานที่ช่วยก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีการสร้างสัมพันธภาพและความเข้าใจซึ่งกันและกัน

2.1.1 ประเพณีผูกเสี่ยว

เสี่ยว หมายถึง สหาย, มิตร, เพื่อน, เกลอ คนที่มีรูปร่างหรือ นิสัยใจคอเหมือนกันหรือเกิดไล่เลี่ยกัน พ่อแม่ผูกให้เป็นมิตรกัน (ปรีชา พิณทอง, สารานุกรม อีสาน-ไทย-อังกฤษ,2532: 818)

การผูกเสี่ยว เป็นประเพณีเก่าแก่ของอีสานซึ่งเขาทั้งสองจะผูกสมัครรักใคร่ คอยช่วยเหลือเกื้อกูลจนวันตาย หรือจะเรียกว่า "เป็นเพื่อนตาย" ก็ยังได้ ประเพณีผูกเสี่ยวเป็นงานที่จัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ทุกปีที่จังหวัดขอนแก่น

ตัวอย่างจากตอน ความรัก อุบัติเหตุ และความตาย (30 ธันวาคม 2549)

ไพลิน : โสๆ เสี่ยวอยู่บ่เสี่ยว เฮามีเรื่องมาปรึกษา อยู่บ่เสี่ยว

โส : แมนบักได๋ว่ะ อ้าว บักไพลินตั๋วนั่นแหมะ มาเอิ่นกูค่ำๆ มืดๆ มึงมีธุระอิหยัง คึมามืดเชียว

ไพลิน : อู๊ย มีเรื่องด่วนอยู่เสี่ยวเอ้ย คือว่าเฮามีเรื่องลูกเรื่องเต้านี่ล่ะ สิมาปรึกษาโตแน้ ห่าโตให้ข้อคิด ข้ออ่านกับได้สั่นดอก

โส : โอ๊ย เรื่องอิหยังน้อ ลูกเฮาไปเฮ็ดอิหยังให้โต โกรธโตเครียดรึจังได๋ไพลิน โตคือสิมาเป็นธุระปะปังคักแท้

ไพลิน : บ่แมนเรื่องจังสั้นดอกเสี่ยวเอ้ย คือว่าลูกเฮานิดกะโตเป็นหนุ่มแล้ว ลูกสาวโตกะโตเป็นสาวแล้ว เว่าเฮามาเป็นดองกันดีบ่เสี่ยว

โส : อ้าว เออๆ กะดีคือกันเสี่ยว ไพลิน พ่อกับแม่ โตกับเฮานิกะเสี่ยวกันเนอะ เป็นเสี่ยวผูกเสี่ยวกันที่งานไหมกันมา

ไพลิน : เสี่ยวกันแล่วหมู่เฮากะดาย

โส : ลูกกะสิมาเป็นดองกัน มาแต่งงานแต่งการกัน เออๆ ดีๆๆ เดี๋ยวเฮา สิเว้ากับลูกเบิ่งซะก่อนเด้อ โตไปเว่ากับลูกโตเด้อ เฮาสิเว้ากับลูกสาวเฮา ต่างคนต่างอ่อยๆ เอากันเนอะ

จากตัวอย่าง สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมในด้านประเพณีผูกเสี่ยวของชาวอีสานที่เอื้ออำนวยและเกื้อกูลต่อกันและกัน จากการที่ไพลินและโสนั้นเป็นเสี่ยวกันมาแต่เดิมอยู่ก่อนแล้ว เมื่อเห็นว่าลูกทั้งสองฝ่ายมีความเหมาะสมกัน ประจวบกับทั้งสองครอบครัวรู้จักมักคุ้นกันดี ก็ได้มีการหมายมาดให้ลูกของทั้งสองฝ่ายมาแต่งงานกันเพื่อทั้งสองครอบครัวจะได้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น เป็นการสานสัมพันธ์ระหว่างกันให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นอีก นอกจากนั้นการกระทำของทั้งไพลินและโสเป็นการยืนยันถึงการผูกมิตรแท้หรือเพื่อนตายของทั้งสองฝ่ายอย่างแท้จริง เพราะต่างเชื่อมั่นในลูกของอีกฝ่ายและอยากที่จะเกี่ยวดองกันในอนาคตข้างหน้าต่อไป

ประเพณีผูกเสี่ยว ถือเป็นประเพณีและวัฒนธรรมทางสังคมที่ชาวอีสานยึดถือปฏิบัติมาจนกระทั่งปัจจุบัน รวมทั้งยังเป็นงานเทศกาลและประเพณีประจำปีของจังหวัด

ขอนแก่นอีกด้วย นั่นคืองานเทศกาลไหมและประเพณีผูกเสี่ยวและงานกาชาด จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงปลายเดือนพฤศจิกายนถึงต้นเดือนธันวาคม เป็นเวลา 12 วัน 12 คืน บริเวณรอบศาลากลางจังหวัดขอนแก่น งานเทศกาลไหมและประเพณีผูกเสี่ยวนี้ สืบเนื่องมาจากประชาชนในภาคอีสานมีอาชีพรองที่นอกเหนือจากการทำนา คือ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้าต่างๆ ซึ่งทางราชการได้ให้การสนับสนุนจนจังหวัดขอนแก่นเป็นแหล่งผลิตผ้าไหมที่มีชื่อเสียง ประกอบกับมีประเพณีการผูกเสี่ยวซึ่งเป็นขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของภาคอีสาน ที่มุ่งให้คนรุ่นเดียวกันรักใคร่เป็นพี่เป็นน้องช่วยเหลือกัน เรียกว่า “คู่เสี่ยว” เพื่อมุ่งส่งเสริมอาชีพการทอผ้าไหมและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้ ในงานจะมีขบวนแห่คู่เสี่ยวและพานบายศรีของอำเภอต่างๆ มีพิธีผูกเสี่ยว การประกวดผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน งานเลี้ยงสังสรรค์ค่ำรับประทานอาหารค่ำพื้นเมืองร่วมกันเรียกว่า “พาแลง” การแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน และการออกร้านจำหน่ายผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกต่างๆ

2.1.2 ประเพณีการทอดผ้าป่า

พิธีทอดผ้าป่า เป็นการทำบุญอีกอย่างหนึ่งของชาวพุทธ คล้ายพิธีทอดกฐิน แต่ไม่มีกำหนดระยะเวลาจำกัด คือสามาถจะทอดเมื่อไหร่ก็ได้ และวัดหนึ่งๆ ในแต่ละปีจะจัดให้มีการทอดผ้าป่ากี่ครั้งก็ได้เช่นกัน อีกทั้งยังไม่เจาะจงเกี่ยวกับภิกษุที่จะรับผ้ากฐินแต่อย่างใด (ธนากิต, 2539: 109)

ตัวอย่างจากตอน บาปเต็มตัว โมโหเป็นเหตุ (11 พฤศจิกายน 2549)

กรุงเทพมหานครมาหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านประกาศหอกระจายข่าวในหมู่บ้านว่าจะมีคณะผ้าป่าจากให้ทุกคนมาประชุมที่วัด ดังนั้นนางเมื่อพบป้าจันจึงถามข่าวคราวเกี่ยวกับงานทอดผ้าป่าที่กำลังจะมาถึงนี้

นาง : ป้าเอ้ยป้า มาจากไสน้อ

ป้าจัน : อ้าว ยามนี้กะมาจากวัดสั่นตั้ว ไปเพลมาเด้

นาง : อั่น ตอนเช้าที่ผู้ใหญ่บ้านเขาประกาศเด้ว่าสิมีคณะผ้าป่ามาทอดอยู่บ้านเฮ้าน่ะ มันเป็นจังได๋ล่ะ

ป้าจัน : กะได้ยินผู้ใหญ่บ้านประกาศคึกัน มื้อวันเสาร์สิฮอดนี่ล่ะ สิมีรถมาจากทางกรุงเทพกรุงไทย 2 คันรถ

นาง : 2 คันรถพุ้นติกะหลายเด้นิ มื้อวันเสาร์ ฮ่วย กะอีก 4-5 มื้อตั้วนี่แม่ะ คึใหญ่คัก มาหลายนำสิต้อนฮับไหวบ่น้อ

ป้าจัน : แต่ว่าขะเจ้าสิมีการประชุมอยู่เด้ ยามเวน มื้อแลงนิ อย่าลืมไปเด้ออยู่ศาลาวัด

นาง : จ้าๆ สิไปประชุมนำข้าเจ้าจักหน่อย

จากตัวอย่าง การทอดผ้าป่าจากกรุงเทพมหานครจะมาทอดผ้าป่าที่หมู่บ้าน ดังนั้นชาวบ้านจึงจะได้จัดเตรียมงานเพื่อต้อนรับแขกที่จะมาร่วมงานจากกรุงเทพมหานคร

2.2 ฮีตสิบสองคองสิบสี่

2.2.1 บุญบั้งไฟ

บุญบั้งไฟหรือบุญเดือนหก เป็นหนึ่งในฮีตสิบสองเดือนของชาวอีสานนิยมทำกันในเดือนหก อันเป็นช่วงฤดูฝนเข้าสู่การทำนา ตกกล้า หว่าน ไถ เพื่อเป็นเครื่องสักการบูชาพะยาแถน ซึ่งคนลาวและไทอีสานเชื่อว่า เป็นเทพเจ้าแห่งฝน ถ้าได้จุดบั้งไฟขึ้นไปบูชาเทพเจ้าองค์นี้แล้วจะบันดาลให้ฝนตกลงมาตามฤดูกาล และมีปริมาณเพียงพอแก่การปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร (บุญเกิด พิมพ์วรเมธากุล และนภาพร พิมพ์วรเมธากุล, 2551: 25)

ตัวอย่างจากตอน โกปิโก้อันตราย (24 พฤษภาคม 2549)

เชียง : ว่าจั่งได๋ล่ะพ่ออบต. บุญบั้งไฟบ้านเฮา

อบต. : โอ๋ บุญบั้งไฟบ้านเฮานี่อาทิตย์หน้าเด้อ อาทิตย์หน้า

เชียง : สิเซินผู้ได๋มาเป็นประธาน รางวี่รางวัลได้ฮียัง

อบต. : กะเซินปลัดจังหวัดนั่นล่ะไป ให้มันแล่วซะ ใส่บุญบ้านเฮาเพิ่นมักตั๊วบ้านนอกบ้านนา ออกไปดีขนาด

เชียง : ได้ข่าวบ่พ่ออบต.

อบต. : ข่าวหยังน้อ

เชียง : บั้งไฟล้านบั้งไฟแสนทางยโส ได้ข่าวว่าบั้งไฟล้านขึ้นไปหน่อยนึงหัวสักใส่ต้นบักม่วงขาดไปสองข่อน (หัวเราะ)

อบต. : คักแน้ (หัวเราะ)

เชียง : อู้ย สุยบ้านสุยเมืองไปแซวซะ

อบต. : อันตรายๆ

เชียง : ฮึแมนเพิ่นเฮ็ดสูตรผิดน้อ

อบต. : มันหัวหนักแล่วสงสัยสิกอกเบียร์กอกเหล้าหลายแล้ว

เชียง : สงสัยซุมหามขึ้น เอาเบียร์เข้าไปหลายล่ะน้อพ่ออบต. น้อ มันขึ้นไปแล้วเด้

อบต. : แสดงว่าหางมันเบา บ้านเฮานี่กะระมัดระวังอาทิตย์หน้านี่กะต้องมีมาตรการของคนที่จะเข้า

ไปจูด อย่าไปใกล้ คัดเฉพาะช่างที่จะเข้าไปจูดอิหลี คัดไป

เชียง : ต้องเอาผู้เป็นช่าง บ่แมนซุมเซิ้งบั้งไฟแซวๆ

อบต. : ซุมกินเหล้า ขี้เหล้า ไปเซิ่งแถวนั่นบ่ได้ต้องให้
ห่างจากจุดที่สิจูดประมาณ 200 เมตร

เชียง : มันคือสิปลอดภัยน้อ เรื่องบุญบั้งไฟปีได๋กะมีข่าวทุกปีน้อ

อบต. : เรื่องอุบัติเหตุก็ต้องระมัดระวังน้อ เมาแล้วห้ามจูด

เชียง : เคยได้ยินแต่เมาแล้วห้ามขับ อันนี้เมาแล้วห้ามจูดวะติ

จากตัวอย่าง เห็นได้ว่าบุญบั้งไฟ นับเป็นประเพณีความเชื่อที่สำคัญในคนอีสาน นิยมทำกันในเดือน 6 ของทุกปี โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ จุดมุ่งหมายในการขอฝน ชาวอีสานถือว่าบุญบั้งไฟเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญมาก ฉะนั้นที่จึงต้องปรึกษาหารือกันระหว่างผู้ใหญ่ในหมู่บ้านเพื่อประชุมการจัดงาน ในปัจจุบันมีการแข่งขันการจุดบั้งไฟ โดยบั้งไฟที่ใช้จุดแข่งขันมีหลากหลายที่นิยมเรียกกัน ได้แก่ บั้งไฟหมื่น บั้งไฟแสน บั้งไฟล้าน ซึ่งมีขนาดของดินปืนมากน้อยแตกต่างกันไป

ประเพณีบุญบั้งไฟนอกจากจะสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดยโสธรแล้ว ทุกๆปียังมีข่าวผู้ประสบอุบัติเหตุจากการจุดบั้งไฟอีกด้วย เพราะสาเหตุจากการผลิตบั้งไฟที่ไม่ได้มาตรฐาน และการดื่มสุรา ทำให้เกิดอุบัติเหตุตามมา

2.2.2 บุญผะเหวด

คำว่า "ผะเหวด" นั้นเป็นการออกเสียงตามสำเนียงอีสาน มาจากคำว่า "พระเวส" หมายถึงพระเวสสันดร งานบุญผะเหวดเป็น 1 ในประเพณี 12 เดือน หรือฮีตสิบสองของชาวอีสาน (การทำบุญประเพณี 12 เดือน) โดยพระเพณีนี้จะจัดขึ้นในเดือนที่ 4 ของไทยหรือเดือนมีนาคม โดยกำหนดจัดงานในวันเสาร์และอาทิตย์แรกของเดือนมีนาคมทุกปี (http://www.isangate.com/index2.html)

ตัวอย่างจากตอน เวรกรรมสำส่อน(1) (11 มีนาคม 2549)

ทิด : พ่อกำนันมีจดหมายอิหยังมาแจกลูกหลานแต่เช้าน้อ แจกสตางค์บ่

กำนัน : กะจดหมายเชิญซวนฮ่วมงานที่วัดน้า บ้านเฮาสิมีงานบุญผะเหวด
กะอยากสิให้ผู้ที่ว่างออกไปวัดจักตอกจักสานฝา เฮ็ดชุดทิว
ประดับประดาศาลาวัด แล้วกะทำควมสะอาดวัด แล้วทิดล่ะ

ทิด : ฮ่วย ผมกะบ่ค่อยมีฝีมือเฮืองตอกเฮื่องสานน้อถ้า
ว่าซอยยกได้อยู่ กะพอไหวล่ะพ่อกำนัน

กำนัน : จังสั้นกะดีแล้ว ทิดมีรถปิคอัพแมนบ่ล่ะ พ่อสิไปตัดไม้ไผ่ ทิดซอยเอารถไปขนได้บ่ล่ะ แต่ว่าบ่มีค่าน้ำหมูกน้ำมันเด้อ เฮ็ดบุญซอยกัน

ทิด : บ่มีปัญหาพ่อกำนัน บุญบ้านเฮาต้องซอยกันอยู่แล้ว งานวัดงานวาสาธารณะซอยกัน

กำนัน : ไม้ไผ่ในสวนพ่อมีหล๊ายหลาย เมื่ออื่นเฮากินข้าวเช้าแล้วกะออกไปวัดน้อ ไปหาพรรคพวกมาขนไม้ที่ตัดแล้วซอยกัน เฮาเฮ็ดบ่ไหวดอก

ทิด : นี่ๆ ผมสิไปหาหมู่มา 4-5 คน ซอยขน

ตัวอย่างจากตอน เวรกรรมสำส่อน(2) (11 มีนาคม 2549)

กำนัน : สวัสดีพ่อพิจิตรขอแสดงความยินดีนำเด้อ ลูกชายได้เป็นส.ส. มีโชคใหญ่จังซี่ต้องให้เป็นเจ้าภาพเทศบุญผะเวสซัก 3 กัณฑ์น้อว่าจังได๋ล่ะ

พิจิตร : โอ๊ย ได้เลยๆ ยินดีมากๆ ให้เป็นเจ้าภาพกี่กัณฑ์กะให้บอกน้อเฮืองบุญเฮื่องทางบ่เคยขัดดอก เป็นเจ้าภาพกะเหมิดแล้ว งานนาค แต่งงาน กัณฑ์เทศกัณฑ์หลอน เทศน์สองสามธรรมาศน์เฮ็ดมาเหมิด มักเฮ็ดบุญมักสงเคราะห์ตั๋ว

กำนัน : สิให้เป็นเจ้าภาพบุญผะเวสบ้านเฮา แรม14 ค่ำ เดือน 3 เด้อ

พิจิตร : เอ้อๆ ตกลงพ่อกำนัน ดีคึกันกำนันเอาใจใส่งานบุญงานทานของวัด ขอให้เป็นกำนันไปโดนๆ เด้อ สิได้ซอยงานวัดงานวางานศาสนาให้เจริญ

กำนัน : ครับๆ ขอบคุณครับ

จากตัวอย่างทั้ง 2 สถานการณ์ในตอนเวรกรรมสำส่อน เกี่ยวกับประเพณีบุญผะเหวด ทั้งสองสถานการณ์ถือว่าเป็นความร่วมมือของคนในชุมชนในเรื่องการทำบุญและการช่วยเหลือกันในงานบุญผะเหวดในหลายๆส่วน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ซึ่งการจัดงานบุญผะเหวดนั้นอยู่ที่การเทศน์เรื่องพระเวสสันดรชาดกหรือเทศน์มหาชาติ มีจำนวนทั้งหมด 13 กัณฑ์ โดยชาวอีสานมีความเชื่อว่าถ้าหากว่าฟังเทศน์ครบทั้งหมดวันเดียว และจัดเตรียมเครื่องบูชาได้ถูกต้อง ก็จะได้เกิดในศาสนาพระอริยเมตไตรย แต่ถ้าหากตั้งเครื่องบูชา ไม่ถูกต้อง จะทำให้เกิดอาเพศและสิ่งไม่ดีต่างๆ ตามมา จึงทำให้ทุกคนในหมู่บ้านให้ความสำคัญกับงานนี้อย่างมาก โดยจะมาทำพิธีร่วมกันอีกประการหนึ่ง คือ เพื่อระลึกถึงพระเวสสันดร พระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญเพียรบารมีชาติสุดท้ายของพระองค์ก่อนจะเสวยชาติ และตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

ประเพณีบุญผะเหวดหรือบุญเดือนสี่นั้น สะท้อนให้เห็นถึง ความศรัทธาอันแรงกล้าในพระพุทธศาสนา ซึ่งชาวอีสานยึดถือและปฏิบัติกันมาช้านานและอย่างเคร่งครัด เพราะถือว่าเป็นงานบุญใหญ่ที่สุดก็ว่าได้ และจังหวัดร้อยเอ็ดได้จัดให้ประเพณีบุญผะเหวดเป็นงานเทศกาลใหญ่ประจำจังหวัด จัดในช่วงต้นเดือนมีนาคมเป็นประจำทุกปี และเป็นงานศูนย์รวมจิตใจของชาวร้อยเอ็ดอย่างดียิ่ง

2.2.3 สงกรานต์

“วันสงกรานต์” นอกจากจะเป็นวันขึ้นปีใหม่ตามประเพณีไทย โดยตรงกับวันที่ 13 เมษายนของทุกๆ ปี ยังถือให้มีการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ พิธีสรงน้ำพระพุทธรูปและพระสงฆ์ ทำบุญตักบาตร พร้อมกับการไหว้บรรพบุรุษ ในวันดังกล่าวอีกด้วย

ตัวอย่างจากตอน อันตรายหน่อไม้ปี๊บ(1) (11 เมษายน2549)

เชียง : ป้าคึแต่งหน้าทาปากสิพาลูกไปไสกันแต่เช้าแท้

ป้า : ป้ากะสิพาลูกพาหลานไปในเมืองนี่ล่ะ ไปหาซื้อข้าวซื้อของในมื้อสงกรานต์ ใกล้มาฮอดแล้วกะอยากหาซื้อซุดเสื้อซุดผ้าแจกลูกแจกหลาน ขนมข้าวต้มแนวได๋แซบกะสิซื้อมาสั่นตั้วเตรียมใส่บาตรสั่นตั้ว

เชียง : ผมกะคึกันล่ะป้า สิพาครอบครัวไปหาซื้อของในเมียงคึกันลูกหลานมาแต่กรุงเทพฯ มาน้อยมาหลายเฮากะทันได้สู้ผมกะสิได้เตรียมข้าวปลาอาหารให้ ผมไปนำแน้ได้บ่ป้า

ป้า : อ้าวๆ แมนไผไปนำไผนี่เชียง

เชียง : บ่ป้า รถข่อยยางฮั่ว

ป้า : ฮ่วย มายางั่วมื้อสิไปสิมาแถะน้อ สุมื้อคึเห็นเทียวออกเทียวเข้าอยู่ กะไปพร้อมกันล่ะ ไปเอิ้นสามล้อฮึจังได๋

เชียง : สิว่าจังสั้นล่ะ ออกคนล่ะเคิงเนอะป้า

ตัวอย่างจากตอน อันตรายหน่อไม้ปี๊บ(2) (11เมษายน 2549)

ป้า : อ้าว แมนหยังน้อนิท่านสารวัตร

สารวัตร : เจ้าข้าเอ้ย กะมีข่าวสารมาสิบอกตั้วป้า

ป้า : ข่าวดีติ สิกินดองลูกดองหลานติ

สารวัตร : บ่แมน ป้าเคยเห็นบ่เต้องตีฆ้องร้องป่าว

ป้า : ยามผู้ได๋เดือดฮ้อนนั่นติ

สารวัตร : อันนี่จดหมายบ่แมนซองนั่นดอก จดหมายเซินไปประชุม ประชุม นี่ล่ะใกล้สิฮอดแล้ว จัดงานสงกรานต์เด้อป้าเด้อ
ป้า : อยู่บ้านเฮานี่แมนบ่
สารวัตร : อยู่บ้านเฮานี่ล่ะ แต่เมื่อแลงไปประชุมอยู่ศาลาวัดบ้านเฮา บอกต่อๆ กันเด้อให้ทั่วถึงกระจายไป
ป้า : สิบอกให้
สารวัตร : หลวงพ่อเพินนัดไว้ 6 โมงแลงเด้อคุณป้าเด้อ
ป้า : เออ สิจดไว้ๆ

จากทั้งสองตัวอย่างข้างต้นนี้ เป็นการแสดงถึงการที่ชาวอีสานต่างก็ให้ความสำคัญกับประเพณีสงกรานต์ ไม่ว่าจะเป็นการซื้อเสื้อผ้าใหม่ๆ เพื่อใส่ในวันสงกรานต์ การหาอาหารเพื่อต้อนรับญาติพี่น้องที่มาจากต่างจังหวัด ในเรื่องของการทำบุญก็ได้มีการเตรียมจัดงานบุญสงกรานต์ขึ้นในชุมชน นอกจากนั้นสิ่งหนึ่งที่สะท้อนออกมาจากการสนทนาของตัวละครคือวันสงกรานต์ถือเป็นวันแห่งครอบครัว วันที่ลูกหลานญาติมิตรจะได้มาพบปะพูดคุยกันพร้อมหน้าพร้อมตา รับประทานอาหารร่วมกัน เป็นความอบอุ่นที่เกิดขึ้นในครอบครัว ซึ่งชาวอีสานที่มักจะเข้าไปทำงานอยู่ในกรุงเทพฯ หรือที่อื่นๆ ก็ถือโอกาสนี้กลับไปเยี่ยมบ้านเกิด

2.2.4 บุญกุ้มข้าว

บุญกุ้มข้าว เป็นการนำข้าวเปลือกมากองรวมกันแทนการทำ “บุญคูนลาน” ซึ่งในปัจจุบันประเพณีบุญคูณลานนี้ค่อยๆ เลือนหายไป เนื่องจากไม่ค่อยมีผู้สนใจประพฤติปฏิบัติกัน ประกอบกับในทุกวันนี้ชาวนาไม่มีลานนวดข้าวเหมือนเก่าก่อน เมื่อเกี่ยวข้าวเสร็จและมัดข้าวเป็นฟ่อนๆ แล้วจะขนมารวมกันไว้ ณ ที่ที่หนึ่งของนา หลังจากนั้นก็ใช้เครื่องสีข้าวมาสีเมล็ดข้าวเปลือกออกจากฟางลงใส่ในกระสอบ และในปัจจุบันยิ่งมีการใช้รถไถนาและเครื่องสีข้าวเป็นส่วนมาก แต่ก็มีบางหมู่บ้านบางแห่งที่ยังรวมกันทำบุญโดยนำข้าวเปลือกมากองรวมกันเรียก "กุ้มข้าว"

ประเพณีทำบุญกุ้มข้าวเป็นการทำบุญเพื่อรับขวัญข้าว เมื่อถึงวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี หลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวของชาวนาทางภาคอีสาน เพื่อเป็นการรำลึกถึงพระคุณของพระแม่โพสพ และเป็นสิริมงคลแก่ยุ้งข้าวหรือเล้าข้าวในภาษาถิ่นอีสาน

ตัวอย่างจากตอน เจ้าที่พิโรธ (21 มกราคม 2549)

สารวัตร : โอ้โหทิด ได้กุ้มข้าวลอมข้าวบักใหญ่เลย คึสิรวยแน่ล่ะปีนี่ทิดเอ้ย

ทิด : กะบ่สู้ว่าราคาข้าวปีนี่สิเป็นจังได๋ แต่ว่าฟังข่าวเขาว่าสิประกันราคาข้าว จำนำข้าวได้ท้อได๋ ยังบ่สู้เลย

สารวัตร : เขากะวาให้ไปจำนำกับธ.ก.ส.เด้ล่ะ มันกะคือซุปี แต่วากะเห็นพวกนาปรังเขาเอาไปจำนำกันแล่วเด้

ทิด : เห็นวาราคาประกันบ่ค่อยดีเหมือนปีก่อน

สารวัตร : กะคงสิพอสมควรนั่นล่ะทิด ทางราชการเขากะต้องซอยเฮาอยู่แล้วบุญกุ้มข้าวบ้านเฮาปีนี่สิแบ่งไปเฮ็ดบุญหลายๆ เหนื่อยอยู่สิเอาเงินเข้าวัดเอาหลายๆ อีก

ทิด : บ่มีปัญหาอ้ายสารวัตร เฮ็ดบุญเฮ็ดทานผมซอบอยู่แล้ว แต่ว่ากะขอติจักหน่อยเด้อ เวลามีประมูลเอาเงินเข้าวัดกะให้มีความยุติธรรมอย่างุบงิบกันแมะ

สารวัตร : บ่มีๆ ฮ่วย ตรวจสอบได้ เป็นธรรม โปร่งใส ซำบายมากๆ ทิด

จากตัวอย่าง ชาวอีสานส่วนมากมีอาชีพทำนา ดังนั้นเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตได้แล้ว โดยมากนอกจากเก็บไว้เพื่อรับประทานเองแล้วก็มักจะนำไปจำนำไว้กับ ธ.ก.ส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) และอีกส่วนหนึ่งคือนำข้าวไปให้วัดและนำไปขายเพื่อนำเงินให้กับวัด เรียกกันว่า บุญกุ้มข้าวเพื่อหาเงินเข้าวัดนั่นเอง

2.2.5 บุญข้าวสาก

บุญข้าวสาก หมายถึง บุญที่ให้พระเณรทั้งวัดจับสลากเพื่อจะรับปัจจัยไทยทานตลอดจนสำรับกับข้าวที่ญาติโยมนำมาถวายและบุญนี้จะทำกันในวันเพ็ญเดือนสิบ จึงเรียกชื่ออีกอย่างว่า "บุญเดือนสิบ"

ตัวอย่างจากตอน ระวังภัยใกล้ตัว (9 กันยายน 2549)

ทิด : อ้าวมาจากซองหยังอีกล่ะพ่อจัน มาแจกตู๋แจกห่าวกะด้อแท้บุญกฐินกะทันได้ฮอด

พ่อจัน : กะซองบุญประเพณีบ้านเฮานี่ล่ะ มีทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม มีเหมิด ทิดเอ้ย

ทิด : ประเพณีหยังน้อ

พ่อจัน : มึงนับถือศาสนาอิหยัง กูสิแจกซองได้ถีกนิ

ทิด : (หัวเราะ) มีทุกซอง ทุกศาสนา กะถือพุทธนี่ล่ะ พ่อจันเอ้ย

ทิด : เออ เอา บุญข้าวสาก

พ่อจัน : เดือนหน้าสิแจกซองข้าวประดับดินเด้อ

ทิด : ประดับดินผ่านมาแล้ว สิออกพรรษา
พ่อจัน : โอ๊ยกูหลงซอง
ทิด : แต่วาว่าไปสุมื้อนี่อุปกรณ์เฮ็ดบุญ บุญข้าวสากนี่กะหายากเด้เนอะพ่อจันเนอะ
พ่อจัน : นั่นแล่ว
ทิด : อยากได้อิหยังเดี๋ยวนี่หานำบ้านบ่ได้เด้ พู้นเข้าตลาด สมัยก่อนนี้น๊าพ่อจัน พวกผลหมากรากไม้ เลียตดหมา หาเอานำบ้านได้เหมิดเนอะพ่อจัน
พ่อจัน : ซุปเปอร์มาเก็ต ตลาดบ้านเฮากะอยู่ในป่านู่นเนอะเด๋ยวนี้เคียตดหมากะต้องหาในตลาด เป็นเงินเป็นทองไปเหมิดสุมื้อนี่ เอาล่ะสิไปแล้วเด้อ
ทิด : ไปไสอีกล่ะบาดนิ
พ่อจัน : ไปแจกซองต่อ อานิสงค์ กุศลให้แก่เจ้าเด้อ ทำมาค้าขึ้น โชคๆ หมานๆ ร่ำๆ รวยๆ

จากตัวอย่าง เป็นการแจกซองทำบุญข้าวสาก เพื่อให้ชาวบ้านได้มาทำบุญร่วมกันในประเพณีดังกล่าว นอกจากนั้นยังกล่าวถึงอุปกรณ์ ข้าวของที่จะต้องใช้ในการทำบุญในปัจจุบันว่าหาได้ยากต้องไปซื้อในตลาด ไม่เหมือนในอดีตที่ข้าวของสามารถหาได้ในบ้านปลูกเองใช้เอง หาได้ง่าย ไม่ต้องซื้อ

3. นันทนาการ

นันทนาการ เป็นคำมาจากคำเดิมว่า "สันทนาการ" ซึ่งพระยาอนุมานราชธนหรือเสถียรโกเศศ ได้บัญญัติไว้เมื่อปีพ.ศ.2507 และตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า "Recreation" ซึ่งเป็นกิจกรรมที่คนเราใช้เวลาว่างจากภารกิจงานประจำโดยเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ และกิจกรรมที่ทำต้องไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และกฎหมายบ้านเมือง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาหรือความเจริญงอกงามทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (http://www.brdp.osrd.go.th/forlive/meaning.htm)

จากเนื้อหาของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้นำวัฒนธรรมทางสังคมในเรื่องนันทนาการมานำเสนอโดยออกเป็น 2 เรื่อง คือ หมอลำ และสารภัญญ์ ดังนี้

3.1 หมอลำ

ภาคอีสานแม้ว่าจะมีภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง ค่อนข้างแห้งแล้งแต่ชาวอีสานไม่เคยหดหู่ ย่อท้อต่อเรื่องดังกล่าว เพราะจิตใจของคนอีสานเป็นคนชอบสนุกสนาน จึงหาความบันเทิงได้ทุกโอกาส บ่งบอกถึงความสนุกสนานรื่นเริงบันเทิงใจ การแสดงของภาคอีสานมักเกิดจากกิจวัตรประจำวันหรือเกิดจากประเพณีตามฤดูกาล โดยจะเห็นได้จากการแสดงต่างๆ และไม่ว่าชนชาติใด ภาษาใด เมื่อได้มาเยือนถิ่นชาวอีสานแล้วมักจะมีความประทับใจใน ความสนุกสนานของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นท่วงทำนองของสำเนียงดนตรีประจำท้องถิ่นอีสาน เช่น พิณ แคน โปงลาง ฯ และการขับร้องหรือการลำที่เรียกกันว่า "หมอลำ” นั่นเอง

ตัวอย่างจากตอน ซนผ่าหมาก(1) (4 พฤศจิกายน 2549)

อสม. : อ้าวพ่อสารวัตร สิพากันไปไสล่ะ แต่งโตซะหล่อเฟี้ยวเชียว

สารวัตร : อสม.ติ กะสิพากันไปในเมืองจักหน่อย ไปหาจ้างหมอลำ มาลำกฐิน แล้วกะสิกายไปหาซื้อเครื่องกฐินนำไปนำกันบ่ล่ะ

อสม. : คงบ่ได้ไปดอกครับ ทางอนามัยมอบหมายให้อบรม พวกแม่บ้านที่มีลูกอ่อน ว่าแต่อสม.กะจ้างหมอลำดีๆมาเด้อ กฐินยามได๋เจอแต่หนัง หมอลำบ่ค่อยพ่อ หาฟังยาก

สารวัตร : ใจกะอยากได้นกน้อย อุไรพร มาหรือว่าจินตหรา – ศิรินทร แต่เงินเฮาบ่ถึง ได้แค่แถวๆ นี้ที่พอฟังได้

อสม. : เอาลำซิ่งกะได้สารวัตร สนุกดี หลายคนเว่าว่ามีลำซิ่งหลายคนตีกันเฮาป้องกันได้ บ่มีลำซิ่งกะดีคือกัน แต่ว่าคนสิทะเลาะกันซะอย่าง แต่ว่าลำกลอนแบบพ่อเคน ดาเหลา แม่บุญเพ็ง ไฝผิวไชย กะดีเด้ อยากฟังแบบเก่าๆ อย่าง ฉวีวรรณ ดำเนิน

สารวัตร : เออๆ สิพยายามหามาแต่หมอลำดีๆ มาให้ฟัง ไปล่ะเด้อ

ตัวอย่างจากตอน ซนผ่าหมาก(2) (4 พฤศจิกายน 2549)

เชียง : แจกซองอิหยังน้อพ่อสารวัตร มีบุญบ้านเฮาติครับ

สารวัตร : เออๆ แจกซองบุญกฐินบ้านเฮานี่ล่ะเชียง กฐินสามัคคี

เชียง : ได้อิหยังมาคบงันล่ะครับบุญกฐินปีนี้ หาหมอลำดีๆ ให้ฟังจักหน่อยกะน้า

สารวัตร : เชียงกะอยากฟังหมอลำคือกันติ แต่ว่าวัยรุ่นมันอยากเบิ่งหนังกันเหมิดเลย ที่จริงแล้วสิว่าไปเนอะ ศิลปวัฒนธรรมบ้านเฮา

ต้องซอยกันส่งเสริม บ่งั้นสิ สูญหายเหมิดเด้ แม่แต่ในสถานีวิทยุซุมื้อนี่กะหาหมอลำบ่ค่อยพ่อ

เชียง : ผมกะวาจังสั้นล่ะครับ ตามนั่นล่ะครับ เอาจังซี่เนอะ เอาหมอลำดีกว่าปีนี้แมะ

จากตัวอย่างทั้ง 2 สถานการณ์จากตอนซนผ่าหมาก กล่าวถึงงานบุญกฐินที่จัดขึ้นในท้องถิ่นทุกๆ ปี และจะต้องมีการจัดหากิจกรรมความบันเทิงมาแสดงให้ชาวบ้านได้รับชมกัน ซึ่งชาวบ้านที่เป็นผู้ใหญ่ต้องการที่จะให้สารวัตรฯ นำหมอลำมาแสดง นอกจากจะได้ความบันเทิงแล้วยังเป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอีสานอีกด้วย โดยอยากนำคณะหมอลำดีๆ มาแสดงให้ได้ชมกัน ในขณะที่ชาวบ้านซึ่งเป็นวัยรุ่นต้องการให้นำการแสดงหมอลำซิ่ง หรือการฉายภาพยนตร์มามากกว่า แต่ปัญหาคือเมื่อมีการนำหมอลำซิ่งมาแสดงกลับเกิดการทะเลาะวิวาทกันขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยของทองมาก จันทะลือ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ไทย) และสุบรรณ จันทบุตร (2547) ที่ระบุว่า หมอลำเป็นการแสดงศิลปะพื้นบ้านที่มีคุณค่า เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน เชิงสุนทรียภาพเหมือนศิลปะชั้นสูง มีความใกล้ชิดกับผู้ชม แต่ปัจจุบันการผสมผสานหมอลำโดยการนำดนตรีลูกทุ่งท่วงทำนองเพลงเข้ามาจนกลายเป็นหมอลำซิ่งกำลังเป็นปัญหามิ่นเหม่ต่อศีลธรรมและขนบประเพณีอันดีงาม เนื่องจากการเต้นที่ออกมาไม่ค่อยเหมาะสม อีกทั้งมักจะมีการทะเลาะวิวาทในกลุ่มวัยรุ่นผู้ชม ทำให้หมอลำซิ่งกำลังกลายเป็นวิกฤติของการแสดงหมอลำในขณะนี้ นอกจากนี้ยังมีลูกทุ่งตลกหมอลำคือลูกทุ่งผสมหมอลำอีสาน มีตลกนำ เน้นความบันเทิงและความอลังการของหางเครื่องและการแสดง และนอกจากนั้นต่อไปหมอลำ อาจเหลือแต่ชื่อ แต่แก่นหลักอาจเปลี่ยนแปลงไป คุณธรรมที่เคยสอดแทรกอยู่ในกลอนลำ อาจถูกปรับให้เข้ากระแสค่านิยมสมัยใหม่ หมอลำอาจเป็นศิลปะพื้นบ้านที่กลายพันธุ์จนไม่เหลือเค้าเดิม

จากงานวิจัยและตัวอย่างบทสนทนาจากรายการละครวิทยุดังกล่าวจะเห็นได้ว่า “หมอลำ” ศิลปวัฒนธรรมอีสานที่ทรงคุณค่ายิ่งนั้นกำลังจะเลือนหายไปจากสังคมชาวอีสาน และกำลังจะถูกแทนที่ด้วยหมอลำซิ่ง หรือภาพยนตร์ที่เน้นด้านความบันเทิง สนุกสนานมากกว่า

3.2 สารภัญญ์ / สรภัญ / สรภัญญ์ / สารภัญญะ

สวิง บุญเจิม (2536) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สรภัญ” ว่า เป็นคำไทยแล้วแต่ถ้าเป็นคำเดิมก็จะเป็น “สรภัญญะ” ซึ่งแปลว่า “ร้องด้วยเสียง” คำที่บุคคลพึงกล่าวถึงด้วย

เรื่องที่เป็นประโยชน์ เพราะมีสาระต่างๆ กันไปเช่น ไหว้ครู บูชาดอกไม้ คุณพ่อ คุณแม่ คุณพระเจ้าอยู่หัว สิ่งแวดล้อม สุขภาพ โรคเอดส์ โรคต่างๆ และอื่นๆ

ตัวอย่างจากตอน ยายแพ้สังขาร (13 พฤษภาคม 2549)

ทายก : กูสิฝากมึงอย่างนึงนิ เข้าพรรษานี้สิมีการแข่งสารภัญญ์ สาวๆ บ่าวๆ บ้านเฮาพอสิมีบ่สุมเสียงดีๆ

ทิด : โอ๋ แข่งสารภัญญ์

ทายก : คือจิหรีดจิรอ

ทิด : กะสิมีอยู่ตั้ว คณะเก่ากะยังเสียงบ่ค่อยตกปานได๋เด้

ทายก : คณะหยัง คณะเก่าสูน่ะ คณะบ้านฮองฮีสูอย่าเอามาเด้อ งานกูฮ้างเพราะคณะนี่ล่ะ

ทิด : คณะบ้านฮองฮีบ่เอาแล่ว มายามได๋กะมากัน 4 คน คณะนี้แล่ว คณะสาวลูก 2 คณะสารภัญญ์บ้านเฮา บ่เอาดอกบ้านฮองฮี

ทายก : เอามาแข่งใส่บ้านศิลาแน้เด้อ บ้านศิลาโกทา แมะป๊าดโธ่

ทิด : ข่อยฟังปีนั่นน้ำตาพังย่อนขะเจ้า

ทายก : เสียงวาแมนหมอลำอุดมศิลป์ ฟังสะอื้นเฮาป๊าดโธ่

ทิด : จือได้บ่พ่อทายก

ทายก : จือได้ฮอดตาย ปีนั่นกูไปเป็นกรรมการให้เขาจังว่า นั่งแข่งสารภัญญ์ นึกว่าสิแล่วงายๆ เนอะ ตัดเข้าไปมี 35 คณะ คณะละ 3 นาที 35 กะสิบ่พอเคิงมื้อดอกตี้ จักแข่งตั้งแต่ 2 โมงเช้าฮอด 3 ทุ่ม ทิดเอ้ย

ทิด : เป็นหยังคือโดนแท้ว่ะ

ทายก : คณะละ 15 นาทียังว่ะ

ทิด : (หัวเราะ) 35 นาที

ทายก : ตายๆ บ่ไหวๆ ว่ะ ปีนี่กูเลยบ่เป็นกรรมการดอก กูสิเป็นผู้จัดการ เป็นผู้ให้รางวัลกะพอดอก อ้าวไปๆ ไปทำธุระก่อน

ทิด : ครับๆ

จากตัวอย่าง ถือเป็นเรื่องน่ายินดียิ่งที่คนอีสานยังคงสืบสานการสวดสารภัญญ์มาจนกระทั่งปัจจุบัน ด้วยการสวดในกิจกรรมวันธรรมสวนะและงานบุญต่างๆ รวมไปถึงได้จัดให้มีการประกวดสวดสรภัญญ์กันอยู่เสมอ มีการแข่งขันสวดสารภัญญ์โดยจะมีคณะซึ่งเป็น

ตัวแทนจากชุมชนต่างๆ ร่วมประกวดตั้งแต่ระดับตำบลจนถึงระดับภาค จึงเชื่อได้ว่าการสวดสรภัญญ์อันเป็นอีกหนึ่งในมรดกวัฒนธรรมจะยังคงอยู่คู่กับชาวอีสานต่อไป

จากทั้งหมดที่กล่าวมาในด้านวัฒนธรรมทางสังคม เรื่องของความเกี่ยวพันกันในฐานะเครือญาติของชนชาวอีสาน ประเพณีของชาวอีสาน (ประเพณีที่เอื้ออำนวยต่อมนุษยสัมพันธ์ และฮีตสิบสิบคองสิบสี) และนันทนาการ ล้วนเป็นสิ่งที่เด่นชัดในด้านสังคมที่ชาวอีสานถือปฏิบัติกันมา และเป็นมรดกอันทรงคุณค่าของชาวอีสานที่บรรพบุรุษได้คิดสร้างสรรค์ขึ้นเกิดจากความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ศาสนา และธรรมเนียมปฏิบัติที่มีมาแต่เดิม

4.3.1.3 วัฒนธรรมทางคติธรรม

คติธรรม คือ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจและได้มาจากทางศาสนา คนไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา คติธรรมสำหรับดำเนินชีวิตจึงได้มาจากพระพุทธศาสนาเป็นส่วนมาก (สวัสดิ์ พินิจจันทร์, 2522: ก)

ในที่นี้จะกล่าวถึง “วัฒนธรรมทางคติธรรม” ซึ่งเนื้อหาของบทละครวิทยุได้กล่าวถึงสิ่งเตือนใจในการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน มาจากส่วนที่ว่าด้วยคติความเชื่อ คติคำสั่งสอน และกฎการเคารพซึ่งกันและกันตามลำดับอาวุโส ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 4.8 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านวัฒนธรรมคติธรรม รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

ประเด็นเนื้อหาวัฒนธรรม	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง	แนวทางการนำเสนอ
วัฒนธรรมทางคติธรรม	3 รูปแบบ	1. คติความเชื่อ	1.1 คะลำ สิ่งที่ทำผิดจารีตประเพณี 1.2 ผีตาแฮก ประเพณีการเลี้ยงผี	- สิ่งเตือนใจในการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน มาจากส่วนที่ว่าด้วยคติความเชื่อ คติคำสั่งสอน และกฎการเคารพซึ่งกันและกันตามลำดับอาวุโส
		2. คติคำสั่งสอน	2.1 “เรือล่มในหนอง ทองจะไปไหน” 2.2 “ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น”	
		3. กฎการเคารพซึ่งกันและกันตามลำดับอาวุโส	การปฏิบัติตนตามกฎทางสังคมประเพณีคือ การไปมาลาไหว้	

1. คติความเชื่อ

ความเชื่อ คือ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้นๆ หรือสังคมมนุษย์นั้นๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้นไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัวสิ่งเหล่านี้ (ธวัช ปุณโณทก, 2536: 350)

อันความเชื่อของบุคคลนั้นย่อมเนื่องมากับเหตุแวดล้อมภายนอกประกอบกับพื้นทางจิตและปัญญาของแต่ละคน บางคนเชื่อทางปาฏิหาริย์ บางคนชอบทางลึกลับ บางคนชอบผู้สำเร็จ เมื่อมีใครมาแสดงปาฏิหาริย์ เป็นต้น ให้ดูก็หลงเชื่อ โดยไม่ได้ไตร่ตรองก่อน หลงเชื่อไปทีเดียว (สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปรินายก, 2540: 32)

1.1 คะลำ

คะลำ หมายถึง ผิด บาป กรรม สิ่งใดที่ทำลงไปผิดจารีตประเพณี ผิดกฎหมาย ผิดระเบียบ ผิดศีลธรรมในทางพระศาสนา จะมีโทษมาก โทษน้อย หรือไม่มีโทษ แต่สังคมรังเกียจ สิ่งนั้น (ปรีชา พิณทอง, สารานุกรม อีสาน-ไทย-อังกฤษ, 2532: 173)

ตัวอย่างจากตอน ลูกอมอารมณ์ร้อน (3 มิถุนายน 2549)

อบต.	:	อ้าว เซียงบ่ออกไปนาบ่ มื้อนี้ฟ้าฝนชลทาน กะจังเลงลงๆ ดีกะด้อกะเดี้ยแท้
เซียง	:	พ่ออบต.เอ้ย สิไปสวยๆ แน้ดอก ตอนนี้ยังยากนั่น ยากนี่บ่ทันแล่วธุระอยู่
อบต.	:	โอ๊ย เว่าเรื่องฟ้าฝนกะตะลิโตนพี่น้องทางภาคเหนือเนอะ แมนคักแมนแน้
เซียง	:	เว่าแล่วกะดาย ขั่นตกกะตกโดยน้อพ่ออบต. จักแมนแนวได๋ จักขอนไม้จักต้นไม้ จักแมนหยังลงมา จักขี้ตมขี้ดิน บ้านเมืองมาเป็นฮ่าย
อบต.	:	จักสิโทษอันได๋ดี ขั่นสิโทษธรรมชาติตะกี้ตะก่อน กะตกหลายคือกันเด้ล่ะ กะบ่พัดเอาบ้านเฮียนคนคือยังมื้อนี้เนอะ ฮือเป็นย้อนคนเฮาไปปลูกบ้านเฮือนอยู่ทางสายน้ำทางหุบเขา
เซียง	:	เพินบ่สู้จักคะลำติ
อบต.	:	คะลำแนวได๋น้อนิ
เซียง	:	เอ้า ทางโบราณเพินวาปลูกเฮียนใส่ทางบ้านเนี่ย คะลำเด้
อบต.	:	แมนๆ สุภาษิตรือวาภูมิปัญญาไทยน้อ การปลูกเฮียน

ปลูกซานสิอยู่นำม่องได๋ กะถือวาคำโบราณเป็นสิงที่สำคัญ

เชียง : เพินมีเคยประสบการณ์มาแล่ว แต่วากะบ่ได้อธิบายให้มันซัดแจ้งซือๆ เด้ เพินวาปลูกเฮียนค่อมตอไม้คะลำ ปลูกเฮียนทางน้ำคะลำใส่จอมปลวกคะลำ ที่จริงมันสิมีผลเสียหายตามมา

อบต. : ใส่ทางน้ำเห็นบ่ล่ะ ทางภาคเหนือไปปลูกใส่หุบเขา ไปปลูกใส่เลาะห้วย เลาะแก่งมา เวลาน้ำมาฝนไหลหลากมากะพัดเอาบ้านเอาเฮียนไปน้อ

เชียง : มันกะเป็นทางของมันนั่นล่ะ แต่ว่าไปปลูกขวงทางมันซือๆ อีกอย่างนึงกะเป็นเรื่องของป่าไม้เนอะ

อบต. : ไม้มันอาจสิน้อยลงกว่าเก่า ป่าไม้นอกจากอยู่บนเขาแล่วกะอยู่ตีนเขานำเด้ เป็นกำแพงธรรมชาติ

จากตัวอย่าง ตัวละครอบต.และเชียงพูดถึงข่าวคราวเหตุการณ์น้ำป่าไหลหลากพัดบ้านเรือนประชาชนในหลายจังหวัดทางภาคเหนือ เนื่องจากไปสร้างบ้านเรือนอยู่ทางน้ำไหลผ่าน และปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าที่เป็นกำแพงทางธรรมชาติ โดยเชื่อมโยงไปถึงความเชื่อของชาวอีสานโบราณเรื่อง “คะลำ”ที่มีเพื่อควบคุมพฤติกรรม ความประพฤติให้เหมาะสม สอดคล้องกับสถานที่นั้นๆ เพื่อความสัมพันธ์ที่พึ่งปรารถนาในการอยู่ร่วมกัน และสวัสดิภาพของบุคคลนั้น โดยคะลำเกี่ยวกับบ้านเรือน ตั้งแต่การเริ่มสร้างบ้านขึ้นมาจนถึงข้อปฏิบัติในระหว่างอยู่ที่บ้าน เช่น “อย่าปลูกบ้านคร่อมตอ มันคะลำ” คือ ตออาจจะเป็นปัญหาในอนาคตได้ นั่นคือไม่ให้สร้างบ้านอยู่ที่ทางน้ำไหล และ “ปลูกบ้านคล่อมจอมปลวก มันคะลำ” คือ ปลวกอาจจะแทะกินบ้านได้ ซึ่งความเชื่อของชาวอีสานโบราณเป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากประสบการณ์เมื่อครั้งอดีต และนำมาเป็นข้อคิดเตือนใจคนรุ่นต่อมา

1.2 ผีตาแฮก

ประเพณีการเลี้ยงผี นับว่าเป็นประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่งที่อาจเป็นเครื่องบ่งชี้เบื้องต้นได้ว่า กลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มตระกูลเผ่าไท หรือไม่สำหรับการเลี้ยงผีตาแฮกของชาวผู้ไทนั้นเป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนา เพื่อเป็นการบอกกล่าวให้ผีนาหรือแม่โพสพช่วยดูแลให้ต้นข้าวมีความอุดมสมบูรณ์ ได้ผลผลิตเต็มที่

ประเพณีเลี้ยงผีตาแฮกนี้นั้นถือว่า เป็นวิถีชีวิตของชุมชนชนบทอีสานหรือกลุ่มคนตระกูลไท ทั่วไป ซึ่งเรียกรวมหรือจัดอยู่ในวัฒนธรรมที่เรียกว่า “วัฒนธรรมข้าว” ที่ยังมี

ความชัดเจนอยู่ในพื้นที่ชนบทภาคอีสาน นอกจากนี้แล้วประเพณีการเลี้ยงผีตาแฮกนี้ยังถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกรอบชีวิตชาวอีสานที่เรียกว่า “ฮีต 12 คอง14” (ธันวา ใจเที่ยง, 2549: 18)

ตัวอย่างจากตอน ทิดจ่อยไม่กลัวผี (9 ธันวาคม 2549)

เซียงปรึกษาทิดสาเรื่องที่เป็นคนแนะนำให้ทิดจ่อยไปซื้อที่นาของลุงมา เพราะที่นานั้นเป็นที่นาผีดุน่าจะให้ทิดจ่อยเอาไปคืน แต่ทิดสาบอกว่าทิดจ่อยคงไม่เชื่อตน ให้เซียงไปบอกทิดจ่อยเองจะดีกว่าตนบอก

เซียง	:	ทิดจ่อย มาพี่ กูมีเรื่องสิบอกมึง
ทิดจ่อย	:	ฮ่วยบังอาจเอิ่นทิด มึงเป็นเซียงต้องเอิ่นอ้ายทิดตั้ว
เซียง	:	โอ ติ เฮ๋า อ้ายทิดมาพี่ๆ อย่าเว่าหยังตอนนี้มีเรื่องสำคัญ
ทิดจ่อย	:	เรื่องหยังเซียง
เซียง	:	ทิด เจ้าต้องไปเอาเงินกับพ่อใหญ่มาคืนเด้อ
ทิดจ่อย	:	เป็นหยังสิต้องคืน
เซียง	:	ซื้อนานั่นล่ะ
ทิดจ่อย	:	เฮ๋า คืนจังได๋ ตกลงซื้อกับเพินแล่วแหม
เซียง	:	นาเพินผีฮ่ายตั้ว ผีอิหลีๆ ได้ยินว่าบ่ธรรมดา
ทิดจ่อย	:	ฮ่วย ผีอยู่นาติ ผีเผออิหยัง บ่มีดอก อย่างเก่งกะมีแต่ผีตาแฮก เอาไก่ไปถวายกะแล่ว
เซียง	:	อ้ายทิด เจ้าเซือข่อยโลด เซือข่อย
ทิดจ่อย	:	เซาๆ บ่เซือๆ บวชเป็นพระมาแล่วหลายพรรษามาพอแฮงแล่ว

ตัวอย่างข้างต้น เซียงมาเตือนทิดจ่อยให้เอาที่นาไปคืนผู้ใหญ่มาเพราะที่นาที่ซื้อมานั้นเป็นที่นาผีดุ ซึ่งก็คือมีผีตาแฮกคอยปกปักรักษาไร่นานั่นเอง แต่ทิดจ่อยไม่เชื่อและบอกว่าถ้ามีจริงก็แค่เอาไก่ไปถวาย ไม่มีอะไรเพราะบวชมาแล้วหลายพรรษา แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของชาวอีสานที่ยังคงมีความเชื่อในเรื่องภูตผีวิญญาณที่ดูแลรักษาไร่นาให้กับตน และชาวอีสานที่เคยได้ยินเรื่องราวความเชื่อนี้มาก่อน แต่ไม่จริงจังกับความเชื่อนั้นและไม่คิดจะปฏิบัติตาม

2. คติคำสั่งสอน

มักเป็นคติที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน อาจจะมีทั้งคำพังเพย คำสั่ง คำขอร้อง ตลอดจนการเสนอแนะ คำสอนที่เป็นผญาอีสาน บางคำก็ชัดแจ้ง แต่บางคำก็ยังเป็นปริศนาให้ผู้อ่านศึกษาตีความหมายเอาเอง (อุดม บัวศรี, 2540: 90)

2.1 “เรือล่มในหนอง ทองจะไปไหน”

หมายถึง การที่จะต้องเสียอะไรไปสักอย่างแต่ไม่มีทางที่จะต้องสูญเปล่าแล้ว ก็ไม่ต้องวิตกทุกข์ร้อน ย่อมจะมีทางได้คืน เปรียบเหมือนเรือบรรทุกที่ไม่เกิดล่มในหนองเล็ก ๆ หรือ แคบ ๆ ในวงจำกัด ทองก็คงจมอยู่ตรงนั้นไม่ไปไหนเช่น ยอมลงทุนเสียเงินเสียทอง เพื่อแต่งงานกับคนมีเงินด้วยกัน ทุนที่ลงไปในการแต่งงานก็คงจะไม่สูญเปล่าเพราะทุนไปกองอยู่ด้วยกัน (http://www.siamtower.com/supasit/p21 .html)

ตัวอย่างจากตอน ความรัก อุบัติเหตุ และความตาย

(30 ธันวาคม 2549)

ไพลินได้มาพูดกับโสซึ่งเป็นเสี่ยวกันมาแต่เดิมว่าอยากให้ลูกของทั้งสองฝ่ายแต่งงานกันเพราะคิดว่าทั้งสองมีความเหมาะสม ดังนั้นทั้งไพลินและโสจึงจะไปพูดกับลูกของทั้งสองฝ่ายก่อนให้คำตอบ

โส	:	ลูกกะสิมาเป็นดองกัน มาแต่งงานแต่งการกัน เออๆ ดีๆๆ เดี๋ยวเฮาสิเว้ากับลูกเบิ่งซะก่อนเด้อ โตไปเว่ากับลูกโตเด้อ เฮาสิเว้ากับลูกสาวเฮา ต่างคนต่างอ่อยๆ เอากันเนอะ
ไพลิน	:	เฮาวาดีเด้โส **เรือฮ่มในหนอง**มันสิไปไส มันกะอยู่นำเฮานี่ล่ะ
โส	:	มันกะอยู่ในก้นขี้ตมนี่ล่ะ (หัวเราะ)
ไพลิน	:	จังได๋กะให้คำตอบเด้อ
โส	:	มื้ออื่นๆ อย่าลืมเด้อโตเด้อ
ไพลิน	:	เฮาสิมาฟังเด้อหมอเด้อไปก่อนเด้บาดเนี่ย
โส	:	โซคดีๆ

การแต่งงานของชาวอีสาน ก็ยังคงมีความเชื่อเดิมจากในอดีตที่เรียกว่า “คลุมถุงชน” อยู่จนถึงปัจจุบัน เหตุเพราะความคิดเห็นจากพ่อและแม่ของทั้งสองฝ่ายที่คิดว่าลูกความเหมาะสมกัน อีกทั้งยังรู้จักกันเป็นอย่างดี มีความสนิทสนมกัน ดังนั้นเมื่อแต่งงานกันแล้วแม้ว่าจะไม่ได้รักกันมาก่อน แต่หากแต่งงานกันไปก็สามารถอยู่ร่วมกันได้เป็นย่างดี และที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินเงินทองของทั้งสองฝ่ายก็ไม่ได้หายไปไหน ยังคงอยู่กับลูกๆ ที่แต่งงานกันนั่นเอง

2.2 “ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น”

ความหมายอย่างเดียวกับที่ว่า "ดูช้างให้ดูที่หาง ดูนางให้ดูที่แม่" ซึ่งมีความหมายว่า ลูกย่อมมีนิสัยใจคอหรือความประพฤติไม่แตกต่างไปจากพ่อแม่มากนัก (ศรีสว่างและชิต ภิบาลแทน, 2528: 87)

ตัวอย่างจากตอน ดับอนาคตเซียนพนัน (8 กรกฎาคม 2549)

ด.ช.เดี่ยวเล่นการพนันฟุตบอลกว่าแสนบาท จนโดนทวงหนี้ จึงหาทางออกโดยการขโมยทองของแม่ไปขาย แต่ถูกพ่อกับแม่จับได้ก่อน

พ่อ : มึงคือจังมาลักทองแม่มึงนิ

ด.ช.เดี่ยว : ผมเกิดเก้เบิงซือๆ วาแมนสิมีหลาย

แม่ : กูบ่เซียมึง

พ่อ : เงินทองกะไปหลายแล่วแมนบ่เฒ่า หลายเทือแล่ว

แม่ : โอ๊ย ข่อยบ่ได้เอ๊ะใจ เงินมันเสียไปไส นี่ล่ะ

ด.ช.เดี่ยว : เอาล่ะพ่อกับแม่ ฟังก่อน

พ่อ : ว่าแต่ข่อยเอาไปหาสูบเหล้าเมายานี่ ลูกมันหลอย

ด.ช.เดี่ยว : ฟังผมอธิบายก่อน คือจังซี่ผมไปเล่นบอล เตะลูกฟุตบอลเขาแตก กะเลยวาสิเอาทองไปจำนำซื้อคืนเขา

แม่ : เฒ่าเซียมันอยู่ติ

ด.ช.เดี่ยว : มันกะบ่เซียนี่ล่ะ

พ่อ : เอาจั่งซี่บ่ต้องมาปฏิเสธดอก กูเคยเล่นมาก่อนมึง สมัยกูมีแต่โบกกับไพ่ กูสู้

แม่ : กูว่าแล้ว **ลูกไม้หล่นบ่ไกลต้น**ตั๊วนิ มันได้แนวพ่อมันตั๊วนิ

พ่อ : เว่ามามึงไปเป็นหนี้พนันฟุตบอลแมนบ่ เขาตีมาตาปูดตาโป

ด.ช.เดี่ยว : ครับๆ เขามาทวงหนี้ผมบ่มีเงินให้เขา

พ่อ : จักบาทๆ เว่ามา

ด.ช.เดี่ยว : เกือบแสนครับ

พ่อ : เกือบแสนเฒ่านี่ เจ้ามีอยู่ท้อได๋

แม่ : อย่าเฮ็ดอีกเด้อ อู้ย ข่อยหนายๆ (เบื่อ)

การเล่นการพนันไม่ว่าจะเป็นประเภทใดก็ตามไม่ได้ก่อให้เกิดผลดีแก่ผู้ที่เล่น เช่นเดียวกับการเล่นพนันฟุตบอลเมื่อเล่นและต้องเสียเงิน เมื่อไม่สามารถหาเงินมาใช้หนี้พนันฟุตบอลได้ ก็ต้องเกิดปัญหาการขโมย เช่นเดียวกับตัวอย่างข้างต้น เมื่อพ่อและแม่จับได้ว่าด.ช.เดี่ยวจะขโมยเงินเพื่อไปใช้หนี้พนันฟุตบอล พ่อซึ่งเคยเล่นการพนันรู้ว่าการพนันทำให้เกิดหนี้สิน

จึงเข้าใจลูกและรู้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี แต่แม่นั้นเมื่อรู้เช่นนั้นจึงกล่าวว่าลูกว่าเป็น “ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น” เพราะได้แบบอย่างจากพ่อมาในเรื่องของการพนัน

3. กฏการเคารพซึ่งกันและกันตามลำดับผู้อาวุโส

นอกจากจะปฏิบัติตนตามตัวบทกฎหมายแล้ว ชาวอีสานยังจะต้องมีการปฏิบัติตนตามกฎของหมู่คณะอีกด้วย กฎที่ว่านั้นได้แก่กฎทางสังคมประเพณีที่เคยยึดถือกันมาช้านานจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานกฎหมู่เหล่านี้ แทนที่จะเป็นการสวนทางกับกฎหมายบ้านเมืองแต่จะเป็นการช่วยกฎหมายบ้านเมืองและเป็นการช่วยให้เกิดความเข้าใจกันไม่บาดหมางกันในหมู่คณะอีกด้วย (อุดม บัวศรี, 2540: 111)

ตัวอย่างจากตอน เซียนโค่นเซียน (27 พฤษภาคม 2549)

ทิด	:	พ่อใหญ่ๆ พ่อใหญ่อยู่บ่
เมียผู้ใหญ่บ้าน	:	มีอิหยังเล่าทิด ผู้ใหญ่บ้านบ่ยู่ดอก อยู่แต่เมียผู้ใหญ่บ้าน
ทิด	:	ฮ่วย เมียผู้ใหญ่บ้านติ พ่อผู้ใหญ่เฮาไปไส
เมียผู้ใหญ่บ้าน	:	เพินบ่อยู่
ทิด	:	ไปธุระทางได๋น้อนี่เนอะ ว่าสิมาปรึกษาหารือกับเฮา วาสิมาขออนุญาตไปซายแดนจักเดือน สองเดือน สิไปแสวงโชคจักหน่อย
เมียผู้ใหญ่บ้าน	:	ไปอิหยัง สิหนีเมียไปเที่ยวติ
ทิด	:	บ่ เขาบอกว่าทางพู้นมีเงินคำกำแก้วหลายว่าสั้นวา อยากลองไปแสวงโชคจักหน่อยกะเลยสิมาบอกพ่อผู้ใหญ่ว่าสิเป็นแตดีบ่ จังได๋กะฝากเมียพ่อผู้ใหญ่บ้านนี่ล่ะเด้อ
เมียผู้ใหญ่บ้าน	:	เดี๋ยวสิบอกให้
ทิด	:	เดี๋ยวบักทิดไปซายแดน รวยจักเดือนสองเดือนเดี๋ยวกลับมา ไปก่อนดอก

จากสำนวนที่ว่า “ไปลามาไหว้” นั้น เป็นธรรมเนียมไทยที่ชาวอีสานถือปฏิบัติกันมาและสอดคล้องได้ดีกับตัวอย่างข้างต้น โดยเฉพาะการกล่าวอนุญาตหรือการบอกกล่าวผู้ซึ่งอาวุโสกว่าก่อนกระทำการใดๆ ถือเป็นการแสดงความเคารพอย่างหนึ่งของผู้ที่มีวุฒิภาวะอ่อนกว่า ซึ่งทิดได้มาปรึกษาหารือและขออนุญาตผู้ใหญ่บ้านซึ่งถือว่าเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน

ก่อนจะไปชายแดนไทย-กัมพูชา เพื่อไปหาเงินด้วยการเล่นการพนัน แม้ว่าสิ่งที่เลือกจะไปทำนั้นจะไม่ใช่สิ่งที่ดีนัก แต่ก็ยังถือว่าทิดยังรู้จักสัมมาคารวะในการบอกกล่าวและเคารพผู้ซึ่งใหญ่กว่าตน

4.3.1.4 วัฒนธรรมทางวัตถุ

วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพกายเพื่อให้ได้อยู่ดีกินดีมีความสะดวก สบายในการครองชีพ ได้แก่สิ่งความจำเป็นเบื้องต้นในชีวิต 4 อย่างและสิ่งอื่นๆ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ตลอดจนเครื่องอาวุธยุทโธปกรณ์เครื่องป้องกัน (พระยาอนุมานราชธน, 2532 : 50)

ในการนำเสนอเนื้อหาวัฒนธรรมทางวัตถุของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เป็นการกล่าวถึงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของเครื่องใช้ สิ่งที่คิดค้นขึ้นมาใช้ในชีวิตประจำวัน นิทาน เรื่องเล่าในอดีต และการประกอบอาชีพ ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

ตารางที่ 4.9 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านวัฒนธรรมวัตถุ รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

ประเด็นเนื้อหาวัฒนธรรม	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง	แนวทางการนำเสนอ
วัฒนธรรมทางวัตถุ	4 รูปแบบ	1. การแต่งกาย 2. การงานและลักษณะการประกอบอาชีพ 3. เครื่องใช้ 4. วรรณกรรม	1.1 ผ้าไหม 2.1 การเกษตร (เลี้ยงผึ้ง ปลูกหญ้า ทำนา) 2.2 เย็บผ้า 2.3 ผู้ใช้แรงงาน 3.1 จอบ เสียม มีด ขวาน 4.1 ปลาบู่ทอง	- วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของเครื่องใช้ สิ่งที่คิดค้นขึ้นมาใช้ในชีวิตประจำวัน นิทาน เรื่องเล่าในอดีต และการประกอบอาชีพของชาวอีสาน

1. การแต่งกาย

การแต่งกาย จัดเป็นภาษาทางวัตถุ (object language) ประเภทหนึ่งที่ใช้สื่อสารระหว่างกัน การแต่งกายของบุคคลจะถูกแปลความ ประเมิน และตัดสิน โดยดูจากเสื้อผ้า ทรงผม รองเท้า และเครื่องประดับที่สวมใส่ (http://th.jobsdb.com/TH/th/V6HTML/Employer/0502.htm)

1.1 ผ้าไหม

ตัวอย่างจากตอน ซกเล็กเนื้อสวรรค์ (6 พฤษภาคม 2549)

ทายก : หนูนิตั้วนี่แมะ ตำผ้าตำหูกมันคึเก่งแท้ ตำผ้าโสร่งมันคึสีงาม ดีปานตาบักฮ๊อตนี่กะดาย ผ้าสิ้นผ้าขาวม้า กะตำได้ตั้วนิ มีฝีมือดีแท้ๆ เว้ยนี่ ไปฝึกมาจากที่ได๋อิหล่า

นิ : หัดมาจากยายจ้า ยายสอนให้ กะเฮ็ดมาเรื่อยๆ มีคนสั่งกะตำจ้า ตำได้เหมิดจ้า ผ้าไหม ผ้าฝ้าย มีกลุ่มแม่บ้านแลกเปลี่ยนความคิดเห็นขึ้นมา ผู้ได๋ยากตำลายได๋กะเฮ็ดได้ตามความต้องการของเพิน กะมีหลายลาย ลายขิด ลายต่างๆ ผ้าปลอกหมอน ผ้าปูที่นอนกะมีจ้า

ทายก : พวกแม่บ้านมันต้องเก่งจังซี่แหมเนอะ เห็นข่าวมีการส่งเสริมศิลปาชีพว่ะติในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เห็นข่าวแล้วกะดีใจ ว่าพระองค์ท่านทรงมีพระเมตตากับชาวไทย ส่งเสริมอาชีพตลอดผ้าแพรวากะมีชื่อเสียงหลาย กาฬสินธุ์กะมีผ้าไหมแพรวา ขอนแก่นมีผ้าไหมมัดหมี่ เอาจังซี่ พ่อจองผ้าบักกะโหร่งผืนนึงเด้อ

นิ : จ้า ได้เลยจ้า

ชาวอีสานได้ชื่อว่ามีฝีมือในด้านการทอผ้าไหม ซึ่งผ้าไหมนับว่าเป็นผ้าที่ได้รับความนิยมเรื่อยมา เพราะมีความสวยงามและหรูหรา เป็นสัญลักษณ์แห่งวัฒนธรรมชั้นสูงของชาวอีสานก็ว่าได้ การทอผ้าไหมในจังหวัดต่างๆ ทั่วภาคอีสานล้วนแล้วแต่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะต่างๆ ผ้าโสร่ง และที่สำคัญการทอผ้าในภาคอีสานยังได้รับการส่งเสริมเป็นอย่างดีจากสมเด็จพระนางเจ้าบรมราชินีนาถ

ในปัจจุบัน แม้ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะทางใดก็ตามแต่สภาพความเป็นอยู่ของคนอีสานก็ยังคงมีให้พบเห็นกันอยู่ทั่วไปในชนบทที่ห่างไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุด

ที่สวมใส่กัน ไม่ว่าจะเป็นชุดอยู่บ้านเมื่อกลับมาจากทำงานก็มักจะเปลี่ยนเป็นสวมใส่ผ้าโสร่งหรือผ้าขาวม้า ผู้หญิงจะใส่เสื้อคอกระเช้า ชุดเอาบุญหรือชุดไปทำบุญ เช่น บุญบั้งไฟ บุญเข้าพรรษา และเทศกาลต่างๆ จะแต่งชุดสวยงามหรือเป็นชุดที่ตัดใหม่ ผู้ชายจะนุ่งโสร่งไหม ผู้หญิงจะใส่ผ้าถุงหรือผ้าซิ่นทอด้วยไหม สวยงามหลากหลายสี เป็นต้น

2. การงานและลักษณะการประกอบอาชีพ

อาชีพ หมายถึง การทำกิจกรรม การทำงาน การประกอบการที่ไม่เป็นโทษแก่สังคมและมีรายได้ตอบแทน โดยอาศัยแรงงาน ความรู้ ทักษะ อุปกรณ์ เครื่องมือ วิธีการแตกต่างกันไป (http://dnfe5.nfe.go.th/ilp /42033/42033-1.htm)

ซึ่งวิถีชีวิตของชาวอีสานมักจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลิตสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านอีสาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 การเกษตร (เลี้ยงผึ้ง ปลูกหญ้า ทำนา)

ตัวอย่างจากตอน ขาซ้ายหายไปไหน (1) (18 กุมภาพันธ์ 2549)

ท้าว : อ้าวป้า ไปเอาเผิ่งมาแต่ไส แมนเผิ่งอิหลีบ่นั่น สิไปขายเผิ่งติ คึหอบมาหลายแท้

ป้า : เขาเอามาขาย เห็นเขามาขายกะเลยซื้อเอาเหมิดนิ 10 ขวด สิเอาไปผสมยาลูกกลอน ยาอายุวัฒนะ น้ำผึ้งมันสุดยอด

ท้าว : แมนบ่ เห็นแต่เขาหาบมาขาย ห่างเทียกะมิ้มเด้ แมนเผิ่งอิหลีบ่ ถึกต้มบ่นิ

ป้า : ฮ่วย มันบ่กล้าต้มป้าดอก ซื้อเป็นเงินเป็นทอง มาต้มจังได๋

ท้าว : จังซี่ล่ะเขาวา เกิดมาโดนกะเบิงเป็นเหมิด มื้อลุนบกวิซาเบิ่งผึ้งให้ผมแน่เด้อ

ตัวอย่างจากตอน ขาซ้ายหายไปไหน (2) (18 กุมภาพันธ์ 2549)

นิ : แม่ป้าสิไปไสจ้า

ป้า : วาสิไปตลาดจักหน่อย ตลาดสดกะบือพู้น อยู่บ้านทุ่มวาสิไปเบิ่งกะบืองามๆมาเลี้ยงจักโตสองโตดอก

นิ : อยู่ทางฮั่นเขาเป็นตลาดนัดใหญ่ตั๋วนั่นแหมะ วาแต่ขี่รถกายไป รถจอดเต็มอยู่ ซุมหนูบ่ค่อยมีงานเฮ็ดปานได๋เด้ แม่ป้ามีงานให้เฮ็ดบ่ ถางไฮ่ถางนาแม่ป้า ค่าแฮงจะแมนถึก

ป้า : ปีนี่วาสิปลูกปอ หญ้ากะดีเด้ ขายดีมีราคา มื้อหลังจังสิ

บอกเด้อ

นิ : ได้ควมฮู้มาวาปลูกงาขาวงาดำกะดีเด้จ่ะแม่ป้า ขายกะได้ราคา มาจ้างซุมหนูไปปลูกกะได้เด้ อั่น แตวาเดี๋ยวไปเฮ็ดนาก่อนเด้อ

ป้า : เออ เดี๋ยวสิบอกดอกเด้อ

อาชีพทางการเกษตรถือว่าเป็นอาชีพหลักของชาวอีสาน โดย เฉพาะอย่างยิ่งอาชีพทำนา นอกจากนั้นการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ก็มีให้เห็นไม่ว่าจะเป็นการปลูกหญ้าปลูกปอ และยังสามารถปลูกพืชที่ได้ราคาดีคือปลูกงาอีกด้วย เลี้ยงสัตว์ เช่น ควาย วัว ผึ้ง

2.2 เย็บผ้า

ตัวอย่างจากตอน กระดุมแป๊ะเป็นเหตุ (15 เมษายน 2549)

ครู : ว่าจังได๋หนูนี ทำมาค้าขายไปถึงได๋แล่ว ดีบ่ปีนี่แหม

นี : กะพอไปได้จ้าครู เย็บผ้าโหลส่งตลาด ดีที่เขามาฮับเองเป็นงวดๆ แล้วกะมีลูกหลานซอยกันเย็บซอยกัน เสื้อผ้าเทิงเด็กเทิงผู้ใหญ่

ครู : กะดีตั้ว เข้าใจหาอาชีพอยู่กับบ้านกับเฮือน สิได้อบอุ่น บ่ต้องไปเฮ็ดงานไกลๆ ครอบครัว อีกอย่างกะได้ดูแลพ่อแม่นำ ปีๆ นึงกายได้เป็นหมื่นอยู่แมนบ่

นี : ปีละหมื่นสองหมื่นนี่ล่ะจ้า เราเป็นค่าแฮง ส่วนวัสดุเป็นของเฒ่าแก่เขา ครูไปไสล่ะจ้า

ครู : ฮ่วย แมนลืมแล่ว กะสิไปโฮงเฮียน มีประชุมผู้ปกครองนักเฮียนตั้วมื้อนิ เว่าแล่วกะไปก่อนดอก

จากตัวอย่าง นอกจากอาชีพทำการเกษตร และการทอผ้าไหมแล้ว การทำการค้าขายก็เป็นอาชีพที่ชาวอีสานทำเช่นกัน หมู่บ้านใดที่ไม่ได้ทอผ้าไหมเป็นอาชีพหากมีฝีมือในการทอผ้าก็สามารถนำมาประยุกต์เข้ากับทำงานด้านการเย็บปักถักร้อยได้ด้วย เช่นเดียวกับตัวอย่างการเย็บผ้า เป็นงานที่ทำอยู่กับบ้านและมีรายได้พอเลี้ยงปากเลี้ยงท้องได้เป็นอย่างดี

2.3 ผู้ใช้แรงงาน

ตัวอย่างจากตอน ทิดจ่อยไม่กลัวผี (9 ธันวาคม 2549)

ทิดจ่อย : โตพอสิฮู้บ่ว่ามีผู้ได๋อยากขายที่ไฮ่ที่นาบ่แถวนี่ ตอนนี่กำลังเงินหลายออยากซื้อที่ที่นาไว้เด้เดี๋ยวนี่ มีผู้ได๋สิขายบ่อ้าย

ทิดสา

ทิดสา : จ่อยเอ้ย ไปร่ำไปรวยมาแต่ไส เมาดีใจนำโตแท้เดี๋ยวนี่ มีอยู่กะพ่อใหญ่มานั่น นาขี้กะต่ายเฮา

ทิดจ่อย : ฮ่วย นาขี้กะต่ายติ(หัวเราะ) นาดีๆ กว่านี่บ่มีติ

ทิดสา : นาทานเฮากะมีอยู่ สิขายจังได๋เฮาสิไปถามให้เบิ่งดู้

ทิดจ่อย : นาทานเด้อ ขอบคุณหลายๆ เงินหลายเด้เดี๋ยวนิ จักสิเอาไปไว้ไส ฝังดินกะบ่ได้

ทิดสา : มาดีใจนำโตแท้ ตัวไปไต้หวันมาติ มาร่ำรวยแท้

ทิดจ่อย : เออๆ หาให้แน้เด้อ

อาชีพเป็นผู้ใช้แรงงาน เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่ผู้ชายชาวอีสานนิยมทำกันมาก ไม่ว่าจะเป็นการเป็นแรงงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น ไต้หวัน เกาหลีใต้ ซาอุดิอาระเบีย กาตาร์ เป็นต้น ล้วนแล้วแต่ต้องมีแรงงานจากภาคอีสานไปทำงานเสมอ เนื่องจากปัจจัยด้านอาชีพและทรัพยากรในท้องถิ่นอีสานที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ชาวอีสานจึงต้องไปเป็นผู้ใช้แรงงานในต่างประเทศที่ได้ค่าแรงสูงกว่าการทำงานในประเทศ และเมื่อได้เงินมาก็ส่งกลับมาบ้านในแต่ละเดือนหรือถ้าเก็บเงินได้พอสมควรแล้วก็กลับมาเป็นเงินทุนในการประกอบาชีพเมื่อกลับมาที่บ้านเกิดเช่นเดียวกับในตัวอย่าง ทิดจ่อยนำเงินที่ได้มาไปซื้อที่ดินเพื่อทำนาหลังจากกลับมาจากการเป็นผู้ใช้แรงงานที่ไต้หวัน

3. เครื่องใช้

เครื่องใช้ที่พบเห็นอยู่ตามหมู่บ้านอีสานมีอยู่หลายประเภทที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี หลักการการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องใช้ประจำบ้าน หรือเครื่องใช้ประจำวัดที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและพิธีการทางศาสนา โดยขอยกตัวอย่างเครื่องใช้ประจำบ้านที่สามารถใช้ในการทำงานได้ดังนี้

3.1 จอบ เสียม มีด ขวาน

ตัวอย่างจากตอน ทิดจ่อยไม่กลัวผี (9 ธันวาคม 2549)

ทิดจ่อย : เป็นจังได๋ทิดสาโตนิ

ทิดสา : สิพาเฮาไปไส

ทิดจ่อย : ถือ**มีด** ถือ**ขวน** พร้อมแล้วแมนบ่ เฮามี**จอบ เสียม**แล่วนิ

ทิดสา : ฝนมาใหม่ๆ เลี่ยมพาบๆ หนิ

ทิดจ่อย : ไปตัดไม้ซอยเฮา

ทิดสา : ไปตัดไส

ทิดจ่อย : ตัดอยู่ทุ่งนาเฮานี่แล่ว
ทิดสา : ฮ่วย ซางวา
ทิดจ่อย : เฮ็ดคอกวัว
ทิดสา : แมนบ่น้อฮินิ
ทิดจ่อย : เป็นหยังสิวาบ่แมน ไปตัดไม้ที่นา
ทิดสา : ขอผีไฮ่ผีนาบ่น้อ
ทิดจ่อย : แต่เก่าต้องขอเด้ แต่งไปคารวะเด้อ

จากตัวอย่าง ชาวอีสานยังคงมีเครื่องใช้ที่เป็นอุปกรณ์กสิกรรมแบบเดิมอยู่ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการผลิตเครื่องทุ่นแรงไม่ว่าจะเป็น เลื่อย หรืออุปกรณ์ต่างๆ มาใช้

4. วรรณกรรม

คำว่า "วรรณกรรมอีสาน" นั้น ส่วนใหญ่จะหมายถึงวรรณกรรมของกลุ่มวัฒนธรรมไทย-ลาว ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ มากกว่า 2 ใน 3 ของประชากรในภาคอีสาน นอกจากนี้ จารีตประเพณีของชาวไทย-ลาว ที่เรียกว่า "ฮีตสิบสอง คองสิบสี่" นั้น ชาวอีสานส่วนใหญ่ยังถือปฏิบัติ อย่างเหนียวแน่น ส่วนกลุ่มเขมร-ส่วย และกลุ่มโคราช ก็มีวรรณกรรมของตนเอง ซึ่งเรียกว่า "วรรณกรรมเขมร" และ "วรรณกรรมโคราช" ตามลำดับ ดังนั้นวรรณกรรมอีสานในที่นี้จึงกล่าวเฉพาะวรรณกรรมของกลุ่มไทย-ลาว (ธวัช ปุณโณทก, 2547 : 1)

4.1 ปลาบู่ทอง

ตัวอย่างจากตอน ยายแพ้สังขาร (13 พฤษภาคม 2549)

นาง : อ้ายทิด สิออกไปหาปลาบ่มื้อนี่
ทิด : วาสิไปอยู่
นาง : ถ้าไปกะอย่าลืมเด้ล่ะ ปลากด ปลาเนื้ออ่อน ปลาอิหยังพวกนี้ เอามาให้นำแน้เด้อ ยายเคี้ยวหมากเฮาสั่งมาแมะ
ทิด : ตอนนี้น้ำซีกะขึ้นหล๊ายหลาย ออกไปหาอยู่ดกสิใช้วิธีกางดางเอาดอกมื้อนี่ ลงเรือดึกแหบ่ไหว เดี๋ยวตอนดึกแหขี้ค้านลอยน้ำยากน้อ เอาหยังเกาะปลากด ปลากะแยงติ
นาง : ซุมอิหยังเอามาโลดวาแมนปลา ปลาบู่นำเด้อ
ทิด : ฮ่วย ปลาบู่สิไปเอานำพี่อ้ายพู้นติ
นาง : ฮึ เจ้าสิไปเอามาแต่นิทานเรื่องปลาบู่ทองพู้นติ
ทิด : สิไปเอากับอ้ายกับเอื้อยดอก ปลาบู่เพนเว่าวาทางเขื่อนอุบล รัตน์ตั้ว หล๊ายหลาย เออๆ เดี๋ยวสิหามาให้เด้อ

คนอีสานนิยมแต่งเรื่องราววรรณคดีของตนเองไว้มาก และโยงเรื่องราวเหล่านั้นไปสู่พระพุทธศาสนา หรือหยิบจากชาดกเอามาแต่งเป็นนิทาน เช่นเดียวกับนิทานเรื่อง “ปลาบู่ทอง” ที่ถูกนำมาเขียนเป็นจิตรกรรมฝาผนังโบสถ์ในอีสาน ซึ่งนักปราชญ์อีสานได้ศึกษาค้นคว้า เป็นนิทานพื้นบ้านของไทยเป็นเรื่องราวความรักความผูกพันของแม่ลูก ซึ่งเมื่อแม่ตกน้ำได้ไปเกิดเป็นปลาบู่เพื่อจะได้อยู่ใกล้เอื้อยผู้เป็นลูกสาว แต่ก็ถูกกลั่นแกล้งจากแม่เลี้ยงและลูกๆ ทำให้ปลาบู่ตาย ต้องไปเกิดเป็นต้นมะเขือ ต้นโพธิ์ ต่อมาเอื้อยอภิเษกสมรสกับพระราชา แม่เลี้ยงต้องการให้ลูกของตนเป็นพระมเหสี จึงหลอกเอื้อยให้กลับมาเยี่ยมบ้าน เอื้อยหลงกลเหยียบกระดาษตกลงไปในอ่างน้ำเดือดและตายแล้วไปเกิดเป็นนกแขกเต้า ฤาษีชุบนกแขกเต้าให้เป็นคน ต่อมาพระราชาทราบความจริง จึงสั่งให้ลงโทษอ้ายลูกแม่เลี้ยง และเอื้อยขออภัยโทษ พร้อมกับรับพ่อ แม่เลี้ยง และอี่ มาอยู่ในเมืองอย่างมีความสุข (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2524)

4.3.2 ด้านเนื้อหาในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ

จากบทละครวิทยุทั้ง 50 ตอน ในปีพ.ศ. 2549 พบว่ามีประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ จำนวน 78 ประเด็น เมื่อใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเพื่อช่วยในการศึกษาแล้วจึงได้ประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ จำนวน 40 ประเด็น ทั้งนี้ได้สรุปเป็นตารางเพื่อบอกรายละเอียดเบื้องต้นในส่วนของประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องใดบ้าง และบทบาทของละครเรื่องนี้ต่อการพัฒนา ดังนี้

4.3.2.1 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคม

สภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ทางสังคมติดตามมา ไม่ว่าจะเป็นเมืองใหญ่ ชุมชนเล็กๆ กลายมาเป็นเมือง สภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ทางสังคมติดตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเยาวชน ปัญหาด้านศีลธรรม

ดังนั้นในฐานะสื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียงประเภทละครวิทยุ สามารถทำหน้าที่ด้านนี้ได้โดยการใช้วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อในการพัฒนาด้านสังคม เพื่อช่วยสื่อความหมาย สร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อลดความขัดแย้ง และความตึงเครียดทางจิตใจของประชาชนลงได้ (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2542: 83)

ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคมของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แบ่งได้เป็น 5 รูปแบบ ได้แก่

ตารางที่ 4.10 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาสังคม รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

ประเด็นเนื้อหาสื่อเพื่อการพัฒนา	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง	บทบาทต่อการสื่อสารในการพัฒนา
สื่อเพื่อการพัฒนาสังคม	5 รูปแบบ	1. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	1.1 โครงการของรัฐบาล 1.1.1.1 โครงการขับขี่ปลอดภัยในช่วงเทศกาลสงกรานต์ 1.1.2.1 โครงการตรวจสภาพรถ 1.2 การพนัน 1.2.1.1 การพนันฟุตบอล 1.3 อุบัติเหตุและความประมาท 1.3.1.1 ต่อต่อย 1.3.1.2 อันตรายจากแท่นปูน(แท่นปูนล้มทับ) 1.3.1.3 ความประมาทจากการเล่นน้ำ 1.3.1.4 อุบัติเหตุจากการแข่งรถ 1.3.1.5 อุบัติเหตุจากการจุดพลุ 1.3.1.6 กระดุมติดคอ(กลืนกระดุมจนติดคอหอย) 1.3.1.7 ถูกล้วงกระเป๋า 1.3.1.8 อุบัติเหตุจากใบเลื่อยทับ	 - การชักจูงใจ - การให้ข่าวสาร - การชักจูงใจ - การชักจูงใจ - การชักจูงใจ - การชักจูงใจ - การชักจูงใจ - การชักจูงใจ - การชักจูงใจ - การชักจูงใจ - การชักจูงใจ

ตารางที่ 4.10 (ต่อ) รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาสังคม รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

ประเด็นเนื้อหาสื่อเพื่อการพัฒนา	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง	บทบาทต่อการสื่อสารในการพัฒนา
สื่อเพื่อการพัฒนาสังคม	5 รูปแบบ	1. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	1.3.1.9 ถูกหมีกัด	- การชักจูงใจ
			1.3.1.10 อันตรายจากการจับปลา	- การชักจูงใจ
		2. อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชาวอีสาน	2.1.1 การร้องหมอลำกลอน	- การชักจูงใจ
		3. เคารพต่อสถาบันพระมหากษัตริย์	3.1.1. พระราชพิธีงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2549	- การชักจูงใจ
		4. พัฒนาชุมชนและสังคม	4.1.1 ช่วยเหลือประชาชนจากภัยทางธรรมชาติ	- การให้ข่าวสาร
		5. สร้างทัศนคติ	5.1.1 ข้อดีของการเกณฑ์ทหาร	- การชักจูงใจ

1. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

โดยการนำเสนอด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของทางรายการละครวิทยุนั้นแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1.1 โครงการของรัฐบาล

โครงการของรัฐ หมายความว่า การดำเนินงานไม่ว่าในลักษณะใด ๆ ตามนโยบายหรือโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือการบริหารราชการในกิจการของรัฐ หรือโครงการที่จะต้องได้รับสัมปทาน การอนุญาต อนุมัติ หรือความเห็นชอบจากหน่วยงานของรัฐ (http://www.pub-law.net/article/ac100446_6.html) โดยนำเสนอโครงการต่างๆ ของรัฐบาลเป็นบทละครวิทยุดังต่อไปนี้

1.1.1 การชักจูงใจ

1.1.1.1 โครงการขับขี่ปลอดภัยในช่วงเทศกาลสงกรานต์

ตัวอย่างจากตอน อันตรายหน่อไม้ปี๊บ (1 เมษายน 2549)

สารวัตร : โธ่ๆ เป็นหยังน้อเซียง อิหยังมาอิรุงตุงนังเต็มรถไปเหมิดไปไซมานิแหม

เซียง : โอ๊ย หลายสิ่งหลายอย่างท่านสารวัตรเอ้ย นี่ๆ ลูกหลานมาหลายกะเลยซื่อของหลายอิหลีล่ะ เต็มรถเต็มราอยู่ เบิ่งอยู่นิ

สารวัตร : ป๊าดโธ่ ไปในเมืองมีจังได๋

เซียง : ไปในเมืองมาๆ

สารวัตร : เป็นจังได๋ ตำรงตำรวจทางในเมืองเขาเริ่มเคร่งครัดฮึ ยังเห็นวาสิเอาจิงเอาจังเด้ช่วงนี่

เซียง : หลายๆ ตั้งแต่ใส่หมวกกันน็อคหมวกจ๊อกกี้เขากะยังจับเข้มอิหลีปีนี่ สารวัตรอย่าไปเด้อ แมนสารวัตรกำนันเขากะบ่เว้นเด้ งานสงกรานต์นี่ เขารณรงค์เด้วันสงกรานต์นิ อย่าลืมเด้อ

สารวัตร : ใกล้สงกรานต์นี่เขาเริ่มมาตรวจจับเรื่องความรงความเร็วแล่วเมาแล่วขับบ่รัดเข้มขัดนิรภัย เอาจิงเด้เดี๋ยวนี่

เซียง : บ่พกใบขับขี่ เหมิดทะเบียนกะจับคือกันเหมิด แตวารถยางแปคือสิบ่จับดอก (หัวเราะ)

สารวัตร : รถยางแปตำรวจหนีไกล ย่านให้ยู่ซอย

เซียง : เขาจับไปหลายรายแล้วเด้สารวัตรกำนัน

สารวัตร : เพราะว่าซวงนี่มันใกล้เทศกาลสงกรานต์ คนเดินทางไปมาหลายเจ้าหน้าที่กะต้องตรวจกวดขันแน้จักนอยเพราะว่าสาเหตุของคนตาย รึวาเกิดอุบัติเหตุหลายๆ ซวงสงกรานต์เพินบอกวา ย่อนวาเมาแล่วขับ คนเมาแล่วมาขับมันขาดสติตั้วคนเฮา ตั้งแตยางซือๆกะบ่ซือทางแล่ว กะระวังเด้อคาดเข็มขัดนิรภัยดีๆ จังพ่อกัน

เชียง : ครับผม ขอบคุณหลายๆ

จากตัวอย่าง เป็นการสนทนาถึงโครงการของรัฐบาลในการรณรงค์ขับขี่ปลอดภัยในช่วงเทศกาลสงกรานต์ว่าเราควรจะปฏิบัติตนอย่างไร โดยกล่าวถึงการขี่มอเตอร์ไซค์และให้สวมหมวกกันน๊อค การรัดเข็มขัดนิรภัย การพกใบขับขี่ และที่สำคัญคือการไม่ขับรถขณะเมาสุรา โดยการตรวจวัดระดับแอลกอฮอล์ และจับปรับผู้ขับขี่ยานพาหนะที่มีระดับแอลกอฮอล์เกินกว่าที่กำหนด เพื่อป้องกันและช่วยลดอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้น ปัจจุบันโครงการนี้ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดมาโดยใช้ชื่อโครงการรณรงค์ว่า “เมาไม่ขับ”

โครงการ“เมาไม่ขับ” มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกระแสความตื่นตัวในสังคมเกี่ยวกับปัญหาอุบัติเหตุจราจรจากสุรา เสริมสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนไม่ขับรถขณะเมาสุรา เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สนใจทั่วไปได้มีส่วนร่วมรณรงค์ และเพื่อขยายขอบเขตการรณรงค์ไปยังกลุ่มบุคคลต่างๆ

โดยมีแนวทางการทำงาน คือรณรงค์ให้คนไทยรับรู้ถึงอันตรายจากการเมาสุราแล้วออกไปขับรถเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สนับสนุนให้ตำรวจมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง (กรมตำรวจเริ่มนโยบายจับผู้เมาแล้วขับอย่างจริงจังในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2539) สนับสนุนให้เกิดภาคีเครือข่ายในการรณรงค์เมาไม่ขับในทุกสังคม และสนับสนุนให้มีการแก้ไขกฎหมายที่มีผลทั้งทางตรงทางอ้อมกับการเกิดอุบัติเหตุจราจรที่มีสาเหตุมาจากการเมาแล้วขับ (http://www.ddd.or.th /?content=aboutus)

1.1.2 การให้ข่าวสาร

1.1.2.1 โครงการตรวจสภาพรถ

ตัวอย่างจากตอน เหมาร้านก๋วยเตี๋ยว (25 กุมภาพันธ์ 2549)

ตำรวจ : อ้าว จอดๆๆ สต๊อปๆๆ

เชียง : แมนหยังอีกน้อ แมนหยังครับคุณจ่า นายร้อย

ตำรวจ : ไม่ต้องทักเลยจำหน้าได้แล้วคนนี้

เชียง : ผมบ่อยากพ่อหน้าเลยคุณตำรวจ
ตำรวจ : คุณชื่อเชียงใช่มั้ย
เชียง : พอแมตั้งให้ครับ เอิ่นเชียงล่ะครับ สิมาจับผมอีกติ
ตำรวจ : โห โทษฐานขับรถเก๋งแล้วใส่หมวกกันน็อค
เชียง : (หัวเราะ) บ่แมนหมวกกันน็อค หน้าผากอยู่ไกล
ตำรวจ : ติ เหลี่ยมมาบๆ อยู่ อ๋อ วันนี้ไม่ได้จับหรอกคุณเชียง จะขอตรวจสภาพรถ
เชียง : ตรวจเฮ็ดหยังน้อ
ตำรวจ : เขามีโครงการตรวจสภาพรถให้กับประชาชน
เชียง : ป๊าดโธ่ คือสิดีแท้บาดหนิ
ตำรวจ : เช่น เช็คลมยาง เช็คเครื่อง ดูความเรียบร้อยระบบต่างๆ ระบบเบรก กระจกมองหลัง น้ำมันนะ เป็นไง นี่ๆ แอบเข้าไปเลย
เชียง : ติ เช็คให้ผมฟรีตินี่ ป๊าดดีๆ
ตำรวจ : ใช่ นี่ทางจราจรร่วมกับบริษัทขายน้ำมันโปรเคนจะ ตรวจสภาพรถให้ฟรี ดีมั้ย
เชียง : ดีครับ พอดีน้ำมันมันบกพร่องจักหน่อยเติมให้ฟรีแน้เด้อครับ
ตำรวจ : ได้ แต่คิดค่าเติมนะ
เชียง : (หัวเราะ) คงไม่จับผมหรอกนะวันนี้
ตำรวจ : ไม่หรอก วันนี้คุณเชียงดีมาก ไม่ขับรถเร็วเกินกำหนดและไม่แซงเส้นทึบด้วย เอาล่ะ เดี๋ยวเช็คเสร็จเรียบร้อยแล้วทางตำรวจจะออกใบตรวจสภาพรถให้นะ
เชียง : ครับ ขอบคุณมากครับคุณตำรวจ แอบม่องนี่เนอะ

จากตัวอย่างข้างต้น ถือเป็นโครงการของรัฐบาลร่วมกับภาคเอกชน โดยแจ้งต่อผู้ขับขี่รถวาจะมีการตรวจสภาพความพร้อมของรถโดยสาร ความพร้อมของพนักงานขับรถเพื่อความปลอดภัยในช่วงเทศกาลสงกรานต์ เพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุและความสูญเสีย และที่สำคัญเป็นการเตรียมความพร้อมทุกด้านก่อนที่จะเดินทาง ใช้รถด้วยความไม่ประมาท ระมัดระวัง ไม่ขับรถเร็ว ไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และขับรถด้วยความมีน้ำใจ

1.2 การพนัน

พนัน หมายถึง เล่นเพื่อเอาเงินหรือสิ่งอื่นโดยอาศัยความฉลาด ความชำนาญ เล่ห์เหลี่ยม ไหวพริบ และฝีมือ รวมทั้งโชคด้วย (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 756)

เรื่องการพนันที่พบในละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้มีการนำเสนอเกี่ยวกับการพนันชนิดหนึ่งที่เรียกว่า การพนันฟุตบอล ในตอนดับอนาคตเซียนพนัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.2.1 การชักจูงใจ

1.2.1.1 การพนันฟุตบอล

ตัวอย่างจากตอน ดับอนาคตเซียนพนัน (9 ธันวาคม 2549)

ด.ช.เดี่ยวเสียพนันฟุตบอลกว่าสองแสนบาทจนโดนทวงหนี้ จึงมาขโมยเงินพ่อแม่ แต่โดนจับได้ อย่างไรก็ตามพ่อกับแม่ก็หาเงินไปใช้หนี้ให้

พ่อ : เว่ามามึงไปเป็นหนี้พนันฟุตบอลแมนบ่ เขาตีมาตาปูดตาโป

ด.ช.เดี่ยว : ครับๆ เขามาทวงหนี้ผมบ่มีเงินให้เขา

พ่อ : จักบาทๆ เว่ามา

ด.ช.เดี่ยว : เกือบแสนครับ

พ่อ : เกือบแสนเต่านี่ เจ้ามีอยู่ท้อได๋

แม่ : อย่าเฮ็ดอีกเด้อ อู้ย ข่อยหนายๆ (เบื่อ)

พ่อ : เฮาสิลูกไว้ รึให้เขามาเอามันตาย มาเว่าดีๆ ดู้ บาดเนี่ย ขั่นสิเอาลูกไว้เฮากะต้องเสียเงิน

แม่ : แล่วแตเจ้ากะแล่วกัน เหมิดปัญญาแล่ว

พ่อ : เอาลูกไว่น้อเต่า จังซี่ซะสัญญากับพ่อแม่ก่อน

แม่ : มึงต้งสัญญา จังสั้นกะสิผลาญเงินผลาญทองไปบ่เซาเต่าเอ้ย

พ่อ : หากพ่อใช้ให้แล่วต่อไปอย่ามีพฤติกรรมในการเล่นการพนันทุกชนิด ยอมรับบ่ ต้องเซาเด้อ

ด.ช.เดี่ยว : ครับๆ ผมจื้อแล่วครับ

แม่ : เออ ไปๆ

จากตัวอย่างในสถานการณ์ข้างต้น เกิดจากการเล่นพนันฟุตบอลเพื่อเสี่ยงโชค เพื่อผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับ โดยเป็นการเล่นผ่านโต๊ะบอล นอกจากนั้นยังเป็นการเล่นหรือกระทำด้วยความสนุกสนาน เพลิดเพลินโดยเฉพาะ ทั้งนี้ เป็นการให้ข้อคิดต่อผู้ที่เล่นการ

พนัน หรือกำลังคิดจะเล่นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ทำให้เสียอนาคต ดังนั้น ไม่ควรริไปเล่นการพนัน ไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง

การพนันฟุตบอล จัดเป็นการพนันประเภทหนึ่งในสังคมไทยที่มีการเล่นการพนันมาก โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีการศึกษา ฐานะ หน้าที่การงานดี มากกว่าผู้ไม่มีการศึกษา หรือมีอาชีพการงานที่ไม่ดี โดยเฉพาะการพนันฟุตบอลได้แพร่เข้าไปยังกลุ่มนักเรียน นักศึกษา และสร้างปัญหาสังคมที่ตามมามากมาย (http://www.healthymanual.com/bad.asp?content_id=762#2)

ด้วยวิธีการเล่นพนันดึงดูดใจนักเล่น ด้วยสิ่งแวดล้อมทางเทคโนโลยีและการถ่ายทอดสดผ่านดาวเทียมที่ทันสมัย และด้วยความชอบกีฬาฟุตบอลของเด็กไทยเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ทำให้การพนันฟุตบอล แพร่ขยายอย่างรวดเร็ว (http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2003q4 /article2003nov19p2.htm)

1.3 อุบัติเหตุและความประมาท

การเป็นละครเพื่อชีวิตของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” นอกจากผู้ฟังจะได้ทั้งสาระประโยชน์ และความเข้าใจในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังเป็นการให้ข้อคิดเรื่องการป้องกันอุบัติเหตุและการระมัดระวังในเรื่องต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในการประกอบอาชีพหรือในชีวิตประจำวัน

โดยบทละครวิทยุที่กล่าวถึงเกี่ยวกับการระมัดระวังอุบัติเหตุในด้านต่างๆ มีปรากฏในแต่ละตอนดังนี้

1.3.1 การชักจูงใจ

1.3.1.1 ต่อต่อย

ตัวอย่างจากตอน ตัวต่อเป็นเหตุ (11 กุมภาพันธ์ 2549)

ยายดอกท้อให้ชายและแหยมมาช่วยเก็บกิ่งกระถินเพื่อนำไปให้แพะที่เลี้ยงไว้กิน

ยายดอกท้อ : แหยมๆ พาอ้ายซายไปตัดกิ่งกะถินให้ยายแน้ไป๋ สงสัยซาวบ้านสิลืมตัดทิ่ม แตวาตัดแล่วอย่าลืมเก็บใส่ถุงให้ยายนำเด้อ

แหยม : ต้นนี่แมนบ่ยาย ฮ่วยมันคือสูงแถะน้อบาดหนิ จังว่าแหลวซาวบ้านเขาบ่ตัดไป มันตัดบ่เถิง อ้ายซายๆ เอามีดบักอีโต้มาแน้

ชาย : ได้เลยยาย เดี๋ยวพวกผมสิจัดการให้ราบเลย นี่อ้ายแหยมบักอีโต้

ยายดอกท้อ : เออ ซุมนี่มันใช้งานได้อิหลีเว้ย บ่เสียแฮงที่สนิทสนมกันมา แตวานี่กิ่งกระถินมันคึหลายกว่าที่คึดไว้แท้ เอ๊ะ โอ๊ะ โอ๊ย มันอิหยังน้อ เอ๊ะ โอ๊ะ โอ๊ย มันตัวต่อตั้วนี่ หนีไปบ่ได้ตั้ว หนิ โอ๊ย

แหยม : ซายๆ ฟ่าวไปเบิ่งยาย ยายเป็นอิหยังน้อ

ชาย : อ้ายแหยมๆ ฟ่าวมาๆ ยายดอกท้อโดนต่อต่อยหลายโตเลย ซอยยายแน้ เร็วๆ ยายเป็นลมแล่วพายายไปหาหมอที่ตำบลก่อน เดี๋ยวผมไปเอารถมาก

.....

ณ โรงพยาบาล

แหยม : หมอครับ คุณยายเป็นจังได๋แนครับ

หมอ : คุณยายโดนแมลงต่อยนับจำนานไม่ได้เลยศีรษะก็บวมปูดเป็นจำนวนมาก คนไข้ก็มาที่โรงพยาบาลช้าเกินไป ยายเลยทนพิษบาดแผลไม่ไหว เสียใจด้วย คุณยายสิ้นใจแล้วนะครับ

แหยม : ซายเอ้ย เฮาเอาศพยายไปบำเพ็ญส่วนกุศลอยู่บ้านเฮาเถอะ ไปบอกพ่อสี (ผู้ใหญ่บ้าน)กันเฮา

.....

ณ วัดประจำหมู่บ้าน

ผู้ใหญ่สี : พ่อแม่พี่น้องที่มางานแม่ใหญ่ดอกท้อ มื้อนี่กะต้องขอขอบคุณหลายๆ ที่มาเด้อครับ เฮาบ่ทิ้งคนบ้านเดียวกัน กะถือวาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นบทเรียนในการดำเนินชีวิตของเฮา ต้องอยู่ในความบ่ประมาทและระมัดระวังเสมอ เพื่อบ่ให้เกิดเหตุการณ์จังซี่ขึ้นอีก เอ้าๆ ต่อไปเฮามาเริ่มพิธีกันต่อจนถึงการฌาปนกิจยายกะถือวาเสร็จพิธีเด้อ เชิญเข้ามาในงานเลยครับ

จากตัวอย่าง เหตุการณ์โดนต่อต่อยจนต้องเสียชีวิตของยายดอกท้อ ทำให้ทราบถึงอันตรายที่เกิดจากความไม่รู้และความประมาทในการไปตัดต้นกระถินที่มีตัวต่ออาศัยอยู่ จนกระทั่งตัวต่อต่อยถึงแก่ชีวิต ดังนั้น จึงเป็นการให้ข้อคิดในการให้รู้จักระมัดระวังไม่ให้เกิดเหตุการณ์เช่นดังตัวอย่างข้างต้น

นอกจากนั้นทำให้ทราบว่า สิ่งสำคัญคือเมื่อถูกต่อต่อยจะได้รับสารพิษ จะมีอาการลมพิษ หายใจไม่ออก ในกรณีเช่นนี้ควรพบแพทย์โดยด่วน แม้จะโดนต่อยแค่ 1 ตัว เพราะอาจถึงเสียชีวิตได้ ดังนั้น หากเห็นรังต่อและต้องการป้องกันและกำจัดตัวต่อ จึงควรกำจัดรังต่อในเวลากลางวันต้องสวมใส่เสื้อผ้าหนาหรือหลายชั้นเพื่อป้องกันต่อต่อยและต้องสวมถุงมือที่หนา รองเท้าบู้ท และสวมหมวกเพื่อป้องกันต่อรุมต่อย (บุญเยือน ทุมวิภาต อ้างใน ไพโรจน์ อุ่นสมบัติ และประพันธ์ เชิดชูงาม, 2532: 821-41)

1.3.1.2 อันตรายจากแท่นปูน

ตัวอย่างจากตอน เอาไม่อยู่ (4 มีนาคม 2549)

ทิด : เอ้า พวกเฮา เร่งงานหน่อยเร็ว ทางอบต.เขาสิเอาท่อใหญ่ท่อเล็กและกะถังน้ำที่สั่งไว้มาลง แตวาต้องให้เสร็จภายในอาทิตย์นี่เด้

คนงาน : ผมสิเร่งให้เสร็จอ้ายทิด เพราะวาอาทิตย์หน้านี่ผมสิลาบวชครับแล้วกะสิขอค่าแฮงผมนำ

ทิด : บ่มีปัญหาเรื่องค่าแฮง เพราะวาเงินเดือนสิจ่ายทันที ขอให้งานเสร็จตามกำหนดกะพอ บ่มีปัญหา

คนงาน : พวกเฮาสิเร่งให้เทิงกลางวันกลางคืนเลยครับ พวกเฮาลงมือเฮ็ดงานต่อ

.....

ทิด : เอาล่ะๆ แท่นปูนที่เทไว้ครบกำหนดเอาออกได้แล่ว พวกเฮาซอยกันถอดแบบแท่นปูน จับซอยกัน ระวังเด้อ ของมันหนัก เอ้ายกๆ

คนงาน : ผมสิจับทางนี่ครับ ระวังๆ เอ้า อึ้บ โอ๊ยๆๆ

.....

ตำรวจ : ผู้ใด๋เป็นเจ้าของโรงงานปูนน้อ ให้รายละเอียดแน้ครับ

ทิด : ผมเองครับ ตอนนั่นพวกคนงานกำลังซอยกันถอดแบบแท่นปูนออก แตวาแบบมันหนัก แท่นปูนกะหนัก พอถอดออกได้แท่นปูนกะล้มทับคนงานที่ยืนดันแท่นปูนอยู่ ตายคาที่เลยครับ ผมกะหมดปัญญาสิซอย

ตำรวจ : เอาละๆ ถือวาทุกคนประมาท ของมันหนักต้องซอยกันและระมัดระวังเป็นพิเศษ แรงคนเฮาทานบ่ไหว แท่นปูนกะเลยทับตาย กะซอยกันตามสมควรเด้อ มื้ออื่นไปโรงพักสิได้

เจรจาตกลงกันคนตายกะสิได้จัดการศพตามธรรมเนียมต่อไป

อันตรายที่เกิดจากแท่นปูน เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของอุบัติเหตุซึ่งมีสาเหตุเกิดจากความประมาทและไม่ระมัดระวังของคนงานในการถอดแบบแท่นปูน จึงทำให้ล้มทับคนงานที่ยืนดันแท่นปูนและเสียชีวิต จึงจำเป็นต้องมีความระมัดระวังในการปฏิบัติงาน ให้ไม่เกิดเหตุการณ์แบบนี้กับใครก็ตาม

1.3.1.3 ความประมาทจากการเล่นน้ำ

ตัวอย่างจากตอน ตายเย็น (15 กรกฎาคม 2549)

เด็กๆ ชวนกันไปเล่นน้ำที่ประตูโขง จนเกิดเหตุ

อ้น : ป๋องๆ มึงว่ายน้ำท่าปลากิเดิดได้บ่

ป๋อง : หมูๆ มึงกำลังเว่าอยู่กับผู้ได๋ กูได้ทุกท่า แข่งกันบ่

เบส : สูอย่าไปไกลหลาย ขากะสิบ่เถิง ขี้ไคลน้ำกะหลาย มันสิมื้นเด้

อ้น : สู สอนกูว่ายน้ำแน้ ว่ายน้ำเก่งแท้ กูอยากว่ายน้ำ เก่งคือสูว่ะ

ป๋อง : มาๆ จับกูไว้ จับแน่นๆ แล้วกัน

เบส : กูวามึงเล่นอยู่เลาะนี่ล่ะ มันจังบ่ลึก

อ้น : สู มาเบิ่งม่องนี่แน้น้ำ น้ำเย็นๆ สำบ๊ายสำบาย

ป๋อง : เย็นอิหลีว่ะอ้น

เบส : ไสๆ เย็นอิหลี โอ๊ย ซอยแน้ๆๆ กูจมน้ำแล่ว

ป๋อง : บักเบสจมน้ำแล้ว หาไม้มาเร็ว บ่ทันแล่ว

อ้น : บักเบสตายแล้ว เฮ็ดจังได๋สู กูย่าน เฮาเมียป่ะ สิติดคุกบ่หนิ

เรื่องจริงจากบทละครวิทยุในชื่อตอนตายเย็น สะท้อนถึงการเสียชีวิตจากการจมน้ำ เนื่องจากความประมาทของเด็กๆ ที่มาเล่นน้ำทั้งที่บางคนยังว่ายน้ำไม่ได้ และไม่มีผู้ปกครองมาดูแล นอกจากนั้นยังเกิดจากน้ำที่ลงเล่นคือ มีความลึกเกินกว่าที่เด็กจะเหยียบได้ นอกจากนั้นยังมีตะไคร่น้ำทำให้ลื่น ดังนั้น จึงควรมีวิธีป้องกันอุบัติเหตุในการเล่นน้ำ เริ่มจากการมีผู้ปกครองดูแลบุตรหลานที่เป็นเด็กไม่ให้ไปเล่นน้ำตามลำพัง ไม่ว่าจะเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น และใช้อุปกรณ์ที่สามารถลอยน้ำได้ เช่น ห่วงยาง ลูกบอล โฟม และที่สำคัญควรเน้นในเรื่องของการระมัดระวังอันตรายจากการเล่นน้ำที่จะเกิดขึ้นทุกทาง

1.3.1.4 อุบัติเหตุจากการแข่งรถ

ตัวอย่างจากตอน อนาคตนักซิ่ง (25 พฤศจิกายน 2549)

จ่อยชอบแข่งรถมาก แม้ว่าจะถูกแม่จับได้ว่าไม่ไปเรียนแต่ไปแข่งรถก็ตาม แต่วันนี้ก็ยังจะไปแข่งรถตามเดิม และชวนเพื่อนสนิทมาทดลองซ้อมแข่งรถก่อน

จ่อย	:	เอ้าบักนี่ มึงไปเฮ็ดอิหยังมาขาคีเป็นฮอยจังสั้น
จุก	:	โอ๊ย จ่อยเอ๊ย แม่จับได้ว่าเฮาบ่มาโฮงเฮียน ตีเฮาบ่ยั้งมือเล้ย เจ็บกะเจ็บ ปวดกะปวด พ่อแม่มึงว่าหยังบ่
จ่อย	:	บ่ ทางปลอดโปร่ง พอดีพ่อกับแม่กูบ่อยู่ ไปอบรมต่างจังหวัด อาทิตย์หน้าจังสิกลับมา
จุก	:	ติ ไคแน้ บ่คือกู ซวยที่สุดในรอบปี ในรอบเดือนกะว่าได้เจ็บกะเจ็บ
จ่อย	:	มึงเป็นจังซี่สิไปแข่งรถได้อยู่บ่
จุก	:	บ่มีปัญหาดอก ถึงสิเจ็บปวดรวดร้าว แต่วาใจมักบักคักมื้อแรงเฮากะสิไปเด้ บ่ย่านดอก โตสิไปนำบ่จ่อย
จ่อย	:	บ่ะ มึงนี่สุดยอดอิหลี ขนาดถีกตี ยังสิไปอยู่
จุก	:	ปะสาถีกตีซำนี่ ไปได้อยู่แล้ว มื้อก่อนเสียใจบ่เซาเด้ เดี๋ยวนี่เสียเงินเกือบพัน แพ้เขา มื้อนี่ว่าสิไปขอล้างตาแน้ โตสนใจบ่ไปนำบ่ ไปลุ่นนำ
จ่อย	:	สิลองไปเบิ่ง เซื่อจักคาว
จุก	:	แต่วาตอนนี้เฮาลองซ้อมๆ จักคาวบ่
จ่อย	:	เอาติล่ะ
จุก	:	เอาให้สุดๆ เลย โตพร้อมยังหนิ
จ่อย	:	พร้อมแล่ว
จุก	:	นับถอยหลังเด้อ
จ่อย / จุก	:	5 4 3 2 1 ไป
จุก	:	(เสียงรถ) จ่อยๆ เฮ้ยๆ รถข้างหน้า รถอีแต๋น
จ่อย	:	โอ๊ยๆ ตายแล่วๆ
		.....
ครู	:	แม่เรียมๆ อยู่บ่
เรียม	:	อยู่ครู ว่าจังได๋ บักจุกบ่ไปเฮียนอีกติ
ครู	:	เกิดเรื่องแล่วๆ เกิดเหตุแล่ว เรื่องใหญ่ๆ บักจุก บักจ่อยไปแข่งรถตำกับรถอิแต๋นที่สามแยกก่อนฮอดหมู่บ้านเฮานี่ตอนนี่ศพอยู่โรงพยาบาล
เรียม	:	มันตายติเดี๋ยวเนี่ย โอ๊ยสิเป็นลม พาฉันไปแน้

.....

ณ โรงพยาบาล

เรียม : เป็นจังได๋ แม่บอกแล่ว คึบ่ฟังแม่ บอกจนพอแฮงแล่ว มันคึเป็นจังได๋ล่ะ ดีตั๋วมีแต่แขนขาหัก ไปเบิ่งบักจ่อยดู้ มันตายแล่วยู่ในโรงเย็นพู้นน่ะ บ่สู้สั้นติ ลูกกะคือความหวังของพ่อแม่ หวงปานหน่วยตา หวงปานแก้ว คือจังมาเฮ็ดจังซี่ อยากได้อิหยังกะซื้อให้ซุแนว อยู่ไสล่ะแม่ของิจ่อยสู้บ่น่ะ มึงโซคยังดีตั๋วหนิ

ครู : ใจเย็นๆ แม่เรียม แม่บักจ่อยอยู่พู้นล่ะ โรงดับจิต นี่ล่ะเป็นนักเรียนบ่เรียนหนังสือ อยากเป็นนักซิ่งอนาคตนักซิ่งกะเป็นจังซี่ ลงเอยด้วยควมตายทั้งนั่นล่ะ เอาล่ะ เจ้าเฝ้าลูกอยู่พี่เด้อ สิไปดูศพบักจ่อยแน้

เรียม : จ้าๆ ฉันสิตามไปดอก

“วัยรุ่น” รักความเร็ว ชอบความเสี่ยง และนิยมความตื่นเต้นจำนวนหนึ่ง เมื่อถูกห้ามปรามโดยระเบียบและกฎหมายบ้านเมือง ก็จะ “หลบ” หรือ “แอบ” ไปทำตามใจตนเอง ยิ่งมีเพื่อนร่วมกลุ่ม “รวมตัว” กันได้มากๆ ก็ยิ่งสนุก และอาจเป็นที่มาของ “กิจกรรมอื่นๆ” ที่ “แรงกว่า” ต่อเนื่องกันไป (พระกิตติศักดิ์ กิตฺติโสภโณ, สวัสดีกรุงเทพฯรายสัปดาห์, 28 สิงหาคม 2548)

ดังตัวอย่างที่ยกมากล่าวถึงนี้ แสดงให้เห็นถึงความประมาทและความคึกคะนองของวัยรุ่นที่ใช้ถนนเป็นที่ประลองความเร็วจนเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิตในที่สุด ดังนั้นการแข่งรถซิ่ง บนถนนสาธารณะ จึงถือเป็นความเดือดร้อนของสังคม เพราะถนนมีไว้สำหรับให้ประชาชนเดินทาง เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความปลอดภัยต่อทุกคน จึงเป็นการบอกกล่าวเพื่อรณรงค์อีกวิธีหนึ่ง ให้มีการใช้ถนนเพื่อการสัญจรไปมาของคนทั่วไป ไม่ใช่เป็นเวทีประลองความเร็วของใครคนใดคนหนึ่ง

1.3.1.5 อุบัติเหตุจากการจุดพลุ

ตัวอย่างจากตอน เรื่องเศร้าออกพรรษา (30 กันยายน 2549)

(เสียงพลุ) ชาวบ้านไปเที่ยวงานบุญออกพรรษาที่บึงแก่นนคร จ.ขอนแก่นพบการจุดพลุ

ทิด : ปาดโธ่ คนมาหลายแถะ อ้าวยายๆๆ ย่างมาพี่เด็กน้อยสิเหยียบเจ้า เสียงตะโพก(เสียงพลุ)มันคึดังแท้ เด็กน้อยกะคึ

มาแซวซะแท้

ยาย : ฮ่วยๆ เสียงตะโพกแมะ จะแม่นเสียวแท้

ทิด : ยายหยับมาพี่ เดี๋ยวเขาสิจูดใส่ตาเจ้าเด้

เด็ก : โอ๊ยๆๆ

ทิด : เอ้า ยายๆ เบิ่งบักน้อยๆ นั่นดู๋ นอนกลิ้งอยู่นั่น ตะโพกแตก ใส่มือมันแล่วนั่น เฮ็ดจังได๋ล่ะ

ยาย : โอ๊ยๆๆ สิเอิ่นไผล่ะ เจ้าหน้าที่ตั๋ว

ทิด : ปาดโธ่ มือสึกแล้ว

ยาย : มึงอย่าไห้ ไห้เฮ็ดหยังล่ะ มาเล่นกะโดนจังซี่ล่ะ

ทิด : ไป หนีๆ ซุมมาก่อกวน งานเอาม่วนซื่นโฮแซว เฮ็ด จังได๋น้อยายเฮาบาดนี่ เอาบักน้อยๆ ไปส่งโรงพยาบาลน้อ

ยาย : เออๆ

ทิด : มือสึกตั้ง 3 นิ้วเลยยายบาดนี่ ออกพรรษาหยังน้อ แทนที่วาสิม่วนซื่นกลับมาเศร้าน้อ

เมื่อถึงเทศกาลสำคัญๆ ไม่ว่าจะเป็นเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ เทศกาลวันลอยกระทง หรือแม้แต่เทศกาลออกพรรษาตามตัวอย่างข้างต้น ผู้คนมักจะจุดพลุ ดอกไม้ไฟ และประทัดเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในวันเทศกาลดังกล่าว นอกจากความสวยงามที่เต็มไปด้วยสีสันตระการตาแล้ว ยังมีอันตรายที่แฝงมากับผู้ที่จุดพลุ ดอกไม้ไฟ และประทัด และผู้ที่อยู่ใกล้บริเวณที่มีการจุดอีกด้วย มักเกิดเป็นอุบัติเหตุโดยเฉพาะที่เกิดกับเด็ก ดังตัวอย่าง เมื่อเด็กได้จุดดอกไม้ไฟและประทัด เกิดระเบิดขึ้นมักจะเกิดขึ้นที่มือ ทำให้นิ้วฉีก นิ้วหลุด นอกจากนั้นยังอาจเป็นอันตรายต่อดวงตา

ดังนั้นจึงต้องมีวิธีป้องกันอันตรายจากการจุดพลุ ดอกไม้ไฟ และประทัดเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ทุกคนโดยเฉพาะกับเด็ก ผู้ใหญ่จึงควรตระหนักถึงความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายและไม่ควรปล่อยให้เด็กจุดหรือยืนดูดอกไม้ไฟ การจุดพลุ เล่นประทัดตามลำพังหรือไม่อนุญาตให้เด็กๆ จุดดอกไม้ไฟหรือเล่นดอกไม้ไฟ ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น

1.3.1.6 กระดุมติดคอ

ตัวอย่างจากตอน กระดุมแป๊บเป็นเหตุ (15 เมษายน 2549)

หมอ : (เด็กร้องไห้) โอ้ ไหนๆ ลูกเป็นอะไร ให้หมอตรวจดูซิ

นี : คุณหมอซอยแน้ค่ะ ลูกอิฉันมันฮ้องตลอดเวลา นมกะบ่ยอมกินเอานมใส่ปากกะมีแต่อ้วกออกๆ

หมอ : เอาล่ะๆ หมอจะตรวจให้ละเอียด อาจจะต้องเอกซเรย์ดูนะ แม่อุ้มเข้าไปตรวจในห้องเอกซเรย์เลยซิ

.....

นี : ลูกอิฉันเป็นอิหยังคะคุณหมอ มีอิหยังผิดปกติบ่

หมอ : พวกคุณเลี้ยงลูกยังไง ปล่อยให้ลูกกลืนกระดุมแป๊บลงคอ จุกอยู่ที่คอหอยเนี่ย หมอดึงออกให้แล้ว ดูซิ นี่ๆ กระดุมแป๊บจากคอลูกคุณเลยนะ

นี : ตายๆ คุณหมอขา บ้านอิฉันเย็บผ้าโหลส่งตลาดให้ ยายซอยเลี้ยงหลาน ลูกบักกระดุมอาจสิหล่นกับพื้น ลูกเลยเก็บกินเข้าปากไป

หมอ : ไม่ได้นะ ผู้ใหญ่ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ เพราะเด็กๆ ไม่รู้ว่าอะไรดีไม่ดี หมอช่วยไว้ทันไม่งั้นแย่ ดูแลเด็กต้องดูแลอย่างใกล้ชิด

นี : ค่ะๆ คุณหมอ บ่น่าเล๊ยลูกอิฉัน

อุบัติภัยจากสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวที่เกิดเป็นข่าวขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเกิดกับบุคคลวัยต่างๆ ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ หรือคนชรา เช่น ข่าวเกี่ยวกับการเสียชีวิตของเด็ก จากการเล่นจนลื่นล้ม หรือกระดุมติดคอ ล้วนแล้วแต่เป็นอุบัติเหตุที่หากยังไม่สามารถป้องกันได้ เราคงต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีอันตรายต่อไป จากตัวอย่างคือมีกระดุมที่ผู้ปกครองใช้ในการเย็บผ้าหล่นลงพื้น และเด็กหยิบมาเล่นจนกลืนกระดุมลงไปติดอยู่ในคอหอย เกิดอาการสำลัก ไม่ยอมกินนม และเกิดอาการหายใจติดขัด ซึ่งหากนำส่งแพทย์ไม่ทัน อาจจะทำให้เสียชีวิตได้

ดังนั้นผู้ปกครองจึงควรระมัดระวังอย่าวางสิ่งของเล็กๆ ไว้ตามพื้น เพราะเด็กที่อายุน้อยๆ มักจะชอบหยิบวัตถุแปลกปลอมใส่ปาก เมื่อเข้าไปติดในหลอดลมจะทำให้เด็กเสียชีวิตได้

1.3.1.7 ถูกล้วงกระเป๋า

ตัวอย่างจากตอน ลูกชิ้นเงินหมื่น (23 กันยายน 2549)

ป้าได้เงินจากสารวัตรมา 15,000 บาท จึงนำเงินติดตัวไปเที่ยวงานแสดงสินค้าโอทอป(OTOP) ในเมือง และโดนล้วงกระเป๋า

สาว : เอ้าๆ ถึงแล่วๆ ผู้ได๋สิไปเที่ยวม่องได๋กะไป และกะกลับมาพ้อกันสี่ทุ่มเด้อ ยายสิพาหลานไปไซกะไปตามสบายเด้อจ้า

ป้า : แม่สิอยู่กับบักหำแถวๆ นี่ล่ะ อยากกินอิหยังกะสิหากิน แถวๆ นี่ล่ะ ไปๆ แยกย้ายกันไป เงินอยู่กับยายผู้ได๋สิซื้ออิหยังกะบอก

.....

ป้า : เออ ไปซื่อลูกชิ้นกินก่อนดีกว่าเด้อบักหำ เดี๋ยวมา(บอกคนขับรถ) ไอ้หนูซื้อลูกชิ้นแซบๆ จัก 20 บาทแน้ น้ำจิ้มนำเด้อ นี่เงิน

คนขาย : หมูรึเนื้อยาย มีทั้งสองอย่าง

ป้า : เอาทั้งสองอย่างเลยแล่วกัน อย่างละ 20 บาท เอ้าๆ ผู้ได๋น้อ อย่ามาเบียดยาย ออกไปๆ พวกเด็กวัยรุ่นนี่

.....

สาว : ซุคนมาพร้อมกันรึบ่ ขึ้นรถๆ ป้ามาฮึยัง

ป้า : (โวยวาย) อีนางเอ้ย ป้าสิเป็นลม โอ๊ยๆ เงินแม่หายเหมิดแย่แล่วๆ สงสัยวาเงินสิหล่นรึถือกล่วงกระเป๋าเงินตั้งหมื่นห้าหายเกลี้ยงเลย

สาว : อ้าวป้า เฮ็ดจังได๋น้อ คือเอาเงินมามากจังสั้น บ่มีทางได้คืนดอก โดนเขาล่วงกะเป๋าไปแล้วแท้ๆ ไปๆ ขึ้นรถๆ เบิ่งป้านำหมู่เฮาสิเป็นลมแล้วนั่น เร็วๆ จังซี่ล่ะบ่น่าเลย มาเที่ยวกลับสิต้องมาเสียเงินเพราะวาโดนล่วงกระเป๋า ประมาทแท้ๆ

จากตัวอย่าง เป็นการถูกล้วงกระเป๋าในที่สาธารณะโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นจึงควรมีการป้องกันการถูกล้วงกระเป๋า โดยในการเดินทางไปในที่ต่างๆ จึงควรระมัดระวังทรัพย์สินที่พกพาติดตัวไป ทั้งนี้ไม่ควรนำของมีค่าหรือทรัพย์สินจำนวนมากติดตัวไปด้วย

1.3.1.8 อุบัติเหตุจากใบเลื่อยทับ

ตัวอย่างจากตอน หลับยาว (7 ตุลาคม 2549)

คนงาน : เถ้าแก่ๆ ครับ หมู่ผมโดนใบเลื่อยทับตายอยู่ข้างเครื่องจักรฟ่าวไปเบิ่งครับเถ้าแก่

เถ้าแก่ : หา ลื้อว่ายังไงนะ ใบเลื่อยทับตาย มันไปทำอีท่าไหนว่ะ โง่จริงๆ นะ เฮ้ย หาเรื่องจิงๆ

คนงาน : คือวาตอนพักเที่ยงครับ พวกผมกินข่าวแล้วแยกย้ายกันไปพักผ่อน หมู่ผมแขวนเปลกับใบเลื่อย แล่วรับน้ำหนักมันบ่

ไหวเลยหล่นทับคอ พวกผมพยายามดึงออกกะซอยบ่ได้ โซคร้ายอิหลีครับ

เถ้าแก่ : ไปๆ จะให้รถไปยกใบเลื่อยออกให้นะ ซวยจริงๆ พวกเอ็งนี่ทำอั๊วปวดหัวเลย

จากตัวอย่าง เป็นอันตรายที่เกิดขึ้นจากการทำงานก่อสร้างที่ต้องทำงานเกี่ยวข้องกับเครื่องจักร โดยไม่ระมัดระวังว่าจะได้รับอันตรายจากใบเลื่อยที่นำเปลไปผูกไว้สำหรับนอนพักช่วงกลางวัน แม้ว่าจะไม่ได้รับอันตรายโดยตรงจากการทำงานของใบเลื่อย แต่ก็ถือว่าใบเลื่อยทำให้เสียชีวิตจากการโดนใบเลื่อยทับ

ดังนั้นการทำงานจะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ“ผู้ปฏิบัติงาน”ต้องหลีกเลี่ยงการทำงานแบบเสี่ยงๆ ทำงานแบบไม่ประมาท และกรณีการประสบอันตรายหรือเกิดอุบัติเหตุนี้คงไม่ใช่เฉพาะผู้ที่ปฏิบัติงานเท่านั้น แต่อาจจะเกิดกับผู้ที่เกี่ยวข้องในที่ทำงานซึ่งมีโอกาสได้รับอันตราย บาดเจ็บ หรือถึงแก่ความตายได้ด้วย

1.3.1.9 ถูกหมีกัด

ตัวอย่างจากตอน สัตว์หน้าขน (14 ตุลาคม 2549)

เด็ก : คุณแม่ครับ ถึงสวนสัตว์แล่ว สิเข้าไปเบิ่งกับหมู่ได้บ่ครับโหๆ สัตว์หลายแท้ครับแม่

แม่ : ระวังเด้อ อย่าเข้าไปใกล้สัตว์สิเกิดอันตายได้เด้ ดูอยู่ห่างๆ

เด็ก : โหแม่ หมีกะมี สิงโต ลิงกะหลาย โอ้โห

แม่ : แม่กับย่าสิเดินอยู่แถวๆ นี่ ลูกเดินไปกับหมู่กะแล่วกัน

เด็ก : แม่ๆ ครับ ดูชะนีมันห้อยโหนน่าฮักคัก

แม่ : เออๆ อย่าเข่าไปใกล้มันจะแล่วกัน หมีโตบักใหญ่

เด็ก : โอ๊ยๆ แม่ๆ ซอยแน้ๆ หมีมันกัดหนูแล่ว โอ๊ยๆ

แม่ : ตายแล่วๆ เป็นอิหยังลูก เลือดสาดเลย นิ้วหลุด มือหลุด บ่หนิเลือดไหล ซอยลูกข่อยแน้ๆ

.....

เจ้าหน้าที่ : พวกคุณทำไมไม่ดูแลลูกหลานให้ดี ปล่อยให้เค้าเอาของกินมาให้สัตว์ได้ยังไง เข้าใกล้สัตว์มันก็อันตรายอย่างนี้ มาๆ เอาผ้าปิดแผลไว้ก่อน

แม่ : ลูกอิฉันยื่นแตงกวาให้หมีกิน หมีมันเลยตะปบมือลูกเอาจนนิ้วขาดหายเหมิด ฉันเข้าไปซอยบ่ทัน

เจ้าหน้าที่ : ทีหลังต้องระมัดระวังเป็นพิเศษอย่าเข้าใกล้กรงสัตว์ โดยเฉพาะเสือ หมีเป็นอันขาด อันตรายมาก ไปๆ พาลูกคุณไปโรงพยาบาลด่วนเลย

ความประมาทของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะเด็กๆ ขณะเที่ยวชมสวนสัตว์และถูกสัตว์กัดจนได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ล้วนเป็นข่าวที่เกิดขึ้นมาตามหน้าหนังสือพิมพ์ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา แม้ว่าทางสวนสัตว์จะออกมาตรการใดๆ มาเพื่อรักษาความปลอดภัยไม่ให้มีอันตรายเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวในสวนสัตว์ก็ตาม แต่นักท่องเที่ยวเองก็ควรระมัดระวังตนเองไม่ให้มีอันตรายเกิดขึ้น ดังนั้น ความปลอดภัยจึงเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวควรจะคำนึงถึงเป็นอันดับแรกในการเที่ยวชมสวนสัตว์

1.3.1.10 อันตรายจากการจับปลา

ตัวอย่างจากตอน ปลานิลกับมือระเบิด (18 มีนาคม 2549)

ทิด : เป็นจังได๋เซียง มีปลาเข้าดางติ ฟ่าวตรวจดูเร็ว

เซียง : มีๆ โตบักใหญ่เลย ปลานิลยักษ์ตั้ว อึ้บๆ

ทิด : ตุ้มไว้ๆ ดึงไว้ พยายามลากเข้าฝั่งให้ได้

เซียง : ปลาตัวโตอิหลีตั้วหนิ แฮงดีคักอ้ายทิด อึ้บๆๆ โอ๊ยๆ (ตูม)

ทิด : เป็นอิหยังเซียง พยายามว่ายเร็ว เฮ้ย เซียงๆ อยู่ไซล่ะ แย่แล้วๆ

.....

ทายก : เป็นจังได๋ทิด เฮ็ดจังได๋เซียงมันคึจมน้ำตาย

ทิด : โอ๊ย มันเป็นเฮื่องประหลาดอยู่เด้พ่อทายก ผมกับเซียงพากันไปจับปลาหนองบึงกรวด ปลานิลโตใหญ่คักติดดาง เซียงกะพยายามลากเข้ามาฝั่ง ตอนนั่นกะนั่งอยู่บนยางรถที่เฮ็ดเป็นแพ เป็นจังได๋มาจังได๋บ่สู้ปลานิลมันสะบัดๆ ครีบของมันตัดยางระเบิดตูมเล้ย เซียงหายจมลงน้ำไป ผมกระโดดลงไปงมศพเซียงมากะบ่พ่อ วิ่งมาบอกซาวบ้านให้ไปซอยงมเล้ยพ่อนี่ล่ะพ่อทายก

ทายก : เออ กะเป็นเวรกรรมคนเฮาต้องปลงและทำใจ หนองน้ำบางเทียกะต้องระวัง น้ำลึกมาก คนว่ายน้ำบ่เป็นกะจมน้ำตายได้ ถือว่าเป็นบทเฮียน เป็นอุทาหรณ์ ระมัดระวังเป็นดีที่สุด

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นถึงอันตรายที่เกิดในขณะจับปลาของชาวบ้าน แม้ว่าจะใช้วิธีการจับปลาตามลักษณะทั่วไปคือใช้แหอวนก็ตาม แต่แพที่นำมาเป็นพาหนะออกจับปลาทำมาจากยางรถยนต์ ซึ่งไม่ใช้เรือหรือแพไม้ไผ่ปกติ เมื่อจับปลาได้และลากอวนเข้ามาใกล้ทำให้ครีบของปลาสะบัดโดนแพ ยางรถระเบิด เซียงจึงจมน้ำตาย ดังนั้น วิธีป้องกันจึงต้องมีความระมัดระวัง และเลือกใช้เรือในการไปจับปลาจะทำให้ความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุนั้นลดลง

2. อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชาวอีสาน

ภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่มีศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่มีความหลากหลายแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น เนื่องจากภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่มีประชากรจากหลากหลายประเทศเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนานมาก ได้แก่ ประเทศลาว ประเทศกัมพูชา และประเทศเวียดนาม การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของหลากหลายประเทศจึงเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ศาสนา วิถีการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น ซึ่งพบว่าชาวไทยอีสานมีศิลปวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกับประเทศใกล้เคียงที่กล่าวมา ทั้งนี้ เมื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยและการติดต่อสื่อสารที่สะดวกสบายในปัจจุบัน ทำให้วัฒนธรรมตะวันตกได้เข้ามาในประเทศไทยรวมทั้งในภูมิภาคอีสานมากยิ่งขึ้นจนเกิดการกลืนทางวัฒนธรรมและลืมวัฒนธรรมของตนเอง

2.1 การชักจูงใจ

2.1.1 การร้องหมอลำกลอน

ตัวอย่างในบทละครวิทยุนี้จึงเป็นกรณีที่ได้กล่าวถึงเพื่ออนุรักษ์รูปแบบวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นที่บรรพบุรุษของเราได้สั่งสมไว้

ตัวอย่างจากตอน ซกเล็กเนื้อสวรรค์ (6 พฤษภาคม 2549)

นาง : (ร้องหมอลำ)เดือนสามคล้อย เจ้าคอยปั้นข้าวจี่ ข้าวจี่บ่ใส่น้ำอ้อย จัวน้อยเซ็ดน้ำตา โอ๊ะ โอ๊ะ โอย

ทายก : อ้าวๆ อิหล่า มึงลำผิดแล่ว มันเป็นเดือนหกบ่แมนเดือน สาม

นาง : อ้าว กะเดือนหกตั้ว อินางกะวาเดือนนี่ เดือนหกคล้อย เจ้าคอยปั้นข้าวจี่ พ่อใหญ่สิวาจังได๋

ทายก : ข้าวจี่เขาจี่เดือนสาม

นาง : โอ๋ติ

ทายก : มึงมากี่เดือนหก บั้งไฟกะแตกใส่มึงตายตั้ว

นาง : กะบู้แล่วเขียนไว้จังซี่เนอะ อิแม่เขียนให้สั้นเด้ แม่บอกวาใกล้สิเดือนหกแล่วมึงเอามาท่องแน้ เราฮั่นบ่ลบกลอนให้แหม

ทายก : เหอๆ มึงร้องได้กลอนเดียวติหมอลำ ร้องกลอนอื่นให้พ่อใหญ่ฟังแน้

นาง : ท่องได้หลายกลอนอยู่พ่อทายกเอ้ย บ่วาสิเป็นกลอนเทศน์ผะเหวด รำผะเหวด ล่องโขง ล่องแก่ง มีหลายแนวอยู่ตั้ว แม่เฮาเอาไว้ไสบ่จัก นางค้นออกมาเห็นสั้มนี้ กะวาแต่ฮ้องพ่อใหญ่กะมาพ่อนี่ล่ะ

ทายก : บ่แม่นเฮาเสี่ยงไว้ท่าแจกติ ศาลาพุ่นติ

นาง : จังว่าสิเสี่ยงไว้ไส

ทายก : อิหล่า ลองล่องโขงของฉวีวรรณ ดำเนิน ให้อิพ่อฟังแน้เป็นหยัง อู๊ยฟังแล่วสะออนๆ น้ำตาไหลนี่ป๊าดปานถือยาหม่องกะยังวา

นาง : ฮ่วย คึดฮอดอดีตสั้นติ

ทายก : แมน อ๊วย ตอนหนุ่มไปเล่นสาวบ้านพระบู่ยังวา

นาง : ฉวีวรรณ นั่นติ ฝั่งโขงเมื่อยามค่ำแล้ว ฟ้าเปลี่ยนสีแดงค่ำลงๆ นั่นติ

ทายก : ทำนองนั่นล่ะ อั่น ควยบักเลเฒ่าถูเฒ่าเนดังฮูดฮาด

นาง : โอ๋ๆ ไก่กะโจกอีโอก ควยน้อยสีเสาเฮียน มือกะกวดยาสูบ คนมาสูบฮวยๆ สั้นติพ่อใหญ่

ทายก : โอยๆๆ อู๊ย เซาๆ อิหล่าเซา พ่อสิซัก มากินใจพ่อคักแน้เถอะใจสิขาด อู๊ย

นาง : ยาวๆ ลำยากๆ พ่อใหญ่ อั่นลูกไห้แงๆ นั่น

ทายก : พ่อใหญ่ตื่นขึ้นมาควดใส่ยาสูบควนออกฮวดๆ ไหม้หวดเจ้าซะน้อออนซอนหลาย แต่วาว่าไปแล่วซุมื้อนี่หมอหลอกหมอลำกะแพงน้ออิหล่า

นาง : นั่นแล่ว แพงๆ จังวาจ้างกะยากๆ อิแม่เลยบอกวามึงกะหัดลำแน้เป็นหยัง ผู้แต่งกลอนกะหายากฮ่าย หมอลำสิไปจ้างกะหายาก คนสิฟังกะบ่ค่อยมีเด้เดี๋ยวเนี่ย ซุมื้อนี่พวกหมู่อิฉันกะไปฟังแต่เพลงสมัยใหม่

ทายก : โอ เขาไปฟังเพลงสตริงเหมิดแล่ว

นาง : จ้า อบต.บ้านเฮากะน่าสิมีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอีสานพื้นบ้านแน้เนอะ

ทายก : เออ งบประมาณอบต.กะมีเด้เนอะ น่าสิแบ่งมาให้วัฒนธรรมอีสานให้หัดร้องหัดรำยามเป็นบุญเป็นทานกะเอาเด็กน้อยบ้านเฮานี่แล่วรำแข่งกันแมนบ่อิหล่า

นาง : นั่นล่ะมันกะสิเป็นแตม่วนอยู่เด้พ่อใหญ่ฉันวา

ทายก : เดี๋ยวพ่อมีโอกาสสิลองคุยกับอบต.เพินเบิง

นาง : ยามประชุมนั่นจ้า
ทายก : สั้นแล่ว

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นถึงรณรงค์ให้คนอีสานโดยเฉพาะวัยรุ่นร่วมกันอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมพื้นบ้าน “หมอลำกลอน” อันเป็นมรดกของชาวอีสานให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งปัจจุบันนับวันจะหาดูได้ยาก

หมอลำกลอน เป็นศิลปะการแสดงที่เก่าแก่อันหนึ่งของอีสานลักษณะเป็นการลำที่มีหมอลำชายหญิงสองคนลำสลับกันมีเครื่องดนตรีประกอบเพียงชนิดเดียว คือแคน การลำมีทั้งลำเรื่องนิทานโบราณคดีอีสาน เรียกว่า ลำเรื่องต่อกลอนลำทวย (ทายโจทย์) ปัญหา ซึ่งผู้ลำจะต้องมีปฏิภาณไหวพริบที่ดีสามารถตอบโต้ ยกเหตุผลมาหักล้างฝ่ายตรงข้ามได้ ต่อมามีการเพิ่มผู้ลำขึ้นอีกหนึ่งคนอาจเป็นชายหรือหญิงก็ได้ การลำจะเปลี่ยนเป็นเรื่อง ชิงรักหักสวาท ยาดชู้ยาดผัว เรียกว่า ลำชิงชู้ ปัจจุบันกลอนนั้นหาดูได้ยากเพราะขาดความนิยมลงไปมากแต่ว่าปัจจุบันได้วิวัฒนาการมาเป็นหมอลำซิ่งเพื่อความอยู่รอดและผลก็คือได้รับความนิยมในปัจจุบัน(http://www.kmitl.ac.th/esan/index.php?option=com_content&task=view&id=29&Itemid=49)

สังคมในปัจจุบันทำให้เยาวชนไม่ค่อยจะรู้จักกับหมอลำกลอนมากนัก เพราะหมอลำกลอนก็ถูกนำมาประยุกต์ให้กลายเป็น “หมอลำซิ่ง” ดังนั้นจากตัวอย่างจึงเป็นการเสนอข้อคิด เห็นแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องด้านวัฒนธรรม ให้มีการจัดโครงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านหมอลำกลอนขึ้นมา เพื่อส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นเมืองของชาวอีสานเอาไว้และชักจูงใจคนรุ่นใหม่ให้เข้าร่วมในโครงการและเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์หมอลำกลอนเอาไว้ และยังเป็นการเพิ่มทักษะภาษาไทยและภาษาท้องถิ่นได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งหากมีการส่งเสริมและพัฒนาการแสดงหมอลำกลอนเป็นอย่างดีแล้ว ผู้เข้าร่วมโครงการยังสามารถยึดเป็นอาชีพได้อีกด้วย

3. เคารพต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

3.1 การชักจูงใจ

3.1.1. พระราชพิธีงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2549

ตัวอย่างจากตอน พิษรักแรงหึง (17 มิถุนายน 2549)

ยาย : โตเห็นบ่พ่อจันทร์ ประเทศไทยเฮามีแต่เรื่องดีๆ เฮากำลังภาคภูมิใจตั้ว

พ่อจันทร์: เรื่องหยังล่ะยาย

ยาย : ฮ่วย บ่ได้เบิ่งติ มีข่าวคราวทางทีวีทางโทรทัศน์ หลายประเทศเสด็จมางาน 60 ปี โตบ่สู้บ่

พ่อจันทร์: โอ๋ งานเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี

ยาย : เอ้อ ทั่วโลกดี้

พ่อจันทร์: พระมหากษัตริย์ พระราชินีและรัชทายาทเสด็จมาฮ่วมงานเฉลิมฉลอง 25 ประเทศ

ยาย : จังเมื่อคืนพลุแม่เนอะ ประเทศญี่ปุ่นจังมาเก่งกะด้อกะเดี้ย

พ่อจันทร์: งามคักน้อยาย

ยาย : สูงคัก คอสเป็นเอ็นเบิ่งทีวี

พ่อจันทร์: งานปีใหม่บ้านเฮาอยากเอามาจูดน้อยายน้อ

ยาย : คนมันบ่มีวาสนาจังสั้นดอก ผู้ได๋สิไปเทียบพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เนอะ โตกะซางวาเถอะ งานสำคัญเด้ถึงมาจูดให้

พ่อจันทร์: ขั้นบารมีบ่หลายกะบ่มีดอกแมนบ่ แตวาคนไทยเฮากะเข้าเฝ้าหลายเด้ยาย เมื่อวันที่ 9 นั่น

ยาย : อ้าว ยายนั่งอยู่ข้างหน้า

พ่อจันทร์: อ้าว ยายกะอยู่หั่นติ

ยาย : เออ

พ่อจันทร์: ซ่าพอตำรวจวาพอลุกหนีแล่วนึกวาคนแทงกัน เห็นฮอยถ่มน้ำหมากเจ้า

ยาย : โอ๊ย ฮ้อนกะฮ้อน แตวามันม่วนเด้ล่ะ ยายกะอยู่ใกล้ๆ ตอนเพินเสด็จมาเสียดยายนิดเดียวเอง ทางประตูเข้า

พ่อจันทร์: เจ้าบ่ฮ้องไห้ติยาย

ยาย : ไห้ตั้ว นั่งกราบแล่วกะยังไห้น้ำตาหยดเปาะๆ

พ่อจันทร์: ตั้งแต่ข่อยนั่งเบิ่งโทรทัศน์อยู่เฮียนข่อยกะฮดไห้ จังวาน้ำตามันมาจักทางได๋

ยาย : เกิดมาบ่เสียชาติเกิด 60 ปีกะได้เห็นนำเพิน

พ่อจันทร์: คุ้มค่าแล่วเนอะที่เราเกิดมาใต้พระบรมโพธิสมภาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนี่กะดาย

ยาย : แมนแท้ๆ อีกจักชาติๆ กะบ่เคยเห็นเด้ล่ะโต

พ่อจันทร์: ตื้นตันใจหลายยาย

สืบเนื่องจากปีมหามงคลพระราชพิธีงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2549 การปฏิบัติพระราชภารกิจเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ มาตลอดชีวิตของพระองค์ ที่ทรงช่วยเหลือพสกนิกรมาเป็นระยะเวลาถึง 60 ปี และวันที่ 9 มิถุนายน 2549 จึงเป็นวันที่ประชาชนทั่วประเทศแสดงความรู้สึกในส่วนลึกต่อในหลวงของเรา จนสร้างความแปลกใจให้กับชาวโลก เหตุการณ์ในวันนั้นคงจะอยู่ในความทรงจำของคนไทยทุกคนและจารึกไว้ในความทรงจำจนชั่วชีวิต เพราะครั้งหนึ่งในชีวิตที่มีโอกาสที่ได้รับชมพิธีเฉลิมฉลองอันยิ่งใหญ่ เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ตัวละครได้กล่าวถึงงานในวันดังกล่าวและช่วงเวลาแห่งการเฉลิมฉลองด้วยความซาบซึ้งและประทับใจ

4. พัฒนาชุมชนและสังคม

4.1 การให้ข่าวสาร

4.1.1 ช่วยเหลือประชาชนจากภัยทางธรรมชาติ

ตัวอย่างจากตอน แมวเหมียวผู้น่ารัก (29 เมษายน 2549)

อบต. : ยาย เจ้าคึหอบของกินมาหลายแท้ สิไปไส

ยาย : แนวเคยเฮ็ดเคยทำกะเฮ็ดจังซี่ล่ะ สิไปเบิ่งลูกเบิ่งหลานเขา ซ่อมแซมเฮียน เมื่อวานเมื่อก่อนผั่นวาหลังคาเฮียนไปเหมิดสั้นเด้ มื้อนี้เขาเลยพากันซ่อมสั้นเด้

อบต. : โอ๋ ถือกลมหัวกุดคือกันติบ้านยายกะดาย

ยาย : บ้านลูกบ้านหลานทางพู้น ขั่นไปกะบ่ได้ไปมือป่าวดอก มีของไปฝากเขานำ

อบต. : หน้านี้ต้องระมัดระวังน้อป่าเนอะ

ยาย : จะแม่นเป็นแตย่าน

อบต. : ช่วงนี้กรมอุตุนิยมวิทยาเค้าทวยไว้ตั้ว

ยาย : เพินวาจังได๋

อบต. : นี่ล่ะลมหัวกุด

ยาย : ซุมนั่นเขาบ่สู้ติจังได๋บ่ป้องกันบ้านเฮียนเขา

อบต. : เอ๋า หาลางเทียถือหัวลมป้องจังได๋กะบ่ทันดอกยาย มาแงล่ะฮ่าย ไคตั้วบ่ถือบักเห็บพร้อม ขั่นอากาศร้อนปะทะอากาศเย็นกะกลายเป็นลมพายุ

ยาย : หน่วยซ้ำได๋นี่วา

อบต. : เออ ปั่นป่วนตั้วท่าว่าเทิงฮ้อนเทิงลม บักเห็บกะสิตกเป็นจังสั้น

ยาย : เขาเอิ้นพายุฤดูฮ้อนติเขาวา

อบต. : เออ อันนี้ล่ะมาพัดเฮียนเพ แตวาทางการ ทางกำนันผู้ใหญ่บ้าน ทางอบต. เพินกะสำรวจอยู่เด้

ยาย : ดูแลอยู่แม่นบ่

อบต. : ถ้าหากบ้านเฮียนผู้ได๋ถืกพายุพัด มันเพมันพังมากะต้องไปสำรวจความเสียหาย

ยาย : อย่าลืมไปเบิ่งทางเขาหมู่นั่นให้แน้เด้อ ซอยเขาด่วนเด้เขาบ่มีม่องสิอยู่สินอนเปียกมอดยอด

อบต. : บ่ยากๆ ไปเบิ่งบ้านผู้นึงยายเอ้ย ขั่นวานอนปานเบิ่งดาวเผินวาโซโวเซเวปานถืกบักเห็บ

ยาย : ขั่นวามาซ้ำสิเฮ็ดจังได๋บาดหนิ

อบต. : กะนี่ล่ะ บอกลูกน้องออกไปจดแล่วล่ะ สังกะสีจักแผ่นอิหยังจักแผ่นตะโปงตะปู จังสิไปของบเพินมาให้เนอะ

ยาย : ไปซอยเขาแน้ ผู้ได๋เพินเดือดฮ้อนกะซอยเพินสั้นตั้ว

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นภัยทางธรรมชาติ อันเกิดจากพายุฝนและพายุลูกเห็บพัดบ้านเรือนชาวบ้าน ซึ่งทำให้หลังคาบ้านถูกพัดปลิวไปคนละทิศละทาง และหลังจากเกิดเหตุพายุฝนและพายุลูกเห็บพัดบ้านเรือนประชาชนจนได้รับความเสียหาย ทางอบต. จึงได้ออกสำรวจความเสียหายบ้านเรือนประชาชนของตนเอง ส่งเจ้าหน้าที่ออกสำรวจความเสียหาย และช่วยเหลือประชาชน

จึงเป็นการแจ้งแก่ประชาชนถึงการทำหน้าที่ของทางราชการเมื่อประชาชนประสบภัยใดๆ ที่ทางราชการจะสามารถเข้าไปให้การช่วยเหลือได้

5. สร้างทัศนคติ

5.1 การชักจูงใจ

5.1.1 ข้อดีของการเกณฑ์ทหาร

ตัวอย่างจากตอน ยำระเบิดรสเด็ด (25 มีนาคม 2549)

ยาย : เอ้าพ่อโยมตินั่นน่ะ คือแต่งขาวนุ่งขาว สิไปจำศีลวัดได๋น้อล่ะเนี่ย

โยม : บ่ได้ไปไสวัดไสดอกยายเอ้ย นุ่งขาวห่มขาวถือศีลให้ลูกให้หลานคลาดแคล้วบ่ให้ถืกทหารดอกยาย

ยาย : ซอยเขาได้จังได๋ชุดสีขาวๆ มันคือแปลกๆ

โยม : กะบ่แนดอกอาจสิซอยได้ จำศีล ภาวนาเช้าค่ำให้เขาได้จับใบดำได้บ่อยากให้เขาได้ใบดำ ย่านเขาไปลำบากเด้ยาย

ยาย : ลำบากลำบนอิหยัง เป็นทหารตั้วดีแหม มันได้ซอยซาติตั้ว ลูก อ๊ย หลานยายอยู่เฮียนไปตั้ง 3 คนพอออกจากทหารแล่วฮู้จักทำการทำงานตั้ว ขยันขันแข็ง มีแต่ควมอดทนมีระเบียบ มีควมฮู้ มีวินัย ดีคึหยังนี่ตั้ว ได้เงินได้ทองมาก็ย้อนวาออกจากทหารนี่ล่ะ มันมีควมฮู้

โยม : เป็นจังสั้นติ มันกะแมนอยู่ แตวาขั่นลูกหลานไปเป็นทหารบ่มีผู้ได๋ซอยเฮ็ดเวียกเฮ็ดงาน บ่มีผู้ได๋ซอยเฮี้ยงงัว ขั่นหลีกเลี่ยงได้อิหลีมันกะดีอยู่ แตวาขั่นไปบ่ได้อิหลี เฮากะต้องเฮ็ดใจล่ะเนอะ

ยาย : บ่เป็นหยังดอก เมียโตอยู่บ้านกะมีตั้ว ไปโลดลูกหลานไปโลดเป็นทหารดีปานหยัง

โยม : เอาจังสั้นติยาย

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นการแสดงทัศนคติต่อการเป็นทหารเกณฑ์ของตัวละครสองคน โยมไม่อยากให้ลูกของตนจับใบแดงได้ เพราะคิดว่าการเป็นทหารนั้นมีแต่ความลำบาก แต่ยายให้ทัศนคติในฐานะที่มีลูกหลานเคยผ่านการเกณฑ์ทหารมาแล้วกับโยมว่าการเป็นทหารเป็นสิ่งที่ดี เมื่อปลดประจำการแล้ว ลูกหลานของตนกลับเป็นคนมีความรู้ มีความอดทน มีระเบียบวินัย ขยันทำมาหากิน และก็มีเงินจากการเป็นทหาร และถือว่าช่วยชาติอีกด้วย ดังนั้น การให้ทัศนคติในแง่ดีของการเป็นทหาร จึงน่าจะทำให้เกิดความรู้สึกในแง่บวกต่อการเป็นทหารเกณฑ์

4.3.2.2 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการสาธารณสุข

การสาธารณสุข หมายถึง การป้องกันและรักษาโรค ทำนุบำรุงให้ประชาชนมีสุขภาพและพลานามัยดี มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ สังคมใดจะเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าได้ จำเป็นต้องมีพลเมืองที่มีสุขภาพอนามัยดี อันเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนา
ประเทศ จึงจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีการพัฒนาสาธารณสุขขึ้น การสาธารณสุขมีความสำคัญทั้งต่อตัวบุคคลและสังคม

ด้านบุคคล การสาธารณสุขทำให้บุคคลมีสุขภาพอนามัยดี มีร่างกายแข็งแรง สามารถทำงานประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่ สามารถสร้างฐานะครอบครัวให้มั่นคงได้เร็ว และดำรงชีพอยู่อย่างผาสุก

ด้านสังคม บุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสังคม เมื่อบุคคลในสังคมเข้มแข็ง มีพลานามัยสมบูรณ์ ก็จะทำให้สังคมนั้นมีความเข้มแข็งและเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว

ทั้งในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง การพัฒนาสาธารณสุข นอกจากจะเกิดประโยชน์โดยตรงแก่ตัวบุคคลแล้วจึงยังมีผลดีต่อสังคมโดยส่วนรวมอีกด้วย (http://dnfe5.nfe.go.th/ilp/so02/so20_5.html)

ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการสาธารณสุขของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

ตารางที่ 4.11 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาสาธารณสุข รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

ประเด็นเนื้อหาสื่อเพื่อการพัฒนา	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง	บทบาทต่อการสื่อสารในการพัฒนา
สื่อเพื่อการพัฒนาสาธารณสุข	3 รูปแบบ	1. ให้ความรู้	1.1 การรับประทานอาหาร 1.1.1 รับประทานมะม่วง 1.1.2 รับประทานหน่อไม้ปี๊บ 1.1.3 การรับประทานเห็ด 1.1.4 การรับประทานนมจากมารดาของทารก 1.2 เครื่องดื่ม 1.2.1 การดื่มสุรา 1.3 โรคภัยไข้เจ็บที่เกิดจากสัตว์ 1.3.1 ไข้หวัดนก 1.3.2 พิษสุนัขบ้า 1.4 โรคติดต่อ 1.4.1 โรคเอดส์ 1.5 โรคไม่ติดต่อ 1.5.1 โรคหัวใจ	- การให้ความรู้ด้านการตรวจสอบ วิธีการรักษา และการป้องกันโรค

ตารางที่ 4.11(ต่อ) รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาสาธารณสุข รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

ประเด็นเนื้อหาสื่อเพื่อการพัฒนา	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง	บทบาทต่อการสื่อสารในการพัฒนา
สื่อเพื่อการพัฒนาสาธารณสุข	3 รูปแบบ	2. ให้ข่าวสาร	2.1 ประกาศเตือนเรื่องสุขภาพอนามัย	- การให้ข่าวสารจากประกาศกระทรวงสาธารณสุข
		3. ชักจูงใจ	3.1 การงดสูบบุหรี่ 3.2 ยาลดความอ้วน	- การชักจูงใจโดยเป็นการรณรงค์ในเรื่องต่างๆ

1. ให้ความรู้

โดยการนำเสนอด้านการให้ความรู้ของทางรายการละครวิทยุนั้นแบ่งได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

1.1 การรับประทานอาหาร

อาหารถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ เพราะว่าร่างกายต้องได้รับสารอาหาร แต่หากเราทานอาหารที่เป็นพิษ หรือทานอาหารที่ปนเปื้อนเชื้อโรคเข้าไป แทนที่จะมีประโยชน์กลับเป็นโทษ เพราะว่าจะทำให้คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง ถ่ายเป็นน้ำหรือท้องเดิน เรียกว่าโรคอาหารเป็นพิษ (http://nutrition.anamai.moph.go.th/1675/new1675/Html/nmenu12/nm1210.html)

1.1.1 รับประทานมะม่วง

ตัวอย่างจากตอน มะม่วงแจ่มบอง (22 เมษายน 2549)

ยุพิน : โอ๊ะ คุณหมอขาๆ (เคาะประตู) คุณหมออยู่บ่ ซอยแน้ๆ ฉันปวดท้องแฮง

ป้า : อยู่บ่น้อคุณหมอนี่กะดาย

หมอ : อ้าวๆ ใครมาเรียกหมอดึกๆ ค่ำคืนอย่างนี้

ป้า : เปิดแน้คุณหมอหลานฉันมันสิตายแล่ว

หมอ : ใครเป็นอะไรล่ะ

ยุพิน : ฉันเจ็บท้องแฮงจ้า เข้าห้องน้ำตั้งหลายเทื้อแล่ว

หมอ : เอาล่ะๆ เข้ามาในห้องตรวจเร็ว ใครปวดบ้างหนิ ป้ารึหลานอินางนี่ล่ะ อินางยุพิน

ป้า : อ้าวไปขึ้นไปนอนบนเตียงเดี๋ยวหมอจะตรวจให้นะ

หมอ : ฉันเมื่อยฉันล้าเหมิด เข้าห้องน้ำจักวาจักเทือ

ยุพิน : โอ๋ อาการของยุพินเป็นอาการของคนท้องเสียนะ

หมอ : ฮ่วย มันบ่แมนเป็นกับกินบักมวงน้อยกับแจ่วบองเมื่อวานนี่ติคุณหมอ

ป้า : กินมะม่วงน้อยมาเหรอ

หมอ : อยู่สวนบักเซียงแหม

ป้า : มะม่วงเล็กเหรอ

หมอ : บ่ มันซื่อบักม่วงน้อยพันธุ์บ้านเฮานี่ล่ะ บ่ทันโตเด้คุณหมอเว่าจังได๋คุณหมอคือสิเข้าใจ

ป้า : ไม่ใช่มะม่วงลูกเล็กๆ เป็นลิตเติ้ลแมงโก แล้วอาการยุพินเป็นยังไง

หมอ : ถ่ายเหมิดคืนนี่ล่ะคุณหมอ

ยุพิน :

หมอ : เอางี้หมอจะแนะนำนะ เดี๋ยวจะเอาน้ำเกลือโออาร์เอสให้แล้วกันสองสามซองต่อครั้ง ให้ไปกินหนึ่งซองต่อน้ำอุ่นหนึ่งแก้ว น้ำที่ต้มสุกแล้ว แล้วก็ถ้าหากว่าเราถ่ายเสร็จแล้วก็ให้เราอาบน้ำอาบท่าให้เรียบร้อยทุกครั้งหลังถ่ายเสร็จ แล้วก็ดื่มน้ำเกลือที่ให้ไป กินบ่อยๆ วันละสี่ห้าซอง แล้วก็อย่าไปกินอาหารประเภทนี้อีก ให้งดไว้ก่อน

ยุพิน : กะมันแซบน้อคุณหมอ

หมอ : คุณป้าก็อย่าพาลูกหลานกินล่ะ แล้วคุณป้าไม่ปวดเหรอหนิ

ป้า : กะปวดนิดหน่อยล่ะ แตวาบ่เข้าห้องน้ำคึหลาน

หมอ : แสดงว่าภูมิต้านทานต่างกัน ท้องของหลานอาจจะไม่ชินเหมือนป้า หน้าร้อนอย่างนี้เราต้องระวังเอาไว้กินของเปรี้ยว ของดองของหมักเราก็อย่าไปกิน อย่าไปตามอย่างคุณป้า ดูสิขนาดเคี้ยวหมากยังท้องไม่เสียเลย เอาล่ะ เอาเกลือไปสักโหลนึงแล้วกัน

ป้า : ขอบคุณคุณหมอแหมะ

ยุพิน : ขอบคุณค่ะคุณหมอ

ป้า : ไม่เป็นไร โชคดีๆ

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นการรับประทานมะม่วงกับแจ่วบอง (น้ำพริกชนิดหนึ่งที่ชาวอีสานนิยมรับประทานกัน) จนเกิดอาการท้องเสีย เมื่อไปพบแพทย์จึงให้คำแนะนำว่าควรปฐมพยาบาลด้วยการให้น้ำเกลือ หรือเกลือแร่ พักผ่อนให้มากๆ และไม่ควรรับประทานอาหารประเภทนี้อีกเพราะแต่ละคนมีภูมิต้านทานไม่เท่ากัน อาจจะทำให้เกิดอาการเช่นนี้อีกก็เป็นได้ ถือเป็นการให้ความรู้เมื่อเกิดอาการท้องเสียจากการรับประทานอาหารดังกล่าว

1.1.2 การรับประทานหน่อไม้ปี๊บ

ตัวอย่างจากตอน อันตรายหน่อไม้ปี๊บ (1 เมษายน 2549)

ยุพิน : คุณหมอๆ ค่ะคุณหมอ ซอยแน้ๆ มีนป่วยจักวาเป็นหยัง ฮ้องโอยฮ้องโอยอยู่หนิ

หมอ : อ้าวๆ เป็นอะไรล่ะ มีกี่คนล่ะ

ยุพิน : 7-8 คนจ้า จักวาคะเจ้าเป็นหยัง คุณหมอมาเบิ่งให้แน้จ้า

หมอ : ไปกินอะไรมาน้อ ปวดท้องปวดไส้กันหน่อยเร็ว ช่วยกันหน่อยเร็วๆ คนไข้อาการเพียบแล้ว

ยุพิน : มาเร็วๆ

เซียง : รถมาแล้วครับ เร็วๆ

หมอ : ช่วยกันๆ ช่วยพยุงคนไข้เร็ว

.....

หมอ : เอาล่ะๆ หมอได้สอบสวนโรคแล้วนะ ได้ความว่าคนไข้ทั้งหลายไปรับประทานเลี้ยงมาใช่มั้ย

ยุพิน : แมนจ้า บ้านยุพินนี่ล่ะจ้า

หมอ : ให้เค้ารับประทานอะไรบ้างล่ะ

ยุพิน : อิหยังน้อคุณหมอ เอ กะมีต้ม มีลาบ ยำ แล้วกะซุบหน่อไม้เท่านั่นแล่วคุณหมอ คะเจ้ากะอยากกิน เทิงแกงเทิงซุบ

หมอ : เป็นหน่อไม้อะไรล่ะ

ยุพิน : หน่อไม้ปี๊บจ้า

หมอ : โอ้โฮ ชัดเลยๆๆ คุณยุพินรู้มั้ยเนี่ย หน่อไม้ปี๊บนี่มันเป็นสาเหตุของการกินเข้าไปแล้วจะปวดท้องปวดไส้เป็นไข้เกือบตายกันทุกคนเลย ถ้าหากว่าเราต้มไม่เดือดนะ รึว่าเราต้มไม่สุก เปิดจากปี๊บมากินเลยเนี่ย มันจะมีเชื่อโรคเรียกว่า “บูโทลินั่ม” ถ้าหากว่าเรากินเข้าไปก็จะทำลายเครื่องในเราทั้งปอด ตับ หัวใจ แหมอย่างนี้น่าเป็นห่วงนะ

ยุพิน : แล่วซุมหมู่นั่นคุณหมอว่าจังได๋ค่ะ รักษาหายบ่ อย่าให้ยุพินมีควมผิดเด้อค่ะ เพิ่งฉลองเทพีสงกรานต์

หมอ : ก็จะพยายามเต็มที่นะ แต่ว่าดูแล้วหมอคงรับมือไม่ไหวนะ เอายังงี้หมอจะส่งเข้าโรงพยาบาลใหญ่โรงพยาบาลขอนแก่นแล้วกัน เดี๋ยวให้ญาติพี่น้องเข้ามาดูนะ แล้วให้เขียนใบอนุญาตส่งตัวเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลใหญ่ เอ้าๆ รีบไปบอกญาติคนไข้เร็ว

ยุพิน : จ้าๆ สิฟ่าวไปเดี๋ยวนี่จ้า

การรับประทานหน่อไม้ ที่ยุพินนำมาทำเป็นอาหารในงานจัดเลี้ยงนั้นมิได้นำไปผ่านความร้อนที่เพียงพอ จึงทำให้เกิดอาการป่วยของผู้ที่มาร่วมงานดังกล่าว ผู้ป่วยจึงมีอาการป่วยในลักษณะของโรคโบทูลิซึ่ม มีอาการกลืนอาหารลำบาก หายใจลำบาก อ่อนแรง

ดังนั้น จึงเป็นการให้ความรู้แก่ผู้ฟัง หากนำหน่อไม้ปี๊บมาใช้จึงควรตรวจสอบให้แน่ชัดก่อนว่ามีความปลอดภัยหรือไม่ และเมื่อนำไปประกอบอาหารควรทำให้สุกก่อน

1.1.3 การรับประทานเห็ด

ตัวอย่างจากตอน อาหารป่าทำพิษ (22 กรกฎาคม 2549)

นาง : ลุงสี มื้อนี่เจ้าได้หยังกินน้อหนิ

ลุงสี : อู๊ย แซบ วิเศษเลิศเลอเพอเฟค อินางอ้อยมันแกงให้แล่วมันกะไปหาฟังวิทยุอยู่หัวสวน พ่อหิวหลายเลยมากินผู้เดียว อู๊ยมาแซบกะด้อแท้

นาง : โอ๊ย หนูบ่กินดอก ย่านมันเบื่อ อย่ากินหลายเด้อพ่อลุงเอ๊ย เบ่งดีๆ แน้ก่อนสิกินเดี๋ยวเบื่อมาแล่วมันยากหมู่ยากพวก

ลุงสี : เอ๋า ได้ยินแตวาไทยบ้านอื่นเขาเบื่อกันนั่นล่ะ กูบ่เป็นดอก บ่ต้องห่วงกูธาตุแข็งท้อบักแข้ง ไปหาเก็บเห็ดเก็บหอยกูแซบเหมิดนั่นล่ะ อู๊ย แซบๆ มาซดน้ำ โอ๊ยๆๆ ขะๆๆ โอ๊ยแมนหยังคึมาคอแข็งจังซี่

อ้อย(ลูกลุงสี): เอ๋าๆๆๆ แมนผู้ได๋เป็นอิหยังน้อ อิพ่อตั๊วนั่นเป็นอิหยังๆ คึมาซักตาตั้งจังสั้น

นาง : แมนหยังน้อคึเสียงดังคักแท้ แมนไผเป็นหยัง

อ้อย(ลูกลุงสี) : มาซอยกันแน้อิพ่อเบื่อเห็ดคักๆ เลย ฟ่าวไปโรงพยาบาลเร็ว .....

หมอ : คนไข้มาซ้าไปมากกว่านี้อาจถึงตายได้เด้อจ้า กินเห็ดมีพิษลงไป

ผู้ใหญ่บ้าน : จังสั้นติคุณหมอ บักสีมันว่าเป็นนักสะดำเห็ด มันไปเก็บเห็ดจังได๋เป็นเห็ดตายเบื่อติเดี๋ยวหนิ

หมอ : จ้านั่นล่ะ

ผู้ใหญ่บ้าน : เอาจังซี่ซะคุณหมอ ผมสิขอตำราเรื่องเกี่ยวกับเห็ดไปออกหอกระจายข่าวให้ซาวบ้านฮู้แน้ครับ

หมอ : จ้า เดี๋ยวหมอจัดให้

ผู้ใหญ่บ้าน : ปลอดภัยแล่วไป้หมอบักสีนี่

หมอ : กะไคแล่วจ้า ล้างท้องแล่ว

ผู้ใหญ่บ้าน : ให้พักฟื้นอยู่นี่รึวาไปเฮียนพู่น

หมอ : พักจักคืนนึงก่อน

ผู้ใหญ่บ้าน : เอาจังสั้นติ เมื่ออื่นผมสิมาฮับมันดอก ไซล่ะหนังสือรึวาแผ่นพับเฮื่องเห็ด

หมอ : นี่จ้า

ผู้ใหญ่บ้าน : ครับๆ ผมสิเอาไปออกหอกระจายข่าวให้ควมฮู้กับซาวบ้าน .....

ผู้ใหญ่บ้าน : อัลโหลๆๆ เสียงนี้ไม่ใช่ใครอื่นไกลนะ เป็นเสียงจากที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ซูฟังอยู่รึป่าวเนี่ย มื้อนี่ผู้ใหญ่บ้านมีเฮืองสำคัญมาประกาศทางหอกระจายข่าว นั่นคือเรื่องเห็ดป่า บ้านเฮาเดี๋ยวนี่มันมีเห็ดพิษแซมนำเด้อ ผู้ใด๋ออกไปเก็บเห็ดให้ระมัดระวังสังเกตให้ดี ฟังให้ดีเด้อ ลักษณะเห็ดพิษสังเกตเบิ่งเป็นดอกเข้มๆ ขาวๆ นวลๆ เด้อ แล้วกะขามีปอกบ่มีฮอยแมงกัดเจอะ เป็นเห็ด ซนิดที่วาเราบ่เคยเห็น อย่าไปเซี่ยงเก็บมาคืบักสี เกือบแมนตายคือบักสี ฉะนั่นระมัดระวังเด้อ ที่มีลักษณะที่เว่าไป ส่วนอาการเบื่อเห็ดเด้อจังซี่มึนหัว สิฮาก หันใจบ่ท่อง นี่คืออาการเบื่อเห็ดเข้าใจแล่วไป เอาล่ะ จบข่าว

การรับประทานเห็ด ผู้บริโภคควรสังเกตและเลือกเห็ดที่ปลอดภัย ไม่ใช่เห็ดพิษ ไม่เช่นนั้นจะเป็นเหมือนเช่นตัวอย่างข้างต้น ดังนั้น จึงได้มีการแนะนำวิธีการเลือกเห็ดมารับประทาน โดยให้สังเกตสีของเห็ด หากมีสีสวย สีเข้มชัดหรือสีขาวนวล เหล่านี้เป็นเห็ดพิษ และนอกจากวิธีสังเกตที่กล่าวในตัวอย่างแล้ว จึงควรสังเกตรอบวงแหวนที่ก้านเห็ด ซึ่งวงแหวนที่ก้านเห็ดเป็นสัญญาณอันตราย หากมีวงแหวนเป็นสีเทา มีขนปุกปุยคือเห็ดพิษ หรือหากมีกลิ่นประหลาด กลิ่นเหม็นออกจากมาเห็ดก็ไม่ควรรับประทาน ส่วนวิธีการทดสอบว่าเป็นเห็ดพิษหรือไม่ทำได้ด้วยการเอามีดคมๆ กรีดที่หมวกเห็ด ถ้ากรีดแล้วมียางไหลออกมาเป็นสีขาว หรือข้น ไม่ควรกิน หรือจะใช้ตะเกียบงาช้าง หรือช้อนเงิน จุ่มลงในหม้อเห็ดที่กำลังต้มอยู่ หากช้อนเงินเปลี่ยนเป็นสีดำแสดงว่าเป็นเห็ดพิษ หรืออีกวิธีหนึ่งทดสอบด้วยการใช้หอมหัวใหญ่ใส่ลงในหม้อต้มเห็ด หากเห็ดเป็นพิษหอมหัวใหญ่จะมีสีน้ำเงินหรือสีน้ำตาลทันที หากว่าผู้บริโภครับประทานเห็ดพิษเข้าไปให้รีบทำให้อาเจียนแล้วพบแพทย์เพื่อทำการรักษาโดยด่วน (ข่าวสด, 12 พฤษภาคม 2550: 24)

1.1.4 การรับประทานนมจากมารดาของทารก

ตัวอย่างจากตอน ซนผ่าหมาก (4 พฤศจิกายน 2549)

อสม. ได้รับมอบหมายจากนามัยให้ไปอบรมให้ความรู้แก่แม่บ้านที่มีลูกอ่อน

นี : อสม. มีอิหยังสิแนะนำเพิ่มเติมบ้าง ขอถามในที่อบรมเลยเด้อสิได้ฟังทั่วๆกัน

อสม. : เอ้อ ขอย้ำอีกเทียเด้อวา ทางหมอต้องการให้ซุคนเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้โดนและหลายที่สุด ลูกน้อยสิได้แข็งแฮง ถ้าบ่จำเป็นอย่าเพิ่งให้นมผงหรือวานมกล่อง ลูกที่กินนมแม่สิมีภูมิต้านทานโรคได้ดี ควม

ผูกพันระหว่างแม่กับลูกกะสิดีนำ แล้วกะอย่าลืมนำลูกไปฉีดวัคซีนตามที่หมอสั่งให้ครบ สิได้ป้องกันโรคคอตีบ โปลิโอ หัด

นี : หนูมีปัญหาเฮื่องน้ำนมบ่ค่อยมีจ้า สิเฮ็ดจังได๋

อสม. : กะขอให้ไปปรึกษากับหมอที่สถานีอนามัยหรือวาโรงพยาบาล เขาสิแนะนำได้แน่นอน

นี : จ้าๆ

อสม. : เอาล่ะ ปิดการประชุม

การรับประทานนมมารดาจะมีสารอาหารที่มีคุณค่าต่อทารก เพราะนมแม่ดีและปลอดภัยที่สุดสำหรับทารก นมแม่มีสารอาหารซึ่งให้ภูมิต้านทานโรคแก่ทารก เด็กที่กินนมแม่จึงมีภูมิต้านทานโรคติดเชื้อต่างๆ นอกจากนั้นยังสร้างความผูกพันระหว่างแม่และลูกให้แนบแน่นยิ่งขึ้นอีกด้วย

1.2 เครื่องดื่ม

1.2.1 การดื่มสุรา

ตัวอย่างจากตอน เจ้าที่พิโรธ (21 มกราคม 2549)

เซียงไปหาหมอเพื่อตรวจดูว่าเป็นโรคอะไร โดยนี(ภรรยาของเซียง) ได้ไปฝากวัวให้ทิดดูแล

ทิด : เป็นจังได๋นี พาเซียงไปหาหมอได้ควมวาจังได๋บ้าง

นี : เฮ้อ อ้ายทิดเอ้ย หมอกะวาป่วยเป็นโรคพิษสุรา เรื้อรัง หายยากนำ กะจังวาเนอะอ้ายเซียงเพินกินเหล้ามาโดนแล่ว ขาดเหล้าบ่ได้ ขาดเหล้าเมื่อได๋เด้อ มือไม้สิสั่น หมอบอกวาค่อยลดเหล้า แตวาย่าลดทันทีเดี๋ยวเพินสิลงแดงก่อน หมอวาสภาพของตับยาหลายเพราะพิษสุรา อาจสิเป็นมะเร็งตับหรือวาโรคตับแข็งจักอย่างแล้วบ่มีทางฮักษาหายนำ

ทิด : นึกแล่วบ่มีผิดเลย พวกกินเหล้านานๆ กินหลายๆ ติดต่อกันมักสิเป็นจังซี่ โคตับแข็งซุคน เป็นมาหลายคนแล่ว เดินๆ กะงกๆ เงิ่นๆ ขาแขนบ่มีแฮง คนกินเหล้าหลายๆ สมมติวากินเข้าไปนิดเดียวกะเมาเด้ เพราะวามีเชื้อเหล้าอยู่แล่วในสายเลือด

นี : เฮ้อ หนูล่ะกลุ้มใจหลาย เรื่องกินเหล้าคือสิเลี่ยงยาก คงตายไปนำกันแหล่ะอ้ายทิด

.....

อสม. : เป็นจังได๋เซียง ได้ข่าววาบ่ซำบาย ค่อยยังซั่วรึบ่

เซียง : แย่ๆ ท่านอสม. ไปหาหมอแล่วกะบ่ดีขึ้น หมอวาเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง ตับแข็ง มะเร็งตับอิหยังนี่ล่ะ อยู่จังซี่ไปวันๆ ทำงานอิหยังกะบ่ได้ บ่มีแฮงเหนื่อยหลาย สายตา สมองแย่เหมิด

อสม. : โรคพิษสุราเรื้อรังลำบากแล่ว พิษสุราสิเข้าไปในเส้นเลือดทุกรูขุมขนเด้ การดื่มเหล้ามันมีเทิงคุณเทิงโทษ ถ้าหากวาผสมกับยากะถือวาให้คุณ แตวาถ้ากินกับแบบตลอดคึเซียงนี่กะให้โทษ พิษเหล้ามันทำให้คนเฮาเป็นต่างๆ นาๆ บางคนเมาเหล้ากะควบคุมสติอารมณ์บ่ได้ บางเที้ยเกิดทะเลาะกันอีก เซียงเอ้ยต้องยอมฮับ แตวาอย่ายอมแพ้น้อ

เซียง : ครับๆ ผมสิพยายาม

จากตัวอย่างข้างต้น กล่าวถึงการดื่มสุราจนทำให้เป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง คืออาการของผู้ที่ติดเหล้าจนมีไม่สามารถควบคุมการดื่มของตนเองได้ อาการของคนเหล่านี้มักมีเสียงแหบแห้ง มือสั่น ความจำและสมรรถภาพในการทำงานจะลดลง มีความกลัวและหวาดระแวง หน้าตาอาจจะแดงหรือหมองคล้ำ ปัญหาแทรกซ้อนของโรคพิษสุราเรื้อรังทำให้เกิดโรคตับแข็ง ตับอักเสบ และมะเร็งตับ

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันผู้คนมักเป็นโรคพิษสุราเรื้อรังกันมากขึ้น อันเนื่องจากการใช้ชีวิตและสังคมที่เปลี่ยนไป เป็นการดื่มเพื่อสังคม จนเกิดเป็นวัฒนธรรมการดื่มที่ต้องมีในโอกาสต่างๆ ซึ่งถ้าหากไม่ต้องการให้เกิดโรคภัยขึ้นกับตนเอง จึงควรระมัดระวังในการดื่ม หรือไม่ดื่มสุราจึงจะเป็นการดีที่สุด

1.3 โรคภัยไข้เจ็บที่เกิดจากสัตว์

มนุษย์มีความรู้เรื่องสุขอนามัยแต่ก็ยังคงเจ็บป่วยเป็นโรคได้ สัตว์เลี้ยงต่างๆ หากินคลุกคลีอยู่กับพื้นดินกินอาหารไม่เลือกจึงมักติดเชื้อและเป็นโรคต่างๆเสมอ ในชนบทเมื่อมีหมู ไก่ วัว สัตว์เลี้ยงตายลงก็ยังนำไปปรุงอาหารโดยไม่อาจรู้ได้ว่าสัตว์นั่นตายด้วยโรคอะไร เชื้อโรคบางชนิดไม่อาจถูกทำลายด้วยความร้อน ผู้บริโภคจึงได้รับเชื้อโรคจากสัตว์ที่ป่วยนั้นเข้าไปโดยตรง (ศิริชัย ค้าดี, 2537)

1.3.1 ไข้หวัดนก

ตัวอย่างจากตอน คบคนดีเป็นศรีแก่ตัว คบคนชั่วอัปราชัย (21 ตุลาคม 2549)

อสม. : อ้าวพ่อแม่พี่น้องที่เคารพรักทุกท่าน

ทิด : อู๊ย อสม.สิไปสอบผู้ประกาศทางได๋น้อ

อสม. : กำลังฝึกออกอากาศวิทยุชุมชนอยู่

ทิด : เอ้อ ใช่หอกระจายข่าว ทดลองติ สิไปจัดรายการวิทยุชุมชน

อสม. : ถึกต้อง ร.เรือนี่ต้องซัด กราบสวัสดีพ่อแม่พี่น้องที่เคารพรักทุกท่าน

ทิด : เอาธรรมดาแน้

อสม. : ติ เอาล่ะ มื้อนี่อสม.มีข่าวจากสาธารณสุขจังหวัดมาแจ้งให้ทราบ กระผมในนามอสม.ของบ้านเฮาอยากสิมาแจ้งข่าวเรื่องาวของไข้หวัดนกในหน้าหนาวที่กำลังสิมาฮอดนี่ บ่ฮู้วาพี่น้องเฮามีควมฮู้เองไข้หวัดนกเท่าได๋แล่วแน้

ทิด : อยากถามจักหน่อย เป็นการสนทนาออกหอกระจายข่าวนี่ล่ะ มาๆ พี่น้องผู้อื่นสิได้ฮู้

อสม. : มาๆ เจ้ากับข่อยมาโสกันออกหอที่ล่ะ

ทิด : มันไปจังได๋มาจังได๋เรื่องไข้หวัดนก

อสม. : โรคนี่มันมาจากพวกสัตว์ปีกทั้งหลาย ที่ไปติดเชื้อไข้หวัดมาปรากฏว่าเชื้อไข้หวัดนกเดี๋ยวนี่มันบ่อยู่เฉพาะสัตว์เด้ มันมาหาคนนำ

ทิด : บ่จำกัดแล่ววาเฉพาะสัตว์

อสม. : แต่กี้แต่ก่อนมันกะอยู่ที่สัตว์ปีกทั้งหลาย สัตว์ปีกมีหยังแน้ท่านทิด

ทิด : สัตว์ปีกกะมี ไก่ เป็ด กิโป่ม กิหรีด

อสม. : โอ๊ย กิโป่ม กิหรีดสิมีได้จังได๋ พวกที่มีเลือดอุ่นท้อนั่น มีเลือดแนวได๋นี่

ทิด : เอาล่ะ เผื่อชาวบ้านสิได้เข้าใจ แนวไปเดบ้านมีโอกาสติดบ่ ไม้แป้นปีกนั่นแหม

อสม. : ตะหน่ายน้อเจ้าทิดนี่ ยกเว้น เครื่องบิน ไม้แป้นปีกและผ้าอนามัยผู้หญิงที่มีปีก นอกนั้นเป็นสัตว์ติดเหมิด

ทิด : เอาล่ะ บาดนี่อยากถามแน้ท่านอสม. การที่เฮาสิป้องกันรึสาเหตุที่ติดนี่มันมีสาเหตุจากได๋ สิมาติดสู่คน

อสม. : ไข้หวัดนกติดได้จากการสัมผัสเท่านั้น

ทิด : สัมผัสปีกติ

อสม. : บ่ ฮ่วย กะทั้งโตตั้วเนอะ สมมติว่าไก่ กา นกนี่เนอะติดเชื้อไข้หวัดนกมาเนอะขั่นเฮาไปสัมผัสมาหนิ มันกะสิมีเชื้อติดมาที่เฮา คนเฮากะสิไข้ บ่ทันกะสิตาย

ทิด : เป็นจังได๋อาการ

อสม. : มันกะคือไข้หวัดใหญ่นี่ล่ะ แตวาไข้หวัดใหญ่เป็นแล่วบ่ตาย ระมัดระวังไว้ ขั่นหากวาผู้เลี้ยงไก่ กา นก ยามช่วงที่มีข่าวไข้หวัดนก อย่าฟ่าวไปจับ ให้ไปแจ้งอสม. ซะก่อน เขากะสิได้ไปแจ้งสาธารณสุขสัตวแพทย์มาตรวจให้ อันนี้กะสิดำเนินการไปตามวิชาการ

ทิด : เว่าง่ายๆ อย่าฟ่าวไปเอามากิน

อสม. : แมน แตวาหากอดบ่ได้ กะต้องใส่ถุงมือป้องกันการติดเชื้อ อย่าไปสัมผัสโดยตรง ยามฝังกะขุดลึกๆ หนึ่งเมตรพู่น ให้ไกลหมาไปกิน เนอะ ถ้าให้ดีถ้าหากมีไก่ตายแจ้งอสม.โลด

ทิด : อันนี้ไข้หวัดนกยามหน้าหนาวอย่างเดียวบ่

อสม. : ส่วนมากมันสิมาหน้าหนาวหลาย ยามฝนยามฮ้อนสิธรรมดา

จากตัวอย่างเป็นการให้ความรู้แก่ชาวบ้านในชุมชนโดยกล่าวถึงสาเหตุและวิธีการป้องกันโรคไข้หวัดนกที่อาจจะเกิดขึ้นได้กับทุกคนให้ได้รับทราบกันผ่านทางหอกระจายข่าว

โดยแหล่งของเชื้อโรค ได้แก่สัตว์ปีก เช่น นกชนิดต่างๆ เป็ด ไก่ ในฟาร์มและในบ้านสามารถติดเชื้อและแสดงอาการของโรคได้ ให้หลีกเลี่ยงการสัมผัสสัตว์ปีกที่มีอาการป่วยหรือตาย และการควบคุมการระบาดในสัตว์ ทำได้โดยการฆ่าและทำลายซากโดยขุดหลุมฝังให้ลึก และให้แจ้งแก่อสม.ประจำหมู่บ้านเพื่อประสานกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการป้องกันโรคไข้หวัดนกต่อไป

1.3.2 พิษสุนัขบ้า

ตัวอย่างจากตอน แมวเหมียวผู้น่ารัก (29 เมษายน 2549)

ป้า : ป๊าดๆ ยุพิน แมนหยังคีเลี้ยงแมวหลายโตแท้น้อ บาดหนิ ขอจักโตสองโตแน้ได้บ่ หนูอยู่บ้านยายหลายๆ แมนมันออกมาจากไสกะด้อกะเดี้ยแท้

ยุพิน : มันกะหม่นแข้งหม่นขาอยู่นี่ล่ะจ้า เป็นแต่รำคาญเลี้ยงไว้โตเดียวกะแมนซวนหมู่ซวนฝูงมาแต่ทางได๋มาอยู่เต็มบ้านไปเหมิด พู่นน่ะๆ เบิ่งมันเอาปลาไว้ทางได๋กะไปหาหลอยหาลี่กินเหมิด

ป้า : มันบ่หาหลอยหาลี่ดอก เมื่อวานยายสาเฮาสิซื้อเป็ดน้อยไปเลี้ยง แมวมาทางได๋บู้มาคาบเป็ดน้อยเหมิดวาแมน 50 โตตายเหมิดโลด

ยุพิน : จักดอก นางกะรำคาญอยู่

ป้า : จับให้ยายแน้

ยุพิน : สิเอาจักโต

ป้า : เอาจัก 2 โตพอมันเป็นหมู่กันซะ ไปกัดหนูแล่วสิเอาคืนมาดอก

ยุพิน : บ่ๆ เอาไปแล่วอย่าเอาคืนมา อยู่บ้านมีเป็นสิบแล่วมานางสิจับให้ มาๆ มึงมาเด๋ยวนี่ สิหนีไปไส เอ๊ะๆๆ โอ๊ะ แมวห่ามาหากัดคน เบิ่งเด้อสิฆ่ามึงตาย

ป้า : นั่น แมวกัดเจ้าของแล่ว เลี้ยงบ่เสี้ยมตั้วหนิ .....

อบต. : อ้าว หนูยุพินตั้วหนิ เป็นหยังมาคื้องแซวๆ อยู่

ยุพิน : อู๊ย เจ็บๆ แมวกัดจ้าๆ เบิ่งแน้หนิมีแต่เลือดไหลอยู่หนิ สิไปอนามันเดี๋ยวนี่ล่ะ

อบต. : โธ่ๆๆ ไปเฮ็ดจังได๋แมวคึกัด ส่วนมากได้ยินแต่ว่าหมากัด แมวข่วน เป็นจังได๋อันนี้คึกัดล่ะ

ยุพิน : อั่น ป้าเขามาเห็นแมวยู่บ้าน เลยอยากได้ไปกัดหนูอยู่บ้านจักโตสองโต ไปคุมเลยโดนกัดนี่ล่ะจ้า

อบต. : ฟ่าวไปอนามัย ให้เพิ่นฉีดยาให้ บ่ได้เด้หนิ ขั่นเป็นโรคหมาว้อหนิเหมิดเลยเด้

ยุพิน : อย่าเว้าจังสั้นเถอะ นางสิฟ่าวไปดอก .....

หมอ : คุณยุพินโชคดีนะที่รีบมาหาหมอทันที ถ้าปล่อยไว้จะเกิดอันตรายได้ หมาแมวถ้าปล่อยไว้ไม่แน่ใจว่ามันมีโรคพิษสุนัขบ้ารึไม่ เดี๋ยวหมอจะฉีดวัคซีนกันโรคพิษสุนัขบ้าให้คุณยุพินนะ อีกสัก 15 วันก็มาฉีดซ้ำอีกนะ ดูแลให้ดีหากหมาแมวกัด ต้องมาฉีดภายใน 24 ชั่วโมง จำไว้นะ ถ้าเชื้อเข้าสู่ร่างกายเราจะเกิดอันตรายได้

ยุพิน : จะแม่นได้ฉีดบ่อยล่ะฮ่าย

หมอ : ไปทำไงมาแมวถึงกัดล่ะคุณยุพิน

ยุพิน : ไปหาจับมันล่ะจ้า มีผู้มาขอ

หมอ : หน้าร้อนต้องระวังหน่อยนะ

ยุพิน : จ้า กะย่านเป็นโรคหมาว้อนี่ล่ะจ้า

หมอ : ต้องฉีดยานะคุณยุพิน อย่าลืมนะอีก 15 วัน

จากตัวอย่างเป็นการให้ความรู้ในเรื่องโรคพิษสุนัขบ้าหรือโรคกลัวน้ำ สัตว์ที่มีโอกาสเป็นโรคพิษสุนัขบ้าที่พบมากที่สุด คือ สุนัข แต่จากตัวอย่างได้ยกกรณีของการโดนแมวกัดจนต้องไปฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โดยให้มาฉีดวัคซีนควฉีดเมื่อถูกหมาหรือแมวกัดใน 24 ชั่วโมง และมาฉีดอีกครั้งเมื่อครบ 15 วัน

โรคพิษสุนัขบ้าเป็นโรคที่อันตราย เพราะหากรับเชื้อแล้วไม่ได้รับการรักษาให้ทันท่วงที ปล่อยไว้จนปรากฏอาการของโรค ทำให้เสียชีวิตได้ แต่เราจะรู้ได้อย่างไรว่าสัตว์เลี้ยงของเราหรือที่พบเห็น โดยเฉพาะสัตว์เลี้ยงใกล้ตัวอย่าง สุนัขและแมวเป็นโรคนี้ วิธีง่ายๆ คือหมั่นสังเกตอาการของสัตว์เลี้ยง ในบ้านของเราเองว่ามีอาการของโรคนี้หรือไม่ โดยเฉพาะในช่วงที่มีการระบาดของพิษสุนัขบ้า ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นช่วงหน้าร้อน (http://www.bangkokhealth.com /firstaid_htdoc/firstaid_health_detail.asp? number=9006)

1.4 โรคติดต่อ

โรคติดต่อ คือ โรคที่สามารถถ่ายทอด ติดต่อถึงกันได้ระหว่างบุคคล โดยมีเชื้อจุลินทรีย์ต่าง ๆ เป็นสาเหตุของโรค ได้แก่ วัณโรค กามโรค โรคเรื้อน อหิวาตกโรค โรคเอดส์ เป็นต้น แม้ว่าเชื้อโรคจะเป็นตัวก่อเหตุ แต่พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของมนุษย์ก็เป็นปัจจัยร่วมที่สำคัญ

1.4.1 โรคเอดส์

ตัวอย่างจากตอน เวรกรรมสำส่อน (11 มีนาคม 2549)

ทิดหวดสงสัยในอาการป่วยของตนเอง เมื่อไปปรึกษากับกำนันจึงได้รับคำแนะนำว่าให้ไปหาหมอที่โรงพยาบาล เพราะกำนันสงสัยอยู่ก่อนแล้วว่าทิดหวดน่าจะเป็นเอดส์ ดังนั้นเมื่อไปหาหมอเรียบร้อยแล้ว กำนันจึงมาสอบถามอาการของทิดหวด

กำนัน : เป็นจังได๋เล่าทิด สรุปแล่วหมอเขาวาจังได๋

ทิดหวด : เฮ้อ พ่อกำนัน ผมเป็นเอดส์ครับ กลุ้มคักเดี๋ยวนี่

กำนัน : ว่าแล่ว เอาล่ะ บ่ต้องกลุ้มๆ บ่ต้องกังวลไป มีคนเป็นหลาย โรคเอดส์ถ้าคนเป็นแล่วฮู้จักระวังสุขภาพร่างกายให้ดี กินอาหารที่มีประโยชน์พักผ่อนหลายๆ กินยาตามที่หมอสั่ง แล่วกะบ่ไปคลุกคลีให้ติดเชื้อเพิ่มอีก ทำจิตใจให้ซำบายกะสิอายุยืนได้ แล่วฮู้จักออกกำลังกายบ้าง รึวาตามสมควร

ทิดหวด : ผมย่านวาผู้อื่นสิขี้เดียดผมแหม เพราะวาย่านวาผมเป็นเอดส์ แล้วสิติดจากผม เลยเป็นวาสังคมรังเกียจ

กำนัน : ฮ่วย โรคเอดส์บ่แมนสิติดงายๆ เด้ คนทั่วไปสามารถกินอยู่ฮ่วมกับผู้อื่นได้ตามปกติ ใช้ห้องน้ำ ห้องนอน ห้องอาหารฮ่วมกันได้ นอกเสียจากวาสิมีเพศสัมพันธ์หรือวาแตะต้องน้ำมูก น้ำลาย น้ำเหลือง ถ่ายเลือดเท่านั้น คนหนุ่มสาวผู้ได๋ประมาทกะต้องเจอเอดส์ถามหาแล่ว อย่างพ่อไปไสมาไสพกถุงยางตลอด เผื่อเผลอไปสิได้ใช้ทันที เฮื่องเพศโทษผู้ได๋บ่ได้ เป็นเฮืองธรรมซาติ

ทิดหวด : ผมบ่คึดวาสิเป็นเอดส์งายๆ เห็นหมู่เขาซวนเที่ยว บ่มีไผแนะนำให้สวมถุงยางอนามัยเลย หมู่หลายคนเขากะติดเอดส์ตายไปแล่วกะมี

กำนัน : เอาล่ะๆ ขอให้ฮักษาสุขภาพให้แข็งแฮง พ่อกำนันเอาใจซอยให้อ้อยู่ได้อีกโดนๆ เด้อ

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่ายังมีผู้ที่ประมาทเกี่ยวกับการติดเชื้อเอดส์อยู่มาก นอกจากนั้นตัวละครยังกล่าวให้ความรู้ถึงความสำคัญในการป้องกันไม่ให้เชื้อเข้าสู่ร่างกายโดยการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้ง แต่หากมีเชื้อเอดส์เข้าสู่ร่างกายแล้วก็ควรปฏิบัติตนและดูแลสุขภาพสำหรับผู้ติดเชื้อเอดส์อย่างถูกต้องเหมาะสม

1.5 โรคไม่ติดต่อ

โรคไม่ติดต่อ คือ โรคที่ไม่มีเชื้อจุลินทรีย์เป็นตัวก่อโรค จึงไม่สามารถถ่ายทอดติดต่อถึงกันระหว่างบุคคลได้ สาเหตุสำคัญของการเกิดโรคคือ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของมนุษย์ โดยที่อาจมีสิ่งแวดล้อมภายนอกร่างกายที่ไม่ใช่จุลินทรีย์เป็นปัจจัยร่วม โรคในกลุ่มนี้ได้แก่ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคไต โรคมะเร็ง (http://dnfe5.nfe.go.th/ilp/sc31-1/sc31-1-1. htm)

1.5.1 โรคหัวใจ

ตัวอย่างจากตอน เซียนโค่นเซียน (27 พฤษภาคม 2549)

เซียน : เป็นจังได๋สมร คืนที่แล่วได้หลายบ่ล่ะ โซคดีบ่

สมร : เจ้ากะทรงหูไวตาไวเนอะ อู๊ยเมื่อวานนี่ไพ่มันบ่ขึ้นมือ คืนนี่ล่ะๆ ฮึๆๆ

เซียน : เฮ๋า คือาจังสั้น

สมร : เมื่อคืนจังได๋คือไปพลั่งมือได้ เสียให้เขายังวาไพ่มันบ่ขึ้นขึ้นแตควมซวยเทิงมือนี่แหม มื่อนี่ล่ะสิไปน๊อกเจ้ามือให้เบิ่งเจ้าเบิ่งเด้อ ร้อยพันหมื่นกะสิน๊อกล่ะ มืดๆๆ บ่ได้หน้ามืดแล่ว นือกมืดอย่างเดียว

เซียน : ต้องพักต้องผ่อนแน้เด้อสมเอ้ย ย่างอ้ายนี่มื่อนี่คือสิบ่ไหว มีโรคประจำโตแหม สมรกะน๊อกเผื่อแน้เด้อ

สมร : บ่ไปเป็นกองเซียร์ติ

เซียน : บ่ไหวๆ อดหลับอดนอนข้ามคืน บ่ปกติ วูบๆวาบๆ

สมร : แต่สมรกะมีโรคประจำโตอยู่วา แต่มีหนักดอก เป็นโรคหัวใจ บ่เป็นอิหยังดอก

เซียน : ต้องระวังเด้

สมร : เจ้ากะเป็นบ่

เซียน : เป็น โรคหัวใจ เจอเรื่องตื่นเต้นหน่อยกะบ่ได้เด้ เดี๋ยวหนิ อดนอนหลายคืนแล่วกะบ่ไหว สิให้หมอตรวจให้อยู่ เดี๋ยวนี่น้ำหนักกะลดลง หน้าตากะซูบๆ จ่อยลงหลาย ไปก่อนเด้อพักผ่อนก่อน

.....

เซียน : ค่อยยังชั่วมื่อนี่

สมร : ไคแล่วติ มาๆ มานั่งแถะแหม

เซียน : บ่ไหวคืนวานนี่ เฮ๋าๆ มื่อนี่พร้อมแล้ว เต็มอัตราศึกเลย แจกมาเลย

สมร : ทรงห่าวน้อ เอ๋าๆ บ่ขัดศรัทธาๆ นั่งแล่วกะแจกเลย
เซียน : อู้ๆๆ เข้าเทิงสีเทิงมืด อู้ น๊อกๆๆ
สมร : อ้าว ไพ่น๊อกแมนหยังคนคึน๊อกไปจังสั้น อ้ายทิดๆๆ มาซอยเร็ว ไปหาหมอเร็ว
.....
หมอ : คุณสมรอยู่ใกล้ชิดคนตาย เล่าให้หมอฟังสิครับว่าเป็นยังไง
สมร : ตอนที่ตั้งวงเล่นไพ่อยู่ พอฮอดตอนอ้ายทิดเฮาน๊อกได้เงินหลาย กะฮ้องดีใจแฮง ฮ้องไปฮ้องมาเลยฟุบไปจ้า
หมอ : อ๋อ จากที่วินิจฉัยมานะครับ คนตายเป็นโรคหัวใจอยู่แล้ว ดีใจจนสุดขีด จากการที่อดนอน ร่างกายอ่อนเพลีย ทำให้โรคหัวใจกำเริบและเสียชีวิต ยังไงหมอขอฝากเตือนด้วยแล้วกัน เวลาจะทำกิจกรรมแบบนี้ให้ระวัง
สมร : ค่ะหมอ เพินกะให้ระวังอยู่น้ออย่าให้ตื่นเต้น ดีใจกะสิได้เอาศพกลับบ้านไปจัดการก่อนคุณหมอ

โรคหัวใจเป็นอาการที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยโรคหัวใจ ดังตัวอย่างข้างต้นผู้แสดงเป็นโรคหัวใจและยังมีพฤติกรรมชอบการเล่นไพ่อยู่แต่เดิมแล้ว เมื่อเล่นไพ่จนไม่ได้พักผ่อนและดีใจสุดขีด จึงทำให้หมดสติและเสียชีวิตในที่สุด คุณหมอจึงวินิจฉัยว่าเป็นโรคหัวใจกำเริบและฝากถึงผู้ที่ชอบเล่นไพ่ว่าให้ระวังเรื่องสุขภาพให้มาก เป็นการให้ความรู้กับผู้ฟังถึงอาการของโรคหัวใจ

2. ให้ข่าวสาร

โดยการนำเสนอด้านการให้ข่าวสารของทางรายการละครวิทยุมีดังนี้

2.1 ประกาศเตือนเรื่องสุขภาพอนามัย

ตัวอย่างจากตอน ซกเล็กเนื้อสวรรค์ (6 พฤษภาคม 2549)

เซียงไปงานเลี้ยงสังสรรค์และกินเนื้อหมาเข้าไปโดยไม่รู้ตัว

เซียง : (เสียงอาเจียน) โอ๊ยๆ แย่ๆ บ่น่าเลยกูเอ้ย
ยาย : เป็นอิหยังล่ะบักเซียง เป็นอิหยังคืมานั่งอ้วกแตกบ่นอยู่พี่
เซียง : โอ๊ย แย่ๆ ยาย อาทิตย์ก่อนไปสังสรรค์กับพวกบ้านหนองโก กินอาหารวาแมนแซบหลายเทิงลาบ ก้อย

ซกเล็ก ปิ้งย่างมา แตวาวานนี่ทางอนามัยเขาแจ้งมาวาคนที่ไปกินงานมื่อนั่นให้ไปฉีดวัคซีนแก้พิษ หมาว้อเพราะวางานมื่อนั่นมีเนื้อสุนัขปนอยู่ในอาหาร ผมได้ยินแล่วเลยอ้วกแตกอยู่พี่ล่ะซวยๆๆ

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่าปัจจุบันมีคนจำนวนมากที่นิยมบริโภคเนื้อสุนัข โดยคาดไม่ถึงว่าเมื่อรับประทานแล้วจะเป็นสาเหตุทำให้เกิดอาการอาหารเป็นพิษ

ดังนั้นจึงมีการประกาศเตือนจากอนามัยเรื่องอันตรายจากการรับประทานเนื้อสุนัขออกมาแจ้งให้ประชาชนทราบ

3. ชักจูงใจ

โดยการนำเสนอด้านการชักจูงใจของทางรายการละครวิทยุนั้นมีดังนี้

3.1 การงดสูบบุหรี่

ตัวอย่างจากตอน สิงห์อมควัน (1 กรกฎาคม 2549)

ทิด : อย่ามาใกล้ทิดผู้สูบยาแม่ะ มันเหม็นๆ นึกวางด ตั้งแต่ 31 พฤษภา วันงดสูบบุหรี่โลกแล่วแหมเซียง

เซียง : บ่ทันเซาแล่ว กินข่าวเสร็จยามได๋มันต้องซัดเข้าไป

ทิด : มันเป็นผลเสียต่อสุขภาพเด้เซียง สูบไปโดนๆมีโอกาสเป็นมะเร็งปอด ถุงลมโป่งพอง ที่สำคัญเด้อสมรรถเพศทางภาพ โอ๊ะ สมรรถภาพทางเพศลดลง ระวังเด้อสูบเข้าไปหลายๆ

เซียง : แมนติ แต่ก่อนกะเห็นอ้ายทิดสูบอยู่เด้

ทิด : เลิกแล่ว ตั้งแต่31 พฤษภา วันงดสูบบุหรี่โลก ไปหาหมอ หมอบอกวาอายุจะสั้นเพราะควันบุหรี่ พู่นเด้ เลิกแล่วกะบ่เห็นเป็นหยัง เห็นข่าวแซบอีกต่างหาก

เซียง : เว่าแล่วกะอีกจักมวนก่อนเด้อ

ทิด : ฮ่วยมวนต่อมวนเลยตั้วหนิ

เซียง : มันส้มปากคึกินบักถั่วนี่ล่ะ

ทิด : ระวังเด้อสูบหลายๆ

.....

เซียงเข้าโรงพยาบาลเพราะสูบบุหรี่จัดจนต้องเจาะคอ

ทิด : เป็นจังได๋ล่ะเซียง

เซียง : (เสียงแหบ) มาแล่วติๆ โอ๊ย หันใจยากๆ ขอบใจที่มายามเด้อ

ทิด : บอกแล่ววายาสูบมันเป็นพิษเป็นภัย

เซียง : หันใจยากๆ

อสม. : จังสั้นล่ะ ประกาศไปแล่วกะบ่มีผู้ได๋ฟัง

นี : นี่ล่ะพวกสูบยาหลายๆ ต้องได้รับโทษจังซี่ล่ะ บอกกะบ่เซือ คนเตือนกะบ่ฟัง ถ้าเบิ่งสิเป็นใบ้ ถ้าเบิ่ง

ทิด : ท่านอสม.ทีหลังออกอากาศหลายๆ เด้อ โทษของยาสูบนี่

อสม. : เอาเป็นวาบอกกันเตือนกันปากต่อปาก แล่วกะหาน้ำหวานมาสู่กิน เอาจังซี่เด้อ เฮาแยกย้าย ผู้ป่วยกะนอนอยู่พี่ล่ะ

วันที่ 31 พฤษภาคม ของทุกปีนั้น องค์การอนามัยโลกได้กำหนดให้เป็นวันงดสูบบุหรี่โลก เพื่อกระตุ้นให้ทุกคนตระหนักถึงอันตรายและความสูญเสียทั้งทางสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดจากการสูบบุหรี่ ดังนั้นตามตัวอย่างบทละครได้ยกกรณีของเซียงที่ยังคงสูบบุหรี่จนต้องเข้าโรงพยาบาล แม้ทิดได้เตือนถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นนั่นคือโรคหรือผลเสียอะไรบ้างหากยังคงสูบบุหรี่อยู่ต่อไป ไม่ว่าจะเป็นโรคมะเร็งปอด โรคถุงลมโป่งพอง และการมีสมรรถภาพทางเพศลดลง

3.2 ยาลดความอ้วน

ตัวอย่างจากตอน ลูกชิ้นเงินหมื่น (23 กันยายน 2549)

เซียง : ผมเห็นพ่อสารวัตรแกบ่ไปออกกำลังกาย เต้นแอโรบิกกับพวกสาวๆ ป้าบ่ไปเต้นกับเขาติ

ป้า : โอ๊ย สิไปเต้นอิหยัง น้ำหนักตั้ง 80 แล่ว กินยาลดน้ำหนักแตวาหมอวามันอันตราย แตเฮากะต้องกินเพราะวาอยากลดน้ำหนัก

เซียง : หมอวาอันตรายกะอย่าไปกิน ต้องเซือหมอไปเต้นแอโรบิคกับพ่อสารวัตรดีกว่า

ป้า : สิพยายามดอก เซียงขอบใจที่เป็นห่วงเด้อ

.....

เซียง : อ้าว พ่อสารวัตร ผมมาหาวันก่อนลูกบอกวาพาป้าไปโรงพยาบาลติ ป้าเป็นอิหยังล่ะ

สารวัตร : โอ๊ย บอกบ่ฟัง อย่าไปกินยาลดควมอ้วน อยู่ดีๆ กะซ้อก เหมิดสติต้องหามส่งโรงพยาบาล เกือบเอาซีวิตบ่ฮอดเซียงเอ้ย

เซียง : ผมเตือนแล่วเห็นหลายคนกินแล่วป่วยต้องเข้าโรงพยาบาล ทางที่ดีที่สุดคือการออกกำลังกาย

สารวัตร : แมนๆ

จากตัวอย่าง เป็นอันตรายจากการรับประทานยาลดความอ้วน จนกระทั่งหมดสติและเกือบจะเสียชีวิต เพราะฉะนั้นหากใช้อย่างไม่เหมาะสม และไม่ระมัดระวัง ย่อมนำมาซึ่งอันตรายแก่ผู้ใช้ได้ ดังนั้นการลดความอ้วนที่เหมาะสมควรใช้วิธีการควบคุมอาหาร และการออกกำลังกาย นอกจากน้ำหนักจะลดลง รูปร่างสมส่วน ยังมีสุขภาพแข็งแรงอีกด้วย

4.3.2.3 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร

“ความเจริญของประเทศ ต้องอาศัยความเจริญของภาคเกษตรเป็นสำคัญ”พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวข้างต้นนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความสำคัญของภาคการเกษตรที่มีต่อประเทศชาติและประชาชนชาวไทย

เกษตรกรรมเป็นอาชีพพื้นฐานของคนในสังคมไทยมาทุกยุคทุกสมัย ประชากรประมาณสองในสามอยู่ในภาคเกษตร การพัฒนาการเกษตรเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาประเทศมาตลอด สาขาการเกษตรเป็นสาขาที่ได้รับความสำคัญอย่างสูงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ (http://www.rdpb.go.th/rdpb/TH/BRANDSITE/theproject_rdp07_2.aspx)

ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

ตารางที่ 4.12 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาการเกษตร รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

ประเด็นเนื้อหาสื่อเพื่อการพัฒนา	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง	บทบาทต่อการสื่อสารในการพัฒนา
สื่อเพื่อการพัฒนาการเกษตร	4 รูปแบบ	1. แปรรูปผลิตภัณฑ์	1.1.1 ผลิตภัณฑ์โอทอป (OTOP)	- การให้ข่าวสาร
		2. ปลูกพืช	2.1.1 ไร่นาสวนผสม	- การให้ความรู้
			2.1.2 หญ้าแฝก	- การให้ความรู้
		3. เลี้ยงสัตว์	3.1.1 เลี้ยงแพะ	- การให้ความรู้
		4. เครื่องจักรกลการเกษตร	4.1.1 รถเกี่ยวข้าว	- การให้ความรู้

1. แปรรูปผลิตภัณฑ์

1.1 การให้ข่าวสาร

1.1.1 ผลิตภัณฑ์โอทอป (OTOP)

โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (ONE TAMBON ONE PRODUCT : OTOP) เป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญเร่งด่วนของรัฐบาล ที่แถลงต่อรัฐบาลไทย มีเป้าหมายมุ่งเน้นให้แต่ละชุมชนได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้า โดยภาครัฐพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่ และการบริหารจัดการ เพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาดทั้งในและต่างประเทศ ด้วยระบบร้านค้าเครือข่ายและอินเตอร์เน็ต และเพื่อส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างงาน สร้างรายได้ ด้วยการนำทรัพยากร ภูมิปัญญาในท้องถิ่น มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นและมีมูลค่าเพิ่ม เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ สอดคล้องกับวัฒนธรรม และวิถีชีวิตท้องถิ่น (http:// www.otop5star.com/about-th.php)

ตัวอย่างจากตอน ลูกอมอารมณ์ร้อน (3 มิถุนายน 2549)

ทิด : ป้าๆๆ สิเข้าไปในเมืองนำผมบ่ พดีผมสิเอารถเข้าไปในเมือง

ป้า : เฮ๋า สิไปในเมืองว่าติ ดีๆๆ คึกันล่ะ คึดไว้แล่ววาสิไปคึกันดีแล่วที่โตออกมาซวนนั่นน่ะ ว่าสิไปหาซื่อเข่าซื่อของมาจักหน่อยนี่หนา เขาวามีงานเด้ล่ะทิด

ทิด : ครับ อยู่หน้าศาลากลาง

ป้า : เออ วาสิไปซื่อโอๆ อิหยังเกาะ โอหยัง

ทิด : โอทอป สินค้าโอทอป หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

ป้า : นั่นล่ะหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เขาวามีปลาเค็มมานำเด้ ปลาย่างกะมี กะปิ น้ำปลา ของหวาน ของคาว อู๊ย หลายอย่างหลายแนว มันขาด เด็กน้อยหมู่นี่กะเปิดเทอมแล่ว เนอะมันสิได้อยู่ได้ยินยามเช้ายามแลง

ทิด : นั่นล่ะ ทางการเขาสนับสนุนส่งเสริมตั้ว โอทอป หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ผมไปเบิ่งมาหลายเที้ยแล่วป้าราคากะบ่แพงดอก กลุ่มแม่บ้านต่างๆ เพินเฮ็ดแจ่วบองไปแน้ มีกล้วยฉาบ กล้วยตาก เครื่องจักรสานกะมี

ป้า : ติ ปลาแห้งมีบ่น้อ

ทิด : มี ปลาแห้ง ปลาเค็ม ปลาแดก มีเหมิด

ป้า : มีเหมิดซุอย่างว่านเถอะ ปลาส้มมีบ่ มักแท้ๆ เด้ปลาส้ม
ทิด : มีๆ ตกลงเนอะผมสิออกรถสายๆ ทาลิปทาปากไว้เด้อ
ป้า : เออ สิทาลิปทาปากรอดอก

นอกจากการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้แล้ว ทางภาครัฐยังได้ส่งเสริมให้มีการจัดงานแสดงสินค้าเพื่อเป็นการสร้างรายได้แก่ชุมชน นอกจากจะมีการจัดงานที่ส่วนกลางคือกรุงเทพมหานครแล้ว ยังมีการจัดงาน ณ ต่างจังหวัด เพื่อให้ประชาชนในจังหวัดนั้นๆ ได้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นในจังหวัดของตนและจังหวัดอื่นๆ

2. ปลูกพืช

2.1 การให้ความรู้

2.1.1 ไร่นาสวนผสม

ตัวอย่างจากตอน ดาบสองคม (29 กรกฎาคม 2549)

อบต. : โอ้ ทิดเอ้ย มันคือจังแน่นอนแท้ ไฮ่นาฝาท่าง เดี๋ยวนี่คือจังปรับปรุงสวนได้ดีหลายแท้
ทิด : ไปเอ็ดหยังอยู่คือบ่มาเบิ่งกันแน่
อบต. : บ่มีเวลาลงท่งลงท่า ผิดหูผิดตาขึ้นหลายเด้น้อไฮ่นานี่กะดาย
ทิด : แต่ก่อนนี่กะที่อบต.เห็นแมนบ่ กายมากะแล้งๆต้นไม้กะจองหองแจงแฮง เดี๋ยวนี้ยุคปรับปรุงใหม่ หลังจากที่ทดลองหลายแนว บ่ประสบความสำเร็จเลยมาลงเฮ็ดไฮ่นาสวนผสมท่านอบต.เห็นบ่หนิ บ่ได้มีแนวเดียว หลายแนว ผลหมากรากไม้ เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เข้าท่าเด้ เป็นจังได๋เป็นแตอยู่บ่
อบต. : คักแน้ๆ เดี๋ยวนี่อิหยังมันกะแพงน้อทิดน้อ เฮาเฮ็ดเองปลูกเอง เหลือกินกะขาย นี่กะถือวาบ่ได้เดือดฮ้อนอิหยัง เฮาเฮ็ดได้ ปลูกได้ กินได้กะกินกันไปปลูกกันไป คือจังพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสื่องเศรษฐกิจพอเพียงเนาะ
ทิด : นี่ล่ะๆ ท่านอบต. ฟังจากวิทยุของสวท.ขอนแก่น เพิ่นถ่ายทอดสดเรื่องการเสวนามีพ่อใหญ่หยังปราชญ์ซาวบ้านซื่อวาหยังเกาะ
อบต. : พ่อใหญ่เต็ม ไชลา

ทิด : เออ แมน นั่นล่ะ บ่แมนปาดวัวปาดควยเด้ ปราชญ์ชาวบ้านเพินมาเล่าเรื่องปลูกผัก เฮืองเศรษฐกิจพอเพียง เพินมาเฮาต้องอุดฮอยฮั่ว เฮาต้องปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก กะเลยลองเฮ็ดเบิ่ง เฮาว่าคนเฮาคือจังแอ่งน้ำ มีฮอยฮั่วหลาย ฮั่วออกทางได๋แน้แต่ละมื่อ ตื่นขึ้นมาเฮาต้องไปจ่ายตลาดซื่อของมา คือม่องฮั้ว เฮาต้องปิดม่องฮั้ว ต้องซื่อหอมเฮากะหันมาปลูก นั่นคือการปิดฮอยฮั้ว

อบต. : เข้าท่าๆ

ทิด : ค่อยฟังเบิ่งกะเลยฮู้แจจ้งเห็นจริง เลยฮองเบิ่งกะน้า

อบต. : ดีขึ้นบ่ล่ะ

ทิด : ดีแล่วเนอะ เบิ่งดู ซำบาย แต่ก่อนสิต้มไก่ต้องแล่นไปหาที่ร่านค่าเด้ สิเอา ไก่ ข่า ต้นหอม เดี๋ยวนี่หาเอาในสวนนี่ล่ะเข้าท่าตั้วล่ะ

อบต. : เดินมาถึกทางแล่วตั้วเนอะ โอ้ อยากให้พี่น้องป้องปายมาเบิ่งงานทิดเด้ สิได้ปรับเศรษฐกิจพอเพียงเด้อ

ทิด : มาเลยๆ

การทำไร่นาสวนผสมดังตัวอย่างถือเป็นการทำการเกษตรที่มีกิจกรรมการผลิตผลิตผลหลาย ๆ อย่างเพื่อลดต้นทุนการผลิตหรือการใช้จ่าย เป็นกิจกรรมการผลิตที่ผสมผสานเกื้อกูลกัน เช่น การเลี้ยงปลาควบคู่กับการเลี้ยงไก่ การปลูกผักสวนครัว และหากมีเหลือจากการรับประทานก็สามาถนำไปขายเป็นรายได้อีกทางหนึ่ง ทั้งหมดที่กล่าวมาล้วนเป็นการปฏิบัติตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้ง

2.1.2 หญ้าแฝก

การนำหญ้าแฝกมาใช้เพื่อการเกษตรถือเป็นทฤษฎีการป้องกันการเสื่อมโทรมและพังทลายของดินโดยหญ้าแฝก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงสภาพปัญหาการชะล้างพังทลายของดินและการสูญเสียหน้าดินที่อุดมสมบูรณ์ จึงทรงศึกษาถึงศักยภาพของ “หญ้าแฝก” ซึ่งเป็นพืชพื้นบ้านของไทย ที่มีคุณสมบัติพิเศษในการช่วยป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดินและอนุรักษ์ความชุ่มชื้นในดิน ซึ่งมีวิธีการปลูกแบบง่ายๆ เกษตรกรสามารถดำเนินการได้เองโดยไม่ต้องให้การดูแลหลังการปลูกมากนัก ทั้งประหยัดค่าใช้จ่ายกว่าวิธีอื่น ๆ อีกด้วย (http://www.rdpb.go.th/thai/concept/ grass.html)

ตัวอย่างจากตอน ผีตัวที่ 5 (26 สิงหาคม 2549)

ทิด : อ้าว พ่ออบต. สิไปไซ ปาด มาขนหญ้าแฝกขึ้นไปเต็มคันรถ สิไปเอาไว้ไสน้อ

อบต. : เฮ๋า บ่สู้จักของดีตี้ หญ้าแฝกนี่ล่ะของดี เป็นของดี

ทิด : กะเห็นหลวงพ่อนั่นหลวงพ่อนี่ให้อยู่

อบต. : อันนั่นมันของขัง

ทิด : ของขังกะไปเบิ่งอยู่คุกตั้วเนอะ

อบต. : เฮ๋า บ่แมนขังแนวใส่กะลังเด้ มึงสิให้กูเว่าลาวเป็นของขลังติ กะบ่คือน้อ นี่ๆๆ หญ้าแฝกสิเอาไปปลูกตรงข้างนาเด้ ม่องฝายนา วาแตฝนตกพังตะพืดตะพือ

ทิด : สิเอาไปปลูกหยังล่ะ คึบ่ปลูกบักหุ่ง บักคึงไคร สิได้ประโยชน์กว่าติ

อบต. : มันบ่แมนแนวนั่นทิดเอ้ย ประโยชน์คนละอย่าง บักหุ่งกะเอาใส่ปากท้อง แต่ประโยชน์ของหญ้าแฝกนี่คือบ่ให้ดินพังทลายเด้ เป็นพืชที่มีประโยชน์ในหลวงพระองค์ท่านทรงแนะนำให้ราษฎรปลูกเพื่อป้องกันดินพังสั้นเด้ ม่องได๋บ่ยากให้ดินพังกะเอาหญ้าแฝกไปปลูกตั้ว ยึดหน้าดินไว้ตั้ว

ทิด : แมนอิหลีเด้เนอะ คูสระนี่บ่มีหญ้าแฝกปลูก ซ๋ำพอล่ะ นาผมฝนตกมายามได๋นำหาคันแทบ่พ่อ

อบต. : เบิร์ดจาคันแทลาก่อน รึทิดจ๋ำคันแทลาแล้วว่ะติ นี่ล่ะๆ ของดี ในหลวงทรงแนะนำให้ราษฎรปลูก เอาจักหัวบ่ล่ะทิด

ทิด : กะดีคึกัน สิไปยายที่คันแทนา ฝนมายามได๋สิบ่ได้นำหายากน้อ

จากตัวอย่างได้กล่าวถึงสาเหตุและปัญหาของการชะล้างพังทลายของหน้าดินซึ่งคือคันแทนาเมื่อฝนตก และกล่าวถึงประโยชน์จากการปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการชะล้างและพังทลายของหน้าดินและอนุรักษ์ความชุ่มชื้นใต้ดิน โดยไม่ต้องให้การดูแลหลังการปลูกมากนัก สามารถปลูกได้เอง โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานคำแนะนำแก่ประชาชนถึงประโยชน์จากการปลูกพืชชนิดนี้

3. เลี้ยงสัตว์

3.1 การให้ความรู้

3.1.1 เลี้ยงแพะ

แพะ เป็นสัตว์เลี้ยงที่น่าส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงเช่นเดียวกับสัตว์ชนิดอื่น เพราะแพะมีเลี้ยงง่าย ขยายพันธุ์ได้เร็ว และมีข้อดีอื่นๆ อีกมาก (http://www.dld.go.th /service/goat/goatmai.html)

ตัวอย่างจากตอน ตัวต่อเป็นเหตุ (11 กุมภาพันธ์ 2549)

พ่อใหญ่สี : อ้าว ยายดอกท้อ อยู่บ้านมีอิหยังเฮ็ดบ่ล่ะ เลิกเฮ็ดนาแล่วติ

ยายดอกท้อ : กะนี่ล่ะ เมื่อวานนี้ไปซื่อแพะมาเลี้ยง 2-3 โต กะวาสิเอานมมันไปขาย เพราะได้ข่าววานมแพะมันมีประโยชน์หลาย สิขายดีนำเด้

พ่อใหญ่สี : เออ ยายนี่กะหาอิหยังเฮ็ดเข้าท่าดีเด้ล่ะ น่าเอามาเป็นแบบอย่างดีทีเดียวเชียวล่ะ

ยายดอกท้อ : ว่าไปไกลแล่ว ยายกะสิลองเฮ็ดเบิ่งสิได้เพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายลง เพราะวาอาหารแพะ ยายกะเอายอดกระถินมาให้มันกิน เพราะบ้านยายกะมีอยู่หลายต้น มีแพะ2-3 โต กะพอเลี้ยงได้อยู่

พ่อใหญ่สี : ดีๆ ประหยัดเนอะ

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าการเลี้ยงสัตว์ที่น่าสนใจอีกชนิดหนึ่งคือการเลี้ยงแพะ เพราะเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย โดยอาหารสำหรับแพะสามารถให้กระถินที่สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น เมื่อเลี้ยงแล้วมีผลผลิตที่สำคัญที่ได้รับจากแพะคือ นม นอกจากนั้นอาจจะเป็นเนื้อขนและหนัง นอกจากนี้แล้วแพะยังสามารถให้ประโยชน์อย่างอื่นได้อีกมากมาย

4. เครื่องจักรกลการเกษตร

4.1 การให้ความรู้

4.1.1 รถเกี่ยวข้าว

ตัวอย่างจากตอน ขาซ้ายหายไปไหน (11 กุมภาพันธ์ 2549)

เคน : วาจังได๋เล่าเซียง สิปับจ้างสีเข่าม่องได๋ล่ะ เตรียมรถเตรียมเครื่องจักรใหญ่โต

เชียง : ไปเกี่ยวเข่าพวกนาปรังโน่นแหล่ะพ่อใหญ่ คลองส่งน้ำชลประทานน้ำพอง ขาประจำเขามามัดจำไว้

เคน : คิดจังได๋ล่ะเชียงพอคุ้มค่าน้ำมันบ่

เชียง : พอคุ้มอยู่ ซั่วโมงละ 500 บาทขาดโต แตส่วนมากบ่ฮอดซั่วโมงดอก ใช้รถเกี่ยวเข่าแทนคน ประหยัดกว่าจ้างคนเด้ เหมาเครื่องจักรมันบู้งานคึคน คนเฮาเดี๋ยวกะแดดฮ้อนวาเหนื่อย บางเทียจะเมา อ๊ย หลายปัญหา

เคน : เออ กะจริงน้อ เครื่องจักรมันบ่อู้งาน แล่วสวนพ่อปลูกงาใช้เครื่องจักรเกี่ยวได้บ่ล่ะ เกี่ยวให้แน้เด้อเดือนหน้านี่แล่ว

จากตัวอย่างเป็นการกล่าวถึงประโยน์ของรถเกี่ยวข้าวที่สามารถเก็บเกี่ยวข้าวได้โดยใช้ระยะเวลาไม่นาน ไม่เหมือนกับการเกี่ยวโดยใช้แรงงานคน ใช้เคียวเกี่ยวทำให้เสร็จช้า และยังมีปัญหาตามมาอีกหลายอย่าง

4.3.2.4 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการศึกษา

การศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิตที่ทำให้บุคคลได้รับความรู้ ได้มีความคิดและประสบการณ์ต่างๆ อันก่อให้เกิดการพัฒนาความสามารถทางด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคมการสื่อสารเป็นสื่อกลางในการเสริมสร้างพุทธิปัญญาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นหรือในสังคม ทั้งในแง่ของการศึกษาในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ทำให้ชาวบ้านหลุดพ้นจากวงจรของ “ความไม่รู้” (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2542: 82)

ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการศึกษาของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

ตารางที่ 4.13 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาการศึกษา รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

ประเด็นเนื้อหาสื่อเพื่อการพัฒนา	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง	บทบาทต่อการสื่อสารในการพัฒนา
สื่อเพื่อการพัฒนาการศึกษา	2 รูปแบบ	1. ให้ข่าวสาร 2. ชักจูงใจ	1.1 การกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา 2.1 เรียนปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์ 2.2 ทุนการศึกษา	- การให้ข่าวสาร

1. ให้ข่าวสาร

1.1 การกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา

กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาจัดตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2539 มีวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเพื่อสนับสนุนและเร่งดำเนินการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและเพิ่ม ความสามารถในการแข่งขันของประเทศเพื่อสนองตอบความจำเป็นดังกล่าว จึงสมควรเร่งรัดพัฒนาการศึกษา โดยการหาทางแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาในสังคม เพิ่มโอกาสทางการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ให้แก่นักเรียน/นักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์กู้ยืมเพื่อการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย(สายสามัญและอาชีวะ)จนถึงระดับปริญญาตรี อันจะมีส่วนสำคัญในการช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น (http://www.studentloan.or.th/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=130)

ตัวอย่างจากตอน ลูกอมอารมณ์ร้อน (3 มิถุนายน 2549)

อบต. : เป็นจังได๋ ลูกหลานเปิดเทอม

เซียง : ยากๆๆ สระเองออินอเงิน นี่ล่ะโตปัญหา ทางการเขาให้กู้เรียนได้ นี่มันเด็กน้อยอยู่เฮ็ดจังได๋ล่ะพ่ออบต.

อบต. : โอ๋ ตั้งแต่สั้นอนุปริญญาเป็นต้นไปจังสิกู้เรียนได้ตั๋วน้อ

เซียง : อันนี้มันอยู่ป. อยู่ม. เฮียนฟรีอยู่ แตวาค่าเทอม ค่าสมุด ค่าอาหาร ค่าหยัง อุ๊ย ผู้น้อยๆ กะปาเข้าไป 4-5 พัน

อบต. : อันนี้กะม่องได้เสียเงินน้อ แตวาขั่นมัธยมปลายขึ้นไปแล่วกะกู้เงินเรียนผูกติดอนาคตทำงานได้เงิน 16,000 ขึ้นไป จังค่อยส่งคืน ไคอยู่

เซียง : มันสิเฮียนฮอดพู่นบ่ล่ะ เหมิดเงินส่งก่อนบ่ เอ้าๆ ขอบคุณครับพ่ออบต.

การกล่าวถึงเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาตามตัวอย่างข้างต้นนี้ เป็นการให้ข้อมูลสำหรับผู้ที่ต้องการทราบลักษณะของทุนและต้องการกู้ยืมทุนดังกล่าว โดยการกู้ยืมทุนเพื่อการศึกษาสามารถให้กู้ได้เมื่อศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นต้นไป และผ่อนใช้เมื่อจบการศึกษาและมีเงินเดือนมากกว่า 16,000 บาทขึ้นไป

2. ชักจูงใจ

2.1 เรียนปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์

ตัวอย่างจากตอน แมวเหมียวผู้น่ารัก (29 เมษายน 2549)

เชียง : เป็นจังได๋น้อยุพิน คือได้ข่าวว่าไปสมัครนักศึกษา ม.รามติ เรียนคณะอิหยังล่ะ

ยุพิน : กะเรียนคณะนิติศาสตร์นี่ล่ะจ้า

เชียง : ป๊าด

ยุพิน : ดีบ่ล่ะ อ้ายเชียง

เชียง : ฮ่วย สิไปเป็นอิหยังล่ะเรียนกฎหมายแหม เป็นแม่หญิง

ยุพิน : อู๊ย จ่ะแมนล่าสมัยแท้อ้ายเชียง เดี๋ยวนี่ผู้หญิงผู้ชายผู้ได๋อยากเฮียนกะเฮียนได้เหมิดล่ะ ที่ไปเฮียนนิติศาสตร์กะเฮียนกฎหมาย

เชียง : สิไปเป็นทนายติ

ยุพิน : ฮ่วย กะเป็นได้เหมิดล่ะ เป็นทนายความ ผู้ว่าฯ นายอำเภอ ปลัด ผู้พิพากษา อัยการเป็นได้เหมิด

เชียง : ได้ยินอยู่วาประเทศไทยมีผู้ว่าแม่หญิงอยู่น้อ แมนจังหวัดได๋วา ดีคึกันน้อ เอ๋าๆ ตั้งหน้าตั้งตาเฮียนให้ได้เป็นผู้ว่าเด้อ

ยุพิน : สิได้เป็นผู้วา วาเจ้าอยู่เดี๋ยวนี่ล่ะ เจ้าเว่าเป็นตาซัง

เชียง : อย่ามาวาอ้ายอยู่พี่

ยุพิน : ถ้าให้เรียนจบก่อนล่ะอ้ายเอ้ย

จากตัวอย่าง เป็นการกล่าวถึงการเรียนในสาขาวิชานิติศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยทำให้ทราบว่าเมื่อจบการศึกษาแล้วสามารถประกอบอาชีพใดได้บ้าง นอกจากนั้นยังเป็นการจูงใจผู้ฟังให้คล้อยตามโดยการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้หญิงที่เรียนจบในสาขาวิชาดังกล่าวสามารถปฏิบัติงานได้ดีเทียบเท่ากับผู้ชาย และสังคมยังเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้ทำงานในตำแหน่งหน้าที่ฝ่ายบริหารด้านกฎหมายมากขึ้นอีกด้วย

2.2 ทุนการศึกษา

ตัวอย่างจากตอน หลุมมหาภัย (14 มกราคม 2549)

ครู : สวัสดีพ่อจารย์ ผมมีธุระสิคุยนำ คือวาทางโรงเรียนสิมอบทุนการศึกษาให้แก่นักเรียน เลยถือโอกาสนี่แวะมาปรึกษาพ่อจารย์นำ

จารย์ : เออ ยินดีๆ เชิญนั่งเลยครู พ่อดีใจที่ครูมาเยี่ยมฮอดบ้าน มีอิหยังกะเว่ามาเลย

ครู : ครับ ในฐานะที่พ่อจาย์เป็นกรรมการการศึกษาของโรงเรียนเฮา สิมาปรึกษาวาปีนี่สิมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ประมาณ 30 ทุน สิมีพอซอยเหลือจังได๋ได้บ้าง

จารย์ : โอ๋ เรื่องให้ทุนพ่อวาเป็นเรื่องที่ดีเด้ สิเป็นการส่งเสริมและให้กำลังใจแก่เด็กๆ ลูกหลานเฮาสิได้เรียนสูงๆ จบออกมาสิได้ซอยกันพัฒนาบ้านเมือง เอาเป็นวาพ่อสินัดประชุมกรรมการหมู่บ้านดูแล่วสิแจ้งให้ครูอีกเทียนึง ไปเตรียมคัดเด็กที่สิได้รางวัลได้เลย

การให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์เป็นเรื่องที่ควรสนับสนุนอย่างมาก เพราะนอกจากจะทำให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้นแล้ว ยังถือเป็นการแบ่งปันน้ำใจที่มีให้กันระหว่างคนในสังคม จากคนที่มีโอกาสมากกว่าต่อคนที่มีโอกาสน้อยกว่าในสังคม

4.3.2.5 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเมือง

กิจกรรมการเมืองที่สำคัญ ได้แก่ การตัดสินใจ การนำนโยบายไปปฏิบัติ การเรียกร้องของประชาชน และการเรียนรู้ทางการเมือง รัฐบาลจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการสื่อข่าวสาร การสื่อสารจะเป็นสื่อกลางในการส่งข่าวสารจากรัฐบาลไปยังประชาชน และสะท้อนความต้องการของประชาชนกลับไปยังรัฐบาล กระตุ้นให้ปะชาชนสนใจ มีความรู้ มีทัศนคติที่ดี และมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ทางการเมือง (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2542: 82)

ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเมืองของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

ตารางที่ 4.14 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาการเมือง รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

ประเด็นเนื้อหาสื่อเพื่อการพัฒนา	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง	บทบาทต่อการสื่อสารในการพัฒนา
สื่อเพื่อการพัฒนาการเมือง	2 รูปแบบ	1. ให้ความรู้	1.1 การเลือกตั้ง (วิธีการลงคะแนนเลือกตั้ง)	- การให้ความรู้
		2. ชักจูงใจ	2.1 ไม่ซื้อเสียง (ไม่ซื้อสิทธิขายเสียง)	- การชักจูงใจ

1. ให้ความรู้

1.1 การเลือกตั้ง

ตัวอย่างจากตอน อันตรายหน่อไม้ปี๊บ (1 เมษายน 2549)

สารวัตร : เซียงเอ้ย อย่าลืมไปเฮ็ดหน้าที่สำคัญเด้วันที่ 2 เมษา
เซียง : เฮ๋า ไปเฮ็ดหยัง
สารวัตร : กะไปเลือกตั้งตั๋ว
เซียง : โอ๋ ผมเตรียมไว้แล่ว บัตรประจำโตประซาชนผม กะเตรียมไว่แล่ว เมื่ออื่นสิอาบน้ำปะแป้งแล่วสิไปก่อนผู้อื่นเด้
สารวัตร : ปากกาไม่ต้องพกไปให้ยาก
เซียง : บ่ต้องพก เพินมาประซาสัมพันธ์อยู่เมื่อคืนนี่
สารวัตร : เอาประทับ กากบาท แล่วฮู้บ่วาเลือกจังได๋ จักบัตร
เซียง : 2 บัตรตั๋ว บัตรพรรคบัตรนึง บัตรส.ส.เขตบัตรนึง คนละบัตร
สารวัตร : เออ บัตรนึงเลือกคน บัตรนึงเลือกพรรคการเมืองที่มัก
เซียง : เพินวาบัตรนึงให้กาได้อันเดียวแมนบ่สารวัตร
สารวัตร : แมนเซียง เข้าใจถือต้อง
เซียง : อู๊ย ผมสิบ่ได้คะแนนเต็มร้อยติบาดหนิ
สารวัตร : จังได๋กะอย่าลืมเด้อ บอกพี่บอกน้อง เรื่องสำคัญเด้
เซียง : ครับ ผมสิฟ่าวไปบอกเดี๋ยวนี่ล่ะ

จากตัวอย่าง เป็นการกล่าวเชิญชวนให้ไปเลือกตั้งและให้ความรู้เกี่ยวกับกติกาการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนชาวไทยที่มีสิทธิทุกคนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 โดยให้ประทับตรากากบาทในช่องลงคะแนน โดยจะมีบัตรเลือกตั้งให้ลงคะแนนคนละ 2 บัตร คือบัตรเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและบัตรเลือกพรรคการเมืองที่ลงสมัคร

2. ชักจูงใจ

2.1 ไม่ซื้อเสียง

ตัวอย่างจากตอน ลวดสลิงมรณะ (8 เมษายน 2549)

ทิด : อ้าว ยาย เลือกตั้งกะผ่านไปแล่วได้มาท้อได๋ มาแบ่งกันแน้ยาย

ยาย : ฮ่วยๆ ได้อิหยังล่ะทิด เว่าดีๆเด้อ เว่าให้ซัดๆ ได้อิหยังบ่เข้าใจ

ทิด : ยาย กะได้เงินสั่นตั้ว ของผู้แทนเขามาแจกตั้ว ยายได้ท้อได๋ล่ะ

ยาย : บักทิด อย่ามากล่าวหาจังสั้นเด้ ยายบ่รับดอกมันเสียศักดิ์ศรี สิเอาไปเฮ็ดหยัง 20 บาท 30 บาท ยายบ่อดตายดอก ยายเป็นพวกประชาธิปไตยพวกแจกเงินใช้เงินซื่อเสียง ยายไล่ตะเพิดไปหลายคนแล่ว

ทิด : เอ๋ายาย สู้ผมบ่ได้ ผมได้มอเตอร์ไซด์มาฟรีๆ 1 คันเลย

ยาย : รับของเขามาแล่วกะระวังโตให้ดีเด้อถ้าเขาได้เป็นผู้แทนกะดีไป ถ้าเขาบ่ได้เป็นเขามาทวงคืนแท้ๆ โตไว้ๆ ดีๆ

ทิด : ให้มาแล่วผู้ได๋สิมาทวงคืนน้อยาย ให้แล่วให้เลยตั้วเนอะ

จากตัวอย่าง เป็นความคิดเห็นของตัวละครที่มีทัศนคติในการซื้อสิทธิขายเสียงที่ต่างกัน และในบทละครพยายามให้ข้อคิดให้ผู้ฟังไม่ยินดีรับเงินจากผู้ที่มาขายเสียงแลกคะแนนเลือกตั้ง เพราะเป็นการทำผิดกฎการเลือกตั้ง และเป็นการปฏิบัติที่มีความไม่เป็นธรรมต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยอีกด้วย

4.3.2.6 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม

การสื่อสารก่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับการผลิตใหม่ๆ สู่หนทางการประกอบอาชีพและเป็นเครื่องมือในการประสานความเข้าใจในหน่วยงานต่างๆ ทำให้เศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในหมู่บ้านหรือชุมชน เกิดการขยายตัวออกสู่วงกว้าง ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2542: 83)

ตารางที่ 4.15 รายละเอียดเบื้องต้นของประเด็นเนื้อหาด้านสื่อเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

ประเด็นเนื้อหาสื่อเพื่อการพัฒนา	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง	บทบาทต่อการสื่อสารในการพัฒนา
สื่อเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม	1 รูปแบบ	1. ส่งเสริมการประกอบอาชีพ	1.1 อาชีพทอผ้า	- การชักจูงใจ

ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้แก่

1. ส่งเสริมการประกอบอาชีพ

1.1 ชักจูงใจ

1.1.1 อาชีพทอผ้า

ตัวอย่างจากตอน ซกเล็กเนื้อสวรรค์ (6 พฤษภาคม 2549)

ทายก : ทอผ้าไหม ผ้าฝ้ายกะดีแล่ว เป็นการส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระองค์ท่านทรงมีเมตากับพี่น้องประชาชนชาวไทย ส่งเสริมอาชีพอยู่ตลอด บ่ว่าสิเป็นจังหวัดสกล อุดร หนองคาย ขอนแก่น กาฬสินธุ์ ผ้าแพรวากะมีชื่อเสียงเด้เนอะ

นิ : จ้า

ทายก : ดีแล่วล่ะ นอกจากมีรายได้อีก ยังเป็นการอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองชาวอีสานอีกต่างหาก

อาชีพทอผ้า เป็นหนึ่งในอาชีพหลักของชาวอีสาน ซึ่งหากออกไปตามชนบทจะพบผู้หญิงกำลังทอผ้าอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ โดยเฉพาะได้รับการส่งเสริมจากสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ซึ่งทรงให้การสนับสนุนต่อประชาชนในจังหวัดภาคอีสานในการทอผ้าเป็นอย่างดีมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นการทอผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าโสร่ง เป็นต้น จึงถือเป็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้แก่ชุมชน ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในท้องถิ่น

4.4 ลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ

รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เป็นลักษณะของรายการละครวิทยุเพื่อให้ผู้ฟังชาวอีสานได้รับเกร็ดความรู้และความสนุกสนานเพลิดเพลินไปกับความบันเทิงจากเสียงของตัวละครเป็นหลัก ดังนั้นเพื่อให้ชาวอีสานเกิดความคล้อยตามและยอมรับกับข้อมูลที่ทางรายการได้นำเสนอมา ลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุจึงถ่ายทอดเสียงเป็น “ภาษาอีสาน” ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของรายการในการแสดงละครวิทยุ ผู้แสดงจึงต้องใช้ภาษาสนทนาดำเนินเรื่องให้ถูกต้องและน่าติดตามตามหลักการใช้ภาษาไทยและสำนวนภาษาท้องถิ่นอีสาน อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับเนื้อหา ซึ่งสามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจในเนื้อหาที่ทีมงานต้องการนำเสนอได้ง่ายขึ้น เมื่อทีมงานผู้เขียนบทละครวิทยุและผู้แสดงสามารถทำเช่นนี้ได้จึงทำให้รายการนี้สามารถออกอากาศมาได้ถึง 42 ปี และยังคงมีการผลิตรายการต่อไปในปัจจุบัน โดยรายละเอียดด้านลักษณะภาษาได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 57 ประเด็น จากทั้งหมด 109 ประเด็น (ตามตารางที่ 4.16) และแสดงประเด็นลักษณะภาษาที่ใช้จากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ปี พ.ศ. 2549 (ตามตารางที่ 4.17) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.16 แสดงกลุ่มตัวอย่างลักษณะภาษาโดยจำแนกเป็นรายเดือนตามประเด็นจากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

ประเด็น	ประเด็นที่เกี่ยวข้อง	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ษ.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รวม	ร้อยละ
ลักษณะภาษา	เล่นคำ	3	4	3	5	3	3	5	1	3	4	4	3	**41**	**37.61**
	ภาษาภาพพจน์	1	3	2	1	2		2	2	1	1	2	1	**18**	**16.51**
	ภาษาต่างประเทศ	2	2	3	2	3	2	2		1	1	2	1	**21**	**19.27**
	การใช้ภาษาสัมผัสคล้องจอง	1		3	1	2		1		3	1			**12**	**11.01**
	สำนวน	3	1		2		2	2	3		1	1	2	**17**	**15.60**
รวมลักษณะภาษา		**10**	**10**	**11**	**11**	**10**	**7**	**12**	**6**	**8**	**8**	**9**	**7**	**109**	**100.00**

ตารางที่ 4.17 แสดงประเด็นลักษณะภาษาที่ใช้จากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ปี พ.ศ. 2549

ว/ด/ป	ชื่อตอน	ลักษณะภาษา					การใช้ภาษา (จำนวน)
		เล่นคำ	ภาพพจน์	ต่างประเทศ	คล้องจอง	สำนวน	
7 ม.ค. 49	เรื่องกินเรื่องใหญ่ฯ	1		1		1	3
14 ม.ค. 49	หลุมมหาภัย	1		1		1	3
21 ม.ค. 49	เจ้าที่พิโรธ		1		1		2
28 ม.ค. 49	หกล้อมรณะ	1				1	2
4 ก.พ. 49	ขนมระเบิด	1	1			1	3
11 ก.พ. 49	ตัวต่อเป็นเหตุ	1					1
18 ก.พ. 49	ขาซ้ายหายไปไหน	1	1	1			3
25 ก.พ. 49	เหมาร้านก๋วยเตี๋ยว	1	1	1			3
4 มี.ค. 49	เอาไม่อยู่	1	1	1	1		4
11 มี.ค. 49	เวรกรรมสำส่อน			1			1
18 มี.ค. 49	ปลานิลกับมือระเบิด	1	1		1		2
25 มี.ค. 49	ยำระเบิดรสเด็ด	1		1	1		3
1 เม.ย. 49	อันตรายหน่อไม้ปี๊บ	1	1				2
8 เม.ย. 49	ลวดสลิงมรณะ	1				1	2
15 เม.ย. 49	กระดุมแป๊บเป็นเหตุ	1		1		1	3
22 เม.ย. 49	มะม่วงแจ่วบอง	1		1	1		3
29 เม.ย. 49	แมวเหมียวผู้น่ารัก	1					1
6 พ.ค. 49	ซกเล็กเนื้อสวรรค์	1	1		1		3
13 พ.ค. 49	ยายแพ้สังขาร	1	1	1			3
24 พ.ค. 49	โกปี๋โก้อันตราย	1		1			2
27 พ.ค. 49	เซียนโค่นเซียน			1	1		2
3 มิ.ย. 49	ลูกอมอารมณ์ร้อน	1		1		1	3
10 มิ.ย. 49	ไก่ชนตัวเก่ง	1					1
17 มิ.ย. 49	พิษรักแรงหึง	1		1			2
24 มิ.ย. 49	ปุ่มมรณะ					1	1
1 ก.ค. 49	สิงห์อมควัน	1			1		1
8 ก.ค. 49	ดับอนาคตเซียนพนัน	1		1		1	3
15 ก.ค. 49	ตายเย็น	1					1
22 ก.ค. 49	อาหารป่าทำพิษ	1	1				2
29 ก.ค. 49	ดาบสองคม	1	1	1		1	4
5 ส.ค. 49	อย่าแหย่รังต่อ					1	1
19 ส.ค. 49	แปรงสีฟันทะลุมิติ		1			1	2
26 ส.ค. 49	ผีตัวที่ 5	1	1			1	3

ตารางที่ 4.17(ต่อ) แสดงประเด็นลักษณะภาษาที่ใช้จากแถบบันทึกเสียงรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ปี พ.ศ. 2549

ว/ด/ป	ชื่อตอน	ลักษณะภาษา					การใช้ภาษา (จำนวน)
		เล่นคำ	ภาพพจน์	ต่างประเทศ	คล้องจอง	สำนวน	
9 ก.ย. 49	ระวังภัยใกล้ตัว	1			1		2
16 ก.ย. 49	ระวังนะคุณลำไย	1			1		2
23 ก.ย. 49	ลูกชิ้นเงินหมื่น			1	1		1
30 ก.ย. 49	เรื่องเศร้าออกพรรษา	1	1				2
7 ต.ค. 49	หลับยาว	1		1			2
14 ต.ค. 49	สตรีหน้าขน	1					1
21 ต.ค. 49	คบคนดีเป็นศรีแก่ตัวฯ	1	1			1	3
28 ต.ค. 49	อยากให้เขาตายฯ	1			1		2
4 พ.ย. 49	ซนผ่าหมาก	1		1			2
11 พ.ย. 49	บาปเต็มตัวฯ	1	1	1			3
18 พ.ย. 49	ปลัดเถื่อน	1	1			1	3
25 พ.ย. 49	อนาคตนักซิ่ง	1					1
2 ธ.ค. 49	เสือลิ้นลาย		1				1
9 ธ.ค. 49	ทิศจ่อยไม่กล้วผี	1					1
16 ธ.ค. 49	วัวหายจึงล้อมคอก					1	1
23 ธ.ค. 49	ศาลเพียงตาฯ	1		1			2
30 ธ.ค. 49	ความรัก อุบัติเหตฯ	1				1	2
รวม		41	18	21	12	17	109

โดยลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการถ่ายทอดเนื้อหาซึ่งแตกต่างจากรายการละครวิทยุอื่นๆ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้านภาษาวิทยุกระจายเสียง โดยแบ่งประเภทหลักด้านลักษณะภาษาออกเป็น 2 ประเภท คือ วัจนภาษา และอวัจนภาษา ตามลักษณะภาษาวิทยุกระจายเสียง ดังนี้

4.4.1 วัจนภาษาในงานวิทยุกระจายเสียง

4.4.1.1 การใช้เทคนิคต่างๆ

เทคนิคในการสร้างละครวิทยุนั้น ถือเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องคู่มากับการแสดงละครวิทยุ เพราะเป็นเครื่องช่วยให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการร่วมไปกับเหตุการณ์และบทบาทที่ผู้แสดงได้ถ่ายทอดออกมาผ่านเสียง เสมือนอยู่ในบรรยากาศจริง โดยการใช้เสียงในละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จะแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทคือ เสียงพูดในละครวิทยุ เสียงประกอบ และเสียงดนตรี ดังนี้

1. เสียงพูดในละครวิทยุ

การพูดหรือบทเจรจาของตัวละครด้วยกันในเรื่อง ทำให้ผู้ฟังรู้และเข้าใจว่าเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นในละครวิทยุช่วงนั้นๆ โดยคุณบุญกว้าง วาทโยธา (สัมภาษณ์: 2 พฤศจิกายน 2550)ได้อธิบายเทคนิคการพูดของผู้แสดงในละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ไว้ว่า

“การพูดในละคร จะพยายามสื่อด้วยภาษาพื้นบ้านจริงๆ มีการบรรยาย ต้น กลาง ท้าย ในกลุ่มของเราตกลงกันว่าเราจะแสดงอะไร รับไปบทไหนใครเหมาะสมยังไง ก็ให้แสดงไปเลย ตามบทบาทของตัวแสดงนั้น การทำเสียงพูดก็ต้องแล้วแต่ตัวละคร แต่ก็เลือกที่เหมาะกับเราแล้ว เช่น อย่างตาก็เป็นผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอ คุณเวียรชัยเป็นหมออนามัย คุณประจวบเป็นนายกอบต. คุณประสิทธิพรเป็นคนแก่ ก็มีการกำหนดน้ำเสียงของแต่ละคน ถ้าเกิดมีการแสดงเป็นคนถูกผีปอบเข้า ก็ต้องทำน้ำเสียงกระโชกโฮกฮาก แรงๆ เล็กๆ เบาๆ หรืออะไรก็แล้วแต่บทบาทที่ได้รับ...การแสดงตอนแรกๆ ก็อาจจะไม่ถนัดนัก ไม่คล่อง แต่สัก 3 – 4 ครั้งก็ดีขึ้น ไม่ตื่นเต้น...”

ในส่วนของคุณสมบัติของเสียงที่นักแสดงที่สวมบทบาทนั้นๆ ควรมี คุณบุญกว้าง วาทโยธา ได้กล่าวไว้อีกว่า *“ต้องอยู่ที่ความเหมาะสม เช่น เป็นทหาร ตำรวจ ก็ต้องมีเสียงเข้มแข็ง ห้าวๆ ใครมีเสียงแบบนี้ก็ควรจะได้รับไป ไม่ให้ขัดกับน้ำเสียงเค้ามากนัก ตาก็จะดูว่า*

แต่ละคนต้องพูดอย่างไร ต้องใช้เสียงหนัก เบา ค่อย แรง อย่างไร กำหนดเลย บอกผู้เล่น...ดังนั้น การเลือกเสียง คือ การเลือกตามความเหมาะสมกับบทบาทที่มีในเรื่อง"

นอกจากนั้น การพูดที่สื่ออารมณ์ ความรู้สึกของตัวละคร เป็นคุณสมบัติอีกสิ่งหนึ่งของนักแสดง ที่ต้องพยายามทำให้ ดังที่ คุณธงชัย ศรีโยธี (สัมภาษณ์: 30 ตุลาคม 2550) ได้กล่าวถึงตนเองในฐานะที่เป็นนักแสดงในละครวิทยุเช่นกันว่า *"บางทีเป็นนักแสดง ไม่ค่อยเก่งแต่ก็ต้องพยายาม บางทีมันฝืนๆ ร้องไห้ ดูแล้วมันตีบทยังไม่แตก เข้ายังไม่ถึง คือเราธรรมดา แต่ถ้าเป็นตัวละครมันต้องมากกว่านี้ มันก็รู้สึกตะขิดตะขวง บางทีได้บทที่มันร้องไห้เศร้าโศก ก็จะไม่ค่อยอินในบท แต่ก็พยายามและพัฒนาขึ้นจากแต่ตอนแรก แต่บางทีก็มีติดขัด แต่ถ้าเป็นชีวิตชาวบ้านธรรมดา ไม่มีอะไรพิเศษก็ผ่านไปได้แบบสบายๆ แต่การแสดงแม้จะแค่มีเสียงออกมาแต่ในขณะแสดงก็ต้องมีการออกท่าทางกายภาพออกมา ตอนแสดงก็จะนั่งพูดไป นอกจากมีหลายคนก็อาจจะมีบางคนต้องฝืนในฉาก"*

อย่างไรก็ตาม ในละครวิทยุ "มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว" จะมีการบรรยายในระหว่างต้นเรื่อง กลางเรื่อง และท้ายเรื่องเพื่อสรุปเรื่องราวที่ดำเนินมาทั้งหมด ให้เห็นว่าสิ่งที่กล่าวมามีความสำคัญอย่างไรต่อผู้ฟัง เช่น โรคภัยไข้เจ็บ เป็นอุทธาหรณ์สอนใจทุกคนจะต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร อย่างที่คุณบุญกว้าง วาทโยธา ได้กล่าวไว้ประโยคหนึ่งในการบรรยายสรุปเรื่องราวในละครวิทยุวันนั้นๆ ว่า *"ประมาทก็เป็นเช่นนี้แล่ะ ไม่เชื่อก็เป็นเช่นนี้แล่ะ"* ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องประสบพบเจอในชีวิตของแต่ละคน ซึ่งจะได้บรรยายไว้ตอนท้ายของเรื่อง

2. เสียงประกอบในละครวิทยุ

เสียงประกอบถือเป็นสิ่งจำเป็นในการทำละครวิทยุ ซึ่งเสียงประกอบที่คณะละครวิทยุมีนั้น อาจจะได้มาจากเสียงที่คิดค้นเอง เกิดจากการทดลองเลียนเสียงของผู้แสดง และเสียงประกอบที่ได้จากแผ่นโปรแกรมเสียงซึ่งปัจจุบันมีวางจำหน่ายอยู่ทั่วไป ดังที่เจ้าที่หน้าบันทึกเสียง คุณสนิด เสติ (สัมภาษณ์: 30 ตุลาคม 2550)ซึ่งเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในการนำเสียงมาประกอบในละครวิทยุ "มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว" ได้กล่าวไว้

"สมัยก่อนก็อาจจะมีเสียงประตู เคาะเป๊าะๆ แป๊ะๆ ใช้ธรรมชาติที่อยู่ใกล้ๆ เอา ไม่ได้สื่อด้านซาวด์เอฟเฟค (sound effect) มาใช้ นำมาใช้ประมาณปลายๆ ปี 2549 ก่อนนั้นเราบันทึกเทป สื่อที่เป็นซาวด์เอฟเฟคหายาก ปัจจุบันคอมพิวเตอร์มีบทบาทก็เลยได้ ซาวด์เอฟเฟค มาจากแผ่นที่ขายตามท้องตลาด หรือการดาวน์โหลดเสียงจากอินเตอร์เน็ต มันง่ายกว่ากัน

ใช้โปรแกมในการมิกซ์เสียงก็สะดวกกว่า ใช้โปรแกรม Adobe Audition ก่อนหน้านั้นใช้ Sound Force"

คุณสนิด เสติ ได้กล่าวเพิ่มเติมในส่วนของการใช้เสียงประกอบในช่วงของการดำเนินเรื่องว่า *"สมมติว่าตัวละครสองตัวคุยกัน ต้องดูสถานที่ก่นว่าคุยกันที่ใด เช่น ถ้าคุยในตลาด ก็ต้องมีการจราจรพลุกพล่าน มีเสียงแตรรถ กระดิ่งรถจักรยาน หรือรถขายก๋วยเตี๋ยว แต่ไม่ให้มีมากจนรำคาญ ต้องมาเป็นจังหวะๆ ยังไงก็ตามก็ต้องดูสถานที่ก่อนจึงจะเอาเสียงเข้าไปได้ คือเราต้องบันทึกเสียงและตัดต่อเสียงให้สมบูรณ์ก่อน ตอนที่เราบันทึกครั้งแกจะยังไม่สมบูรณ์ ต้องมีกามาตัดเสียงที่มันอาจจะผิดบ้าง อาจจะเว้นวรรคยาว เอาให้มันฟังแล้วราบรื่น ขั้นต่อมาเราต้องมาดูที่เขาคุยอะไร ที่ไหนกัน ถ้าคุยกันในเมืองก็ต้องมีเสียงวุ่นวายหน่อย แต่ถ้าเป็นตามท้องนาก็อาจจะมีเสียงนกกา วัว ในบ้านก็มีเสียงไก่ขัน หมาเห่า วัวร้อง นกจากนั้นก็ดูในส่วนของฤดูกาล เช่นตัวละครบอกว่า ฟ้าครึ้มจะฝนตกรีบเข้าบ้าน เราก็จะต้องมีเสียงฝนเสียงฟ้าร้องเข้ามาแทรก ให้มันได้บรรยากาศไปกับสิ่งที่เค้าคุย แต่ต้องดูความเหมาะสม ไม่ใช่ใส่มั่วๆ มา นอกจากนั้น ถ้าเป็นเรื่องของความเชื่อก็มี เช่น ตอนผีเข้า หมาหอน ให้เข้ากับบรรยากาศ เช่น ไปในที่เปลี่ยว มีที่ไปวิดน้ำบ่อปลา แต่มีเจ้าที่อยู่ในบ่อ ก็จะมีเสียงนกฮูกร้องมาตอนกลางคืน เสียงจิ้งหรีดให้มันเหมือนตอนกลางคืน เราก็ต้องใส่ความรู้สึกลงไปในนั้น คือเราต้องฟังทุกคำในเนื้อเรื่องถึงจะลงซาวน์เอฟเฟคได้ รายการมี 30 นาที บางที 2 ชั่วโมงจึงจะทำเสร็จ เราต้องอินตามบทไปตลอดด้วย ต้องมีสมาธิก่อนเอาซาวน์ใส่เราก็ต้องตั้ง หรือจดไว้แล้วว่าตรงนี้ใส่เสียงอะไร ตรงนี้เสียงอะไร ตรงไหนบ้าง สรุปคือ การใส่เสียงประกอบต้องดูที่ 1. สถานที่ 2. ฤดูกาล และ3. เวลา (กลางวันหรือกลางคืน) ตามเหตุการณ์ที่ตัวละครพูดและสื่อออกมา"*

ในส่วนของระดับความดังความค่อยในการลงเสียงประกอบนั้น คุณสนิด เสติ ได้กล่าวเสริมอีกว่า *"เสียงเบาค่อยเราก็แก้ได้ เพิ่มวอลลุ่ม (Volume) ได้ สมมติมีตกคำว่า "โอ๊ย" ก็เอาตัวละครคนนั้นมาลงเสียงใหม่ พูดคำว่า "โอ๊ย" แล้วก็มิกซ์ (Mix) ลงได้ เติมทีหลังได้ สมมติฟังๆ ดูมีการยิงกันตาย แต่ไม่มีการร้องก็แปลกๆ เลยเพิ่มเสียงนี้ลงไป เพื่อเพิ่มอรรถรสให้มากขึ้น เช่น "โอ๊ย ฉันถูกยิง"แล้วก็เอาไปมิกซ์ (Mix) ใส่ได้ แต่ๆ ก่อนนี้ไม่ได้เลย เพราะจบแล้วจบเลย หรือต้องเริ่มอัดใหม่เสียเวลา แต่ตอนนี้เอาตรงไหนออกหรือเข้าก็ได้ มาจัดใหม่สะดวกสบายขึ้น แล้วค่อยปรับระดับเสียงเอาตามความเหมาะสม"*

3. เสียงดนตรีในละครวิทยุ

การใช้เสียงดนตรีในการแสดงละครวิทยุ ทำให้รู้สึกคล้อยตามไปกับชีวิตของตัวละครและบรรยากาศแวดล้อมได้อย่างลงตัว ในละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้ใช้ดนตรีคือ เสียงแคน มาเป็นส่วนประกอบเพื่อใช้ในการเปลี่ยนฉาก หรือเปลี่ยนเวลา ทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้โดยไม่ต้องมีการบรรยาย ดังที่คุณบุญกว้าง วาทโยธา (สัมภาษณ์: 2 พฤศจิกายน 2550) ได้กล่าวไว้ถึงการนำเสียงดนตรีประเภท “แคน” มาใช้ ดังนี้

“ละครของเราจุดหลักคือเสียงแคน เพราะอีสานนี่คือแคนใช่มั้ย แคนเป็นเสียงที่คนอีสานฟังแล้วซึ้ง พยายามเอาเสียงแคนให้หมด ทั้งต้น กลาง ท้าย และระหว่างเปลี่ยนฉาก แต่ยังไงก็ตามความที่ละครเรามีความเป็นบ้านนอกเสียงแคนมันขาดไม่ได้ มันไม่ซึ้งเสียงแคนมีหลายแบบ หลายลาย ลายไหน ตอนไหน สมมติว่าในละครจะมีหนุ่มสาวไปเที่ยวกลางคืน ก็เอาเสียงแคนเข้ามาที่ฟังแล้วเพลินๆ มันซึ้ง แต่จริงๆ เสียงแคนตลอดก็ดี เป็นเอกลักษณ์ของละครมัจจุราชไปแล้ว ส่วนความดังค่อยของแคน มันมีความดังค่อยของมันอยู่แล้ว ความจริงละครเราก็ไม่อยากมุ่งให้ตื่นเต้นกับดนตรีไรนัก เน้นที่เนื้อหา จะฟังสนุกที่บทบาทที่ตัวละครแสดงออกไปมากกว่า....บางทีก็เคยมีการเอาแคนมาเป่าสดก็มี”

4.4.2 อวัจนภาษาในงานวิทยุกระจายเสียง

4.4.2.1 การเล่นคำ

จากการศึกษารายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ผู้แสดงได้ใช้ลักษณะภาษาโดยใช้การเล่นคำในหลายตอน แบ่งออกเป็น 9 รูปแบบ ได้แก่

ตารางที่ 4.18 ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)ในรายการวิทยุกระจายเสียง : การเล่นคำ

ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง
การเล่นคำ	9 รูปแบบ	1. เสียงเหมือนกัน	1.1 ลีค (บอลลีค) – หลีก
			1.2 นัด (ใบนัด) – นัตถุ์ (ยานัตถุ์)
		2. เสียงใกล้กัน	2.1 อิตาลี – หลบลี้
			2.2 ผลัด – ผัด
			2.3 ปราชญ์ – ปาด
		3. ใช้คำเดิมซ้ำ	3.1 ซ้ำคำว่า “มะ”
			3.2 ซ้ำคำว่า “ปลา”
		4. คำผวน	4.1 สวีดัด – สวัสดี
			4.2 ทวดหิด - ทิดหวด
			4.3 ธีรณอ - ธรณี
		5. เรียกได้หลายแบบ	5.1 หมอลำ – นายแพทย์ลำ – แพทย์หญิงลำ
			5.2 โรงรับจำนำ - โรงตี้ง – โรงหงายหลัง
			5.3 ป่า - ไพร
			5.4 ฝึกหมอกหนัก – ฝึกฝน
			5.5 พนันฟุตบอล – แทงบอล
			5.6 ปลาแดก - ปลาร้า
		6. อักษรย่อ	6.1 อบต./ อบจ./ ก.อ.ร.ม.น.
		7. แปลความหมาย	7.1 แปลจากภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาไทยภาคกลาง
			7.1.1 ยู้ส่าว – ชักเย่อ
			7.1.2 ตุด - จอด
			7.1.3 เวียก - งาน
			7.1.4 แหยง – รังเกียจ
			7.2 แปลจากภาษาไทยภาคกลางเป็นภาษาไทยถิ่นอีสาน

ตารางที่ 4.18(ต่อ) ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)ในรายการวิทยุกระจายเสียง : การเล่นคำ

ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง
การเล่นคำ	9 รูปแบบ		7.2.1 โรคพิษสุนัขบ้า – โรคหมาว่อ 7.2.2 สงสาร - ริโตน 7.2.3 จำ – จื่อ 7.2.4 ขนมเส้น - ขนมจีน - ข้าวปุ้น 7.2.5 คนละอย่าง - ลายต่าง 7.3 แปลจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยภาคกลาง 7.3.1 new เซียง - เซียงคนใหม่ 7.3.2 โปรโมชั่น - สมนาคุณ 7.3.3 ฟรี – ไม่คิดเงิน
		8. สลับที่คำ	8.1 สมรรถภาพทางเพศ - สมรรถเพศทางภาพ 8.2 ฝรั่งเศส - เศสฝรั่ง 8.3 แตงโม – โมแตง
		9. ความหมายตรงข้าม	8.4 เลี้ยงทุ่มเลี้ยงทิ่ม – เลี้ยงทิ่มเลี้ยงทุ่ม 9.1 กรรม – บุญ

1. เสียงเหมือนกัน

1.1 ลีค (บอลลีค) – หลีก

ตัวอย่างจากตอน ดาบสองคม (29 กรกฎาคม 2549)

อบต. : เฮ็ดอิหยังคืมานอนดึกนอนดื่นแท้

มาลี : บ่แมนเฮาขยันขันแข็งหยังเด้หนิ เฮาหาอ่านหนังสือวิจารณ์บอลนั่นแหม จักวาบอลได๋**บอลลีค**ได๋ประเทศได๋สู้จักเหมิด ซื่อวาทีมอิหยังเฮาสู้จักเหมิด

อบต. : นี่ล่ะน้อเขาวาคนบ้าบอล บอลโลกแล่วๆ กะบ่แล่วตั้วนี่เนอะ โอ้ จังได๋สิ**หลีก**กันไหวน้อบาดหนิ แฮงได้ยินข่าวยินคราวคนติดพนันฟุตบอล เสียเงินไปเป็นหลายแสนหลายล้าน บ่ไหวๆ

1.2 นัด (ใบนัด) – นัตถุ์ (ยานัตถุ์)

ตัวอย่างจากตอน ระวังภัยใกล้ตัว (9 กันยายน 2549)

พ่อจารย์ : พ่อมาเอาซองฝ้าป่าที่พิมพ์ไว้แล่วๆไป๊ล่ะ

ท้าว : พ่อมาพิมพ์ตั้งแต่มื่อได๋แล่วครับ เอา**ใบนัด**มาเบิ่งกะน้าครับ

พ่อจารย์ : โอ้ กูมีแต่**ยานัตถุ์**นี่ล่ะ ใบนัดกูเอาไปทิ่มไว้ไสน้อบาดหนิ โอ้หาบ่พ่อแล่ว

ท้าว : บ่เป็นหยังดอกครับ เดี๋ยวผมไปตามให้ครับ พ่อไปนั่งก่อนครับ

จากตัวอย่าง ตัวละครจะใช้ลักษณะการเล่นคำโดยเลือกคำที่ออกเสียงเหมือนกันมา เป็นการเพิ่มมุขตลกที่สอดแทรกมากับการแสดง

2. เสียงใกล้กัน

2.1 อิตาลี – หลบลี้

ตัวอย่างจากตอน ดับอนาคตเซียนพนัน (8 กรกฎาคม 2549)

แจ็ค : ตอนนี่มันเหลือทีมได๋แน้เกาะเดี๋ยวเนี่ย สี่ทีมมีแต่ทีมยุโรปเหมิดเกาะ

เดี่ยว : เหลือเยอรมัน ฝรั่งเศส โปรตุเกส **อิตาลี**

แจ็ค : เออ กูวาทีมที่สิเมื่อยกว่าหมู่มีอยู่เด้ มึงวาทีมได๋

เดี่ยว : โปรตุเกสบ่ ฮึแมนทีมได๋

แจ็ค : บ่ **อิตาลี** มันแล่น**ลี้**อย่างเดียว เลยเมื่อยกว่าหมู่

เดี่ยว : เมื่อยกว่าหมู่บาดหนิ

2.2 ผลัด – ผัด

ตัวอย่างจากตอน ดับอนาคตเซียนพนัน (8 กรกฎาคม 2549)

เถ้าแก่ : ไอ้จ๊อด ครั้งที่แล้วมึงติดกูอยู่นา 8,000 ว่าไง

จ๊อด : เดี๋ยวผมขอ**ผลัด**ไว้ก่อนนะเฮีย

เถ้าแก่ : เออ มึงขอ**ผลัด** เดี๋ยวกูให้ไปขายข้าว**ผัด**ซะเลย

2.3 ปราชญ์ – ปาด

ตัวอย่างจากตอน ดาบสองคม (29 กรกฎาคม 2549)

ทิด : นี่ล่ะๆ ท่านอบต. ฟังจากวิทยุของสวท.ขอนแก่น เพินถ่ายทอดสดเรื่องการเสวนามีพ่อใหญ่หยัง **ปราชญ์**ชาวบ้าน ซื่อวาหยังเกาะ

อบต. : พ่อใหญ่เต็ม ไชลา

ทิด : เออ แมน นั่นล่ะ บ่แมน**ปาด**วัว**ปาด**ควยเด้ **ปราชญ์**ชาวบ้าน เพินมาเล่าเรื่องปลูกผัก เฮืองเศรษฐกิจพอเพียง เพินมาเฮาต้องอุดฮอยฮั่ว เฮาต้องปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก กะเลยลองเฮ็ดเบิ่ง เฮาว่าคนเฮาคือจังแอ่งน้ำ มีฮอยฮั่วหลาย ฮั่วออกทางได๋แน้แต่ละมื่อ ตื่นขึ้นมาเฮาต้องไปจ่ายตลาดซื่อของมา คือม่องฮั้ว เฮาต้องปิดม่องฮั้ว เต้องซื่อหอม เฮากะหันมาปลูก นั่นคือการปิดฮอยฮั้ว

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้แสดงได้เลือกใช้คำใกล้เคียงกับคำหลักตามบทละครวิทยุ นอกจากนั้นยังเป็นการแนะนำในเรื่องของการออกเสียงคำอีกด้วย เพราะแต่ละคำล้วนมีการออกเสียงที่ใกล้เคียงกันมาก เช่น การออกเสียงวรรณยุกต์เอกและเสียงวรรณยุกต์โท คำว่า อิตาลี(ลี่) และ ลี้ และการออกเสียงคำควบกล้ำ คำว่า ผลัด และ ผัด, ปราชญ์ และ ปาด

3. ใช้คำเดิมซ้ำ

3.1 ซ้ำคำว่า “มะ”

ตัวอย่างจากตอน มะม่วงแจ่วบอง (22 เมษายน 2549)

เซียง : ประเภทมะผมกะอยากลองคึกันนี่ล่ะ

ทิด : นี่ละ **มะม่วง**มันนี่สิดีบ่โตวา มะชมพู่มีบ่ **มะทัน**

เซียง : เออ **มะทัน**คืออยู่ **มะพร้าว มะม่วง**

ทิด : กำลังเตรียมกล้าอยู่

เซียง : สิปลูกจักมะล่ะ

ทิด : จักสองสามมะนี่ล่ะ หะเทียมันรวย

3.2 ซ้ำคำว่า “ปลา”

ตัวอย่างจากตอน เรื่องกินเรื่องใหญ่ เรื่องตายเรื่องเล็ก (7 มกราคม 2549)

อบต. : อ้าว ไปไสมาน้อ คึหาบคุหาบแหมาแท้

เซียง : ไปหาปลามาพ่ออบต. ไปลงหนองปลาบ้านขามเปี้ย

อบต. : โธ่ ได้ยินเขาสาลือวาปลาหลายกะด้อน้อ ได้ปลาหยังล่ะ **ปลาเอี่ยน ปลาดุก ปลานิล ปลาขาวสร้อย ปลาค้อ ปลาเข็ง ปลาเป้า**กะมีตั้วหนิ

เซียง : เอาไปกินบ่ล่ะ

อบต. : บ่ๆ บ่เคยกิน มันมีพิษบ่แมนติเซียง

การเล่นคำซ้ำตามตัวอย่างข้างต้น เป็นการเล่นคำซ้ำเพื่อให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของอาหารการกินในภาคอีสาน ซึ่งในบทละครวิทยุมักจะกล่าวคำซ้ำเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอาหารและผลไม้แทบทั้งสิ้น

4. คำผวน

4.1 สวีดัด - สวัสดี

ตัวอย่างจากตอน เหมาร้านก๋วยเตี๋ยว (25 กุมภาพันธ์ 2549)

ทิด : สวัสดีครับพ่อสารวัตร ไปไสมาน้อ

สารวัตร : **สวีดัด สวัสดี**

ทิด : คึหอบของอิรุงตุงนังมาแท้

4.2 ทวดหิด - ทิดหวด

ตัวอย่างจากตอน สิงห์อมควัน (1 กรกฎาคม 2549)

อสม. : สิพา**ทิดหวด**ไปหาหมอที่โรงพยาบาล เลยซื้อหมากไม้มาฝากแม่บ้านเพื่อสิได้ไปจังหันจังเพลสั่นดอกเซียง

เซียง : โอ๋ อ้าย**ทิดหวด**เป็นหยังจังไปหาหมอพ่ออสม.

อสม. : **ทวดหิด**ติ

เซียง : บ่แมน**ทวดหิด ทิดหวด** เจ้านี่กะดาย อย่าพาเว่ากลับไปกลับมาหลายเนอะ

4.3 ธีรณอ - ธรณี

ตัวอย่างจากตอน ดับอนาคตเซียนพนัน (8 กรกฎาคม 2549)

เดี่ยวเสียเงินจากการเล่นการพนันฟุตบอล พ่อแม่ต้องจ่ายหนี้ค่าพนันฟุตบอลให้

พ่อ : แต่ว่าเท่านี่บ่ได้ พาไปสาบานน้ำเฒ่าไป ไปสาบานต่อหน้าแม่นาง**ธีรณอ**ไป

เดี่ยว : **ธรณี** ฮ่วย

พ่อ : เออ กูศูนย์หลาย กูเว่าสับหน้าสับหลัง เซาเป็นอันขาดเด้อ

มีการใช้คำผวนในหลายๆ ตอน ซึ่งจากตัวอย่างจะเป็นการผวนโดยเปลี่ยนพยัญชนะและเปลี่ยนสระจากคำเดิม

5. เรียกได้หลายแบบ

5.1 หมอลำ – นายแพทย์ลำ - แพทย์หญิงลำ

ตัวอย่างจากตอน ซกเล็กเนื้อสวรรค์ (6 พฤษภาคม 2549)

เซียง : ไปเรียนลำสิได้เป็นหมอสั่นติพ่อทายก คึเว่าแปลกๆ จังสั้น เป็นหมอได้จังได๋เดี๋ยวนี่ไปเรียนลำแหม

ทายก : กะ**หมอลำ**แล่วเนอะ มึงสิเอานายแพทย์ลำ ลูกสาวมึงสิเป็นแพทย์ลำคนแรก

เซียง : **แพทย์หญิงลำ**ว่านเถอะ (หัวเราะ)

5.2 โรงรับจำนำ - โรงตี้ง - โรงหงายหลัง

ตัวอย่างจากตอน โกปิโก้อันตราย (24 พฤษภาคม 2549)

ทิด : ท่านอบต. บ่อยากพากษ์เลย เรียนฟรีของรัฐบาล แนวอุปกรณ์บ่ได้ฟรี สารพัดอย่าง เป็นสองสามพันแต่ละคน บ่แปลกใจเล้ยที่เขาวาผู้นั่นกะเข้า**โรงตี้ง**

อบต. : **โรงหงายหลัง**ติ

ทิด : เทิงครก เทิงสากอันได๋จำได้กะจำเหมิด

อบต. : โอ๋ **โรงจำนำ**ติ

ทิด : จักสิเฮ็ดจังได๋พ่ออบต.

5.3 ป่า - ไพร

ตัวอย่างจากตอน คบคนดีเป็นศรีแก่ตัว คบคนชั่วอัปราชัย (21 ตุลาคม 2549)

ยาย : อ้าวๆ ต้อย ติ๋ม สิพากันไปไสนี่ฮึ มาออกจากบ้านแต่เช้าแต่แซวแท้

ต้อย : บ่ได้ไปไสดอกยาย หนูวาสิพากันไปหาเห็ดอยู่ใน**ป่า**ข้างๆ หมู่บ้านเฮา ได้ยินวามันออกดอกหลายๆ ตั้งแต่ฝนตกมา กะเลยวาสิพากันไปเก็บมาให้ยายแกงแน้

ยาย : ไปหลายๆ คนเด้อ เข้า**ป่า**เข้า**ไพร**กะให้ระวังแน้ ดีคือกันมีอาหารตามฤดูกาล แตวาช่วงนี่มีเห็ดหยังออกน้อหนิ

5.4 ฝึกหมอกหนัก - ฝึกฝน

ตัวอย่างจากตอน เอาไม่อยู่ (4 มีนาคม 2549)

เชียง : มันบ่แน่ดอกคนเฮา อยู่ที่การ**ฝึกหมอกหนัก**

ทิด : **อิหยัง ฝึกหมอกหนัก**

เชียง : **ฝึกฝน** อย่าซะมาดูถูกกัน

ทิด : โอ๋ ซ้อมอยู่ซุมื้อหนา

5.5 พนันฟุตบอล - แทงบอล

ตัวอย่างจากตอน ดับอนาคตเชียนพนัน (8 กรกฎาคม 2549)

เดี่ยว : เฮ็ดจังได๋คือสิรวยคืออ้ายน้อ

จ๊อด : ขั่นอยากรวยคืออ้าย ถือวาเป็นน้องเป็นนุงเด้ สิพาไปเล่นการพนันเด้

เดี่ยว : หา เล่นการพนัน การพนันอิหยัง

จ๊อด : ซ่วงนี่กะฟุตบอลโลกกะต้องเล่นการ**พนันฟุตบอล**แล่ว

เดี่ยว : **แทงบอล**ติ พอดีเลยอ้าย ผมอยากได้เงินใช้พอดีเลยไปทางได๋ล่ะอ้ายโต๊ะบอล

5.6 ปลาแดก - ปลาร้า

ตัวอย่างจากตอน ปลัดเถื่อน (18 พฤศจิกายน 2549)

ทอง : บ่เห็นหน้าเห็นตากันโดนแล่ว ผมเอา**ปลาแดก**มาฝากพร้อมหนิ

นาง : เอื้อยศรีเฮ็ดเองบ่หนิ ได้ยินข่าวว่าหมัก**ปลาร้า**แซบ

ทอง : เฮ็ดเอง สูตรปราศจากผงชูรสและคนอร์

นาง : แมนบ่ล่ะ บ่แมนใส่ไปสามซ้อนติ เอื้อยศรีบ่มานำบ่

ทอง : บ่เพินกำลังอัด**ปลาแดก**บองซนิดผงส่งออกฝากควมคึดฮอดมานำ

จากตัวอย่าง การเล่นคำโดยเรียกได้หลายแบบ จะพบได้ว่าบางคำเป็นคำที่ใช้กันอยู่แต่เดิมแล้ว เช่น ป่า และ ไพร, พนันบอล และ แทงบอล นอกจากนั้นบางคำผู้แสดงได้มีการเพิ่มเติมเพื่อความสนุกสนานลงไปในเนื้อหาของเรื่อง เช่น การเรียกหมอลำว่า นายแพทย์ลำและแพทย์หญิงลำ, เรียกโรงรับจำนำว่าโรงหงายหลัง

6. อักษรย่อ

6.1 อบต./ อบจ./ ก.อ.ร.ม.น.

ตัวอย่างจากตอน เอาไม่อยู่ (4 มีนาคม 2549)

ยาย : ให้ถามจักคำแน้เถอะ **อบต. อบจ.** อิหยังหนิ อักษรย่อมันอ่านเต็มๆ เป็นหยังน้อประเทศไทยหนิ ผู้เฒ่าผู้แก่มันบ่ได้สู้เรื่องเด้เดี๋ยวเนี่ย

อบต. : โอ๋ (หัวเราะ) **อบต. กะสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อบจ. กะสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด สั่นตั้ว ส.ท. กะสมาชิกสภาเทศบาล**

ยาย : จังสั้นแล้ว แปลให้แน้กะดีคือกัน **ก.อ.ร.ม.น.** พู่นน่ะ

อบต. : มันยาวหลายยาย กะเลยย่อให้เข้าใจง่ายๆ

ยาย : ดีเว้ย ได้ควมสู้หลายแท้ๆ ว่ะ

อบต. : ท้อนี่เนอะ เตรียมโตไปเลือกตั้งเด้อ

จากตัวอย่างเป็นการอธิบายอักษรย่อซึ่งได้ถูกนำมาใช้ในปัจจุบัน แต่ทว่าบางคนก็ยังไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของอักษรย่อดังกล่าว จึงได้มีการอธิบายให้ได้รับทาบข้อมูลคำเต็มของคำย่อนั้นๆ

7. แปลความหมาย

แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

7.1 แปลจากภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาไทยภาคกลาง

7.1.1 ยู้ส่าว - ชักเย่อ

ตัวอย่างจากตอน เรื่องกินเรื่องใหญ่ เรื่องตายเรื่องเล็ก (7 มีนาคม 2549)

ยาย : เอ้อ อสม. ไปไสมาล่ะ มีข่าวอิหยังสิมาบอก

อสม. : งานสงกรานต์ปีนี่สิมีการแข่งขันกีฬา ยายเตรียมโตไว้เด้อ

ยาย : ยายสิแข่งหยังได้ล่ะ อายุหลายแล่ว

อสม. : กะแข่งเปตอง วิ่งกระสอบ แล้วกะ**ยู้ส่าว**เด้

ยาย : โอ๊ย **ยู้ส่าว ชักเย่อ**นั่นติ ดีคึกันๆ แต่ยายเอาเปตองดีกว่าเด้อ

7.1.2 ตุด - จอด

ตัวอย่างจากตอน อันตรายหน่อไม้ปี๊บ (1 เมษายน 2549)

จ่า : เอ้า **ตุด**ๆๆ **จอด**ๆๆ ปี๊ดๆๆ จอดก่อนสิไปไส

เซียง : แมนตำรวจตั้วหนิ ผมว่าผมสิไปเขาใหญ่ คุณจ่ามีหยัง แมนผมบ่เปิดไฟติ

จ่า : ขอเบิ่งใบมรณะบัตร โอ๊ะบ่แมน ใบขับขี่

เซียง : นี่ครับ มีอยู่ นี่ครับ

7.1.3 เวียก - งาน

ตัวอย่างจากตอน กระดุมแป๊บเป็นเหตุ (15 เมษายน 2549)

เซียง : ไปแล่วยังยาย เฮ็ดหยังอยู่ ออกมาได้แล่ว

ยาย : สิให้ไปไหนเล่าเซียง ยายยุ่งกับ**เวียก**กับ**งาน**อยู่ เรื่องหม่อนเรื่องไหมสิมีเวลาไปไสได้ล่ะ

เซียง : ทางอนามัยเขาอบรมเรื่องป้องกันหมาว่อ บ่ไปฟังนำกันติยาย ได้ควมฮู้เด้

7.1.4 แหยง - รังเกียจ

ตัวอย่างจากตอน บาปเต็มตัว โมโหเป็นเหตุ

(11 พฤศจิกายน 2549)

ผู้ใหญ่บ้าน : ข้าวลอดส่องๆ ล่ะยายจันทร์

ยายจัน : เตรียมไว่แล่ว

ผู้ใหญ่บ้าน : เสร็จแล่วอย่าเอาไปวางไว้ใต้ต้นมักมี่เด้อ เดี๋ยวขี่ฝุ่นสิปลิวเข้า แขกที่มาจากกรุงเทพเขาสิ**แหยง**เข้าใจบ่

ยายจัน : เข้าใจอยู่ตั้ว สิมา**รังเกียจ**หยัง เตรียมไว้แล่วจ้า

การแปลจากภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาไทยภาคกลาง ผู้แสดงจะแปลในทันทีที่มีการพูดภาษาไทยถิ่นอีสานมา ซึ่งผู้พูดจะกล่าวคำแปลความหมายในภาษาไทยภาคกลางเองหรืออาจจะเป็นคู่สนทนาที่แปลความหมายคำดังกล่าว

7.2 แปลจากภาษาไทยภาคกลางเป็นภาษาไทยถิ่นอีสาน

7.2.1 โรคพิษสุนัขบ้า - โรคหมาว่อ

ตัวอย่างจากตอน กระดุมแป๊บเป็นเหตุ (15 เมษายน 2549)

อสม. : เซียงๆ มาพี่เอาจดหมายไปให้บ้านคุ่มนั่นหน่อยได้บ่

เซียง : อ้าว ผมบ่แมนบุรุษไปรษณีย์เด้พ่ออสม.

อสม. : เออ ซอยๆ กันแจกจ่ายจดหมายให้แน้ สิมีการอบม เรื่อง**โรคพิษสุนัขบ้า**

เซียง : เรื่อง**โรคหมาว่อ**ติ ผมเห็นวิ่งน้ำลายหยดติ๋งๆ มาเด้

อสม. : นั่นแล่ว หน้าฮ่อน หมาบ้าหลาย ต้องมีควม ระมัดระวัง ซอยกัน ถ้าหากวาโดนหมากัดกะต้องฮู้จักวิธีการฮักษา วันเสาร์กะไปเด้อ ที่สถานีอนามัย หมอเขาสิมาบรรยายให้เฮาฟัง

7.2.2 สงสาร - ริโตน

ตัวอย่างจากตอน ดาบสองคม (29 กรกฎาคม 2549)

เซียง : ยายเคยขี่บ่ล่ะควยนี่

ยาย : บ่ๆ บ่เอาดอก**สงสาร**มัน บักเขาเล กะดาย ให้มันมีกำลังเด้นี่ หาน้ำหาท่าให้มันกินสั่นตั๋ว อย่าทรมานสัตว์หลาย ย่างแน้แม้ล่ะ

เซียง : มันซ้ำบายยายเอ้ย ผมแฮงย่านโรคสี่หนู กะเลยอยากขี่วัวขี่ควยนี่ล่ะมันซ้ำบายดี

ยาย : จังซี่ล่ะคนย่าน บ่ดอก **สงสาร**มัน**ริโตน**มัน ไปซะโต

7.2.3 จำ - จื่อ

ตัวอย่างจากตอน ผีตัวที่ 5 (26 สิงหาคม 2549)

ทิด : การเล่นการพนันกะมีได้มีเสีย ฮึเซียงคึดวามีเสียจักเทียบ่

เซียง : บ่ คึดวาได้อย่างเดียวเลย

ทิด : บ่แมนแนว ไปบวชใหม่จักเทียกะน้า ผีพนันเข้าสิงแล่ว

เซียง : แต่หมู่นี่กะสำคัญเด้เซียงเอ้ย

ทิด : ไปโทษหมู่อีกแล่ว

เซียง : มันมาซวนฮอดบ้าน บ่ไปเล่นกะบ่ได้ ผมสิเฮ็ดจังได๋

ทิด : ต้องใจเข้มแข็งตั๋วเซียง ทำท่าเสยไป บ่ใจคล้อย

เซียง : มันสิบ่วาผมท่าใหญ่ติ

ทิด : บ่ไหวแล่ว หาอยู่หากินดีกว่า เซียงเอ้ยบ่**จำบ่จื่อ**น้อ

ทิด : ครับๆ ผมสิ**จื่อ**คำอ้ายทิดๆปใช้น้อ

7.2.4 ขนมเส้น - ขนมจีน - ข้าวปุ้น

ตัวอย่างจากตอน ปลัดเถื่อน (18 พฤศจิกายน 2549)

นาง : ว่าแต่มื่อนี่ข่าวเที่ยวเจ้ากินไปล่ะเฒ่า

ไส : ยังบ่ทันได้กินล่ะเฒ่า มีอิหยังให้ข่อยกิน

นาง : พอดีล่ะข่อยห่อ**ขนมเส้น**มา ไปซอยงานบุญมา ลาบกะมี เทิงก้อย ลาบ ต้ม

ไส : ข่อยมักแต่**ขนมจีน**นั่นล่ะ ได้ยินข่าวว่าคุณธิดารัตน์อยู่สวท.เฮ็ดแซบติ ไปซื้อน้ำยาเขามาติ

นาง : เพินเฮ็ดแซบตั้ว แล่วกะไปซอยงานมา ซิมเบิ่งมันแซบอิหลีเด้ บ่แม่นเป็นข่าวอย่างเดียว

ไส : เดี๋ยวข่อยไปเด็ดผักอิตู่หลังบ้านมาก่อนมากินกับ**ข้าวปุ้น**แซบๆ ก่อน อยากล่ะฮ่าย

นาง : เออ ไปเด็ดมา

7.2.5 คนละอย่าง - ลายต่าง

ตัวอย่างจากตอน ความรัก อุบัติเหตุและความตาย (30 ธันวาคม 2549)

แม่ : พ่อกับแม่มีเรื่องเว่ากับโตเป็นเรื่องสำคัญเด้ โตกะเป็นบ่าวแล่ว งานการกะมีเฮ็ดเป็นหลักเป็นแหล่งแล่ว กะคือบ่จังหาเมียมาไว้ปรนนิบัติพัดวีเด้ พ่อแม่วานี่

บาส : อันนี่ติเรื่องสำคัญ ผมกะวาเรื่องได๋ แตวาตอนนี้ผมกำลังสนุกกับงาน อยากเฮ็ดงาน บ่ทันอยากมีครอบมีครัว ให้เฮ็ดงานไปจักสองสามปี ผมหาพ่อผู้ผมมักผมกะสิบอกพ่อแม่ ผมทันได้อยากได้ตอนนี่แหมพ่อ

แม่ : มันคือเว่า**คนละอย่าง**กับเฮาเกาะเฒ่า คือเว่า**ลายต่าง**ออกไปแนวได๋

พ่อ : บ่ะ เป็นจังได๋น้อคือบ่ฟังคำพ่อแม่

แม่ : บ่แมนบ่ฟัง ผมบอกวาผมพ่อผมสิหาเอง ผมบ่ทันได้อยากได้

บาส : อย่าบังคับผมเถอะเนอะ ให้ผมหาได้เอง

จากตัวอย่าง แม้ว่าจะมีการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานตลอดการดำเนินเรื่องก็ตาม แต่ก็มีการใช้ภาษาไทยภาคกลางในบางช่วงการสนทนา และแปลความหมายกลับมาเป็นภาษาไทยถิ่นอีสานอีกครั้งเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจทั้งคำแปลทั้งสองแบบ

7.3 แปลจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยภาคกลาง

7.3.1 new เซียง - เซียงคนใหม่

ตัวอย่างจากตอน เหมาร้านก๋วยเตี๋ยว (25 กุมภาพันธ์ 2549)

อบต. : พากูขี่รถเร็วเทิงวินเทิงฮาก

เซียง : น้อๆ อันนั้นมันเป็นอดีต เดี๋ยวนี่ผมเป็น **new เซียง เซียงคนใหม่**แล่ว บ่ขับรถเร็วแล่ว เมากะบ่ขับ เส้นทึบกะบ่แซง ปฏิบัติตามกฎจราจรเปี๊ยบเลย

อบต. : แสดงวามึงถือปรับมาดุจนเข็ดจนหลาบน้อ

7.3.2 โปรโมชั่น - สมนาคุณ

ตัวอย่างจากตอน ระวังนะคุณลำไย (16 กันยายน 2549)

คนขาย : ขอเป็นพระเอกในหัวใจเธอ ได้ไหมเล่าเออหากเธอหัวใจยังว่าง

ยาย : โอ๊ย กูหนวกหู มึงไปร้องอยู่ม่องอื่นได้บ่

คนขาย : ร้องให้ยายฟังนี่แล่ว มาขายผลหมากรากไม้ กะอยากร้องเพลงนำ มีแต่ผลไม้หวานๆ กรอบๆมาขายนี่ ยายอยากอุดหนุนบ่ มาชิมเบิ่งหวานๆ ถือๆ ยาย

ยาย : ฮ่วย ขายผลไม้มึงกะขายไปบ่แมนมาแหกปากร้องเพลง หนวกหู

คนขาย : **โปรโมชั่น**ยาย **โปรโมชั่น** ซื้อหมากไม้แถมเพลงมันยากเด้

ยาย : บ่ต้องจ่ายสั่นติ

คนขาย : บ่ต้องจ่ายผมกะร้องเพลงสนุกสนานเป็นของ**สมนาคุณ**ตั้วยาย

ยาย : แล่วมีหยังบ้างล่ะ

7.3.3 ฟรี - ไม่คิดเงิน

ตัวอย่างจากตอน ซนผ่าหมาก (4 พฤศจิกายน 2549)

นี : อสม.อยู่บ่ อสม. ฉันมาส่งแบบสอบถามอบรมจ้า

อสม. : อยู่ๆ เข้ามาเลย หมาบ่กัดดอก มาๆ ว่าจังได๋ล่ะหนูนี พาลูกไปฉีดวัคซีนยังล่ะ

นี : หนูจำบ่ได้จ้าวาหมอฉีดให้มื้อได๋ เลยบ่ได้ไป

อสม. : ฮ่วยๆ บ่ได้เด้ ต้องพาลูกไปฉีดวัคซีนให้ครบกำหนด ถ้าผิดพลาดสิเป็นอันตรายได้ ต้องไปฉีดให้ครบตามที่หมอเพินนัด เออ แล่วตกลงสิไปฟังเขาอบรมกันบ่ล่ะ เดี๋ยวสิจัดที่ให้ อบรม**ฟรี**เด้ มีเลี้ยงนำ

ตามที่หมอเพินนัด เออ แล่วตกลงสิไปฟังเขาอบรม กันบ่ล่ะ เดี๋ยวสิจัดที่ให้ อบรม**ฟรี**เด้ มีเลี้ยงนำ

นี : **บ่ต้องเสียเงิน**แมนบ่จ้า ดีคัก ได้ความฮู้และ**ฟรี**นำเอาๆ จองให้หนูนีที่นึงเด้อจ้าอสม.

อสม. : เออๆ

จากตัวอย่าง การแปลความหมายของคำจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยภาคกลาง เป็นการแปลโดยให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจความหมายที่เป็นผู้แสดงกล่าวมา ซึ่งอาจจะไม่ใช่ทั้งคำ คือ new เชียง แปลว่า เชียงคนใหม่ และแปลความหมายทั้งคำ คือ โปรโมชั่น แปลว่า สมนาคุณ และฟรี แปลว่า ไม่คิดเงิน

8. การสลับที่คำ

8.1 สมรรถภาพทางเพศ - สมรรถเพศทางภาพ

ตัวอย่างจากตอน สิงห์อมควัน (1 กรกฎาคม 2549)

ทิด : อย่ามาใกล้ทิดผู้สูบยาแม่ะ มันเหม็นๆ นึกวางด ตั้งแต่ 31 พฤษภา วันงดสูบบุหรี่โลกแล่วแหมเชียง

เชียง : บ่ทันเซาแล่ว กินข่าวเสร็จยามได๋มันต้องซัดเข้าไป

ทิด : มันเป็นผลเสียต่อสุขภาพเด้เชียง สูบไปโดนๆมีโอกาสเป็นมะเร็ง ปอด ถุงลมโป่งพอง ที่สำคัญเด้อ**สมรรถเพศทางภาพ** โอ๊ะ **สมรรถภาพทางเพศ**ลดลง ระวังเด้อสูบเข้าไปหลายๆ

เชียง : แมนติ แต่ก่อนกะเห็นอ้ายทิดสูบอยู่เด้

8.2 ฝรั่งเศส - เศสฝรั่ง

ตัวอย่างจากตอน ดับอนาคตเซียนพนัน (8 กรกฎาคม 2549)

เพื่อน : ตอนนี่มันเหลือทีมได๋แน้ล่ะเดี่ยว จังวาสี่ทีมมีแต ยุโรปแมนบ่

เดี่ยว : อังกฤษกะตกไปแล่ว เยอรมันกะบ่เหลือ **เศสฝรั่ง ฝรั่งเศส** โปรตุเกส อิตาลี

เพื่อน : กูวาทีมที่เมื่อยกว่าหมู่มีอยู่เด้

8.3 แตงโม - โมแตง

ตัวอย่างจากตอน ระวังภัยใกล้ตัว (9 กันยายน 2549)

พ่อค้า : **โมแตง** เอ้ย **แตงโม** ครับ**แตงโม**

ยาย : จะแมนขายหยังน้อ ขายหยังอีกบ้าง

8.4 เลี้ยงทุ่มเลี้ยงทิ่ม - เลี้ยงทิ่มเลี้ยงทุ่ม

ตัวอย่างจากตอน ระวังนะคุณลำไย (16 กันยายน 2549)

ทิด : พ่อจารย์ เลี่ยงงัว เรื่องเงินโทงเงินทุนนี่ต้องมีท้อได๋พ่อจารย์

พ่อจารย์ : โอ๋ เงินทุนมันบ่ยากดอก เฮากะเริ่มจากตัวเดียวซะก่อน หรือวาบ่มีเงินแท้ๆ กะไปเข้ากองทุนกับเขาตั๋วเนอะ

ทิด : วัวล้านครอบครัวติ

พ่อจารย์ : สั่นแล่ว จังสั้นกะได้คือกันเด้ทิด

ทิด : เข้าท่าเด้ เพินมีกฎเกณฑ์กติกาจังได๋พ่อจารย์พอฮู้บ่

พ่อจารย์ : กติกากะคือวาต้องมีควมมุ่งมั่น เป็นเกษตรกรมีอาชีพเลี่ยงสัตว์ หรือวาบ่มีอาชีพอยากเลี่ยงสัตว์กะต้องไปลงทะเบียนไว้ซะก่อนกับทางกระทรวงเกษตร ได้มาเพินกะสิคัดเดอก ได้บ่ได้กะอยู่ที่ขั่นตอนนี่ล่ะ ขั่นได้เลี่ยงเพินกะส่งอบรมเด้ล่ะ บ่ได้**เลี่ยงทุ่ม เลี่ยงทิ่ม เลี่ยงทิ่มเลี่ยงทุ่ม**เด้

ทิด : บ่แมนเลี่ยงตามยถากรรม

พ่อจารย์ : บ่ มีการอบรมพัฒนา จังได๋จังสิได้กำไล อ้วนท้วนสมบูรณ์ตั๋ว

การสลับที่คำตามตัวอย่างข้างต้น เป็นลักษณะภาษาที่ใช้การสลับคำจากหน้ามาหลังและหลังมาหน้า โดยผู้แสดงจะสลับที่คำและแก้ไขให้ถูกต้องตามคำที่เป็นจริง

9. ความหมายตรงข้าม

9.1 กรรม - บุญ

ตัวอย่างจากตอน ปลัดเถื่อน (18 พฤศจิกายน 2549)

นาง : ว่าที่ลูกเขยเจ้าน่ะ

ไส : ท่านปลัดนั่นน่ะ

นาง : คือวาดีแท้ สุดท้ายแมนคำเขาวา พ่อใหญ่ทองมาบอกเจ้ากะบ่เชื่อ แมนบ่ รถราจังหยังมาเปลี่ยนโก้หลายคัน ที่แท้กะยืมเขามาอวดสั่นเด้ ของฝากเอาไปต้อนผู้นั่นผู้นี่ บาดที่แท้กะไปเซนต์เขามา หนำซ้ำแมน**กรรม**ฮึ**บุญ**เจ้าหนิไปเซนต์ค้ำปะกันให้เขาอีก แมน**กรรม**ดอก

ไส : ปลัดน้อปลัด เป็นอิหยังหน้าตากะดี มีสัมมาคารวะ
ใส่ขีดเต็มบ่า หยังคือเป็นจังซี่

จากตัวอย่าง เป็นการเล่นคำโดยการใช้ความหมายตรงข้ามของคำว่า “กรรม” และ “บุญ” เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของคำทั้งสองคำที่มีความหมายแตกต่างกัน

4.4.2.2 การใช้ภาษาภาพพจน์

การใช้ภาษาภาพพจน์ในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” พบในบทละครวิทยุหลายตอน ซึ่งผู้แสดงได้นำกลวิธีทางภาษานี้มาใช้ใน 3 รูปแบบ คือ อุปมาโวหาร บุคลาธิษฐาน และอธิพจน์ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.19 ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)ในรายการวิทยุกระจายเสียง : การใช้ภาษาภาพพจน์

ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง
การใช้ภาษาภาพพจน์	3 รูปแบบ	1. อุปมาโวหาร	1.1 ผ้าโพกหัวเป็นแขก หมายถึง ใส่ผ้าโพกหัวไว้บนศีรษะเหมือนคนอินเดีย 1.2 ข้าวหลามไม่สุกเป็นทองเลน หมายถึง ข้าวหลามที่ยังไม่สุก มีลักษณะเหมือนตม 1.3 ตื่นเต้นปานถูกหวย หมายถึง มีความรู้สึกตื่นเต้นราวกับว่าถูกล๊อตเตอรี่ 1.4 เห็ดแตกปานไก่น้อย หมายถึง เห็ดชนิดหนึ่งที่มีลักษณะเหมือนกับลูกไก่ที่เดินกระจัดกระจายไม่เป็นระเบียบ 1.5 กินข้าวโรยเกลือคือแม่ลูกอ่อน หมายถึง การกินข้าวเหนียวโรยเกลือเหมือนผู้หญิงที่เพิ่งจะคลอดลูกมักจะให้รับประทานข้าวเหนียวโรยเกลือตามความเชื่อโบราณของชาวอีสาน

ตารางที่ 4.19(ต่อ) ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)ในรายการวิทยุกระจายเสียง : การใช้ภาษาภาพพจน์

ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง
การใช้ภาษาภาพพจน์	3 รูปแบบ	2. บุคลาธิษฐาน	1.6 อ้วนท้วนสมบูรณ์ปานนักจัดรายการชื่อดังดำ น้ำบึง หมายถึง คนที่มีรูปร่างอ้วนท้วนสมบูรณ์เหมือนกับนักจัดรายการวิทยุชื่อดังคนหนึ่งในภาคอีสานชื่อว่า ดำ น้ำบึง 2.1 ตู้ทองเคลื่อนที่ หมายถึง การนำตู้ทองมาเปรียบกับลักษณะการเคลื่อนที่ของคนที่สวมใส่ทองคำ 2.2 ผ้าอนามัยมีปีก หมายถึง การนำลักษณะของผ้าอนามัยแบบมีปีกของผู้หญิงมาเปรียบเทียบกับลักษณะของนกที่สามารถบินได้โดยใช้ปีก
		3. อธิพจน์	3.1 น้ำตาพัง หมายถึง ลักษณะการร้องไห้อย่างไม่สามารถกลั้นน้ำตาไว้ได้และหยุดร้องไห้ไม่ได้อีกด้วย ซึ่งไม่ตรงกับลักษณะธรรมชาติของมนุษย์ที่สามารถหยุดร้องไห้ได้ 3.2 โจรขโมยหัวใจ หมายถึง มีผู้ที่สามารถนำหัวใจออกไปจากคนได้ และหัวใจก็ไม่ได้อยู่กับคนๆ นั้นแล้ว เปรียบเหมือนการให้ความรักกับคนๆ หนึ่งไป ซึ่งในความเป็นจริงไม่สามารถทำเช่นนั้นได้

1. อุปมาโวหาร

1.1 ผ้าโพกหัวเป็นแขก หมายถึง ใส่ผ้าโพกหัวไว้บนศีรษะเหมือนคนอินเดีย

ตัวอย่างจากตอน ขนมระเบิดรสเด็ด (4 กุมภาพนธ์ 2549)

ทิด : อ้าวเป็นจังได๋เล่าทิด คึเดินกะเผกๆ แถมมี**ผ้าโพกหัวเป็นแขก**ไปจังสั้น

เซียง : แย่ๆ ยทิด มอเตอร์ไซค์พาลงนาหัวแตก แขนกะหักสองท่อนแล่ว ออกจากโรงพยาบาลมื่อนี่กะมื่อที่สามแล่วครับ

ทิด : แสดงวาเมาแล่วขับเด้หนิ ซิ่งมอเตอร์ไซค์แมนบ่

1.2 ข้าวหลามไม่สุกเป็นทองเลน หมายถึง ข้าวหลามที่ยังไม่สุก มีลักษณะเหมือนตม

ตัวอย่างจากตอน ขนมระเบิดรสเด็ด (4 กุมภาพันธ์ 2549)

คนขาย : ไข่ไก่ครับไข่ไก่ ออกจากฟาร์มใหม่ๆ ข้าวสารใหม่กะมีครับ

ทิด : อ้าวๆ เดือนก่อนคึเห็นหาบข่าวโป่งมาขาย เดือนนี่คึมีรถยนต์เร่ขายแล่ว โธ่ๆ รวยแล่วแมนบ่

คนขาย : บ่ๆ รถลูกสาวซื่อให่ เห็นวาพ่อลำบากหาบของเลยซื่อให้ครับ มือสองดอก เอาบ่ล่ะครับไข่ไก่ ข้าวสาร

ทิด : ฮ่วย ก่อนสิซื่อหยังขอต่อวาแน้เด้อ เมื่อก่อนซื่อข่าวหลามไป กินแล่ว**ข่าวหลามบ่สุกเป็นทองเลน**อยู่เลย ท้องอืดบักคัก ทีหลังกะเผาข่าวหลามให้มันสุกๆ แน้เอาๆ มื่อนี่คึสิบ่ผิดหวังตี้ ไข่ไก่ 10 ฟอง

1.3 ตื่นเต้นปานถูกหวย หมายถึง มีความรู้สึกตื่นเต้นเป็นอย่างมากราวกับว่าถูกล๊อตเตอรี่

ตัวอย่างจากตอน อันตรายหน่อไม้ปี๊บ (1 เมษายน 2549)

ยาย : อินางยุพิน อยู่ไสน้อหนิ ออกมานี่จักคราวแน้

ยุพิน : อยู่ๆ จ้า กะให้หวีผมแน้เนอะ มีธุระปะปังสิไปจ้า

ยาย : อย่าฟ่าวๆ หวีผม มีข่าวดีสิมาบอกสั่นเด้

ยุพิน : ข่าวดีอิหยังล่ะจ้า แมนแม่ป้าถือกเลขติ หนู**ตื่นเต้นปานถือกเลข**เองแล่วเด้

ยาย : บ่ๆ คึจังซี่ งานสงกรานต์มันม๊อแล่วแมนบ่ปีนี่ป้าวาสิให้โตไปประกวดเทพีสงกรานต์ ให้อบผิวไว้ หัดย่างหัดเดินไว้เนอะ

ยุพิน : เว่าทรงตื่นเต้นคือ สิให้ยุพินติจ้าเข้าประกวด

1.4 เห็ดแตกปานไก่น้อย หมายถึง เห็ดชนิดหนึ่งที่มีลักษณะเหมือนกับลูกไก่ที่เดินกระจัดกระจายไม่เป็นระเบียบ

ตัวอย่างจากตอน อาหารป่าทำพิษ (22 กรกฎาคม 2549)

ลุง : เอ๋าๆ ลองไปหาเห็ดเบิ่ง

ทิด : ไปคนละทางน้อ

ลุง : ขั่นบ่ได้อิหลีจังค่อยมาพ่กันอยู่ม่องนี่เนอะ ม่องขุมพ่อใหญ่เวิน

ทิด : นัดกันม่องอื่นบ่ได้ติน้อ

ลุง : จักแล่วเนอะ กะจังวาโคกผีปะหลอก สินัดเสากิโลไสได้หนิ

ทิด : โอ๋ ขั่นได้เห็ดปวกตาบคือสิคักน้อ

ลุง : เอ้ยๆๆ มาทางพี่ๆๆ พ่อแล่วๆ

ทิด : อิหยัง

ลุง : เร็วๆๆ ปาด เห็ดหยังหนิ **เห็ดแตกปานไก่น้อย**

ทิด : ฮ่วย บ่แมนเห็ดปวกไก่น้อยติ

ลุง : เอ้าแมนอิหลี มึงคือฮู้ว่ะ

1.5 กินข้าวโรยเกลือคือแม่ลูกอ่อน หมายถึง การกินข้าวเหนียวโรยเกลือเหมือนผู้หญิงที่เพิ่งจะคลอดลูกมักจะให้รับประทานข้าวเหนียวโรยเกลือตามความเชื่อโบราณของชาวอีสาน

ตัวอย่างจากตอน เรื่องเศร้าออกพรรษา (30 กันยายน 2549)

อบต. : ทิดเอ้ย ระมัดระวังแท้ๆ อย่าไปใกล้สุมสัตว์ปีก ซ

ทิด : กะจังวาอันได๋แนวมันแซบหนิห้ามเหมิด บ่ฮู้สิเฮ็ดจังได๋ จังวาสิได้**กินข่าวโฮยเกลียคือแม่ลูกอ่อน**ติ

อบต. : เออ

ทิด : ที่จิงมันกะบ่ถือเด้ เพินวามีแนวหลายอยู่ที่กินได้ บ่แมนวาผิด กินอิหยังกะบ่ได้บ่แมน พวกปลาจังซี่

ทิด : ขั่นเว่าเรื่องคะลำนี่กะคึดพ่อแม่ลูกอ่อนทางบ้านเฮาเด้ แม่ลูกอ่อนบ้านเฮานี่กะมีควมเซือผิดๆ อยู่เด้ ทั้งๆ ที่เดียวนี่ อสม. อนามัยเจริญแล่ว การสาธารณสุขเจริญ แตวาถ้าออกลูกมาแล่วหนิ เอาแล่ว ผู้เฒ่าผู้โถเพิน อันนี่กะคะลำ

อบต. : เออ ยังคะลำอยู่บางคน

ทิด : ให้กินแต่ข้าวเหนียวโฮยเกลีย เฮ็ดจังได๋

อบต. : จังสั้นล่ะทิดเอ้ย

1.6 อ้วนท้วนสมบูรณ์ปานนักจัดรายการชื่อดังดำ น้ำบึง หมายถึง คนที่มีรูปร่างอ้วนท้วนสมบูรณ์เหมือนกับนักจัดรายการวิทยุชื่อดังคนหนึ่งในภาคอีสานชื่อว่า ดำ น้ำบึง

ตัวอย่างจากตอน ปลัดเถื่อน (18 พฤศจิกายน 2549)

ทอง : เฮามาคึดฮอดโตหลายแท้ มาเยี่ยมมายามมื่อนี่กะสิมากินข่าวนำจักคาบ สองคาบ โอ้โตนี่กะมา**อ้วนท้วนสมบูรณ์ปานนักจัดรายการชื่อดังดำ น้ำบึง** น้อเจ้านี่แหมได้ข่าวว่าได้ลูกเขยปลัดติวา

ไส : โตกะเว่าไปน้อทองเอ้ย เขายังบ่ได้มาขอ เฮากะซอมๆเบิ่งอยู่

จากตัวอย่างที่กล่าวมาทั้งหมด การใช้ภาษาภาพพจน์ลักษณะอุปมาโวหารมีการนำสิ่งที่มาเปรียบเทียบที่ทุกคนสามารถเข้าใจได้ง่ายเพียง 2 ตัวอย่าง คือ “ผ้าโพกหัวเป็นแขก” และ “ตื่นเต้นปานถูกหวย” นอกจากนั้นจะเป็นการเปรียบเทียบโดยนำบุคคลที่เป็นที่รู้จักเฉพาะในภาคอีสาน ความเชื่อโบราณอีสาน และผญาอีสานมากล่าวถึง ซึ่งมีเฉพาะคนอีสานเท่านั้นที่สามารถเข้าใจได้

2. บุคลาธิษฐาน

2.1 ตู้ทองเคลื่อนที่ หมายถึง การนำตู้ทองมาเปรียบกับลักษณะการเคลื่อนที่ของคน

ตัวอย่างจากตอน ขาซ้ายหายไปไหน (18 กุมภาพันธ์ 2549)

เซียง : ปาดธิโท่ ยาย คึเหลืองอร่ามงามมาเซียว เทิงข้อแขนสร้อยคอ เต็มไปเหมิด เจ้ามาคักแท้ ไปจังได๋มาจังได๋

ป้า : คือจังซี่แต่งโตจักหน่อยสิไปกินดองเขา กินดองเขาแล่วกะสิเลยไปเที่ยวในเมืองสั่นตั้ว

เซียง : เทิงสิไปกินดอง เทิงสิไปเที่ยว ปาดโธ่ๆ

ป้า : สิไปยามลูกยามหลานที่เมืองอุดรตั้ว

เซียง : ระวังเด้อยายเด้อ เจ้าน่ะระวัง **ตู้ทองเคลื่อนที่**ตั้วเจ้าซุมื่อนี่ราคาทองแหงดีแหงแพง ซุมโจรห้าร้อยเหลียวเบิ่งม่ามน้ำลายไหลเลยเด้

ป้า : แล่วสูบ่ไปเป็นบอดี้การ์ดยายติ

2.2 ผ้าอนามัยมีปีก หมายถึง การนำลักษณะของผ้าอนามัยแบบมีปีกของผู้หญิงมาเปรียบเทียบกับลักษณะของนกที่สามารถบินได้โดยใช้ปีก

ตัวอย่างจากตอน คบคนดีเป็นศรีแก่ตัว คบคนชั่วอัปราชัย

(21 ตุลาคม 2549)

อสม. : โรคนี่มันมาจากพวกสัตว์ปีกทั้งหลาย ที่ไปติดเชื้อไข้หวัดมาปรากฏว่าเชื้อไข้หวัดนกเดี๋ยวนี่มันบ่อยู่เฉพาะสัตว์เด้ มันมาหาคนนำ

ทิด : บ่จำกัดแล่ววาเฉพาะสัตว์

อสม. : แต่กี้แต่ก่อนมันกะอยู่ที่สัตว์ปีกทั้งหลาย สัตว์ปีกมีหยังแน้ท่านทิด

ทิด : สัตว์ปีกกะมี ไก่ เป็ด กิโป่ม กิหรีด

อสม. : โอ๊ย กิโป่ม กิหรีดสิมีได้จังได๋ พวกที่มีเลือดอุ่นท้อนั่น มีเลือดแนวได๋นี่

ทิด : เอาล่ะ เผื่อชาวบ้านสิได้เข้าใจ แนวไปเดบ้านมีโอกาสติดบ่ ไม้แป้นปีกนั่นแหม

อสม. : ตะหน่ายน้อเจ้าทิดนี่ ยกเว้น เครื่องบิน ไม้แป้นปีก และ**ผ้าอนามัยผู้หญิงที่มีปีก** นอกนั้นเป็นสัตว์ติดเหมิด

ทิด : เอาล่ะ บาดนี่อยากถามแน้ท่านอสม. การที่เฮาสิป้องกันรึสาเหตุที่ติดนี่มันมีสาเหตุจากได๋ สิมาติดสู่คน

อสม. : ไข้หวัดนกติดได้จากการสัมผัสเท่านั้น

การใช้บุคลาธิษฐานตามตัวอย่างข้างต้น เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นภาพได้ง่ายขึ้นโดยใช้ลักษณะอาการของคนเป็นหลัก แต่ไม่สามารถเป็นจริงได้

3. อธิพจน์

3.1 น้ำตาพัง หมายถึง ลักษณะการร้องไห้อย่างไม่สามารถกลั้นน้ำตาไว้ได้และหยุดร้องไห้ไม่ได้อีกด้วย ซึ่งไม่ตรงกับลักษณะธรรมชาติของมนุษย์ที่สามารถหยุดร้องไห้ได้

ตัวอย่างจากตอน ยายแพ้สังขาร (13 พฤษภาคม 2549)

ทายก : กูสิฝากมึงอย่างนึงนิ เข้าพรรษานี้สิมีการแข่งสารภัญญ์ สาวๆ บ่าวๆ บ้านเฮาพอสิมีบ่สุมเสียงดีๆ

ทิด : โอ๋ แข่งสารภัญญ์

ทายก : คือจิหรีดจิรอ

ทิด : กะสิมีอยู่ตั้ว คณะเก่ากะยังเสียงบ่ค่อยตกปานได๋เด้

ทายก : คณะหยัง คณะเก่าสูน่ะ คณะบ้านฮองฮีสูอย่าเอามาเด้อ งานกูฮ้างเพราะคณะนี่ล่ะ

ทิด : คณะบ้านฮองฮีบ่เอาแล่ว มายามได๋กะมากัน 4 คน คณะนี้แล่ว คณะสาวลูก 2 คณะสารภัญญ์บ้าน เฮา บ่เอาดอกบ้านฮองฮี

ทายก : เอามาแข่งใส่บ้านศิลาแน้เด้อ บ้านศิลาโกทา แมะป๊าดโธ่

ทิด : ข่อยฟังปีนั่น**น้ำตาพัง**ย่อนขะเจ้า

ทายก : เสียงวาแมนหมอลำอุดมศิลป์ ฟังสะอื้นเฮาป๊าดโธ่

ทิด : จือได้บ่พ่อทายก

ทายก : จือได้ฮอดตาย ปีนั่นกูไปเป็นกรรมการให้เขาจังว่า นั่งแข่งสารภัญญ์นึกว่าสิแล่วงายๆ เนอะ ตัดเข้าไปมี 35 คณะ คณะละ 3 นาที 35 กะสิบ่พอเคิงมื้อดอกตี้ จักแข่งตั้งแต่ 2 โมงเช้าฮอด 3 ทุ่ม ทิดเอ้ย

3.2 โจรขโมยหัวใจ หมายถึง มีผู้ที่สามารถนำหัวใจออกไปจากคนได้ และหัวใจก็ไม่ได้อยู่กับคนๆ นั้นแล้ว เปรียบเหมือนการให้ความรักกับคนๆ หนึ่งไป ซึ่งในความเป็นจริงไม่สามารถทำเช่นนั้นได้

ตัวอย่างจากตอน เสือสิ้นลาย (2 ธันวาคม 2549)

พร : ป๊าด อ้ายชิตเจ้าคือโก้แท้

พิชิต : โก้บ่ๆ

พร : ตั้งแต่ได้เป็นตำรวจนี่ขี้มาดเนอะ เลียวเบิ่งแต่เทิงฟ้าข้างล่างบ่เบิ่งจักเทีย

พิชิต : เบิ่งอยู่ดอก เบิ่งอยู่

พร : ได้ข่าวว่าได้เลื่อนตำแหน่งอีกแล่วติ

พิชิต : ธรรมดาคนมีควมสามารถ

พร : ป๊าด เจ้าคือได้เลื่อนขั้นดู๋แท้ จักน้อยกะเป็นใหญ่เป็นโตตั้วหนิ

พิชิต : ธรรมดา กะต้องมีรางวัลให้สั่นตั้ว

พร : แล่วมื่อนี่บ่ไปจับโจรติจ้า

พิชิต : จบไสโจร จับเหมิดแล่วเด้เดี๋ยวหนิ จับเข้าคุกเหมิด แตวาโจรผู้นึงจับบ่ทันได้ **โจรขโมยหัวใจ** โจรลักหัวใจนี่ติ

พร : โอ๊ย ข่อยสิฮาก

จากตัวอย่าง การกล่าวเกินจริงตามที่ผู้แสดงได้กล่าวมานั้น คือคำว่า “น้ำตาพัง” และ“โจรขโมยหัวใจ”นั้น ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในความเป็นจริง แต่เป็นการสร้างจินตนาการของผู้ฟังให้คล้อยตามเนื้อหาของบทละคร

4.4.2.3 การใช้ภาษาต่างประเทศ

ลักษณะการใช้ภาษาต่างประเทศที่นำมาใช้ในบทละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ผู้แสดงได้นำหลากหลายคำมาใช้ในแต่ละตอนซึ่งมีทั้งที่เป็นคำทับศัพท์และเป็นประโยค ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 4.20 ประเด็นลักษณะภาษา (อวัจนภาษา)ในรายการวิทยุกระจายเสียง : การใช้ภาษาต่างประเทศ

ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง
การใช้ภาษาต่างประเทศ	2 รูปแบบ	1. ทับศัพท์ภาษาอังกฤษ	1.1 ลอตเตอรี(Lottery)หมายถึง สลากกินแบ่ง 1.2 ไฮเทค (High tech) หมายถึง เทคโนโลยีระดับสูง 1.3 สปอนเซอร์ (Sponsor) หมายถึง ผู้อุปถัมภ์ ผู้สนับสนุนรายการ 1.4 เซ็น (Sigh) หมายถึง เครื่องหมาย สัญลักษณ์ ลาง ราศี ภาษาใบ้หรือภาษามือ เครื่องแสดง เครื่องบ่งบอก ร่องรอย 1.5 ทัวร์ (Tour) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยว การท่องเที่ยว การไปทัศนาจร การตระเวนแสดงตามที่ต่างๆ 1.6 แร็พ (Rap) หมายถึง ดนตรีชนิดหนึ่งที่ได้รับความนิยมมาก เป็นการร้องแบบพูดเร็วๆ คลอไปกับท่วงทำนองดนตรีที่เร้าใจ
		2. ประโยคภาษาอังกฤษ	2.1 I love you. หมายถึง ฉันรักคุณ 2.2 Good Morning Teacher. หมายถึง สวัสดีตอนเช้าค่ะ/ครับคุณครู

1. ทับศัพท์ภาษาอังกฤษ

คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษตามตัวอย่างละครวิทยุจากบทละครที่นำเสนอ ได้ยึดความหมายตามพจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ไทย-อังกฤษ พ.ศ. 2545 ดังต่อไปนี้

1.1 ลอตเตอรี (Lottery) หมายถึง สลากกินแบ่ง

ตัวอย่างจากตอน ขาซ้ายหายไปไหน (18 กุมภาพันธ์ 2549)

ทิด : **ล็อตเตอรี่**ครับ **ล็อตเตอรี่** ใครซื้อแล้วรวยๆ เฮงๆ

ป้า : อู๊ย มื่อนั่นกะมาขายน้ำผึ้งมื่อนี่มาขาย**ล็อตเตอรี่** เอาหลายอย่างเนอะโตกะดาย

ทิด : ซ่วงนี่น้ำเผิ่งบ่มีครับ เอา**ล็อตเตอรี่**มาขาย

ป้า : เอามาเบิ่งดู เอารางวัลที่ 1 เด้อ

1.2 ไฮเทค (High tech) หมายถึง เทคโนโลยีระดับสูง

ตัวอย่างจากตอน กระดุมแป๊บเป็นเหตุ (15 เมษายน 2549)

ครู : เป็นจังได๋อสม. คึเดินตากแดดมาจังสั่น มีอิหยังบ่

อสม. : โอ๊ย เป็นอาสาสมัครกะจังซี่ล่ะครู มีเรื่องให้เฮ็ดตลอด เดี๋ยวกะรณรงค์ป้องกันพิษหมาบ้า เดี๋ยวกะป้องกันอุจจาระร่วง หน้าแล้งน้ำบ่ค่อยมีกะซอยบริการน้ำกินน้ำใช้ให้ชาวบ้านเขา อ้าว แล่วคุณครูสิไปไสล่ะ ปิดเทอมแล่วคึสิสบายหน่อยเนอะ

ครู : บ่ดอกจ้า ปิดเทอมกะมีงานให้เฮ็ดตลอด อบรมบ้าง ประชุมบ้าง มีกิจกรรมให้เฮ็ด ผอ.เขาบ่ให้อยู่ว่างๆ ดอกจ้า เดี๋ยวนี่ยุค**ไฮเทค** เฮาต้องพัฒนาสมองตลอดจ้า

1.3 สปอนเซอร์ (Sponsor) หมายถึง ผู้อุปถัมภ์ ผู้สนับสนุนรายการ

ตัวอย่างจากตอน ลูกชิ้นเงินหมื่น (23 กันยายน 2549)

สาว : คุณป้า เห็นพ่อสารวัตรบ่ บ่เห็นไปเต้นหลายมื่อแล่วบ่ซำบายติ

ป้า : แกบ่อยู่บ้านดอก ไปประชุมที่อำเภอ นู่นเย็นๆ จังกลับ

สาว : แล่วป้าคึบ่เห็นไปออกกำลังเลย ลดน้ำหนักได้เด้ป้า หุ่นดีอีกนำ

ป้า : บ่ดอก ป้ากินยาลดน้ำหนักอยู่แล่ว ลดเรื่อยๆ

สาว : อันตรายเด้ป้ายาลดน้ำหนักนั่นกินไปโดนๆ สิดื้อยา มีโรคแทรกซ้อนนำ บ่ดีๆ

ป้า : ซางเถอะ แล่วมาหาพ่อสารวัตรต้องการ**สปอนเซอร์**ติหลอกกินเหล้ากินเบียร์ของแกแมนบ่หนิ

สาว : บ่ๆ แกสั่งกินของแกเอง พวกหนูกินแต่น้ำส้ม น้ำหวานเหล้าบ่ได้กินคุณป้า เข้าใจผิดเด้หนิ

1.4 เซ็น (Sigh) หมายถึง เครื่องหมาย สัญลักษณ์ ลาง ราศี ภาษาใบ้ หรือภาษามือ เครื่องแสดง เครื่องบ่งบอก ร่องรอย

ตัวอย่างจากตอน ลูกชิ้นเงินหมื่น (23 กันยายน 2549)

แม่ค้า : ป้านี พ่อสารวัตรอยู่บ่ มาเก็บค่าอาหาร

ป้า : อิหยัง ค่าอิหยัง มื่อก่อนจ่ายไปแล่ว ค่าอาหารอิหยังอีก

แม่ค้า : ค่าเหล้า ค่ากับแกล้ม

ป้า : ไสๆ มาเบิ่งดู ผู้ได๋ไป**เซนต์**เอาไว่น้อ ป้าจ่ายเหมิดแล่วเด้

แม่ค้า : โอ๋ ของพ่อสารวัตรตั้วจ้า เพินไปกินกับพวกสาวๆ ที่เต้นออกกำลังกายนำกัน อาทิตย์ก่อนแล่วเซนต์เอาไว่

ป้า : ฮ่วยๆ ไปเก็บเอานำสารวัตรเด้อ ป้าบ่จ่ายดอก

1.5 ทัวร์ (Tour) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยว การท่องเที่ยว การไปทัศนาจร การตระเวนแสดงตามที่ต่างๆ

ตัวอย่างจากตอน บาปเต็มตัว โมโหเป็นเหตุ (11 พฤศจิกายน 2549)

ทิด : แขกแจ้งมาว่าสิมาท้อได๋น้อพ่อผู้ใหญ่บ้าน

ผญบ. : แจ้งมาวาสิมาสองคันรถ**ทัวร์** ส่วนเรื่องเครื่องเสียงให้ทิดรับผิดชอบ

ทิด : ให้ผมรับผิดชอบติ

1.6 แร็พ (Rap) หมายถึง ดนตรีชนิดหนึ่งที่ได้รับความนิยมมาก เป็นการร้องแบบพูดเร็วๆ คลอไปกับท่วงทำนองดนตรีที่เร้าใจ

ตัวอย่างจากตอน ศาลเพียงตาที่นาลึกลับ (23 ธันวาคม 2549)

พ่อใหญ่แม้น: เจ็บม่องได๋แน้ล่ะทอง

ทอง : มันเป็นจังได๋ มันเมื่อยไปเหมิดโต

นี : บ่เจ็บบ่ปวดกะวาปวดไปเหมิด

พ่อใหญ่แม้น: หัวใจมันคือเต้นสีมะลุกคุกคักน้อ

ทอง : มันเป็นจังหวะได๋

พ่อใหญ่แม้น: สิวาทอลิปโซ่กะบ่แมน ออกไปทาง**แร็พ**เด้

ทอง : ฮ่วย รึแมนหัวใจเต้น**แร็พ**นี่บ่

2. ประโยคภาษาอังกฤษ

ประโยคในภาษาอังกฤษซึ่งผู้แสดงได้กล่าวไว้ในการแสดงมีดังนี้

2.1 I love you. หมายถึง ฉันรักคุณ

ตัวอย่างจากตอน เรื่องกินเรื่องใหญ่ เรื่องตายเรื่องเล็ก

(7 มกราคม 2549)

อบต. : อ้าว เซียงตั้วนั่น ไปไสมาน้อ

เซียง : โอ๊ะๆ (เสียงไอ) ผมไปเสียค่าไฟมาท่านอบต.

อบต. : เอ๋า มันคือเทิงไอเทิงจามน้อ

เซียง : โอ๊ย ไอกะ**ไอเลิฟยู (I love you.)** ดอก

2.2 Good Morning Teacher. หมายถึง สวัสดีตอนเช้าค่ะ/ครับคุณครู

ตัวอย่างจากตอน เหมาร้านก๋วยเตี๋ยว (25 กุมภาพันธ์ 2549)

ทิด : เอ้า สวัสดีครับพ่อสารวัตร ไปไสมาน้อพ่อสารวัตรน้อ

สารวัตร : โอ๊ะ โอ สวีดัดๆ สวัสดี

ทิด : หอบหิ้วของอิหยังมาล่ะ อิรุงตุงนังกันเชียว

สารวัตร : **กูดมอร์นิ่งทีชเชอร์ (Good Morning Teacher.)**

ทิด : เอ๋า บ่แมน **teacher** ทิดซือๆ บ่มีเซอ

สารวัตร : บ่เซอซ่าติ

จากตัวอย่าง การใช้ภาษาต่างประเทศทั้งการใช้ทับศัพท์ภาษาอังกฤษและประโยคภาษาอังกฤษ ผู้แสดงจะกล่าวคำดังกล่าวตามบทละครจากผู้เขียน แต่ก็สามารถเลือกใช้คำที่เกี่ยวข้องตามแต่ที่ผู้แสดงเห็นว่าเหมาะสม เป็นการเพิ่มความสนุกสนานและทำให้เนื้อหามีความน่าสนใจ ทั้งนี้ผู้แสดงกล่าวคำหรือประโยคภาษาอังกฤษแม้จะไม่ได้ถูกตามหลักไวยากรณ์ หรือไม่รู้ความหมายที่แน่นอน แต่ก็เป็นคำที่ใช้กันโดยทั่วไป และผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ทันที ซึ่งคำทับศัพท์และประโยคภาษาอังกฤษที่คนทั่วไปใช้กันมากจนติดปาก ไม่เฉพาะคนอีสานเท่านั้นแต่เป็นคนไทยทุกคน จนกลายเป็นภาษาไทยไปแล้ว

4.4.2.4 การใช้ภาษาสัมผัสคล้องจอง

การใช้ภาษาสัมผัสคล้องจองของคนไทย มีการพูดกันมานานแล้วและยังคงใช้กันอยู่ในปัจจุบัน แม้ว่าบางคำจะให้ความหมายที่ไม่ชัดเจน เพราะมุ่งหวังให้คล้องจองกันเท่านั้น แสดงให้เห็นถึงความเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอนของคนไทย ที่ถ่ายทอดออกมาเป็นบทกลอน บทเพลง ใน

รูปแบบต่างๆ กันไปตามแต่ท้องถิ่นนั้นๆ เช่นเดียวกับในท้องถิ่นภาคอีสานที่มีการใช้รูปแบบของคำและภาษาสัมผัสคล้องจอง

ลักษณะการใช้ภาษาสัมผัสคล้องจองที่นำมาใช้ในบทละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีการนำมาใช้ทั้งหมด 5 รูปแบบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 4.21 ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)ในรายการวิทยุกระจายเสียง : การใช้ภาษาสัมผัสคล้องจอง

ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง
การใช้ภาษาสัมผัสคล้องจอง	5 รูปแบบ	1. กลอนลำ	1.1 กลอนลำ (เดือนสามคล้อย เจ้าคอยปั้นข้าวจี่ ข้าวจี่บ่ใส่น้ำอ้อย จัวน้อยเซ็ดน้ำตาโอ๊ะ โอ๊ะ โอย)
		2. เพลง	2.1 เพลงเอาผัวไปเผา 2.2 เพลงรองเท้าหน้าห้อง
		3. คำอวยพร	3.1 คำอวยพร (เฮ็ดเพียงตีน ขึ้นเพียงตา ทำมาค้า ขึ้นโซคๆ หมานๆ ร่ำๆ รวยๆ เฮ็ดบ่สมพอได้ กะให้ได้บ่สมพอมา เอวังละชะนี้)
		4. คำสอย	4.1 คำสอย (น้องวัว)
		5. บทสวดมนต์	5.1 บทสวดมนต์ (พุทโธ ธรรมโม สังโฆ พุทโธ ธรรมโม สังโฆ นะโมพุทธายะ นะมังพะทะ)

1. กลอนลำ

1.1 กลอนลำ

กลอนลำ หมายถึงกลอนที่หมอลำนำไปแสดง ตามปกติ คำว่า “หมอลำ” อาจมีผู้เข้าใจสับสนในปัจจุบันนี้ เพราะแต่เดิมนั้น คำว่า”ลำ” นั้น เป็นลักษณะนาม ซึ่งแสดงถึงลักษณะความยาว เช่น ลำไม้ไผ่ ลำต้นไม้ ลำน้ำ เป็นต้น คำกลอนเวสสันดร ซึ่งมีความยาวมากนั้น แต่ก่อนเรียกว่า กลอนพระเวสสันดรลำหนึ่ง กลอนพระเวสสันดรลำสอง เรื่องสังข์ศิลป์ชัยลำหนึ่ง เป็นต้น ถ้าผู้ใดสามารถท่องจำ หรือเอ่ยทำนองได้ จนจบเรื่องของวรรณคดี ซึ่งมีความยาวได้ ก็จะเรียก

คนๆนั้นว่า“หมอลำ” เป็นประเภท “หมอลำพื้น” ต่อมาไม่ค่อยจะมีคนที่ท่องจำได้ทั้งหมดทั้งลำยาวๆ หรือ อาจมีเวลาเพียงจำกัด จึงตัดตอนเอาเฉพาะกลอนไม่ยาวนักมาแสดง จึงเรียกว่า “หมอลำกลอน” ภายหลังจึงมีการดัดแปลง มาเป็น หมอลำเรื่อง หมอลำหมู่ หมอลำเต้น ฯลฯ (http://www.tidso .com/board_3/view.php?id=1141)

ตัวอย่างจากตอน ซกเล็กเนื้อสวรรค์ (6 พฤษภาคม 2549)

นาง : (ร้องหมอลำ) **เดือนสามคล้อย เจ้าคอยปั้นข้าวจี่ ข้าวจี่บ่ใส่น้ำอ้อย จัวน้อยเซ็ดน้ำตา โอ๊ะ โอ๊ะ โอย**

ทายก : อ้าวๆ อิหล่า มึงลำผิดแล่ว มันเป็นเดือนหกบ่แมนเดือนสาม

นาง : อ้าว กะเดือนหกตั้ว อินางกะวาเดือนนี่ เดือนหกคล้อย เจ้าคอยปั้นข้าวจี่ พ่อใหญ่สิวาจังได๋

ทายก : ข้าวจี่เขาจี่เดือนสาม

นาง : โอ๋ติ

.....

ทายก : อิหล่า ลองล่องโขงของฉวีวรรณ ดำเนิน ให้อิพ่อฟังแน้ เป็นหยัง อู๊ย ฟังแล่วสะออนๆ น้ำตาไหลนี่ป๊าด ปานถึกยาหม่องกะยังวา

นาง : ฮ่วย คึดฮอดอดีตสั้นติ

ทายก : แมน อ๊วย ตอนหนุ่มไปเล่นสาวบ้านพระบู่ยังวา

นาง : ฉวีวรรณ นั่นติ **ฝั่งโขงเมื่อยามค่ำแล้ว ฟ้าเปลี่ยนสีแดงค่ำลงๆ** นั่นติ

ทายก : ทำนองนั่นล่ะ อั่น ควยบักเลเฒ่าถูเฒ่าเนดังฮูดฮาด

นาง : โอ๋ๆ **ไก่กะโจกอีโอก ควยน้อยสีเสาเฮียน มือกะกวดยาสูบ คนมาสูบฮวยๆ** สั้นติพ่อใหญ่

ทายก : โอยๆๆ อู๊ย เซาๆ อิหล่าเซา พ่อสิซัก มากินใจพ่คักแน้เถอะ ใจสิขาด อู๊ย

2. เพลง

2.1 เพลงเอาผัวไปเผา

ตัวอย่างจากตอน เจ้าที่พิโรธ (21 มกราคม 2549)

นี : (ร้องเพลง) **เอาผัวไปเผาๆ มันกินแต่เหล้าบ่สนใจลูกเมีย**

เชียง : เฮ้ย แมนไผน้อฮ้องเพลงน้อ

นี : อ้ายเชียง มื่อได๋เจ้าสิออกไปวัดกับพ่อสารวัตรให้คนมาตามโดนแล่ว เขาสิประชุมกันแล่วนั่น ฮู้บ่ ไปๆ

เซียง : ประชุมอิหยัง กินเหล้าดีกว่า ไผสิประชุมบ่สน นีๆ ไปซื่อเหล้ามาให้อีกแน้เร็ว

นี : พอแล่วๆ นึกแล่วบ่ผิดเล้ย งานบ้านงานสังคมบ่สน บ่เอาใจใส่ เขาเอาไปนินทาได้ บ่ซื่อให้ดอกเหล้านั่น ขั่นอยากเมากะเมาไป ไปประชุมก่อนดอก

2.2 เพลงรองเท้าหน้าห้อง

ตัวอย่างจากตอน เอาไม่อยู่ (4 มีนาคม 2549)

เซียง : (ร้องเพลง) **ประตูห้องเช่ามีรองเท้าสองคู่เคียงกัน คู่หนึ่งนั้นเป็นรองเท้าเธอพี่จำได้ดี**

ทิด : ม่วนกะด้อแท้ สิไปประกวดฮ้องเพลงที่ได๋น้อหนิ

3. คำอวยพร

3.1 คำอวยพร

ตัวอย่างจากตอน ระวังภัยใกล้ตัว (9 กันยายน 2549)

พ่อจารย์ : เอาละๆ บาดนี่สิต้องไปซะก่อน

ทิด : ไปแจกซองต่อติ

พ่อจารย์ : อานิสงส์ให้แก่เจ้าเด้อ **เฮ็ดเพียงตืน ขึ้นเพียงตา ทำมาค้าขึ้นโชคๆ หมานๆ ร่ำๆ รวยๆ เฮ็ดบ่สมพอได้ กะให้ได้บ่สมพอมา เอวังละชะนี้**

จากตัวอย่างเป็นการอวยพรของพ่อจารย์ซึ่งทิดให้ความเคารพ คำอวยพรมีความหมายว่าทำสิ่งใดก็ขอให้สมดังที่ปรารถนา แม้จะทำน้อย แต่ก็ให้ได้ผลกลับมามากๆ มีแต่ความโชคดี ร่ำรวย

4. คำสอย

คำสอย คือ คำพูดที่เป็นร้อยกรองที่นำมาพูดแทรกในการแสดงหมอลำแบบอีสาน หลังจากการลำแต่ละกลอนจบลง ไม่มีแบบแผนตายตัว มีทั้งการจำมา และคิดแต่งขึ้นทันทีทันใด เป็นคำสนุกสนาน หยอกล้อเพศตรงข้ามและเสียดสีสังคม ชาวบ้านถือว่าเป็นเรื่องที่สนุกสนานที่คู่กันกับการแสดงหมอลำ โดยเฉพาะการลำต่อกลอน ลำผญา ลำเต้ย และลำซิ่ง ทุกคนสามารถใช้คำสอยได้ ส่วนใหญ่ผู้ฟังลำ ฝ่ายชายจะเป็นผู้สอย นิยมเรียกผู้สอยว่า หมอสอย ทั้งหมอลำและผู้ฟังลำต่างก็ใช้คำสอยได้ บางครั้งเป็นการใช้คำสอยโต้ตอบกัน ระหว่างหมอลำฝ่ายหญิงกับผู้ฟังฝ่ายชาย ในการสอยแต่ละครั้งมีสิ่งที่เหมือนกัน สำหรับหมอสอยคือ จะขึ้นต้นด้วยคำว่า "สอยสอย..." (http://www.tv5.co.th/service/mod/heritage/nation/oldcity/amnatcharoen5.htm).

4.1 คำสอย (น้องวัว)

ตัวอย่างจากตอน ระวังนะคุณลำไย (16 กันยายน 2549)

ทิด : เป็นจังได๋เลี่ยงงัว

พ่อจารย์: ดีตั๋วล่ะทิด เฮ็ดนาต้องอาศัยน้ำฟ้าน้ำฝน เลี่ยงงัวบ่เด้ล่ะ วาแตมีหญ้า กะเรียบร้อยบ่ต้องห่วง ได้เงินทุกเดือนเด้ เงินประจำวันคือขายขี่ เงินประจำเดือนคือรีดนมขาย หาลางเทียกะฆ่าขาย หาลางเทียกะตกลูกเต้ามากะขายสองต่อพู่นเด้

ทิด : ขายอิหยังสองต่อ

พ่อจารย์: ต่อแรกกะขายน้องงัวกับอันที่สองกะลูกมันตั๋วเนอะ ได้ซุเดือน

ทิด : แนวแซบตั๋วนั่นเนอะ ของมัก

พ่อจารย์ : ขั่นบ่แซบเขาสิสอยใส่ติ **สอยๆ ผั่นงัวออกลูกขั่นได้กินน้องงัว พ่านน่ะเพินวา ขั่นเมียออกลูกสิได้กินน้องเมียบ่น้อ (หัวเราะ)**

ทิด : **ขั่นเมียออกลูกได้กินสากกะเบียตั๋ว (หัวเราะ)**

พ่อจารย์ : ขั่นงัวคือได้กินน้องงัว

ทิด : มันคืออยู่น้องงัวนั่น ขั่นน้องเมียได้กนสากกะเบียแทนเด้ ที่จิงขั่นสิได้กินข่าว บ่เฮ็ดนากะได้กินน้อพ่อจารย์น้อ

พ่อจารย์ : แมนอยู่

ทิด : อย่างพ่อจารย์เลี่ยงงัวกะหาข่าวกินได้คือกัน ขายงัวตัวนึงได้ข่าวกินคัก

พ่อจารย์ : โอ๊ย สนุกกินจังวา

ทิด : หาลางเทียพ่อน้งเฮากะยึดติดอยู่กับอันเก่า ขั่นสิกินข่าวต้องเฮ็ดนาอย่างเดียวมันบ่แมน สิกินข่าวเฮ็ดอย่างอื่นกะได้

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นการกล่าวถึงคำสอยเพื่อความสนุกสนาน กล่าวคือ เมื่อวัวคลอดลูก นอกจากได้ลูกวัวตัวใหม่แล้วยังสามารถนำน้องวัว(รกวัวสด)มารับประทานอีกด้วย แต่ทว่าหากเมียคลอดลูกคงไม่ได้รับประทานน้องเมียเหมือนน้องวัว คงได้รับประทานแต่สากกะบือ(ไม้ตีพริก) แทน เป็นคำสอยเปรียบเทียบระหว่างน้องวัวกับน้องเมีย ทำให้ผู้ฟังเกิดความเพลิดเพลินกับเนื้อหาในรับฟัง

5. บทสวดมนต์

5.1 บทสวดมนต์

ตัวอย่างจากตอน ยำระเบิดรสเด็ด (25 มีนาคม 2549)

หลวงตา : ฮดน้ำมนต์แล่วบ่ถึกทหารวาติวา เขามีแต่อยากถึกทหารซุมบ่ถือเขามีแตบกวาใหญ่บ่ถึกทหาร บ่มีคุณค่าอิหยัง

โยม : จังสั้นติหลวงตา

หลวงตา : แตวาหลวงตับประกันบ่ได้เด้คุณโยมเอ้ย เพราะวาหลวงสิไปอวดอุตริธรรมบ่ได้เด้ บ่แมนโฆษณาขายยาขี้กะตืดขั่นฮดน้ำมนต์นำอาตมากะเพื่อเป็นสิริมงคล เพื่อควมสุขสวัสดิ์ ไปไสมาไสบ่เกิดอันตราย จิตใจเบิกบาน จังสั้นล่ะ

โยม : บ่เป็นหยังดอกหลวงตา ขอให้หลวงตาปะพรมน้ำมนต์ก่อน ถึกบ่ถึกกะบ่ได้วาหยังดอกหลวงตา ขั่นรอดกะดีมีจำนวน 5 คน เข้ามาๆ

หลวงตา : หมอบลงๆ ประนมมือ **พุทโธ ธรรมโม สังโฆ พุทโธ ธรรมโม สังโฆ นะโมพุทธายะ นะมังพะทะ** พุดๆ อ้าวเรียบร้อยแล่ว โชคดีเด้อซุผู้ซุคน

โยม : มากราบลาหลวงพ่อซุคน

หลวงตา : เอาด้ายผูกแขนอีกเอา

4.4.2.5 การใช้สำนวน

สำนวน คือ หมู่คำที่ไพเราะคมคาย เป็นคำพูดสั้นๆกะทัดรัด แต่มีความหมายกว้างขวางลึกซึ้งชวนให้คิด

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า “สำนวน” ว่าถ้อยคำที่เรียบเรียง, โวหาร, บางทีก็ใช้ว่าสำนวนโวหาร, ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้ว มีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ ถ้อยคำที่แสดงออกมาเป็นข้อความพิเศษเฉพาะภาษาหนึ่งๆ และลักษณนามใช้เรียกข้อความหรือบทประพันธ์รายหนึ่งๆ

สำนวนภาษาอีสาน แบ่งออกเป็นสองลักษณะ โดยลักษณะแรกเป็นสำนวนที่ซ้ำกับสำนวนในภาษาไทยภาคกลาง และลักษณะที่สองเป็นสำนวนของชาวอีสานโดยเฉพาะ (บรรพต เปรมชู อ้างใน ดุษฎี กองสมบัติ, 2543: 355)

ลักษณะการใช้สำนวนที่นำมาใช้ในบทละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ผู้แสดงได้ใช้สำนวนหลากหลายแบ่งเป็นประเภทสำนวน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 4.22 ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)ในรายการวิทยุกระจายเสียง : การใช้สำนวน

ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง
การใช้สำนวน	2 รูปแบบ	1. การใช้สำนวนซ้ำกับภาษาไทยภาคกลาง	1.1 น้ำเปลี่ยนนิสัย หมายถึง การดื่มเหล้าทำให้นิสัยหรือการแสดงออกเปลี่ยนไปในทางที่ไม่ดี 1.2 อ่างกะปิ หมายถึง ทำสิ่งที่ผิดพลาดหรือทำขายหน้าในสถานที่ที่ไม่คุ้นเคย ซึ่งสำนวนไทยคือ “เดินเหยียบอ่างกะปิ” 1.3 คบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาหาผล หมายถึง การเลือกคบคนต้องดูให้ดี เพราะหากคบคนพาล หรือคนไม่ดีเป็นมิตร ก็มักชักจูงเราไปในทางเสียหาย แต่ถ้ารู้จักเลือกคบเพื่อนดี คนดี ก็จะพาให้เราเป็นคนดีไปด้วย 1.4 ขึ้นคาน หมายถึง หญิงโสดที่มีอายุแต่ยังไม่แต่งงาน 1.5 เปิดไฟเขียว หมายถึง อนุญาตหรือสนับสนุนให้ทำสิ่งใดก็ตาม 1.6 ฟังหูไว้หู หมายถึง รับฟังไว้แต่ไม่เชื่อทั้งหมด

ตารางที่ 4.22(ต่อ) ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)ในรายการวิทยุกระจายเสียง : การใช้สำนวน

ประเด็นลักษณะภาษา(อวัจนภาษา)	ประเด็นย่อย (จำนวน)	รูปแบบ	ตัวอย่าง
การใช้สำนวน	2 รูปแบบ	1. การใช้สำนวนซ้ำกับภาษาไทยภาคกลาง	1.7 เรือล่มในหนอง ทองจะไปไหน หมายถึง คนในเครือญาติแต่งงานกัน ทำให้ทรัพย์มรดกไม่ตกไปอยู่กับผู้อื่น 1.8 หม้ายขันหมาก หมายถึง ฝ่ายชายมาการเจรจาสู่ขอฝ่ายหญิงเรียบร้อยแล้ว แต่เมื่อถึงกำหนดนัดหมาย ฝ่ายชายไม่มาดำเนินการแต่งงานกับฝ่ายหญิงตามประเพณี 1.9 ปลูกเฮือนตามใจผู้อยู่ หมายถึง ทำตามความพอใจของผู้ที่จะได้รับผลโดยตรง
		2. การใช้สำนวนเฉพาะภาษาไทยถิ่นอีสาน	2.1 กาน้ำข้างคิงไฟ หมายถึง การนำเตาไฟสมัยโบราณมาตั้งโดยใช้ฟืนคือดินเหนียวลักษณะยาวรีสามก้อนเรียกว่าก้อนเส้า (ลักษณะเหมือนเสา) ตั้งลองหม้อเมื่อทำอาหาร ส่วนกาน้ำจะนำมาวางไว้ข้างเตาไฟเสมอเพื่อสะดวกในการใช้งาน 2.2 มวยล้มต้มคนดู หมายถึง สิ่งที่คิดหรือได้ยินมาว่าจะต้องดี แต่สุดท้ายไม่มีอะไร 2.3 การพนันแม้แต่ที่ก็บ่เหลือ ไฟไหม้ยังเหลือที่ หมายถึง เมื่อเล่นการพนันแล้วจะต้องเสียทรัพย์ไป ไม่เว้นแม้กระทั่งที่ดิน แต่หากไฟไหม้บ้านไปที่ดินก็ยังเหลือ 2.4 ลูกกำพร้า พ่อแม่ยังเหมิด หมายถึง เด็กที่มีพ่อมีแม่ แต่ก็เหมือนไม่มี

1. การใช้สำนวนซ้ำกับภาษาไทยภาคกลาง

1.1 น้ำเปลี่ยนนิสัย หมายถึง การดื่มเหล้าทำให้นิสัยหรือการแสดงออกเปลี่ยนไปในทางที่ไม่ดี

ตัวอย่างจากตอน หลุมมหาภัย (14 มกราคม 2549)

ยาย : เป็นจังได๋พ่อจารย์ มีข่าวว่าไปเที่ยวกรุงเทพฯมาติ

จารย์ : โอ๊ย ไปเยี่ยมลูกๆหลานๆ มา แตว่าไปผมกะเกือบเอาชีวิตบ่รอดครับ

ยาย : เป็นหยังล่ะพ่อจารย์ ไปเฮ็ดหยังมา

จารย์ : มันมีเหตุการณ์แปลกๆ ครับ สิเล่าให้ฟัง มื่อนึงผมขึ้นรถเมล์แล่วมีพ่อซายผู้นึงลุกไปขับรถแทนคนขับ โอ๊ย แล่วกะขับเร็วบักขนาด กว่าเขาสิปล่อยให้ผู้โดยสารลงกะแทบแย่เลยยายเอ้ย

ยาย : ฮ่วยๆ แล่วคนขับผู้นั่นมาแตไสล่ะ

จารย์ : ตำรวจเขาตามจับมาบอกวา เขารอบ่ไหวเพราะรถขับซ้ำเขารีบไปไสบ๊ แล่วที่สำคัญตำรวจวาเพินเมาเด้ กะเลยโดนจับไป คนเดี๋ยวนี่กะแปลกเนอะยาย

ยาย : แมนๆ ฟังแล่วกะขำแล่วกะสมน้ำหน้าคนเมาน้ ที่ล่ะเขาเอิ่นวาน้ำเปลี่ยนนิสัย เปลี่ยนอิหลีพ่อจารย์เอ้ย

1.2 อ่างกะปิ หมายถึง ทำสิ่งที่ผิดพลาดหรือทำขายหน้าในสถานที่ที่ไม่คุ้นเคย ซึ่งสำนวนไทยคือ “เดินเหยียบอ่างกะปิ”

ตัวอย่างจากตอน อย่าแหย่รังต่อ (5 สิงหาคม 2549)

ยาย : เอ้า ยาย วันก่อนเห็นวาไปหาลูกที่กรุงเทพฯติ กลับมามื่อได๋ล่ะ

เซียง : กลับมาหลายมื่อแล่ว เกือบตก**อ่างกะปิ**เซียงเอ้ย ไปบางกอกไปเดินเล่นตามห่างกับหลานๆ เบิ่งสัตว์เขาดินเมื่อยๆ พาหลานข่ามถนนกะถืกตำรวจจับ

ยาย : เฮ็ดหยังคือโดนจับ

เซียง : บ่ข้ามสะพานลอย บ่สู้เนอะวามีสะพานลอนอยู่ม่องได๋

1.3 คบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาหาผล หมายถึง การเลือกคบคน ต้องดูให้ดี เพราะหากคบคนพาล หรือคนไม่ดีเป็นมิตร ก็มักชักจูงเราไปในทางเสียหาย แต่ถ้ารู้จักเลือกคบเพื่อนดี คนดี ก็จะพาให้เราเป็นคนดีไปด้วย

ตัวอย่างจากตอน คบคนดีเป็นศรีแก่ตัว คบคนชั่วอัปราชัย (21 ตุลาคม 2549)

ทิด : แม่ใหญ่สอน แย่แล่วๆ บักนิกรมันเกิดอุบัติเหตุ รถมอเตอร์ไซด์ลงถนน

สอน : กูวาแล่ว เฮืองสอนเฮืองหยัง อย่าไปคบหมู่คบพวก มันสิพาไปจังซี่ล่ะ

โส : ลูกเอ้ยๆ ไปแนวได๋น้อ อยู่บ้านนำพ่อนำแม่ดีๆ บ่มักจังดิ้นรนหาอิหยังใส่เจ้าของน้อ จังซี่ล่ะเขาเอิ่นวา **คบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาหาผล**

1.4 ขึ้นคาน หมายถึง หญิงโสดที่มีอายุแต่ยังไม่แต่งงาน

ตัวอย่างจากตอน ปลัดเถื่อน (18 พฤศจิกายน 2549)

ทอง : อายุท้อได๋แล่วล่ะปีนี่น้อ

กำไล : 22 ปีแล่วจ้า เป็นสาวแล่ว

ทอง : บ่อต้องบอกเป็นสาวพ่อกะฮู้ดอก ดีตั้วบ่**ขึ้นคาน** ซะก่อน

กำไล : บ่ดอกจ้า

ทอง : ได้ประกวดนางกระทงนำเขาบ่

กำไล : ได้อยู่จ้า

1.5 เปิดไฟเขียว หมายถึง อนุญาตหรือสนับสนุนให้ทำสิ่งใดก็ตาม

ตัวอย่างจากตอน ปลัดเถื่อน (18 พฤศจิกายน 2549)

ปลัด : กำไลจ๋า เว่าอิหลีเด้ บ่ได้เว่าเล่น อ้ายมีแนวนึงสิบอกอ้ายฮักเจ้าแฮงๆ อยากแต่งงานนำหลาย น้องฮักอ้ายบ่

กำไล : คือวาจังซี่ บ่ฮักสิมานั่งจังซี่ติ

ปลัด : ไผสิฮู้เนอะ เห็นผู้บ่าวมาหลายๆ แต่ละมื้อ อ้ายย่านบ่ทันหมู่เด้หนิ

กำไล : ปลัดบ่ต้งย่านดอก พ่อแม่น้องกะ**เปิดไฟเขียว**ให้แล่ว

ปลัด : อย่าปันใจให้ผู้อื่นเด้อ

1.6 ฟังหูไว้หู หมายถึง รับฟังไว้แต่ไม่เชื่อทั้งหมด

ตัวอย่างจากตอน ปลัดเถื่อน (18 พฤศจิกายน 2549)

ทอง : ปลัดไม้จากทางเหนือหนีหนี้มาน่ะ ผู้หวังดีกะเลยเอาข่าวมาบอก บ่อยากให้นางกำไลลูกมึงไปแต่งเขา ลูกมึงกะซำลูกกู กะเลยเอาข่าวมาบอก

ไส : ทองเอ้ย เฮากะวาแล่ว ลูกเขยเฮาคือเป็นจังสั้น เฮากะบ่ค่อยมักดอก มันคือเป็นทะแม่งแท้ พู่นล่ะกลับไปบ้านเฮาสิไปปรึกษาลูกเมียเฮาซะก่อนอย่ามาใส่ใจปลัดเด้อ แตวาโตอย่าซะเว่าเรื่องลูกเขยเฮาจังสั้นเด้อ เฮากะ**ฟังหูไว้หู**อยู่นี่กะดาย

ทอง : มึงเคียดกูตินิ มึงอย่าเคียดกูจังสั้น กูเมียบ้านกะได้ว่ะ มึงบ่เชื่อกูติเนี่ย กูไปล่ะบาดเนี่ย

1.7 เรือล่มในหนอง ทองจะไปไหน หมายถึง คนในเครือญาติแต่งงานกัน ทำให้ทรัพย์มรดกไม่ตกไปอยู่กับผู้อื่น

ทองแผ่นเดียวกัน หมายถึง เกี่ยวดองกันโดยการแต่งงาน

ตัวอย่างจากตอน ปลัดเถื่อน (18 พฤศจิกายน 2549)

ไส : เข้าท่าท่านปลัด เลี้ยงปลานิลหนิพ่อกะมักนำอยู่

ปลัด : เงินมันบ่ได้ไปไสดอก

ไส : เออ คนมักซอบพอกัน เซนต์จังได๋ๆ

ปลัด : **เรือล่มในหนอง ทองสิไปไซ**ตั๋วพ่อ นี่ๆๆ ม่องผมกากบาทนี่

ไส : จังได๋กะสิมาเป็น**ทองแผ่นเดียวกัน**แล่ว สิเซนต์ดอก มาๆ ม่องนี่แมนบ่ เซนต์แล้วๆ

ปลัด : ขอบคุณครับๆ

1.8 หม้ายขันหมาก หมายถึง ฝ่ายชายมาการเจรจาสู่ขอฝ่ายหญิงเรียบร้อยแล้ว แต่เมื่อถึงกำหนดนัดหมาย ฝ่ายชายไม่มาดำเนินการแต่งงานกับฝ่ายหญิงตามประเพณี

ตัวอย่างจากตอน ปลัดเถื่อน (18 พฤศจิกายน 2549)

กำไล : อ้ายปลัดบ่ค่อยมีเวลาให้กำไลเลยแม่ นี่กะจักไปไสสองสามอาทิตย์แล่ว ติดต่อกะบ่ได้

แม่ : ซำพอบ่มาหาพ่อมึงเลย ไปถามม่องเฮ็ดงานแล่วไป่

กำไล : ไปถามหาพี่ปลัดแล่ว เขาบอกวาไปต่างจังหวัดบ่มีกำหนดกลับ ตอนนี่เขาแฮงซาวาอ้ายมีเมียแล่ว เป็นจังสั้นจังซี่ ย่านเป็น**หม้ายขันหมาก**แหมแม่

แม่ : มาซางว่าจังสั้น วาสิแมนคำพ่อใหญ่ทองเว่าติวาพ่อปลัดเป็นจังสั้นอิหลี

1.9 ปลูกเฮือนตามใจผู้อยู่ หมายถึง ทำตามความพอใจของผู้ที่จะได้รับผลโดยตรง

ตัวอย่างจากตอน ความรัก อุบัติเหตุ และความตาย

(30 ธันวาคม 2549)

พ่อกับแม่ของบาสบังคับให้แต่งงาน แต่บาสยังไม่อยากแต่งเพราะอยากทำงานก่อน และต้องการหาคนที่ถูกใจด้วยตนเอง

บาส : อย่าบังคับผมเถอะเนอะ ให้ผมหาได้เอง ที่ผมถึกใจผมหาได้เอง พ่อบ่เคยได้ยินติคำโบราณเพินวา **ปลูกเฮือนตามใจผู้อยู่** เจ้าบ่ได้ยินติโบราณเพินวา

แม่ : เอาจังซี่เถอะ ให้มันคึดอีกจักคืน มื่ออื่นค่อยมาเว้ากันซะ มี่นี่ให้มันไปคิดลองเบิ่ง

บาส : จังสั้นกะสิคึดเบิ่ง แตวาขัดใจพ่อ พ่อกะสิไล่หนีเนอะ เอ๋า จังสั้นกะสิเอาตามที่พ่อเอาดอก

2. การใช้สำนวนเฉพาะภาษาไทยถิ่นอีสาน

การใช้สำนวนเฉพาะภาษาไทยถิ่นอีสาน หรือที่เรียกว่า “ผญา” คือ ปัญญา , ปรัชญา, ความฉลาด, คำภาษิตที่มีความหมายลึกซึ้ง ซึ่งคนอีสานมีคำคม สุภาษิตสำหรับสั่งสอนลูกหลานให้ประพฤติตนอยู่ในจารีตประเพณี “ฮีตสิบสองคองสิบสี่” ไม่ออกนอกลู่นอกทาง ดังเช่นตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 กาน้ำข้างคิงไฟ หมายถึง การนำเตาไฟสมัยโบราณมาตั้งโดยใช้ฟืนคือดินเหนียวลักษณะยาวรีสามก้อนเรียกว่าก้อนเส้า (ลักษณะเหมือนเสา) ตั้งลองหม้อเมื่อทำอาหาร ส่วนกาน้ำจะนำมาวางไว้ข้างเตาไฟเสมอเพื่อสะดวกในการใช้งาน

ตัวอย่างจากตอน ลูกอมอารมณ์ร้อน (3 มิถุนายน 2549)

ทิด : เซียงเอ้ย สมัยก่อนกกไม้มีหลาย บ่แมนเดี๋ยวนี่ เข้าไปแล่วไปหาเลียกเอา ง่าได๋งามๆ สิไม้ดู่ ไม้ยูง เลียกเอาภาษาไทยเอิ่นวาหยังเกาะ ผานรึฝาน

เซียง : ผาน

ทิด : ผานติ เก่าแก่โบราณได้ใช้น้อ แตวาเดี๋ยวนี่บ่ได้ใช้ดอก เป็นภาษาบาลีน้อ

เซียง : เออ ภาษาบาลีผมกะงงคึกัน ยังยายบอกผม วา ไปเอา **กาน้ำอยู่ข้างคิงไฟ**มาให้แน้ แมนหยังน้อ

ทิด : อิหยังคิงไฟติ

เซียง : ยายเรากะเว่าภาษาโบราณน้อ

2.2 มวยล้มต้มคนดู หมายถึง สิ่งที่คิดหรือได้ยินมาว่าจะต้องดี แต่สุดท้ายไม่มีอะไร

ตัวอย่างจากตอน ปุ่มมรณะ (24 มิถุนายน 2549)

กำนัน : ว่าจังได๋ทิด มีธุระอิหยังมาแตเช้าเลย เอ้า นั่งๆ

ทิด : ผมมาสอบถามควมคืบหน้าหาให้เงินทดแทนแก ผู้ประสบภัยจากปลาตายในลำน้ำพองวาไปฮอดไสแล่ว ครับ เงียบไปเลย ร้องเรียนไปแล่วทางอำเภวาจังได๋

กำนัน : โอ๋ เรื่องนี่ทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้แจ้งไปทางอำเภอ ทางจังหวัดโดนแล่วเนอะ อาจสิกำลังสอบสวนกันอยู่วา ผู้ได๋เป็นผู้ปล่อยน้ำเสียลงไป

ทิด : แย่มากเลยครับพ่อกำนัน พวกผมกะรอมาหลายเดือน แล่ว สิเป็น**มวยล้มต้มคนเบิ่ง**กะบ่จัก จังได๋กะอยากให้ พ่อกำนันซอยเบิ่งติดตามให้พวกผมแน้เด้อครับ บ่ไหว พวกผมขาดทุนผู้ละหลายแสนอยู่

2.3 การพนันแม้แต่ที่ก็บ่เหลือ ไฟไหม้ยังเหลือที่ หมายถึง เมื่อเล่นการพนันแล้วจะต้องเสียทรัพย์ไป ไม่เว้นแม้กระทั่งที่ดิน แต่หากไฟไหม้บ้านไปที่ดินก็ยังเหลือ

ตัวอย่างจากตอน ดาบสองคม (29 กันยายน 2549)

มาลี : กะจักสิไปบอกจังได๋ดอกให้เฮาเซา ยามได๋มันบ่มีเหลือนั่นล่ะ

อบต. : สิเหลือแต่ขี้ดินติ เขาวา**การพนันแม่แต่ที่ยังบ่เหลือไฟไหม้เฮียนไฟม้ซานมันยังเฮือที่**เด้

มาลี : แมน เล่นการพนันมันบ่เหลือฮอดที่เด้

อบต. : ไปฮอดโฉนดแล่ว

2.4 ลูกกำพร้า พ่อแม่ยังเหมิด หมายถึง เด็กที่มีพ่อมีแม่ แต่ก็เหมือนไม่มี

ตัวอย่างจากตอน วัวหายจึงล้อมคอก

สุดสี : ลูกกำพร้า พ่อมันไปเอาผู้หญิงใหม่ ก็เลี้ยงทะนุถนอมมันมานี่ล่ะ พ่อผู้ใหญ่

ผู้ใหญ่ : **ลูกกำพร้าพ่อแม่ยังเหมิด**ตั้วเนี่ย โอ๋

สุดสี : กะสอนมันบ่ให้ไปลักขี้ขโมยไซดอก

การใช้สำนวนทั้งที่ซ้ำกับภาษาไทยภาคกลางและสำนวนเฉพาะภาษาไทยถิ่นอีสาน คำพูดที่เราได้ยินนั้น มักจะมีความหมายตรงหรือสามารถเข้าใจได้ทันที แต่อีกนัยหนึ่งจะเป็นคำที่ต้องให้ได้ขบคิด วิเคราะห์ ก่อนที่จะเข้าใจความหมายที่แท้จริง

บทที่ 5

บทวิเคราะห์

งานวิจัยเรื่อง **“การศึกษาสื่อเพื่อการพัฒนาผ่านรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”** เป็นการนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ลักษณะการดำเนินงาน ลักษณะรายการ เนื้อหา ลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ จากบทละครวิทยุและความคิดเห็นของผู้ผลิตรายการ ทำให้สามารถวิเคราะห์ลักษณะของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนาได้ 6 ประการ ซึ่งจะได้ทำการอภิปรายดังต่อไปนี้

5.1 เป้าหมายในการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

หากพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนโครงการสื่อสารเพื่อการพัฒนาของ Najib M. and James H., อ้างในสินีนาถ วิมุกตานนท์, 2540: 16-17) ที่ได้เลือกแนวทางการใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนานั้น มีแนวทางที่นิยมและมุ่งสนองความต้องการ 4 ประการด้วยกัน คือ การมุ่งให้ข่าวสาร การมุ่งให้การศึกษา การมุ่งจูงใจหรือโน้มน้าวใจ และมุ่งให้ความบันเทิง

สำหรับแนวทางการให้ข่าวสารนั้น พบว่ารายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้เสนอแนวคิดใหม่ๆ หรือข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนรู้จักคุ้นเคย โดยนำเสนอทั้งที่เป็นข่าวที่คนทั่วไปสนใจและข่าวในท้องถิ่นว่าเป็นข่าวของใคร เกิดที่ไหน เมื่อไหร่ และมีเนื้อหาของข่าวว่าอย่างไร เช่น การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสาธารณสุข โดยเป็นข่าวประกาศจากกระทรวงสาธารณสุขเฝ้าระวังโรคภัยต่างๆ เช่น การป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า และการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการศึกษาประกาศข่าวการกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา เป็นต้น

ในขณะที่ทางรายการได้มุ่งในแนวทางการให้การศึกษาชัดเจนมาก ตั้งแต่เริ่มมีการผลิตรายการโดยเริ่มตั้งแต่การสอดแทรกสาระความรู้ไปในบทสนทนาของตัวละคร โดยเฉพาะประเด็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสาธารณสุข ในเรื่องสุขภาพอนามัยที่ทางรายการได้เน้นย้ำถึงแนวทางการตรวจสอบ วิธีการรักษา และการป้องกันโรคหากเกิดโรคภัยขึ้น เช่น ความรู้เรื่องพยาธิใบไม้ในตับ นอกจากนั้นยังพบประเด็นด้านอื่นๆ เพื่อมาอธิบายและขยายแนวความคิดของประชาชนในท้องถิ่น

อีกคือ การให้ความรู้เรื่องการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร ทั้งการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และเครื่องจักรกลการเกษตร เป็นต้น

อย่างไรก็ดี แนวทางการจูงใจหรือโน้มน้าวใจของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” สามารถสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ผลเป็นอย่างดี เนื่องจากคนในท้องถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือยอมรับแนวความคิดใหม่ๆ ตามเนื้อหาของสารที่ส่งไปผ่านการผลิตสื่อ “ละครวิทยุ” จากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า เนื้อหาสาระในละครวิทยุ เป็นการถ่ายทอดจากคนในท้องถิ่น (ผู้ผลิต) ถึงคนในท้องถิ่น (ผู้ฟัง) เป็นสื่อที่สอดแทรกเจตนาในการแสดงให้ประชาชนเกิดความร่วมมือกับผู้ผลิตจากการรับฟังบทสนทนาที่ส่งผ่านเป็นบทละคร กระตุ้นความรู้สึกให้เกิดการยอมรับและเชื่อถือ วางตัวละครเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการรณรงค์เรื่องนั้นๆ เช่น การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคม เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยโน้มน้าวใจให้มีการตรวจสอบรถทุกครั้งก่อนการเดินทางโดยตำรวจจราจร หรือการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชาวอีสานโดยการฝึกการร้องหมอลำกลอน การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสาธารณสุข โดยโน้มน้าวใจไม่ให้รับประทานปลาดิบโดยคำอธิบายของอาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.) และการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเมือง โดยการรณรงค์ให้ไปเลือกตั้งโดยประกาศจากผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ทำให้เกิดการทำหน้าที่โน้มน้าวใจเพื่อให้เกิดผลในเชิงพัฒนา

สำหรับแนวทางเพื่อการพัฒนาโดยการให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟัง เพื่อดึงดูดความสนใจจากประชาชนในท้องถิ่นได้ จากลักษณะของการเป็น “ละครวิทยุ” ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อความบันเทิงเป็นหลัก ซึ่งตลอดระยะเวลากว่า 40 ปี ทางรายการได้คงไว้ในส่วนที่เป็นรูปแบบเอกลักษณ์ของรายการ และปรับเปลี่ยนลักษณะรายการให้เกิดความสนใจจากประชาชน โดยการคงเอกลักษณ์ไว้ เช่น เสียงดนตรีโดยการนำเสียงแคนมาใช้เพื่อให้รู้สึกถึงการรักถิ่นฐานบ้านเกิด การใช้ภาษาอีสานรูปแบบรายการที่ไม่เครียด และปรับเปลี่ยน เช่น การนำเสียงประกอบมาเพื่อกระตุ้นความสนใจจากผู้ฟัง เนื้อหาหลากหลายด้านที่ล้วนเป็นความรู้ใหม่ ความคิดใหม่ๆ ให้กับประชาชน ดังนั้น สื่อละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แม้ว่าจะยังต้องมีการปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายของละครวิทยุมาตลอด 40 ปี แต่ก็ยังคงมีแนวทางการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาในด้านการให้ความบันเทิงอยู่เสมอ

ทั้งนี้ พบว่ารายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้สะท้อนถึงการทำหน้าที่สื่อเพื่อการพัฒนา โดยเนื้อหาในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ ทั้งด้านสังคม ด้านสาธารณสุข ด้านการเกษตร ด้านการศึกษา ด้านการเมือง และด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ล้วนแล้วแต่ได้

นำเป้าหมายการสื่อสารทั้ง 4 ประการข้างต้น มาอธิบายเนื้อหาจากบทละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ว่ามีบทบาทต่อการพัฒนาไปในแนวทางใดบ้าง ซึ่งทำให้ประชาชนเกิดกระบวนการเรียนรู้อันนำไปสู่การพึ่งตนเองและการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

5.2 ผู้ทำหน้าที่สื่อสารเป็นคนในท้องถิ่น

ผู้ส่งสารของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” คือ ทีมงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ทำหน้าที่เขียนบทละครวิทยุไปจนถึงผู้แสดง ผู้ส่งสารล้วนเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกันกับผู้รับสารและสามารถพูดภาษาอีสานได้ รวมทั้งเข้าใจในวิถีชีวิตของคนอีสานเป็นอย่างดี เพราะต่างก็พบเจอปัญหาและอยู่ในวัฒนธรรมท้องถิ่นและสภาพสังคมเดียวกัน ทั้งนี้ การทำหน้าที่ของทีมงานผู้ผลิตทุกฝ่ายในทุกยุคทุกสมัยของเจ้าหน้าที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น แต่ละท่านล้วนแล้วแต่มีประสบการณ์ในการดำเนินงานละครวิทยุมาเป็นเวลากว่า 10 ปี

สำหรับขั้นตอนการผลิตรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น แม้จะมีคนจำนวนไม่มากนักที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการทำงาน แต่ก็สามารถทำให้งานดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเรื่อยมา โดยเริ่มจากผู้รับนโยบายจากหน่วยงานภาครัฐส่วนกลางมาดำเนินงาน ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการแสดง นั่นคือ ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น และมอบหมายให้ผู้ควบคุมการแสดงทำหน้าที่หลักแทน ซึ่งจะเป็นผู้ดูแลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้เขียนบท ผู้แสดง และเจ้าหน้าที่ควบคุมเสียง โดยจะต้องควบคุมดูแลการผลิตอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ ในการทำงานจะมีลักษณะแบบครอบครัว แม้ทุกฝ่ายจะมีหน้าที่หลักในรายการที่ชัดเจน แต่จะมีการปรึกษาหารือร่วมกันในทุกๆ ครั้งก่อนการทำงานในแต่ละสัปดาห์ เพื่อให้การแสดงดำเนินไปได้ด้วยดีและสำเร็จดังประสงค์

นอกจากนี้ ตามที่กาญจนา แก้วเทพ (2543) ได้ประมวลแนวคิดการสื่อสารชุมชน และแสดงให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของการสื่อสารชุมชน โดยรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ใช้ทิศทางการไหลของข่าวสาร (Flow of Information) ซึ่งผู้ส่งสารคือ ทีมงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ได้เล็งเห็นถึงการสื่อสารที่มีบทบาทเพื่อการพัฒนาชุมชน โดยนอกจากการกำหนดเนื้อหาบทละครวิทยุจะกำหนดทิศทางการไหลของข่าวสารจากเบื้องบน (ผู้ผลิตรายการ) ไปสู่เบื้องล่าง (ประชาชน) เท่านั้น แต่ยังมีการกำหนดให้เบื้องล่าง (ประชาชน) สู่เบื้องบน (ผู้ผลิตรายการ) ทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมกับการสื่อสารชุมชน โดยที่มาของข่าวสารจะมีทิศทางที่หลากหลาย ดังนั้น ข่าวสารจากบทละครวิทยุในแต่ละตอนของ

ทีมงานผู้ผลิต จึงเป็นการไหลจากสื่อมวลชนไปสู่ประชาชน และในเวลาเดียวกันจากประชาชนไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นผู้ผลิตรายการ

อย่างไรก็ดี จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ทีมงานรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ต่างพบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ในด้านของบทละครวิทยุ เนื่องจากขาดบุคลากรทางด้านการเขียนบทละครประจำให้กับรายการ ยังต้องอาศัยการร่วมเขียนของทีมงาน หรือจากผู้ฟังทางบ้านส่งเรื่องราวเล่าสิ่งที่อยากให้ทีมงานนำไปดำเนินการผลิตเป็นละครวิทยุ ดังคำสัมภาษณ์ของคุณธงชัย ศรีโยธี (สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2550) ได้กล่าวถึงปัญหานี้ว่า

“ปัญหาคือบท คนเขียนบทมาคนแสดงเล่นได้ทุกอย่าง หรือบางทีบทเขียนมาก็ไม่ค่อยมีอะไร แต่เราก็มาเพิ่มเนื้อหาเข้าไปด้วยจิตสำนึกของผู้เล่นเอง อย่างช่วงนี้ไม่มีอะไรน่าสนใจ เราก็เพิ่มเนื้อหาเข้าไปแต่ถ้ามีบทละครที่เขียนจริงจังมาแล้ว คนเล่นจะสบายใจพอพูดไปดูเนื้อหาเข้าท่าไม่ใช่เล่นไปเรื่อยๆ มีบทมาเราต้องนึกถึงคุณภาพของละครด้วย ว่าคุณผู้ฟังจะได้รับอะไรมั้ย แต่อย่างที่ฟังมาไม่น่าจะเอามาเล่น แต่ผู้ฟังเค้าส่งเข้ามา เราก็ต้องนำมาเขียนบทออกเป็นกำลังใจสำหรับผู้ที่เขียนมาในรายการ แต่ก็คัดกันนะ แต่ยาก เค้าส่งมาแค่ 4-5 บรรทัด แต่คนส่งมาเยอะมาก ตอนเราประกาศไปก็ไม่ได้หวังผลอะไร แต่ผลรับมีคนตอบกลับมาก็ดีใจ บางคนโทรศัพท์เข้ามาบอกว่าจะเล่าเรื่องตอนนี้ แต่ก็ต้องรบกวนให้ส่งเป็นจดหมายมา แต่ไม่ต้องเขียนเป็นบทละครทั้งเรื่องมา”

นอกจากนั้น ด้านงบประมาณ ซึ่งทุกปีจะมีเงินโครงการต่างๆ มาสนับสนุน แต่ก็ถือว่าเป็นงบประมาณที่ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับการดำเนินการผลิตและการบำรุงรักษาอุปกรณ์ที่ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น จะต้องนำมาเป็นค่าใช้จ่ายต่อการดำเนินการในแต่ละครั้ง ทั้งยังต้องแจกจ่ายไปสู่การทำงานในส่วนอื่นๆ ที่เป็นหน้าที่ที่ทางหน่วยงานต้องรับผิดชอบอีกด้วย ดังนั้น จึงเท่ากับเป็นความรับผิดชอบของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ทั้งหมดในด้านการจัดหางบประมาณมาสนับสนุนทางรายการ ผู้ทำงานแม้ว่าจะถือเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบก็ตาม แต่หากมีการให้ค่าตอบแทนบ้างจากการทำหน้าที่ผลิตรายการละครวิทยุ ก็น่าจะทำให้ผลงานละครออกมาดีกว่าที่มีการผลิตแต่เดิม ซึ่งคุณสนิด เสติ (สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2550) หนึ่งในคณะผู้ทำงานผลิตรายการได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องการสนับสนุนค่าตอบแทนแก่ผู้ผลิตรายการไว้ว่า

“ส่วนมากแล้วบุคลากรก็ต้องการการสนับสนุน ต้องการยาชูกำลัง แต่มันก็เป็นหน้าที่ของเราอยู่แล้วล่ะ คุยกันในหมู่เจ้าหน้าที่รายการว่าน่าจะมีค่าขนม มันเคยมีโครงการให้เราทำแล้วรู้สึก

มันออกมาดีเพราะมีเงินสนับสนุน ทุกอย่างทำเองเหมือนเดิม แต่มีเงินสนับสนุน เขียนบทเท่านี้ นักแสดงเท่านี้ แบ่งกันคนละตอนๆ รู้สึกมีการรวมตัวกันง่ายขึ้น ตรงต่อเวลา เพราะคนทำงานก็มีงานมีหน้าที่ประจำอยู่แล้ว ต้องติดนั่นติดนี่ นั่นคืออุปสรรค กว่าจะบันทึกเสร็จใช้เวลานาน แต่ถ้ามีเงินมาสนับสนุนก็จะต้องมีการพยายามจัดสรรเวลาได้ ต้องมากันครบ เพื่อจะได้มาทำงานนี้ มันเป็นเรื่องธรรมดาที่เราจะต้องคิดบ้าง เขามีเงินให้เราก็ทำได้ดี แต่ไม่มีเงินให้ก็ไม่เป็นไร แต่ถ้าเป็นโครงการก็จะดี"

แม้ว่าทีมงานผู้ผลิตรายการละครวิทยุ "มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว" จะพบอุปสรรคระหว่างการผลิตรายการมาก็ตาม แต่ทั้งนี้ ทางรายการก็ยังคงมีการผลิตรายการอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน แม้จะมีการระงับการผลิตไประยะเวลาหนึ่ง แต่ก็ยังคงนำกลับมาผลิตใหม่อีกครั้ง นั่นแสดงให้เห็นว่า ไม่ใช่เฉพาะเนื้อหาที่มีเอกลักษณ์จึงทำให้ผู้ฟังสนใจรับฟังมาตลอด 40 กว่าปี แต่ปัจจัยที่สำคัญคือ การทำหน้าที่ของผู้ส่งสารซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการผลิตรายการและสามารถทำให้รายการมีเอกลักษณ์ น่าติดตาม บทละครวิทยุมีความสนุกสนานควบคู่ไปกับการให้สาระประโยชน์แก่ผู้ฟังได้เป็นอย่างดี

5.3 การนำเสนอเนื้อหา

รายการละครวิทยุ "มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว" เป็นรายการที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐในส่วนภูมิภาคที่ดำเนินการผลิตรายการเอง ดังนั้น การเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายให้ได้มาก และเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น นั่นคือ วิธีการนำเสนอโดยการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในกาสนทนาตลอดทั้งเรื่อง (แทรกบทบรรยายภาษาไทยมาตรฐานในตอนต้น กลางและท้ายของเรื่อง) ดังนั้น จึงทำให้เกิดการเข้าใจกันได้ไม่ยาก และทำให้เนื้อหาที่เลือกมานำเสนอมีความน่าสนใจ สอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น ซึ่งล้วนเป็นเนื้อหาข้อมูลที่มีสาระความรู้เหมาะกับคนในท้องถิ่นอีสาน

ข้อมูลที่นำมาใช้ในเนื้อหาของรายการนั้น ทางรายการถือว่ามีความพร้อมในการได้ผู้สนับสนุนด้านข้อมูลอย่างสม่ำเสมอจากหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพอนามัยจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่นและโรงพยาบาลขอนแก่น ด้านชีวิตและทรัพย์สินจากสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ด้านสิ่งแวดล้อมจากสำนักงานสิ่งแวดล้อมจังหวัดขอนแก่น เป็นต้น ถือเป็นความร่วมมือของผู้ทำหน้าที่เขียนบทละครและผู้ชำนาญการเฉพาะด้านจากหน่วยงานดังกล่าว นอกจากนั้นยังได้ข้อมูลจากหนังสือที่ให้ความรู้ด้านต่างๆ นำมาประกอบ

จึงสามารถนำเสนอข้อมูลที่เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

นอกจากนั้น วิทยุกระจายเสียง ถือเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในด้านของการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาประเทศ นำเสนอผ่านสื่อมวลชนสู่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ดังแนวคิดสื่อเพื่อการพัฒนาของปรมะ สตะเวทิน(2546:78-83) ที่กล่าวว่า “การสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนสามารถที่จะทำหน้าที่ในการให้ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการปรับตัวของประชาชนให้เข้ากับการพัฒนาประเทศได้”

จากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ผลิตโดยสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ได้นำเสนอเรื่องราวที่ถ่ายทอดในท้องถิ่นอีสานเป็นหลัก เป็นการนำเสนอข่าวสารเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนา ดังเนื้อหาด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนาในรายการต่อไปนี้

1. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคม

การนำเสนอข้อมูลเนื้อหาการพัฒนาด้านสังคมในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีอยู่อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยเป็นเนื้อหาที่ถูกนำเสนอมากที่สุดตลอดทุกเดือน เมื่อพิจารณาถึงการนำเสนอในเรื่องการพัฒนาด้านสังคม ได้ถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เนื่องจากปัจจุบันการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ รวมไปถึงการปราศจากภัยอันตราย การเสี่ยงภัยนั้น เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาและควรระลึกถึงในประเด็นนี้อยู่ตลอดเวลา เพราะความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนเราเป็นสิ่งสำคัญ

ดังนั้น เนื้อหาในละครวิทยุจึงเสนอวิธีที่จะป้องกัน หลีกเลี่ยงภัยและสิ่งที่เป็นอันตรายทั้งจากมลพิษ สารเคมี อุบัติภัย อัคคีภัย ทั้งยังให้ข้อมูลที่สามารถให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเกิดอุบัติภัยได้ โดยเสนอข้อมูลในเชิงเปรียบเทียบพฤติกรรมของตัวละครที่ปลอดภัยและไม่ปลอดภัย และเลือกปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

ขณะที่การพัฒนาด้านชุมชนและสังคม เน้นเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน แนวทางพัฒนาการปรับปรุงและรักษาชุมชนให้น่าอยู่โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน แนวทางการพัฒนาการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม

นอกจากนั้น เนื่องในปีพ.ศ. 2549 เป็นปีวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น โดยรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จึงได้นำเสนอเรื่องเกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อเป็นการสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงมีต่อพสกนิกร และชาวไทยทุกคน ในวโรกาสที่ทรงฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี จึงร่วมกันจัดทำกิจกรรม เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อาทิเช่น ขอเชิญชวนแต่งกายด้วยเสื้อสีเหลือง ประดับตราสัญลักษณ์ฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี การประดับธงตราสัญลักษณ์ฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี เพื่อแสดงความจงรักภักดี และการเชิญชวนร่วมลงนามถวายพระพร เป็นต้น

ทั้งนี้ การนำเสนอข้อมูลเนื้อหาการพัฒนาด้านสังคม ยังได้ส่งเสริมแนวทางพัฒนาการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภูมิภาค รวมไปถึงการให้ข้อคิดที่ดีเกี่ยวกับการทำหน้าที่เป็นทหารเกณฑ์รับใช้ชาติอีกด้วย

2. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสาธารณสุข

การนำเสนอข้อมูลเนื้อหาด้านการพัฒนาสาธารณสุขของทางรายการละครวิทยุ“มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เป็นการนำเสนอเนื้อหารองลงมาจากการพัฒนาด้านสังคม เป็นช่องทางการสื่อสารเพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยให้ความรู้ในเรื่องการตรวจสอบ วิธีการรักษา และการป้องกันโรค เพื่อให้เกิดความเข้าใจและรู้จักปฏิบัติตามให้ถูกต้อง ทั้งนี้ ยังรวมไปถึงการให้ข่าวสาร ข่าวประกาศจากสำนักงานสาธารณสุข ให้ประชาชนทราบเรื่องราวต่างๆ และให้เกิดความร่วมมือในท้องถิ่น

แนวทางในการพัฒนาสาธารณสุขของรายการ จะเน้นปัญหาด้านสาธารณสุขมูลฐาน ดำเนินการให้ความรู้และเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับสาธารณสุขให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนรู้จักรักษาสุขภาพของตนเองให้แข็งแรงอยู่เสมอ และสร้างสุขภาพดีทั่วหน้า และจะเห็นได้ว่าแหล่งบริการด้านสาธารณสุข ได้กระจายหน่วยบริการออกไปให้บริการแก่ประชาชนตามที่เนื้อหาได้กล่าวถึงทั้ง 4 ระดับ ดังนี้

1. ระดับหมู่บ้าน มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ทำหน้าที่ให้บริการ

2. ระดับตำบล มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำตำบล อยู่ที่สถานีอนามัยประจำตำบล

3. ระดับอำเภอ มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำอยู่ทุกอำเภอ

4. ระดับจังหวัด มีนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด และแพทย์โรงพยาบาลประจำจังหวัด

อย่างไรก็ดี การนำเสนอเนื้อหาด้านสาธารณสุขของรายการที่มีความสำคัญและต้องทำให้สำเร็จนั่นคือ การชักจูงใจให้ประชาชนตัดสินใจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามคำแนะนำของทางรายการ โดยการรณรงค์ในเรื่องต่างๆ เพื่อให้เข้าใจถึงชีวิต ความเชื่อ ทัศนคติ และปัจจัยที่มากำหนดถึงวิถีชีวิตของประชาชน ซึ่งวัตถุประสงค์ในระยะแรกของทางรายการละครวิทยุ ได้กำหนดเนื้อหาเพื่อให้ประชาชนหลีกหนีการรับประทานปลาดิบ และอาหารที่ไม่สุก ซึ่งได้เน้นเรื่องนี้ในการดำเนินการผลิตรายการวิทยุมาตั้งแต่ต้น

3. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร

จากความสำคัญในอาชีพทางการเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนไทยมาแต่ดั้งเดิม โดยเฉพาะคนอีสาน ทางรายการจึงได้กำหนดเนื้อหาเป็นแนวทางการพัฒนาด้านการเกษตร ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงทิศทางการพัฒนาด้านการเกษตรในอนาคตของท้องถิ่นอีสาน การกำหนดเนื้อหาการพัฒนาด้านการเกษตร ได้ตั้งอยู่บนข้อมูลพื้นฐานที่เป็นจริงหลาย ๆ ด้าน ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของเกษตรกร ข้อมูลของสภาพพื้นที่ สภาพปัญหาด้านการประกอบอาชีพการเกษตร ตลอดจนศักยภาพของเกษตรกร

ประชากรชาวอีสานส่วนใหญ่เลี้ยงชีพด้วยการทำนาเป็นหลัก เสริมด้วยการทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และทำการประมง จึงได้มีการนำเสนอเนื้อหาในเรื่องการดำเนินการปรับปรุงพันธุ์ข้าว การเลี้ยงสัตว์ที่มีคุณภาพสามารถขายได้ราคาดี ตลอดจนความพยายามนำเสนอ นโยบายของรัฐเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถกู้ยืมเงินมาปลดหนี้สินและมีเงินทุนทำการเกษตรต่อไปโดยไม่เดือดร้อน

เนื่องจากระบบการปลูกพืชของชาวอีสานยังต้องขึ้นกับภาวะดินฟ้าอากาศเป็นอย่างมาก ความผันแปรไม่แน่นอนของธรรมชาติจึงทำให้ผลผลิตเกิดความเสียหายจากน้ำท่วมหรือฝนแล้งอยู่เสมอโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และความเสียหายนี้ส่งผลกระทบมายังเศรษฐกิจในระดับชุมชนและส่วนรวมได้อย่างกว้างขวาง จึงได้มีการเสนอเนื้อหาทางเลือกอื่นๆ หาทางแก้ไขผลกระทบจากภาวะ

ฝนแล้งในฤดูกาล เช่น การนำผลผลิตมาแปรรูปเพื่อเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร การแนะนำการทำไร่นาสวนผสม หรือการเกษตรแบบผสมผสาน

สื่อละครวิทยุในฐานะผู้ส่งสารจึงได้นำเสนอข้อมูลสู่ประชาชนซึ่งเป็นผู้ฟัง โดยการสอดแทรกเนื้อหาทางด้านการพัฒนาการเกษตรเข้าไปในบทละคร เพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกร ให้รู้จักการพัฒนาด้านการเกษตรในรูปแบบใหม่ให้เกิดทักษะมากกว่าที่เคยปฏิบัติมา ไม่ว่าจะเป็นด้านการแปรรูป ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และการพัฒนาเครื่องจักรกลการเกษตร ซึ่งหากผู้ปกครองผู้มีอำนาจในการพิจารณาในท้องถิ่นได้รับฟัง อาจได้มีการศึกษาและตรวจสอบ ให้ทราบถึงข้อเท็จจริง และนำผลที่ได้มาใช้เป็นเงื่อนไข ในการกำหนดแผนงาน โครงการในการพัฒนาการเกษตร จะทำให้การกำหนดแนวทางโครงการพัฒนาด้านการเกษตร มีความชัดเจนตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไปได้

4. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการศึกษา

การพัฒนาการศึกษาเป็นการนำเสนอเนื้อหาเพื่อให้แนวทางพัฒนาการศึกษา การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการชักจูงใจกับผู้ฟัง โดยเป็นการแนะนำและรับทราบเกี่ยวกับประเด็นด้านการศึกษา คือ เพื่อให้ผู้ปกครองเห็นถึงคุณค่าของการศึกษาและให้เยาวชนชาวอีสานได้รับการศึกษาตามเกณฑ์ที่รัฐบาลกำหนด หรือควรจะได้รับการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเพื่อให้มีมาตรฐานการศึกษาที่สูงขึ้น

อีกทั้งยังเพื่อส่งเสริมการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้สามารถผลิตนักศึกษาในอาชีพแขนงต่างๆ ให้เพียงพอกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ทั้งนี้ โดยถือว่าการศึกษาขั้นอุดมศึกษาเป็นแหล่งผลิตกำลังคนในระดับสูง ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในโอกาสต่อไป นอกจากนี้ยังพบว่าเนื้อหาของรายการมีการขยายการศึกษาระดับสูงไปยังส่วนภูมิภาคต่างๆ โดยการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในภาคต่างๆ ขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในจังหวัดภาคอีสาน ที่ได้ขยายการศึกษาอยู่ตามต่างจังหวัด เพื่อให้โอกาสประชาชนในท้องถิ่นอีสาน

5. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเมือง

จากการที่รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้ทำหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลในการพัฒนาด้านการเมืองสู่ประชาชน จะพบว่า เนื้อหาจะเป็นแนวทางการพัฒนาการเมืองโดยทำให้เกิดความสนใจ ให้ความรู้และความเข้าใจ รวมไปถึงการสร้างทัศนคติในด้านการเมืองแก่ประชาชน

เนื่องจากปี พ.ศ. 2549 เป็นปีที่การเมืองมีการเปลี่ยนแปลงเกิดจากเหตุการณ์ที่พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ประกาศยุบสภาเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 และมีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 โดยให้เหตุผลว่าต้องการที่จะคืนอำนาจให้กับประชาชน ทางรายการละครวิทยุจึงได้สอดแทรกเนื้อหาในรายการ ช่วง 2 เดือนก่อนการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการเสนอข่าวสารเพื่อให้เกิดความสนใจในการรณรงค์ไปเลือกตั้ง การอธิบายวิธีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีที่ทำให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจ เพราะวิธีการเลือกตั้งในขณะนั้นถือว่าค่อนข้างซับซ้อนเพราะเป็นการให้สามารถใช้ได้ทั้งปากกา และตรายางประทับ

นอกจากนั้น ยังเป็นการนำเสนอข้อมูลเพื่อให้เกิดทัศนคติในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ โดยให้ข้อคิดในการไม่ซื้อสิทธิขายเสียงของประชาชน ทั้งนี้ จากการศึกษาเนื้อหาของรายการ พบว่า เป็นการทำหน้าที่ในการกระตุ้นให้ประชาชนได้ลงมือปฏิบัติในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นการแสดงความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ประชาชนชาวไทยพึงปฏิบัติ

6. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม

เนื้อหาข้อมูลด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีการนำเสนอน้อยที่สุดในเนื้อหาการพัฒนาทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น แต่ทั้งนี้ก็มีความสำคัญต่อประชาชนผู้รับสารเช่นกัน ในด้านแนวทางการพัฒนาอาชีพของประชาชนในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ แนวทางพัฒนาการส่งเสริมอาชีพของประชาชน และแนวทางพัฒนาการสร้างงานให้แก่ประชาชน

จากเนื้อหาในตอนหนึ่งของรายการได้กล่าวถึงการส่งเสริมการผลิตสินค้าในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เพื่อผู้ประกอบการที่ต้องการมีอาชีพเสริม หรือ ประกอบเป็นอาชีพหลักก็มั่นคง

จากการศึกษาเนื้อหาการนำเสนอเนื้อหาของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ตลอดปี พ.ศ. 2549 เนื้อหาทั้ง 6 ประเภทถือเป็นการรวมเรื่องราวเนื้อหา ความสำคัญและประเด็นแตกต่างจากปีอื่นๆ มีการเพิ่มในเรื่องของการพัฒนาด้านสังคมเข้ามาค่อนข้างมากจากวัตถุประสงค์ของรายการที่ให้ความสำคัญในเนื้อหาด้านสาธารณสุข ซึ่งเนื้อหาบทละครก็ได้ปรับไปตามยุคจากระยะแรกเน้นเรื่องพยาธิใบไม้ในตับ ได้เพิ่มเติมโรคต่างๆ เข้าไป เช่น โรคท้องร่วง โรคมะเร็ง โรคมาลาเรีย ไข้เลือดออก เป็นต้น

ดังนั้น รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เป็นละครที่สร้างขึ้นมาเพื่อเสริมสร้างวิถีชีวิตของประชาชนชาวอีสานให้อยู่ดีมีสุข มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เพื่อยกฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนให้เข้มแข็ง มีพลานามัยแข็งแรง เป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม สมควรได้รับการพัฒนาและสนับสนุนให้มีการดำเนินการผลิตต่อไป

5.4 วิธีการหรือรูปแบบการสื่อสาร

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ผู้ผลิตรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ซึ่งดำเนินงานตามนโยบายของภาครัฐมากว่า 40 ปี ในการกำหนดเนื้อหารายการเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนได้รับความรู้ด้านต่างๆ ผ่านรูปแบบของการเป็น “ละครวิทยุ” ซึ่งรูปแบบการดำเนินงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ในการทำรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แม้จะเป็นสื่อมวลชนขนาดใหญ่ แต่ก็ยังมีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุดสื่อหนึ่ง เพราะเป็นการดำเนินงานของหน่วยงานราชการ ผลิตรายการเองทั้งหมด จึงสามารถนำเรื่องราวที่เป็นประโยชน์มาถ่ายทอดสู่ผู้ฟังได้เสมอมา

นอกจากนั้น รูปแบบการนำเสนอ จากแนวทางการผลิตรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้นำเสนอรูปแบบและลักษณะความเป็นอีสานไม่ว่าจะเป็นในส่วนของเนื้อหาและการดำเนินเรื่องโดยใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้ฟังซึ่งเป็นประชาชนในภูมิภาคอีสานได้อย่างดี และยังมีการนำสาระความรู้เป็นบทละครวิทยุและทำให้ได้รับความสนใจจากชาวอีสานได้อย่างกลมกลืน และเกิดความเพลิดเพลินขณะรับฟัง

ดังที่ Singhal & Rogers (1988) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ เอดูเทนเมนต์ (Edutainment) คือ กลยุทธ์ในการผสมผสานข้อมูลข่าวสารและความรู้ในด้านต่างๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนา เข้ากับความบันเทิงโดยเจตนา มีเป้าหมายชัดเจน และนำเสนอผ่านทางสื่อบันเทิงรูปแบบต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์ให้บุคคลได้รับความรู้ มีทัศนคติ และพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ของสังคม และในขณะเดียวกัน ก็ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายกับการบริโภคข่าวสารดังกล่าว

หากใช้แนวคิดดังกล่าวข้างต้นเป็นฐานในการพิจารณา จะเห็นได้ว่า “ละครวิทยุ” สามารถผนวกเอาความเป็น “ละคร” จำลองชีวิตจริงของคนที่มีทั้งความสุขและความทุกข์ ประกอบขึ้นเป็นเรื่องราวต่างๆ และนำเอาศักยภาพของ “วิทยุกระจายเสียง” ที่สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้ในวงกว้างมากที่สุด ทั้งยังสามารถนำเอามาใช้เพื่อแจ้งข่าวสาร ความรู้ต่างๆ สู่ผู้ฟัง ดังนั้น เมื่อนำทั้งเอา

คุณประโยชน์ของสองสิ่งเข้าด้วยกัน ความเป็น “ละครวิทยุ” จึงช่วยให้ผู้ฟังเกิดมโนภาพ และความรู้สึกจริงต่อเรื่องราวต่างๆ ได้อีกด้วย ดังนั้น ละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จึงมีคุณสมบัติของการเป็นสื่อสาระบันเทิง (Edutainment) ประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นการนำจุดประสงค์การเสนอละครทั้งหมดมารวมกันไว้ในละครวิทยุเรื่องเดียว นั่นคือ

1. รายการละครที่เสนอทางวิทยุกระจายเสียงโดยทั่วไป จะมีวัตถุประสงค์เป็นละครเพื่อความบันเทิงแทบทั้งสิ้น ละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ก็เช่นกัน ผู้ฟังจะเกิดความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายอารมณ์ เกิดความสนุกสนานแม้ว่าจะเป็นละครจบในตอนแต่ผู้ฟังก็ยังอยากจะติดตามต่อไปเรื่อยๆ ความบันเทิงยังหมายถึงในบางครั้งสามารถทำให้ผู้ฟังแล้วเกิดความเศร้าโศกตามไปด้วย ดังนั้น ละครเพื่อความบันเทิง จึงเป็นรายการที่สามารถเปลี่ยนอารมณ์ผู้ฟังจากอารมณ์หนึ่งเป็นอีกอารมณ์หนึ่ง เช่น ดำเนินเรื่องชาวบ้านที่อาศัยอยู่ ณ ท้องถิ่นแห่งหนึ่งมาอย่างปกติและเนื้อเรื่องมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน แต่กลับทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์เศร้าหมองเมื่อหนึ่งในตัวละครต้องมาเสียชีวิตจากโรคภัยที่เกิดกับตัวละครคนนั้นในตอนจบของเรื่อง

2. การสร้างละครเพื่อให้ความรู้และสอนใจ เป็นเทคนิคและวิธีการผลิตของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ที่ต้องการจะนำเสนอเนื้อหาเพื่อความบันเทิงโดยสอดแทรกความรู้ที่ผู้ผลิตต้องการไปสู่ผู้ฟัง เมื่อผู้ฟังฟังจบจะเกิดความเข้าใจ และเกิดความรู้เพิ่มมากขึ้น การสอดแทรกความรู้ทำได้โดยใช้บทสนทนาของตัวละครอธิบายหรือบรรยายเป็นความรู้ให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่องทั้งหมดเป็นอย่างดี เป็นบทสนทนาลักษณะซักถามโต้ตอบกันเพื่อให้ความรู้ และผู้ฟังสามารถจำได้

ทั้งนี้ ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้ฟังได้รับความรู้ในด้านต่างๆ เช่น ส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมอีสาน ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตของชาวอีสาน การส่งเสริมความรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบได้เป็นอย่างดี ซึ่งเนื้อหาทางวัฒนธรรมอีสานที่ได้กล่าวถึงนั้นแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางสาธารณสุข วัฒนธรรมทางสังคม วัฒนธรรมทางคติธรรม และวัฒนธรรมทางวัตถุ

3. มีแนวทางของการผลิตรายการละครเพื่อการรณรงค์และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งความสำคัญของการนำเสนออยู่ที่ข้อเท็จจริงและสาระสำคัญที่เป็นความรู้ที่น่าสนใจ มุ่งประเด็นที่ต้องการ อีกทั้งยังมีสาระที่ให้คล้อยตาม เช่น เรื่องการรณรงค์ไม่สูบบุหรี่ ละครวิทยุจะนำเสนอชี้แนะ

ข้อเสียและผลร้าย ตั้งแต่ต้นจนจบให้กับผู้ฟังได้เก็บไปคิดและทำให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อถือและคล้อยตามในที่สุด

ในการจูงใจให้ผู้ฟังติดตามนั้น ภาษาเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถดึงดูดความสนใจได้เป็นอย่างดี ซึ่งละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ดำเนินเรื่องโดยใช้ภาษาอีสานตลอดทั้งเรื่อง ดังนั้นจึงง่ายต่อการเข้าถึงผู้ฟังที่เป็นคนในท้องถิ่นอีสาน ทำให้สารที่ผู้แสดงสื่อไปนั้นเกิดน้ำหนักที่น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่า ละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีลักษณะการเป็นสื่อสาระบันเทิง (Edutainment) ที่ผนวกคำว่า “สาระความรู้” และคำว่า “ความบันเทิง” เข้าด้วยกัน (ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล, 2543) โดยยังคงมีธรรมชาติของละครวิทยุเพื่อความบันเทิงแต่สอดแทรกเนื้อหาสาระเข้าไป ให้เกิดความน่าสนใจ ทำให้ความบันเทิงยังคงอยู่ และไม่หนักไปที่การให้ความรู้มากเกินไป จึงเป็นการถ่วงน้ำหนักได้พอดี ระหว่างการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบของสาระและความบันเทิงอย่างลงตัว จึงทำให้รายการมีความเป็นเอกลักษณ์และยังคงได้รับความสนใจในการนิยมรับฟังจากผู้ฟังเสมอมา

5.5 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

ตามปกติผู้ฟังในฐานะผู้รับสารจะมีโอกาสค่อยข้างน้อยในการเข้าไปมีส่วนร่วมในรายการของวิทยุกระจายเสียงระดับจังหวัด อันเนื่องจากแนวนโยบายและแผนงานของหน่วยงานภาครัฐ แต่ทางรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ผู้ผลิตได้เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ฟังได้มีส่วนร่วมในรายการ ถือเป็นการปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟังในแบบการสื่อสารสองทาง (Two ways Communication) โดยการเขียนจดหมายเล่าเรื่องโดยย่อ 4-5 บรรทัด ส่งเข้ามาที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเมื่อประกาศให้มีการเขียนส่งเรื่องราวเข้ามาก็ได้รับผลตอบรับจากผู้ฟังเป็นจำนวนมาก สามารถเรียกความสนใจจากผู้ฟังได้เป็นอย่างดี และนำไปสู่การติดตามรับฟังอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้แสดงให้เห็นว่า มีผู้คอยเฝ้าติดตามการนำเสนอเนื้อหาของรายการอยู่อย่างสม่ำเสมอ และเมื่อได้รับการเปิดโอกาสจากผู้ผลิตให้เสนอเรื่องราวเข้ามาที่รายการ จึงเกิดความสนใจและต้องการแสดงความคิดเห็นจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์จริง หรือเรื่องที่แต่งขึ้นจากความคิดเห็นของตนเองกลับไปสู่ผู้ผลิต นอกจากนี้ ผู้ผลิตยังได้รับข้อมูลความรู้จากจดหมายผู้ฟังที่ส่งเข้ามา เป็นแนวความคิดและประเด็นใหม่ๆ ที่อาจจะไม่เคยนำเสนอมาก่อน ถือเป็นการ

ถ่ายทอดความรู้ที่ไม่ใช่เฉพาะจากผู้ผลิตเพียงฝ่ายเดียว ทั้งนี้ การได้นำประเด็นจากผู้ฟังมาเผยแพร่ฝ่ายปกครองท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ฟังเช่นกัน หากได้ฟังประเด็นดังกล่าว ซึ่งมีความสำคัญต่อประชาชนในระดับท้องถิ่น อาจทำให้เกิดการแก้ไขปรับปรุงเกี่ยวกับปัญหาดังที่ได้กล่าวมา

5.6 การอยู่ภายใต้สังกัดของภาครัฐ

สังกัดของหน่วยงานย่อมมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของสื่อมวลชนทุกประเภท เช่นเดียวกับสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งดำเนินงานโดยหน่วยงานภาครัฐ นั่นคือ กรมประชาสัมพันธ์ ที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย ทิศทาง และวิธีการดำเนินงาน ที่ต้องปฏิบัติตามเพื่อสนองนโยบายของรัฐเป็นหลัก

จากการศึกษาพบว่า สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น เป็นวิทยุกระจายเสียงประจำจังหวัด ถือเป็นหน่วยงานของรัฐและดำเนินการโดยรัฐ ดังนั้น รูปแบบรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จึงมีภาครัฐเป็นผู้กำหนดและวางนโยบายการผลิตรายการ แต่เป็นรายการที่ทางผู้ผลิตได้กำหนดวัตถุประสงค์ของรายการ ดำเนินงานและควบคุมการผลิตเอง และเนื่องจากเป็นหน่วยงานในส่วนภูมิภาคอีสานที่มีความใกล้ชิดประชาชน รับทราบเหตุการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน ดังนั้น การคัดเลือกเนื้อหามานำเสนอเป็นบทละครในรายการจึงตรงกับความต้องการการรับรู้ข่าวสาร สภาวการณ์ในขณะนั้นของผู้ฟังเป็นอย่างดี

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นผู้ผลิตรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เป็นสื่อที่ดำเนินงานอยู่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น แต่สามารถส่งกระจายเสียงได้กว่า 10 จังหวัดในภาคอีสาน ในปัจจุบันนั่นคือ ขอนแก่น ร้อยเอ็ด มหาสารคาม กาฬสินธุ์ อุดรธานี สกลนคร เลย หนองคาย หนองบัวลำภู และชัยภูมิ ทั้งนี้ในอดีตรายการสามารถส่งกระจายเสียงไปทั่วภาคอีสานดังที่ผู้อำนวยการรัชวัลค์ สืบแย้ม (สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2550) ได้กล่าวไว้ช่วงหนึ่งของคำสัมภาษณ์ว่า

“...ตอนนี้มีเพียง 10 จังหวัด แต่ก่อนนี้ใหญ่เกินไปทั่วภาคอีสาน รับฟังได้หมด ต่อมาเลยเปลี่ยนภาคให้มี 2 เขต คือจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุบลราชธานี เรามีการออก 2 ระบบ คนส่วนใหญ่จะฟังเอเอ็ม (AM) ที่ฟังตามท้องนา แต่ถ้าเป็นในเมืองไม่ฟัง เพราะเสียงรบกวนจะเข้าง่าย แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเอเอ็ม (AM)และอยู่ไกล เพราะตอนนี้วิทยุชุมชนเยอะ ก็จะเบียดเรา คนทั่วไปก็สามารถเลือกไปฟังทางเว็บไซต์ได้...”

ทั้งนี้ การเป็นสื่อในสังกัดของภาครัฐ โดยสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น (สวท.ขอนแก่น) สมัยก่อนเป็นสถานีวิทยุแห่งแรกๆ ของชาวอีสาน ซึ่งจอมพลสฤษฏ์ ธนะรัชต์ อยากจะกระจายเครือข่ายให้สามารถแพร่กระจายขอบเขตการออกอากาศได้กว้างขวางมากขึ้น และทำให้เกิดการพัฒนาในวงกว้าง

อย่างไรก็ตาม ผู้ผลิตซึ่งดำเนินงานอยู่ ณ จังหวัดขอนแก่น ย่อมได้รับข่าวสาร ข้อมูล เพื่อนำมาประกอบเป็นบทละครวิทยุที่เกี่ยวเนื่องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในจังหวัดขอนแก่นเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ผู้รับสารซึ่งอยู่ ณ พื้นที่อื่นอาจจะไม่ต้องการข้อมูลที่ผู้ผลิตได้นำเสนอสารก็เป็นได้ แม้ว่าจะไม่ได้กำหนดจำเพาะลงไปว่าเป็นพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งให้ชัดเจน อันเนื่องจากพื้นที่ที่มีการรับฟังหลากหลายและมีผู้ฟังจำนวนมาก แต่ทางรายการก็ได้พยายามนำเสนอให้ผู้ฟังที่เป็นชาวอีสานได้รับฟังเนื้อหาที่น่าจะมีความสนใจร่วมกันอย่างทั่วถึง เมื่อทราบถึงปัญหานี้ ผู้ผลิตรายการจึงจำเป็นต้องเสนอเนื้อหาในบทละครวิทยุเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้ฟังในวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจของผู้ฟัง เช่น สุขภาพอนามัย การเมือง เป็นต้น หรือในเรื่องของวัฒนธรรม เทศกาล และประเพณีของชาวอีสาน ซึ่งคนในภูมิภาคเดียวกันย่อมเกิดความสนใจและสามารถเข้าใจได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ การที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น เป็นหน่วยงานของรัฐ ดังนั้น จึงมีการบริหารจัดการตามนโยบาย และแนวทางปฏิบัติเป็นของรัฐ ซึ่งกรมประชาสัมพันธ์ มีความคิดเห็นว่า การเป็นหน่วยงานรัฐ ต้องทำเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก ดังนั้น ตลอดระยะเวลากว่า 40 ปีของการผลิตรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จึงไม่ได้มีหน่วยงานเอกชนเข้ามาสนับสนุนในเชิงธุรกิจ มีเพียงหน่วยงานภาครัฐหน่วยงานอื่นๆ ที่เข้ามาร่วมสนับสนุนเป็นโครงการต่างๆ เป็นครั้งคราว หรือทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่นจัดส่งหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้หน่วยงานส่วนราชการให้การสนับสนุน เช่น โครงการป้องกันโรคไข้หวัดนกร่วมกับสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดขอนแก่น โครงการเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ดังคำสัมภาษณ์ คุณสุมัทนา ลิมปวัฒนะ (สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2550) อดีตผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ไว้ว่า

“การสนับสนุนโครงการมีทุกปีที่จะให้เป็นเงินมาสนับสนุนมาพัฒนาทรัพยากร ถ้าเน้นเรื่องปลูกป่าก็จะบอกกรมประชาสัมพันธ์ว่าเน้นเรื่องนี้ จะประชาสัมพันธ์เป็นรูปแบบละครด้วย ก็

จะส่งเงินมาให้ไปทำ ให้อิสระรูปแบบที่ทำ แต่จะไม่ได้สม่ำเสมอ ต้องไปของบมาจากหน่วยงานราชการแต่ละหน่วยงาน เช่น สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ไปขอองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น แต่ที่เคยไปขอจะเน้นโครงการเรื่องเกี่ยวกับในหลวง เพราะรู้สึกว่าไปขอถ้าเป็นโครงการเกี่ยวกับพระราชดำริของในหลวงจะได้ และก็ได้จริงๆ และในละครก็ต้องออกชื่อหน่วยงานที่เราไปขอเค้าเหมือนกัน สมมติว่าเราจะทำสปอตไรมา เราก็จะบอกว่า "ด้วยความร่วมมือของ..." คือสามารถพูดได้เฉยๆ แต่ถ้าเป็นโฆษณาสินค้าไม่ได้..."

อย่างไรก็ดี ในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2550 ที่ผ่านมา กรมประชาสัมพันธ์มีนโยบายให้ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น สามารถหาผู้สนับสนุนจากภาคเอกชนได้ โดยในละครวิทยุสามารถเปิดสปอตของผู้สนับสนุน แต่ไม่มีการพูดประชาสัมพันธ์ให้ ดังที่ผู้อำนวยการรัชวัลค์ สืบแย้ม (สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2550) ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

"...ที่เพิ่งเริ่มทำเพราะกรมประชาสัมพันธ์เห็นว่าเราเป็นหน่วยงานของรัฐ ควรทำเพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่ตอนหลังกรมประชาสัมพันธ์ก็บอกว่า เราคงอยู่ไม่ได้กับเครื่องมืออุปกรณ์เก่าๆ ดังนั้นการที่เราจะพัฒนาได้ เราก็หันมาบริหารเชิงธุรกิจ เลยได้มีการดำเนินการชัดเจนขึ้น กรมประชาสัมพันธ์ก็เปิดโอกาสให้เราลองไปหาผู้สนับสนุนรายการ เพียงแต่ว่าเราก็เล่นละครไปเปิดสปอตไป ไม่ต้องพูดประชาสัมพันธ์อะไร ซึ่งถ้าทำอย่างนี้ก็สามารถดำเนินการได้แต่เริ่มเมื่อตุลาคมที่ผ่านมา..."

ดังนั้น การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้สนับสนุนรายการ หากเป็นความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐจะมีการกล่าวถึงหน่วยงานนั้นๆ ในเนื้อหาของรายการ แต่จะเป็นการเน้นข้อมูลที่เป็นสาระความรู้ต่อผู้ฟัง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดๆ ก็ตาม และมีสปอตขอบคุณ แต่หากเป็นความร่วมมือจากหน่วยงานภาคเอกชน จะไม่มีการประชาสัมพันธ์ในเนื้อหาของละครวิทยุเกี่ยวกับหน่วยงานนั้นๆ แต่อาจจะมีสปอตของหน่วยงานนั้นๆ มาเปิดในช่วงใดช่วงหนึ่งของรายการ

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง **การศึกษาสื่อเพื่อการพัฒนาผ่านรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”** มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาถึงความเป็นมา ลักษณะการดำเนินงาน ลักษณะรายการ การนำเสนอเนื้อหา ภาษา และความคิดเห็นจากประสบการณ์การทำงานของคณะทำงานผลิตรายการในการเป็นรายการละครวิทยุเพื่อการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิดของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”
2. เพื่อศึกษาลักษณะการดำเนินงาน ลักษณะรายการ เนื้อหา และลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวอีสาน
3. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของรายการละครวิทยุ“มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนา

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุเป็นหลัก โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบทละครวิทยุจากแถบบันทึกเสียงที่ออกอากาศระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2549 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 รวมทั้งสิ้น 50 ตอน ตอนละ 30 นาที มาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาด้านเนื้อหาและภาษา ประกอบการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในละครวิทยุ

จากการประมวลความรู้สามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย 5 ประเด็น ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา แนวคิดรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”
2. ลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”
3. เนื้อหาของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”
4. ลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”
5. ลักษณะของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนา

6.1 สรุปผลการวิจัย

6.1.1 ประวัติความเป็นมา แนวคิดรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

จากการศึกษาพบว่า รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้ใช้สื่อละครวิทยุในการนำเสนอเนื้อหาข้อมูลสู่ประชาชนผู้ฟัง ในการเป็นสื่อเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ ตลอดระยะเวลากว่า 40 ปี โดยได้มีการกำหนดแนวทาง วัตถุประสงค์ และรูปแบบการนำเสนออย่างเดิมมาตั้งแต่ต้น แต่ทั้งนี้ก็ได้เกิดการเรียนรู้ ค้นหาและทดลองนำเอากลวิธีที่หลากหลายมาให้ในการผลิตรายการเรื่อยมาจนปัจจุบัน ซึ่งจะพบได้ว่ามีการแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงในด้านของการนำเอาเครื่องมือที่ทันสมัยมาใช้ในการทำงาน

จากการศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งการพัฒนาการของรายการละครวิทยุ“มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ออกเป็น 3 ยุค ตามช่วงเวลาการดำเนินงาน และแนวคิดของผู้ผลิต ดังต่อไปนี้

ยุคที่ 1 ของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” (พ.ศ.2508 – พ.ศ.2528)

รายการละครวิทยุที่เรียกว่าละครสั้น “มัจจุราชที่บ่เห็นโต” (ชื่อรายการในยุคแรก) เป็นรายการที่จบภายใน 30 นาที กำหนดออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ทุกวันเสาร์ เวลา 19.30 - 20.00 น. จากการศึกษาพบว่า ในยุคแรกรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่บ่เห็นโต” ใช้รูปแบบของละครพื้นบ้านเพื่อการรณรงค์ ชักจูงใจ ส่วนในด้านของแนวคิดการผลิตรายการ มีวัตถุประสงค์เพื่อแนะนำวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ลด ละ เลิก การรับประทานของดิบ เพื่อป้องกันการเป็นโรคพยาธิใบไม้ในตับ การกำหนดเนื้อหาสาระของรายการ โดยเป็นความบันเทิงสอดแทรกเนื้อหาสาระ ให้ความสำคัญกับการแนะนำวิธีการป้องกันและรักษาโรคพยาธิใบไม้ในตับ เมื่อชาวอีสานเห็นถึงพิษภัยจากการรับประทานปลาดิบ จึงเลิกรับประทานไปเป็นจำนวนมาก ต่อมาจึงได้มีการเพิ่มเนื้อหาในเรื่องการป้องกันและรักษาโรคภัยไข้เจ็บชนิดอื่นๆ เพิ่มขึ้นมา ทางด้านรูปแบบการสื่อสารใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานและเน้นการถ่ายทอดข้อมูลจากบนลงล่าง เทคนิคที่นำมาใช้เกิดจากประสบการณ์การทำรายการในหน้าที่ด้านวิทยุกระจายเสียงของผู้ผลิต จึงทำให้ทราบวิธีการนำเสียงต่างๆ มาเป็นองค์ประกอบในการผลิตรายการ

เนื่องจากสถานีวิทยุในสมัยก่อนมีไม่มากนัก และด้วยความที่ผู้ผลิตรายการ คือ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น เป็นหน่วยงานของภาครัฐ จึงมีผู้ฟังให้ความสนใจและเกิดความเชื่อถือในการติดตามรับฟังรายการ ดังนั้นความเป็นที่นิยมของผู้ฟังรายการละครวิทยุที่

เรียกว่าละครสั้น “มัจจุราชที่บ่เห็นโต” จึงมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ไม่เฉพาะชาวอีสานเท่านั้น ทำให้สามารถส่งกระจายเสียงไปตามภูมิภาคต่างๆได้อีกด้วย โดยมีผลการตอบรับจากจดหมายที่ผู้ฟังส่งเข้ามาในรายการเป็นจำนวนมากจากทั่วประเทศไทย จนกระทั่งกระทรวงสาธารณสุข ได้เล็งเห็นถึงสาระประโยชน์และขอนำบทละครไปทำเป็นภาพยนตร์ ออกเผยแพร่ทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ นอกจากนั้นยังได้รับการเชิญไปแสดงออกอากาศละครวิทยุสดๆ เผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือเอง นั่นคือ สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 ขอนแก่นอีกด้วย และนับเป็นระยะเวลากว่า 20 ปี ที่รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีชื่อเสียงโด่งดังและยาวนานที่สุดในยุคนั้น ซึ่งได้ยุติลงเนื่องจากการเกษียณอายุ และการโยกย้ายภาระหน้าที่ของผู้ร่วมแสดงแต่ละคน

ยุคที่ 2 ของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” (พ.ศ.2530 – พ.ศ.2538)

หลังจากหยุดการผลิตลงไปได้ 2 ปี ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2530 รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จึงได้นำกลับมาทำใหม่อีกครั้ง โดยผู้อำนวยการธีระพงศ์ โสดาศรี เมื่อรวบรวมสมาชิกผู้ร่วมแสดงได้แล้วจึงเริ่มดำเนินการผลิต โดยเปลี่ยนชื่อคณะจาก “คณะเบญจสัมพันธ์” เป็น “คณะมิตรสัมพันธ์” และมีชื่อละครวิทยุว่า “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ยังคงเอกลักษณ์ในด้านภาษาที่ยังคงใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการสนทนาตลอดทั้งเรื่อง ส่วนในด้านของแนวคิดการผลิตรายการ ยังคงมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่เพิ่มเนื้อหาในเรื่องการป้องกันและรักษาโรคภัยไข้เจ็บ รวมไปถึงเนื้อหาในเรื่องความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต สถานการณ์ข่าวสารที่น่าสนใจและน่าจะนำมาบอกกล่าวแก่ประชาชนในขณะนั้น ในส่วนของเทคนิคที่นำมาใช้ในการทำรายการ ผู้ผลิตต่างก็มีประสบการณ์จากเดิมมาบ้างแล้ว ดังนั้นจึงรู้จักวิธีการนำเสียงต่างๆ มาเป็นองค์ประกอบ โดยมีการเพิ่มเทคนิคมากขึ้นตามยุคสมัยแต่ยังคงใช้เสียงแคนเป็นเสียงดนตรีประกอบในการดำเนินเรื่อง

การนำรายการกลับมาทำใหม่อีกครั้ง จึงทำให้ทราบว่ารายการยังคงเป็นที่รู้จักของผู้ฟังประกอบกับชื่อเสียงของรายการแต่เดิม จึงกลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้ง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับยุคแรกความนิยมย่อมน้อยลดลง เนื่องจากโทรทัศน์ได้เข้ามามีบทบาทต่อการรับชมในบ้านเรือนประชาชนที่เพิ่มมากขึ้น

ยุคที่ 3 ของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” (พ.ศ.2540 – ปัจจุบัน)

รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” กลับมาผลิตให้ได้รับฟังอีกครั้งหนึ่งเมื่อผู้อำนวยการสุมัทนา ลิมปวัฒนะ เข้ามารับตำแหน่งผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจาย เสียงแห่งประเทศ จังหวัดขอนแก่น ในปีพ.ศ. 2540 ได้เรียนเชิญให้ คุณบุญกว้าง วาทโยธา อดีตผู้ร่วมแสดงในยุคแรก ให้ช่วยเขียนบทละครวิทยุ ส่วนในด้านของแนวคิดการผลิตรายการ มีหน่วยงานราชการมีส่วนเข้ามาปรับเปลี่ยนเนื้อหาของบทละครวิทยุมากขึ้น โดยนำเอานโยบายของทางรัฐบาลผ่านหน่วยงานที่กล่าวข้างต้นมาแต่งเป็นบทละครวิทยุ มีเนื้อหาในด้านการรณรงค์เพื่อพัฒนาด้านต่างๆ แต่ยังคงมีการสอดแทรกเนื้อหาด้านวัฒนธรรมอยู่ในเนื้อเรื่อง ถือเป็นการปรับเปลี่ยนเนื้อหาไปตามยุคสมัย แต่รูปแบบอื่นๆ ยังคงเดิม

แต่เมื่อผู้อำนวยการสุมัทนา ลิมปะวัฒนะ ถึงวาระในการเกษียณอายุราชการ และ คุณบุญกว้าง วาทโยธาได้ขอพักการเขียนบทละครวิทยุในปีเดียวกัน ทางรายการจึงได้มีการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังจากทางบ้านให้ส่งเรื่องเข้ามาในรายการ และได้รับความสนใจจากผู้ฟังเป็นอย่างดี

ผู้วิจัยพบว่าด้านผลตอบรับจากผู้ฟัง แม้ว่าความนิยมอาจลดน้อยถอยลงตามความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ในรับชมโทรทัศน์ และอินเตอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทในชีวิตมากขึ้น แต่ทั้งนี้สำหรับคนชนบทแล้ว รายการนี้ยังเป็นที่ต้องการและยังคงเป็นที่นิยมอยู่เสมอจบจนปัจจุบัน

6.1.2 ลักษณะการดำเนินงานและลักษณะของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

6.1.2.1 การดำเนินเรื่อง

จากการศึกษาพบว่า รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้นำเสนอการดำเนินเรื่อง โดยมายละเอียดแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. รูปแบบการนำเสนอ

การแบ่งรูปแบบรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 ช่วง คือ 1) บทนำ เพื่อทักทายผู้ฟังรายการ จากนั้นกล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการนำเสนอเนื้อหาสาระต่างๆ เหตุการณ์ในปัจจุบัน และชื่อตอนในวันนั้น 2) บทละครวิทยุช่วงที่ 1 เป็นการเริ่มบทละครว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นอยู่ที่ใด มีตัวละครใดบ้าง และกล่าวเรื่องใดเป็นการเปิดเรื่อง 3) พักรายการ กล่าวถึงเรื่องราวโดยย่อจากบทละครวิทยุในช่วงแรก และกล่าวนำสิ่งที่จะ

เกิดขึ้นต่อไปในบทละครวิทยุช่วงที่ 2 และประชาสัมพันธ์วิธีการส่งบทละครวิทยุเข้ามาร่วมในรายการ 4) บทละครวิทยุช่วงที่ 2 เหตุการณ์ที่เกิดต่อเนื่องจากบทละครวิทยุในช่วงแรก หรือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ขึ้นอยู่กับบทละครวิทยุในตอนนั้นๆ และสุดท้ายจะเป็นการสรุปสาระสำคัญจากเหตุการณ์ในช่วงท้ายของเรื่องซึ่งสอดคล้องกับชื่อตอน และ 5) บทส่งท้าย เป็นการกล่าวแนะนำทีมงานผู้ผลิตรายการละครวิทยุ ขอบคุณผู้ฟังที่ติดตามรายการ และประชาสัมพันธ์รายการในครั้งต่อไป

2. ความต่อเนื่องของเนื้อหา

รูปแบบของเนื้อหาตามบทละครวิทยุรายการ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีลักษณะซึ่งสามารถจำแนกได้ 3 รูปแบบ คือ 1) แบบต่อเนื่องทั้งเรื่อง เป็นเรื่องที่มีเนื้อหาแบบต่อเนื่องเป็นเรื่องเดียวตั้งแต่ต้นจนจบ 2) แบบไม่ต่อเนื่อง เป็นบทละครโดยไม่คำนึงถึงความต่อเนื่องของเนื้อหาในระหว่างการดำเนินเรื่องเท่าใดนัก แต่สุดท้ายจะสรุปประเด็นเนื้อหาในบทละครวิทยุให้ตรงตามชื่อตอน และ 3) แบบผสม เนื้อหาบทละครวิทยุแบบผสม เป็นเนื้อหาร่วมกันทั้งแบบต่อเนื่องทั้งเรื่องและแบบไม่ต่อเนื่อง

6.1.2.2 แหล่งที่มาของบทละครวิทยุ

ที่มาของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” โดยการสร้างบทละครวิทยุมีที่มาดังนี้

1. ที่มาของบทละครวิทยุจากเรื่องราวที่มาจากเรื่องที่แต่งขึ้นเอง ผู้เขียนบทละครวิทยุจะสร้างโครงเรื่องในแต่ละตอนขึ้นมาเอง

2. การแต่งบทละครวิทยุ มีเนื้อหาเกิดขึ้นในท้องถิ่นอีสาน ผู้แต่งบทละครวิทยุเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคย ทำให้เข้าใจในวิถีชีวิตของคนอีสาน และมีความเข้าใจคนอีสานเป็นอย่างดี

3. องค์ประกอบของบทละครวิทยุ ประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

3.1 การบอกเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่ง “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของคนอีสาน เนื้อหาสาระด้านสุขภาพอนามัย ประเพณีและวัฒนธรรม

3.2 การกำหนดตัวละครที่เป็นผู้ดำเนินเรื่องให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ มีทั้งตัวละครหลัก และตัวละครประกอบเข้ามาช่วยเสริมให้เรื่องมีความน่าสนใจ และสมจริงมากขึ้น

3.3 จุดสุดยอด หรือ ไคลแม๊กซ์ (Climax) อยู่ที่บทสรุปตอนสุดท้ายในแต่ละตอน ซึ่งในตอนหนึ่งๆ อาจจะมีการดำเนินเรื่องทั้งแบบต่อเนื่องตลอดทั้งเรื่อง แบบไม่ต่อเนื่อง และแบบผสม แล้วแต่ผู้แต่งบทละครในแต่ละตอน

6.1.2.3 บุคลากรในงานละครวิทยุ

ในงานละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีบุคคลหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยประกอบด้วยบุคลากรดังนี้

1. ผู้อำนวยการแสดง คือ ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น มีหน้าที่นี้ในการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มมีการนำมาผลิตและมอบหมายงานให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2. ผู้ควบคุมการแสดง หรือ ผู้กำกับการแสดง มีหน้าที่เกี่ยวข้องในส่วนของการแสดงโดยตรง แต่เนื่องจากเป็นรายการละครวิทยุที่มีลักษณะ “ครอบครัว” คือ ช่วยเหลือกัน มีการปรึกษาหารือกันได้ และแสดงความคิดเห็นร่วมกันตลอด

3. ผู้เขียนบท มีหน้าที่นำเสนอและเขียนบทละครวิทยุตามวัตถุประสงค์การจัดทำรายการ คือ เรื่องสุขภาพอนามัย โครงการต่างๆ และยังรวมไปถึงวัฒนธรรมอีสาน และการพัฒนาด้านต่างๆ

4. ผู้แสดง ผู้แสดงแต่ละท่านล้วนแล้วแต่มีประสบการณ์ในการแสดงละครวิทยุ ดังนั้นจึงมีความเชี่ยวชาญ ชำนาญในการรับบทบาทที่ได้ถูกกำหนดขึ้น และมีความเข้าใจในบทบาทที่ตนเองได้รับ และลักษณะของตัวละครเป็นอย่างดี

5. เจ้าหน้าที่เทคนิค มีหน้าที่ในส่วนของเสียงประกอบและดนตรีประกอบ เพื่อละครวิทยุจะได้มีความสมจริงสมจังมากขึ้น

6.1.3 เนื้อหาของรายการละครวิทยุ

ประเด็นหลักที่ผู้เขียนบทละครวิทยุต้องการนำเสนอไปยังผู้ฟัง ซึ่งในงานวิจัยนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นเนื้อหาทางวัฒนธรรม และประเด็นเนื้อหาในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.1.3.1 ด้านเนื้อหาทางวัฒนธรรม

1. วัฒนธรรมทางสาธารณสุข การนำเสนอด้านเนื้อหาวัฒนธรรมทางสาธารณสุขของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1.1 อาหารการกิน ได้นำเรื่องเกี่ยวกับการบริโภคอาหาร โดยแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ อาหารคาวประจำท้องถิ่นอีสาน ผักพื้นบ้านอีสาน และผลไม้ตามฤดูกาล

1.2 การเจ็บป่วย การรักษาโรค โดยเฉพาะชาวอีสานซึ่งส่วนใหญ่รู้เท่าไม่ถึงการณ์และไม่มีความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องโรคภัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโรคทั่วไปหรือโรคติดต่อร้ายแรง เช่น ความเจ็บไข้ได้ป่วยอันเกิดจากการรับประทานปลาปักเป้า และโรคพยาธิใบไม้ตับมีสาเหตุจากการกินอาหารที่ทำจากปลาน้ำจืดที่มีเกล็ด

1.3 ค่านิยมและความเชื่อในการรักษาโรค แสดงถึงวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพตามความเชื่อและค่านิยมของชาวอีสาน ที่มีความรู้เกี่ยวกับการรักษาโรค หมอพื้นบ้านผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งกับชาวบ้านที่มีสภาพวิถีชีวิตที่ห่างไกลจากแพทย์ พยาบาล การสาธารณสุข ต่างๆ

2. วัฒนธรรมทางสังคม การนำเสนอเรื่องราว “วัฒนธรรมทางสังคม” พบในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แบ่งได้เป็น 3 เรื่อง คือ

2.1 ความสัมพันธ์กันในฐานะเครือญาติของชาวอีสาน อาจจะไม่ใช่ความสัมพันธ์เฉพาะสายเลือดเพียงอย่างเดียว แต่เป็นความเกี่ยวข้องรู้จักกันในชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเสมือนเป็นญาติพี่น้อง โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การเรียกชื่อเสมือนเครือญาติแสดงให้เห็นถึงการเกื้อกูลกันระหว่างผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน ทั้งที่ทั้งสองไม่ใช่ญาติพี่น้องกันก็ตาม และการเรียกชื่อพระสงฆ์ ตามลำดับจากการเรียกพระสงฆ์ในขั้นน้อยไปถึงขั้นมาก

2.2 ประเพณี จากเนื้อหาของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้นำวัฒนธรรมทางสังคมในเรื่องประเพณีมานำเสนอโดยออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.2.1 ประเพณีที่เอื้ออำนวยต่อมนุษยสัมพันธ์ คือ ประเพณีผูกเสี่ยว ประเพณีการทอดผ้าป่า

2.2.2 ฮีตสิบสองคองสิบสี่ คือ ประเพณีบุญบั้งไฟหรือบุญเดือนหก ประเพณีบุญผะเหวดหรือบุญเดือนสี่ วันสงกรานต์ ประเพณีบุญกุ้มข้าว บุญข้าวสากหรือบุญเดือนสิบ

2.3 นันทนาการ จากเนื้อหาของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้นำวัฒนธรรมทางสังคมในเรื่องนันทนาการมานำเสนอโดยออกเป็น 2 เรื่อง คือ หมอลำ และสารภัญญ์

3. วัฒนธรรมทางคติธรรม ซึ่งเนื้อหาของบทละครวิทยุได้กล่าวถึงสิ่งเตือนใจในการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน มาจากส่วนที่ว่าด้วยคติความเชื่อ คติคำสั่งสอน และกฎการเคารพซึ่งกันและกันตามลำดับอาวุโส ดังนี้

3.1 คติความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องคะลำ และประเพณีเลี้ยงผีตาแฮกของชาวผู้ไทนั้นเป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนา

3.2 คติคำสั่งสอน เป็นคติที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน อาจจะมีทั้งคำพังเพย คำสั่ง คำขอร้อง คำสอนที่เป็นผญาอีสาน

3.3 กฎการเคารพซึ่งกันและกันตามลำดับผู้อาวุโส ชาวอีสานมีการปฏิบัติตนตามกฎของหมู่คณะ นั่นคือ กฎทางสังคมประเพณีที่เคยยึดถือกันมาช้านานจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน

4. วัฒนธรรมทางวัตถุ ในการนำเสนอเนื้อหาวัฒนธรรมทางคติธรรมของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เป็นการกล่าวถึงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของเครื่องใช้ สิ่งที่คิดค้นขึ้นมาใช้ในชีวิตประจำวัน นิทาน เรื่องเล่าในอดีต และการประกอบอาชีพ ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ คือ

4.1 การแต่งกาย ด้วยผ้าไหม ซึ่งชาวอีสานได้ชื่อว่ามีฝีมือในด้านการทอผ้าไหมที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองอีกด้วย

4.2 การงานและลักษณะการประกอบอาชีพ ซึ่งวิถีชีวิตของชาวอีสานมักจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชีพทำนา การผลิตสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านอีสาน เช่น การเย็บผ้า และอาชีพผู้ใช้แรงงาน เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่คนอีสานนิยมทำกันมาก

4.3 เครื่องใช้ เครื่องใช้ที่พบเห็นอยู่ตามหมู่บ้านอีสานจะเกี่ยวข้องกับหลักการการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน คือ การใช้จอบ เสียม มีด ขวาน

4.4 วรรณกรรม เป็นลักษณะวรรณกรรมของกลุ่มวัฒนธรรมไทย-ลาว ซึ่งเกี่ยวข้องกับจารีตประเพณีที่เรียกว่า "ฮีตสิบสอง คองสิบสี่" เช่น วรรณกรรมเรื่องปลาบู่ทอง

6.1.3.2 ด้านเนื้อหาในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ

1. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคม

ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคมของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แบ่งได้เป็น 5 รูปแบบ ได้แก่

1.1 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยการนำเสนอด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของทางรายการละครวิทยุนั้นแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ โครงการรณรงค์ของรัฐบาล การพนัน อุบัติเหตุและความประมาท

1.2 อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชาวอีสาน เป็นการรณรงค์ให้คนอีสานโดยเฉพาะวัยรุ่นร่วมกันอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมพื้นบ้าน “หมอลำกลอน” อันเป็นมรดกของชาวอีสานให้คงอยู่ต่อไป

1.3 เคารพต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เพื่อแสดงความจงรักภักดี สืบเนื่องจากปีมหามงคลพระราชพิธีงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

1.4 พัฒนาชุมชนและสังคม การช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นของผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือ ประสานงาน และดูแลประชาชน

1.5 สร้างทัศนคติ การแสดงทัศนคติและให้ข้อคิดที่ดีต่อการเป็นทหาร เกณฑ์เพื่อให้ผู้ฟังได้ข้อมูลข้อเท็จจริงในการเป็นทหารรับใช้ชาติ

2. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการสาธารณสุข

ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการสาธารณสุขของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

2.1 ให้ความรู้ โดยการนำเสนอด้านการให้ความรู้ของทางรายการละครวิทยุนั้นแบ่งได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ การรับประทานอาหาร เครื่องดื่ม โรคภัยไข้เจ็บที่เกิดจากสัตว์ โรคติดต่อ และโรคไม่ติดต่อ

2.2 ให้ข่าวสาร โดยการนำเสนอด้านการให้ข่าวสารของทางรายการละครวิทยุที่เป็นข่าวประกาศเตือนเรื่องสุขภาพอนามัยจากกระทรวงสาธารณสุข

2.3 ชักจูงใจ โดยการนำเสนอด้านการชักจูงใจเพื่อการณรงค์ด้านต่างๆ ของทางรายการละครวิทยุ

3. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร

ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้แก่ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และเครื่องจักรกลการเกษตร

4. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการศึกษา

ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการศึกษา เป็นการพัฒนาความสามารถทางด้านสติปัญญาของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

4.1 ให้ข่าวสาร เช่น การกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา เพิ่มโอกาสทางการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ให้แก่นักเรียน นักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ โดยเป็นการให้ข้อมูลสำหรับผู้ที่ต้องการทราบลักษณะของทุนและต้องการกู้ยืมทุนดังกล่าว

4.2 ชักจูงใจ เป็นการกล่าวถึงการเรียนในระดับปริญญาตรีในสาขาวิชานิติศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นการจูงใจผู้ฟังให้คล้อยตามโดยการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้หญิงที่เรียนจบในสาขาวิชาดังกล่าวสามารถปฏิบัติงานได้ดีเทียบเท่ากับผู้ชาย และการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้น และเป็นการร่วมแบ่งปันน้ำใจที่มีให้กันระหว่างคนในสังคม

5. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเมือง

ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเมืองของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

5.1 ให้ความรู้และความเข้าใจ เป็นการเชิญชวนให้ไปเลือกตั้งและให้ความรู้เกี่ยวกับกติกาการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนชาวไทยที่มีสิทธิทุกคนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้ง

5.2 สร้างทัศนคติ ในการไม่ยินยอมที่จะซื้อสิทธิขายเสียง และให้ข้อคิดให้ผู้ฟังไม่ยินดีรับเงินจากผู้ที่มาขายเสียง

6. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม

ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้แก่ การส่งเสริมการประกอบอาชีพทอผ้า เป็นหนึ่งในอาชีพหลักของชาวอีสาน ถือเป็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้แก่ชุมชน ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมในท้องถิ่น

6.1.4 ลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ

รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุถ่ายทอดเสียงเป็น “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” ผู้แสดงต้องใช้ภาษาสนทนาดำเนินเรื่องให้ถูกต้องและ

น่าติดตามตามหลักการใช้ภาษาไทยและสำนวนภาษาท้องถิ่นอีสาน ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของรายการในการแสดงละครวิทยุ สามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจในเนื้อหาที่ทีมงานต้องการนำเสนอได้ง่ายขึ้น โดยมีรายละเอียดลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ แบ่งประเภทหลักด้านลักษณะภาษาออกเป็น 2 ประเภท คือ วัจนภาษา และอวัจนภาษา ตามลักษณะภาษาวิทยุกระจายเสียง ดังนี้

6.1.4.1 วัจนภาษา

1. การใช้เทคนิคต่าง ๆ

เทคนิคในการสร้างละครวิทยุนั้น ทำให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการร่วมไปกับเหตุการณ์และบทบาทที่ผู้แสดงได้ถ่ายทอดออกมาผ่านเสียง โดยการใช้เสียงในละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จะแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1.1 เสียงพูดในละครวิทยุ สื่อด้วยภาษาไทยถิ่นอีสานของตัวละครด้วยกันในเรื่อง และยังต้องคำนึงถึงคุณสมบัติของเสียงที่นักแสดงที่สวมบทบาทนั้นๆ พึงมีโดยเลือกตามความเหมาะสมกับบทบาทที่มีในเรื่อง และต้องมีการพูดที่สื่ออารมณ์ ความรู้สึกของตัวละคร

1.2 เสียงประกอบในละครวิทยุ ประกอบด้วยเสียงที่คิดค้นเองและเสียงประกอบที่ได้จากแผ่นโปรแกรมเสียง ซึ่งการใส่เสียงประกอบต้องดูที่ 1. สถานที่ 2. ฤดูกาล และ 3. เวลา (กลางวันหรือกลางคืน) ตามเหตุการณ์ที่ตัวละครพูดและสื่อออกมา

1.3 เสียงดนตรีในละครวิทยุในละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้ใช้ดนตรีคือ เสียงแคน เพียงอย่างเดียวมาเป็นส่วนประกอบเพื่อใช้ในการเปลี่ยนฉาก หรือเปลี่ยนเวลา

6.1.4.2 อวัจนภาษา

1. การเล่นคำ

ผู้แสดงได้ใช้ลักษณะภาษาโดยใช้การเล่นคำในหลายตอน แบ่งออกเป็น 9 ประเภท ได้แก่

1.1 เสียงเหมือนกัน เช่น ลีค (บอลลีค) – หลีก นัด (ใบนัด) – นัตถุ์ (ยานัตถุ์) เป็นต้น เพื่อเป็นการเพิ่มมุขตลกที่สอดแทรกมากับการแสดง

1.2 เสียงใกล้กัน เช่น อิตาลี – หลบลี้ ผลัด – ผัด ปราชญ์ – ปาด เป็นต้น

1.3 ใช้คำเดิมซ้ำ เช่น ซ้ำคำว่า “มะ” ซ้ำคำว่า “ปลา” เป็นต้น

1.4 คำผวน เช่น สวีดัด – สวัสดี ทวดหิด – ทิดหวด ธีรณอ – ธรณี เป็นต้น

1.5 เรียกได้หลายแบบ เช่น หมอลำ – นายแพทย์ลำ – แพทย์หญิงลำ โรงรับจำนำ - โรงตึ้ง – โรงหงายหลัง ป่า – ไพร ฝึกหมอกหนัก – ฝึกฝน พนันฟุตบอล – แทงบอล ปลาแดก – ปลาร้า เป็นต้น เพื่อความสนุกสนานลงไปในเนื้อหาของเรื่อง

1.6 อักษรย่อ เช่น อบต./ อบจ./ ก.อ.ร.ม.น. เพื่อเป็นการอธิบายอักษรย่อซึ่งถูกนำมาใช้ในปัจจุบัน ให้ทราบความหมายที่ถูกต้องของคำเหล่านี้

1.7 แปลความหมาย แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ แปลจากภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาไทยมาตรฐาน เช่น ยู้ส่าว – ชักเย่อ ตุด – จอด เวียก – งาน แหยง – รังเกียจ เป็นต้น แปลจากภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาไทยถิ่นอีสาน เช่น โรคพิษสุนัขบ้า – โรคหมาว่อ สงสาร – ริโตน จำ – จื่อ ขนมเส้น - ขนมจีน – ข้าวปุ้น คนละอย่าง - ลายต่าง เป็นต้น และแปลจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยมาตรฐาน เช่น new เซียง – เซียงคนใหม่ โปรโมชั่น – สมนาคุณ ฟรี – ไม่คิดเงิน เป็นต้น

1.8 การสลับที่คำ เช่น สมรรถภาพทางเพศ – สมรรถเพศทางภาพ ฝรั่งเศส – เศสฝรั่ง แตงโม – โมแตง เลี้ยงทุ่มเลี้ยงทิ่ม - เลี้ยงทิ่มเลี้ยงทุ่ม

1.9 ความหมายตรงข้าม เช่น กรรม – บุญ เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของคำทั้งสองคำ

2. การใช้ภาษาภาพพจน์

การใช้ภาษาภาพพจน์ในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้นำกลวิธีทางภาษามาใช้ใน 3 รูปแบบ คือ อุปมาโวหาร บุคลาธิษฐาน และอธิพจน์ ดังต่อไปนี้

2.1 อุปมาโวหาร เช่นคำว่า ผ้าโพกหัวเป็นแขก ข้าวหลามไม่สุกเป็นทองเลน ตื่นเต้นปานถูกหวย เห็ดแตกปานไก่น้อย กินข้าวโรยเกลือคือแม่ลูกอ่อน อ้วนท้วนสมบูรณ์ปานนักจัดรายการชื่อดังดำ น้ำบึง จากลักษณะภาษาที่ใช้เชิงอุปมาโวหาร เป็นการนำสิ่งที่มาเปรียบเทียบที่ทุกคนสามารถเข้าใจได้ง่าย และเป็นการเปรียบเทียบโดยนำบุคคลที่เป็นที่รู้จักเฉพาะในภาคอีสาน ความเชื่อโบราณอีสาน และผญาอีสานมากล่าวถึง ซึ่งมีเฉพาะคนอีสานเท่านั้นที่สามารถเข้าใจได้

2.2 บุคลาธิษฐาน เช่น ตู้ทองเคลื่อนที่ ผ้าอนามัยมีปีก เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นภาพได้ง่ายขึ้นโดยใช้ลักษณะอาการของคนในสถานการณ์นั้น

2.3 อธิพจน์ เช่น น้ำตาพัง โจรขโมยหัวใจ เป็นต้น

3. การใช้ภาษาต่างประเทศ

ลักษณะการใช้ภาษาต่างประเทศที่นำมาใช้ในบทละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้มีการนำคำมาใช้ในแต่ละตอนซึ่งมีทั้งที่เป็นคำทับศัพท์และเป็นประโยค ดังต่อไปนี้

3.1 ทับศัพท์ภาษาอังกฤษ คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษตามตัวอย่างละครวิทยุจากบทละครที่นำเสนอ คือแอโรบิก (Aerobics) ลอตเตอรี (Lottery) ไฮเทค (High tech) สปอนเซอร์ (Sponsor) เซ็น (Sigh) ทัวร์ (Tour) และ แร็พ (Rap)

3.2 ประโยคภาษาอังกฤษ ประโยคในภาษาอังกฤษซึ่งผู้แสดงได้กล่าวไว้ คือ I love you. หมายถึง ฉันรักคุณ Good Morning Teacher. หมายถึง สวัสดีตอนเช้าค่ะ/ครับคุณครู การใช้ภาษาต่างประเทศทั้งการใช้ทับศัพท์ภาษาอังกฤษและประโยคภาษาอังกฤษ เพื่อเป็นการเพิ่มความสนุกสนานและทำให้เนื้อหามีความน่าสนใจ

4. การใช้ภาษาสัมผัสคล้องจอง

ในบทละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีลักษณะการใช้ภาษาสัมผัสคล้องจองที่นำมาใช้มีการนำมาใช้ทั้งหมด 5 ประเภท ดังตัวอย่างต่อไปนี้

4.1 กลอนลำ เช่น กลอน “เดือนสามคล้อย เจ้าคอยปั้นข้าวจี่ ข้าวจี่บ่ใส่น้ำอ้อย จัวน้อยเซ็ดน้ำตา โอ๊ะ โอ๊ะ โอย” “ฝั่งโขงเมื่อยามค่ำแล้ว ฟ้าเปลี่ยนสีแดง ค่ำลงๆ” และ“ไก่กะโจกอีโอก ควยน้อยสีเสาเฮียน มือกะกวด ยาสูบ คนมาสูบฮวยๆ”

4.2 เพลง เช่น เพลงเอาผัวไปเผา “เอาผัวไปเผาๆ มันกินแต่เหล้าบ่สนใจลูกเมีย” เพลงรองเท้าหน้าห้อง “ประตูห้องเช่ามีรองเท้าสองคู่เคียงกัน คู่หนึ่งนั้นเป็นรองเท้าเธอพี่จำได้ดี”

4.3 คำอวยพร เช่น “เฮ็ดเพียงตีน ขึ้นเพียงตา ทำมาค้าขึ้นโซคๆ หมานๆ ร่ำๆ รวยๆ เฮ็ดบ่สมพอได้ กะให้ได้บ่สมพอมา เอวังละชะนี้”

4.4 คำสอย เช่น คำสอย (น้องวัว) “สอยๆ ผั่นงัวออกลูกขั่นได้กินน้องงัว พ่านน่ะเพินวา ขั่นเมียออกลูกสิได้กินน้องเมียบ่น้อ”

4.5 บทสวดมนต์ เช่น “พุทโธ ธรรมโม สังโฆ พุทโธ ธรรมโม สังโฆ นะโมพุทธายะ นะมังพะทะ”

5. การใช้สำนวน

ลักษณะการใช้สำนวนที่นำมาใช้ในบทละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีการใช้สำนวนหลากหลายแบ่งเป็นประเภทสำนวน ดังต่อไปนี้

5.1 การใช้สำนวนซ้ำกับภาษาไทยมาตรฐาน เช่น น้ำเปลี่ยนนิสัย อ่างกะปิ คบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาหาผล ขึ้นคาน เปิดไฟเขียว ฟังหูไว้หู เรือล่มในหนอง ทองจะไปไหนหม้ายขันหมาก และปลูกเฮือนตามใจผู้อยู่

5.2 การใช้สำนวนเฉพาะภาษาไทยถิ่นอีสาน หรือที่เรียกว่า “ผญา” ดังเช่นตัวอย่าง คือ กาน้ำข้างคิงไฟ มวยล้มต้มคนดู การพนันแม้แต่ที่ก็บ่เหลือ ไฟไหม้ยังเหลือที่ และลูกกำพร้า พ่อแม่ยังเหมิด

6.1.5 ลักษณะของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนา

การนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ลักษณะการดำเนินงาน ลักษณะรายการ เนื้อหา ลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ จากบทละครวิทยุและความคิดเห็นของผู้ผลิตรายการ ทำให้สามารถวิเคราะห์ลักษณะของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนาได้ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

6.1.5.1 เป้าหมายในการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

แนวทางการใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนานั้น มีแนวทางที่นิยมและมุ่งสนองความต้องการ 4 ประการด้วยกัน คือ การมุ่งให้ข่าวสาร การมุ่งให้การศึกษา การมุ่งจูงใจหรือโน้มน้าวใจ และมุ่งให้ความบันเทิง

สำหรับแนวทางการให้ข่าวสารนั้น พบว่ารายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้เสนอแนวคิดใหม่ๆ หรือข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนรู้จักคุ้นเคย โดยนำเสนอทั้งที่เป็นข่าวที่คนทั่วไปสนใจและข่าวในท้องถิ่น

ขณะที่แนวทางการให้การศึกษาโดยการสอดแทรกสาระความรู้ไปในบทสนทนาของตัวละคร เน้นในประเด็นเรื่องสุขภาพอนามัย และประเด็นด้านอื่นๆ เพื่อมาให้ความรู้และอธิบายสู่ประชาชนในท้องถิ่น

แนวทางการจูงใจหรือโน้มน้าวใจของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” สามารถสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ผลเป็นอย่างดี พบว่า เนื้อหาสาระในละครวิทยุ เป็นการถ่ายทอดจากคนในท้องถิ่น (ผู้ผลิต) ถึงคนในท้องถิ่น (ผู้ฟัง) เพื่อให้ประชาชนเกิดความร่วมมือกับผู้ผลิตจากการรับฟัง และกระตุ้นความรู้สึกให้เกิดการยอมรับและเชื่อถือ

สำหรับแนวทางการให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟัง จากลักษณะของการเป็น “ละครวิทยุ” ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อความบันเทิงเป็นหลัก เช่น การนำเสียงแคนมาใช้เป็นเสียงดนตรีประกบ เพียงเสียงเดียวในการดำเนินเรื่อง การใช้ภาษาอีสาน รูปแบบรายการที่ไม่เครียด เป็นต้น

6.1.5.2 ผู้ทำหน้าที่สื่อสารเป็นคนในท้องถิ่น

ทีมงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ทำหน้าที่เขียนบทละครวิทยุไปจนถึงผู้แสดง ผู้ส่งสารล้วนเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกันกับผู้รับสาร ย่อมมีความเข้าใจถึงปัญหาและ

ความต้องการของคนในท้องถิ่นได้ ความได้เปรียบในการเป็นหน่วยงานของรัฐในส่วนภูมิภาคที่ดำเนินการผลิตรายการเองของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น จึงทำให้สามารถเลือกเนื้อหามานำเสนอให้เข้าถึงกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายให้ได้มาก และทางรายการยังมีความพร้อมในการได้ผู้สนับสนุนด้านข้อมูลอย่างสม่ำเสมอจากหน่วยงานต่างๆ จึงสามารถนำเสนอข้อมูลที่เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ทั้งนี้การถ่ายทอดถือเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นเช่นกัน โดยการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการสนทนาตลอดทั้งเรื่อง นอกจากนั้น ทีมงานรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ต่างพบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ในด้านงบประมาณและการเขียนบทละครอีกด้วย

6.1.5.3 การนำเสนอเนื้อหา

รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีการนำเสนอข่าวสารเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนา ดังเนื้อหาด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนา 6 ประเภท ดังนี้

1. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคม

การนำเสนอข้อมูลเนื้อหาการพัฒนาด้านสังคม มีอยู่อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งเนื้อหาที่ทางรายการได้หยิบยกขึ้นมานำเสนอคือเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยเป็นการเสนอวิธีที่จะป้องกัน หลีกเลี่ยงภัยและสิ่งที่เป็นอันตรายทั้งจากมลพิษ สารเคมี อุบัติภัย อัคคีภัย เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน และรักษาชุมชนให้น่าอยู่โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน นอกจากนั้นรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ยังได้นำเสนอเรื่องเกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อเป็นการสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงมีต่อพสกนิกร และชาวไทยทุกคน ในวโรกาสที่ทรงฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ทั้งนี้ การนำเสนอข้อมูลเนื้อหาการพัฒนาด้านสังคม ยังได้ส่งเสริมแนวทางพัฒนาการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภูมิภาค

2. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสาธารณสุข

การนำเสนอเนื้อหาด้านการพัฒนาสาธารณสุขของทางรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จะเน้นปัญหาด้านสาธารณสุขมูลฐาน ดำเนินการให้ความรู้และเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับสาธารณสุขให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นช่องทางการสื่อสารเพื่อให้

ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยการรณรงค์ในเรื่องต่างๆ ให้ความรู้ในเรื่องการตรวจสอบ วิธีการรักษา และการป้องกันโรค เพื่อให้เกิดความเข้าใจและรู้จักปฏิบัติตามให้ถูกต้อง และแหล่งบริการด้านสาธารณสุข ได้กระจายหน่วยบริการออกไปให้บริการแก่ประชาชนตามที่เนื้อหาได้กล่าวถึงทั้ง 4 ระดับ คือ ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด

3. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร

ประชากรชาวอีสานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ซึ่งการทำนาถือเป็นอาชีพหลักทางการเกษตรของชาวอีสาน เสริมด้วยการทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และทำการประมง แต่เนื่องจากระบบการปลูกพืชของชาวอีสานยังต้องขึ้นกับภาวะดินฟ้าอากาศเป็นอย่างมาก ความไม่แน่นอนของธรรมชาติ จึงทำให้ผลผลิตเกิดความเสียหายจากน้ำท่วมหรือฝนแล้งอยู่เสมอ ดังนั้น รายการละครวิทยุ“มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จึงได้มีการสอดแทรกเนื้อหาทางด้านการพัฒนาการเกษตรเข้าไปในบทละคร เพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกร ให้รู้จักการพัฒนาด้านการเกษตรในรูปแบบใหม่ให้เกิดทักษะมากกว่าที่เคยปฏิบัติมา

4. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการศึกษา

แนวทางการพัฒนาการศึกษาเป็นการนำเสนอเนื้อหาเพื่อให้แนวทางพัฒนาการศึกษา โดยการให้ข้อมูลข่าวสาร และการชักจูงใจกับผู้ฟัง เป็นการแนะนำและรับทราบเกี่ยวกับประเด็นด้านการศึกษา สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้ปกครองเห็นถึงคุณค่าของการศึกษาและให้เยาวชนชาวอีสานได้รับการศึกษาตามเกณฑ์ที่รัฐบาลกำหนด เพื่อให้มีมาตรฐานการศึกษาที่สูงขึ้น

5. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเมือง

เนื่องจากปี พ.ศ. 2549 เป็นปีที่การเมืองมีการเปลี่ยนแปลงเกิดจากเหตุการณ์ที่พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ประกาศยุบสภาเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 และมีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 โดยให้เหตุผลว่าต้องการที่จะคืนอำนาจให้กับประชาชน แนวทางในการนำเสนอเนื้อหาด้านการพัฒนาการเมือง จึงเน้นในประเด็นที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความสนใจ ให้ความรู้และความเข้าใจ รวมไปถึงการสร้างทัศนคติในด้านการเมืองแก่ประชาชน

6. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม

เนื้อหาข้อมูลด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีแนวทางการพัฒนาอาชีพของประชาชนในท้องถิ่นที่ตน

อาศัยอยู่ เป็นแนวทางพัฒนาการส่งเสริมอาชีพของประชาชน และแนวทางพัฒนาการสร้างงานให้แก่ประชาชน

6.1.5.4 วิธีการหรือรูปแบบการสื่อสาร

การดำเนินงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการ ในการจัดทำรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เป็นการกำหนดเนื้อหารายการเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนได้รับความรู้ด้านต่างๆ โดยให้มีเนื้อหาที่ใกล้ชิดกับประชาชนและชุมชนให้มากที่สุด ทั้งนี้เกิดจากการผลิตรายการโดยทีมงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นทีมงานที่มีหน้าที่ประจำในสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น แม้ว่าจะมีทีมงานในการผลิตรายการไม่มากนัก แต่สามารถดำเนินงานไปได้อย่างราบรื่นเรื่อยมา ด้วยความสามารถของผู้ผลิตรายการทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีคุณสมบัติของการเป็นสื่อสาระบันเทิง (Edutainment) ประเภทหนึ่ง อันเนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 รายการละครที่เสนอทางวิทยุกระจายเสียงโดยทั่วไป จะมีวัตถุประสงค์เป็นละครเพื่อความบันเทิงแทบทั้งสิ้น ละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ก็เช่นกัน ผู้ฟังจะเกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ผ่อนคลายอารมณ์ไปกับการรับฟังตลอดเวลาที่มีการแสดง

ประการที่ 2 การสร้างละครเพื่อให้ความรู้และสอนใจ เป็นเทคนิคและวิธีการผลิตของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ที่ต้องการจะนำเสนอเนื้อหาเพื่อความบันเทิงโดยสอดแทรกความรู้ที่ผู้ผลิตต้องการไปสู่ผู้ฟัง การสอดแทรกความรู้ทำได้โดยใช้บทสนทนาของตัวละครอธิบายหรือบรรยายเป็นความรู้ให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่องทั้งหมดเป็นอย่างดี เมื่อผู้ฟังฟังจบจะเกิดความเข้าใจ และเกิดความรู้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้ฟังได้รับความรู้ในด้านต่างๆ รวมไปถึงเนื้อหาทางวัฒนธรรมอีสานที่ได้กล่าวถึงนั้นแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางสาธารณสุข วัฒนธรรมทางสังคม วัฒนธรรมทางคติธรรม และวัฒนธรรมทางวัตถุ

ประการที่ 3 การผลิตรายการละครเพื่อการรณรงค์และการประชาสัมพันธ์ ภาษาเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถดึงดูดความสนใจได้เป็นอย่างดี ดังนั้นละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ซึ่งดำเนินเรื่องโดยใช้ภาษาอีสานตลอดทั้งเรื่อง จึงง่ายต่อการเข้าถึงผู้ฟังที่เป็นคนในท้องถิ่น

อีสาน และที่สำคัญที่สุดคือมีข้อเท็จจริงและสาระสำคัญที่เป็นความรู้ น่าสนใจ และมีสาระที่ทำให้คล้อยตามได้

6.1.5.5 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

ทางรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ผู้ผลิตได้เปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมในรายการ โดยการเขียนจดหมายเล่าเรื่องโดยย่อ 4-5 บรรทัด ส่งเข้ามาที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ที่ไม่ใช่เฉพาะจากผู้ผลิตเพียงฝ่ายเดียว

6.1.5.6 การอยู่ภายใต้สังกัดของภาครัฐ

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐและดำเนินการโดยรัฐ ปฏิบัติงานตามนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ คือ กรมประชาสัมพันธ์ จึงได้มีวิธีการดำเนินงานเพื่อสนองนโยบายของรัฐเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารูปแบบรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จะมีภาครัฐเป็นผู้กำหนดและวางนโยบายการผลิตรายการ แต่เป็นรายการที่ทางผู้ผลิตได้กำหนดวัตถุประสงค์ของรายการ ดำเนินงานและควบคุมการผลิตเอง และความได้เปรียบในการเป็นหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ในส่วนภูมิภาคอีสาน จึงมีความใกล้ชิด รับทราบเหตุการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นจริงของประชาชนในชุมชน ดังนั้นการคัดเลือกเนื้อหามานำเสนอจึงตรงกับความต้องการของผู้ฟังเป็นอย่างดี

จากพื้นที่การส่งกระจายเสียงของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้กว่า 10 จังหวัดในภาคอีสาน คือ ขอนแก่น ร้อยเอ็ด มหาสารคาม กาฬสินธุ์ อุดรธานี สกลนคร เลย หนองคาย หนองบัวลำภู และชัยภูมิ ดังนั้น จึงมีผู้ฟังซึ่งสามารถรับฟังรายการได้เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ผู้ผลิตคือ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ดำเนินงานอยู่ ณ จังหวัดขอนแก่น จึงย่อมที่จะได้รับข้อมูล ข่าวสารที่เกิดขึ้นในจังหวัดขอนแก่นเป็นส่วนใหญ่ จึงถือเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น แต่ผู้รับสารซึ่งอยู่ ณ พื้นที่อื่นอาจจะไม่ต้องการข้อมูลที่ผู้ผลิตได้นำเสนอสารก็เป็นได้ ทางรายการจึงได้พยายามนำเสนอให้ผู้ฟังที่เป็นชาวอีสานได้รับฟังเนื้อหาที่น่าจะมีความสนใจร่วมกันอย่างทั่วถึง

กรมประชาสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นผู้วางการบริหารจัดการนโยบาย และแนวทางปฏิบัติให้กับสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น มีความคิดเห็นว่าการเป็นหน่วยงานรัฐ ต้องทำเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก ดังนั้น รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จึงไม่ได้มีหน่วยงานเอกชนเข้ามาสนับสนุน มีเพียงหน่วยงานภาครัฐหน่วยงาน

อื่นๆ ที่เข้ามาร่วมสนับสนุนเป็นโครงการต่างๆ ในลักษณะการช่วยเหลือระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกันเอง อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน กรมประชาสัมพันธ์ได้ออกนโยบายใหม่ โดยให้หน่วยงานในสังกัด สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น สามารถหาผู้สนับสนุนจากภาคเอกชนได้ โดยเริ่มเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2550 ที่ผ่านมา

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ทั้งสามยุคนั้นเป็นสื่อละครวิทยุเพื่อการพัฒนา นับตั้งแต่มีแนวคิดในการริเริ่มผลิตรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่นโดยบุคคลสำคัญผู้ริเริ่มในขณะนั้น คือคุณบุญกว้าง วาทโยธา เลือกใช้สื่อละครวิทยุเป็นสื่อในการเผยแพร่ข้อมูล กล่าวได้ว่าการเกิดละครวิทยุขึ้นนั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนา มีการตั้งวัตถุประสงค์ในการดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นอีสานให้มีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้น ดังนั้น จากการกำหนดเป้าหมายและแนวทางที่ชัดเจนในยุคแรก จึงทำให้การดำเนินงานในยุคที่สองและยุคที่สาม มีลักษณะการตั้งเป้าหมายและแนวทางไปในทางเดียวกัน เพียงแต่จะมีการเพิ่มในเรื่องของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ มากขึ้น ขึ้นอยู่กับความสำคัญของเหตุการณ์และสภาวการณ์ในขณะนั้น นอกจากนั้น ยังไม่ลืมที่จะนำข้อมูลสาระด้านวัฒนธรรม ประเพณีที่มีความสำคัญในท้องถิ่นอีสานเข้ามาสอดแทรกในการดำเนินเรื่องตลอดทั้งสามยุคอีกด้วย

ในส่วนของลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการ ยังคงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ทั้งในเรื่องของการดำเนินเรื่องในส่วนของรูปแบบการนำเสนอที่มีการกล่าวนำรายการเพื่อกระตุ้นความสนใจจากผู้ฟังในช่วงต้น ช่วงกลาง และช่วงท้ายโดยใช้ภาษาไทยมาตรฐาน และการนำเสนอเนื้อหาของละครวิทยุเป็นภาษาไทยถิ่นอีสานตลอดทั้งเรื่อง โดยมีลักษณะความต่อเนื่องของเนื้อหาขึ้นอยู่กับผู้เขียนบทละครในขณะนั้นว่า เป็นการเขียนเรื่องราวให้มีลักษณะเป็นเช่นไร จะให้เป็นเรื่องที่มีความต่อเนื่องตลอดทั้งเรื่อง ไม่ต่อเนื่อง หรือมีลักษณะผสมทั้งแบบต่อเนื่องและไม่ต่อเนื่อง

ทั้งนี้ สำหรับแหล่งที่มาของบทละครวิทยุ ซึ่งมีความสำคัญต่อการกำหนดเนื้อหาของละครวิทยุในตอนนั้นๆ บุคลากรในงานละครวิทยุ ที่เป็นฝ่ายปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี แม้ว่าจะพบอุปสรรคในการดำเนินงานจากหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณ และการดำเนินการเรื่องบทละครวิทยุ

นอกจากนั้น จากการศึกษาเนื้อหาในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในการทำงานละครวิทยุของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น พบว่า มีการนำเสนอแนวทางการนำเสนอเนื้อหาใน 2 ประเด็น คือ ด้านเนื้อหาทางวัฒนธรรม และด้านเนื้อหาในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ กล่าวคือ

1. ด้านเนื้อหาทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการของละครวิทยุเพื่อการพัฒนาในด้านของการอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นอีสานให้คงอยู่ โดยการสอดแทรกในเนื้อเรื่อง มุ่งหมายให้ผู้ฟังเล็งเห็นคุณค่าในถิ่นกำเนิด และภูมิปัญญาในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ และส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นมีความคิด ทัศนคติที่ดีในการอยู่อาศัยร่วมกับคนในท้องถิ่นด้วยความมีมนุษยสัมพันธ์ต่อกัน และนำมาใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดการผลที่ดีต่อท้องถิ่นและตนเองต่อไป เช่น อาหารการกินที่มีในท้องถิ่น และธรรมเนียมปฏิบัติของชาวอีสานเมื่อถึงงานประเพณีใน ฮีตสิบสอง คองสิบสี่

2. ด้านเนื้อหาในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ เป็นการส่งกระจายข่าวสารของคนในท้องถิ่นในเรื่องต่างๆ สู่คนในท้องถิ่นด้วยกัน ทั้งเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาและความเคลื่อนไหวในท้องถิ่น เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนไปด้วย นอกจากนั้น ยังเป็นการรณรงค์ในเรื่องต่างๆ เพื่อชักจูงใจให้คนในท้องถิ่นหันมาปฏิบัติตาม ซึ่งการใช้สื่อละครวิทยุเพื่อการพัฒนาเป็นการนำเสนอเนื้อหาที่มีสาระและเป็นประโยชน์ต่อชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นให้สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว รวมไปถึงท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ได้

ความมีเอกลักษณ์ในการดำเนินเรื่องด้วยการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน จึงทำให้เกิดลักษณะการใช้ภาษาที่มีความหลากหลายซึ่งสามารถจำแนกได้ทั้งในส่วนของวัจนภาษาและอวัจนภาษาในรายการละครวิทยุ ซึ่งวัจนภาษาในด้านของการใช้เทคนิคยังคงมีการพัฒนาเรื่อยมา ทั้งด้านของการพูดและการแสดงของผู้แสดงที่มีความชำนาญในเรื่องของการแสดงละครวิทยุ อันเนื่องจากประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมาเป็นระยะเวลานาน นอกจากนั้น การบันทึกข้อมูลของละครวิทยุในแต่ละตอนจากอดีตถึงปัจจุบัน จะเป็นการบันทึกโดยการบันทึกเสียงด้วยเทป รีล (Reel Tape) เทป คาสเสท (Cassette Tape) จนกระทั่งถึงการบันทึกโดยใช้คอมพิวเตอร์ (Computer) เป็นการจัดเก็บด้วยไฟล์ (File) ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการพัฒนาในด้านของเทคนิคที่ใช้ในแต่ละยุคว่าเกิดการพัฒนาขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้อวัจนภาษา คือการเล่นคำ การใช้ภาษาภาพพจน์ การใช้ภาษาต่างประเทศ การใช้ภาษาสัมผัสคล้องจอง และการใช้สำนวน ซึ่งมีการใช้คำที่เป็นภาษาไทยถิ่นอีสานโดยตรง มีความหมายที่ใกล้เคียงกับภาษาไทยมาตรฐานในบางคำ และการใช้ภาษาต่างประเทศ ซึ่งบ่งบอกการ

พยายามใช้คำที่เป็นภาษาอื่นเพื่อให้ความรู้ไปสู่ผู้ฟัง การใช้ภาษาของผู้แสดงในละครวิทยุ ใช่ว่าจะเป็นแค่การแสดงเท่านั้น แต่การใช้คำ ประโยค หรือสำนวนที่นำมาประกอบเป็นบทละคร สามารถทำให้ได้รับความรู้จากการรับฟัง เมื่อฟังคำสนทนาและในบางครั้งมีการอธิบายคำหรือสำนวนเป็นภาษาไทยมาตรฐานเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจมากขึ้น และการใช้ภาษาที่มีความหลากหลาย แม้ว่าจะเป็นภาษาไทยถิ่นอีสานก็ตามแต่ก็ยังเป็นการเพิ่มความน่าสนใจแก่ผู้ฟังอีกทางหนึ่งด้วย

จากการศึกษาการดำเนินงานของผู้ผลิตรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในการทำงานละครวิทยุของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น พบว่าเป็นการนำเสนอลักษณะของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนาจากบทละครวิทยุและความคิดเห็นของผู้ผลิตรายการ ซึ่งสามารถสะท้อนแนวคิดการดำเนินงานในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนาได้ดังนี้

1. การสื่อสารเพื่อการพัฒนา ทั้งการให้ข่าวสาร การให้การศึกษา การจูงใจหรือโน้มน้าวใจ และการให้ความบันเทิง เป็นแนวทางการสื่อสารเพื่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นในสังคม และมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาที่ได้กล่าวไว้ในเนื้อหาของรายการให้มากที่สุด เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นผู้กำหนดเนื้อหาของสาร อาจจะเป็นการรับรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และมุ่งให้ประชาชนเห็นความสำคัญในการพัฒนาเพื่อที่จะได้มีวิธีแก้ปัญหา และแก้ไขได้ด้วยความคิดเห็นและทัศนะของคนในท้องถิ่น

2. การดำเนินงานและสาระบันเทิงในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เป็นการดำเนินงานในรูปแบบของสื่อละครวิทยุกระจายเสียงที่ดำเนินงานโดยภาครัฐ แต่มีคุณสมบัติของการเป็นสื่อสาระบันเทิง (Edutainment) ที่เน้นให้มีเนื้อหาที่ใกล้ชิดกับประชาชนให้มากที่สุด เป็นการกำหนดเนื้อหารายการเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนได้รับความรู้ด้านต่างๆ และไม่ลืมที่จะนำเสนอเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ไปกับการรับฟังตลอดเวลาที่มีการแสดง ซึ่งถือเป็นความพยายามของผู้ผลิตรายการที่นำทั้งสาระและความบันเทิงมารวมไว้ในละครวิทยุเรื่องนี้ ไม่ให้ความสำคัญไปในทางใดทางหนึ่ง แต่ให้เกิดความพอดีระหว่างสาระและความบันเทิง เพื่อทำให้ประชาชนที่ได้รับฟังได้รับคุณประโยชน์จากการรับฟังรายการให้ได้มากที่สุด

3. สื่อละครวิทยุเพื่อการพัฒนา มีการนำเสนอข่าวสารเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนา เป็นการนำเสนอเนื้อหาเพื่อการพัฒนาที่มีสาระและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น 2. การริเริ่มให้ความสำคัญกับปัญหาในท้องถิ่น จากการกระจายเสียงได้มากกว่า 10 จังหวัดทั่วภาคอีสาน ผู้ส่งสารล้วนเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกันกับผู้รับสาร ย่อมมีความเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของคนในท้องถิ่นได้ รายการจึงได้พยายามนำเสนอเนื้อหาที่ทำให้ผู้ฟังได้รับฟังเนื้อหาที่น่าจะมีความสนใจร่วมกันอย่างทั่วถึง ซึ่งการนำเนื้อหาเหล่านี้มานำเสนอก็เพื่อยกระดับสติปัญญาและความรับผิดชอบให้กับท้องถิ่นและคนในท้องถิ่น เพื่อร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

4. แม้ว่ารูปแบบรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จะมีภาครัฐเป็นผู้กำหนดและวางนโยบายการผลิตรายการ แต่ทว่าการดำเนินงานอยู่ภายใต้นโยบายขอหน่วยงานภาครัฐ สามารถทำให้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ได้มีโอกาสที่จะวางวัตถุประสงค์ในการทำรายการ และมีอิสระในการกำหนดเนื้อหาสาระที่จำนำเสนอออกไป โดยไม่ได้รับความกดดันจากผู้สนับสนุน หากเป็นการดำเนินงานโดยภาคเอกชน

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะที่สามารถสรุปได้นี้ นำมาจากความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในรายการเพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการผลิตรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในโอกาสต่อไป โดยมีการให้ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ภาครัฐควรให้การสนใจ และสนับสนุนงบประมาณทั้งในด้านการเขียนบทละคร และช่องทางเผยแพร่ให้มากขึ้น เพราะวิทยุกระจายเสียงก็ยังคงมีความสำคัญ เป็นสื่อที่คนฟังติดตามรับฟังตลอด ซึ่งปัจจุบันรายการก็ยังคงมีการผลิตอย่างต่อเนื่องนับเป็นเวลากว่า 40 ปีแล้ว ดังนั้นภาครัฐจึงควรที่จะเห็นถึงประโยชน์และให้ความสำคัญกับสื่อประเภทนี้ให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

2. ควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของรายการแต่เดิม ซึ่ง “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้ให้ความสำคัญและยึดเป็นแนวทางในการนำเสนอเนื้อหาเพื่อการพัฒนาในเรื่องสุขภาพอนามัย ยาเสพติด และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยสามารถเสริมเรื่องราวใหม่ๆ เข้าไปได้ แต่ไม่ควรละทิ้งวัตถุประสงค์เดิมในการผลิตรายการ

3. เนื่องจากผู้แสดงเป็นผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งทำหน้าที่มาเป็นระยะเวลานาน ทำให้ตัวละครไม่มีความหลากหลาย เพราะทางกรมประชาสัมพันธ์ไม่มีนโยบายในการรับบุคคลเข้าทำงานเพิ่มเติมจากเดิม ทำให้ไม่มีตัวละครเข้ามาเสริมในทีมงานผู้ผลิตรายการ

4. ควรสนับสนุนให้รายการยังคงดำเนินรายการอยู่ต่อไป แต่ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับผู้บริหารของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ในสมัยต่อๆ มาว่าจะเล็งเห็นความสำคัญของรายการนี้หรือไม่ แต่ทั้งนี้ ควรให้ความสำคัญกับเรื่องของบทละครมากที่สุด เพราะปัญหาหลักในปัจจุบันของการผลิตรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” คือ บทละครที่มีคุณภาพและเป้าประสงค์ในการผลิตรายการจริงๆ

6.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้วางแนวทางการศึกษาเฉพาะเนื้อหาเอกสาร และความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องในรายการเท่านั้น ไม่ได้ทำการศึกษาในประเด็นผลตอบรับของผู้ฟังและท้องถิ่นที่รับฟัง ดังนั้น จึงน่าจะมีการศึกษาวิจัยเฉพาะเรื่องดังกล่าว ถึงผลกระทบจากผู้ฟัง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเข้ามาช่วย

การศึกษาสื่อเพื่อการพัฒนาผ่านรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

จีรพัชร บุณยพรหม 4837502 LCCD/M

ศศ.ม. (ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ยงยุทธ บุราสิทธิ์ M.A, ดวงพร คำนูณวัฒน์ M.A.
สุนิดา ศิวปฐมชัย ศศ.ม.

บทสรุปแบบสมบูรณ์

1. ความสำคัญและที่มา

วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่ผูกพันกับประชาชนไทยทั้งยังเป็นเครื่องมือสื่อกลางในการถ่ายทอดข่าวสารไปให้ผู้รับฟัง และถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่มีอิทธิพลในการช่วยให้เกิดกระบวนการในการจูงใจที่มีประสิทธิภาพสูง เช่นเดียวกับสื่อเพื่อความบันเทิงทางวิทยุอีกประเภทหนึ่งนั่นคือ ละครวิทยุ ซึ่งเป็นการแสดงเรื่องราวออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงโดยใช้เสียงเป็นการบอกเล่าเรื่องราว ผู้ฟังไม่เห็นฉากไม่เห็นแสงสี ไม่เห็นสีหน้าท่าทาง และแม้แต่เครื่องแต่งกายของตัวละคร แต่ผู้ฟังสามารถรู้เห็นได้ด้วยมโนภาพหรือจินตนาการจากบทเจรจาของตัวละคร ฉากการบรรยาย จากเสียงเพลงเสียงประกอบและทุกๆ เสียง รวมแม้กระทั่งความเงียบในช่วงการแสดงอันตรึงความรู้สึกของผู้ฟังในขณะนั้น (สุขสวัสดิ์ ภาษิต, 2531: 285)

นอกจากนั้นแล้วยังพบว่า ละครวิทยุ ได้ถูกนำมาเป็นสื่อเพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร สาระความรู้ที่เป็นประโยชน์ควบคู่กับความบันเทิงของทางภาครัฐในส่วนภูมิภาค โดยการใช้ภาษาท้องถิ่นมาเรียงร้อยถ้อยคำเป็นบทละครเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้โดยง่ายมาเป็นระยะเวลากว่า 40 ปี นั่นคือรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ของคณะมิตรสัมพันธ์ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น เอฟ.เอ็ม.99.50 เมกกะเฮิร์ต ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา 19.30-20.00 น.

รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เป็นละครวิทยุซึ่งมีลักษณะเด่นคือมีวิธีการนำเสนอโดยใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน และเป็นละครให้สาระความรู้ควบคู่ความบันเทิง โดยรูปแบบ

ของรายการเป็นประเภทละครสั้นจบในตอน มี การนำเสนอเนื้อหาและการดำเนินเรื่อง ด้วยการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการสนทนาตลอดทั้งเรื่องนอกจากนั้น ยังมีการสอดแทรกเนื้อหาสาระที่สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชาวอีสาน และมีการนำเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาและสาธารณสุขขั้นมูลฐานเข้ามาเป็นส่วนประกอบเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนชาวอีสานและส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตไปในแนวทางที่ดีขึ้น

ดังนั้น “การศึกษาสื่อเพื่อการพัฒนาผ่านรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จึงมีเป้าหมายที่จะศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด และลักษณะรายการละครวิทยุ เนื้อหา ลักษณะภาษาที่ใช้ และวิเคราะห์ถึงลักษณะของรายการละครวิทยุในการทำหน้าที่เป็นสื่อเพื่อการพัฒนา โดยนำสาระที่มีคุณค่าจากศิลปะการแสดงแขนงนี้มาศึกษาข้อมูลต่างๆ จากบทละครวิทยุซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน สาระเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ ประกอบกับสาระความรู้ที่ได้จากแง่มุมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในฐานะเป็นแหล่งที่มาของสาร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิดของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

2.2 เพื่อศึกษาลักษณะการดำเนินงาน ลักษณะรายการ เนื้อหา และลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวอีสาน

2.3 เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนา

3. วิธีการศึกษาวิจัย

3.1 ข้อมูลบทละครวิทยุจากแถบบันทึกเสียง

ศึกษาเฉพาะรายการละครวิทยุ“มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ทาง เอฟ.เอ็ม. 99.50 เมกกะเฮิร์ต (F.M. 99.50 MHz.) ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา 19.30-20.00 น. ดำเนินการผลิตโดยคณะมิตรสัมพันธ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จ.ขอนแก่น ช่วงระยะเวลาในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นเวลา 1 ปี ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2549 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 ตอนละ 30 นาที รวมทั้งสิ้น 50 ตอน เพื่อรวบรวมข้อมูลบทละครวิทยุด้านเนื้อหาและลักษณะภาษาจากแถบบันทึกเสียง

3.2 ข้อมูลบทละครวิทยุจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุ

โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ซึ่งเป็นทีมงานผู้ผลิตรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น จำนวนทั้งสิ้น 10 ท่าน โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับความเป็นมาและการดำเนินงานด้านละครวิทยุ การกำหนดเนื้อหา ลักษณะภาษาที่ใช้ และลักษณะของรายการละครวิทยุ ปัญหาและวิธีการแก้ไขในการทำงาน รวมไปถึงทัศนคติและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับละครวิทยุ

4. ผลการวิจัย

4.1 ประวัติความเป็นมา แนวคิดรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

จากการศึกษาได้แบ่งการพัฒนาการของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ออกเป็น 3 ยุค ตามช่วงเวลาการดำเนินงาน และแนวคิดของผู้ผลิต ดังต่อไปนี้

4.1.1 ยุคที่ 1 พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2528

รายการละครวิทยุที่เรียกว่าละครสั้น “มัจจุราชที่บ่เห็นโต” (ชื่อรายการในยุคแรก) เป็นรายการที่จบภายใน 30 นาที กำหนดออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ทุกวันเสาร์ เวลา 19.30 - 20.00 น. จากการศึกษาพบว่า ในยุคแรกรายการละครวิทยุใช้ชื่อเป็นภาษาไทยถิ่นอีสานว่า “มัจจุราชที่บ่เห็นโต” เป็นรูปแบบของละครพื้นบ้านเพื่อการรณรงค์ ชักจูงใจ ส่วนในด้านของแนวคิดการผลิตรายการ มีวัตถุประสงค์เพื่อแนะนำวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ลด ละ เลิกการรับประทานของดิบ เพื่อป้องกันการเป็นโรคพยาธิใบไม้ในตับ การกำหนดเนื้อหาสาระของรายการ โดยเป็นความบันเทิงสอดแทรกเนื้อหาสาระ ให้ความสำคัญกับการแนะนำวิธีการป้องกัน และรักษาโรคพยาธิใบไม้ในตับ เมื่อชาวอีสานเห็นถึงพิษภัยจากการรับประทานปลาดิบ จึงเลิกรับประทานไปเป็นจำนวนมาก ต่อมาจึงได้มีการเพิ่มเนื้อหาในเรื่องการป้องกันและรักษาโรคภัยไข้เจ็บชนิดอื่นๆ เพิ่มขึ้นมา ทางด้านรูปแบบการสื่อสารใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานและเน้นการถ่ายทอดข้อมูลจากบนลงล่าง เทคนิคที่นำมาใช้เกิดจากประสบการณ์การทำรายการในหน้าที่ด้านวิทยุกระจายเสียงของผู้ผลิต จึงทำให้ทราบวิธีการนำเสียงต่างๆ มาเป็นองค์ประกอบในการผลิตรายการ

เนื่องจากสถานีวิทยุในสมัยก่อนมีไม่มากนัก และด้วยความที่ผู้ผลิตรายการ คือ สถานีวิทยุ กระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น เป็นหน่วยงานของภาครัฐ จึงมีผู้ฟังให้ความสนใจ และเกิดความเชื่อถือในการติดตามรับฟังรายการ ดังนั้นความเป็นที่นิยมของผู้ฟัง

รายการละครวิทยุที่เรียกว่าละครสั้น “มัจจุราชที่บ่เห็นโต” จึงมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ไม่เฉพาะชาวอีสานเท่านั้น ทำให้สามารถส่งกระจายเสียงไปตามภูมิภาคต่างๆได้อีกด้วย โดยมีผลการตอบรับจากจดหมายที่ผู้ฟังส่งเข้ามาในรายการเป็นจำนวนมากจากทั่วประเทศไทย จนกระทั่งกระทรวงสาธารณสุข ได้เล็งเห็นถึงสาระประโยชน์และขอนำบทละครไปทำเป็นภาพยนตร์ ออกเผยแพร่ทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ นอกจากนั้นยังได้รับการเชิญไปแสดงออกอากาศละครวิทยุสดๆ เผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือเอง นั่นคือ สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 ขอนแก่น อีกด้วย และนับเป็นระยะเวลากว่า 20 ปี ที่รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีชื่อเสียงโด่งดังและยาวนานที่สุดในยุคนั้น ซึ่งได้ยุติลงเนื่องจากการเกษียณอายุ และการโยกย้ายภาระหน้าที่ของผู้ร่วมแสดงแต่ละคน

4.1.2 ยุคที่ 2 พ.ศ. 2530 – พ.ศ. 2538

หลังจากหยุดการผลิตลงไปได้ 2 ปี ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2530 รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จึงได้นำกลับมาทำใหม่อีกครั้ง โดยผู้อำนวยการธีระพงศ์ โสดาศรี เมื่อรวบรวมสมาชิกผู้ร่วมแสดงได้แล้วจึงเริ่มดำเนินการผลิต โดยเปลี่ยนชื่อคณะจาก “คณะเบญจสัมพันธ์” เป็น “คณะมิตรสัมพันธ์” และเปลี่ยนชื่อละครวิทยุว่า “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ยังคงเอกลักษณ์ในด้านภาษาที่ยังคงใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการสนทนาตลอดทั้งเรื่อง ส่วนในด้านของแนวคิดการผลิตรายการ ยังคงมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่เพิ่มเนื้อหาในเรื่องการป้องกันและรักษาโรคภัยไข้เจ็บ รวมไปถึงเนื้อหาในเรื่องความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต สถานการณ์ข่าวสารที่น่าสนใจและน่าจะนำมาบอกกล่าวแก่ประชาชนในขณะนั้น ในส่วนของเทคนิคที่นำมาใช้ในการทำรายการ ผู้ผลิตต่างก็มีประสบการณ์จากเดิมมาบ้างแล้ว ดังนั้นจึงรู้จักวิธีการนำเสียงต่างๆ มาเป็นองค์ประกอบ โดยมีการเพิ่มเทคนิคมากขึ้นตามยุคสมัยแต่ยังคงใช้เสียงแคนเป็นเสียงดนตรีประกอบในการดำเนินเรื่อง

การนำรายการกลับมาทำใหม่อีกครั้ง จึงทำให้ทราบว่ารายการยังคงเป็นที่รู้จักของผู้ฟัง ประกอบกับชื่อเสียงของรายการแต่เดิม จึงกลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้ง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับยุคแรก ความนิยมย่อมน้อยลดลง เนื่องจากโทรทัศน์ได้เข้ามามีบทบาทต่อการรับชมในบ้านเรือนประชาชนที่เพิ่มมากขึ้น

4.1.3 ยุคที่ 3 พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน

รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” กลับมาผลิตให้ได้รับฟังอีกครั้งหนึ่งเมื่อผู้อำนวยการสุมัทนา ลิมปวัฒนะ เข้ามารับตำแหน่งผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจาย เสียง

แห่งประเทศ จังหวัดขอนแก่น ในปีพ.ศ. 2540 ได้เรียนเชิญให้ คุณบุญกว้าง วาทโยธา อดีตผู้ร่วมแสดงในยุคแรก ให้ช่วยเขียนบทละครวิทยุ ส่วนในด้านของแนวคิดการผลิตรายการ มีหน่วยงานราชการมีส่วนเข้ามาปรับเปลี่ยนเนื้อหาของบทละครวิทยุมากขึ้น โดยนำเอานโยบายของทางรัฐบาลผ่านหน่วยงานที่กล่าวข้างต้นมาแต่งเป็นบทละครวิทยุ มีเนื้อหาในด้านการรณรงค์เพื่อพัฒนาด้านต่างๆ แต่ยังคงมีการสอดแทรกเนื้อหาด้านวัฒนธรรมอยู่ในเนื้อเรื่อง ถือเป็นการปรับเปลี่ยนเนื้อหาไปตามยุคสมัย แต่รูปแบบอื่นๆ ยังคงเดิม

แต่เมื่อผู้อำนวยการสุมัทนา ลิมปะวัฒนะ ถึงวาระในการเกษียณอายุราชการ และคุณบุญกว้าง วาทโยธาได้ขอพักการเขียนบทละครวิทยุในปีเดียวกัน ทางรายการจึงได้มีการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังจากทางบ้านให้ส่งเรื่องเข้ามาในรายการ และได้รับความสนใจจากผู้ฟังเป็นอย่างดี

ด้านผลตอบรับจากผู้ฟัง แม้ว่าความนิยมอาจลดน้อยถอยลงตามความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ในรับชมโทรทัศน์ และอินเตอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทในชีวิตมากขึ้น แต่ทั้งนี้สำหรับคนชนบทแล้ว รายการนี้ยังเป็นที่ต้องการและยังคงเป็นที่นิยมอยู่เสมอจบจนปัจจุบัน

4.2 ลักษณะการดำเนินงานและลักษณะของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”

4.2.1 การดำเนินเรื่อง

จากการศึกษาพบว่า รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้นำเสนอการดำเนินเรื่อง โดยรายละเอียดแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ รูปแบบการนำเสนอ และความต่อเนื่องของเนื้อหา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. รูปแบบการนำเสนอ

การแบ่งรูปแบบรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 ช่วง คือ 1. บทนำ เพื่อทักทายผู้ฟังรายการ จากนั้นกล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการนำเสนอเนื้อหาสาระต่างๆ เหตุการณ์ในปัจจุบัน และชื่อตอนในวันนั้น 2. บทละครวิทยุช่วงที่หนึ่ง เป็นการเริ่มบทละครว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นอยู่ที่ใด มีตัวละครใดบ้าง และกล่าวเรื่องใดเป็นการเปิดเรื่อง 3. พักรายการ กล่าวถึงเรื่องราวโดยย่อจากบทละครวิทยุในช่วงแรก และกล่าวนำสิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อไปในบทละครวิทยุช่วงที่สอง และประชาสัมพันธ์วิธีการส่งบทละครวิทยุเข้ามาร่วมในรายการ 4. บทละครวิทยุช่วงที่สอง เหตุการณ์ที่เกิดต่อเนื่องจากบทละครวิทยุในช่วงแรก หรือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ขึ้นอยู่กับบทละครวิทยุในตอนนั้นๆ และสุดท้ายจะเป็นการสรุปสาระสำคัญ

จากเหตุการณ์ในช่วงท้ายของเรื่องซึ่งสอดคล้องกับชื่อตอน และ 5. บทส่งท้าย เป็นการกล่าวแนะนำทีมงานผู้ผลิตรายการละครวิทยุ ขอบคุณผู้ฟังที่ติดตามรายการ และประชาสัมพันธ์รายการในครั้งต่อไป

2. ความต่อเนื่องของเนื้อหา

รูปแบบของเนื้อหาตามบทละครวิทยุรายการ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีลักษณะซึ่งสามารถจำแนกได้ 3 รูปแบบ คือ 1. แบบต่อเนื่องทั้งเรื่อง เป็นเรื่องที่มีเนื้อหาแบบต่อเนื่องเป็นเรื่องเดียวตั้งแต่ต้นจนจบ 2. แบบไม่ต่อเนื่อง เป็นบทละครโดยไม่คำนึงถึงความต่อเนื่องของเนื้อหาในระหว่างการดำเนินเรื่องเท่าใดนัก แต่สุดท้ายจะสรุปประเด็นเนื้อหาในบทละครวิทยุให้ตรงตามชื่อตอน และ 3. แบบผสม เนื้อหาบทละครวิทยุแบบผสม เป็นเนื้อหาร่วมกันทั้งแบบต่อเนื่องทั้งเรื่องและแบบไม่ต่อเนื่อง

4.2.2 แหล่งที่มาของบทละครวิทยุ

ที่มาของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” โดยการสร้างบทละครวิทยุมีที่มาดังนี้

1. ที่มาของบทละครวิทยุจากเรื่องราวแต่งขึ้นเอง โดยผู้เขียนบทละครวิทยุจะสร้างโครงเรื่องในแต่ละตอนขึ้นมาเอง

2. การแต่งบทละครวิทยุ มีเนื้อหาเกิดขึ้นในท้องถิ่นอีสาน ผู้แต่งบทละครวิทยุเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคย ทำให้เข้าใจในวิถีชีวิตของคนอีสาน และมีความเข้าใจคนอีสานเป็นอย่างดี

3. องค์ประกอบของบทละครวิทยุ ประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

3.1 การบอกเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่ง “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของคนอีสาน เนื้อหาสาระด้านสุขภาพอนามัย ประเพณีและวัฒนธรรม

3.2 การกำหนดตัวละครที่เป็นผู้ดำเนินเรื่องให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ มีทั้งตัวละครหลัก และตัวละครประกอบเข้ามาช่วยเสริมให้เรื่องมีความน่าสนใจ และสมจริงมากขึ้น

3.3 จุดสุดยอด หรือ ไคลแม็กซ์ (Climax) อยู่ที่บทสรุปตอนสุดท้ายในแต่ละตอน ซึ่งในตอนหนึ่งๆ อาจจะมีการดำเนินเรื่องทั้งแบบต่อเนื่องตลอดทั้งเรื่อง แบบไม่ต่อเนื่องและแบบผสม แล้วแต่ผู้แต่งบทละครในแต่ละตอน

4.2.3 บุคลากรในงานละครวิทยุ

ในงานละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีบุคคลหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องโดยประกอบด้วยบุคลากรดังนี้

1. ผู้อำนวยการแสดง คือ ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น มีหน้าที่นี้ในการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มมีการนำมาผลิตและมอบหมายงานให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2. ผู้ควบคุมการแสดง หรือ ผู้กำกับการแสดง มีหน้าที่เกี่ยวข้องในส่วนของการแสดงโดยตรง แต่เนื่องจากเป็นรายการละครวิทยุที่มีลักษณะ “ครอบครัว” คือ ช่วยเหลือกัน มีการปรึกษาหารือกันได้ และแสดงความคิดเห็นร่วมกันตลอด

3. ผู้เขียนบท มีหน้าที่นำเสนอและเขียนบทละครวิทยุตามวัตถุประสงค์การจัดทำรายการ คือ เรื่องสุขภาพอนามัย โครงการต่างๆ และยังรวมไปถึงวัฒนธรรมอีสาน และการพัฒนาด้านต่างๆ

4. ผู้แสดง ผู้แสดงแต่ละท่านล้วนแล้วแต่มีประสบการณ์ในการแสดงละครวิทยุ ดังนั้นจึงมีความเชี่ยวชาญ ชำนาญในการรับบทบาทที่ได้ถูกกำหนดขึ้น และมีความเข้าใจในบทบาทที่ตนเองได้รับ และลักษณะของตัวละครเป็นอย่างดี

5. เจ้าหน้าที่เทคนิค มีหน้าที่ในส่วนของเสียงประกอบและดนตรีประกอบ เพื่อละครวิทยุจะได้มีความสมจริงสมจังมากขึ้น

4.3 เนื้อหาของรายการละครวิทยุ

ในงานวิจัยนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นเนื้อหาทางวัฒนธรรม และประเด็นเนื้อหาในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.3.1 ด้านเนื้อหาทางวัฒนธรรม

1. วัฒนธรรมทางสาธารณสุข การนำเสนอด้านเนื้อหาวัฒนธรรมทางสาธารณสุขของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ อาหารการกิน การเจ็บป่วย การรักษาโรค และค่านิยมและความเชื่อในการรักษาโรค

2. วัฒนธรรมทางสังคม การนำเสนอเรื่องราว “วัฒนธรรมทางสังคม” พบในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แบ่งได้เป็น 3 เรื่อง คือ 1. ความสัมพันธ์กันในฐานะเครือญาติของชาวอีสาน 2. ประเพณี ได้แก่ ประเพณีที่เอื้ออำนวยต่อมนุษยสัมพันธ์ และฮีตสิบสองคองสิบสี่ และ 3. นันทนาการ

3. วัฒนธรรมทางคติธรรม ซึ่งเนื้อหาของบทละครวิทยุได้กล่าวถึงสิ่งเตือนใจในการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน มาจากส่วนที่ว่าด้วยคติความเชื่อ คติคำสั่งสอน และกฎการเคารพซึ่งกันและกันตามลำดับอาวุโส

4. วัฒนธรรมทางวัตถุ ในการนำเสนอเนื้อหาวัฒนธรรมทางคติธรรมของ

รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เป็นการกล่าวถึงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของเครื่องใช้ สิ่งที่คิดค้นขึ้นมาใช้ในชีวิตประจำวัน นิทาน เรื่องเล่าในอดีต และการประกอบอาชีพ ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ คือ การแต่งกาย การงานและลักษณะการประกอบอาชีพ เครื่องใช้ และวรรณกรรม

4.3.2 ด้านเนื้อหาในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ

1. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคม ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคมของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แบ่งได้เป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชาวอีสาน การเคารพต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ การพัฒนาชุมชนและสังคม และการสร้างทัศนคติ

2. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการสาธารณสุข ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการสาธารณสุขของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ ให้ความรู้ ให้ข่าวสาร และชักจูงใจ

3. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว”ได้แก่ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และเครื่องจักรกลการเกษตร

4. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการศึกษา ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการศึกษา เป็นการพัฒนาความสามารถทางด้านสติปัญญาของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ ให้ข่าวสาร และชักจูงใจ

5. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเมือง ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเมืองของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ ให้ความรู้และความเข้าใจ และสร้างทัศนคติ

6. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ในการนำเสนอด้านเนื้อหาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้แก่ การส่งเสริมการประกอบอาชีพทอผ้า เป็นหนึ่งในอาชีพหลักของชาวอีสาน ถือเป็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้แก่ชุมชน ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมในท้องถิ่น

4.4 ลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ

รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุถ่ายทอดเสียงเป็น “ภาษาไทยถิ่นอีสาน” ผู้แสดงต้องใช้ภาษาสนทนาดำเนินเรื่องให้ถูกต้องและน่าติดตามตามหลักการใช้ภาษาไทยและสำนวนภาษาท้องถิ่นอีสาน ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของรายการในการแสดงละครวิทยุ สามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจในเนื้อหาที่ทีมงานต้องการนำเสนอได้ง่ายขึ้น โดยมีรายละเอียดลักษณะภาษาที่ใช้ในรายการละครวิทยุ แบ่งประเภทหลักด้านลักษณะภาษาออกเป็น 2 ประเภท คือ วัจนภาษา และอวัจนภาษา ตามลักษณะภาษาวิทยุกระจายเสียง ดังนี้

4.4.1 วัจนภาษา

1. การใช้เทคนิคต่าง ๆ

เทคนิคในการสร้างละครวิทยุนั้น ทำให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการร่วมไปกับเหตุการณ์และบทบาทที่ผู้แสดงได้ถ่ายทอดออกมาผ่านเสียง โดยการใช้เสียงในละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จะแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1.1 เสียงพูดในละครวิทยุ สื่อด้วยภาษาไทยถิ่นอีสานของตัวละครด้วยกันในเรื่อง และยังต้องคำนึงถึงคุณสมบัติของเสียงที่นักแสดงที่สวมบทบาทนั้นๆ พึงมีโดยเลือกตามความเหมาะสมกับบทบาทที่มีในเรื่อง และต้องมีการพูดที่สื่ออารมณ์ ความรู้สึกของตัวละคร

1.2 เสียงประกอบในละครวิทยุ ประกอบด้วยเสียงที่คิดค้นเอง และเสียงประกอบที่ได้จากแผ่นโปรแกรมเสียง ซึ่งการใส่เสียงประกอบต้องดูที่ 1. สถานที่ 2. ฤดูกาล และ 3. เวลา (กลางวันหรือกลางคืน) ตามเหตุการณ์ที่ตัวละครพูดและสื่อออกมา

1.3 เสียงดนตรีในละครวิทยุในละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้ใช้ดนตรีคือ เสียงแคน เพียงอย่างเดียวมาเป็นส่วนประกอบเพื่อใช้ในการเปลี่ยนฉาก หรือเปลี่ยนเวลา

4.4.2 อวัจนภาษา

1. การเล่นคำ ผู้แสดงได้ใช้ลักษณะภาษาโดยใช้การเล่นคำในหลาย ตอน แบ่งออกเป็น 9 ประเภท ได้แก่ เสียงเหมือนกัน เสียงใกล้กัน ใช้คำเดิมซ้ำ คำผวน เรียกได้หลายแบบ อักษรย่อ แปลความหมายแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ แปลจากภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาไทยมาตรฐาน แปลจากภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาไทยถิ่นอีสาน และแปลจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยมาตรฐาน การสลับที่คำ และความหมายตรง

2. การใช้ภาษาภาพพจน์ การใช้ภาษาภาพพจน์ในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้นำกลวิธีทางภาษามาใช้ใน 3 รูปแบบ คือ อุปมาโวหาร บุคลาธิษฐาน และอธิพจน์

3. การใช้ภาษาต่างประเทศ ลักษณะการใช้ภาษาต่างประเทศที่นำมาใช้ในบทละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้มีการนำคำมาใช้ในแต่ละตอนซึ่งมีทั้งที่เป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษและเป็นประโยคภาษาอังกฤษ

4. การใช้ภาษาสัมผัสคล้องจอง ในบทละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีลักษณะการใช้ภาษาสัมผัสคล้องจองที่นำมาใช้มีการนำมาใช้ทั้งหมด 5 ประเภท คือ กลอนลำ เพลง คำอวยพร คำสอย และบทสวดมนต์

5. การใช้สำนวนลักษณะการใช้สำนวนที่นำมาใช้ในบทละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีการใช้สำนวนหลากหลายแบ่งเป็นประเภทสำนวน คือ การใช้สำนวนซ้ำกับภาษาไทยมาตรฐาน และการใช้สำนวนเฉพาะภาษาไทยถิ่นอีสาน

4.5 ลักษณะของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนา

จากบทละครวิทยุและความคิดเห็นของผู้ผลิตรายการ ทำให้สามารถวิเคราะห์ลักษณะของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนาได้ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

4.5.1 เป้าหมายในการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

แนวทางการใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนานั้น มีแนวทางที่นิยมและมุ่งสนองความต้องการ 4 ประการด้วยกัน คือ 1. การมุ่งให้ข่าวสาร ได้เสนอแนวคิดใหม่ๆ หรือข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนรู้จักคุ้นเคย โดยนำเสนอทั้งที่เป็นข่าวที่คนทั่วไปสนใจและข่าวในท้องถิ่น 2. การมุ่งให้การศึกษา โดยสอดแทรกสาระความรู้ไปในบทสนทนาของตัวละคร เน้นในประเด็นเรื่องสุขภาพอนามัย และประเด็นด้านอื่นๆ เพื่อมาให้ความรู้และอธิบายสู่ประชาชนในท้องถิ่น 3. การมุ่งจูงใจหรือโน้มน้าวใจ เพื่อให้ประชาชนเกิดความร่วมมือกับผู้ผลิตจากการรับฟัง และกระตุ้นความรู้สึกให้เกิดการยอมรับและเชื่อถือ และ 4. การมุ่งให้ความบันเทิง เช่นการนำเสียงแคนมาใช้เป็นเสียงดนตรีประกอบ เพียงเสียงเดียวในการดำเนินเรื่อง การใช้ภาษาอีสาน รูปแบบรายการที่ไม่เครียด

4.5.2 ผู้ทำหน้าที่สื่อสารเป็นคนในท้องถิ่น

ทีมงานทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้ทำหน้าที่เขียนบทละครวิทยุไปจนถึงผู้แสดง ผู้ส่งสารล้วนเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกันกับผู้รับสาร ย่อมมีความเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของคนในท้องถิ่นได้ ในการเป็นหน่วยงานของรัฐในส่วนภูมิภาคที่ดำเนินการผลิตรายการเองของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น จึงทำให้สามารถเลือกเนื้อหามานำเสนอให้เข้าถึงกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายให้ได้มาก และทางรายการยังมีความพร้อมในการได้ผู้สนับสนุนด้านข้อมูลอย่างสม่ำเสมอจากหน่วยงานต่างๆ จึงสามารถนำเสนอข้อมูลที่เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ทั้งนี้การถ่ายทอดถือเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นเช่นกัน โดยการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการสนทนาตลอดทั้งเรื่อง นอกจากนั้น ทีมงานรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ต่างพบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ในด้านงบประมาณและการเขียนบทละครอีกด้วย

4.5.3 การนำเสนอเนื้อหา

รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีการนำเสนอข่าวสารเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนา ดังเนื้อหาด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนา 6 ประเภท ดังนี้ 1. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคม เรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เนื้อหาการพัฒนาด้านสังคม ยังได้ส่งเสริมแนวทางพัฒนาการอนุรักษ์ศิลป วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภูมิภาค 2. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสาธารณสุข เน้นปัญหาด้านสาธารณสุขมูลฐาน ดำเนินการให้ความรู้และเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับสาธารณสุขให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ทั้ง 4 ระดับ คือ ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด 3. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร สอดแทรกเนื้อหาทางด้านการพัฒนาการเกษตรเข้าไปในบทละคร เพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกร ให้รู้จักการพัฒนาด้านการเกษตรในรูปแบบใหม่ให้เกิดทักษะมากกว่าที่เคยปฏิบัติมา 4. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการศึกษา เพื่อให้แนวทางพัฒนาการศึกษา โดยการให้ข้อมูลข่าวสารและการชักจูงใจกับผู้ฟัง เพื่อให้มีมาตรฐานการศึกษาที่สูงขึ้น 5. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเมือง เน้นในประเด็นที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความสนใจ ให้ความรู้และความเข้าใจ รวมไปถึงการสร้างทัศนคติในด้านการเมืองแก่ประชาชน 6. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ส่งเสริมแนวทางการพัฒนาอาชีพของประชาชนในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ เป็นแนวทางพัฒนาการส่งเสริมอาชีพของประชาชน และแนวทางพัฒนาการสร้างงานให้แก่ประชาชน

4.5.4 วิธีการหรือรูปแบบการสื่อสาร

การดำเนินงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการ ในการจัดทำรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เป็นการกำหนดเนื้อหารายการเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนได้รับความรู้ด้านต่างๆ โดยให้มีเนื้อหาที่ใกล้ชิดกับประชาชนและชุมชนให้มากที่สุด ทั้งนี้เกิดจากการผลิตรายการโดยทีมงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นทีมงานที่มีหน้าที่ประจำในสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น แม้ว่าจะมีทีมงานในการผลิตรายการไม่มากนัก แต่สามารถดำเนินงานไปได้อย่างราบรื่นเรื่อยมา ด้วยความสามารถของผู้ผลิตรายการทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” มีคุณสมบัติของการเป็นสื่อสาระบันเทิง (Edutainment) ประเภทหนึ่ง อันเนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 รายการละครที่เสนอทางวิทยุกระจายเสียงโดยทั่วไป จะมีวัตถุประสงค์เป็นละครเพื่อความบันเทิงแทบทั้งสิ้น ละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ก็เช่นกัน ผู้ฟังจะเกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ผ่อนคลายอารมณ์ไปกับการรับฟังตลอดเวลาที่มีการแสดง

ประการที่ 2 การสร้างละครเพื่อให้ความรู้และสอนใจ เป็นเทคนิคและวิธีการผลิตของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ที่ต้องการจะนำเสนอเนื้อหาเพื่อความบันเทิงโดยสอดแทรกความรู้ที่ผู้ผลิตต้องการไปสู่ผู้ฟัง การสอดแทรกความรู้ทำได้โดยใช้บทสนทนาของตัวละครอธิบายหรือบรรยายเป็นความรู้ให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่องทั้งหมดเป็นอย่างดี เมื่อผู้ฟังฟังจบจะเกิดความเข้าใจ และเกิดความรู้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้ฟังได้รับความรู้ในด้านต่างๆ รวมไปถึงเนื้อหาทางวัฒนธรรมอีสานที่ได้กล่าวถึงนั้นแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางสาธารณสุข วัฒนธรรมทางสังคม วัฒนธรรมทางคติธรรม และวัฒนธรรมทางวัตถุ

ประการที่ 3 การผลิตรายการละครเพื่อการรณรงค์และการประชาสัมพันธ์ ภาษาเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถดึงดูดความสนใจได้เป็นอย่างดี ดังนั้นละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ซึ่งดำเนินเรื่องโดยใช้ภาษาอีสานตลอดทั้งเรื่อง จึงง่ายต่อการเข้าถึงผู้ฟังที่เป็นคนในท้องถิ่นอีสาน และที่สำคัญที่สุดคือมีข้อเท็จจริงและสาระสำคัญที่เป็นความรู้ น่าสนใจ และมีสาระที่ทำให้คล้อยตามได้

4.5.5 การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

ทางรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ผู้ผลิตได้เปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมในรายการ โดยการเขียนจดหมายเล่าเรื่องโดยย่อ 4-5 บรรทัด ส่งเข้ามาที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ที่ไม่ใช่เฉพาะจากผู้ผลิตเพียงฝ่ายเดียว

4.5.6 การอยู่ภายใต้สังกัดของภาครัฐ

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐและดำเนินการโดยรัฐ ปฏิบัติงานตามนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ คือ กรมประชาสัมพันธ์ จึงได้มีวิธีการดำเนินงานเพื่อสนองนโยบายของรัฐเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารูปแบบรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จะมีภาครัฐเป็นผู้กำหนดและวางนโยบายการผลิตรายการ แต่เป็นรายการที่ทางผู้ผลิตได้กำหนดวัตถุประสงค์ของรายการ ดำเนินงานและควบคุมการผลิตเอง และความได้เปรียบในการเป็นหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ในส่วนภูมิภาคอีสาน จึงมีความใกล้ชิด รับทราบเหตุการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นจริงของประชาชนในชุมชน ดังนั้นการคัดเลือกเนื้อหามานำเสนอจึงตรงกับความต้องการของผู้ฟังเป็นอย่างดี

จากพื้นที่การส่งกระจายเสียงของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้กว่า 10 จังหวัดในภาคอีสาน คือ ขอนแก่น ร้อยเอ็ด มหาสารคาม กาฬสินธุ์ อุดรธานี สกลนคร เลย หนองคาย หนองบัวลำภู และชัยภูมิ ดังนั้น จึงมีผู้ฟังซึ่งสามารถรับฟังรายการได้เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ข่าวสารที่เกิดขึ้นในจังหวัดขอนแก่นเป็นส่วนใหญ่ จึงถือเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น แต่ผู้รับสารซึ่งอยู่ ณ พื้นที่อื่นอาจจะไม่ต้องการข้อมูลที่ผู้ผลิตได้นำเสนอสารก็เป็นได้ ทางรายการจึงได้พยายามนำเสนอให้ผู้ฟังที่เป็นชาวอีสานได้รับฟังเนื้อหาที่น่าจะมีความสนใจร่วมกันอย่างทั่วถึง

กรมประชาสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นผู้วางการบริหารจัดการนโยบาย และแนวทางปฏิบัติให้กับสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น มีความคิดเห็นว่า การเป็นหน่วยงานรัฐ ต้องทำเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก ดังนั้น รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จึงไม่ได้มีหน่วยงานเอกชนเข้ามาสนับสนุน มีเพียงหน่วยงานภาครัฐหน่วยงานอื่นๆ ที่เข้ามาร่วมสนับสนุนเป็นโครงการต่างๆ ในลักษณะการช่วยเหลือระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกันเอง อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน กรมประชาสัมพันธ์ได้ออกนโยบายใหม่ โดยให้หน่วยงานใน

สังกัด สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น สามารถหาผู้สนับสนุนจากภาคเอกชนได้ โดยเริ่มเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2550 ที่ผ่านมา

5. อภิปรายผลการวิจัย

รายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ทั้งสามยุคนั้นเป็นสื่อละครวิทยุเพื่อการพัฒนานับตั้งแต่มีแนวคิดในการริเริ่มผลิตรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่นโดยบุคคลสำคัญผู้ริเริ่มในขณะนั้น คือคุณบุญกว้าง วาทโยธา เลือกใช้สื่อละครวิทยุเป็นสื่อในการเผยแพร่ข้อมูล กล่าวได้ว่าการเกิดละครวิทยุขึ้นนั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนา มีการตั้งวัตถุประสงค์ในการดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นอีสานให้มีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้น ดังนั้น จากการกำหนดเป้าหมายและแนวทางที่ชัดเจนในยุคแรกจึงทำให้การดำเนินงานในยุคที่สองและยุคที่สาม มีลักษณะการตั้งเป้าหมายและแนวทางไปในทางเดียวกัน เพียงแต่จะมีการเพิ่มในเรื่องของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ มากขึ้น ขึ้นอยู่กับความสำคัญของเหตุการณ์และสภาวการณ์ในขณะนั้น นอกจากนั้น ยังไม่ลืมที่จะนำข้อมูลสาระด้านวัฒนธรรม ประเพณีที่มีความสำคัญในท้องถิ่นอีสานเข้ามาสอดแทรกในการดำเนินเรื่องตลอดทั้งสามยุคอีกด้วย

ในส่วนของลักษณะการดำเนินงานและลักษณะรายการ ยังคงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ทั้งในเรื่องของการดำเนินเรื่องในส่วนของรูปแบบการนำเสนอที่มีการกล่าวนำรายการเพื่อกระตุ้นความสนใจจากผู้ฟังในช่วงต้น ช่วงกลาง และช่วงท้ายโดยใช้ภาษาไทยมาตรฐาน และการนำเสนอเนื้อหาของละครวิทยุเป็นภาษาไทยถิ่นอีสานตลอดทั้งเรื่อง โดยมีลักษณะความต่อเนื่องของเนื้อหาขึ้นอยู่กับผู้เขียนบทละครในขณะนั้นว่า เป็นการเขียนเรื่องราวให้มีลักษณะเป็นเช่นไร จะให้เป็นเรื่องที่มีความต่อเนื่องตลอดทั้งเรื่อง ไม่ต่อเนื่อง หรือมีลักษณะผสมทั้งแบบต่อเนื่องและไม่ต่อเนื่อง

ทั้งนี้ สำหรับแหล่งที่มาของบทละครวิทยุ ซึ่งมีความสำคัญต่อการกำหนดเนื้อหาของละครวิทยุในตอนนั้นๆ บุคลากรในงานละครวิทยุ ที่เป็นฝ่ายปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี แม้ว่าจะพบอุปสรรคในการดำเนินงานจากหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณ และการดำเนินการเรื่องบทละครวิทยุ

นอกจากนั้น จากการศึกษาเนื้อหาในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในการทำงานละครวิทยุของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น พบว่า มีการนำเสนอแนวทางการนำเสนอเนื้อหาใน 2 ประเด็น คือ ด้านเนื้อหาทางวัฒนธรรม และด้านเนื้อหาในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ กล่าวคือ

1. ด้านเนื้อหาทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการของละครวิทยุเพื่อการพัฒนาในด้านของการอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นอีสานให้คงอยู่ โดยการสอดแทรกในเนื้อเรื่อง มุ่งหมายให้ผู้ฟังเล็งเห็นคุณค่าในถิ่นกำเนิด และภูมิปัญญาในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ และส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นมีความคิด ทัศนคติที่ดีในการอยู่อาศัยร่วมกับคนในท้องถิ่นด้วยความมีมนุษยสัมพันธ์ต่อกัน และนำมาใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดการผลที่ดีต่อท้องถิ่นและตนเองต่อไป เช่น อาหารการกินที่มีในท้องถิ่น และธรรมเนียมปฏิบัติของชาวอีสานเมื่อถึงงานประเพณีใน ฮีตสิบสอง คองสิบสี่

2. ด้านเนื้อหาในการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆ เป็นการส่งกระจายข่าวสารของคนในท้องถิ่นในเรื่องต่างๆ สู่คนในท้องถิ่นด้วยกัน ทั้งเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาและความเคลื่อนไหวในท้องถิ่น เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนไปด้วย นอกจากนั้น ยังเป็นการรณรงค์ในเรื่องต่างๆ เพื่อชักจูงใจให้คนในท้องถิ่นหันมาปฏิบัติตาม ซึ่งการใช้สื่อละครวิทยุเพื่อการพัฒนาเป็นการนำเสนอเนื้อหาที่มีสาระและเป็นประโยชน์ต่อชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นให้สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว รวมไปถึงท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ได้

ความมีเอกลักษณ์ในการดำเนินเรื่องด้วยการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน จึงทำให้เกิดลักษณะการใช้ภาษาที่มีความหลากหลายซึ่งสามารถจำแนกได้ทั้งในส่วนของวัจนภาษาและอวัจนภาษาในรายการละครวิทยุ ซึ่งวัจนภาษาในด้านของการใช้เทคนิคยังคงมีการพัฒนาเรื่อยมา ทั้งด้านของการพูดและการแสดงของผู้แสดงที่มีความชำนาญในเรื่องของการแสดงละครวิทยุ อันเนื่องจากประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมาเป็นระยะเวลานาน นอกจากนั้น การบันทึกข้อมูลของละครวิทยุในแต่ละตอนจากอดีตถึงปัจจุบัน จะเป็นการบันทึกโดยการบันทึกเสียงด้วยเทป รีล (Reel Tape) เทป คาสเสท (Cassette Tape) จนกระทั่งถึงการบันทึกโดยใช้คอมพิวเตอร์ (Computer) เป็นการจัดเก็บด้วยไฟล์ (File) ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการพัฒนาในด้านของเทคนิคที่ใช้ในแต่ละยุคว่าเกิดการพัฒนาขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้อวัจนภาษา คือการเล่นคำ การใช้ภาษาภาพพจน์ การใช้ภาษาต่างประเทศ การใช้ภาษาสัมผัสคล้องจอง และการใช้สำนวน ซึ่งมีการใช้คำที่เป็นภาษาไทยถิ่นอีสานโดยตรง มีความหมายที่ใกล้เคียงกับภาษาไทยมาตรฐานในบางคำ และการใช้ภาษาต่างประเทศ ซึ่งบ่งบอกการ

พยายามใช้คำที่เป็นภาษาอื่นเพื่อให้ความรู้ไปสู่ผู้ฟัง การใช้ภาษาของผู้แสดงในละครวิทยุ ใช่ว่าจะเป็นแค่การแสดงเท่านั้น แต่การใช้คำ ประโยค หรือสำนวนที่นำมาประกอบเป็นบทละคร สามารถทำให้ได้รับความรู้จากการรับฟัง เมื่อฟังคำสนทนาและในบางครั้งมีการอธิบายคำหรือสำนวนเป็นภาษาไทยมาตรฐานเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจมากขึ้น และการใช้ภาษาที่มีความหลากหลาย แม้ว่าจะเป็นภาษาไทยถิ่นอีสานก็ตามแต่ก็ยังเป็นการเพิ่มความน่าสนใจแก่ผู้ฟังอีกทางหนึ่งด้วย

จากการศึกษาการดำเนินงานของผู้ผลิตรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในการทำงานละครวิทยุของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น พบว่าเป็นการนำเสนอลักษณะของรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนาจากบทละครวิทยุและความคิดเห็นของผู้ผลิตรายการ ซึ่งสามารถสะท้อนแนวคิดการดำเนินงานในฐานะสื่อเพื่อการพัฒนาได้ดังนี้

1. การสื่อสารเพื่อการพัฒนา ทั้งการให้ข่าวสาร การให้การศึกษา การจูงใจหรือโน้มน้าวใจ และการให้ความบันเทิง เป็นแนวทางการสื่อสารเพื่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นในสังคม และมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาที่ได้กล่าวไว้ในเนื้อหาของรายการให้มากที่สุด เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นผู้กำหนดเนื้อหาของสาร อาจจะเป็นการรับรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และมุ่งให้ประชาชนเห็นความสำคัญในการพัฒนาเพื่อที่จะได้มีวิธีแก้ปัญหา และแก้ไขได้ด้วยความคิดเห็นและทัศนะของคนในท้องถิ่น

2. การดำเนินงานและสาระบันเทิงในรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” เป็นการดำเนินงานในรูปแบบของสื่อละครวิทยุกระจายเสียงที่ดำเนินงานโดยภาครัฐ แต่มีคุณสมบัติของการเป็นสื่อสาระบันเทิง (Edutainment) ที่เน้นให้มีเนื้อหาที่ใกล้ชิดกับประชาชนให้มากที่สุด เป็นการกำหนดเนื้อหารายการเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนได้รับความรู้ด้านต่างๆ และไม่ลืมที่จะนำเสนอเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ไปกับการรับฟังตลอดเวลาที่มีการแสดง ซึ่งถือเป็นความพยายามของผู้ผลิตรายการที่นำทั้งสาระและความบันเทิงมารวมไว้ในละครวิทยุเรื่องนี้ ไม่ให้ความสำคัญไปในทางใดทางหนึ่ง แต่ให้เกิดความพอดีระหว่างสาระและความบันเทิง เพื่อทำให้ประชาชนที่ได้รับฟังได้รับคุณประโยชน์จากการรับฟังรายการให้ได้มากที่สุด

3. สื่อละครวิทยุเพื่อการพัฒนา มีการนำเสนอข่าวสารเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น โดยการนำเสนอเนื้อหาเพื่อการพัฒนาที่มีสาระและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การให้ความสำคัญกับปัญหาในท้องถิ่น โดยผู้ส่งสารล้วนเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกันกับผู้รับสาร ย่อมมีความเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของคนในท้องถิ่น รายการจึงได้พยายามนำเสนอเนื้อหาที่ทำให้ผู้ฟังได้รับฟังเนื้อหาที่น่าจะมีความสนใจร่วมกันอย่างทั่วถึง ซึ่งการนำเนื้อหาเหล่านี้มานำเสนอก็เพื่อยกระดับสติปัญญาและความรับผิดชอบให้กับท้องถิ่นและคนในท้องถิ่น เพื่อร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

4. แม้ว่ารูปแบบรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” จะมีภาครัฐเป็นผู้กำหนดและวางนโยบายการผลิตรายการ แต่ทว่าการดำเนินงานอยู่ภายใต้นโยบายขอหน่วยงานภาครัฐ สามารถทำให้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ได้มีโอกาสที่จะวางวัตถุประสงค์ในการทำรายการ และมีอิสระในการกำหนดเนื้อหาสาระที่จำเป็นนำเสนอออกไปโดยไม่ได้รับความกดดันจากผู้สนับสนุน เหมือนเช่นการดำเนินงานโดยภาคเอกชน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะที่สามารถสรุปได้นี้ นำมาจากความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในรายการเพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการผลิตรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ในโอกาสต่อไป โดยมีการให้ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ภาครัฐควรให้การสนใจ และสนับสนุนงบประมาณทั้งในด้านการเขียนบทละครและช่องทางเผยแพร่ให้มากขึ้น เพราะวิทยุกระจายเสียงก็ยังคงมีความสำคัญ เป็นสื่อที่คนฟังติดตามรับฟังตลอด ซึ่งปัจจุบันรายการก็ยังคงมีการผลิตอย่างต่อเนื่องนับเป็นเวลากว่า 40 ปีแล้ว ดังนั้นภาครัฐจึงควรที่จะเห็นถึงประโยชน์และให้ความสำคัญกับสื่อประเภทนี้ให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

2. ควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของรายการแต่เดิม ซึ่ง “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” ได้ให้ความสำคัญและยึดเป็นแนวทางในการนำเสนอเนื้อหาเพื่อการพัฒนาในเรื่องสุขภาพอนามัย ยาเสพติด และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยสามารถเสริมเรื่องราวใหม่ๆ เข้าไปได้ แต่ไม่ควรละทิ้งวัตถุประสงค์เดิมในการผลิตรายการ

3. เนื่องจากผู้แสดงเป็นผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งทำหน้าที่มาเป็นระยะเวลานาน ทำให้ตัวละครไม่มีความหลากหลาย เพราะทางกรมประชาสัมพันธ์ไม่มีนโยบายในการรับบุคคลเข้าทำงานเพิ่มเติมจากเดิม ทำให้ไม่มีตัวละครเข้ามาเสริมในทีมงานผู้ผลิตรายการ

4. ควรสนับสนุนให้รายการยังคงดำเนินรายการอยู่ต่อไป แต่ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับผู้บริหารของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ในสมัยต่อๆ มาว่าจะเล็งเห็นความสำคัญของรายการนี้หรือไม่ แต่ทั้งนี้ ควรให้ความสำคัญกับเรื่องของบทละครมากที่สุด เพราะปัญหาหลักในปัจจุบันของการผลิตรายการละครวิทยุ “มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว” คือ บทละครที่มีคุณภาพและเป้าประสงค์ในการผลิตรายการจริงๆ

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้วางแนวทางการศึกษาเฉพาะเนื้อหาเอกสาร และความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องในรายการเท่านั้น ไม่ได้ทำการศึกษาในประเด็นผลตอบรับของผู้ฟังและท้องถิ่นที่รับฟัง ดังนั้น จึงน่าจะมีการศึกษาวิจัยเฉพาะเรื่องดังกล่าว ถึงผลกระทบจากผู้ฟัง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเข้ามาช่วย

A STUDY OF MEDIA FOR DEVELOPMENT THROUGH RADIO DRAMA PROGRAM “MAJJURACH TEE MONG MAI HEN TOU”

JEERAPAT BOONYAPROM 4837502 LCCD/M

M.A. (LANGUAGE AND CULTURE FOR COMMUNICATION AND DEVELOPMENT)

THESIS ADVISORS: YONGYUTH BURASITH, M.A., DUANGPORN KAMNOONWATANA, M.A., SUNIDA SIWAPATHOMCHAI, M.A.

EXTENDED SUMMARY

1. INTRODUCTION

Broadcast radio is media that has been used in Thailand since 1930. It is an effective means both to broadcast news and to influence people. Broadcast radio can provide many types of entertainment and radio play is one of them. Radio drama is a set of play or story broadcast through radio and narrated by voices. Listeners do not see a set, lights, expressions or even costumes of the characters, but they can imagine the story from dialogues, narration and background music.(Suksawat Pasit, 1988: 285)

In addition, radio play is used as a means to spread news and useful information as well as entertainment to local area. In Khon Kaen province, there is a radio play named *“Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou”* or “Unseen Death” in English by Mitrsampan Group. This radio play has been broadcast for 40 years on Khon Kaen National Broadcasting of Thailand F.M. 99.50 MHz every Saturday from 19.30 to 20.00. This program is different from others, it uses script written in Northeastern (Isan) dialect to get into people.

This long-running radio play is remarkable because it uses Isan dialect**.** It is knowledge-based radio play but also provides entertainment at the same time. *Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou* is a half an hour radio play which ends in one episode. The content of the program is about local culture, way of life, local wisdom,

economy issues, social issues, politics and fundamental public health. The objective of the program is to give knowledge to local people to improve their lives.

"A Study of Media for Development Through Radio Drama Program "Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou" has the objective to focus on background information, concept of the program, style of radio drama, content of the play and language that used in the play. The researcher also analyses the role of radio play as media for development by studying the information presented in the radio drama program, such as the script of the radio play which reflects Isan people's way of life or studying the information given by the radio drama program's staff members.

2. OBJECTIVES

2.1 To study the background and concept of the radio play *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou."*

2.2 To study working process, style of the program, content and type of language that reflects Northeastern people's way of life through *Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou.*

2.3 To analyse the style of the program as a media for development.

3. RESEARCH METHODOLOGY

3.1 Information about radio script from cassette tape.

The researcher focused on the study of a radio play named *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"* or "Unseen Death", which is broadcast on Khon Kaen National Broadcasting of Thailand F.M. 99.50 MHz every Saturday from 19.30 to 20.00. The program is run by Mitrsampan Group. The researcher spent one year to study and collect information from January to December of 2006. There were 50 episodes and each episode lasted 30 minutes.

3.2 Information about radio script from interviewing people associated with the radio play.

The researcher interviewed 10 people who were associated with the radio play. These people were part of the production team of Khon Kaen National Broadcasting of Thailand. The content of the questions was about background information of the radio play, type of language used in the radio play, scope of content, programming style, problems, solutions and suggestions.

4. FINDINGS

4.1 Background information and concept of *"Majjurach tee mong mai hen tou".*

From the study the researcher divided the development of *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"* into 3 periods according to on-air time and producer's concept.

4.1.1 First period (1965-1985)

During this period the radio drama program was called *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"*, it was 30 minutes long and broadcast by Khon Kaen National Broadcasting of Thailand every Saturday from 19.30-20.00. The name *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"* is Northeastern or Isan dialect. When the Government wanted to announce important things like campaigns or wanted to motivate people to support the Government, the radio drama program would use folktales to convey messages from the Government to its listeners. The concept of the program was to encourage people not to eat uncooked foods in order to prevent liver fluke. The scope of the content was to provide both information and entertainment at the same time and to emphasize the prevention and treatment of liver fluke. When Isan people realized the danger of uncooked foods they stopped. Later the program added more contents about illness prevention. Speaking of the language style, Isan dialect was used to pass-down information from top to bottom. The techniques used in the program came from the producer's ideas and his experience.

During this period, there were few radio stations and most of them were run by the Government, which was an advantage because people believed and trusted what the Government's radio station presented. The program *"Majjurach Tee Mong*

Mai Hen Tou" became more popular not only in Northeastern region but also in other regions of the country. The Ministry of Public Health recognised this potential and showed an interest in making a movie based on the program's script. Later the movie was shown in the country and outside. Moreover, Mitrsampan Group was invited to do a live radio broadcast at Khon Kaen's Channel 5. It can be said that in the 20 years the program was broadcast it was the most popular and longest running radio drama program ever. In the end, the radio drama program finished due to the retirement of staff members. Some of them moved on to do other professions.

4.1.2 Second period (1987-1995)

Two years after the program was closed, around 1987 the program was recreated by Director Teerapong Sodasee. After finding actors to play in the radio drama, the program was re-launched but this time the name of the production group was changed from "Benchasampan Group" to "Mitrsampan Group" and the name of the program was changed to *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"* which is the name still in use today. The program still has its own identity using Isan dialect throughout the program. The concept of the program still focused on the improvement of people's quality of life but also talks about illness treatment and prevention, care in life and current interesting news. Sound techniques used in the program were updated. New techniques were added but Khaen (Northeast reed organ) was the main instrument used in the program.

The re-launch of the program proved that it still has the attention and interest of listeners. But compared with the first period, the program is less popular due to the arrival of television.

4.1.3 Third period (1997- now)

The radio drama program *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"* was remade this time with the help of Director Sumattana Limpawattana. The director asked Mr. Boonkwang Watayota, a former actor in the program in the first period, to write scripts for the program. The concept of the program was handled by a

Government department. The content became more up to date. It concentrated on development campaigns but still focused on cultural issues.

When Director Sumattana retired and Mr. Boonkwang stopped writing scripts the same year, the program decided to give the listeners a chance to send in stories they wanted to be heard in the program. Many people showed interest and sent in their story. As for the feedback from listeners, it showed that the program was less popular than in the past due to technology like television and the Internet. However, for people who live in rural area this program is still popular even today.

4.2 Working process and the style of *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"*

4.2.1 Storytelling

The study found that there are 2 types of storytelling used in *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"*, presentation and continuation of the content.

1. Presentation

The program is divided into 5 sections. 1. Introduction. It begins with greetings and then moves on to the objectives of the program and the title of the episode. 2. First part of the play. This is the introduction of the play which begins with the place where the play occurs, the characters and events that happen in the play. 3. Interval. In this section, the narrator concludes things that happened in the first part of the play and explains what will happen next. He also invites the listeners to send in their scripts. 4. Second part of the play. This part continues where the first part finished or starts with a new situation different from the first part and at the end of the play the narrator summarises the moral of the play. 5. Ending. It gives the credits of the program and thanks the listeners for their attention and invites them to listen to the next episode.

2. Continuation of the content

The content format of *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"* can be classified into 3 types. 1. Continuing content. That means the story of the whole

play is the same. 2. Non-continuing content. That means the story in the first part of the play and the second part are not related but in the end a conclusion of the play will be made to match with the title of the episode. 3. Mixed content. The story can be continued or non-continued according to the producer's decision.

4.2.2 Source of the radio drama's script

The script of *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"* comes from different sources as follows:

1. The script from script writer's idea.
2. The script that based on Northeastern people's way of life.
3. Components of radio drama

3.1 Variation of information. The program gives the listeners many kinds of information, such as about the lifestyle of Northeastern people, health report, custom and culture.

3.2 The main characters must narrate the story and supporting characters need to spice it up.

3.3 Keep the climax point at the end of each episode.

4.2.3 Radio drama's staff members

The radio drama program *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"* consists of many staff members who work in different sections.

1. Executive producer who is also the director of Khon Kaen National Broadcasting of Thailand. Executive producer assigns staff members to work and supervise the production of the program.

2. Director. Director supervises the acting of the characters. Because the program works as a family, all staff members can share and express their opinions.

3. Script writer. The script writer is responsible for writing script according to the objectives of the program which are hygiene, projects involves with Isan culture and developments.

4. Actors. Many actors are experienced in radio drama. They understand the role of the characters they play.

5. Technicians. Technicians are responsible for creating background music and sound effect in the radio drama program.

4.3 Content of the radio drama

The content of this research can be divided into 2 issues. Cultural issue and media for development issue.

4.3.1 Cultural issue

1. Public health culture. There are 3 formats of public health culture present in the program – foods, illness and treatment and norms and treatment beliefs.

2. Social culture. There are 3 formats of social culture – relationship between Isan relatives, customs, and recreation.

3. Moral culture. The radio drama program tries to add morality to its episodes such as moral about ways of life, discipline and respect for elderly and people of the same status.

4. Material culture. Another culture that is presented in the program's content is the culture reflected through working tools, things that people make, folktales, tales from the past and tales about career, which can be classified into 4 categories. Clothing, types of career, apparatus and literature.

4.3.2 Media for development issue

1. Communication for social development. The content of the radio drama program concerning with communication for social development is divided into 5 groups, which are safety in life and property, Isan custom, art and culture conservation, respect for the monarchy, community and society development, and creating right attitude.

2. Communication for public health development. There are 3 types of communication for public health development. One is to give knowledge. Next is to give information and the last is to motivate.

3. Communication for agricultural development. The contents of communication for agricultural development are product processing, planting, animal husbandry, and agricultural machinery.

4. Communication for educational development. The contents of communication for educational development are distributing useful information to people and influencing people.

5. Communication for political development. There are 2 types of communication for political development presented in the program, which is to give knowledge about politic and to give right attitude about politics.

6. Communication for economic and industrial development. The content of communication for economic and industrial development is traditional weaving, which is one of the main careers of Isan people.

4.4 Language style in the radio drama program

The language style used in *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"* is Isan dialect. All actors of the radio drama program can use the dialect and Northeastern proverb. This language style is the identity of the radio drama program that helps listeners to understand the content of the play easier. The language styles used in the program can be divided into 2 formats, which are verbal language and non-verbal language.

4.4.1 Verbal language

1. The use of techniques

Techniques used to produce radio drama program help listeners to imagine situation in the play and the role of actors. The techniques used in the program are as follow.

1.1 Voices

Voices in the program are in Isan dialect. The voices of actors must concord with the role they play and their voice must express the feeling of the character they play.

1.2 Sound effects

Sound effects are created by technicians or taken from sound effect cds. When using sound effects technicians must consider time (day or night), place and season in which the story occurs.

1.3 Background music used in the program is the sound of Khaen, which is used when changing scenes or change of time in the story.

4.4.2 Non-verbal language

1. Pun

The actors use puns in their dialogues to make the story more interesting. Styles of pun are: soundex words, words that sound similar, repetitive words, and spoonerism. Moreover, the actors use translation to translate words from Isan dialect to standard Thai or from Thai standard to Isan dialect and from English to standard Thai.

2. Figures of speech

Types of figures of speech used in the radio drama program are analogy, personification and hyperbole.

3. Foreign language

Foreign language used in the program is English. It can be used in words or sentences but all of them are transliterated into Thai.

4. Harmony words

Harmony words can be heard in poems, songs, greetings, and prayers.

5. Idioms

There are two types of idiom used in the program – standard Thai idioms and Isan idioms.

4.5 Styles of the radio drama program *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"* as media for development.

4.5.1 Communication for development objectives

The objectives of the program as media for development are:

1. To give information -which is to distribute new ideas or news to the public.

2. To educate -which is to give knowledge and information about health issue and other issues through characters' dialogues.

3. To motivate -which is to invite people to make contact and cooperate with the production team and also to stimulate listeners to trust and accept the program.

4. To entertain or make a pleasant atmosphere – for example, the use of Khaen as background music or use Isan dialect to make the atmosphere of the program more casual.

4.5.2 Communicators are local people

All staff members of the program are local people. They truly understand the needs and problems that occur in local areas. As a program that run by the Government, it can choose the content that suitable for its target listeners. The program always receives information support from Government departments. However, the program still faces problems like the lack of budget and difficulties about script writing.

4.5.3 Content presentation

The objectives of *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"* are to support and to promote development in local areas so the contents of the program are news and information that benefit local people. The contents about communication for development are: 1. Communication for social development – which is to promote safety in life and property or to promote ways to develop conservation about art and culture,customs and local wisdom, As well as to promote local tourism. 2. Communication for public health development. This communication focuses on fundamental public health problems. The program educates and provides information about public health to people at 4 levels – village, Tambon, Amphoe, and province. 3. Communication for agricultural development. The program adds content about agricultural development to the script to educate farmers about how to improve their knowledge about agriculture. 4. Communication for educational development. The program gives information about education and helps people to realize the importance of education. 5. Communication for political development. The program presents political issues that may interest people and encourage good attitudes towards politics.

6. Communication for economical and industrial development. The program promotes ways and ideas to develop local people's careers.

4.5.4 Communication format

The purpose of *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"* is to support local people in acquiring knowledge. Though the program does not have many staff members, they can run and produce the radio drama program systematically and the contents of the program relate to people and their community.

After studying the styles of the radio drama program, the researcher found that this program is an edutainment program. The following are the characteristics of the program that categorize it as edutainment.

1. Most radio plays are entertainment programs. They only entertain listeners but do not educate them. *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"* is not only to entertain listeners but also contains useful information which the listeners find useful. People have fun and feel relaxed listening to the program.

2. Making a play that educates and teaches people are the main purposes of *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"* The program wants its listeners to have fun and get knowledge at the same time. Knowledge is acquired through the dialogue between characters. When listeners listen they understand and get knowledge. Besides general knowledge, people also receive knowledge about public health culture, social culture, moral culture, and material culture.

4.5.5 Participation from local people

The radio drama program *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"* welcomes letters from listeners. They can write anything they want about the program. They can criticize the program or share opinions or ideas about things mentioned in the program.

4.5.6 The status of the radio station

Khon Kaen National Broadcasting of Thailand is a radio station run by The Government Public Relations Department. That means its working process is in accordance with the Government's policy. However, the producer of the program is free to use his own ideas to create the program he wants. Being a local radio station helps the program to know situations and problems that occur in the local area so that the content of the program always conforms to the demands of listeners.

The radio drama program's transmission area covers 10 Northeastern provinces. They are Khon Kaen, Roi Et, Mahasarakam, Karasin, Udon Thani, Sakol Nakorn, Loei, Nongkai, Nongbualampoo, and Chaiyapoom. This means there are many people who can listen to the program. However, most news presented in the program is about Khon Kaen and is aimed at people who live in Khon Kaen so people who live in other provinces may not be interested. Therefore the program tries to present news and information suitable for Isan people in general.

The Government Public Relations Department is the department that formulates policy for Khon Kaen National Broadcasting of Thailand. The former policy stated that the radio station must be free of commercials and must do everything to benefit the public. Therefore the radio station could not receive support or sponsorship from the private sector-support came from the Government only. However, this policy was changed in October, 2007 and now the radio station can receive support and can find sponsors from the private sector.

5. DISCUSSIONS

From all three periods of the radio drama *"Majjurach Tee Mong Mai Hen Tou"* it shows that the radio drama is media for development. The person who founded the radio drama program was Mr. Boonkwang Watayota. He had an idea to use radio drama as a channel to distribute information to people. In the first period the objective of the program was to develop and improve Northeastern people's quality of life. With a strong and clear objective in the first period it made possible for working

processes in the second and third periods, to run smoothly. In the latter periods the program has added contents about communication for development. In addition, the radio drama program presents information about important Isan culture in its play. With regard to working processes, the program has its own style. The program's presentation style can gain listeners' attention. It keeps the listeners interest in the program from start to finish without letting them get bored. As for language styles, the radio drama program uses both standard Thai and Isan dialect. Standard Thai is used when the narrator wants to introduce radio plays or to announce news or information. Isan dialect is used in the dialogue of the plays. Concerning the story of the play, the script writer can decide to write continuation story, non continuation story or mixed story.

The study found that the content of the radio drama program can be categorized into 2 types- cultural content and media for development content.

1. Cultural content

Cultural content is a process of the program to develop conservation of local Isan culture and customs. Cultural content is added to the play to help people appreciate the value and importance of homeland, local wisdom and to promote cooperation among people in the same community and help each other to work.

2. Media for development content

The objective of this type of content is to distribute information from local people to local people. The content may concern problems or situations in local areas or to promote cooperation or participation from people in the same community. The reason to use radio drama as media for development is to present useful information to local people, which will help them to improve their quality of life.

The radio drama program is remarkable in its use of Isan dialect in dialogue. A variety of languages can be found in verbal language and non-verbal language. The techniques used in verbal language have been updated. For the actors themselves, they gain experience from their work. They practice themselves from the

dialogues and the roles they play. Recording techniques, have changed from reel tape to cassette tape and finally to computer software. Futhermore, non-verbal language used in the program are puns, metaphors, foreign language, harmony words, and idioms. These have been developed to keep up with today's situation.

After studying the work of the program's production team it was found that the styles of the program can be described as media for development. The concepts about media for development found in the program's working process are as follow:

1. For many years the program tried to give information, educate, motivate and entertain listeners. These ways of communication contribute to social development. Moreover, the program wants to see participation and cooperation among local people by giving them a chance to share opinions about the concept of the program. This method is designed to make them feel like they are the owners of the program. Besides this, the program encourages the listeners to appreciate the importance of development and want them to share their ideas to solve problems.

2. The radio drama program is edutainment. The contents of the program are close to local people. The program tries to select content that local people are familiar with and presents it in a simple and humorous way to make them interested so that the listeners can understand and apply the information in their everyday lives.

3. The radio drama program wants to see development in local community. The program presents local news and problems in order to make local people know and understand the situation of their community. Both messengers and receivers are local people, they truly understand problems and know what they want more than others.

4. Even though the program is under government control and its concepts and policies are provided by the Government, but the program is still free to create contents and styles for its play without any pressure or demands from sponsors.

6. SUGGESTIONS

6.1 Suggestions from the research

The following suggestions are opinions from people associated with the radio drama program.

1. The Government should support the program by giving budget for writing radio drama script and find more channels to broadcast the program because broadcast radio is still important. There are people who still listen to the program as it was in the past 40 years ago. The Government should realize the importance of this media today.

2. Nowadays, the radio drama program has a lot of content to present to its listeners but the program should keep its original objectives, which concern development in public health, drugs, and life and property safety.

3. The Government Public Relations Department should employ more employees for Khon Kaen National Broadcasting of Thailand because the employees of the radio station have been worked for a long time. The actors in the plays are the same persons. The program needs variety in its plays so more actors to play new characters are needed.

4. The radio drama program needs support in order to prevent it from closing. But that depends on the decision of the director of Khon Kaen National Broadcasting of Thailand, to keep the program or to close it. Hence, the major problems that the programs is facing are the lack of quality scripts and the real commitment to produce the radio drama program.

6.2 Suggestion for further research

In order to make this research more complete a quantitative research about the effects from the listeners should be conducted.

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2524). ปลาบู่ทอง. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

กาญจนา แก้วเทพ. (2539). สื่อส่องวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2543). มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่. กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรสโปรดักส์.

กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2529). ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,.

เกศินี จุฑาวิจิตร. (2542). การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏนครปฐม.

แก้ว อัจฉริยะกุล (แก้วฟ้า). (2524). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม. (พิมพ์เผยแพร่เพื่อเป็นอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพนายแก้ว อัจฉริยะกุล (แก้วฟ้า) ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันที่ 29 ธันวาคม 2524.

จักรีรัตน์ พงศ์พัฒนากร. (2543). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารและการพัฒนาของคณะละครวิทยุกระจายเสียงในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตรและและสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จารุวรรณ ธรรมวัตร.(2540). คติชาวบ้านอีสาน. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา.

ณรงค์ สมพงษ์. (2543). สื่อมวลชนเพื่องานส่งเสริม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ดวงพร คำนูณวัฒน์ และคณะ. (2548) สื่อมวลชนท้องถิ่น : สถานภาพและความพร้อมในการเป็นสื่อเพื่อพัฒนา. รวมบทความวิชาการภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท, นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

ทัศนีย์ จันทร. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยและความเป็นมาขององค์กรที่รับผิดชอบ. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสื่อสารเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 9-15), นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ธันวา ใจเที่ยง. (2549). นิเวศชาวนาลุ่มน้ำโขง. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.

ธนากิต. (2539). ประเพณี พิธีมงคลและวันสำคัญของไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : ปิรามิด.

ธวัช ปุณโณทก. (2536). วรรณกรรมอีสาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

นภาภรณ์ อัจฉริยะกุล. (2531). การผลิตรายการละครวิทยุ. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บุญเกิด พิมพ์วรเมธากุล และนภาพร พิมพ์วรเมธากุล. (2545). พจนานุกรมภาษาถิ่นอีสาน : เว้าอีสาน. ขอนแก่น : ขอนแก่น คลังนานาธรรม.

บุญเกื้อ ควรหาเวช. (2533). การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง: เอกสารคำสอน วิชาเทคโน 312 วิทยุโรงเรียน. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน.

บุศรินทร์ เจตนภัทร. (2544). เสียงในละครวิทยุ. สารนิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรบัณฑิต, สาขาวิทยุและโทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปรมะ สตะเวทิน. (2540). หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

_____. (2546). แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนา. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสื่อสารเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 1-8), นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ประไพพรรณ ธงอินเนตร. (2532). หน้าที่หอกระจายข่าวในการให้ความรู้ความเข้าใจด้านสาธารณสุขมูลฐานแก่ประชาชนในจังหวัดนครปฐม. ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2517). การใช้ภาพพจน์ในงานเขียนสารคดี. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพาณิชย์.

ปรีชา พิณทอง.(2532). สารานุกรมอีสาน-ไทย-อังกฤษ. อุบลราชธานี : ศิริธรรมออฟเซ็ท.

พระกิตติศักดิ์ กิตฺติโสภโณ. (2548). มุมมองด้านศาสนธรรมกับชีวิตคนเมืองหลวง..ประเทศไทย กรุงเทพฯ: สวัสดีกรุงเทพฯรายสัปดาห์.

ไพโรจน์ อุ่นสมบัติ และประพันธ์ เชิดชูงาม. (2532). เวชศาสตร์ป้องกัน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม: ภาพพจน์ โวหาร และกลการประพันธ์. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

_____. (2546) พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 / ราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์.

รุ่งฤดี แผลงศร. (2548).การใช้ภาพพจน์ในงานเขียนสารคดี. ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วันเพ็ญ มีแต้ม. (2527). การผลิตละครวิทยุ: ศึกษาเฉพาะกรณี คณะเกศทิพย์. สารนิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรบัณฑิต, สาขาวิทยุและโทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิวะพร หงส์จินดาเกศ. (2537). วิถีชีวิตประจำวันที่แสดงออกทางวาทกรรมในละครวิทยุคณะเกศทิพย์ พ.ศ. 2536. วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริชัย ค้าดี. (2539). พระประทีปแห่งเมตตาและอาหารสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.

ศรีสว่าง และชิต ภิบาลแทน. (2528). สุภาษิตสำนวนไทย. กรุงเทพฯ : สำนัก หอสมุดกลาง

สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปรินายก. (2540). วิธีปฏิบัติกรรมฐานและความเข้าใจเรื่องกรรม กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด.

สมใจ เสรีวงศ์. (2526). ภาษาแสลงในภาษาไทยกรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์และภาษาเอเชียอาคเนย์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

สวัสดิ์ พินิจจันทร์. (2522). ศัพท์ศาสนา. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช.

สินีนาถ วิมุกตานนท์. (2540). การใช้สื่อหนังตะลุงเพื่อการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐในภาคใต้ วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุขสวัสดิ์ ภาษิต. (2531). การวิจารณ์รายการวิทยุกระจายเสียง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เสถียร เชยประทับ. (2531). การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศด้อยพัฒนา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสาวรีย์ ชะนา. (2537). ละครวิทยุ: ศึกษาเฉพาะกรณีคณะเกศทิพย์. สารนิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยุและโทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อนุมานราชธน, พระยา.(2532).รวมเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการจัดพิมพ์เอกสารเนื่องในวาระครบ 100 ปีพระยาอนุมานราชธน.

อุดม บัวศรี. (2540). วัฒนธรรมไทย : Thai culture. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

_____. (2540). วัฒนธรรมอีสาน : Esarn culture.ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). ภูมิปัญญาอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : อมรินทร์.

เอกสารภาษาอังกฤษ

Roger, Everett M. With F. Floyed hoemaker. (1971). Communication of Innovations. New York. The Free Press.

Schamm W. and Donald F. Roberts. (1974). The Process and Effect of Mass Communication. Urbana, Illonios: University of Illinois Press.

เว็บไซต์

กรมการพัฒนาชุมชุน กระทรวงมหาดไทย. โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. 2547 หรือ OTOP Product Champion. [online] แหล่งที่มา : http:// www .otop5star.com/about-th.php.

กรมปศุสัตว์. การเลี้ยงแพะ. [online] แหล่งที่มา : http:// www. dld.go.th/service/goat /goatmai.html.

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. [online] แหล่งที่มา : http://www.healthymanual.com/bad .asp?content_id=762#2.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การแต่งกาย : เครื่องมือสร้างงาน สร้างมิตร. [online] แหล่งที่มา : http://th.jobsdb.com /TH/th/V6HTML/Employer/0502.htm.

กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา. ความเป็นมาเกี่ยวกับกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา. [online] แหล่งที่มา : http://www .studentloan.or.th/index.php ?option=com_ content& task= view &id=12&Itemid=130.

กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.โรคอาหารเป็นพิษ. [online] แหล่งที่มา : http://nutrition.anamai.moph.go. th/1675/new1675/Html /nmenu12 /nm 1210.html.

เครือข่ายกฎหมายมหาชนไทย. ข้อเสนอสำหรับกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในประเทศไทย [online] แหล่งที่มา : http://www.pub-law.net/article /ac100446 _ 6.html.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2546).การพนัน กับ เล่นฟุตบอล เป็นคนละเรื่องกัน (1). [online] แหล่งที่มา : http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2003q4/article2003nov19p2.htm.

ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. หมอลำอีสาน. [online] แหล่งที่มา : http://www.kmitl.ac.th/esan/index.php?option=com _content &task=view&id=29&Itemid=49.

ชมรมอีสานและภูมิภาคอินโดจีนศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร. อาหารอีสาน. [online] แหล่งที่มา : http://student.nu.ac. th/isannu /food/foodindex.htm.

ดาราวรรณ วนชิวนาวิน. กินถูกหลักป้องกันโรคพยาธิได้. [online] แหล่งที่มา : http://www.si. mahidol.ac.th/sidoctor/e-pl/articledetail.asp?id=19.

ปราชญ์อีสาน. รูปแบบผญา.[online] แหล่งที่มา : http://www.tidso.com/board_3 /view.php ?id=1141.

มนตรี โคตรคันทา, บุญผะเหวดหรือบุญพระเวส (สันคร). [online] แหล่งที่มา : http://www. isangate.com/index2.html.

มูลนิธิเมาไม่ขับ. จากรากหญ้าชมรมเมาไม่ขับ สู่ต้นกล้ามูลนิธิเมาไม่ขับ อีกบทบาทหนึ่งของกลุ่มคนที่ห่วงใยสังคม. [online] แหล่งที่มา :http://www.ddd.or.th/?content=aboutus.

โรงพยาบาลกรุงเทพ. การปฐมพยาบาลฉุกเฉิน. [online] แหล่งที่มา : ,http://www.bangkok health.com/firstaid_htdoc/firstaid_health_detail.asp? number=9006.

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย. ความรู้เกี่ยวกับงานอาชีพ. [online] แหล่งที่มา: http://dnfe5.nfe.go.th/ilp/42033/42033-1.htm.

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย. หลักการและขั้นตอนการดูแลสุขภาพ. [online] แหล่งที่มา: http://dnfe5.nfe.go.th/ilp/sc31-1/sc31-1-1. htm.

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น. มัจจุราชที่มองไม่เห็นตัว. [online] แหล่งที่มา : http://radiothailand.prd .go.th/khonkaen.

สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5. ภาษาและวรรณกรรม. [online] แหล่งที่มา: http://www. tv5.co.th/service/mod /heritage/nation/oldcity /amnatcharoen5.htm

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9. [online] แหล่งที่มา : http://www.nesdb.go.th /Portals/0/news /plan/p9 /intro2.doc.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. ความเจริญของประเทศต้องอาศัยความเจริญของภาคเกษตรเป็นสำคัญ. [online]แหล่งที่มา : http: //www. rdpb.go.th/rdpb/TH/BRANDSITE/theproject_rdp07_2.aspx.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. หญ้าแฝก [online] แหล่งที่มา : http://www.rdpb.go.th/thai/concept/ grass.html.

สำนักพัฒนาการกีฬา และนันทนาการ. ชีวิตกับนันทนาการ. [online] แหล่งที่มา : http://www. brdp.osrd.go.th/forlive/meaning.htm.

หอคอยแห่งสัจธรรมเพื่อชีวิตและงาน. สุภาษิตและสำนวนไทย. [online] แหล่งที่มา : http:// www.siamtower.com/supasit/p21 .html.

สัมภาษณ์

ชาติชาย ชาธรรมา. หัวหน้าฝ่ายรายการ. สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2549.

บุญกว้าง วาทโยธา. สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2550.

ประสิทธิพร จารีย์. นายกสมาคมสื่อมวลชนจังหวัดขอนแก่น. สัมภาษณ์, 27 ตุลาคม 2550.

เพชรรัตน์ วังระหา. สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2550.

ธงชัย ศรีโยธี. สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2550.

ธิดารัตน์ ภานาดี. สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2550.

ธีระพงษ์ โสดาศรี. ผู้อำนวยการสำนักประชาสัมพันธ์ เขต 1 ขอนแก่น. สัมภาษณ์, 31 ตุลาคม 2550.

รัชวัลค์ สืบแย้ม. ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น.สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2550.

สนิด เสติ. สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2550.

สุมัทนา ลิมปะวัฒนะ. สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2550.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวจีรพัชร บุณยพรหม

วัน เดือน ปีเกิด 29 สิงหาคม พ.ศ. 2524

สถานที่เกิด ร้อยเอ็ด

ประวัติการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, พ.ศ. 2543-2547
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.บ.)
วิชาเอกภาษาอังกฤษ
มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ. 2548-2551
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.)
วิชาเอกภาษาเพื่อการสื่อสาร

ประวัติการทำงาน เจ้าหน้าที่ประจำคณะศิลปศาสตร์
หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
คณะศิลปศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย

ที่อยู่ปัจจุบัน 227/62 หมู่ 6 ซอย 50 ถนนประชาสโมสร
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

อีเมล์ jeerapat_b@hotmail.com
pippytan@gmail.com